

অনাৰ্ঠৰ নাট্যাৱলী

অনাতাঁৰ নাট্যৰলী

দ্বিতীয় খণ্ড

সম্পাদনা
অৰুণ শৰ্মা

অসম প্ৰকাশন পৰিষদ

ପ୍ରକାଶକ :
ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ବହିକୀର୍ତ୍ତା
ମନ୍ତ୍ରି
ଅମୟ ପ୍ରକାଶନ ପବ୍ଲିଶିଂ
ଘରାହାଟି-୧୮୧୦୨୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ
ଆଗଷ୍ଟ, ୧୯୮୫

ମୂଲ୍ୟ : ୫୦.୦୦ ଟଙ୍କା

ସ୍ତମ୍ଭକ
ଶ୍ରୀକାଳୀଚରଣ ମାଳ
ନବଜୀବନ ପ୍ରେସ
୭୭ ଶ୍ରେ ଛାଟ
କଲିକତା-୭୦୦୦୦୭

ভূমিকা

অসমীয়া সাহিত্যৰ বিভিন্ন বিভাগৰ তুলনাত অনাতাঁৰ নাটকৰ ইতিহাস . . . নতুন আৰু চমু যদিও গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰ স্থাপিত হ'বৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত এই কেন্দ্ৰৰ নাট্যানুষ্ঠান সমূহৰ জৰিয়তে ভালেমান উচ্চমান-বিশিষ্ট নাটক প্ৰচাৰিত হোৱাটো পৰম গৌৰৱৰ কথা। সংযোগতভাৱেও এনে নাটক প্ৰায় দহ হেজাৰখনৰ ওপৰ হ'ব বুলি অনুমান কৰা হৈছে। নিচেই কম সময়ৰ ভিতৰতে অসমত এনে এটি নাট্য-চেতনা গঢ় দিয়া বাবে আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ কৰ্মকৰ্তাসকলৰ লগতে অসমৰ বিভিন্ন নাট্যশিল্পী আৰু নাট্যপ্ৰেমী সমাজ ধন্যবাদাৰ্হ।

অনাতাঁৰ নাটকসমূহে বিষয়-বস্তু আৰু বৰ্ণনা-ভংগিৰ বৈচিত্ৰ্যৰ উপৰিও প্ৰযোজনা আৰু উপস্থাপনৰ ক্ষেত্ৰতো অভিনৱ তথা ক্ৰমবিকাশৰ স্বাক্ষৰ ৰাখিব পাৰিছে। ভাৰতীয় যি কোনো ভাষাৰ উচ্চ স্তৰৰ অনাতাঁৰ নাটৰ সৈতে অসমীয়া অনাতাঁৰ নাটে ফেৰ মাৰিছে, সৰ্বভাৰতীয় স্বীকৃতিও লাভ কৰিছে।

এই নাটকসমূহৰ এটি বিশিষ্ট সংকলন যুগুত কৰাৰ পৰিকল্পনা আকাশবাণীৰ গুৱাহাটী কেন্দ্ৰই ১৯৭০ চনত উদ্‌যাপন কৰা কপালী-জয়ন্তী বৰ্ষতে কৰা হৈছিল বুলি কোৱা হৈছে। সংকলনটিৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু শুকলৈ চাই ইয়াৰ প্ৰকাশৰ দায়িত্ব লবলৈ পাই আমিও গৌৰৱবোধ কৰিছো।

সুপ্ৰসিদ্ধ নাট্যকাৰ তথা আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ এগৰাকী অভিজ্ঞ নাট্য-শিল্পী শ্ৰীঅৰুণ শৰ্মাই আমাৰ বাবে সংকলনটি যুগুতাই দি আমাক কৃতজ্ঞ আৰু অনুগৃহীত কৰিছে। যিসকল অনামধ্যম নাট্যকাৰৰ নাটেৰে এই সংকলনটি সমৃদ্ধ হ'ল, তেওঁলোকলৈও আমি আমাৰ আন্তৰিক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলো।

হুঁটা বিশিষ্ট বস্তুত প্ৰকাশিত এই নাট্য সংকলনটি আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ এটি বিশিষ্ট সংযোজন হিচাপে স্বীকৃত হ'ব বুলি আমাৰ পৰম আশা। পঢ়ুৱৈ সমাজে গ্ৰন্থখনি সমাদৰ কৰিলে আমাৰ শ্ৰম সাৰ্থক হ'ব।

চন্দ্ৰপ্ৰসাদ শইকীয়া

পাতনি

উন্নয়ন শ ত্বেসএৰ চনৰ জুলাই মাহৰ এক পত্ৰিৰে আকাশবাণীৰ গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত পচিশ বছৰ সম্পূৰ্ণ কৰে। সেই উপলক্ষে কেন্দ্ৰত বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰে কপালী জয়ন্তী উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰাৰ উপৰিও আৰু এটি আঁচনিৰ কথা বিশেষভাৱে চিন্তা কৰে। সেয়া হ'ল, ১৯৪৮ চনৰপৰা ১৯৭৩ চনলৈকে পচিশ বছৰৰ ভিতৰত প্ৰচাৰিত অনাৰ্ভাব নাটকসমূহৰ এটি নিৰ্বাচিত সংকলন প্ৰকাশ কৰা। অৱশ্যে কপালী জয়ন্তী উদ্‌যাপনৰ কাৰ্য-সূচীত ধৰাৰ কিটানন আগেয়েই, আকাশবাণীৰ তৃতীয় মন্ত্ৰনিনেশক জগীশ দেৱৈয়েল ল'ৰাৰ বকৱাট, গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ সকলক হে থাকোঁতেই, এনে এটি সংকলনৰ চিন্তাৰে অসম প্ৰকাশন পৰিষদৰ সৈতে যোগাযোগ আৰম্ভ কৰিছিল। আৰু পৰিষদেও, সংকলনটো দৃষ্টিভঙ্গি দিও, প্ৰকাশ কৰাৰ বাগৰ প্ৰকাশ কৰিছিল। যিহেতু, কপালী জয়ন্তী বছৰত এই কথানোঃ অধিক ভাৱ দিয়া হ'ল, আৰু প্ৰকাশন পৰিষদৰপৰা আৰু সংকলনটো প্ৰস্তুত কৰাৰ দায়িত্ব দিয়া হ'ল।

আকাশবাণী গুৱাহাটীৰ কপালী জয়ন্তী উৎসৱৰ এটি বিশেষ আকৰ্ষণীয় অনুষ্ঠান আছিল কপালী জয়ন্তী নাট্য সপ্তাহ। ১৯৭৩ চনৰ ১ জুলাইৰপৰা ৮ জুলাইলৈকে সপ্তাহটোত মুঠ আঠখন নাটক প্ৰচাৰ কৰা হৈছিল। পচিশ বছৰৰ ভিতৰত গুৱাহাটীৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিশেষভাৱে ছাৰ প্ৰলোভা, বীৰ ক'ল, মানদহ আৰু বচনাইলী আদি বিভিন্ন দিশত একোটা সময়ৰ অনাৰ্ভাব নাট্যসমূহৰ নিদৰ্শন অকপে একোখন নাটক সৰ্ব সপ্তাহত প্ৰচাৰ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰা হৈছিল। সেই সময়ত কেন্দ্ৰৰ নানৈক বিভাগৰ দায়িত্ব প্ৰকাৰে সেই সপ্তাহটোৰ পৰিকল্পনা আৰু সংগঠনিক সকলো কামৰ চাব মোৰ ওপৰত লাগি থাকিল। এই নাট্য সপ্তাহৰ কাম চাৰত লৈয়ে মই বুজি পালোঁ কি জটিল কাম এটা কৰিবলৈ ওলাহে। একুৰি পাঁচ বছৰত আকাশবাণী গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰপৰা প্ৰচাৰিত নাটকৰ আবয়বিক দিশটোৰ সৈতে প্ৰথম বুঝাবলৈ হ'লো। এই সময়ছোৱাত অকল নাট্যবিভাগৰপৰাই চাবি হেজাৰৰ ওপৰ নাট্যানুষ্ঠান নিবেদন কৰা হৈছিল। ইয়াৰ উপৰি আটাইদেওৰ বুলনি, পূবৰ গঞা বাটজৰ অনুষ্ঠান আৰু পিছৰ কৃষি-জগত, চেমনীয়াৰ চ'ৰা, অকণিৰ মেল, বিজ্ঞানীৰ অনুষ্ঠান আদিত প্ৰচাৰিত গোৱা নাট্যানুষ্ঠানৰ হিচাপ ল'লে উপযুক্ত সংখ্যা প্ৰায় দহ হেজাৰৰ ওপৰ হয়গৈ। এই দহ হেজাৰ নাট্যানুষ্ঠানত শতকৰা বিশ ভাগ পুনৰ প্ৰচাৰ ধৰিলে সৰ্বমুঠ আঠ হেজাৰখন নাটক পচিশ বছৰত প্ৰচাৰিত হৈছে। এই আঠ হেজাৰ নাটকৰ মাজৰপৰা কপালী জয়ন্তী নাট্য-সপ্তাহৰ কাৰণে আঠখন নাটক ঠিক কৰি লোৱাৰ চুকৰ কাষটোৰ লগে লগেই মোৰ যি চিন্তা (বা হুঁচিন্তা) আৰু কৰ্মপ্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হ'ল সেয়েই পিছলৈ এই সংকলনৰ ক্ষেত্ৰত মোক প্ৰথম চাপ অতিক্ৰম কৰাত সহায় কৰিলে।

কি বিশেষ লক্ষ্য আগত ৰাখি আৰু কিটৰ ভিত্তিত এই সংকলনৰ নাটকসমূহ নিৰ্বাচন কৰা হৈছে সেই বিষয়ে পাছৰফালে আলোচনা কৰিম। তাৰ আগেয়ে আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ অনাৰ্ভাব নাট্যানুষ্ঠানটোৰ এটি চমু বুঝী দাঙি ধৰা উচিত হ'ব।

গুৱাহাটী কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হোৱাৰ পিছতে প্ৰথম অৱস্থাত নাট্যানুষ্ঠানে বহুতো অসুবিধাৰ মাজেৰে কাম কৰিবলগীয়া হৈছিল। বৰ্তমানৰ সা-সুবিধাৰ তুলনাতহে অৱশ্যে তেতিয়াৰ কাৰ্য-ব্যৱস্থাত অসুবিধা আছিল বুলি ক'ব পাৰি। কিন্তু তেতিয়াৰ অনুষ্ঠানৰ সৈতে জড়িত থকা নাট্যশিল্পী, প্ৰযোজক আদি সকলোৱেই সেই

অসুবিধাসমূহক আণ্ডাৰিক আৰু কাৰ্গ-পদ্ধতিৰ নিয়মীয়া অংগ হিচাপেই গ্ৰহণ কৰিছিল। সেই দিনৰ প্ৰথম অসুবিধা আছিল অনাৰ্ঠ্যৰ মাধ্যমৰ সুকীয়া কৌশলৰ সৈতে পৰিচয়ৰ অভাৱ। এই মাধ্যমৰ উপযোগী কৌশলেৰে বচনা কৰিব জনা নাট্যকাৰ লগা হ'ল, অকল শব্দ প্ৰক্ষেপণেৰে অভিনয় কৰিব জনা শিল্পী লগা হ'ল—বিশেষকৈ মহিলা শিল্পী—প্ৰযোজনা কৰিব জনা প্ৰযোজক লগা হ'ল আৰু সৰ্বোপৰি লগা হ'ল অনাৰ্ঠ্যৰ নাটক শুনিব জনা শ্ৰোতা। সুখৰ বিষয়, কেন্দ্ৰৰ সেই সময়ৰ কেগবাকীমান বিষয়ৰ ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টা আৰু গুৱাহাটীৰ উজান-বজাৰৰ নদীৰ পাৰৰ কমিছনাৰ বঙলাত প্ৰথম স্থাপিত অনাৰ্ঠ্যৰ ফুডিঅ'ক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ়ি উঠা বাতাবৰণৰ প্ৰভাৱত অতি কম দিনৰ ভিতৰতে উল্লেখিত অভাৱবোৰ পূৰ্ণ হ'বলৈ ধৰিলে। নাট্যকাৰ সৃষ্টি হ'ল, প্ৰযোজক গঢ়ি উঠিল, অভিনেতা অভিনেত্ৰী ওলাল, আৰু সৃষ্টি হ'ল প্ৰতিখন অনাৰ্ঠ্যৰ নাটক শুনিবলৈ নিৰ্দিষ্ট সময়ত আগতেৰে বেছিঅ'ল কাষত বৈ থকা হাজাৰ শ্ৰোতা। ফলস্বৰূপে হিচাপ কৰি দেখা গৈছে কেন্দ্ৰ আৰম্ভ হোৱাৰপৰা প্ৰথম পঁচিশ বছৰত প্ৰায় চাৰে তিনিশ নাট্যকাৰৰ মৌলিক নাটক এই কেন্দ্ৰৰপৰা প্ৰচাৰিত হৈছে; আৰু নাট্যাগৃষ্ঠানত অভিনয় কৰা শিল্পীৰ সংখ্যা হ'ল প্ৰায় আঠশ। অসমৰ জীৱিত আৰু প্ৰয়াত এনে নাট্যকাৰ নাই যাৰ অৱদানেৰে এই নাট্যাগৃষ্ঠান পুৰ্ট হোৱা নাই। অনাৰ্ঠ্যৰ কাৰণে সুকীয়াকৈ লিখা নাটকসমূহৰ উপৰিও প্ৰায় বিধাত অসমীয়া মঞ্চনাটকৰ অনাৰ্ঠ্যৰ অভিযোজনা হৈ গৈছে। বিশেষকৈ প্ৰথম অৱস্থাত মৌলিক অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকৰ অভাৱৰ কাৰণে মঞ্চনাটকৰ অভিযোজনা কিছু বেছিকৈ কৰিবলগা হৈছিল। অসমীয়া নাটকৰ উপৰিও বহুতো প্ৰখ্যাত বিদেশী নাটকৰ (বিশেষকৈ যিবিলাকৰ বয়েলটী সমগ্ৰ নাই) অসমীয়া অনাৰ্ঠ্যৰ অভিযোজনা প্ৰচাৰ কৰা হয়। মঞ্চনাটকৰ উপৰিও মাজে মাজে দুই-এখন শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাস আৰু কিছুমান আকৰ্ষণীয় অসমীয়া গল্পও অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকলৈ অভিযোজনা কৰা হয়। পঞ্চাশ দশকৰ মাজভাগৰপৰা আৰম্ভ হোৱা সৰ্বভাৰতীয় নাট্যাগৃষ্ঠানৰ জৰিয়তে অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষাৰ নাটকো অসমীয়া ভাষাত অনাৰ্ঠ্যৰ যোগে প্ৰচাৰ কৰিবলৈ লোৱা হয়।

এইদৰেই নাট্যাগৃষ্ঠানৰ প্ৰথম সমগ্ৰা—অনাৰ্ঠ্যৰ মাধ্যম উপযোগী নাটকৰ অভাৱ—পিছলৈ সম্পূৰ্ণৰূপে দূৰ হ'ল, আৰু অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকৰ শুভাল অলপ দিনৰ ভিতৰতে টনকিয়াল হৈ উঠিল। নাট্যকাৰসকলেও অলপ দিনৰ ভিতৰতে মাধ্যমটোৰ স্বকীয় স্বৰূপ আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহ আৱণ্ট কৰি নাট্যবচনাত ন-ন শৈলী আৰু কৌশল সাৰ্থকভাবে প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিলে, আৰু অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকক মঞ্চনাটকৰপৰা সম্পূৰ্ণ পৃথক স্বৰূপত দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হ'ল; এক ভিন্নসুৰী নাট্যধাৰাৰ সৃষ্টি হ'ল।

অনাৰ্ঠ্যৰ মাধ্যমৰ কাৰণে, নাটকৰ দৰে, অভিনয় কৌশলবোৰ স্বকীয়তা আছে। কিন্তু সেই স্বকীয়তা কম সময়ৰ ভিতৰতে তেতিয়াৰ শিল্পীসকলে আৱণ্ট কৰি ল'লে। অৱশ্যে নাৰী-চৰিত্ৰৰ কাৰণে শিল্পীৰ সমগ্ৰা এটা অলপ দিনৰ কাৰণে আছিল; কিন্তু তেতিয়াও অসমৰ মঞ্চৰ পাদপ্ৰদীপৰ পোহৰ মহিলাৰ মুখত পৰা নাছিল। নাট্যাভিনয় মহিলাৰ কাৰণে অস্পষ্ট হৈয়েই আছিল। কিন্তু সুখৰ বিষয় অনাৰ্ঠ্যৰ নাট্যাভিনয়ৰ কাৰণে কেটামান প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰিৱালৰ কেগবাকীমান সুশিক্ষিতা মহিলা আগবাঢ়ি আহি বাট কাটি দিয়াত মহিলা শিল্পীৰ অভাৱৰ সমস্যাটো ডাঙৰ হৈ দেখা নিদিলে। আনহাতে এই ঘটনাই অসমৰ বঙ্গবন্ধতো লাহে লাহে মহিলাৰ পদাৰ্পণৰ কাৰণে, আওপকীয়াকৈ হ'লেও, এক উৎসাহজনক অনুকূল পৰিবেশৰ সৃষ্টি কৰিলে।

অনাৰ্ঠ্যৰ নাটক পৰিচালনা আৰু প্ৰযোজনাৰ কৌশলো মঞ্চনাটকৰ কৌশলসমূহতকৈ সুকীয়া। কিছুমান সীমিত সুবিধাৰ মাজত শব্দ আৰু সংগীত সংযোজনা কৰি বিভিন্ন দৃশ্য আৰু ঘটনাবাদিৰ পটভূমি আৰু

পৰিবেশ সৃষ্টিৰ সন্মানেৰে আৰু শিল্পীৰ কথন অভিনয়ৰ মাজেৰে কাহিনী আগুৱাই নিয়াৰ কৌশল আৱণ্ট কৰা কাষটো একেবাৰে সহজ নহয়। বিশেষকৈ তেতিয়া আজিকালিৰ দৰে টেপৰেকৰ্ডিঙৰ ব্যৱহাৰ নাছিল। বিজ্ঞানৰ সেই আৱিষ্কাৰ হোৱা নাছিল। পিছলৈ ডিঙ্ক ৰেকৰ্ডিঙৰ সুবিধা ওলাল যদিও সি অত্যন্ত ব্যৱহাৰ নাছিল। গতিকে অনাৰ্ঠৰ নাটকসমূহ প্ৰচাৰৰ নিৰ্দিষ্ট সময়ত ষ্টুডিঅ'ত অভিনীত হৈছিল আৰু লগেলগেই (live) প্ৰচাৰ হৈছিল। এনে লাঠি প্ৰচাৰৰ কাৰণে কিমানখিনি ধৰচিমৰা-প্ৰস্তুতি আৰু সতৰ্কতাৰ প্ৰয়োজন আছিল সেইকথা এতিয়াৰ টেপৰেকৰ্ডিঙৰ যুগত হয়তো অনুধাবন কৰিবলৈ টান হ'ব। কিন্তু সেই সময়ৰ কেন্দ্ৰৰ অতি উৎসাহী আৰু নিষ্ঠাবান বিষয়া আৰু শিল্পী কেজনমানে সোমিত কাৰিকৰী সুবিধাখিনিৰ মাজতে অতি অলপদিনৰ ভিতৰতে অনাৰ্ঠৰ নাটৰ প্ৰযোজনা-কৌশল সুচাৰুৰূপে আৱণ্ট কৰি ল'লে।

এইদৰেই আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ প্ৰতিষ্ঠা হয় আৰু প্ৰাবন্ধিক অসুবিধাসমূহৰ (ষ্টেণ্ডাৰ্ডীত যিহক কোৱা হয় টিথিং ট্ৰাবল্) মাজেদি পাব হৈ আহি আৰ্জি ই এক সুপ্ৰতিষ্ঠিত পৰম্পৰা আৰু চহকী বুৰঞ্জীৰ অধিকাৰী হৈ উঠিছে।

অনাৰ্ঠৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ পচিশ বছৰৰ বুৰঞ্জীৰ সংখ্যাগত তথ্যখিনি বাদ দি গুণগত দিশটো এইদৰে চমুকৈ টুকিব পাৰি—

: প্ৰবীণ লক্ষপ্ৰতিষ্ঠ সাহিত্যিক-নাট্যকাৰসকলক তেখেতসকলৰ নাট্যৰচনা প্ৰচাৰ কৰাৰ মাজেৰে যথোচিত সন্মান আৰু স্বীকৃতি দানৰ উপৰিও ভালেখিনি নবীন আধুনিক নাট্যকাৰৰ সৃষ্টি হ'ল।

: অসমীয়া সাহিত্যভাণ্ডাৰ নাট্যসম্পদ অনাৰ্ঠৰ নাটকে ভালেখিনি চহকী কৰিলে।

: সৰ্বভাৰতীয় অনাৰ্ঠৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ জৰিয়তে অসমীয়া নাট্যকাৰে বাঙালিৰ মৰ্যাদা লাভ কৰিলে আৰু অসমীয়া নাটকৰ উচ্চমান অসমৰ বাহিৰত স্বীকৃত হ'ল।

: আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ জৰিয়তে যক্ষ আৰু অনাৰ্ঠৰ নাট্যাভিনয়ত মহিলাৰ অংশ গ্ৰহণ সহজ হৈ উঠিল।

: অনাৰ্ঠৰ নাট্যাভিনয়—মাইক্ৰোফোন একুটিং—এটা সুকীয়া কলা ৰূপে পৰিগণিত আৰু স্বীকৃত হ'ল। অনাৰ্ঠৰ অভিনয়-কলাত নিপুণ-কুশলী হৈ বৰ্তমান অসমৰ যক্ষ আৰু কথাছবিত অভিনয় কৰা বহুতো শিল্পীয়ে যথোচিত পৰিচয় দিছে। শেষত আৰু এটা কথা উল্লেখ কৰা উচিত হ'ব। দ্বিতীয় মহাযুদ্ধৰ পিছৰেপৰা পঞ্চাশ দশকৰ মাজ ভাগত—একাক নাট্য আন্দোলনৰ সূচনা হোৱালৈকে অসমৰ সীমিত সংখ্যক বঙ্গমুখী নাট্যমোদী বাইজক নাট্যৰূপে যথেষ্ট অবিহণা দিব পৰা নাছিল। এইছোৱা সময় অসমৰ বঙ্গমুখৰ সেবেঙা বতৰ। এনে অৱস্থাত অনাৰ্ঠৰ নাটকৰ (যদিও তেতিয়া ৰেডিঅ'ৰ সংখ্যা এতিয়াৰ তুলনাত বহুতো কম আছিল) চাহিদা নাট্যপ্ৰেমী মানুহৰ কাৰণে যথেষ্ট আছিল।

এতিয়া এই নাট্যানুষ্ঠানটোৰ মাজেৰে সৃষ্টি হোৱা অনাৰ্ঠৰ নাটকসমূহৰ ধাৰা-প্ৰবাহলৈ আহোঁ।

অসমীয়া অনাৰ্ঠৰ নাটক অসমীয়া সাহিত্যৰ অল হিচাপে ধৰিলে (আমি ধৰা নাই জানো?) ই অসমীয়া সাহিত্যৰ একেবাৰে শেহতীয়া শাখা। মাত্ৰ পঞ্চাশ দশকৰ ঠিক আগে আগে এই শাখাৰ যজ্ঞি প্ৰস্তুতি। আগৈয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে অসমীয়া লেখকৰ কাৰণে বচনামৈলী আৰু কৌশলৰ পিনৰপৰা ই একেবাৰে বহুদূৰ বহু। গতিকে, প্ৰথমে লেখা নাটকবিলাকত বচনামৈলীৰ নোন্দৰ্ব আৰু কৌশল প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত কিছু অপৰিপক্ব হাতৰ কাষৰ নিদৰ্শন থকাটো বাস্তৱিক আছিল। মাত্ৰ সংলাপ আৰু শব্দ-সংকেতৰ মাজেৰেই

কাহিনীৰ বিস্তাৰ আৰু গতি নিৰ্ধাৰণ, চৰিত্ৰৰ সৃষ্টি আৰু চিনাকি, দৃশ্য আৰু পটভূমিৰ অৱতাৰণা, চৰিত্ৰৰ প্ৰবেশ আৰু প্ৰস্থানকাৰ্য, চৰিত্ৰৰ বিভিন্ন ভাবাবেগৰ প্ৰকাশ (expression of mood) ইত্যাদি ইমানবোৰ কাৰ্য কেবলকৈ সম্ভৱ হ'ব পাৰে, সেই কথা চিন্তা কৰি লেখকসকলে বহুতো পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ মাজেৰে নাটক ৰচনা কৰিবলগা হৈছিল। আনহাতে অনাৰ্ঠ্য কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হ'ল যেতিয়া শ্ৰোতাক নিয়মিত নাটক শুনাৰ লাগিব—প্ৰতি সপ্তাহত দুই-তিনিখন নাটকৰ সৃষ্টি হ'ব লাগিব। গতিকে বেছি চিন্তা-চৰ্চা কৰি থাকিবলৈ অৱকাশো নাই। সেয়ে প্ৰথম অৱস্থাত বচিত নাটকবোৰত বহু ক্ষেত্ৰত সূত্ৰধাৰৰ সহায় লৈ দৃশ্য আৰু পটভূমিৰ বৰ্ণনা আৰু কাহিনীৰ ঘটনা-সংযোগ কৰা দেখা গৈছিল। পিছলৈ অৱশ্যে সূত্ৰধাৰৰ প্ৰয়োগে নাটকৰ ঘটনা-প্ৰবাহ, চৰিত্ৰ ব্যঞ্জন আৰু নাটকৰ সামগ্ৰিক প্ৰভাৱ সৃষ্টি (total impact) বাঢ়ত কৰে—এই কথাটো উপলব্ধি কৰি লেখকসকলে সূত্ৰধাৰৰ বাৱহাৰ ভাগ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। কিন্তু এই প্ৰচেষ্টা যিহেতু সম্পূৰ্ণ নতুন, সি পৰিপক্বতা আৰু নিপুণতা লাভ কৰোঁতে অলপ সময়ৰ প্ৰয়োজন নিশ্চয় আছিল।

অসমীয়া সাহিত্যৰ অন্য অঙ্গসমূহৰ দৰে অনাৰ্ঠ্য নাটকবোৰ বিষয় বস্তু বেছি সংখ্যক সামাজিক হোৱাটোৱেই স্বাভাৱিক; আৰু সমকালীন সাহিত্যবাদৰ বৈশিষ্ট্যসমূহেৰে এই অঙ্গটোও গঠিত আৰু সজ্জিত হোৱা স্বাভাৱিক। পঞ্চাশৰ দশকৰ আদি-ভাগৰ অসমীয়া কাহিনী সাহিত্যত (গল্প, উপন্যাস, মঞ্চনাটক—এই অৰ্থত) পূৰ্বাপৰ নিয়মিত অত্যধিক ভাবব্যঞ্জনা আৰু বোমাটিক দাবী প্ৰভাৱ আছিল। গতিকে সেই প্ৰভাববশত অনাৰ্ঠ্য নাটকো আঁতৰত নাছিল। এই অনাৰ্ঠ্য নাটকসমূহৰ বৈশিষ্ট্য হ'ল পাবপ্ৰবণতা, বোমাটিক চপলতা, আৰু মনোবজ্জক আলংকাৰিক সংলাপৰ প্ৰয়োগ। বিষয়-বস্তু প্ৰায়বোৰেই আছিল গাঁও নাহঁবা নগৰৰ পটভূমিত গঠিত ডেকা গাঁওৰ প্ৰেম। অৰ্থনৈতিক বৈষম্য, জাত-কুলৰ বৈষম্য, সামাজিক মৰ্যাদাৰ বৈষম্য আদি সমস্যাটো নায়ক নায়িকাৰ মিলনত অন্তৰায় সৃষ্টি কৰে, সেই অন্তৰায় অতিক্ৰম কৰাৰ পাছত নায়ক নায়িকাটো অশেষ কষ্ট আৰু ভাগ স্বীকাৰ কৰিব লাগে, আৰু সেই কষ্ট আৰু ভাগ স্বীকাৰৰ মাজেৰে কেতিয়াবা মিলনটো, নাহঁবা কেতিয়াবা বিয়োগাত্মক পৰিণতি লাভ কৰিব লাগে—ইত্যাদি কথা আৰু কাহিনীয়েই আছিল সেই সময়ৰ নাটকৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। প্ৰেমৰ ত্ৰিভুজ সূত্ৰও আছিল বহুতো নাটকৰ মূলকথা। প্ৰতিপাত্ত বিষয়বোৰৰ তবলতা আৰু স্থূলতাক দুই কৰিব নোৱাৰিলেও ব্যক্তিমানসৰ আবেগবজ্জিত এনে নাটকবোৰৰ বেছি ভাগৰেই নাবী পুৰুষৰ মিলন বা বিবহৰ কাহিনীয়েই প্ৰাধান্য লাভ কৰিলেও, তেনে দুই-এখন নাটকৰ ৰচনা উচ্চমান বিশিষ্ট আৰু সাহিত্য গুণসম্পন্ন আছিল। এজন বাজনৈতিক পলাতকৰ এনিশাৰ ঘটনাক লৈ ৰচিত চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ “অমৰ মাসা” নামে গভীৰ জীৱনবোধ আৰু আদৰ্শৰ সংঘাতক লৈ ৰচিত নাটকৰে সৃষ্টি হৈছিল। (দুখৰ বিষয় নাটকখনিৰ প্ৰতিলিপি সম্বন্ধে বিচাৰি পোৱা নগ'ল আৰু সেয়ে এই সংকলনত অন্তৰ্ভুক্ত নহ'ল।)

এই সময়ছোৱাত যথেষ্টখিনি বুৰঞ্জীমূলক আৰু পুৰণি আখ্যানমূলক অনাৰ্ঠ্য নাটকো ৰচিত হয়। অসম বুৰঞ্জীৰ প্ৰায়বোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাৰ ভেটিত অনাৰ্ঠ্য নাটক ৰচিত হয় আৰু ইতিপূৰ্বে মঞ্চকপত থকা প্ৰায়খিনি বুৰঞ্জীমূলক আৰু আখ্যানমূলক নাটকৰ অনাৰ্ঠ্য অভিযোজনা এই দশকতেই কৰা হয়। আনহাতে উল্লেখযোগ্য “ভোগজবা”, “সেনাপতি ত্ৰিকেন্দ্ৰজিৎ”, “ভোটাৰ ডেকা”, “মানিক বাইটং” আদি ভালেখেন বুৰঞ্জী-মূলক বা আখ্যানমূলক নাটক মূলতে অনাৰ্ঠ্য ৰূপতহে ৰচিত হৈছিল। গুৱাহাটী অনাৰ্ঠ্য কেন্দ্ৰই এই সময়তে কেবছৰমান ধৰি অনাৰ্ঠ্য নাট প্ৰতিযোগিতা পাতি পুৰস্কাৰ প্ৰদান কৰিছিল। প্ৰথমবাৰৰ বাবে হোৱা সেই প্ৰতিযোগিতাৰ কাৰণে ফকীৰ শৰ্মাই ‘ভোগজবা’ নাটকখন ৰচনা কৰি প্ৰথম পুৰস্কাৰ লাভ কৰিছিল। উল্লেখ-

যোগা, সেই প্রতিযোগিতার ফলত অনাঠাৰ নাটক বচনাই যথেষ্ট গুৰু লাভ কৰিছিল। পাছলৈ এনে প্রতিযোগিতা যাত্ৰ কলেজ আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজতহে আবদ্ধ আছিল। এই প্রতিযোগিতাৰ ফলত উচ্চমান-বিশিষ্ট নাটক যথেষ্ট নহলেও অনাঠাৰ নাটক বচনা আৰু প্ৰযোজনাৰ কথাটোৱে বহুল প্ৰসাৰ লাভ কৰিলে। এচাম মূৰ নাট্যকাৰ ওলাল। ইন্দ্ৰপ্ৰসাদ হাজৰিকা, ভয়ল বৰুৱা, নেপাল গুৰু, দেবকুমাৰ শইকীয়া, সতীশ দাস, আৰতি বৈবাগী আদিৰ নাম এই প্ৰসঙ্গত উল্লেখ কৰিব পাৰি।

১৯৫২ চনৰ পৰা “অনাঠাৰ নাট্য-সপ্তাহ” নামেৰে আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ এটি বিশেষ আকৰ্ষণীয় অনুষ্ঠানৰ প্ৰৱৰ্ত্তন হয়। পঞ্চাশৰ দশকৰ প্ৰায় প্ৰতি বছৰে এই নাট্যসপ্তাহৰ পতা হৈছিল। এই অনুষ্ঠানৰ নাটক ত্ৰিবিধলৈ শ্ৰোতা সদায় আগুৱেৰে বৈ থাকে। নাট্য-সপ্তাহৰ নাটকেখন যাতে যথেষ্ট উচ্চমানৰ হয়, বচনা কৌশল, বিষয়-বস্তু, নিবেদনশৈলী, চৰিত্ৰাভিনয় সকলো দিশতে যাতে নাটকে অভিনয়ৰ লাভ কৰে তাৰ বাবে নাট্যকাৰসকলে আৰু গুৱাহাটী অনাঠাৰ কেন্দ্ৰৰ সেই সময়ৰ কেগৰাকীমান উজ্জ্বল আৰু প্ৰতিভাবান বিষয়াই (সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা, ফণী শালুকদাস আৰু নানায়ণ বেজবৰুৱাকে প্ৰমুখ্য কৰি) অশেষ যত্ন লৈছিল। সেই ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টাৰ ফলত পঞ্চাশ দশকৰ শ্ৰেষ্ঠ অনাঠাৰ নাটক এলিলে আমি সেই নাট্যসপ্তাহসমূহৰ নাটকেখনকে সততে লেখত লব পাৰোঁ। আৰু কে ছি থাটিন, (প্ৰথম অসমীয়া অনাঠাৰ প্ৰিলাৰ নাটক), মানিক বাইটং, আধা জঁকা ছবি, এবেলাৰ নাট, অধিকাৰ, জাহ্নৱী, শোৱণশিৰিক ভেটিব কোনে, মালতী, ফিল আপ দি গেপচ, ভোটাই ডেকা, ভবলী পাবৰ সাধু, নামকপৰ কপকথা, এনাৰ্জী আদি সেই দশকৰ উল্লেখযোগ্য নাটকখিনি এনে নাট্যসপ্তাহৰে অৱদান।

পঞ্চাশৰ দশকৰ শেষৰপৰা, বিশেষকৈ ষাঠি দশকত অনাঠাৰ নাট্যপ্ৰবাহত বাস্তৱবাদৰ প্ৰভাৱ পৰিল। বিষয় নিৰ্বাচন অধিক সমাজ আৰু জীৱনমুখী, সংলাপচয়ন যান্ত্ৰিক আৰু অধিক গান্ধীগুৰু হ’ল। সমাজ আৰু জীৱনৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰপৰা বিষয়-বস্তু বুলি অনা হ’ল আৰু বিষয়সমূহৰ প্ৰয়োগ-কৌশল আৰু বচনামূলক গভীৰ পৰিপক্বতা আৰু চিন্তাৰ নিদৰ্শন পোৱা গ’ল। নাৰী-পুৰুষৰ প্ৰেম আৰু মিলনৰ বিষয়টোও সন্তীয়া প্ৰেমৰ কাহিনী নহৈ মনস্তত্ত্ব আৰু জীৱনবোধৰ বিভিন্ন গভীৰ দৃষ্টি আৰু স্তৰৰপৰা গ্ৰহণ কৰা হ’ল। নাট্যধাৰাই নেচাবেলিজমৰ পিনে দৃঢ় গতি কৰিলে। নদ আৰু নদী, ভাৰতী, কপ্তৱী, উপাৰ সিপাৰ আদি নাটকত নাৰী-পুৰুষৰ সম্পৰ্কৰ ওপৰত নাট্যকাৰৰ গভীৰ চিন্তা আৰু স্বকীয় দৃষ্টিভঙ্গীৰে বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ আৰু তাৎপৰ্যপূৰ্ণভাৱে আলোকপাত কৰা হৈছে। উল্লেখিত এইকেখন নাটকৰ দৰে জীৱন ছিঙাসা আৰু ব্যক্তিমানসৰ বহু আৰু জটিল সমস্যাৱলীক লৈ এই সময়ছোৱাত ভালেকেখন উচ্চমান-বিশিষ্ট অনাঠাৰ নাটক বচিত হয়। নিঃসন্দেহে এইখিনি নাটকৰ জ্ঞান অসমীয়া সাহিত্যৰ সৃষ্টিধৰ্মী অল্প শাখাৰ শ্ৰেষ্ঠ বচনাসমূহৰ শাৰীত। আনহাতে লাহে লাহে নাটকসমূহত সমাজ-সচেতনতাই ঠাই ল’বলৈ ধৰিলে। সমাজৰ বিভিন্ন দিশৰ ছবি নাটকত দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হ’ল, সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ চৰিত্ৰ চিত্ৰণ হ’ল, আৰু তাৰ মাজেৰে নাট্যকাৰসকলে সমাজক ইঙ্গিত আদৰ্শ সীচত গঢ় দিয়াৰ নিজ নিজ আকাঙ্ক্ষা যেন দাঙি ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। তেখেতসকলৰ বচনাত অৱশ্যে সমাজ পৰিবৰ্ত্তনৰ বিষয়টো সংজ্ঞাবদ্ধমিতাৰ বিশ্বাসতে আবদ্ধ আছিল। যিহেতু, মুঠতে সামগ্ৰিক বিচাৰত এই দশকতে নাটকৰ উপজীৱ্য বিষয় ব্যক্তিকেত্ৰিকতাৰপৰা সমাজকেত্ৰিক হ’বলৈ লৈছিল বুলি স্পষ্টভাৱে ক’ব পাৰি।

এই দশকত আৰু এটা দিশত যথেষ্ট গুৰু দিয়া দেখা গৈছিল, সেইটো হৈছে অসমীয়া শ্ৰোতাক বিশ্বনাট্যাবলীৰ সৈতে সত্যক পৰিচয় কৰাই দিয়াৰ প্ৰচেষ্টা। অনাঠাৰ অভিযোজনাৰ মাজেৰে বিশ্বসাহিত্যৰ ভাল-

কেশব শ্রেষ্ঠ নাটক অসমীয়া শ্রোতাই শুনিবলৈ পায়। ড'ফলিচ্, ইউনিপাইদিচ্, এচকাইলাচ্, শ্বেকছ'পীয়েব, ক্রিষ্টোফাৰ মার্লো, অঙ্কাৰ টাইল্ড, চেকভ, টুৰ্গেনিভ, গগল, পিবান্কেলো, ইবচেন, ফ্লিগ্‌বাৰ্গ আদি বিদেশী নাট্যকাৰৰ অসমীয়া অনাঠাৰ অভিযোজনা এই ছোৱা সময়ত প্ৰচাৰ কৰা হয়। অসমৰ শিক্ষিত সমাজৰ ব্যক্তিগতভাৱে এযুটি লোকে হয়তো ড'ফলিচ্ বা শ্বেকছ'পীয়েবৰ নাটক পঢ়িছে। কিন্তু অভিনয়ৰ মাজেৰে তাৰ বসাবাহনৰ সুযোগ কিমানজনে পাইছে? কিন্তু অনাঠাৰ প্ৰচাৰৰ জৰিয়তে অসমৰ হাজাৰ হাজাৰ শ্রোতাই, অধ্যয়নপুৰুষ বুদ্ধিকীৰীৰপৰা সাধাৰণ মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ গৃহিনীলৈকে সকলোৱে সেই বিশ্ববিখ্যাত নাট্যকাৰৰ বচনামুহূৰ বসাবাদন কৰিবলৈ পালে। অসমীয়া অনাঠাৰ নাট্যকপত থকা এই বিগ্ননাট্যধিনিৰ এটি সুকীয়া সংকলন হ'ব পাৰে, আৰু তেনে এটি সংকলন নিঃসন্দেহে অসমীয়া সাহিত্যৰ এটি মূল্যবান অঙ্গ হ'ব।

বিগ্ননাট্যৰ সৈতে অসমীয়া শ্রোতাক পৰিচিত কৰোৱাৰ লগতে অসমীয়া অনাঠাৰ নাট্যকাৰে নিজৰ বচনৰ মাজেৰেও সময়কালীন বিগ্ননাট্য-সাধাক সমাদৰ জনাবলৈ ঠোঁক ঠেঙা দেখা গ'ল আৰু দুই-একে সেই পথে দুই-এখোজ আগুৱাই যোৱাও দেখা গ'ল। সেই প্ৰথম পদক্ষেপ পিচলৈ অধিক শক্তিশালী আৰু সাৰ্থক হৈ উঠিল।

ষাঠি দশকতে আৰু এবিধ নতুন আৰ্হিৰ নাট্যানুষ্ঠানৰ মাজেৰে আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰই অসমৰ নাট্যবলগ্ৰাহীজনক আহ্বান দিয়াৰ লগতে অসমীয়া সাহিত্যলৈও এটি উল্লেখযোগ্য অৱদান আগবঢ়ায়। সেয়া হ'ল ধাৰাবাহিক নাটক। সেই আৰ্হিৰ অতি-সাৰ্থক সৃষ্টি হ'ল ডঃ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ তিনিটা অধ্যায় আৰু চয়ত্ৰিশটা বস্তুত নিবেদিত 'জোনাকী'লানি, তিলক হাজৰিকাৰ চয় বস্তুত নিবেদিত 'মহাপ্ৰলয়' ইত্যাদি। শত্ৰু বৰাৰ এলানি নাটক। তাৰ উপৰি আছিল ধাৰাবাহিক অনাঠাৰ নাট্যকপত উপন্যাস। অনাঠাৰ মাধ্যমৰ উপযোগীকৈ বচনা কৰা তেনে এখনি বিখ্যাত নাট্য-উপন্যাস আছিল বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ 'শতদ্বীপ'। আন দুখন বিশ্ববিখ্যাত উপন্যাস, 'ৱাৰ এণ্ড পিচ' আৰু 'অনাক্‌বেৰিনি'ৰ অসমীয়া ধাৰাবাহিক নাট্যকপো সেই সময়ৰ উল্লেখযোগ্য অৱদান।

এটদৰে ষাঠি দশকত বিভিন্ন পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ মাজেৰে অসমীয়া অনাঠাৰ নাটকে অনেক বৈচিত্ৰ্য আৰু অভিনয়ৰ লাভ কৰাই নহয়, ইয়াৰ গতিপ্ৰবাহে সুনিৰ্দিষ্টভাৱে খোজো ললে। অসমীয়া সাহিত্য আৰু নাট্যকলাৰ ই এটি পূৰ্ণাঙ্গ দিশৰূপে নিজকে প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে।

সত্তৰ দশকৰ প্ৰথম কেবছৰত এই পূৰ্ণাঙ্গ সাহিত্য-নাট্যকলাৰ বিকাশ আৰু পৰিসৰ অতি বলিষ্ঠভাৱে বিভিন্নমুখে বৃদ্ধি পাবলৈ ধৰিলে। বিশেষকৈ ১৯৭১ চন মানবপৰা অনাঠাৰ নাট্যধাৰাত এটা প্ৰৱল ঢল বাগৰি অহাৰ অভিজ্ঞতা নিশ্চিতভাৱে সকলোৱে অনুভৱ কৰিলে। এই নতুন ঢল অৱশ্যে সমগ্ৰ অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বহল ক্ষেত্ৰৰ ওপৰেদিয়ো এই সময়ত বাগৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। ইয়াৰ মূলতে আছিল স্বাধীনতাৰ প্ৰায় দুই-দশকৰ পিছতো দেশৰ পৰা অৰ্বনৈতিক অৱস্থাটো ঘটোৱা জনসাধাৰণৰ মনৰ প্ৰতিক্ৰিয়া (নাইবা স্পষ্টকৈ ক'বলৈ হ'লে—কোভ আৰু হত্যা।) আৰু আনহাতে দেশত তপাক্ষিত শিকাৰ ক্ৰম প্ৰসাৰ। এই প্ৰতিক্ৰিয়া আৰু শিকা প্ৰসাৰৰ ফলত দেশত সমাজ আৰু ৰাজনৈতিক সচেতনতা ব্যাপকভাৱে বৃদ্ধি পালে। সেই সচেতনতাই দেশবাসীৰ দাব্যিক অৱনয় লগতে সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ ওপৰতো গভীৰভাৱে প্ৰভাৱ পেলালে। বুদ্ধিকীৰীসকলৰ বহুতেই সাধাৰিক দাব্যবুদ্ধতাৰ সৈতে সাতোৰ খাই পৰিল। সমাজৰ নিষ্পেৰিত আৰু সৰ্বহাৰাৰ প্ৰতি পুতৌসূৰীয়া বান্ধি বচনাৰ ঠাইত বিকোভ, সংগ্ৰাম আৰু সংকল্পৰ আহ্বানস্বৰূপি ক্ৰমে স্পষ্ট হৈ উঠিল।

আকাশবাণী বায়ুযন্ত্ৰৰ অঙ্গ হিচাপে বায়ুৰ স্বীকৃত নীতি বা কাৰ্যসূচীক লগতে সমালোচনা কৰাৰ অধিকাৰ অনাঠাৰ নাট্যকাৰৰ নাছিল বুলিয়েই এসময়ত মানি লোৱা হৈছিল। গতিকে ৰাজনৈতিক চিন্তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত

সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ স্থান অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকত নাছিল। কিন্তু সত্তৰ দশকৰপৰা আকাশবাণীৰ মৌলিক প্ৰচাৰ নীতিৰ কাঠামো আৰু পৰিসৰৰ মাজতে চিন্তাৰ স্বাধীনতা বৰঙণিৰে আছে বুলি আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ সেই সময়ৰ নাট্যাৱলীৰ দায়িত্বত থকা কৰ্মকৰ্তাসকলে বিশ্বাস কৰিলে আৰু সেই বিশ্বাসেৰে নাটক সৃষ্টি আৰু নিবেদনৰ কামত আগবাঢ়িল। আৰু তাৰ ফলতে বাহিৰগতৰপৰা কেনিও ক্ষতি আৰু গৰম বতাহ প্ৰবেশ কৰিব নোৱাৰা আকাশবাণী গুৱাহাটীৰ ষ্টুডিঅ'ৰ মজিয়াত উল্লেখ কৰি অহা 'নতুন চল'ৰ কৰোৱাল শুনা গ'ল। এইখিনিতে অগ্ৰত্ৰ প্ৰকাশিত পৰামৰ্শ চলিচা নামৰ এজন সমালোচকৰ এটি প্ৰবন্ধৰ অংশ বিশেষ প্ৰসংগক্ৰমে উদ্ধৃত কৰিলো : প্ৰণালীবদ্ধ আৰু বিজ্ঞানসন্মত পদ্ধতিৰে সমাজৰ আমূল পৰিবৰ্তনৰ চিন্তাৰ অভাবটো, যিটো দশকৰ অসমীয়া চিন্তাধাৰাৰ এটা পুৰোণগা বৈশিষ্ট্য। ইয়াৰ কাৰণ বাস্তৱনৈতিক, বাস্তৱনৈতিক স্বাধীনতা লাভৰ পিছত প্ৰকাশৰ দশকটোত অকল অসমীয়াই নহয় সমগ্ৰ দেশবাসীয়েই স্বাধীনতাৰ বাগীও ডাঙুত হৈ আছিল, ... সপ্তম দশকৰ দ্বিতীয় ভাগৰপৰা কিন্তু অসমৰ বুদ্ধিজীৱীসকলৰ বচলাংশৰ মোহৰু হোৱা পৰিলক্ষিত হয়। সামাজিক ক্ৰান্তৰ অভাৱ, অৰ্থনৈতিক বিষয়ৰ অৱস্থা আৰু শাসক শ্ৰেণীৰ অপযুঁপৰি বিফলতাই তেওঁলোকক যেন চলিত বাস্তৱ্যৰ ঠাট্টাত নতুন সমাজ বাস্তৱতা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ কথা পুনৰ সোঁৱৰাই দিয়ে। অকল নাট্যকাৰেই নহয়, অগ্ৰাণ্য সাহিত্যিকো এই সচেতনতাৰে তৃপ্ত হৈ উঠে। অপেক্ষাকৃতভাৱে অধিক সুবিধা থকা সাহিত্যৰ আন আন দিশত সেই প্ৰতিজ্ঞা অধিক প্ৰকাশ পায়, যদিও মঞ্চৰ অভাৱ অসুবিধাৰ কাৰণে নাট্যসাহিত্যত সি প্ৰকট হোৱাৰ সুযোগ কম আছিল। এইখিনিতে বেডিঅ'ৰ বৰঙণি উল্লেখযোগ্য। অতদিনে বেডিঅ'ৰ নাটক চম্বৰ নাটক বা পৰিৱালৰ নাটকৰূপেই পৰিগণিত হৈছিল। পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা হৈছিল সঁচা, কিন্তু সেইবোৰ ঘাটকৈ নাট্যকৌশলৰ মাজতে সীমিত আছিল। বৰ্তমানে (প্ৰবন্ধ বচনাৰ কাল ১৯৭২ চনৰ ডিচেম্বৰ) পিছে সেই সীমা নাই। পৰিসৰ এতিয়া বঢ়াই দিয়া হৈছে। আজি বেডিঅ' নাটকৰ বিষয়-বস্তু কেবল ক্ৰমেডীয়া মনোবিজ্ঞানৰ সুন্দ-চক্ৰ অথবা ব্যক্তিমানসৰ মাজতে সীমাবদ্ধ নাথাকি, যুৱ-অশান্তি, সমাজতান্ত্ৰিক বিপ্লৱ, সশস্ত্ৰ সংগ্ৰাম আদি মানৱমুক্তিৰ মৌলিক তান্ত্ৰিক দিশলৈ সম্প্ৰসাৰিত হৈছে। মাৰ্ক্সিষ্ট-লেনিনিষ্ট দলৰ সশস্ত্ৰ বিপ্লৱৰ কাৰ্যপন্থামো অসমীয়া নাট্যকাৰসকলক সমল নোযোগোৱাকৈ থকা নাই। ফলস্বৰূপে, মঞ্চতো আশা কৰিব নোৱাৰা বলিষ্ঠ বিষয়-বস্তু বেডিঅ'ই লামৰি লৈছে। বৰ্তমান সমাজ বাস্তৱীতি বাস্তৱ্যৰ শক্ত্যতাই পত্ৰ কৰা, জনজীৱনৰ চৰি নাটকবোৰত ফুটি উঠিছে। . "

জনসংযোগৰ মাধ্যমৰূপে বেডিঅ'ৰ ভূমিকা এসময়ত যথাতাৰে তথ্য থাক মনোবজ্ঞানৰ যোগান ধৰাত অৱতীৰ্ণ হৈছিল। কিন্তু বেডিঅ' প্ৰতিষ্ঠানৰ (network) কৃত সম্প্ৰসাৰণৰ লগে লগে, দেশৰ পঁৱৰে-ফুৰে ইয়াৰ পৰিচালনা লাভ হোৱা কাৰণে, জনজীৱনৰ অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশত ইয়াৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰৰ চিন্তা কৰা হ'ল, আৰু সেয়ে বেডিঅ'ৰ ভূমিকা মাত্ৰ আবেগমণ্ডিত মনোবজ্ঞানতে সীমিত নাৰাখি সমাজ জীৱনৰ মৈত্ৰিক আৰু বৌদ্ধিক মান উন্নীত কৰাৰ দায়িত্ব যুখা হৈ আহিল। আলোচ্য এই সময়ছোৱাত বেডিঅ'ৰ এই বৰনিৰ্দিষ্ট ভূমিকা অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য নোহোৱা নাছিল। বৰং এক শক্তিশালী মাধ্যমৰূপে নাটকৰ মাজেৰে ইয়াক যথামৰ্য্যভাৱে আৰু সক্ৰিয় প্ৰচেষ্টাৰে গ্ৰহণ কৰা হ'ল। সেয়ে এই কেবলৰ নাটকৰ বিষয়-বস্তু দিৰ্ঘাচনৰ ক্ষেত্ৰত সমাজ-সচেতনতাই বিশেষ প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। সেয়ে, সাম্প্ৰতিক সমাজ-বাস্তৱ্যৰ দোষ আৰু কেবোণবোৰৰ সাহসী সমালোচনাবে অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকে মনোবজ্ঞানৰ লগতে সৰ্বসাধাৰণ প্ৰোতাৰ সামাজিক চেতনাবোধ জগাই তোলাৰ চেষ্টা কৰিলে। সমাজ-বিপ্লৱৰ ইন্ধনসূচক এনে একাধিক অনাৰ্ঠ্যৰ নাটকে প্ৰোতাৰ মাজত আলোড়ন ফুটিলে। অসমীয়া প্ৰগতি-সাহিত্যক এই নাটকখিনিয়ে নিঃসন্দেহে বহুতো চহকী কৰিছে।

সত্তৰ দশকৰ এই সময়বৰপৰাই অসমীয়া অনাৰ্ঠ্য নাটকৰ ‘এভানগাৰ্ড’ যুগ আৰম্ভ হয়। আধুনিক পৃথিৱীত মানুহৰ বহিৰ্জীৱন আৰু অন্তৰ্জীৱন বিভিন্ন বিপৰীতমুখী গতিয়েদি ধাবিত হৈ নানান সংঘাতৰ মাজত জৰ্জৰিত হয়। পাৰ্শ্বিক সুখ-সন্তোষৰ প্ৰাচুৰ্যই কোনো কোনো আধুনিক সমাজলৈ কঢ়িয়াই আনিলে সীমাহীন উল্খলতা, প্ৰাপ্তি আৰু পৰিপূৰ্ণতাৰ তিক্ততা, অৱসাদ। আনহাতে হুবন মহাযুদ্ধৰ বিধীষিকাই পৃথিৱীৰ বহুত মানুহক বহুত আত্মিক কুলা কৰি পেলালে। বহুত মানুহৰ জীৱনৰ যুগ্ম চুবৰা হ’ল, হাঁহিত পৰিণত হ’ল। একালে প্ৰাচুৰ্যৰ মোহত অৱসাদগ্ৰস্ত ইন্দ্ৰিয়নিৰাত ভোগা মানুহ আনফালে সৰ্বহাৰা ভিন্নমূলৰ দল—এই দুই শ্ৰেণী মানুহক লৈ সৃষ্টি হ’ল আধুনিক পৃথিৱীৰ নতুন সাহিত্য, নতুন নাটক। মানব অস্তিত্বৰ নতুনমূল্যায়নৰ প্ৰয়োজন হ’ল কলা-সাহিত্য-সংস্কৃতি সকলো ক্ষেত্ৰতে। পূৰ্বপ্ৰচলিত বৰতো বান্ধা-নীতি-নিয়ম ভাঙি দিয়াৰ আন্দোলন চলিল। এই ভাঙনৰ আত্মসন্মতিত বিগ্ননাট্য জগতত সৃষ্টি হ’ল এন্টিনাটক আৰু ইয়াৰ বিভিন্ন ধাৰা। ছেমুৱেল বেকেকেকে প্ৰমুখ্য কৰি এবছাৰ্ভিটসকলৰ নাটক, চাৰ্লচ আৰু আলবেয়াৰ কামু আদি অস্তিত্ববাদীসকলৰ নাটক, এই সকলো-বোৰতে ফৰ্ম আৰু কনটেন্টৰ অভিন্ন পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা চলিল আৰু সেই পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ পিছফালে আছিল জীৱন আৰু সমাজৰ নতুন আদৰ্শসমূহ (নাইবা আদৰ্শহীনতা) আৰু প্ৰশ্না। আনহাতে বাৰ্টল্ট ব্ৰেষ্টৰ এক সম্পূৰ্ণ নবা নাট্যধাৰাই বিগ্নৰ সমাজতাত্ত্বিক ভাবধাৰাক কপায়িত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এক শক্তিশালী নাট্য-মাধ্যম ৰূপে গৃহীত হ’ল, এক নবা নাট্য যুগৰ সূচনা হ’ল।

অসমীয়া নাটকৰ ক্ষেত্ৰত পটভূমিৰ এনে দাবীবোৰ আছে নে নাই বিতৰ্কৰ বিষয় হ’ব পাৰে, কিন্তু আৰ্হি হিচাপে বিগ্ননাট্য জগতৰ এই নবা নাট্যধাৰাসমূহ অসমীয়া ভাষা আৰু সাহিত্যত অনাৰ্ঠ্য নাট্যকাৰেই প্ৰথম গ্ৰহণ কৰে। আগেয়েই উল্লেখ কৰি অহা হৈছে—ষাঠি দশকতে এই পদক্ষেপ আৰম্ভ হৈছিল। (গুৱাহাটী অনাৰ্ঠ্য কেন্দ্ৰত কুলদাপ্ৰসাদ ভট্টাচাৰ্য নাট্যপ্ৰযোজক হৈ থকা কালতে যিবোৰ ন ন নাট্যাগুষ্ঠানৰ সূচনা হৈছিল, তাৰ ভিতৰত বিষয়-বস্তু, বচনা-নীতি আৰু নিবেদনশৈলীৰ অভিন্নবদ্ধৰে পৰীক্ষামূলকভাৱে এবছোঁটখমী নাটক দুই-এখন প্ৰথম প্ৰচাৰিত হৈছিল। কিন্তু সত্তৰ দশকৰপৰা এনে নাটক প্ৰায় নিয়মীয়াভাৱে বচিত আৰু প্ৰচাৰিত হ’বলৈ ধৰিলে। অসমীয়া নাট্যমোদীক বিশ্বৰ শেহতীয়া নাট্যধাৰাৰ ওচৰ চপাট দিয়াৰ এক ঐকান্তিক প্ৰচেষ্টাৰ ফল স্বৰূপে, ১৯৭১ৰপৰা ভালেকেখন জটিল চিন্তা আৰু বুদ্ধিনিষ্ঠ নাটকৰ বচনা হয়; আৰু সুখৰ বিষয় পূৰ্বপ্ৰচলিত নাট্যধাৰাৰ সৈতে এটা নতুন নাট্যধাৰাকো প্ৰোতাই সাগ্ৰহে গ্ৰহণ কৰিলে। ক’বলৈ গ’লে, দুয়োটা ধাৰা সমান্তৰালভাৱে একেগতিৰে প্ৰবাহিত হ’বলৈ ধৰিলে।

এইদৰে সত্তৰ দশকৰ প্ৰায় আৰম্ভৰপৰা অনাৰ্ঠ্য নাট্যধাৰাৰ যি ‘নতুন ঢল’ গুৱাহাটী অনাৰ্ঠ্য কেন্দ্ৰৰ কুঁড়িঅ’ৰ মজিয়াত প্ৰবেশ কৰিলে সিহঁত আৰু অধিক সাৰ্থকতাৰে আৰু কৃতকাৰ্যতাৰে ১৯৭৩ চনৰ পিছলৈও প্ৰবাহিত হৈ আহিছে। যিহেতু এই সংকলনত মাত্ৰ ১৯৭৩ চনৰ জুলাইলৈকে প্ৰচাৰিত নাট্যাৱলীৰ নিৰ্বাচনহে অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ সিদ্ধান্ত আৰু নীতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে, সেইকাৰণে এই সময়ৰ পিছৰ ছোৱাৰ নাট্যবুজীৰ পৰ্যালোচনাৰপৰা বিৰত থকা হ’ল।

আকাশবাণী-গুৱাহাটী কেন্দ্ৰৰ দেওবৰীয়া নাট্যাগুষ্ঠান প্ৰোতাৰ অন্যতম প্ৰিয় অস্থান। এই অস্থানত সত্তৰ দশকৰ ভাঙবলৈকে পৰিয়ালৰ সকলোকে সমানে মনোবস্তন দিয়াই এই অস্থানৰ উদ্দেশ্য। আলোচ্য ভেৰকুৰি বহুবে এই অস্থানৰ জৰিয়তে ভালেকৈ বাজ আৰু হাস-বনামক নাটকৰ সৃষ্টি হৈছে। এসময়ত সাধাৰণতে শুধু গাঁৱলীয়া জীৱনৰ একোটা ঘটনাৰ বনাম দিশটো এই নাটকসমূহৰ বিষয়-বস্তু আছিল। পাছলৈ গাঁৱৰ জীৱনৰ

ছবিৰ লগতে নগৰীয়া সামাজিক জীৱনৰ দোষ-কুটিসমূহৰ প্ৰতি বাদ্ৰ সমালোচনাৰ নাটকো নিয়মিত প্ৰচাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। এই বাদ্ৰ নাট্যধাৰা অনাৰ্ভাব কেন্দ্ৰৰ দেওবৰীয়া নাট্যাশুষ্ঠানৰ এটি বিশিষ্ট অৱদান। এই নাট্যধাৰাই চুড়ান্ত সাক্ষা লাভ কৰে, প্ৰকৃত অৰ্থত নাট্যাশুষ্ঠান নহলেও, 'নোকোৱাই ভাল' অশুষ্ঠানত। অনাৰ্ভাব নাট্যচিত্ৰ বা কাৰ্টুন, এই 'নোকোৱাই ভাল' অশুষ্ঠানৰ মাজেৰে 'হুই বৰঠাকুৰ' গুৱাহাটী অনাৰ্ভাব কেন্দ্ৰৰ লিজেণ্ডাৰী কিগাৰত পৰিলত হৈছে।

আগেয়ে এঠাইত উল্লেখ কৰি অহা অনাৰ্ভাব ধাৰাবাহিক নাটবোৰো এই দেওবৰীয়া নাট্যাশুষ্ঠানতে প্ৰোতাই তুলিবলৈ পায়। 'শতদ্বীপ' দৰে অসমীয়া সাহিত্যৰ আন এখনি শ্ৰেষ্ঠ উপন্যাস, নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য অকাডেমী পুৰস্কৃত 'ককাদেউতাৰ হাড়' মূলতে অনাৰ্ভাব প্ৰচাৰৰ কাৰণে বচনা হৈছিল আৰু ১৯৭৩ চনত ধাৰাবাহিক-ভাৱে ১০ বঙত দেওবৰীয়া নাট্যাশুষ্ঠানত প্ৰচাৰ হৈছিল। (প্ৰসঙ্গক্ৰমে মূলতে অনাৰ্ভাব যোগে প্ৰচাৰ হোৱা আৰু পিছত পুৰস্কৃত হোৱা আৰু তিনিখন সাহিত্য সৃষ্টি হ'ল, অৰুণ শৰ্মাৰ 'শ্ৰীনিবাস' ভট্টাচাৰ্য্য, হিমেন্দ্ৰ কুমাৰ বৰঠাকুৰৰ 'বান' আৰু মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰৰ 'জগৎ'। অসম সাহিত্য সভাৰ দ্বাৰা তিনিটা সময়ৰ শ্ৰেষ্ঠ অসমীয়া নাটকৰূপে এই তিনিখন পুৰস্কৃত হৈছে।)

আগৰ 'জোনাকী' লানিৰ দৰে ডঃ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়াৰ 'দেউতা', 'আগন্তুক' আদি সত্তৰ দশকৰ দেওবৰীয়া অশুষ্ঠানত ধাৰাবাহিকভাৱে প্ৰচাৰ হোৱা উল্লেখযোগ্য নাটক। ইয়াৰ উপৰি সত্তৰ দশকৰ এই ছোৱা সময়ত আৰু এবিধ নতুন বচনা আছিল ধাৰাবাহিক ডিটেকটিভ নাটক। ডঃ শইকীয়াৰ 'অন্ধকূপ' ডঃ প্ৰণৱজ্যোতি ডেকাৰ 'বতাহত পতাকা ৰূপে' আদি অনাৰ্ভাব ডিটেকটিভ নাটকে অসমীয়া নাট্যসাহিত্যত এবিধ নতুন ধৰণৰ নাটক সৃষ্টি কৰিলে।

এই সময়ছোৱাৰ আৰু এটা অতি উৎকৃষ্ট সাহিত্য-সৃষ্টি আছিল, দেশৰ স্বাধীনতা যুদ্ধৰ কেগৰাকীমান প্ৰাণতঃশ্বৰণীয় স্বহীদৰ জীৱনৰ অন্তিম কালৰ একোটি কাৰ্লনিক ৰূপ-চিত্ৰৰ মাজেৰে বচনা কৰা এপানি স্বগতোক্তি। বচনা কৰিছিল বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যই। এই সংকলনত তেনে এটি বচনা অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। গোটেই লানি 'স্বগতোক্তি' ছপাই প্ৰকাশ কৰিব পাবিলে অসমীয়া সাহিত্যৰ ই এটি অতুলনীয় সম্পদ হ'ব।

অসমীয়া অনাৰ্ভাব নাট্যসাহিত্যক ভাৰতীয় অন্য ভাষাৰ অনাৰ্ভাব নাটকৰ সৈতে তুলনা কৰাৰ বল আছে। সেই তুলনামূলক পৰ্যালোচনাৰ কাৰণে আমাৰ এটি সহজ উপায়ো নোহোৱা নহয়। সেয়ে হ'ল সৰ্বভাৰতীয় অনাৰ্ভাব নাট্যাশুষ্ঠান। ১৯৪৪ চনত গিৰীশ চন্দ্ৰ ঘোষ ৰচিত বঙালী নাটক "প্ৰফুল্ল"ৰ নিবেদনেৰে এই সৰ্বভাৰতীয় অশুষ্ঠানৰ সূচনা হয়। তেতিয়াৰপৰা ভাৰতৰ সকলো ভাষাৰে উৎকৃষ্ট নাটকসমূহ এই অশুষ্ঠানত প্ৰচাৰ হৈ আহিছে, আৰু অসমীয়া ভাষান্তৰৰ মাজেৰে অসমীয়া প্ৰোতাই সেই নাটকসমূহৰ পৰিচয় পাইছে। এই অশুষ্ঠানত ১৯৭০ চনলৈকে অসমীয়া ভাষাৰো মুঠ সাতখন নাটক প্ৰচাৰ হৈছে। নাটককেখন হ'ল—শোণিতকুঁৱৰী (জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, ১৯৫৬), সেনাপতি টিকেপ্ৰজিৎ (অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা—১৯৫৭), ত্ৰিশঙ্কু (অৰুণ শৰ্মা ১৯৬০) কাৰেঙৰ লিগিৰী (জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, ১৯৬৪), কাঠফুলা (মূল গল্প চৈৱদ আব্দুল মালিক, অনাৰ্ভাব নাট্যৰূপ মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ ১৯৭০), সন্ধান (ডঃ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া, ১৯৭১) আৰু বিহুগুটিৰ বিলৈ (হৰ্ণেশ্বৰ বৰঠাকুৰ ১৯৭০)। সৰ্বভাৰতীয় নাট্যাশুষ্ঠানৰ নাটকসমূহ বি নিৰ্বীৰ্য্যকৈ তুলি আহিছে তেওঁক লুখিলে এই কথা কিসকোচো ক'ব যে অসমীয়া অনাৰ্ভাব নাটকৰ দান ভাৰতীয়

অন্য ভাষাৰ নাটকৰ তুলনাত চুলিডালমানো কম নহয়, বৰক বহুতো নাটকতকৈ উচ্চমানৰ বুলিয়েই অভিহিত হ'ব। এইখিনিতে আৰু এটা কথা উল্লেখ কৰা উচিত হ'ব, অসমীয়া ভাষাৰ তুলনাত ভাৰতীয় অন্য বহুতো ভাষাত মৌলিক অনাটীৰ নাটকৰ বচনা বহুত কম। সেই ভাষাবোৰত উপন্যাস আৰু চুটিগল্পৰ অনাটীৰ অভিযোজনাই সবহ। অসমীয়াতো গল্প নাইবা উপন্যাসৰ অনাটীৰ অভিযোজনা হৈছে বুলি আগেয়ে কোৱা হৈছে; কিন্তু মৌলিক অনাটীৰ নাটকৰ সংখ্যা বহুত বেছি। প্রতিষ্ঠিত গল্প আৰু ঔপন্যাসিকসকলক মৌলিক অনাটীৰ নাটক লিখিবলৈ অনুবোধ আৰু উৎসাহিত কৰি অহা হৈছে; তাৰে কেইগৰাকী অসমীয়া গল্পকাৰ আৰু ঔপন্যাসিকে মৌলিক অনাটীৰ নাটক বচনা কৰি সমানেই যশস্বী অৰ্জন কৰিছে।

এতিয়া আমি পূৰ্বে উল্লেখ কৰি ধোৱা কথা এটালৈ আহোঁ : কি উদ্দেশ্য আৰু নীতি আগত ৰাখি এই সংকলনত নাটকসমূহ সন্নিবিষ্ট কৰা হ'ল। আগেয়ে কোৱা হৈছে, প্ৰায় চাৰি হাজাৰ নাটকৰপৰা এই আটেকুৰি নাটক নিৰ্বাচন কৰিবলগা হৈছে। গতিকেই ঠিক কৰি লোৱা হ'ল, ১৯৪৮ চনৰপৰা ১৯৭৩ চনলৈকে পঢ়ি বহুত অসমীয়া অনাটীৰ নাটকৰ বুৰঞ্জীক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিব পৰা নাটকখিনি বিচাৰি উলিয়াব লাগিব। সেট প্রচেষ্টাকে যথেষ্ট সময় লৈ অতি যত্নেৰে আৰু সাৱধানেনেৰে কৰা হ'ল। এই নিৰ্বাচন সংকলন-সম্পাদকৰ সম্পূৰ্ণ নিজস্ব দায়িত্ব আৰু নিজ বিচাৰ-বুদ্ধিৰে কৰা হৈছে। গতিকে ই সম্পূৰ্ণ বস্তুনিষ্ঠ নিৰ্বাচন বুলি কোৱাৰ অধিকাৰ নাই। কিন্তু অতি বিনীতভাৱে এইখাৰ কথাকে জনাব খোজো যে সম্পাদকৰ জ্ঞান-বুদ্ধি বিবেচনা-বিশ্বাসক অকণো ফাঁকি নিদিয়াকৈ একান্ত আন্তৰিকতাৰে, আটেকুৰি বছৰীয়া নিষ্ঠাৰ প্ৰতিনিধিত্বমূলক এটি সংকলন যুগুত কৰিবলৈ যি সংপ্ৰচেষ্টা লাগে তাৰ প্ৰতি সম্পাদক সম্পূৰ্ণ সচেতন। তাৰ প্ৰতি অকণো অৱহেলা সম্পাদকে কৰা নাই। নাট্যধাৰাৰ প্ৰতিনিধিত্বমূলক দিশটোৰ কথাকে ঠিক কৰি লোৱা কাৰণে নাট্যকাৰসকলকৈ নাটকবিলাকৰ ওপৰতহে গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে। গতিকেই, এটোটা স্পষ্ট হৈ পৰিছে যে জালেমান কৃতী অনাটীৰ নাট্যকাৰৰ নাট্যবচনাই সংকলনত ঠাই পোৱা নাই। আমাৰ বিনীত অনুবোধ, যিসকলৰ নাটক ইয়াত অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা নাই সেই সকলৰ সৃজনী প্ৰতিভাৰ স্বীকৃতি দিয়া নহ'ল বুলি যাতে ভুল ধাৰণা পোষণ নকৰে। তাৰ উপৰি একোজন নাট্যকাৰৰ স্বীকৃতি প্ৰতিষ্ঠাতকৈ সময়ৰ ক্ৰম আৰু প্ৰতিনিধিত্ব অনুসৰি সংকলনৰ সূচীত নাটকসমূহৰ স্থান নিৰ্ণয় কৰা হৈছে। এই পাতনিত বৰ্ণিত অনাটীৰ নাট্যবুৰঞ্জীৰ ধাৰাপ্ৰবাহৰ নিদৰ্শনৰূপেই যে সংকলনৰ নাটকখিনি নিৰ্বাচিত হৈছে, সেই কথা সংকলনৰ নাটকখিনি একালৰপৰা পঢ়ি গ'লেই সমাকভাৱে উপলব্ধি কৰিব পাৰিব বুলি আমাৰ বিশ্বাস।

আৰু এটা কথা : বুৰঞ্জীমূলক দিশটোক গুৰুত্ব দিয়াৰ কাৰণেই সংকলনটিয়ে এটা অতি অন্যথা প্ৰয়োজনীয় গুণ লাভ কৰাত বাৰ্থ হৈছে। 'অসমীয়া অনাটীৰ নাট্য সাহিত্য' (সাহিত্য কথাটোত গুৰুত্ব দি কোৱা হৈছে) বুলি যদি এই সংকলনটো যুগুত কৰা হ'লহেঁতেন তেন্তে এই গ্ৰন্থৰ অৱয়ব হুৱতো বহুতখিনি হ্ৰাস পালেহেঁতেন। আনহাতে যি নিজে ভাবোঁ, তেনে এটি সংকলন যুগুত কৰি উলিওৱা হ'লে গ্ৰন্থখনিৰ গুণগত সৌন্দৰ্য আৰু অধিক আকৰ্ষণীয় হ'লহেঁতেন ! কিন্তু সকলো নাটকেই নাট্য সাহিত্য নহ'লেও, নাটক হিচাপেই বচনাসমূহ নিজৰ গুণ আৰু বৈশিষ্ট্যৰ অধিকাৰী, সাহিত্য-গুণেৰে প্ৰেৰণা লাভ কৰিব নোৱাৰিলেও নাট্যকলা হিচাপেই নাটকে নিজ অস্তিত্বৰ প্ৰেৰণা দাবী কৰিব পাৰে। গতিকে নাট্য-সাহিত্য আৰু নাট্য-কলা—এই দুয়োটা দিশৰ সমন্বয়ৰ দাঁতৰে যি অনাটীৰ নাট্যধাৰা আৰু পৰম্পৰা অসমীয়া ভাষাত বোৱা আটো বসন্তৰ সৃষ্টি হ'ল তাৰেই

দলিল এই সংকলন। অসমৰ বৰ্তমান বা ভৱিষ্যতৰ নাট্যমোদী আৰু সাহিত্যপ্ৰেমীসকল এই দলিলৰ দ্বাৰা কিবা উপকৃত হ'ব নে নহয় আমি বুকুত হাত থৈ একো ক'ব নোৱাৰিম; কিন্তু একমুহূৰক নিশ্চয় আমি উপকাৰ কৰিম। সেইজন হ'ল, অহা পঁচিশ বা ত্ৰিশ বা পঞ্চাশ বছৰৰ পাছত অনাৰ্থক নাট্য-ব্যঞ্জীৰ আৰু এটি সংকলনৰ দায়িত্ব যিজন সম্পাদকে ল'ব (ধৰি লৈছোঁ) তেখেতে অন্ততঃ, এই সংকলনৰ সহায়তে, প্ৰথম চাৰিহাজাৰ নাটকত হাত নিদিয়াকৈয়ে পিছৰ কাম আৰম্ভ কৰিব পাৰিব, সেইজন ভাবী সংকলনিতাৰ হাতত এই গ্ৰন্থ ফুলি ধৰা হ'ল। অসমৰ সাহিত্যপ্ৰেমী আৰু নাট্যমোদী সমাজেও গ্ৰন্থখনি আদৰ কৰি হাতত ল'ব, একান্তভাৱে সেই আশা বাৰিলোঁ।

অৰূপ শৰ্মা

সূচীপত্ৰ

বিষয়	লিখক	পৃষ্ঠা
নদ আৰু নদী	শ্ৰবীণ ফুকন	৩
ভাৰতী	সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা	১৯
কল্কৰী	নাবাগুণ বেজবৰুৱা	৩০
ভাৰতী	ড° বীবেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য	৪৮
ইপাৰ সিপাৰ	যোগেশ দাস	৭৪
জংঘল	ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া	৯৭
বিকৰ্ষণ আৰু আকৰ্ষণ	কীৰ্তিনাথ হাজৰিকা	১১৪
সিঁচা পুখুৰীৰ মাছ	পদ্ম বৰকটকী	১৩৪
এদিন হঠাৎ গধূলি	হোমেন বৰগোহাঞি	১৪১
ভূতিকা	ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া	১৪৯
নপিল	ভিয়েন্দ্ৰকুমাৰ বৰঠাকুৰ	১৮৪
বশিষ্ঠাশ্ৰম	জ্যোতিপ্ৰসাদ শইকীয়া	২০৩
কুশল কোঁৱৰ	ড° বীবেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য	২২৪
লাকগোপালৰ প্ৰেম	মহিম বৰা	২৩৪
মৰাহাতী	ফণী তালুকদাৰ	২৪৭
ঘৰত কোন আছে	হুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ	২৬৭
কুঠাবৰ নাল	বমা বেজবৰুৱা	২৮১
মুগাৰ মেখেলা	সতীশ দাস	২৯৭
কবৰভালীৰ আৰ্ত্তস্বৰ	নগেন শইকীয়া	৩১১
নিগনি	মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ	৩২৭
বং	বহু ওজা	৩৪৩
মন ওহাৰ অন্ধকাৰত	সুনীল গোহাঞী	৩৫৯
বহু কোঠাৰ মাধু	ড° প্ৰণৱজ্যোতি ছেকা	৩৭৭
জন্মেজয়	নৱ শৰ্মা	৩৯১
জলনী	আবতি দাস বৈবাগী	৪১১
ঠিকনা	লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী	৪২৪

অনাটোৰ নাট্যাৱলী

দ্বিতীয় খণ্ড

বদ আৰু বদী

প্ৰবীণ ফুকন

প্ৰত্যেক পুৰুষ আৰু নাৰীৰ একোটা ব্যক্তি-গত। থাকে আৰু সেই গতৰ নিজৰ কিছুমান দাবী থাকে। সমাজৰ নৈতিক ধৰ্ম আৰু অস্থানীয় অৱস্থা কৰি সেই দাবীসমূহ উত্থাপিত কৰাৰ লক্ষ্য সাধনৰ সাধাৰণতে নাথাকে, কাৰণ তাকে কৰা মানেই সমাজক আহ্বান কৰোঁৱা। আমাৰ আধুনিক সমাজত পুৰুষ-নাৰীৰ বিবাহিত বীৰ্যবৃত্তো সেই ব্যক্তি-গতৰ অতিৰিক্ত বীৰ্যৰ নকলকৈ বোকাৰি। হয়তো সেই অতিৰিক্ত কেজিয়াৰা অতৰ্কৰ আৰু সমাজৰো বৃদ্ধি কৰে। কিন্তু পুৰুষ-পুৰী—দাবী-দাবী যৌবনগতৰ ওচৰত লগায় পোৱা ব্যক্তি-গতৰ পৰা অতৰ্ক বীৰ্যৰ কৰে।

চৰিত্ৰ :

জ্যোতি

মোহিনী

প্ৰণব

অৰিহ

[বেলচেনৰ পৰিবেশ । এখন বেগাকী বাঙনা হ'বলৈ
লাজ হৈছে । হাই-উকনিৰ মাজতে ওলা বার এগৰাকী
মহিলাৰ ঘৰ]

জ্যোতি : এইটো—এইটো মোৰ কম্পাৰ্টমেণ্ট ।
সকলো বস্তু ইয়াতে তুলিছে । কিমান, কিমান
দিব লাগিব ? ঘৰ—ল—এয়া পইচা ।

[কৰ্ত্তব্যৰ মাইকোকোনৰ ওচৰত]

হেয়ো ! আপুনি যে ইয়াতে আছে ক'বই
নোৱাৰোঁ ।

[বেলৰ হাইচেলৰ শব্দ । বেল চলিবলৈ ধৰে]

মোহিনী : [হাঁহি হাঁহি] এৰা—আশাকৰোঁ আপুনি
মোৰ লগত যাবলৈ অকণো অনুৰিধা নেপাব ।
মই শেষৰ ষ্টেচনত নামিম ।

জ্যোতি : অ' ময়ো শেষৰ ষ্টেচনতেই নামিম । মোৰ
নাম জ্যোতি । ভাবিছোঁ পৰিচয়েই যথেষ্ট হ'ব ।

মোহিনী : মোৰ নাম মোহিনী । [হাঁহি হাঁহি]
আপোনাবো নিশ্চয় মোৰ এই পৰিচয়েই যথেষ্ট
হ'ব । কি হ'ল । আপুনি মোলৈ এনেদৰে
বোপাকৈ চাইছে কেলৈ ? নামটো ভাল লগা
নাই নেকি ?

জ্যোতি : এৰা ! এই নামটোৰ লগত মোৰ অকণো
বাছি-বোৰা নাই । নিহে নামটো যেনে মোহিনী,
আপোনাৰ চেহেৰা-পাতিও তেনে অল্পম ।
এই কথা নিশ্চয় বহুতৰ মুখত বহুবাৰ শুনিছে ।

মোহিনী : ও, মিছা নহয় । কিন্তু আপোনাৰ নামো
আপোনাৰ বাবে উপযুক্ত হৈছে । আপোনাৰ
মুখৰ চেহেৰা আৰু ব্যক্তিত্বই একাবতো জ্যোতি
আদি দিব ।

জ্যোতি : [হাঁহি] ইফালে নিজনক বেছ কোৱামোদ
কৰা হৈছে । দেখিছোঁ মিউচুৱেল এড'মিৰেচন ।
আপোনাৰ যাত্ৰা বৰ আনন্দৰ যেন বুলি মোৰ
অনুমান হৈছে ।

মোহিনী : নহয়—নহয়, আনন্দৰ বুলিবলৈ একো
কাৰণ নাই । [কঁপা বাতেৰে] সঁচা ক'বলৈ প'লে,
বৰ্তমান মই বৰ চিন্তিত, আৰু ভৱিষ্যতেও
অনিশ্চয়তাৰ মাজত জীৱন এৰি দিব লগাত
পৰিছোঁ ।

জ্যোতি : কি হৈছে ? কি হৈছে কওকচোন ।
অৱশ্যে আপোনাৰ ব্যক্তিগত জীৱনৰ বিষয়ে
শ্ৰদ্ধা সোধাতো মোৰ উচিত হোৱা নাই ।

মোহিনী : কেলৈই নাজানো, অপৰিচিত ব্যক্তিৰ
লগত এনেদৰে ভ্ৰমণ কৰোঁতে কেতিয়াবা
জীৱণ বন্ধ হৈ যায় ।

জ্যোতি : ঠিকেই কৈছে । একঘেৰা জীৱনৰ
পৰিৱৰ্তনেই এনে সুযোগ আনি দিয়ে । বাক
কওকচোন, কিহৰ চিন্তাই আপোনাক ইমান
অভিষ্ট কৰি তুলিছে ।

মোহিনী : [হুনিয়াৰ কাড়ি] মোৰ খামী ।

জ্যোতি : [হাঁহি] ননচেন্চ । খামীক কোনে ভৱ
কৰে ! আপুনি কোন যুগত আৰু কোন
শতাব্দীত বসতি কৰিছে ! আপোনাৰ বিয়া
হোৱা কিমান দিন হ'ল ? ল'ৰা-ছোৱালী কি ?

মোহিনী : বিয়া হোৱাৰ চৈধ্য বছৰ হ'ল । ল'ৰা দুটি ।

জ্যোতি : তেন্তে কি হৈছে ? লাজবচ্ কোৱাবেল !

মোহিনী : তেওঁ মোক ডাইকোৰ্ট কৰিবলৈ
বিচাৰিছে । মই তেওঁৰ ওচৰলৈকে আহিছোঁ ।

এবার শেষ চেষ্টা কৰি চাওঁ—তেওঁক ঘূৰাই
আনিব পাৰো নে নোৱাৰো। মানুহজন গোৱাৰ।
নিজৰ মতক আঁকোৰ-গোজালি দি ধৰি থাকে।

জ্যোতি : জীৱনটো সঁচাকৈয়ে ইন্টাৰেষ্টিং। আপুনি
তেও আপোনাৰ হেৰোৱা স্বামীক ঘূৰাই
আনিবলৈ ওলাইছে। আক মোৰ কথা জানে ?
মই মোৰ পাৰফেক্টলি শুভ হাচবেণ্ডক এৰি,
আন এজনৰ ওচৰত অভিসাৰ কৰিবলৈ
ওলাইছোঁ।

মোহিনী : [আচৰিত হৈ] কিন্তু জ্যোতি, তোমাক
দেখিলেতো তেনে ধাৰণা নহয়। যাব ওচৰলৈ
যাবলৈ ওলাইছা তেওঁ বিবাহিত নে অবিবাহিত!

জ্যোতি : বিবাহিত। [থেৰে] কিন্তু তুমি, তুমি
কি ক'ব বিচাৰিছা যে মোক দেখিলে তেনে
ধাৰণা নহয়। স্বামীৰ বাহিৰে আন কাৰোবাক
ভাল পালেই তিবোতা চৰিত্ৰহীনা হয় নেকি।
তুমি দেখিছোঁ সেই ভিক্টোৰিয়ান যুগতেই
আছা।

মোহিনী : সঁচা কথা, আমি ভাবো সেই তিবোতাৰ
কোনো ভাল গুণেই থাকিব নোৱাৰে। হয়তো
সেই তিবোতা বিবাহিত। জীৱকৈ বহু গুণে
জ্ঞেয়। পুৰুষ হয়তো তেনে তিবোতাৰ লগতহে
বেছি সুখী হ'ব পাৰে। [হঠাৎ] হে ভগৱান।

জ্যোতি : কি হ'ল। ভগৱানক মাতিলা যে—।

মোহিনী : এতিয়া মই চিন্তা কৰি চাইছোঁ, মোৰ
কেজতো ঠিক এই ঘটনাই ঘটিব পাৰে। তাই
হয়তো মোককৈ জ্ঞেয়—বহুগুণে জ্ঞেয়। তেওঁ
সহায় এই একে কথাই কৈছিল। আক
বিলকল তাইৰ খনিষ্ঠতালৈ আহিছে তেওঁ-
মোকেও মোক ঠিক এই কথাকে কৈছে।

জ্যোতি : তুমি ক'ব খোজা মোহিনী—এই ঘটনা
ইমান মিলবপৰা জানিও তুমি তাৰ কোনো
প্ৰতিবাদ কৰা নাছিল।

মোহিনী : প্ৰতিবাদ কৰিলেও জানো কিবা লাভ
হ'লহেঁতেন। তুমি নিশ্চয় জানা—স্বামীয়ে
তিবোতাৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব কৰাৰ যুগ যেনেকৈ
উকলিল, ঠিক সেইদৰে তিবোতায়ে কন্দা-কটা
কৰাৰ যুগ এতিয়া নাই।

জ্যোতি : মোৰ স্বামীয়েও ঠিক একে কথাকে
কৈছে।

মোহিনী : তোমাৰ স্বামী বাক কেনে ধৰণৰ ?

জ্যোতি : শাস্ত্ৰ প্ৰকৃতিৰ, দয়ালু, উদাৰ আক
বিশ্বাসী। যিজনৰ ওচৰলৈ যাব ওলাইছোঁ—
তেওঁ হৈছে ধীৰ, গম্ভীৰ আক কম কথাৰ মানুহ।

মোহিনী : মোৰ স্বামীও ঠিক তেনে ধৰণৰ। কিন্তু
মই বিচাৰোঁ হাঁহি স্মৃতি আক হেন্সী-গো-লাকি
ম্যান।

জ্যোতি : তেন্তে তুমি তেওঁক কেলেই বিয়া
কৰাইছিল।

মোহিনী : শুনিলে হয়তো আচৰিত হ'বা—মই
তেতিয়া সঁচাকৈয়ে তেওঁৰ প্ৰেমত পৰিছিলোঁ।
তেওঁ মোক খুব ভাল পাইছিল। কিন্তু সময়ৰ
লগে লগে সকলো চৈত পৰি গ'ল। আমাৰ
ছয়োৰো প্ৰকৃতিৰ অমিলেই বোধকৰোঁ ইয়াৰ
প্ৰধান কাৰণ।

জ্যোতি : অৰ্থাৎ তোমাৰ স্বামী তোমাৰ বাবে বৰ
বেছি ছিক্সিছ আক জুনি বিচাৰা বা-বেমালি।

মোহিনী : নিশ্চয়, নিশ্চয়। জীৱন অপছাৰী। আজি
আছোঁ, কাইলৈ নাই। এইখিনি সময়ৰ
ভিতৰতে বিয়ান পাৰি স্মৃতি কৰি ল'ব লাগে।

জ্যোতি : ক'ব নোহোৱাৰে। মই কিন্তু প্রকৃততে স্বামীৰ দৰেই। সাধাৰণতে মানুহৰপৰা আঁতৰি থাকিবলৈ বিচাৰে। আৰু হুই—এজনৰ লগতহে বন্ধুত্ব কৰিবলৈ বিচাৰে। ৰং-ধেমালি কৰি কটোৱাটো কোনো দিনেই মোৰ জীৱনৰ লক্ষ্য নাছিল। পৰাপক্ষত মানুহৰ উপকাৰকেই কৰিছোঁ।

মোহিনী : তেন্তে তোমাৰ স্বামীক এবিধ খোজাৰ কাৰণ কি ?

জ্যোতি : লাভ—প্ৰেম। মই যেনেকৈ অন্তৰ খুলি প্ৰেম কৰিবলৈ বিচাৰে, ঠিক সেইদৰে ময়ো বিচাৰে। আনৰপৰা অকুৰন্ত প্ৰেমৰ নিজৰা।

মোহিনী : কিন্তু তোমাৰ স্বামীয়ে তোমাক নিশ্চয় ভাল পাইছিল ?

জ্যোতি : পাইছিল। কিন্তু মই যেনেদৰে বিচাৰিছিলোঁ তেনেদৰে নহয়। মই বিচাৰিছিলোঁ প্ৰকাশ, প্ৰসংগ, প্ৰভাৱম্ভ।

মোহিনী : তোমাৰ বাল্যজীৱন আৰু পাতক অৱস্থা নিশ্চয় সুখৰ নাছিল। কোৱা—মই ঠিক ধৰিছোঁ নে নাই।

জ্যোতি : ওঁ, তুমি দেখিছোঁ মনস্তাত্ত্বিক। মই এনে এখন ঘৰত ডাঙৰ-দীঘল হৈছিলোঁ—য'ত চেনেহ আৰু শান্তিৰ অস্তাৱ আছিল। বিয়াৰ আগতে বহু স্বাভাৱ-প্ৰতিদ্বন্দ্বৰ মাজেদি মই জীৱন কটাব লগীয়াত পৰিছিলোঁ। আশা কৰিছিলোঁ, বিয়া কৰাই বিহবপৰা ইমান বৰ্জিত আছিলোঁ সেই বস্তু হেপাহ পলুৱাই পাম। কিন্তু বিয়াৰ পিছত ধন, সম্পত্তি, স্বৰ্গ, প্ৰভাৱ, সকলো পালোঁ পৰা, কিন্তু মোৰ অন্তৰ সেই অকুৰন্ত প্ৰেম অন্তৰভেই লীন পৰা।

মোহিনী : জ্যোতি—এই কথা তুমি তোমাৰ স্বামীৰ

ওচৰত প্ৰকাশ কৰা নাই কৈলেই ? তোমাৰ বাল্য জীৱন আৰু তোমাৰ পাতক কালৰ কথা তেওঁক জনোৱা নাই কৈলেই ? তেওঁ নিশ্চয় তোমাক সহায় কৰিব পাৰিলেহেঁতেন।

জ্যোতি : মই চেঁচাৰ ক্ৰটি কৰা নাছিলোঁ মোহিনী। বহু বহু ৰবি তেওঁক এই কথা বুজাবলৈ আশ্ৰয় চেঁচা কৰিছিলোঁ। কিন্তু আচৰিত কথা তেওঁ মোৰ মনৰ এই কথা বুজিবলৈ কোনো দিনেই সমৰ্থ নহ'ল। আজিও মনত পৰে—

[বেলগাডীৰ শব্দ ক্ৰমে লীন হৈ যায়। কেচুকে নদীত]

জ্যোতি : তুমি এবাৰ বুজিবলৈ কৈলেই চেঁচা নকৰা। প্ৰণৱ—প্ৰণৱ, তুমি মোৰ কথা শুনিব নোখোজা ? মোৰে লগত।

প্ৰণৱ : জ্যোতি—জ্যোতি—তুমি পুনৰ সেই একে কথাৰে দোহাবিছা। বোৱা, অলপ সুবি-চাকি আহাগৈ। মনটো পাতলিব। লানিলে বিজ্ঞাপ-ধিনি অকলে অকলে হেপাহ পলুৱাই পড়া।

জ্যোতি : [খিচুৰ হৰত] বৰ ভাল কথা। কিন্তু তুমিয়েই কোৱা, আৰু কিমানদিন এইদৰে নিজকে পাহৰি থাকিম। কোৱা, মোটেই জীৱনকাল ? তুমিও অকুৰন্ত কৰিব পৰা নাই, কোনোবা দিনা হয়তো বিকোষণ হ'ব পাৰে।

প্ৰণৱ : [অন্তৰ খুলি হাঁহি] বিকোষণ। কিহৰ বিকোষণ। মোক এবি শুচি যাবা। বোৱা—বোৱা—হাঃ হাঃ হাঃ। তাক খাবলৈ সময় হ'লে সকলো ঠিক হৈ যাব।

জ্যোতি : তাৰ মানে তুমি মোক ভাল নোপোৱা। মোৰ বিষয়ে তুমি কি জানা। কেতিয়াবা জানিবলৈ চেঁচা কৰিছা জানো ?

প্ৰণৱ : জানিবলৈ কি আবশ্যক। এই কথা মই ভালদৰে জানো যে লাখৰ তিতবত এজনেহে তোমাৰ দৰে তিবোতা পাব পাৰে। আৰু সেইজন মই।

জ্যোতি : শুনা প্ৰণৱ, মই এতিয়াও কৈছো—
নিজেকে ভুৱা দিবলৈ চেষ্টা নকৰিবা। মোৰ
বাহিৰৰ মাৰীমূৰ্তি দেখি অন্তৰৰ দপ্, দপ্, কৰি
অলি থকা সেই দাবানলৰ কথা পাহৰি
নেহাবা—

প্ৰণৱ : সঁচাকৈয়ে জ্যোতি, তোমাৰ নিচিনা
অতিনেত্ৰী খুব কমেই ওলাব। তুমি পৃথিৱীৰ
বৰমকৰ শ্ৰেষ্ঠা ট্ৰেজেডি কুইন হ'ব পাৰিবা।

জ্যোতি : [কেহুৰি] চাটু আপ্। চাটু আপ্।

প্ৰণৱ : [দৃঢ়ভাৱে] এই দৃষ্ট আমাৰ জীৱনত হেজাৰ
হেজাৰ বাৰ ঘটিছে জ্যোতি। তুমি ক'ব খোজা
যে প্ৰেম যাচিবলৈ আৰু প্ৰেম গ্ৰহণ কৰিবলৈ
তোমাৰ যথেষ্ট সামৰ্থ্য আছে। মই কওঁ—প্ৰেম
তোমাৰ জীৱনত বলিয়ালিত পৰিণত হৈছে,
আৰু এই বলিয়ালিৰ কাৰণেই ৰাজবাণী মীৰা
চিতোৰৰ ৰাজমহল পৰিত্যাগ কৰি বৃন্দাবনৰ
অলি-গলিয়ে ধূলি খাই ফুৰিছিল।

জ্যোতি : শুনা, যদি মোৰো জীৱনত কোনোবা
দিনা সেই কলীয়া কুক আহি পৰে তেন্তে কি
হ'ব ?

প্ৰণৱ : শুনা জ্যোতি। মই তোমাক ভাল পাওঁ।
বোনেদৰে মই পাব পাৰোঁ। কিন্তু তুমি বিচাৰে
পাবলৈ বিচাৰা—তাৰ বাবে মোৰ সামৰ্থ্য নাই।
যদি কোনো দিনা কেতিয়াবা তুমি বিচাৰাৰ দৰে
জ্যোতক তোমাৰ জীৱনলৈ আহে তেন্তে তোমাৰ
জীৱন বিচিৰি হৈ মই বিৰ দিদিওঁ। বৰ

তোমাক মই সহায়হে কৰিম। মোক বিশ্বাস
কৰা। মোক বিশ্বাস কৰা।

জ্যোতি : ওচুকাৰ ওহাইলুদে ঠিকেই লিখিছে—
এণ্ড ইচ্ ম্যান কিলাচ্ দি থিং হি লাভচ্—
প্ৰণৱ : হ'ব পাৰে। আমি ছয়ো ছয়োকে বুজি
পাওঁ—মৰম আৰু শ্ৰদ্ধা কথাটোৱেই হৈছে
বিবাহিত জীৱনৰ সাৰ্থকতা।

জ্যোতি : মই এই কথা কেতিয়াও নানোঁ।
কেতিয়াও মানি নলওঁ।

প্ৰণৱ : এদিন মানি ল'ব লাগিব জ্যোতি। হাবাখুৰি
খাই বিচাৰি ফুৰিলেই জীৱনত প্ৰেম আৰু শূন্য
নাহে। কিন্তু আহিব, যদি নিজেকে আনৰ
ওচৰত বিলাই দিব পাৰা।

জ্যোতি : মই তোমাৰ কোনো কথাই ছুতনো—
কেতিয়াও ছুতনো।

[ক্ৰেচবেক অন্তৰ সঙ্গীত। চলন্ত বেঙ্গগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম-বৃদ্ধি]

জ্যোতি : এনেদৰেই দিনবোৰ কটাবলগীয়া হৈছে।
মোহিনী : কিন্তু জ্যোতি, তোমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ-
পৰা কিছু অংশ তুমি পাইছা।

জ্যোতি : মোৰ ল'ৰা-ছোৱালী একো নাই। যি
এটা হৈছিল সিও অলপতে মোক এবি থৈ গ'ল।

মোহিনী : সঁচাকৈয়ে বৰ দুখৰ কথা জ্যোতি। কিন্তু
ঈশ্বৰৰ কৃপাত মোৰ ল'ৰা দুটি আছে আৰু সিহঁতৰ
বাৰেই মই আজি সেও মানিবলৈ বাধ্য হৈছোঁ।

জ্যোতি : সঁচা কৈছা মোহিনী, ল'ৰা-ছোৱালী
বিবাহিত জীৱনৰ এটি অমূল্য সম্পদ। বেতিয়া
বিবাহিত জীৱনৰ প্ৰেম আৰু মোমাক টোকা
পৰি নায় কেতিয়াও ল'ৰা-ছোৱালীকৈ খাই-পিয়া
নহওক সাধক এটি মানিতোহে অৰু হৈ পৰে।

মোহিনী : বিয়াৰ কেইবছৰ মানৰ পিছৰপৰাই মোৰ স্বামীৰ লগত সৰু একমাত্ৰ সিহঁতৰ মাক হিচাপেই। জীৱনত উপভোগ কৰিবলৈ এতিয়াও মোৰ বহুত বাকী আছে। যথেষ্ট সৰু আৰু আগৰ সা-সম্পত্তিৰ মই নিজেই মালিক। মোৰ মনত পৰে—

[বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম কটোন। ক্ৰেচবেক সঙ্গীত]

অজিত : শুনা মোহিনী—তোমাৰ ওচৰত সেও মনাতকৈ আগ্ৰেয়গিৰিৰ ওপৰত পৰি নিজকে পুৰি ছাই কৰি পেলোৱাটোকেই মই কামনা কৰোঁ। পখিলাৰ দৰে তোমাৰ এই উৰণীয়া স্বভাৱে মোক তেনেই উচলা কৰি তুলিছে। হেজাৰ বাৰ তোমাক বুজালোঁ, কিন্তু কোনো কামত নাহিল। এতিয়া তোমাৰ যি মন যায় তাকে কৰা। কিন্তু তোমাৰ বহুতীয়া হৈ তোমাৰ চাৰিওফালে নাচিম - সেই আশা তুমি পৰিত্যাগ কৰা।

মোহিনী : কলেই। তুমি মোৰ স্বামী নোহোৱা !
অজিত : বিবাহিত জীৱন আৰু স্বামীৰ বিষয়ে দেখিছোঁ, তোমাৰ এক অদ্ভুত ধাৰণা।

মোহিনী : বিয়াৰ অৰ্থ ই হৈছে বং-ধেমালি। চুটা প্ৰাণী একেলগ হৈ নাচি-বাগি জীৱন কটাব লাগে।

অজিত : কমা কৰিবা। মোৰ ধাৰণা সম্পূৰ্ণ বিপৰীত। মোৰ বাবে বিবাহিত জীৱন কেৱল খাই লৈ খুঁটি কৰাই নহয়। বিবাহিত জীৱনৰ লক্ষ্য হৈছে শান্তিপূৰ্ণ জীৱন-যাপন আৰু হুঁচি প্ৰাণীৰ দ্বাৰা কৰণীয় যথেষ্ট চেনেহৰ ব্যৱধান। সৰু নকৰিয়া মোহিনী, বিবাহিত জীৱন বাচ-পাৰেহে কৰণীয় কাৰ্য্যকৰণ নহয়।

মোহিনী : তোমাৰ বিচাৰধাৰাবোৰ হৈছে কোটি-কলীয়া। আমি হৈছোঁ কুৰি শতিকাৰ আধুনিক যুগৰ মানুহ। গতিকে তুমি আধুনিক যুগৰ আৰু সমাজৰ মান-মৰ্যাদা মানি চলিব লাগিব। তাৰোপৰি তোমাৰ—

অজিত : নিশ্চয় নহয়। মোৰ কেবিয়াৰৰ বাবে মোৰ ভিৰোভাই পখিলাৰ নিচিনা হৈ দিনে-নিশাই উৰি-কুৰি, ঘৰে ঘৰে কফি খাই, তাচ খেলি কুৰাব কোনো আবশ্যক নকৰে। [বিজ্ঞপৰ হাঁহি] মোৰ কেবিয়াৰ ! তুমি মাত্ৰ চিনি পোৱা মানি, টকা !

মোহিনী : টকা কাক নালাগে ? তোমাক নালাগে ?

অজিত : নিশ্চয় লাগে। আবশ্যকতাৰ বাবে। কিন্তু তোমাৰ বাবে টকা-পইচাই হৈছে জীৱনৰ মূল উদ্দেশ্য।

মোহিনী : মোৰ টকা-পইচা আছে, সেয়েহে আজি স্বাৱলম্বী, আৰু তাৰ বাবে মই আজি গৰ্ব কৰোঁ। মই তাৰ বাবে সঁচাকৈয়ে গৰ্বিতা।

অজিত : গৰ্বিতা। কিহৰ বাবে ? কিয়নো পত্নী স্বৰূপে তুমি আজি নিজৰ অকৰ্মণ্যতা প্ৰমাণ কৰিছা। তাৰ বাবে তোমাৰ বাস্তৱিক এই স্বপ্ন বং আৰু সেই ধন-সম্পত্তিয়ে জানো মানুহৰ চকুত ধূলি মাৰিব পাৰিব ?

মোহিনী : চাই আপু। মই মোৰ ল'ৰাহঁতৰ বাবে এলানি স্তম্ভৰ ঘৰ দিছোঁ—সিহঁতক কোনো অত্যাৱেই অদ্ভুত কৰিবলৈ দিয়া নাই।

অজিত : [বিজ্ঞপৰ হবত] ক'ব লাগিছে নে, যথ তাত্ত্ব কামটো কৰিলা।

মোহিনী : কৰ্ক কৰিবৰ এজিয়া সময় নাই। সোৱকালে কানি-কাপোৰ পিন্ধা। বহুসকল আহি পাহৰিছে লাগে।

অজিত : অ', তেতিয়াহে তোমালোকৰ আধুনিক
ধৰণেৰে চিনাকি কৰি দিব পাৰিবা।

হাঃ হাঃ হাঃ।

মোহিনী : [চিঞৰি] তোমাৰ এই অস্ত্ৰ আচৰণে
মোক বলিয়া কৰি তুলিছে। তুমি যদি
সঁচাকৈয়ে মোক ইমান ঘিণ কৰা তেন্তে লেট
আচ্ ডাইভোর্চ। ছয়ো ছয়োৰেপৰা আঁতৰি
যাওঁ।

[টেলিকোনৰ বিং হ'ব। মোহিনীয়ে তুলি লয়]

ইয়েচ্ হেল্লো—অ' মায়া। শুনা, হাচবেণ্ডৰ থা
সিমান ভাল নহয়। অলপ অৰ অৰ তাৰ
হৈছে। আজি আমি ডিনাৰলৈ যাব নোৱাৰিম।
ক্ষমা কৰিবা।—নহয় মায়া—তেওঁক এৰি বাক
মই কেনেকৈ যাওঁ। [হাঁহি] জানাই নহয়—
আমি ছয়ো ছয়োৰে প্ৰতি কিমান আসক্ত।
অথাৎ লাভ বাৰ্ডচ্। বাই বাই মায়া—

অজিত : লাভ বাৰ্ডচ্। তাতকৈ কুকুৰ-মেকুৰী
বুলি ক'লেই বোধকৰোঁ বেছি খাপ খাই
পৰিলহেঁতেন।

মোহিনী : আই ওয়াণ্ট এ ডাইভোর্চ। মই তোমাক
পৰিত্যাগ কৰিম। তুমি মোৰ বাবে কোনো
চিন্তা কৰিব নালাগে। নিজৰ ভবিষ্যৎ উপৰত
খিয় হোৱাৰ শক্তি মোৰ আছে।

অজিত : তোমাৰ বাবে এধানিও চিন্তিত নহওঁ।
মই ভাবিছোঁ কেৱল মোৰ ল'ৰা ছুটিৰ কথা।
মই ইচ্ছা কৰোঁ, সিহঁতে যেম কোনো দিনেই
এই কথা অস্বস্তি নকৰে যে সিহঁত এখন ভঙা
ঘৰখনৰ আহিছে।

মোহিনী : তেন্তে কি কৰিম? এনেদৰে চলিব
লাগিলে মই তেনেই অচল হৈ পৰিম।

অজিত : তাৰপৰা তোমাক মই বন্ধা কৰিম। মই
আন ঠাইলৈ নিজে ট্ৰেনচ্কাৰ বিচাৰিম আৰু
তুমি মোৰ লগত অহাৰ কোনো আৱশ্যক
নহ'ব। তেতিয়া তুমি পুনৰ সবল হৈ নহব
আগত যুখ উলিয়াই কুৰিব পাৰিবা।

মোহিনী : কিন্তু তুমি অকলে থাকিবা কেনেকৈ!

অজিত : কেলেই নোৱাৰিম। তোমাক পৰিত্যাগ
কৰাৰ কাৰণে মোৰ ভাল বিহাৰ্চেল হ'ব।
মইতো তোমাৰ নিচিনা নহওঁ যে বিবাহিত
জীৱনৰ নিষ্ফলতা চাকিবৰ বাবে আড়ম্বৰে
পৰিপূৰ্ণ মিছা বাস্তৱতাৰ আশ্ৰয় ল'ম।

[মোহিনীয়ে হক হক কৰি কান্দি পেলায়]

মোহিনী : আমাৰ ছয়োৰে মাজত থকা সেই
অকৃত্ৰিম স্নেহ, ভালপোৱা কিয় এনেদৰে শুকাই
লেবেলি গ'ল।

অজিত : বোধকৰোঁ সময়ৰ সোঁতেই সকলোৰে মূল
হ'ল। চকুৰ পানী আৰু কোনো কামত নাহিব
মোহিনী। মই যাবই লাগিব—আৰু অকলেই
যাম।

মোহিনী : কাবো কৰিছোঁ। মোক এবাৰ চেষ্টা
কৰি চাবলৈ সুযোগ দিয়া। মোকো তোমাৰ
লগতে লৈ ব'লা।

অজিত : ওহোঁ। কোনো ফল নহ'ব। যোৱা-
যোৱা মোহিনী, তুমি নিজকে বহু ওপৰত
ঠাই দিয়া। নিজৰ কথাত আঁকোৰ-গোজালি
দি ৰবি থাকা। মোকো সেই একেই
বতাহ। গতিকে মৰুত অহিল হ'বই। কিন্তু
খাৰী-খোৱা মাজত একমে আনজনক দেখাই
দিব লাগিব।

[টেলিকোনৰ বিং হ'ব]

মোহিনী : হোৱা, অ' মোহন। তুমি কেতিয়া আহিলা? নাই নাই, হাচৰেঙে এতিয়া বহুখিনি ভাল পাইছে। মই আধা ঘটাব ভিতৰতে তোমালোকৰ সেইখিনি ওলামগৈ। বাই।

অজিত : তুমি যাবা? বেহু কথা। এতিয়া পুনৰ সেই মোহিনী হৈ পৰিলা।

মোহিনী : [চিঞৰি] নগৈ কি কৰিম। তোমাৰ ভিত্তিত সাবটি ধৰি কান্দিম, নে নিজৰ মূৰ নিজে আকলিয়াম?

[মটৰ যোৱা শব্দৰ ক্ৰম বিলীন। আৰু ফ্ৰেচবেক সঙ্গীত। চলন্ত বেঙ্গগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বৃদ্ধি]

মোহিনী : তাৰ পিছত তেওঁ মোক এৰি থৈ গ'ল। আৰু মই অকলে নিজকে বং-ধেমালিৰ মাজত পাহৰি থাকিবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ। লাহে লাহে আমাৰ সম্বন্ধ এনে এটা অৱস্থাত পৰিণত হ'ল যে মই তেওঁৰ অস্তিত্বকে তেনেই পাহৰি পেলালোঁ।

জ্যোতি : সুকীয়া মনৰ ভাবধাৰাই স্বামী-স্ত্ৰীৰ মাজত পাৰ্থক্য আনি দিয়ে।

মোহিনী : বাক জ্যোতি। তুমি যাব ওচৰলৈ যাবলৈ ওলাইছা, তেওঁৰ লগত তোমাৰ মনৰ মিল হ'বনে?

জ্যোতি : তেওঁ এনে এটা যুহুৰ্ত্তত মোৰ জীৱনলৈ আহিছে যে মই তেওঁক উপেক্ষা কৰিবলৈ অপাৰগ হ'লোঁ। মোৰ দৰেই তেওঁ একালে কেবলকৈ গেম খাবী কৰে, আমলিনে তেনেকৈ অহুৰ্জীৱিত গেম চালি কিব পাৰে। আৰু মোৰ কাৰণ—এইখিনিকে তেওঁৰ বৈঠকে তেওঁৰ মন মোকাৰ্ণনৈ অনবৰ্ত্ত হৈছে।

মোহিনী : অৱশ্যে। এবাৰ বিবাহিত জীৱন অনুৰূপ হ'লেও তেওঁ হুৱতো আন একজনী তিবোতাৰ লগত সোণৰ সংসাৰ গঢ়ি তুলিব পাৰে।

জ্যোতি : এদিনাখন এনে এটি ঘটনা ঘটিছিল।

[চলন্ত বেঙ্গগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বিলীন। ফ্ৰেচবেক সঙ্গীত]

জ্যোতি : তুমি আৰু কি ক'বলৈ বিচৰা। তুমি-য়েইতো অনবৰ্ত্তক বলকি আছা। মই ভাবি আচৰিত হওঁ—কেনেকৈ তুমি মোৰ লগত ইমান কথা পাতিব পাৰা। অথচ আনৰ আগত হ'লে তেনেই মৌন হৈ পৰা।

অজিত : ইয়াত আচৰিত হ'বলগীয়া কিটো আছে? মই তোমাক সকলো কথাই ক'ব পাৰোঁ। এইটোও জানো যে তুমি মোৰ সকলো কথাই অনুভৱ কৰিব পাৰিবা।

জ্যোতি : কিন্তু কিয় তোমাৰ সকলো কথা মই অনুভৱ কৰিব পাৰোঁ, সেইটো এবাৰ চিন্তা কৰি চাইছা?

অজিত : তুমি জানো মোৰ কথা চিন্তা কৰি চাইছা? ওনা জ্যোতি, মই অলপতে ইয়াবপৰা যাম। আৰু যোৱাৰ আগতে তোমাৰ মোৰ মাজত এটা বুজাপৰা কৰি থৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ।

জ্যোতি : [ঈশা বাতৰে] নাই নাই, একো নক'বা। একো নক'বা।

অজিত : [হুতাবে] কেলেই নক'ম। খোলাখুলি-ভাৱে সকলো কথা হোৱাৰ সময় হৈছে। তুমি ভালদৰে জানা যে মই তোমাক ভাল পাওঁ। আৰু এইটোও বুজা যে তুমিক মোক ভাল পোৱা। হুৱা হুৱাবে কাৰলৈ বেতিয়া ওচৰ চালি গৈছোঁ, তেতিয়া.....

জ্যোতি : কিন্তু আমি ছয়ো যে বিবাহিত।

অজিত : শুনা জ্যোতি। মোক কমা কৰিবা।

তোমাৰ স্বামীক মই যথেষ্ট আস্থা আৰু ভক্তি কৰোঁ। কিন্তু তুমি বেজাৰ পালেও মই এট কথাক'ম, তুমি তেওঁৰ লগত অকণো সন্মুখী নহয়। হুখে বেজাৰে তোমাৰ অন্তৰ তিল তিলকৈ দহি মৰিছে। মোৰ বিবাহিত জীৱনো তেনেই অসুখী। সেয়েহে মই ওপৰতৰ ওচৰত ডাঙৰোচ পিচাৰিছোঁ।

জ্যোতি : কিন্তু মইতো মোৰ স্বামীক এবিধ নোখোজোঁ। মোৰ অবিহনে তেওঁ এখন্তেকো জীয়াই থাকিব নোৱাৰে।

অজিত : জ্যোতি, সত্যৰ সন্মুখীন হ'বলৈ চেষ্টা কৰ। তোমাৰ স্বামীৰ নিজৰ ওপৰত যথেষ্ট বিশ্বাস আছে। তেওঁ এজন জনা-বুজা শিক্ষিত লোক। আৰু মই এটোটা ডাঙি ক'ব পাৰোঁ, আমাৰ বাটত তেওঁ বিধিনীকপে কেতিয়াও থিয় নিদিযে।

জ্যোতি : [চুপে] মই কেতিয়াও কল্পনা কৰা নাছিলোঁ যে মোৰ জীৱনত এনে এটা ঘোৰ সমস্যা আঁঠি দেখা দিব। মোৰ আগতে ধাৰণা আছিল, দায়িত্বহীন অযুজ লোকবাহে জীৱনত এনে ধৰণৰ সমস্যা আহি পৰে।

অজিত : মাজে মাজে এনে এটি অজ্ঞাত পৰিস্থিতিৰ সন্মুখীন হ'ব লগীয়াত পৰোঁ যে নিজৰ বিবেকৰ বিৰুদ্ধেও থিয় দিবলৈ বাধ্য হওঁ। এয়ে হ'ল আমাৰ জীৱন।

জ্যোতি : তেন্তে তুমি ক'ব খোজা, বিবাহিত জীৱনৰ পৱিত্ৰতা বুলি একোৱেই নাই ?

অজিত : নিশ্চয় আছে—যেতিয়ালৈকে শৰীৰ আত্মা আৰু মনৰ মিল আছে।

জ্যোতি : কিন্তু তাৰ বাবে কোনো নীচ উপায় অৱলম্বন কৰাটো আমাৰ ছয়োৰে স্বভাৱ-বিকল্প। আমাৰ সাহস আছে, আমি সত্যৰ সন্মুখীন হ'বলৈ ভয় নকৰোঁ। তাৰ বাবে সকলো ত্যাগ কৰিবলৈ সাজু আছোঁ। মাথোন এবাৰ কথা মোক জানিবলৈ দিয়া। ল'ৰা দুটিৰ অবিহনে তোমাৰ কি হ'ব ?

অজিত : সেই বিষয়ে তুমি কোনো চিন্তা নকৰিবা। তাৰ সকলো উপায় মই কৰিম। সিহঁতৰ মাক আৰু মই ছয়ো মিলি সিহঁতৰ ভৱিষ্যত শিক্ষাদীক্ষাৰ সকলো বন্দবস্ত কৰিম।

জ্যোতি : এতিয়াও মই ভাবোঁ, এনে অৱস্থাৰ সন্মুখীন নোহোৱাই ভাল আছিল।

অজিত : মোৰ লগত তোমাৰ সকলো সম্পৰ্ক হাগ কৰাৰ বাহিৰে আৰু একো উপায় নাই।

জ্যোতি : নহয়—নহয়। সেইটো হ'ব নোৱাৰে। তোমাক পাই মই জীয়াই থকাৰ আবশ্যকতা অনুভৱ কৰিছোঁ। তোমাৰ অবিহনে আত্মা-বিহীন দেহাটো মাথোন জীয়াই থাকিব।

অজিত : জানো জানো জ্যোতি, মোৰ জীৱনৰ প্ৰতিও এনে এক অৱসাদ আহি পৰিছিল যে মই জীয়াই থকাৰ সাৰ্থকতা বিচাৰি পোৱা নাছিলোঁ। কিন্তু তুমি জ্যোতি, মোৰ একাৰ জীৱনত এক নতুন জ্যোতি আনি দিলা। মই এতিয়া জীয়াই থাকিবলৈ কামনা কৰোঁ মাহুহৰ দৰে।

জ্যোতি : কিন্তু আমাৰ এই সুখৰ বাবে কিমান লোকৰ মনত আঘাত দিবলৈ ওলাইছে। সেই কথা জানো এবাৰ ভাবি চাইছা ?

অজিত : মোহিনীৰ বিষয়ে মই ডাঙি ক'ব পাৰোঁ যে ইয়াৰ বাবে এখানি মানো ছখ তেওঁ নকৰে।

কিন্তু প্ৰণৱৰ বাবে সঁচাকৈয়ে মই বৰ চুঃখিত যে মই এনে উপায় লবলগীয়া হ'ল। জ্যোতি, মোক অনুমতি দিয়া—মই প্ৰণৱৰ লগত এই বিষয়ে খোলাখুলিতাবে আলোচনা কৰিব খোজোঁ।

জ্যোতি : ওহো—মই এই বিষয়ে তেওঁৰ লগত কথা হ'ম। নহ'লে তেওঁৰ প্ৰতি ঘোৰ অন্তায় কথা হ'ব। ই যে মোৰ জীৱন-মৰণ সমস্যা।

[ফ্ৰেচবেক অন্ত। চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰমবৃদ্ধি]

জ্যোতি : তাৰ পিছত মানসিক যত্নগাত মোৰ গোটেই শৰীৰ-মন ভাঙি পৰিল। দিনে-নিশাই একেটি মাথোঁ চিন্তাই মোক জৰ্জৰিত কৰি তুলিলে। খাবলৈ পাহৰি পেলালোঁ। টোপনি যোৱাৰ কথা ভাবিবই নোৱৰা হ'লোঁ। স্বামীয়ে মোৰ অৱস্থাৰ কথা ভালদৰে অনুভৱ কৰি মৰম আৰু পুতৌবে, সকলো সময়তে মোৰ গতিবিধি লক্ষ্য কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু মই অতিষ্ঠ হৈ এদিনাখন তেওঁক সকলো কথা ভাঙি-ছিঙি কৈ পেলালোঁ।

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বিলীন। ফ্ৰেচবেক]

প্ৰণৱ : আজি ক'লৈকে ওলাই নোযোৱা জ্যোতি ?

জ্যোতি : ওহো, নাযাওঁ। প্ৰণৱ, তুমি নিশ্চয় পাহৰা নাই—যি কথা তুমি মোক সদায় কৈ আছিল। যদি মই কোনোবা দিনা তোমাক এৰি যাব খোজোঁ তুমি মোক কোনো বাধা নিদিয়া।

প্ৰণৱ : অৰ্থাৎ তুমি তেওঁক বিয়া কৰাবা, নহয় জানো ?

জ্যোতি : সিজন কোন তুমি জানা ?

প্ৰণৱ : নিশ্চয়। সেই কথা মই কেতিয়াবাৰপৰাই জানো। তেওঁতকৈ ভাল আৰু আৰ এখন পোৱাটো বৰ উজু নহ'ব।

জ্যোতি : [হঠাৎৰ স্তব্ধতা] তোমাৰ ক'বলগীয়া মাথোন এইখিনিয়েই ?

প্ৰণৱ : আৰু আছে, শুনা। তুমি মোক আগতে কৈছিল। যে তোমাৰ আঁঠুতাবে তোমাৰ নাম জ্যোতি কিয় ৰাখিলে। এই বাবেই ৰাখিছিল যে তুমি আনৰ জীৱনত আত্মাৰ আঁতৰ কৰি তাত জ্যোতি আনিবা। কিন্তু শিখাৰ দৰে দহন কৰি প্ৰলয়ৰ সৃষ্টি কৰিবলৈতো তোমাৰ নাম জ্যোতি ৰখা নাছিল।

জ্যোতি : মোক ক্ষমা কৰিবা প্ৰণৱ। তেওঁক মই মোৰ জীৱনৰপৰা আঁতৰি যানলৈ দিব নোৱাৰোঁ।

প্ৰণৱ : [গাঢ়] সেট কথা মই কোনো দিনেই কোৱা নাই আৰু আজিও নকওঁ। কিন্তু এনে এটা দিন আহিব যিদিনা তুমি নিজেই তেওঁক তোমাৰ জীৱনৰপৰা আঁতৰ কৰিবা। জানিব খোজোঁ—কিয় মই এনেকৈ কৈছোঁ ? কিয়নো তোমাৰ বিবেক আছে, সত্য আৰু কায়ক লৈ তোমাৰ চৰিত্ৰ গঢ়ি উঠিছে। গাতককালৰ সেই যৌৱনৰ উন্নততা ৫ যেতিয়া তুমি পিচলি নপৰিলা, আজি সেই ডুল কেনেকৈ কৰিবা ?

জ্যোতি : তুমি বলিয়া হৈছা। তুমি কোৱাৰ দৰে যদি মোৰ চৰিত্ৰ ইমানেই নিৰ্মল হ'লহেঁতেন তেন্তে আন তিবোতাৰ যুৰুৰ মাজৰপৰা তেওঁৰ স্বামীক এনেদৰে কাঢ়ি আনিবলৈ কেতিয়াও নগলোহেঁতেন।

প্ৰণৱ : তুমি তেনে কাম কৰা নাই, আৰু কেতিয়াও নকৰাও। সেই বুলি তোমালোক দুয়োৰে দুয়োৰ প্ৰতি থকা সেই পৱিত্ৰ প্ৰেম মই অস্বীকাৰ কৰিব খোজা নাই।

জ্যোতি : তেন্তে তুমি জানা—তেওঁ ট্ৰেন্চকাৰ
হোৱাৰ লগে লগেই ময়ো তেওঁৰ লগত যাম ?

প্ৰণৱ : তোমাৰ লগত মোৰ বিয়া হোৱা আজি
কিমান বছৰ হ'ল তুমি জানা। তোমাক ইমান
দিনে বুজিবলৈ আৰু মোৰ বাকী নাই। তাৰ
বাবে মই মোৰ জীৱন পৰ্যন্ত ত্যাগ কৰিব
পাৰোঁ। যি মন যায় তাকেই কৰা। মই
তোমাক কোনো হকা-বাধা নকৰোঁ। কিন্তু
মনত ৰাখিবা—তোমাৰ বাবে মোৰ ছৱাৰ সদায়
মুকলি থাকিব।

অজিত : [সোমাই আহে] প্ৰণৱ ! মই তোমাৰ শেষৰ
ফাকি কথা বাহিৰপৰাই শুনিছোঁ। তাৰপৰা
মই বুজিব পাৰিলোঁ যে জ্যোতিয়ে ইতিমধ্যেই
তোমাক সকলো কথা কৈ পেলাইছে। অৱশ্যে
তুমি মোৰ কথাত হয়তো আঘাত পাবা, কিন্তু
এইটো ধূৰূপ জানিবা, জ্যোতি আৰু কাহানিও
তোমাৰ তালৈ ছনাই উত্ততি নাই।

প্ৰণৱ : তুমি নেজানা অজিত, কোনো পুৰুষেই
তিৰোতাক ধৰি ৰাখোঁ বুলি ৰাখিব নোৱাৰে।

অজিত : জানো প্ৰণৱ, মই তোমাৰ প্ৰতি ঘোৰ
অন্তায় কৰিছোঁ। তথাপি মই তোমাক কথা
দিলোঁ—জ্যোতিক পাৰ্থমানে সুখী কৰিবলৈ মই
চেষ্টা কৰিম।

প্ৰণৱ : মোৰ আৰু জ্যোতিৰ প্ৰতি থকা তোমাৰ
আন্তৰিকতাত কোনো দিনেই ক'বলগীয়া একো
নাই। মাথোন এইটো জানি থ'বা যে তোমাৰ
প্ৰতি মোৰ সদায়েই মৰম-শ্ৰদ্ধা থাকিব।

অজিত : [কঁপা দাতৰে] মোক—মোক ভিলেইন
বুলি যেন তুমি ভিৰ্কাৰ নকৰা। কমা কৰিবা
প্ৰণৱ।

প্ৰণৱ : কমা কৰিবলৈ ইয়াত একোটো নাই
অজিত। লাইফ ইজ দি ভিলেইন। মাথোন
এটি অনুবোধ আছে। কাহানিবা যদি জ্যোতিয়ে
পুনৰ মোৰ ওচৰলৈ উত্ততি আনিবলৈ ইচ্ছা
কৰে, তুমি যেন কোনো বাধা নিদিয়া—মই
বেনেকৈ কোনো হকা-বাধা কৰা নাই।

অজিত : মই তোমাক কথা দিছোঁ প্ৰণৱ।

প্ৰণৱ : ধন্যবাদ। মোৰ আজি বহুতো কাম আছে।
মই আহিলোঁ। জ্যোতিয়ে তোমাৰ লগত কথা-
বতৰা হ'ব।

অজিত : প্ৰণৱৰ মহত্বৰ ওচৰত মোৰ মূৰ আপোনা-
আপুনি দোঁ খাই পৰিছে জ্যোতি। মোৰ নিজৰ
ওপৰত ইমান আত্মবিশ্বাস আছিল। কিন্তু
এতিয়া মোৰ নিজকে বৰ অসহায় যেন লাগিছে।

জ্যোতি : তুমি, মোৰ জীৱনত এনেদৰে ধুমকেতুৰ
দৰে আহি পৰিলা কলেই !

অজিত : টান কথা কৈ মোক আৰু আঘাত নিদিবা
জ্যোতি। অহা দিনবোৰ হয়তো ইয়াতকৈয়ো
বহুগুণে কঠিন হৈ পৰিব। গতিকে আমি ছয়ো
ছয়োকৈ সহায় কৰিব লাগিব। মনত ৰাখিবা,
আমি ছয়ো ছয়োকৈ এৰি জীয়াই থাকিব
নোৱাৰোঁ।

[চলন্ত বেঙ্গগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বৃদ্ধি]

জ্যোতি : তাৰ পিছত তেওঁ ট্ৰেন্চকাৰ হ'ল। আৰু
তেওঁৰ অনুপস্থিতিৰ কালতেই মই মোৰ শেষ
সংকল্প ঘিৰাং কৰিলোঁ।

[চলন্ত বেঙ্গগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বিলীন]

জ্যোতি : সকলো বন্দবস্ত শেষ হৈছে। মই কাইলৈ
বাওনা হ'ম।

শ্ৰেণী : শুনা জ্যোতি ! মই কিন্তু তোমাৰ বাবে
অপেক্ষা কৰি থাকিম।

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বৃদ্ধি]

মোহিনী : বুজিছো জ্যোতি। এই কথাই তোমালোক
ছয়োকে কিমান কষ্ট দিছে। মোৰ বেলিকাও
ঠিক এনে ঘটনাই ঘটিছে।

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বিলীন]

অজিত : তোমাৰ লগত কথা হ'বলৈ দুদিনৰ ছুটি
লৈ আহিছো। আশাকৰোঁ তুমি মন দি
শুনিবলৈ চেষ্টা কৰিব।

মোহিনী : তুমি তোমাৰ ল'ৰাইতক চাবলৈ আহিছা।
মোৰ আকৌ কি কথা ?

অজিত : অত বছৰে তুমি মোৰপৰা ডাইভোর্চ
বিচাৰিছিল। এতিয়া সেইটো মই বিচাৰিছো।

মোহিনী : ডাইভোর্চ ! অ', নিশ্চয় তোমাৰ জীৱনত
আন কোনোবা তিৰোতা আহি পৰিছে। ইবিয়ে
দেখা তিৰোতাজনীয়েই নেকি ! কিন্তু মই জনাত
তাই বিবাহিতা। বোধকৰোঁ তোমাৰ কাৰণে
তাই তাইৰ স্বামীক ডাইভোর্চ কৰিব। তুমি
তাইৰ বাবে বলিয়া নিশ্চয়। হাঃ হাঃ হাঃ।

অজিত : চাওঁ আপু মোহিনী।

মোহিনী : মই আমাৰ ল'ৰাইতক কি ক'ম। আদ-
বয়সীয়া দেউতাবে ডেকা কলেজীয়া ল'ৰাবদৰে
প্ৰেমত বলিয়া হৈছে। ইয়াকে ক'ব লাগিব।

অজিত : মোহিনী।

মোহিনী : বেছ—বেছ, বৰ ভাল কথা। মই তোমাক
ডাইভোর্চ কৰিম।

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দৰ ক্ৰম বৃদ্ধি]

মোহিনী : মই সিদিনা গোটেই নিশা চকুলো টুকি
কটাবলগীয়াত পৰিছিলোঁ। অতীতৰ দিনবোৰ
সুৰঁৰি সুৰঁৰি উচুপি উচুপি কান্দিছিলোঁ। কিন্তু
পিছদিনা তেওঁ যোৱাৰ আগতে তেওঁক দেখা
কৰিবলৈ মোৰ সাহ নহ'ল। লাহে লাহে অশ্রুতৰ
কৰিবলৈ ধৰিলোঁ, মই মহা মূৰ্খ। ল'ৰাইতক
যে বাপেকৰ আবশ্যক, আৰু ময়ো যে স্বামী
অবিহনে তেনেই পঙ্গু হৈ পৰিম। সেই কথা
ভালকৈয়ে বুজিলোঁ। গতিকে খিৰাং কৰিলোঁ,
কাবো-কাকুতি কৰি ক্ষমা খুজি, তেওঁক ঘূৰাই
আনিবলৈ লাগিব। জ্যোতি, ঈশ্বৰে যদি সেই
সুযোগ আকৌ এবাৰ দিয়ে। মই শপত খাই
কৈছোঁ। তেওঁ মোক যেনে ধৰণে পাবলৈ
বিচাৰে মই তাতেই মান্তি হ'ম।

জ্যোতি : হেৰোৱা সুযোগ জীৱনত দুনাই আৰু
কেতিয়াও নাহে। বহুত বাতি হ'ল, এতিয়া
শুব লাগে। পুৱতি নিশা ষ্টেচন পাবগৈ
লাগিব।

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দ কিছুসময় ধৰি চলি থাকে।

হঠাৎ এটা জোঁকাৰণি আৰু বাকচ পৰাৰ শব্দ]

মোহিনী : উস বাম ! কি ভয়ানক জোঁকাৰণি।
জ্যোতি—জ্যোতি তোমাৰ চুটকেচ পৰিল।
সকলো কাপোৰ-কানি ছিটিকি পৰিল। অ'
—জ্যোতি বাধকমলৈ গৈছে—অ'—এইখন
কটো নহয় নে। উ জ্যোতিৰ স্বামীৰ কটো
নিশ্চয়। [চিঞৰি] নহয়—নহয়। এইখন
দেখোন ডেখেতৰ কটো। অজিত ! অজিত !
বুজিছো—বুজিছো। এই জ্যোতিকেই তেওঁ
বিয়া কৰাবলৈ ওলাইছে। জ্যোতিয়ে নেজানে যে
ময়েই তেওঁৰ পত্নী। অজিত নিশ্চয় ষ্টেচনলৈ

আহিব জ্যোতিক আগবঢ়াই নিবলৈ।—মট—
মট কি কৰিম।

[বাথকমৰ চুৱাৰ পোলা আৰু মৰাৰ শব্দ]

জ্যোতি : [সোমাই আহে] চিয়াৰ আপ্ মোহিনী।
যোৱা। বাথকমলৈ গৈ হাত-মুখ ধুই আহাগৈ।
ভাল টোপনি আহিব।

মোহিনী : এৰা যাম। তুমি এই ফটোখন চোৱাচোন।
মোৰ ল'ৰা ছুটা আৰু হাচবেণ্ডৰ ফটো।

[বাথকমৰ চুৱাৰ পোলা আৰু মৰাৰ শব্দ]

জ্যোতি : [আচৰিত হৈ] কি! এইখন দেখোন
অজিতৰ ফটো। তাৰ মানে, তাৰ মানে এই
মোহিনী অজিতৰ ওয়াইফ! কি ভয়ানক
সমস্যা! অত বড়ৰে অজিতক ধৰি ৰাখিবলৈ
কোনো চেষ্টাই নকৰিলে—আজি অজিত অজিত
বুলি কান্দি-কাটি আউলী-বাউলী হৈ পৰিছে।

[বাথকমৰ চুৱাৰ পোলাৰ শব্দ]

মোহিনী : [সোমাই আহে] জ্যোতি! লাইট বুমাই
দিলা। তোমাৰ লগত মোৰ কথা আছিল।
জ্যোতি : [টোপনি অহাৰ দৰে] মোৰ টোপনি
ধৰিছে। শুভ নাইট মোহিনী।

মোহিনী : [নজি নজি] সকলো শেষ হৈ গ'ল।
জীৱনত দ্বিতীয়বাৰলৈ কোনো সুযোগেই নাই।
জ্যোতি : [নিজকে নিজে] অজিত কাইলৈ বাতিপুৱা
ষ্টেচনলৈ আহিব। আমাৰ ছয়োকে একেলগে
দেখিব, নিশ্চয় আচৰিত হৈ পৰিব। মোহিনীৰ
বাবে মই অকণো ছুখিত নহওঁ। কিন্তু সেই
ল'ৰা ছুটি, সিহঁতে মোক মাতৃৰ আশন
কেতিয়াও দিব নোৱাৰে। সিহঁতৰ বুজিব পৰা
বয়স হৈছে। মোৰ বাবেই বাপেক আৰু
পুতেকহঁতৰ মাজত বহুখিনি পাৰ্থক্য আহি

পৰিব। অজিতে হয়তো অন্তৰৰ ছুখ মোৰ
আগত লুকুৱাবলৈ চেষ্টা কৰিব। কিন্তু মই
জানো, খুব ভালদৰেই জানো, অজিতে তেওঁৰ
ল'ৰা ছটিক কিমান মৰম কৰে। যদি মোৰ
ল'ৰা আজি জীয়াই থাকিলহেঁতেন মই মোৰ
স্বামীক এৰি আহিলোহেঁতেন নে!

[চলন্ত বেলগাড়ীৰ পটভূমিত সঙ্গীতৰ স্বপ্নৰ
পৰিস্থিতি সূচায়]

শিশুৰ মাত : মা—মা—

জ্যোতি : যা—যা, আঁতৰ হ। মোৰ কাৰ চাপি
নাইবি। অৱশেষত তয়ো মোক কন্দুৱাই এৰি
গ'লি। তোক আৰু কি লাগে?

শিশুৰ মাত : মা—মা—।

জ্যোতি : তই ইয়াত কি কৰিছ? মোৰ মুখলৈ ব'
লাগি কি চাইছ?

মোহিনী : জ্যোতি—জ্যোতি কি হৈছে?

জ্যোতি : [নিজকে নিজে উচুপে] মই জানো মই
বুজিছোঁ। তই মোক কি ক'ব খুজিছ বাছা?
বোধকৰোঁ এয়ে তোৰ শেষ অনুবোধ। তাৰ
বাবেই তই আহিছ। বাক, তই যি কৰ সেয়ে
হ'ব। মই লপত খাইছোঁ। যা—যা বাছা—
মই তোৰ কথা ৰাখিম।

[সঙ্গীত শেষ হয়। চলন্ত বেলগাড়ীৰ শব্দ চলি থাকে]

মোহিনী : উঠা, উঠা জ্যোতি। বাতি পুৱাল। মই
কেতিয়াবাই কানি-কাপোৰ পিন্ধিলোঁ।

জ্যোতি : এহ্ হয় নেকি? [বৈ] মই বাথকমৰপৰা
আহোঁ।

• [চুৱাৰ খোলা আৰু বড় কৰাৰ শব্দ]

মোহিনী : বেচেৰি জ্যোতি। পোটেই নিশা টোপনি

কান্দি আছিল। এতিয়াও চকুৰ পানী মচ
যোৱা নাই।

জ্যোতি : [ওচৰ চাপি আহে] মোহিনী! বিচনা-পত্ৰ বান্ধি
সাজু হৈ আছে। ময়ো ল'ৰালৰি কৰিব লাগিব।

মোহিনী : ব'ৰা—ব'ৰা। তোমাক এটা সাধু কণ্ঠ
শুনা। ল'ৰাকালতে গৌতম বুদ্ধ আৰু দেৱব্ৰত
এদিন চিকাৰলৈ গৈছিল। দেৱব্ৰতই শৰ মাৰি
এটা ৰাজহাঁহ মাৰিলে। গৌতম বুদ্ধই
ততাতৈয়াকৈ গৈ হাঁহটো ধৰি পানী দি তাক
জীয়াই তুলিলে। যেতিয়া দেৱব্ৰতই ৰাজহাঁহটো
তেওঁৰ বুলি খুজিলে; গৌতমে দিবলৈ মান্তি
ন'হল। কথাবাৰ গৈ ৰজাৰ কাণত পৰিল।
আৰু ৰজাই গৌতমৰ হকেই ৰায় দিলে। ৰজাই
কি কৈছিল জানা? হাঁহটো যেয়ে বধ কৰিব
খুজিছে তাতকৈ যি জীৱন দান দিলে তাৰ দাবী
বহু গুণে বেছি। মোৰ আৰু ক'বলগীয়া
একো নাই জ্যোতি। ঈশ্বৰে তোমাৰ সংসাৰ
শুখময় কৰক।

জ্যোতি : মোৰ ক'বলগীয়াখিনিও ক্ষন্তেক পিছতে
শুনিবলৈ পাবা মোহিনী।

[বেল ক্ৰমে ঠেচন আহি পোৱাৰ শব্দ। মাহুৰৰ হাই-উকমি]

জ্যোতি : এই—এই এইফালে আহ। সোনকালে
মোৰ বয়বস্ত্ৰ বাহিব কৰ।

অজিত : হেন্নো জ্যোতি! অৱশেষত তুমি আহিলা
—মই.....

জ্যোতি : হেন্নো কৰ্ণেল অজিত! মই সৌ সিখন
মেটকৰ্মলৈ গৈ ঘৰলৈ যোৱা ট্ৰেইন ধৰিব
লাগিব। তোমাৰ ওৱাইক কম্পাৰ্টমেণ্টৰ
ভিতৰতে আছে।

অজিত : জ্যোতি—এইবোৰ তুমি কি বলকিছা।

তুমি বলিয়া হৈছা নে কি? তুমি কেনেকৈ যাবা?

জ্যোতি : অমুগ্ৰহ কৰি বাট এৰি দিয়া। মই মোৰ
হাচবেণ্ডৰ ওচৰলৈ উলটি যাম। তোমাৰ
ওৱাইক তাতে আছে।

অজিত : জহন্নামে যাওক মোৰ ওৱাইক। তোমাক
মই কেতিয়াও যাবলৈ নিদিওঁ।

জ্যোতি : মই সকলো খিৰাং কৰি পেলাইছোঁ। মই
উভতি যাবই লাগিব। অমুগ্ৰহ কৰি মোক
বাধা নিদিবা।

[প্ৰণৱৰ কণ্ঠৰ ভাঁহ আহে]

প্ৰণৱ : অজিত! জ্যোতিয়ে যদি কেতিয়াবা মোৰ
ওচৰলৈ উভতি আহিবলৈ বিচাৰে তেন্তে তুমি
যেন জ্যোতিক বাধা নিদিয়া।

অজিত : তোমাক মই কথা দিছোঁ প্ৰণৱ।

জ্যোতি : বাট এৰা। বাট এৰা অজিত। মোহিনীক
ক'ৰা—মোৰ নাম জ্যোতি, শিখা নহয়।
তেওঁ সকলো বুজিব।

অজিত : [কঁপা মাতেৰে] তোমাক মই ধৰি ৰাখিব
নোৱাৰোঁ। প্ৰণৱক মই কথা দিছিলোঁ। মই
মোৰ কথা ৰাখিবই লাগিব।

জ্যোতি : মোহিনীক মৰমৰ চকুৰে চাবলৈ চেষ্টা
কৰিবা। তোমাৰ প্ৰতি এয়ে মোৰ শেষ
অমুৰোধ। শুভ ৰাই।

[কন্তক বিৰতি বা সঙ্গীত]

মোহিনী : হেন্নো অজিত!

অজিত : হেন্নো মোহিনী! মোৰ লগত ব'লা—

[আনন্দৰ সঙ্গীত]

ভাস্কৰী

সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা

লেখকৰ সন্মুখত আহি প্ৰতিজন চৰিত্ৰই নিজ নিজ বক্তব্য তুলি ধৰিছে। আৰু তাৰ মাজেৰে অতিব্যক্ত হৈছে ভাস্কৰীৰ জীৱনৰ ঘটনাগ্ৰন্থ। ভাস্কৰীৰ কিশোৰী জীৱনতে বিবাহ—বি আছিল তেওঁৰ অন্তিমপ্ৰেত—নৌ বিবাহৰ বন্ধন অধীকাৰ কৰাৰ পিছত ভাস্কৰীয়ে হিন্দুস্তান জীৱনৰ সান্নিধ্যৰ মাজেৰে এক অনন্তসাধাৰণ জীৱন-পথৰ সন্ধান ল'ব, এয়ে আছিল লেখকৰ বাছা; কিন্তু হিন্দুস্তান সৈতে পুনৰ বিবাহ বাহোনিত আৱদ্ধ হোৱাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে ভাস্কৰীয়ে; আৰু সেই সিদ্ধান্তই লেখকক কৰিছে হতাশ।

চৰিত্ৰ

ভাস্বতী : উচ্চ-শিক্ষিতা বুদ্ধিমতী নাৰী ।

ভাস্বতীৰ মাক

ভাস্বতীৰ দেউতাক

বিমল : ভাস্বতীৰ পূৰ্ব স্বামী ।

হিমাংগু : যাৰ সৈতে ভাস্বতীয়ে পুনৰ্বিবাহৰ সিদ্ধান্ত লৈছে ।

লেখক

ঘোষক

ঘোষক : আকাশবাণী গৃহাঙ্গী। আজিৰ নাট্যা-
স্থলানত হৈছে সভাপ্ৰসাদ বৰুৱাই লিখা
'ভাষ্যতী'।

ভাষ্যতী : কি, কি ক'লে, 'ভাষ্যতী' ?

লেখক : এৰা, ভাষ্যতী কিয় ? কিবা আপত্তি আছে
নেকি ?

ভাষ্যতী : আপত্তি তেনেই নথকা নহয়। মোৰ
নামটোৱে আপোনাৰ নাটকৰ নামকৰণ নকৰিও
পাৰিলে হয়।

লেখক : আপত্তি কৰিবৰ অধিকাৰ হয়তো তোমাৰ
থাকিব পাৰে, কিন্তু মই নিকপায়।

ভাষ্যতী : কিয় ?

লেখক : তোমাক লৈয়ে নাটক লিখিছো যেতিয়া
তোমাৰ নামটো ধাৰ নকৰি পাৰোঁ কেনেকৈ
কোৱা ?

ভাষ্যতী : মোক লৈ নাটক লিখিছে ?

লেখক : ওঁ।

ভাষ্যতী : মোক লৈ সকলোৱে এনে টনা-আঁজোৰা
কৰে কিয় বুজি নাপাওঁ।

লেখক : কাৰণ তুমি সাধাৰণ নহয়—অসাধাৰণ।

ভাষ্যতী : বক্তবাদ। আপোনাৰ মুখত মোৰ প্ৰশংসা
তিনি বেছ ভাল লাগিছে। কিন্তু কণ্ঠচোন
কিয় মোক অসাধাৰণ বুলি ক'লে ?

লেখক : তোমাৰদৰে লিখা-পঢ়া কৰা বুদ্ধিমতী
হোৱালী আমাৰ সমাজত সতকাই পোৱাটান।
তহুপৰি.....

ভাষ্যতী : তহুপৰি মই গান গাওঁ, নাচোঁ, বোঁবাত
উঠোঁ, এৰোৱেন চলাওঁ।

লেখক : আৰু....

ভাষ্যতী : আৰু এতিয়া আমাৰ বৰ্তমানত দ্বিতীয়বাৰ
বিয়া কৰিবলৈ ওলাইছোঁ। মই জানো, এই
কাৰণেই আপোনাৰ মোৰ ওপৰত চকু। সেই
কাৰণে আপুনি বাছি উলিয়াইছে মোৰ বিষয়ে
নাটক লিখিবলৈ। কিন্তু কিমানখিনি জানে
মোক ? মোৰ মনৰ কথাবোৰৰ কিবা ভূ ৰাখে নে
আপোনালোকে ? আপোনাৰ এই নাটকত
হয়তো শেষত গৈ মোকেই সকলোবোৰ দোষৰ
ভাগি কৰিবগৈ। মই ভালদৰে জানো মোৰ
প্ৰতি কাৰো সহানুভূতি নাই। মই দ্বিতীয়বাৰ
বিয়া কৰিবলৈ লোৱাটোৱেই আপোনালোকৰ
মনত ডাঙৰ কথা হৈছে। অথচ কিয় মই বিয়া
কৰিবলৈ ওলাইছোঁ সেই কথা ভাবি চাবলৈ
অবকাশ হয়তো আপোনালোকৰ হোৱা নাই।

লেখক : মোক সহানুভূতিহীন বুলি ভবাটো তোমাৰ
পক্ষে বৰ উচিত হোৱা নাই। মইতো এজন
নিঃকিন লেখক, মোৰ কিতাপৰ নায়ক-নায়িকাৰ
প্ৰতি অবিচাৰ কৰিবৰ চুঃসাহস মোৰ নাই।
যিসকল খ্যাতিমন্ত লেখক, সেইসকলে কলমৰ
একে আঁচোৰতে চৰিত্ৰৰ ৰূপ সলাই দিব পাৰে
—তেওঁলোকে। সহানুভূতিহীন নহয়।

সকতে তোমাৰ বিয়া হৈছিল। বিয়াৰ
লিহত তুমি আমাৰ ঘৰলৈ নগ'লা। দেউতাবাৰ
ঘৰতে থাকি পঢ়া-শুনা কৰিলা। এতিয়া বিব-
বিভালগুৰুপৰা ডক্টৰেট পাইছা। আমি সকলোৱে
আশা কৰিছিলোঁ তুমি সংসাৰৰ জঞ্জালত
মোমোমাই কেন-সেৱাৰ কামত আত্মনিয়োগ

কৰিবা। কিন্তু এতিয়া আকৌ বিয়া কৰাবলৈ
ওলোৱা বুলি জানিব পাৰি আমাৰ মনত
কৌতূহল জগাতো স্বাভাৱিক নহয় জানো ?

ভাস্কৰী : আক সেইকাৰণেই হ'বলা মোক
আপোনাৰ নাটকৰ নাটিকা কৰিছে যাতে
জ্যোতাৰ মনত তেনে কৌতূহল জগাই আপোনাৰ
নাটকখনক সাৰ্থক বচনা কৰি তুলিব পাৰে।

লেখক : তুমি অকল মোৰেই নহয়, সকলো লেখকৰ
দুৰ্বলতাবিহীনলৈ আঙুলিয়াইছা।

ভাস্কৰী : আপুনি মোৰ সকতে বিয়া হোৱা কথা
কৈছে। কিন্তু তাৰ বাবে মই দায়ী নহয়।
সকতে বিয়া নোহোৱা হ'লে আজি মোৰ এই
অৱস্থা নিশ্চয় নহ'লহেঁতেন।

লেখক : সমাজৰ প্ৰচলিত নিয়ম অনুসাৰে আজি
ওঠৰ বছৰৰ আগতে তোমাৰ বিয়া হৈছিল।

ভাস্কৰী : তেতিয়া মোৰ বয়স এখাপ।

লেখক : সেই বিয়াৰ বাবে তুমিও আজি কাকো
দায়ী কৰিব নোৱাৰা নিশ্চয়।

ভাস্কৰী : শুনিছো মোৰ মা হেনো বৰ অস্থিৰ হৈ
পৰিছিল মোক বিয়া দিবলৈ।

লেখক : সেই কাৰণেই বোধকৰোঁ দেউতাবাইও
তোমাৰ বিয়াখন ল'ৰালবিকৈ পাতি দিছিল।
সমাজৰ নিয়মটোও বওক আক তোমাৰো
কল্যাণ হওক বুলি।

ভাস্কৰী : কিন্তু মা ইমান অস্থিৰ হৈ নপৰা হ'লে...

মাক : মই একো অস্তায় কৰা নাছিলোঁ। ছোৱালী
ডাঙৰ হ'লে বিয়া দি উলিয়াই দিয়াটো মাক-
দেউতাকৰ কৰ্তব্য। আমাৰ দৰে পৰিয়ালৰ
ছোৱালীৰ সদায়ে কম বয়সতে বিয়া হৈছে।
জ্বাকো মোৰ মা-দেউতাই এবাৰ বছৰ বয়সত

উলিয়াই দিছিল। মই অলপ হয়তো চিন্তিত
হৈ পৰিছিলোঁ, ভাতৃমণিৰ বিয়াৰ কাৰণে,
বিশেষকৈ তেখেতৰ আওকণীয়া স্বভাৱটোৰ
কাৰণেই।

দেউতা : আওকণীয়া মই নাছিলোঁ। সঁচাকৈয়ে
কৈছোঁ, ভাতৃমণিক সিমান কম বয়সতে বিয়া
দি উলিয়াই দিয়াৰ কথাটো মই ভাবিবই পৰা
নাছিলোঁ। সেয়ে তুমি বেয়া পালেও মই ক'বই
লাগিব যে ভাতৃমণিৰ বিয়াখন পাতিছিলো
তোমাৰ কাৰণেই।

মাক : সকলো মোৰ ওপৰত পেলাই দিলেই
হ'ব নেকি ? ভাতৃমণিক বিয়া দিবলৈ কৈছিলোঁ
হয়, কিন্তু মইতো কেতিয়াও কোৱা নাছিলোঁ
সেইটো ল'ৰাকে জোঁৱাই কৰক বুলি।

দেউতা : কোৱা নাছিলো অৱশ্যে।

মাক : সেইটো ল'ৰাকে দিব লাগে বুলি কোৱাতো
নাছিলোৱেই, বৰং দঢ়াই দঢ়াই কৈছিলোঁ গাঁৱৰ
ল'ৰাক জোঁৱাই নকৰিবলৈ। কৈছিলোঁ, মোৰ
নগৰত ডাঙৰ হোৱা ছোৱালী, গাঁৱত থাকিবগৈ
নোৱাৰে বুলি।

দেউতা : সেই সময়ত মোৰ অৱস্থাটো কেনে
হৈছিল এবাৰ ভাবি নোচোৱা কলেই ?
দেউতাই আকোৰ-গজালি দি ধৰিলে গাঁৱৰ
ল'ৰা বিমলকহে ভাতৃমণিক গটাব লাগে বুলি।
দেউতাৰ অমতে যোৱাটো জানো মোৰ পক্ষে
সম্ভৱ হ'ল হয় ?

মাক : ইমানেই পিতৃভক্ত হৈ পৰিছিল যে আপুনি
ল'ৰা চাবলৈও নগ'ল।

দেউতা : জোঁৱাই তোমাৰ পছন্দ হোৱা নাই
বুলিয়েইতো বিমল পঢ়ি থকাৰ সুবিধা লৈ

ভাতুমণিক পঢ়াবলৈ ঠিক কৰিছিলোঁ।
দেউতাইও আপত্তি কৰিব নোৱাৰিলে।
কৰিবইবা কেনেকৈ? বিমল পঢ়ি থকা ল'ৰা,
নিজৰ আৰ্জন নাই, বৈশীয়েকক বা পোহপাল
দিব কেনেকৈ?

মাক : আক এবছৰৰ পিছত দেউতা হ'ল স্বৰ্গী!

দেউতা : দেউতা ঘোৱাৰ পিছতে গ'ল মা। আক
আমাৰ পক্ষে কথাবোৰ সহজ হৈ পৰিল।
আমাৰ কথাৰ ওপৰত মাত মাতোটা নোহোৱা
হ'ল। আক মা দেউতা স্বৰ্গী হোৱাৰ এবছৰৰ
ভিতৰতেই বিমলৰ হ'ল টি. বি.।

মাক : ধনো জানো কম নাভাঙিলে তাৰ কাৰণে?

দেউতা : তেনে অৱস্থাত ভাতুমণিয়ে গৈ বিমলৰ
সৈতে ঘৰ সংসাৰ কৰা কথা তল পৰি গ'ল।

লেখক : বিমল যেতিয়া ভাল হৈ উঠিল তেতিয়া
কিয় ভাষ্যতীক গিৰিয়েকৰ লগলৈ নপঠালে?

মাক : পঠিয়াই দিবলৈ মই কিন্তু কৈছিলোঁ।

দেউতা : পঠিয়াই দিয়ক বুলিয়েইতো আক পঠিয়াব
নোৱাৰি। টি. বি. বেমাৰটো আজিকালি যেনেকৈ
ভয় নলগা হৈছে, তেতিয়াতো তেনে নাছিল।
তত্পৰি ডাক্তৰ চৌধুৰীয়ে দেখোন আমাৰ
ঘৰলৈ আহি তোমাকেই কৈছিলহি, বিমলে
সংসাৰ পতাৰ কথা আক উঠিবই নোৱাৰে
বুলি। ইন্দিৰা, তুমিয়েই কোৱাচোন তেনে
অৱস্থাত ভাতুমণিক বিমলৰ লগত থাকিবলৈ
পঠিয়াই দিয়াতো জানো সম্ভৱ হ'লহেঁতেন?

মাক : পিছে বিমলে যে আকো বিয়া কৰাই ল'ৰা-
ছোৱালী এহালৰ বাপেকী হৈছে, এতিয়া
কেনেকৈ তাৰ সংসাৰখন চলিছে? সময়
থাকোতেই তাক বাধা দিব লাগিছিল।

দেউতা : এৰা, সময় থাকোঁতেই তাক বাধা দিব
লাগিছিল। বাধা দিয়া হ'লেই বোধকৰোঁ ভাল
হ'লহেঁতেন।

লেখক : ক'লেই?

দেউতা : আজি অন্ততঃ তাইক বিমলৰ ওচৰলৈ
পঠাবলৈ চেষ্টা কৰিব পাৰিলোঁ হয়।

লেখক : আপোনাৰ ছোৱালীৰ প্ৰতি থকা মৰম-
ফেৰাক অলপ অস্বাভাৱিকভাৱে গভীৰ বুলি
ক'ব পাৰি।

দেউতা : অস্বাভাৱিকভাৱে গভীৰ, মানে...

লেখক : মানে বিচাৰিবলৈ গ'লে মনস্তাত্ত্বিক শ্ৰৱণ
ওচৰ পাবগৈ লাগিব। সেইবোৰ তথ্য ঘূৰুটি-
বলৈ সময় মোৰ হাতত নাই। মুঠতে মই
ভাবোঁ, আপোনাৰ অৱচেতন মনত ছুটা শক্তিয়ে
সমান্তৰালভাৱে ক্ৰিয়া কৰিছিল। নিজৰ মতৰ
বিকল্পে ছোৱালীক বিয়া দিবলগীয়া হোৱাত
আপুনি অস্বস্তি অনুভৱ কৰিছিল। তেনেধৰণে
বিয়া দিয়া কথাতো আপুনি স্তায়সজত হোৱা
নাই বুলি ভাবিছিল আক সদায়ে উপায় বিচাৰি-
ছিল কেনেকৈ তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰিব পাৰি।
আক ভাবিছিল জোঁৱাইৰ অসুখৰ অজুহাতত
নাইবা নিজৰ ভৱিত থিয় দিব পৰা নাই বুলিয়েই
আপুনি ভাষ্যতীক জোঁৱাইৰ ঘৰলৈ নপঠিয়াই
প্ৰথমতে কৰা অস্থায়ৰ প্ৰতিকাৰ কৰিলে।
আক আপোনাৰ প্ৰচেষ্টাত ইন্ধন যোগালে
আপোনাৰ ছোৱালীৰ প্ৰতি থকা মৰম বা
স্নেহে। এই ধৰণৰ মৰম বা মোহকেই ক্ৰমে
ইডিপাচ কমপেক্চ বুলি কৈছে। সেয়ে মই
জানো, বৰ্তমান বিপৰ্যয়ৰ বাবে আপুনিও
আংশিকভাৱে দায়ী।

দেউতা : আংশিকভাৱে বুলি নকৈ সম্পূৰ্ণভাৱে দায়ী
বুলি ক'লেও মই বেচা নাপাওঁ ।

লেখক : আপোনাৰ স্বীকাৰোক্তিৱে আপোনাৰ
মহত্বকে প্ৰকাশ কৰিছে ।

দেউতা : মই আজি বিমোৰত পৰিছোঁ, নিজে
লগোৱা গাঁঠি নিজে খুলিব নোৱৰা হৈছে
ছোৱালীক বিয়াৰ পিছত ঘৰত ৰাখি, গিৰিয়ে-
কৰ ঘৰলৈ যাবলৈ নিদি, পঢ়ুৱাই এম. এ. পাছ
কৰোৱাই, ডক্টৰেট পোৱাৰ সুবিধা কৰি দিয়াৰ
ফল মই আজি ভালদৰে ভোগ কৰিছোঁ ।
ভাতুমনিৱে এতিয়া প্ৰফেচাৰ হিমাংগু শই-
কীৱাক বিয়া কৰাব খুজিছে ।

লেখক : [পাতলকৈ] হয় নেকি ? বেছ, ৰোমাণ্টিক
হৈ পৰিছে কথাবোৰ দেখিছোঁ ।

দেউতা : কথাটো আপুনি বৰ পাতল কৰি
পেলাইছে । মোৰ সমস্যাটো অলপ সহানুভূতি-
শীল হৈ বুজিবলৈ চেষ্টা কৰকচোন ।

লেখক : বুইছে, ঘৰুৱা সমস্যা যিমানেই গধুৰ
নহওক, পাতলকৈ ল'লেহে তাৰ সমাধান কৰা
উজু হৈ পৰে । নহ'লে গধুৰ সমস্যাৰ লগত নিজৰ
মনটোকে গধুৰ কৰি পেলালে, উভয়ৰে হেঁচাত
উলাহ নোপোৱা হৈ যোৱাৰ সম্ভাৱনা বেছি ।

দেউতা : ভাতুমনি মোৰ একমাত্ৰ ছোৱালী হোৱা
হ'লে চিন্তাৰ কাৰণ হয়তো একোৱেই নাথাকিল-
হেঁতেন । কিন্তু মোৰ আন ছজনী ছোৱালীৰ
কথাও মই ভাবিবলগীয়া হৈছে । এইৰ ভাগ্যত
বি আছিল হ'ল । এইৰ লগতে আন কিজনীৰ
সুৰ খাব নোৱাৰোঁ ।

লেখক : লিখা-পঢ়া কৰি ভাৱতীৰ জ্ঞানৰ পৰিধি
বঢ়ল হ'ল । নিজে কথাবোৰ ভাবি চাব পৰা

হ'ল । তাইৰ মনটোৱে এটা নিৰ্দিষ্ট গঢ় ল'লে ।
সেয়ে চিন্তাৰ কাৰণ হোৱাতো স্বাভাৱিক ।

মাক : আগতে মোৰ কথা আপুনি শুুনিলে ।
তেতিয়া শহৰ-শাহৰ আগত মাত এৰাৰ মাতিবৰ
ক্ষমতা বা অধিকাৰ মোৰ নাছিল । কিন্তু এতিয়া
মোক উলাই কৰিব নোৱাৰে ।

দেউতা : তোমাক আক তোমাৰ মতামতক উলাই
কৰিব খোজা নাই মই । কি কৰিব লাগে
তোমাক দেখোন সুধিয়েই আছে ।

মাক : বিমলৰ তালৈ ভাঙুক পঠিয়াই দিয়ক ।

দেউতা : সতিনী খাটিবলৈ ?

মাক : মোৰ ছোৱালীৰ ভাগ্যত যদি সেয়েই আছে
ভেস্তে তাক মই খণ্ডাব নোৱাৰোঁ ।

দেউতা : কিন্তু ভাতুমনি ওঠৰ বছৰ আগৰ কুমলীয়া
ছোৱালীজনী হৈ থকা নাই নহয় । তাই
ডক্টৰেট পোৱা ছোৱালী । তাইক বলেৰে
বিমলৰ তালৈ পঠিয়াবা কেনেকৈ ? বিমলে বিয়া
নকৰোৱা হ'লেও এটা কথা আছিল । এতিয়া
তাই নাযাওঁ বুলিলে মই জানো জোৰ কৰিব
পাৰোঁ ?

মাক : এনেকৈয়ে আপুনি মোৰ ছোৱালীজনীৰ
সুৰটো খালে । মোৰ কথা কেতিয়াবা শুনিছেনে ?
লগৰ ল'ৰাবোৰ ঘৰলৈ আহে, মই হাক দিব
খোজোঁ, আপুনি কয়—থক নালাগে, তাই
বেচা পাব । পঢ়িছে পঢ়ক । সেইবুলি ডেকা
প্ৰফেচাৰৰ লগত ইমান হলিগলি কিহৰ ?
কথাটো মই আগৰেপৰা ভাল পোৱা নাছিলোঁ ।
পঢ়া-শুনা কৰিলে কি হ'ব, তাই ছোৱালী বি
ছোৱালীয়েই । মাক-বাপেকতকৈ তাই কেতিয়াও
বেছি বুজা হ'ব নোৱাৰে । তাই কিহৰ ভাল,

কিহৰ বেয়া সেইটো। আমি তাইতকৈ বেছি বুজো।

লেখক : আপুনিযেই তাইক বুজায় কিয় ?

দেউতা : এৰা, তুমিয়েই বুজাবাচোন।

মাক : মোৰ কথা শুনিলেহে ? আমি হ'লো
'স্কুল-কলেজত নপঢ়া। তত্পৰি লাই দি দি
আপুনিযেই তাইক মৃত তুলিলে। আপুনিযেই
এতিয়া প্ৰতিকাৰৰ বাবস্থা কৰিব লাগিব।

দেউতা : এৰা, সেয়ে মই কৈছিলো। বিমলক
দ্বিতীয়বাৰ বিয়া কৰাবলৈ দিব নালাগিছিল।
বাধা দিব লাগিছিল। কিন্তু দিয়া নহ'ল
যেতিয়া.....।

বিমল : হয়তো বাধা দিবৰ অধিকাৰো আপুনি
হেৰুৱাইছিল।

লেখক : কিয় তেনেকৈ কৈছা বিমল ?

বিমল : কৈছো এই কাৰণেই যে মোৰ বেমাৰ ভাল
হোৱাৰ পিছত মই কেবাবাৰো ভাস্কৰীক
নিয়াৰ প্ৰস্তাৱ কৰিছিলোঁহি। কিন্তু মোৰ সেই
প্ৰস্তাৱ এটা নহয় এটা অজুহাতত তেখেত-
সকলে অগ্ৰাহ্য কৰিলে।

দেউতা : বেমাৰৰ কথা বাদ দিলেও বিমল, তোমাৰ
তেতিয়াও উপাৰ্জনৰ বাট মুকলি হোৱা নাছিল।

বিমল : মোৰ ওপৰত আপোনালোকৰ আস্থা
থাকিব লাগিছিল। তেতিয়া ধন ঘটিবৰ উপায়
নাছিল যদিও আজিও মই কিবা এটা কৰি
মোৰ সংসাৰখন চলাই আছোঁ। মই গাঁৱৰ ল'ৰা
হয়, কিন্তু সেইবুলি ভাস্কৰীৰ অনুপযুক্ত স্বামী
মই নিশ্চয় নাছিলোঁ। আপোনালোকে ছোৱালীৰ
বিয়াখন পাতিলে হয়, কিন্তু বিয়াৰ পিছত
আমাৰ বাতে মনৰ মিল হয়, আমি বাতে

প্ৰত্যেকে প্ৰত্যেককে চিনি পাব পাৰোঁ তাৰ
কোনো সুবিধা আপোনালোকে কৰি নিদিলে।
আপোনালোকে ভাস্কৰীৰপৰা মোক আঁতৰাই
ৰাখিবলৈ সদায় যত্ন কৰিছিল কাৰণেই আমাৰ
হৃদয়েৰে মাজত এনে বাধাখনৰ সৃষ্টি হ'ল যে আমি
লাহে লাহে অচিনাকি মানুহৰ দৰে হৈ পৰিলোঁ।
তত্পৰি পঢ়িবলৈ দি আৰু নানা ধৰণৰ মানুহৰ
লগত মিলিবলৈ সুবিধা দি ভাস্কৰীৰ মনটো
লাহে লাহে মোৰপৰা আঁতৰাই নিবলৈ সকলো
ধৰণৰ চেষ্টাকে আপোনালোকে কৰিছিল।

ভাস্কৰী : এনে ধৰণৰ সন্দেহেইতো তেখেতৰ প্ৰতি
মোৰ মনত বিৰূপ কৰি তোলাত সহায় কৰিলে।
তেখেতৰ সতে বৰকৈ কথা পাতিবৰ সুবিধা
দেউতাইতে দিয়া নাছিল যদিও তেখেতৰ প্ৰতি
মোৰ যথেষ্ট শ্ৰদ্ধা-অনুৰাগ আছিল। তেখেতৰ
ব্যৱহাৰ মোৰ আশানুকূপ হোৱা হ'লে সেই
শ্ৰদ্ধাই অৱশেষত হয়তো আমাৰ সম্বন্ধ নিবিড়
কৰি তুলিলোঁহেঁতেন।

লেখক : ব'ৰা, মই তোমাৰ কথা বৰ ভালকৈ বুজা
নাই।

ভাস্কৰী : মই কলেজত পঢ়োঁ। ল'ৰাৰ লগত। ক্লাচৰ
ছাত্ৰবোৰ প্ৰায়েই আমাৰ ঘৰলৈ লগ ধৰিবলৈ
আহিছিল। মোৰ সতে পঢ়া-শুনাৰ আলোচনা
কৰিছিল, কথা পাতিছিল। এইবোৰ তেখেতে
হয়তো মনে মনে অপছন্দ কৰিছিল; সুবিধা
পালেই এইবোৰ লৈ মোক শুনাইছিল আৰু
এই কাৰণেই মই ভাবিবলৈ বাধ্য হৈছিলোঁ,
তেখেতৰ মনটো সৰ্বসাধাৰণতকৈ ঠেক।

লেখক : কিন্তু তেওঁৰ সন্দেহ বা ইংৰাজীত যাক
জেলটি বুলি কয়—ইয়ে প্ৰেমৰে এটা

অভিযান্ত্ৰি। এই কথা শিকিতা হোৱালী
হিচাপে তুমি বুজিব পাৰিব লাগিছিল।

ভান্ধতী : হুংগো লাগিছিল মই স্বীকাৰ কৰোঁ।

কিন্তু মোৰ মনটোক আকৰ্ষণ কৰিব পৰা শক্তিও
তেখেতৰ মাজত থাকিব লাগিছিল। মা-
দেউতাই মোক অলপ বেছি মৰম কৰিছিল।

মোৰ স্বার্থৰ কথাও যে ভাবিবলৈ পাহৰিছিল।

সদায়ে তেওঁ লোকৰ লগতে বাখিবলৈ

বিচাৰিছিল। সেই কথা অৱশ্যে পিছলৈ মই

জাহে জাহ উপলক্ষ কৰিবলৈ বাধা হৈছিলোঁ।

বিস্তৃত ৱখাপি মোৰ স্বামীৰ প্ৰতি মোৰ

মনোভাৱৰ সলনি নহ'ল। মোক নিবলৈ

তেখেতে দেউতাইতক কৈছিলহি যদিও

দেউতাইতে নপঠিওৱাৰ যুক্তিবোৰ ভিত্তিহীন

বুলি ভাবিবলৈ কাৰণ বিচাৰি পোৱা নাছিলোঁ।

বিমল : নোপোৱাৰ প্ৰধান কাৰণেই হ'ল অমূপ
চলিহা।

ভান্ধতী : অমূপ চলিহা ?

বিমল : ওঁ, অমূপ চলিহা। যাৰ লগত তুমি সদায়

নৈব পাব নুবিছিলো, বেস্তোৱাত চাহ খাইছিলো।

ভান্ধতী : মাগুহৰ সহজ সহজক কলকময় কৰি তুলিব

পাৰে আপোনাৰ দৰে সংকীৰ্ণমনৰ মানুহেহে।

বিমল : তোমালোকৰ এই সহজ সহজৰ কথা

কলেজৰ সকলোৰে মুখে মুখে হৈছিল যদিও,

মই কিন্তু তোমাক এদিনলৈকেও এই বিষয়ে

কোৱা নাছিলোঁ। সেইকাৰণে মোক ঠেকমনা

বুলি ক'লেও সেই অভিযোগ মই মানি লবলৈ

প্ৰস্তুত নহওঁ।

লেখক : অমূপ চলিহাৰ সতে গঢ়ি উঠা তোমাৰ

সহজটো তুমি সহজ বুলি ভাবিলেও, অমূপক

তোমাৰ সিমান ওচৰ চাপিবলৈ দিয়াতো তোমাৰ

উচিত হোৱা নাই বুলি ময়ো ভাবোঁ। অৱশ্যে

ইয়াৰ কাৰণে মই তোমাক দায়ী কৰিব খোজা

নাই। দায়ী কৰিব লাগিলে তোমাৰ মা-

দেউতাকে কৰিব লাগিব। কাৰণ অভিভাৱক

হিচাপে তোমাৰ ওপৰত যিখিনি কৰ্ত্ত্ব চলাব

লাগিছিল—সেইখিনি তেওঁলোকে চলোৱা

নাছিল।

বিমল : মই কিন্তু তেখেতক বহুবাৰ কৈছিলোঁ—

ঘৰখনত ডেকা-ল'ৰাৰ মেল বহা কথাটো ভাল

হোৱা নাই বুলি। কিন্তু তেখেতে মোৰ কথাৰ

কোনো মূল্যই নিদিয়ে।

দেউতা : মোৰ হোৱালীয়ে—জনা-বুজা শিকিত

হোৱালীয়ে কিবা বেয়া কাম কৰি পেলোৱা বুলি

মই বিশ্বাস নকৰিছিলোঁ। তদুপৰি লগৰ

ল'ৰাৰ লগত ফুৰা-চকা কৰাটো বেয়া বুলিও

মই সেই সময়ত ভাবিব পৰা নাছিলোঁ।

ভান্ধতী : অমূপ চলিহাৰ লগত ফুৰা-চকা কৰাটো

সমাজৰ ঠেকমনা দহজনে বেয়া বুলি ভাবিলেও

মই এনে একো কৰা নাই যাৰ ফলত মোৰ মা-

দেউতাৰ বা মোৰ পৰিয়ালৰ সন্মানত চেকা

পৰিব পাৰে।

বিমল : এইবোৰ কথা ওলোৱাৰ পিছতো মই এবাৰ

ভান্ধতীক নিম বুলি আহিছিলোঁ। সেইবাবে

মোৰ প্ৰস্তাৱ প্ৰত্যাখ্যান কৰা হ'ল।

লেখক : আক সেইবাবেই বোধকৰোঁ তুমি ভাবিলা,

ভান্ধতীলৈ আশা নকৰি আকোঁ বিয়া কৰোৱাই

ভাল।

বিমল : মোৰ সিমান ইচ্ছা নাথাকিলেও মাই বৰকৈ

কোৱা কৰিলে। নাতি-নাতিনীৰ সুখ চাই মৰিবলৈ

বহুতো বুঢ়া মাছুহে কামনা কৰে। মোক বিয়া কৰাবলৈ জোৰ কৰাটো সেয়ে মাৰ পক্ষে একো অস্বাভাৱিক কথা হোৱা নাই।

ভাষ্যতী : তেখেতে যি কাৰণেই হওক নিজৰ সংসাৰ পাতি লোৱাতো এটা চিৰন্তন সহজ উপায় বিচাৰি পালে। আক তেখেতৰ জীৱন-আচনিৰ পৰা মই বাদ পৰি গলোঁ।

লেখক : ইয়াৰ কাৰণে তুমি জানো বেয়া পাইছিলো ?

ভাষ্যতী : এটা শ্বক মই পাইছিলোঁ।

লেখক : কিয় ?

ভাষ্যতী : মই লিখা-পঢ়া কৰিছিলোঁ, স্বামীৰ ঘৰলৈ নগৈ দেউতাৰ ঘৰত আছিলোঁ, কিন্তু কোনো দিনাই কল্পনা কৰা নাছিলোঁ আমাৰ ছজনৰ মাজত হোমৰ জুইক সাক্ষী ৰাখি আৰু এজনৰ আবিৰ্ভাব হ'ব। মই ভবা নাছিলোঁ তেখেতে হঠাতে আকো বিয়া কৰাই পেলাব। আমি ছয়ো ছয়োকৈ চিনি পাবলৈ সুবিধা পোৱা নাছিলোঁ সঁচা, কিন্তু চিনাকি হোৱাৰ সম্ভাৱনাৰ বাট যে এনেকৈ বন্ধ হৈ যাব—মই কেতিয়াও ভবা নাছিলোঁ। তেতিয়াৰেপৰা ময়ো নৃচপ্ৰতিজ্ঞ হৈ পৰিলোঁ—মনৰপৰা তেখেতৰ সকলো স্মৃতিকে মচি পেলাবলৈ।

লেখক : বিমলে বিয়া কৰালেই জানিবা সেই বুলি তেওঁৰ ঘৰৰ ছৱাৰ তোমাৰ কাৰণে কেতিয়াও জাপ খাই যোৱা নাই।

বিমল : কেতিয়াও জাপ খোৱা নাই। মোৰ ঘৰত ভাষ্যতীক আদৰি লবলৈ মই সদায় উদ্যোগী।

ভাষ্যতী : মিছা কথা। মোৰ বাবা সেইটো কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়। আপোনালোক পুৰুষ, একাধিক বিয়া কৰাবলৈ সমাজে আপোনালোকক

অধিকাৰ দিছে। সেই অধিকাৰৰ বলত আপোনালোকে বিবাহৰ বেদীত নাৰীক বলিদান দিবলৈ অলপো কুণ্ঠিত নহ'ব পাৰে। কিন্তু মই পুৰুষ নহয়। মই সমৰ্থন নকৰোঁ, আপোনালোকৰ সমাজৰ পুৰুষে সৃষ্টি কৰা সেই ৰীতি, সেই নিয়ম। মই এজো নাৰীৰ মৰ্মবেদনা। আপুনি বিচাৰিলেও আপোনাৰ সংসাৰত সোমাই মই নিবিচাৰোঁ আপোনাৰ বৰ্তমান জীৱ অস্তৱত প্ৰলয়ৰ সূচনা কৰিবলৈ। ল'ৰা-ছোৱালীৰ সৈতে আপুনি পাতি লোৱা সুখৰ সংসাৰত জুই লগাব মই নোখোজেঁ।

লেখক : পুনৰ বিয়া কৰোৱাৰ পিছত তোমাক নিবলৈ বিচৰাটো বিমলৰ পক্ষে শোভনীয় হোৱা নাই বুলি ক'লে অৱশ্যে বঢ়াই কোৱা নহয়।

ভাষ্যতী : অকল অশোভনীয়ই নহয়, ই আদিম মনোবৃত্তিৰ পৰিচায়ক।

লেখক : আদিম মনোবৃত্তিকো বহুতো সময়ত সমৰ্থন কৰিব পাৰি যদি তেনে মনোবৃত্তিৰ উৎস থাকে অস্তৱৰ অস্তঃস্থলীত, গভীৰ অমুভূতিয়ে যদি তাক কৰে পৰিচালিত। কিন্তু তোমাৰ প্ৰতি বিমলৰ তেনে কোনো গভীৰ অমুভূতি থকাৰ প্ৰমাণ মই পোৱা নাই। থকা হ'লে হয়তো বিমলে দ্বিতীয়বাৰ বিয়া কৰিবলৈ ইমান উদ্যোগ নহ'লহেঁতেন। তত্পৰি তোমাৰ অস্তৱতো যদি বিমলৰ প্ৰতি এখানিমানো ভালপোৱা থাকিলহেঁতেন, তেতিয়াহ'লে তোমা-লোকৰ সহজ নিবিড় হৈ উঠাটো সম্ভৱ হ'লহেঁতেন আৰু ই ইমান সহজে তেওঁক প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ কাৰণো তুমি বিচাৰি নাপাল-হেঁতেন।

ভাষ্যতী : আপুনি সহানুভূতিৰে মোৰ কথাবোৰ বুজিবলৈ যত্ন নকৰা দেখি ভাল লাগিছে। পিছে এটা কথা, যদিও আমাৰ ছয়োৰে তিব্বত ভাষাপোনা গাওঁ গুলি, 'কণাপিও' মই হ'লে বড়বাৰি উজ্জ্বল কটাকটো, তেওঁৰ সতে মানসিক সমিল 'মল' নহ'লে এটা আনিবলৈ উপায় বিচাৰি। কিন্তু 'কণাপিও'ৰে মাজত সৃষ্টি হোৱা বাবদ 'নানি' আ 'বাবলৈ' কোনো উপায় বিচাৰি নাপাওঁ হ'ল হ'লগায়া হৈছে।

লেখক : হ'লগায়া হোৱা এটা বাবলৈ গৈ তুমি বিমলৰ মাজত এনে কোনো মহৰ বিচাৰি পোৱা নাই, যিহেৰে পুষ্টিসাধন কৰি জীৱনটো পৰিপূৰ্ণৰ ফালে আগ বঢ়াই নিব পাৰা। আৰু এটা কাৰণেই বিমলে তোমাৰ মনটোক অকণো আকৰ্ষণ কৰিব পৰা নাই। এনে আকৰ্ষণৰ শক্তি হয়তো গভীৰ ভালপোৱাতকৈ কম। 'কণাপিও' বৈবাহিক জীৱন সুখৰ আৰু শাস্তিময় কৰি তুলিবলৈ ই যথেষ্ট।

ভাষ্যতী : ঠিক এইদৰে মই আগতে ভবা নাই যদিও এতিয়া বেচ ভালদৰে উপলব্ধি কৰিছো আপোনাৰ বাৰণা সচা। কি কাৰণে কব নোৱাৰোঁ, কোনো সময়তেই মোৰ স্বামীয়ে মোৰ অনুভবপৰা আৰু আদায় কৰিব পৰা নাই। আনকি তেওঁৰ অসুখৰ সময়তো তেওঁৰ প্ৰতি মোৰ বিশেষ পুতৌ জন্মা নাছিল। মোৰ কথাখিনি হয়তো ক্ষতিকটু হৈছে। হয়তো মই আদৰ্শ গৃহিণীৰ দৰে কথা কোৱা নাই। কিন্তু মই সবলভাৱে আপোনাৰ ওচৰত মোৰ মনৰ কথা ব্যক্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছো। মই স্বামীৰ সান্নিধ্যলৈ আহিবলৈ বেছি সুবিধা

পোৱা নাই। কিন্তু যি অলপ সুবিধা পাইছিলো তেতিয়াই মই মাথোন তেওঁৰ মাজত দেখা পাউছো অসীম বৰবতা। আৰু ইয়েই মোৰ মনটোক তেওঁৰ প্ৰতি বিকল্প কৰি তুলিছিল। আপুনি কোৱা মহৰুৰ কোনো অস্তিত্ব মই তেওঁৰ মাজত দেখা নাছিল।

লেখক : অলপ কাৰিকৰী কবলৈ হ'লে তেওঁৰ সংস্পৰ্শত হিয়া পঢ়াম পাতি মেলা নাছিল।

ভাষ্যতী : মোৰ যে এখন হৃদয় আছে, মোৰ যে অনুভৱ কে'মল অনুভূতি আছে সেইকথা প্ৰথমে মই উপলব্ধি কৰিছিলো—অনুপ চলিহাৰ সংস্পৰ্শলৈ আহি। কিন্তু হিমাংগুৰ প্ৰতি গঢ়ি উঠা আকৰ্ষণৰ গভীৰতাই মোক একেবাৰে অভিভূত কৰি পেলাইছে।

লেখক : হিমাংগু তোমাৰ সহপাঠী ?

ভাষ্যতী : মোৰ সহপাঠী হ'লেও হিমাংগুৰ সৈতে পৰিচয় হোৱা বেছি দিন হোৱা নাই। চিনাকি হোৱাৰ পিছত এতিয়া অনুভৱ কৰিছো আমি ছয়ো ছয়োকৈ চিনি পাবৰ কাৰণে যেন বহু দিনৰপৰা বাট চাই আছিলো।

লেখক : হিমাংগুৰো তোমাৰ দৰে এখনি সংস্কৃতি-সম্পন্ন অন্তৰ নিশ্চয় আছে। আৰু সেয়ে বোধ হয় তোমালোকে এজনে আনজনক আকৰ্ষণ কৰিছা। আৰু বোধকৰোঁ এই কাৰণেই তুমি এতিয়া হিমাংগুক বিয়া কৰাবলৈ ওলাইছা।

ভাষ্যতী : লিখা-পঢ়া নকৰা হ'লে হয়তো কথা কিছু বেলেগ হ'লহেঁতেন। কিন্তু লিখা-পঢ়া কৰিলো। আৰু এই কালছোৱাত বহুত ধুমুহা মোৰ জীৱনলৈ আহিল আৰু গ'ল। এতিয়া মই বিচাৰোঁ মোৰ জীৱনৰ সোত এটা নিৰ্দিষ্ট প্ৰতিভা

প্ৰবহমান হওক। সেয়ে সহযাত্ৰী হিচাপে মই
বিচাৰোঁ হিমাংগু। আৰু ইয়াতকৈ হয়তো
ডাঙৰ কথা এয়ে যে হিমাংগুৰ প্ৰতি গঢ়ি উঠা
যি গভীৰ আকৰ্ষণে মোক অভিভূত কৰিছে
আৰু ইয়াকেই বোধহয় প্ৰেম, ভালপোৱা বুলি
কব পাৰি—এই ভালপোৱাৰ মাজতে, মই
অনুভৱ কৰিছোঁ, মোৰ নিজৰ সন্ত'টোক
উপলব্ধি আৰু পৰিস্ফুট কৰিব পাৰিম।

লেখক : হিমাংগুৰো মনৰ কথা এয়ে নে? সকলো
প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ সন্মুখীন হ'বলৈ তোমাৰ দৰে
হিমাংগুও প্ৰস্তুত নে?

হিমাংগু : সকলো প্ৰতিকূল অৱস্থাৰ সন্মুখীন হ'বলৈ
মই সাজু।

লেখক : পাহৰি নাযাবা জীৱনটো বোমাৰু নহয়।
তুমি উপলব্ধি কৰিব লাগিব, প্ৰেম অক্ষুণ্ণৰ
সাময়িক উচ্ছ্বাসতকৈ গভীৰ।

হিমাংগু : সেই উপলব্ধি মোৰ হৈছে।

লেখক : অকল সিমানেই নহয়, তোমাৰ প্ৰেমক
তুমি প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগিব—যুক্তিৰ বেদীত।

হিমাংগু : মোৰ ভালপোৱাক চালি-জাৰি চাব
লাগিব।

লেখক : এৰা, সেয়ে।

হিমাংগু : তাকে কৰাটো যদি আপুনি বিচাৰে তেন্তে
মই অকপট চিন্তে আজি আপোনাৰ আগত
স্বীকাৰ কৰিম—চাইহোঁ বুলি। বৈজ্ঞানিকে
ফুলৰ পাপৰিবোৰ ছিঙি মোহাৰি পেলোৱাৰ
পিছতো ফুলৰ সুগন্ধ হেৰাই নোযোৱাৰ দৰে,
মোৰ প্ৰেমৰ সুবাসো হৃদয়ে চৰিছে, কম নাই।

লেখক : তেন্তে তুমি ভাস্কৰীক বিয়া কৰাবলৈ দৃঢ়-
প্ৰতিজ্ঞ।

হিমাংগু : মই স্থিৰ সিদ্ধান্ত লৈছোঁ। মোৰ সংকল্প
অটল।

লেখক : ভাস্কৰীৰ মা-দেউতাৰ মন তুমি নোপোৱা।

হিমাংগু : নাপাম বুলিয়েনো আপুনি কেনেকৈ
ডাঠি ক'ব পাৰে?

লেখক : ভাস্কৰীৰ মাক পুৰণিকলীয়া মানুহ।

ভাস্কৰীৰ দেউতাকে সংস্কাৰ-বিমুক্ত নহয়।

হিমাংগু : কিন্তু তেওঁলোকে নিশ্চয় বুজিছে,
ভাস্কৰীৰ কলাগ হওক বুলি ওঠৰ বহুবৰ আগতে
যি কৰিছিল—তাৰ ফল তেওঁলোকে আশা
কৰা দৰে নহ'ল। ভাস্কৰীৰ জীৱনত নিফল
হ'ল হোমৰ আগত উচ্চাৰণ কৰা পৱিত্ৰ মন্ত্ৰ।

লেখক : তুমি যিমান সহজে বুজিছা, তেওঁলোকে
হয়তো সিমান সহজে বুজিবলৈ চেষ্টা নকৰিব।

হিমাংগু : কিন্তু ভাস্কৰীৰ জীৱন বিষময় কৰি
তোলাটো তেওঁলোকৰ কামনা নিশ্চয় নহয়।
ভাস্কৰীৰ জীৱন সুখ আৰু তৃপ্তিৰে ভৰি উঠক—
এইটো তেওঁলোকে মুখেৰে ফুটাই নক'লেও
অন্তৰোৰে নিশ্চয় বিচাৰে।

লেখক : ভাস্কৰী, তোমাৰ মত কি? তোমাৰপৰা
মা-দেউতাই বহুতো আশা কৰে। তুমি
তেখেতসকলৰ আশাত কুঠাৰাঘাত কৰিবানে?
তেখেতসকলৰ মনত আঘাত দিবানে?

ভাস্কৰী : মই আজি যি কৰিবলৈ ওলাইছোঁ সেই
কামত মা-দেউতাৰ সম্পূৰ্ণ সমৰ্থন থকা হ'লে
সঁচাকৈয়ে বৰ আনন্দৰ কথা হ'লহেঁতেন। কিন্তু
কিয় যে সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰে, বুজিব নোৱাৰে।
তেখেতসকলৰ অন্তৰত মই আঘাত দিয়াটো
যেনেকৈ অসুচি, মোৰ অন্তৰতো তেখেতসকলে
আঘাত দিয়া উচিত নহয়। মোৰ সমস্তাটো

ভালকৈ বুজিবলৈ চেষ্টা কৰা জানো উচিত নহয়
তেওঁলোকে ? অৱশ্যে বুজি পুৰণি সংস্কাৰকে
আকোৰ-গজালি দি ধৰি থাকিলে মই নিকপায়।

লেখক : কিন্তু মা-দেউতাৰ আশীৰ্বাদ নোপোৱাকৈ
ইমান ডাঙৰ কাম এটা কৰিবলৈ তোমাৰ সাহ
হ'বনে ?

ভাস্কৰী : মোৰ বিশ্বাস, মই মা-দেউতাৰ আশীৰ্বাদ-
পৰা বঞ্চিত নহম। সক্ৰিয়ভাৱে মোৰ সতে
সহযোগ নকৰিলেও নিষ্ক্ৰিয় হৈ বহি থাকি
তেওঁলোকে নিশ্চয় অনুমোদন জনাব।

লেখক : বিমলৰ তৰফৰপৰা বাধা আহিব পাৰে।

হিমাংগু : সেই বাধা মই অতিক্ৰম কৰিম।

লেখক : কিন্তু তোমালোকৰ এই কামে সমাজত
আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিব।

ভাস্কৰী : সমাজৰ কথা মোক নকৰ। আমাৰ
বেলিকায়ে সমাজ সদায়ে সজাগ, সদায়
সচেতন। কিন্তু পুৰুষৰ বেলিকা সমাজ শুই
থাকে। সমাজে কিয় মোৰ স্বামীক দ্বিতীয়বাৰ
বিয়া কৰাওঁতে বাধা নিদিলে ? সমাজে কিয়
মোৰ স্বামীক তেতিয়া মোৰ প্ৰতি থকা তেওঁৰ
দায়িত্বৰ কথা সোঁৱৰাই নিদিলে ? সেয়ে এইখন
সমাজৰ পুৰুষে গঢ়া ৰাতি-নিয়মবোৰৰ কথা
ক'লে মোৰ মনটো বিদ্ৰোহী হৈ উঠে। সমাজে
আমাক সদায়ে নিষ্পেষণ কৰাটো আমি আক
সহ্য কৰি নাথাকে।

লেখক : তোমাৰ দৰে আদৰ্শ নাবীৰ প্ৰতি দহজনৰ
আস্থা কমিব।

ভাস্কৰী : মই আদৰ্শ নাবী হ'ব নোখোজে।

হিমাংগু : ভাস্কৰীৰ দৰে বিসকলে, তেওঁলোকে
শক্তি পাব, অন্তৰৰ বেজাৰৰ বোজা আঁতৰাই

পেলাবলৈ। আক তেওঁলোকৰ সংখ্যাও সমাজত
নিচেই তাকৰ নহয়। এওঁলোকে ভাস্কৰীক
পথ-প্ৰদৰ্শক বুলি পূজা কৰিব।

লেখক : সংসাৰৰ পংকিলতাই তোমালোকৰ প্ৰেমক
মলিয়ন কৰি পেলাব।

হিমাংগু : কল্যাণী গৃহিণী ৰূপে ভাস্কৰীয়ে পংকিল-
তাত পঙ্কজৰ জন্ম দিব।

ভাস্কৰী : মহত্বৰ গৌৰবে মোক তুলিব গৰীয়ান
কৰি।

লেখক : কিন্তু সেই পথ ভোগৰ পথ, কামনাৰ পথ,
প্ৰযুক্তিৰ পথ। সেই পথেদি তোমালোকৰ
প্ৰেমে মুক্তিৰ সোৱাদ নাপায়। মোহ বন্ধনৰ
মাজত তাৰ অস্তিত্ব হেৰাই যাব।

ভাস্কৰী : আমাৰ প্ৰেম আপুনি স্বীকাৰ কৰি
লৈছে। কিন্তু অনুমোদন কৰা নাই আমাৰ
বিবাহৰ সিদ্ধান্ত। তাৰ মানে আপোনাৰ মন
একেবাৰে সংস্কাৰ-বিমুক্ত নহয়। আমাৰ শিৰত
হাত থৈ যাত্ৰা আমাৰ জয়যুক্ত হওক বুলি
আশীৰ্বাদ কৰিবলৈ লেখক, নাট্যকাৰ,
সাহিত্যিক, আপুনিও সংকোচবোধ কৰে।

লেখক : তুমি ভুল বুজিছা। কোনো সংকোচ
মোৰ নাই। মই মাথোন কল্পনা কৰিছোঁ
তোমালোকৰ বাবে মহত্বৰ জীৱন।

হিমাংগু : আপোনাৰ কল্পনাই বাস্তৱক কৰিছে
আওকাণ।

লেখক : মোৰ কল্পনাই বাস্তৱৰপৰাই আহৰণ
কৰিছে তাৰ প্ৰবাহ, তাৰ প্ৰাণশক্তি।

ভাস্কৰী : কাপুকৰ আপুনি। সত্যক স্পন্দনভাৱে
সাহিত্যৰ মাৰ্গেৰে সমাজত স্প্ৰেতিভিত কৰিবলৈ
সংসাহস আপোনাৰ নাই।

লেখক : শুনা ভাষ্যতী, দৃশ্যমান জগতখনহে কেবল
বাস্তব নহয়, সত্যৰ বীজ অঙ্কৰ মাথোন তাৰ
স্তিতবতে নিহিত থকা নাই। সত্য আৰু
বাস্তবৰ পৰিধি বস্তু-জগতৰ সীমা অতিক্রম
কৰি মানুহৰ ভাব-জগতলৈ মানুহৰ অন্তৰৰ
অনুস্থলিলৈ আত্মাৰ অনিৰ্বচনীয়তাৰ মাজলৈকে
বিয়পি পৰিছে। মই শিল্পী, মই নাট্যকাৰ,
মই শ্রুতা। সেয়ে মোৰ কল্পনা বস্তু-জগতত
অকল আবদ্ধ নেথাকে। থাকিব নোৱাৰে।
সেয়ে মই বিচাৰো তোমালোকৰ সংস্কৃতিসম্পন্ন
অন্তৰে আজি বোধন কৰক সেই প্ৰেমক।
যি প্ৰেমে তোমালোকক লৌকিকতাৰ ঠেক
সীমা অতিক্রম কৰি অসাম প্ৰেমৰ মাহাত্ম্য
উপলব্ধি কৰিবলৈ ভাগৰ মাজেৰে, ভোগ-
বাসনাৰ নিবৃত্তিৰ মাজেৰে অন্তৰ-আত্মাৰ
অনুস্থলিত মধুৰ মিলন আনন্দ। মাথোন এই
প্ৰেমেইহে সত্য। এই প্ৰেমেইহে অক্ষয় আৰু
চিৰন্তন।

হিমাংগু : কিন্তু মাটিৰ মানুহ আমি। আপোনাৰ
আদৰ্শ প্ৰেমৰ কল্পনা পৃথিৱীৰ তেজ-মণ্ডহৰ
মানুহৰ বাবে নহয়। পৃথিৱীক আঁকোৰ-গজালি
দি ধৰি থাকিবলৈ আমাৰ অপৰিসীম মোহ।
এই মোহপাশত বান্ধ খাই থকাৰ বাহিৰে যে
আন উপায় নাই।

লেখক : তুমি পুৰুষ হিমাংগু। তোমাৰ মনৰ গতি-
প্ৰবাহৰ ৰূপ তুমি যি বুলি ভাবিছা ঠিক তেনে
নহয়। মই কম তুমি নিজকে চিনিব পৰা
নাই। তেজ-মণ্ডহৰ মানুহ হ'লেও তোমাৰ
এখনি অন্তৰ আছে। এই অন্তৰখনৰ আছে
চিহ্নজন হেঁপাহ, কল্পনাৰ মানসী প্ৰিয়াক

পৃথিৱীৰ কোনো নাবীকৰ মাজত নিজকে বিচাৰি
পাবলৈ। আজি ভাষ্যতীৰ মাজতে তুমি হয়তো
দেখা পাইছা তোমাৰ মানস প্ৰতিমাৰ মূৰ্ত্তিমতী
ৰূপ। সেই ভাষ্যতীৰ প্ৰতি গঢ়ি উঠা আকৰ্ষণৰ
মোহে তোমাক অঙ্কুৰ কৰি পেলাইছে। কিন্তু
বিবাহৰ মাজেদি সেই বন্ধন যদি চিৰন্তন
কৰিব খোজা, তেনেহলে তুমিয়ে হয়তো হতাশ
হ'বা আগতে। তোমাৰ অন্তৰৰ গতি-চাকলাই
তোমাক ভূপ্তিৰে সোৱাদ লবলৈ নিদিয়।
নতুনৰ বান্ধনত সি আকৌ চকল হৈ পৰিব।

ভাষ্যতী : আপুনি পুৰুষ হিমাংগুৰ অন্তৰৰ গতি
চাকলাৰ কথা ভাবিছে, কিন্তু শুবা নাই মোৰ
মনৰ কথা। মই নাবী। মই অভিসাৰিকাৰ
দৰে আগবাঢ়ি আহিছো হিমাংগুৰ মাজলৈ।
নিজকে বিলাই জীৱনটো সাৰ্থক কৰি তুলিবলৈ
হিমাংগুৰ অস্তিত্ব মই অনুভব কৰিব খোজো
নিবিড় সান্নিধ্যৰ মাজেৰে। মূপ যেনেকৈ
অলি অলি নিঃশেষ হৈ যায়, মই নাবী-
ময়ো নিজকে শেষ কৰি দিম হিমাংগুৰ
সেৱাত।

লেখক : মইতো তেনে ৰূপ কল্পনা কৰা নাছিলোঁ।

ভাষ্যতী : আপুনি ভুল কৰিছিল।

লেখক : কিন্তু তুমিতো সাধাৰণ নহয়, তুমি যে
অনন্তা। ভাষ্যতী তুমি। মই ভাবিছিলোঁ
ধীমান পুৰুষৰ দৰে গতিশীল হ'ব তোমাৰ
অন্তৰ। কোনো নিৰ্দিষ্ট বিন্দুত আহি সি শেষ
হৈ নাযায়। বিভিন্ন ৰূপৰ মাজেৰে আত্মপ্ৰকাশ
কৰি আগ বাঢ়ি যাব অনন্তৰ কালে।

ভাষ্যতী : আমাক কমা কৰিব। আমি আপোনাৰ
আশাত ৰূপ দিব নোৱাৰিলোঁ।

লেখক : মোৰ সম্মুখত ভাষ্যতীৰ ছটা বেলেগ ৰূপ
দেখিবলৈ পাউচোঁ। এটি মোৰ মানসকল্প।
অলখীৰি ভাষ্য হ'ল, আৰু আনটো হ'ল। তুমি।

ভাষ্যতী : কাক আপুনি বাছি ল'ব নাটৰ নায়িকা
ৰূপে ? মোক নিশ্চয় নহয়।

লেখক : এইখিনিমলৈকে ছয়োটা ৰূপেই একেটা হৈ
বিলীন আছিল। ভাষ্যতীৰ একেটা ৰূপেই
মই মানস চকুৱে দেখা পাইছিলোঁ। কিন্তু
এতিয়া হ'ল বিচ্ছেদ বচনা তোমাৰ সতে।
হোমালোক তোমালোকৰ পথেদি যোৱা। মই
বাধা নিদিওঁ, আৰু মই, মই যাওঁ মোৰ
বাটেদি। ৰূপ দিওঁ মোৰ কল্পনাক, মোৰ

আদৰ্শক, মোৰ সাহিত্যক। মোৰ মানসকল্প,
মোৰ কল্পনাৰ ভাষ্যতী ধ্যানলোকৰ ভাষ্যৰ
জ্যোতিত হওক উদ্ভাসিত। সাংসাৰিক জীৱনৰ
ঠেক সীমা অতিক্ৰম কৰি মোৰ সাহিত্যত
প্ৰেমে নিখিলৰ মাজত কবক প্ৰতিষ্ঠা লাভ।
মোৰ ভাষ্যতীৰ প্ৰেম ভাগৰ মাজেৰে হওক
অন্ধান। হওক স্তম্ভৰ।

ভাষ্যতী : আমি যাওঁ।

লেখক : যোৱা। কিন্তু যদি কেতিয়াবা মোৰ কথাৰ
সত্যতা উপলব্ধি কৰা আকৌ উভতি আহিবা।
সেই পৰম লগৰ বাবে মই উদগ্ৰীৱ হৈ বাট
চাই থাকিম।

কপ্তৰী

নাৰায়ণ বেজবৰুৱা

বস্তাৰ মুখৰ ছবিত বিজ্ঞাত্তে নিজৰ ৰূপ প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা পাইছিল। তেওঁৰ নাৰ্চিচাচ মনে বস্তাৰ ৰূপত যেন অঙ্ক হৈ পৰিছিল। কিন্তু বিজ্ঞাত্তে নাআনিছিল বস্তা তেওঁৰ নিজৰে ভনীয়েক, যি সৰুতেই নাঙ-ছৰ্টিনাড নোহোৱা হৈছিল আৰু চকলৰ বৰঙ চকলৰ ভনীয়েকৰূপে পৰিচিত আৰু ডাঙৰ-দীঘল হৈছিল। উপিনে চকলে নাআনিছিল, প্ৰতিভা তাৰ আচল ভনীয়েক, যি সৰুতেই অপসংৰিড হৈ ৰাৱবাহাছৰৰ খীয়েকৰূপে ডাঙৰ হৈছিল আৰু বিজ্ঞাত্তৰ সৈতে বিয়া হৈছিল। ঘটনাচক্ৰত সকলো বহুতৰ ভেদ ভাঙি পৰিল। নাৰ্চিচাচ বোহপ্ৰেত বিজ্ঞাত্তে নিজৰ মনৰ বন্ধ কোঠাৰ চুৱাৰ খুলি দিলে আৰু প্ৰতিভা, বস্তা আৰু চকলকো আদৰি ললে।

চৰিত্ৰ

বিহ্বাও

প্ৰতিভা

চঞ্চল

বস্তু

কিশান চাঁদ

বায়বাহাছৰ

[জিলিব হাত আৰু বেহালত বাতি এক প্রকার শব্দ। টক-টককৈ বড়ীৰ শব্দ ক্ৰমে স্বীণ হৈ পটভূমিত চলি থাকে।]

প্ৰতিভা : [সেহাই কোৱাৰ দৰে] আৰু নহয়—
নোৱাৰো—এনেকৈ বাচি থকাতকৈ—[বড়ীৰ
টক-টক বেছিকৈ শুনা যায়]

[দুবৰপৰা ছৱাৰত টকটক। ছৱাৰ খোলাৰ শব্দ।
ভৰিৰ জোতাৰ শব্দ ক্ৰমে মাইকৰ ওচৰ চাপি আহে]

বিহ্বাত : তুমি কি কৰিছা ?

প্ৰতিভা : কি কৰিব লাগে ?

বিহ্বাত : কি কৰিব লাগে, মানে ! ম—ই যে
আহিছো দেখিছানে নাই ?

প্ৰতিভা : বাতি এক বজাত কোন মাহুহ ঘৰলৈ
আহে, মই কেনেকৈ জানিম। মই যদি শুই
থাকিলোহেতেন।

বিহ্বাত : শুই নেপাকিবলৈ তোমাক কোনে
কৈছিল ? হাও ট্ৰেজ ! [জোতাৰে ইকাল সিকাল
কৰা শব্দ]

বিহ্বাত : কি কৰিছা ?

প্ৰতিভা : তোমাক কেলৈ ?

বিহ্বাত : মোক কেলৈ ? মানে ?

প্ৰতিভা : মানে—মোৰ ওপৰত তোমাৰ অধিকাৰ
কি ?

বিহ্বাত : ওঁ, অধিকাৰ কি ? প্ৰতিভা।

প্ৰতিভা : [নিশ্বাস]

বিহ্বাত : প্ৰতিভা।

প্ৰতিভা : [নিশ্বাস]

বিহ্বাত : প্ৰতিভা প্ৰতিভা প্ৰতিভা। [জোতাৰে
খট-খটাই অদৈৰ্ঘ্য হৈ কোঠাত ইকাল সিকাল কৰা শব্দ]

বিহ্বাত : [ওচলৈ আহি] শুনা—

প্ৰতিভা : কি শুনিব লাগে ?

বিহ্বাত : মোক তুমি বিয়া কৰাইছিলি কিয় ?

প্ৰতিভা : বিয়া কৰাইছিলোঁ কিয় ?

বিহ্বাত : ওঁ, বিয়া কৰাইছিলি কিয় ?

প্ৰতিভা : বিয়া, মই কবোৱা নাই। কৰাইছিলি
তুমি—তোমাৰ মাজত লুকাই থকা কামাচ্ছ
পত্তটোৱে। কিন্তু—কিন্তু [উচুপে]

বিহ্বাত : আৰু সেই পত্তটোৰ ওচৰতেই তুমি
আত্মসমৰ্পণ কৰিছিলি—

প্ৰতিভা : পত্তটোৰ ওচৰত নহয়। মুগ্ধ হৈছিলোঁ
তোমাৰ মাজত মোৰ অন্তৰৰ প্ৰতিবিম্ব দেখি
—a heart, yes, a heart.

বিহ্বাত : কি ? a heart ? কাৰ ? তোমাৰ ?
হাঃ হাঃ হাঃ হাঃ।

প্ৰতিভা : ওঁ, তোমাৰ মুখমণ্ডলত জিলিকি উঠা
যেন দেখিছিলোঁ মই নিজকেই—আৰু তাতেই
মই আকৃষ্ট হৈছিলোঁ।

বিহ্বাত : অৰ্থাৎ মোৰ প্ৰেমত নপৰি পৰিছিলি
নিজৰ প্ৰেমত—হাঃ হাঃ হাঃ হাঃ।

প্ৰতিভা : নেহাঁহিবা।

বিহ্বাত : কাৰণ ?

প্ৰতিভা : কাৰণ, মই সহিব নোৱাৰোঁ।

বিহ্বাত : কি সহিব নোৱাৰা ?

প্ৰতিভা : মোক তাকিল্য কৰা।

বিহ্বাত : আৰু যেতিয়া তুমি মোক তাকিল্য কৰা ?

প্ৰতিভা : তাচ্ছল্য মই কৰা নাই।

বিহ্বাত : কোনে কৰিছে ?

প্ৰতিভা : কৰিছে মোৰ চকুৱে—

বিহ্বাত : তোমাৰ চকুৱে ?

প্ৰতিভা : ঔ, মোৰ চকুৱে—my inner eye—

inner eye—মোৰ চকুৱে—এতিয়া তোমাৰ
ধুনীয়া মুখখনত দেখা পাইছে আত্ম-অভিমানী
এটা পশু—পশু—

বিহ্বাত : কৈছোৱেই নহয়। পশুৰ সান্নিধ্য বিচাৰি,
বলিয়া তুমি নহ'লেও চলিলেহেঁতেন। হুঁহু
মই এটা পশু। আৰু তুমি ? তুমি—

প্ৰতিভা : উস্ এৰি দিয়া। ডিঙিত ভেনেটক চেপি
ধৰিছা কিয় ?

বিহ্বাত : নিদিওঁ এৰি। [জোঁকাৰি দিয়া যেন লাগে]

প্ৰতিভা : মোক তুমি—

বিহ্বাত : ঔ, এনেটক চেপি মাৰি পেলাম।

প্ৰতিভা : আ—হু। এৰি দিয়া। এৰি দিয়া—

বিহ্বাত : [কোপাই] এৰি দিব লাগে। আৰু, দিছো
এৰি। Go and have a good sleep.

[জোতাৰে খটখটাই ইফাল সিফাল কৰে। বটলবপৰা
গিলাহত বাকী পানী থায়। প্ৰতিভাৰ উত্থাপন শুনা
যায়।]

[লাহে লাহে মাইকবপৰা ক্ৰমে জোতাৰ শব্দ দুবলৈ যায়]

[ছপত কৰ] জানা ?

প্ৰতিভা : কি ?

বিহ্বাত : মই ভাবো—

প্ৰতিভা : কি ভাবা ?

বিহ্বাত : ভাবো, মই তোমাক ভাল পাওঁ, কিন্তু
এতিয়া—

প্ৰতিভা : এতিয়া জানিলা। ভাল নোপোৱা ?

ধিগ কৰা—আৰু সেই ঘৃণাৰ কাৰণে খঙতে
এদিন মাৰি পেলাবা—

বিহ্বাত : No, No, I tried to love you
Prativa. Love you—love you ! Yes,
love you.

প্ৰতিভা : But why ? Why should you
love me ?

বিহ্বাত : কব নোৱাৰো প্ৰতিভা। মই, মই নিশ্চয়
কাৰোবাক ভাল পাব লাগিব। কিন্তু কাক ?
ভাবিছিলোঁ হয়তো তোমাকেই। এৰা, মই।
মই। তোমাকতো মই বেয়া নেপাওঁ। বেয়া
নেপাওঁ। বেয়া নেপাওঁ। তেন্তে—তেন্তে, মই
তোমাক ভাল পাওঁ নেকি ? [গাত ধৰি
নিঃসহায়ৰ দৰে বেন জোঁকাৰি দিয়ে] কোৱা, কোৱা
প্ৰতিভা—মই তোমাক ভাল পাওঁ ?

প্ৰতিভা : উদ্ভাদৰ আকৌ ভালপোৱা। নিষ্ঠুৰ,
স্বার্থপৰ। তথাপিও তথাপি তুমি মোৰ স্বামী,
আৰু মই ? মই তোমাৰ স্ত্ৰী। Let us be
content with that, love or no love.

বিহ্বাত : But how can one live without
love ?

প্ৰতিভা : A brute can. And a woman
needs a brute. Yes, She needs a brute
—brute—brute—

বিহ্বাত : মই তেন্তে এটা brute— ? আৰু সেই
bruteটোকে তোমাৰ আবশ্যক—যেতিয়ালৈকে
সি বলিয়া হৈ তোমাক ডিঙিত চেপা মাৰি
নধৰে, নহয়নে ? [অবৈৰ হৈ জোতাৰে বোম
কাঢ়ে] শুনা প্ৰতিভা। মই বুজিছোঁ। সঁচাকৈয়ে
মই এটা brute এটা—পশু—এৰা, পশু।

[খট্-খট্কে থবকৈ মাইকৰ ওচৰলৈ আহি আৰু হুচ-
হুচাই কৰ] কিন্তু প্ৰতিভা, মই যদি জানিলোঁ-
হেঁতেন মই তোমাক ভাল পাওঁ, আৰু যদি
জানিলোঁহেঁতেন, তুমিও মোক ভাল পোৱা
আৰু, আৰু...

প্ৰতিভা : [থপ্-কৰে] আৰু কি হ'লহেঁতেন ?

বিহ্যত : আমি সুখী হ'লোঁহেঁতেন—সুখী—সুখী—

প্ৰতিভা : জানা ?

বিহ্যত : কি ?

প্ৰতিভা : জানা, তুমি যে এটা স্বাৰ্থপৰ—
অহংকাৰী—

বিহ্যত : কি অহংকাৰ দেখিলা ?

প্ৰতিভা : তুমি নিজক লৈয়ে ব্যস্ত । মোৰ কথা
এবাবো যদি ভাবিলাহেঁতেন ? [উচুপে]

বিহ্যত : নিজক লৈ ব্যস্ত কোন নহয় ? তুমিও
জানো—

প্ৰতিভা : সেইবোৰ বাদ দিছা । তুমি ভাল পোৱা
বা নোপোৱা, মই বিচাৰোঁ তুমি মোৰ কথা
ওনিবা । গধূলিৰ লগে লগে ঘৰ সোমাবা ।
এনেকৈ বাতি এক ছই বজালৈকে—

বিহ্যত : জানিব পাৰোনে ঠিক কিমান সময়ত
উভতিলে তুমি সুখী হবা ? ন—বজাত ।

প্ৰতিভা : ওঁ, ন বজাত । সঁচা কথা কবলৈ গলে—
বাতি তুমি কলৈকো নগ'লেই বৰ বেছি ভাল
পাম ।

বিহ্যত : বেছ । সেয়ে হব ।

[কবীত : দৃঢ় পৰিৱৰ্তন]

বস্তা : [কঁলকপৰা সিনাচত খৰ চালি] হোৱা ।

বিহ্যত : No, thanks.

বস্তা : কি ? তুমি মন নোখোৱা !

বিহ্যত : নেখাওঁ ।

বস্তা : এবিলা । নে এনেয়ে—

বিহ্যত : এবিলোঁ ।

বস্তা : এবিলা ? কেতিয়াবপৰা ?

বিহ্যত : কালি বাতিৰ পৰা ।

বস্তা : কালি বাতিৰপৰা ?

চকল : [ভোতাৰে খট্খট্ কৰি দ্বৰপৰা আহাৰ লগে
লগে কৈ আহে] আহে বিহ্যত । কি ভাই আজি

দেখোন গধূলি নো হওঁতেই ওলালা হি ?

বিহ্যত : প্ৰতিভাই বিচাৰে, বাতি ন বজাব আগতে
মই ঘৰ সোমাব লাগে, পাৰিলে গধূলিৰ লগে
লগে ।

চকল : অ, সেই কথা । বেছ, বেছ । সোমাব
লাগে সোমাবা ।

বস্তা : অ, দাদা ? বিহ্যতলাই কালিবপৰা মন
খাবলৈ এবিলে নহয় ।

চকল : কি ? মন খাবলৈ এবিলে—But, this
is not a dry area.

বিহ্যত : Dry-wetৰ কথা হোৱা নাই । It is a
matter of adjustment. প্ৰতিভাই বিচাৰে ।
I must give up everything. She
abhors—মানে মন—মন তেওঁ ঘিণ কৰে ।
সেইদেখি—মন মই এবিৰ লাগে । তুমি জানা,
she is my wife.

বস্তা : নবোৱে যদি তোমাৰ ইয়ালৈ অহাটোও
ঘিণ কৰে । তেনেহলে...

বিহ্যত : আহিবলৈ এবিৰ লাগিব ।

বস্তা : নবৌক তুমি বুটৰ ভালপোৱা বিহ্যতলা—

বিহ্যত : নবৌহেৰা অৰ্থাৎ প্ৰতিভা, মোৰ বিবাহিতা

পত্নী, প্ৰতিভাক মই ভাল পাবই লাগিব।
বুজিছা বস্তু, নবৌবেবাই মোক হাতৰ মুঠিত
বাখিবলৈ বিচাৰে।

বস্তু : তুমিও জানো নবৌক মুঠিত বাখিবলৈ
নিবিচাৰা বিছাতদা ?

বিছাত : কোনে ক'লে ?

বস্তু : মই কৈছো।

বিছাত : কেনেকৈ জানিলা ?

বস্তু : জানিছো।

বিছাত : কিহত বুজিলা ?

বস্তু : তোমাৰ মুখ দেখি।

বিছাত : মোৰ মুখ দেখি ! মোৰ মুখত কি আছে ?

বস্তু : এটা টগৰ ফুল—তাৰ মাজত এটা পোক।

বিষাক্ত। খুব বিষাক্ত। জানা বিছাতদা।

সেই পোকটোৱে তোমাক খুলি খুলি খাব
লাগিছে—

বিছাত : কি ক'লা ?

বস্তু : ওঁ, জিলিকি আছে সেই পোকটো—তোমাৰ
চকুত। সেয়া মই দেখিছো ফেটা সাপতকৈও
বিষাক্ত সেই পোক—

বিছাত : মনে মনে থাক। চকল। মই যাওঁ—

মই যাওঁ— [দপ-দপ কৰে ওলায় যায়]

চকল : তই কেলেই তাক তেনেকৈ ক'লি বস্তু ?

বস্তু : কোৱাৰ কাৰণ আছে—

চকল : কি কাৰণ ?

বস্তু : বিছাতদাই ভাবে, গোটেই পৃথিৱীখন তেওঁৰ।

সকলোৱে তেওঁক ভাল পাবই লাগিব, কিন্তু
সেই ভাল পোৱাৰ বিনিময়ত তেওঁ সকলোকে
দিব কেবল ঘৃণা। আমি যেন মানুহেই
নহওঁ—

চকল : কেনেকৈ জানিলি ?

বস্তু : জানিছো।

চকল : কি জানিছ ?

বস্তু : জানিছো, বিছাতদাই মোক ভাল নেপায়।

ভাল পায় মোৰ মুখখন—কেবল মুখখন।

মুখখনলৈকে হেৰাউৰ দৰে—বেবা লাগি চাই
থাকে।

চকল : কেবল মুখখন। কিয় ?

বস্তু : মোৰ মুখখন হেনো তেওঁৰ নিচেই সৰুতে
ঢুকুৱা মৰমৰ ভনীয়েকজনীৰ দৰে। তেওঁ
নিৰ্তো আহে মোৰ মুখখনৰ মাজেৰে ভনীয়েকক
চাবলৈহে; মোক বিচাৰি নহয়।

চকল : তেনেহলে, সি অন্ততঃ তাৰ নিজৰ
ভনীয়েকক ভাল পাইছিল।

বস্তু : ভনীয়েকক ভালপোৱাবো কাৰণ আছে।
তাইৰ মুখখন বোলে জ্বলন্ত বিছাতদাৰ দৰে
আছিল। সেইদেখি—

চকল : তেনেহ'লেতো ভালই। যা তই, বিছাতৰ
লগতে থাকগৈ। সিও নিজৰ ভনীয়েকক খুবাই
পাৰ আৰু আৰ্চি নোহোৱাকৈ তোৰ মুখখনতে
নিজৰ মুখখন চাই থাকিব পাৰিব। আৰু—
আৰু—[ইফালে সিফালে তহলি] What a
pity—নিজক লৈয়ে ব্যস্ত মানুহবোৰ। সিহঁত
বোলে intellectual—হ'হ intellectual !

বস্তু : তোমাৰ ইমান খং উঠিছে কিয়, চকলদা ?

চকল : হুঠিৰ ? তই কি বুজিবি ? জান ?

বস্তু : কি ?

চকল : সি মোক কৈছে—প্ৰতিভাক হেনো এৰি
দিব—

বস্তু : নহয়, নহয়, চকলদা। বিছাতদাই নবৌক

খুব ভাল পায়। নহ'লে তেওঁৰ কথা মতে,
এৰোঁ বোলোঁতেই কেনেকৈ মদ এৰি দিলে।

চঞ্চল : এমেকুৱা মানুহে কৰিব নোৱৰা কাম একো
নাই। সিহঁতে ভাবে, সিহঁত খুব মৰমিয়াল।
আচলতে সিহঁত নিৰ্দয়—নিষ্ঠুৰ—সিহঁতে আনক
ভাল নেপায়—ভাল পাব নোৱাৰে। Heart-
less কবাব—

বস্তা : তেনেকৈ নকৰা। সেই মতে সকলো মতা
মানুহকেই দেখোন...

চঞ্চল : আক— মাইকী মানুহবোৰ ?

বস্তা : মই কেনেকৈ কম ? মই যে এজনী সক
ছোৱালী। [বৈ] তেনেকৈ চাইছা কিয় ?

চঞ্চল : চাইছোঁ তোক কিমান বুঢ়ী দেখি—

বস্তা : ই—হ্।

চঞ্চল : ই—হ্, নহয়। সঁচাকৈয়ে চাইছোঁ তোৰ
এই সোতৰ বছৰীয়া ধুনীয়া মুখখনৰ মাজত
লুকাই থকা, আজিৰপৰা পঁচিশ বছৰৰ পিছৰ
মুখখন—কেনেকুৱা হ'ব। [বৈ] মদ আছে ?

বস্তা : আছে।

[মদ ঢলা, আৰু চঞ্চলে মদ খোৱাৰ শব্দ]

চঞ্চল : বস্তা ?

বস্তা : কি ?

চঞ্চল : চাওঁ এইফালে আহ। বহ।

বস্তা : এনেয়ে কোৱাচোন।

চঞ্চল : বহচোন বাক।

বস্তা : ওঁ, বহিছোঁ বাক, কোৱা।

চঞ্চল : জান, তই কোন ?

বস্তা : মানে ?

চঞ্চল : মানে সুধিছোঁ তই কোন ?

বস্তা : মই কোন মানে ? মই জানো—

চঞ্চল : নহয়—নহয়—তই নেজান। তই মোৰ
ভনী নহব—

বস্তা [চিঞৰি] চঞ্চলদা—

চঞ্চল : কৈছোঁ, শুন।

[ব্ৰাহ্ম শব্দ। উপযুক্ত শব্দভেৰে আবহাৱা সৃষ্টি।
খুহুহা গাভনি—পানীৰ কলকলনি—নাও জোৰে মৰা
শব্দ। মানুহৰ চিঞৰ-বাখৰ]

১ম কণ্ঠ : মাৰা নাৱৰীয়া কাই, জোৰে মাৰা। নাও
বুক' বুক'।

দ্বী কণ্ঠ : হে প্ৰভু বচোৱা। এই অকণমানি
ছোৱালীজনী !

বিদ্যাত : মা, মা, প্ৰতিমাক ভালকৈ সাৱটি
ধৰা—

দ্বী কণ্ঠ : হে প্ৰভু। এই অকণমানি ছোৱালী-
জনীক বচোৱা। আমি মৰিলেও তাইক বচাই
বখা প্ৰভু।

[চিঞৰ-বাখৰৰ কোলাহল—পানীৰ কলকলনি—নাও
বুৰা শব্দ—পানীৰ কলকলনি—খুহুহা-চেবেকনিৰ শব্দ
বাঢ়ি ক্ৰমে তল পৰি যায়।]

বস্তা : উস্! মোৰ ইমান ভয় লাগিছে।

চঞ্চল : আজি পোন্ধৰ বছৰ আগৰ কথা। তই
তেতিয়া মাত্ৰ ছবছৰীয়া ছোৱালী।

বস্তা : তেন্তে দাদা বিদ্যাতদা সঁচাকৈয়ে মোৰ
দাদা ?

চঞ্চল : ওঁ, সি তোৰ নিজা ককায়েক—

বস্তা : [চিঞৰি] দাদা—[হুৰ্হী]

চঞ্চল : বস্তা—বস্তা—তোৰ আকৌ কি হ'ল ?

বস্তা—ইস্—ইস্—তাইৰ আকৌ কি হ'ল ?
নবীন—নবীন—

নবীন : ককাইদেউ...

চঞ্চল : চাওঁ পানী অলপ—[থপ-থপ কৰে মূত পানী
দিয়া শব্দ]

চঞ্চল : বস্তা—বস্তা—অ, চকু মেলিছে। চাওঁ নবীন,
অলপ ব্ৰাণ্ডী—

নবীন : এয়া—

চঞ্চল : চাওঁ বস্তা। মুখ মেল—

বস্তা : [সেহাই] কি ?

চঞ্চল : হৌ, খাই দে—

বস্তা : কি ?

চঞ্চল : খাই দেচোন। হৌ, মুখ মেল—

বস্তা : [ঢোক গিলাৰ শব্দ] [কতক দৰীত]

চঞ্চল : তাৰ পিছত শুন। নাহবীয়াকে ধৰি নাহত
থকা প্ৰায় দহ-বাৰ জনমান মাহুহ কলৈ গ'ল,
আজিলৈকে কোনেও ক'ব নোৱাৰে। নাও-
খনত সাৰট মাৰি ধৰি থকাৰ কাৰণে বিছাত
বাচিল।

বস্তা : মোৰ কি হ'ল ?

চঞ্চল : তই—তোৰ কি হ'ল। [জান ধাঁহি মাৰি]
তয়ো বাচিলি।

বস্তা : কেনেকৈ ?

চঞ্চল : সেই নাহত মই আছিলোঁ। তেতিয়া
বিছাতে মোক চিনি নেপায়। মই বচাব
কথাও বিছাতে নেজানে। আক তোৰ কথাও—

বস্তা : কোৱা, মই কেনেকৈ বাচিলোঁ।

চঞ্চল : মই তোক এহাতেৰে ধৰি কক্কৰকাই সাঁতুৰি
আছিলোঁ। পাবৰ কেইটামান ডেকা ল'ৰাই
হবলাহ কৰি এখন নাও লৈ আমাক হুয়োকা
খুলি আনিলে।

বস্তা : তাৰ পিছত ?

চঞ্চল : তাৰ পিছত তোক মই নিজৰ ভনী বুলি
চিনাকি দিলোঁ।

বস্তা : আমি কলৈ গলোঁ।

চঞ্চল : পিছদিনাই গুৱাহাটীৰপৰা আমি অন্তৰ্ধান
হলোঁ।

বস্তা : ক'লৈ ?

চঞ্চল : ডি—ডিব্ৰুগড়লৈ। আমাৰ ঘৰলৈ।

বস্তা : অ, ইয়ালৈ। ইয়াত তেতিয়া কোন আছিল ?

চঞ্চল : কোনো নাছিল। সকতেই মোৰ মা-
দেউতা ঢুকাইছে। যিবা এজনী ভনী আছিল,
তাইকো এদিন কোনোবাই ঘৰৰ আগকালে
উমলি থাকোঁতে ফুচুলাই লৈ গ'ল। তোতকৈ
তাই তিনি-চাৰি বছৰমান ডাঙৰ হ'ব। পুলিচত
খবৰ দিলোঁ। কি হ'ব। তাইৰ কৰ্তো নাছিল।
খবৰৰ কাগজত নিকৰ্দ্দেশ-জাননী দিও একো
লাভ নহ'ল। তাই হেৰাল। মই তাইক
বিচাৰি বলিয়া হোৱাৰ দৰে হৈ গুৱাহাটী
পালোঁগৈ। মোৰ বয়স তেতিয়া আছিল মাত্ৰ
পোন্ধৰ বছৰ। আক নাও ডুবা ঘটনা হোৱাও
আজি প্ৰায় পোন্ধৰ বছৰ হ'ল।

বস্তা : গুৱাহাটীত তুমি ক'ত আছিলি গৈ ?

চঞ্চল : যি ঘৰ মাহুহৰ তাত মই থাকি পঢ়িছিলোঁ।
ভেওঁলোকে সেই একেখন নাহতে উমানন্দলৈ
গৈছিল। মোকো লৈ গৈছিল। কাণুন মাহৰ
পহোৱা। নাও বুৰিল, বাচিলোঁ তিনিটি প্ৰাণী।
তাৰ ভিতৰত দুবছৰীয়া তয়ো। তোক লৈ
ধৰা পৰাৰ ভয়ত গুৱাহাটী এৰিলোঁ। কিয়
জানো, নিজৰ ভনীৰ দৰে তোক পাবলৈ মোৰ
ইমান ইচ্ছা হৈছিল, কিন্তু...বিছাতক কাঁকি
দি মই আক কিমান দিন...

বস্তা : বিছাত দাই নিজৰ ভনীয়েক মবিল বুলি
ভাবি আছে, আৰু সেই ভনীয়েকজনীয়েই
হ'লো মই। [কান্দে]

চঞ্চল : কিয় কান্দিছ আকৰী ? মই জানো তোৰ
ককায়েৰ নহওঁ ?

বস্তা : কিয় নহ'বা দাদা। কিন্তু—কিন্তু—এই কথা
জনাব পিছত—

চঞ্চল : তোৰ লগত বিছাতৰ সখক ভেজব। কিন্তু
তই মোৰ কি হ'ব ?

বস্তা : [নিমাত]

চঞ্চল : ক, নকৰ কিয় ?

বস্তা : কি ক'ম দাদা। এতিয়া তুমিয়ে যে মোৰ
আটাইতকৈ আপোন। কিন্তু—কিন্তু—দাদা
তুমি এই বেয়া অভ্যাসটো কেলেই কৰিলা
বাক—

চঞ্চল : কি বেয়া অভ্যাস আকৰী। মদ খোৱাটো ?
নহয় জানো ?

বস্তা : ওঁ—

চঞ্চল : শুন, মোৰ এই অভ্যাসটোৰ কাৰণেইতো
তোৰ বিছাত দাদাক তই পাব পাবিছ।

বস্তা : বিছাতদা ডিক্ৰগড় পালেহি কেনেকৈ ?

চঞ্চল : বদলি হৈ। আৰু মোৰ লগত পৰি থবিলে
মদ।

বস্তা : তুমিহে তেওঁক মদ খাবলৈ লিকাইছিল।

চঞ্চল : ওঁ—

বস্তা : ওঁ—কেলেই ?

চঞ্চল : মই জানিছিলো মোৰ দৰে এটা সামান্য
কেবানীৰ লগত এনে উপায়ে নহ'লে কোনো
হাকিম লগ হেলাগে। মোৰ বন্ধু নহয়। মোৰ
ইচ্ছা আচল ককাই জনীৰ মিলন হওক।

বস্তা : তুমি সঁচাকৈয়ে তেনেকৈয়ে ভাবিছিল।

চঞ্চল : তোক মোৰ লগত বাধি মই সুখী হ'ব
পৰা নাই। মই যেন বৰ অন্তায় কৰিছো
বস্তা।

বস্তা : দাদা।

চঞ্চল : হয় বস্তা। বিছাতে . . . জানিব পাব। কিন্তু
মই জানোঁ। জানি শুনি মই তাক আৰু
কিমান কাঁকি দিম। এই কথাটোৱেই আজি
যেন মোৰ অন্তৰখন খুলি খুলি খাব ধৰিছে।
উস্। মই তোক কেনেকৈ বুজাম !

বস্তা : নেলাগে বুজাব। হ'ব পাৰে বিছাতদা মোৰ
নিজৰ ককাইদেউ, তথাপি মোৰ যে তোমাক-
হে নিজৰ ককাইদেউ যেন লাগে। মই মোক
কেনেকৈ বুজাম যে তুমি মোৰ ককাইদেউ
নোহোৱা। আৰু—আৰু বিছাতদা নাই—
নাই। তোমাক পৰিত্যাগ কৰি আন এজনক
নিজৰ ককাই বুলি মই সৱস্তি ল'ব নোৱাৰোঁ
দাদা। মই নোৱাৰোঁ, নোৱাৰোঁ।

চঞ্চল : শুন বস্তা। তই মনে মনে থাক। একো
কৰিব নেলাগে। আগেয়ে যেনেকৈ আছিলি
এতিয়াও তেনেকৈ থাক। বিছাতে ভাবি থাকক
তই মোৰ জনী। পাবিবি ?

বস্তা : পাবিম।

চঞ্চল : বেছ। সঁচাকৈয়ে তই মোৰ উপযুক্ত জনী।
সংসাৰত মোৰ কেও নাই। একমাত্ৰ তয়েই।

বস্তা : মোলৈ যদি সঁচাকৈয়ে তোমাৰ মৰম, তেনে-
হ'লে মদ খোৱাটো এৰি দিয়া দাদা। পাবিবা ?

চঞ্চল : এয়া মদ যে মই মাকতে পাওঁ আকৰী।
মই ক'ত কাম কৰোঁ নেজান ?

বস্তা : পৰব ওপৰত পালে হ'বলা অৰব গাঁবে খাব

লাগে। নাই, নাই, ওহো! আবকাৰী অকিচৰ
কেবালীৰ কামটোও এৰি দিয়া।

চকল : তেতিয়া খাম কি? তোক খুৱাম ক'ব পৰা?

বন্তা : বিদ্যাতদাৰ দৰে হাকিম হোৱা।

চকল : হাকিম হোৱাৰ বিদ্যা আৰু বয়স—মোৰ
কোনোটোৱেই নাই। কিন্তু—কিন্তু—অ, বেছ
মই? মই businessman হ'ম। হুঁ busi-
nessman [অহা বোৱা খোজকঢ়াৰ শব্দ]
চাৰি বন্তা, মই সঁচাকৈয়ে ডাঙৰ business-
man হ'ম। পাইছোঁ। পাইছোঁ। কিশান
চাঁদৰ লগত কাৰবাৰ কৰি এবাডিতে ডাঙৰ
মানুহ হ'ম। চাই থাক, ডাঙৰ মানুহ মই
হওঁ নে নহওঁ। [বোতাৰ খোজকঢ়া শব্দ শৰীত।]

[দৃষ্ট পৰিৱৰ্তন। হুঁহুত চিলাই কলৰ শব্দ।]

বিদ্যাত : চাওঁ এতিয়া, এইফালে আহা।

এতিয়া : মই চিলাই কৰিছোঁ।

বিদ্যাত : জানিছোঁ চিলাই কৰিছা।

এতিয়া : জানিছা যদি কেলেই মাতিছা? নিজে
আহিব নোৱাৰা?

বিদ্যাত : [বোতাৰ শব্দ। ঝটখটাই এতিয়াৰ ওচৰলৈ
বোৱাৰ শব্দ] নিজে আহিব নোৱাৰা? [গাত
জোৰে জোকাৰি বিদ্যাৰ দৰে মাত পাইটাই উঠি।]
এত্যেক কথাতে তুমি মোক অৱজ্ঞা কৰি
চলিছা। জানা তুমি মোৰ বিবাহিতা স্ত্ৰী?

এতিয়া : জানো স্ত্ৰী। চাকৰী নহয়।

বিদ্যাত : [হাতে হাতে কবচি] চাকৰী ন-হ-য়।

তোমাক মই চাকৰী বুলি কৈছোঁনেকি?

এতিয়া : ক'ব লাগিছে কেলেই। চাকৰীৰ দৰে
ব্যৱহাৰ কৰিলে—

বিদ্যাত : তেতিয়া চাকৰীৰ দৰে ব্যৱহাৰ কৰিলোঁ।

এতিয়া : তেনেকৈ হুকুম চলোৱা মানেই—

বিদ্যাত : কি হুকুম চলিলোঁ।

এতিয়া : নাই চলোৱা, কি দৰ্কাৰ তোমাৰ। নিজে
উঠি আহিব নোৱাৰা? এত্যেক কথাতে
মাতিবা মোক। Do you respect a
woman?

বিদ্যাত : Woman আৰু wife-ৰ পাৰ্থক্য আছে।

এতিয়া : পাৰ্থক্য আছে। বেছ।

বিদ্যাত : তিবোতাক মই মানুহ বুলি নেভাবোঁ।

এতিয়া : কি বুলি ভাবা। যন্ত্ৰ বুলি?

বিদ্যাত : Yes যন্ত্ৰ, যন্ত্ৰ, যন্ত্ৰ—

এতিয়া : [গাটীৰ শব্দ] আৰু তোমালোক অৰ্থাৎ
তোমাৰ দৰে অন্ধ পুৰুষবোৰ সেই যন্ত্ৰৰ
ভাইভাৰ। What a narrow outlook—

বিদ্যাত : ইংৰাজী ধোৱা। অসমীয়াতে কোৱা।

এতিয়া : মই ক'লেও, তুমি ক'ব নোৱাৰিবা।

তোমাৰ weakness ক'ত মোৰ জনা আছে।

বিদ্যাত : weakness?

এতিয়া : ওঁ, weakness.

বিদ্যাত : 'ক'ত?

এতিয়া : ইংৰাজীত।

বিদ্যাত : ইংৰাজীত?

এতিয়া : ওঁ ইংৰাজীত। ইংৰাজীত তুমি নিজকে
মহাপণ্ডিত বুলি ভাবা। আৰু ভাবা, তোমাৰ
দৰে intellectual giant—

বিদ্যাত : আলুৰত ভাবোঁ। পিছে কি হ'ল?

এতিয়া : পিছে সেয়ে হৈছে। বাকী এটাইবোৰ
মূৰ্খ।

বিদ্যাত : এটাইবোৰ মূৰ্খ নহলেও, তুমি যে মূৰ্খ
তাক স্বীকাৰ কৰা।

প্ৰতিভা : গালি খাই, মনে মনে থকাৰপৰা লাভ ?

বিহ্যত : কোনে গালি পাবিছে।

প্ৰতিভা : চক্ৰিহ বৰ্তা দোষ ধৰি থকাকে গালি বোলে। নিজৰ দোষবোৰ তুমি আনৰ গাত দেখা পোৱা।

বিহ্যত : You need not mirror my image. I know who am I।

প্ৰতিভা : জানা যে তোমাৰ সমান কোনো নাই।

বিহ্যত : মোৰ সমান এটাইবিলাক হোৱা হ'লে, নিশ্চয় তুমি সুখী হ'লাহেঁতেন।

প্ৰতিভা : আন সমান হওক বা নহওক, I am not interested. মই জানো মোৰ মৰ্যাদা তোমাকৈ কোনো গুণে হীন নহয়। সকলো পিনৰপৰা তোমাকৈ মই ঐৰ্ছ্য।

বিহ্যত : হাঃ হাঃ হাঃ হাঃ ঐৰ্ছ্য। কাকৈ ?

প্ৰতিভা : তোমাকৈ।

বিহ্যত : সেই দেখিয়েই বোধকৰোঁ মই তোমাক ভাল পাব খুজিও ভাল পাব পৰা নাই।

প্ৰতিভা : Are you capable of love ?

বিহ্যত : What do you mean ?

প্ৰতিভা : আনক ভাল পাবলৈ তোমাৰ ভিতৰত ঠাই আছে জানো।

বিহ্যত : মানে ?

প্ৰতিভা : মানে, জীৱনত কেতিয়াবা কাৰোবাক ভাল পাইছিলানে ?

বিহ্যত : ভালপোৱা হ'লে, তোমাৰ কাষে নিশ্চয় ভাল নহ'লাহেঁতেন।

প্ৰতিভা : ভাল নহ'লেও, বেয়া একো মহ ল'হেঁতেন।

বিহ্যত : বাক, তুমি কোৱা। জীৱনত কাৰোবাক কেতিয়াবা ভাল পাইছিলো ?

প্ৰতিভা : Do you expect a wife to confess ? Yes, a wife ?

বিহ্যত : তুমি মোৰ wife নোহোৱা হ'লে, নিশ্চয় কোৱাত আপত্তি নাছিল। কিন্তু মই কি ভাবোঁ জানা ?

প্ৰতিভা : কি ?

বিহ্যত : মই ভাবোঁ তোমাৰ দৰে ছোৱালীয়ে love কি বস্তু নেজানে। You are a prig—a vanity queen.

প্ৰতিভা : [ঠাট্টাৰ স্বৰত] হহ্, অন্ততঃ queen-ৰ মৰ্যাদা আছে বুলি বিশ্বাস কৰা ?

বিহ্যত : সেই মৰ্যাদাও তুমি পাইছা মোৰ পৰা।

প্ৰতিভা : কি ?

বিহ্যত : বুজা নাই—A wife has no existence apart from her husband.

প্ৰতিভা : O' that old theory !

বিহ্যত : ওনা।

প্ৰতিভা : কি ?

বিহ্যত : Let us make a compromise.

তুমিও কিছু বাদ দিয়া, ময়ো—

প্ৰতিভা : তুমি বাদ দিব নেলাগে। মই বিলেই হ'ব। মই যে ভয়াইক।

বিহ্যত : অভিমান এৰা।

প্ৰতিভা : অভিমান নহয়। সমাজৰ দাবী।

বিহ্যত : সমাজ তুমি মানা ?

প্ৰতিভা : মানিবই লাগিব। নহ'লে, সমাজ এবিধ লাগিব।

বিহ্যত : সমাজৰ লগত আৱিষ্টো চুক্তি কৰি দিয়া কৰোৱা নাহিলে।

প্ৰতিভা : সমাজৰ বাহিৰত নিশ্চয়া বিয়া কৰোৱা নাই।

বিহ্বাত : তুমি তোলনোয়া জী হ'লেও, বায়বাহাজুৰ পৰমানন্দ ছুৱাব আচল জোঁৱাই বুলিয়েই মানুহে মোক সন্তুষ্ট কৰি চলে।

প্ৰতিভা : কি ? তোলনোয়া জী। দেউতাৰ মই তোলনোয়া জীয়েক !

বিহ্বাত : তোমাৰ ভাই ভনী কিমান ?

প্ৰতিভা : কোনো নাই। মই অকলে।

বিহ্বাত : তোমাৰ মাব দেউতাবা যে নিঃসন্তান জানা ?

প্ৰতিভা : কেতিয়াও নহয়। উস্। তোমাক কোনে ক'লে ?

বিহ্বাত : মই জানো।

প্ৰতিভা : এইটো তোমাৰ সজা কথা।

বিহ্বাত : সজা নহয়, সঁচা।

প্ৰতিভা : মিছা—মিছা—মিছা—[উচুপে]

বিহ্বাত : শুনা প্ৰতিভা। সঁচা হলেও মিছা হলেও, এতিয়া তুমিয়েই তেখেতসকলৰ একমাত্র সন্তান। অৱশ্যে তেওঁলোকে মোক কোৱা নাই।

প্ৰতিভা : তেন্তে, তুমি সাজি সাজি মিছাকৈয়ে কৈছা। [উচুপে]

বিহ্বাত : ধৰা যেনিবা মিছাকৈয়ে কৈছোঁ। ধৰা যেনিবা বায়বাহাজুৰেই তোমাৰ দেউতাবা, ধৰা যেনিবা—

প্ৰতিভা : নহয়, মোক ক'বই লাগিব। তোমাক কোনে ক'লে ?

বিহ্বাত : চকলে কৈছিল।

প্ৰতিভা : তেওঁ কেনেকৈ জানিলে ?

বিহ্বাত : সি এজন বহুবপৰা শুনিছে।

প্ৰতিভা : নিশ্চয় কোনোবা কানি বেপাৰীৰ পৰা !

বিহ্বাত : মানে ?

প্ৰতিভা : মানে, কানি বেপাৰীৰ মগজত হে নোহোৱা নোপজা কথাই ঠাই পায়। নকবিল-লগীয়া বেপাৰ নকবিলে, নকবিলগীয়া কথা কোনেও ক'ব নোৱাৰে। চঞ্চল এতিয়া মন্ত কানি বেপাৰী। মই জানো।

বিহ্বাত : তুমিতো বহুত খবৰ জানা ?

প্ৰতিভা : সেই খবৰেই নহয়, চঞ্চল এজন first class magistrate-বো নলে গলে লগা বন্ধু। কি যে sense of self respect সেই magistrate জনৰ !

বিহ্বাত : মই বাক কানি বেপাৰীৰে বন্ধু। কিন্তু তুমি যে কানি সম্ৰাটৰ জীয়েক, I mean তোলনোয়া জী।

প্ৰতিভা : দেউতা কানি বেপাৰী !

বিহ্বাত : কানি তেওঁ নিজে নকঢ়িয়াই। তেওঁ হৈছে—Principal magnet. তেওঁৰ হৈ আনে কঢ়িয়াই। এই বেপাৰত টকা খটুৱায়েই বৃটিছৰ দিনবেপৰা তেওঁ লাখপতি হোৱা মানুহ। অৱশ্যে তেওঁক সকলোৱে Tea planter বুলিয়েই জানে। তেওঁ ভাগ্যৱান। তোমাৰ দৰে এজনী জীৱনী তেওঁৰ। তোমাকো নিশ্চয় smuggle কৰিয়েই কোনোবাই তেওঁক দিছিল। অৱশ্যে এই গোটেইবোৰ কথা মই শুনাহে। বিশ্বাস কৰিছোঁ বুলিও নকওঁ আক নাই কৰা বুলিও—

প্ৰতিভা : মিছা কথা। দেউতাক মই শুবিল নহয়।

বিহ্বাত : Take it easy, take it easy, my girl—all right—কানি তেনেকৈয়ে আধাৰ

contract আক আকৌ renew কবিব
পাৰোঁ।

প্ৰতিভা : কি কথা কোৱা যে তুমি। আমাৰ
contract-নো কেতিয়া ভাঙিছিল। তুমিহে—

বিদ্ভাত : মই কি ?

প্ৰতিভা : তুমিহে দ্বন্দ্ব লগাই গৈছিল।

বিদ্ভাত : দ্বন্দ্ব কৰাব বাহিৰে জীৱনত আক আছে
কি ? কোৱা ?

প্ৰতিভা : আছে। আছে। তোমাৰ কাৰণে তুমি
আছা, আক মোৰ কাৰণে মই—

বিদ্ভাত : সঁচাকৈয়ে আমি দুটা অদ্ভুত প্ৰাণী।

প্ৰতিভা : অদ্ভুত তুমি হ'বা কেলেই। মইহে।

এজনী সামান্য ভোলনীয়া জী।

বিদ্ভাত : সেয়া। অভিমান নকৰা বোলে। এই
অভিमानেই প্ৰনাণ কৰিছে A woman is
inferior to man.

প্ৰতিভা : Don't insult a woman.

বিদ্ভাত : I may not ; but how can I
love a woman ?

প্ৰতিভা : নিজৰ ভিবোতাক কেনেকৈ ভাল পাব
লাগে তোমাক শিকাব লাগিবনেকি ?

বিদ্ভাত : ইমান দিনে যেতিয়া শিকাব নোৱাৰিল।

—O', by the way, marriage is the
end of all romance ; জানা ?

প্ৰতিভা : সেইবোৰ বাজে কথা বাদ দিয়া। কোৱা
এজনী ভোলনীয়া জীক আচল জীয়েকৰ মৰ্যাদা
দিবা নে ? নহয়, নহয়, এই কথা মিছা—মিছা
—মিছা। কোৱা, তোমাক কোনে ক'লে ?

বিদ্ভাত : কৈছোঁ নহয়, চকলে।

প্ৰতিভা : চকলক মতাই অনাব পাৰা ?

বিদ্ভাত : আনিলে কি হ'ব ?

প্ৰতিভা : শ্ৰুতিম।

বিদ্ভাত : যদি একে উত্তৰকে পোৱা ?

প্ৰতিভা : I shall turn him out.

বিদ্ভাত : তাৰ বাবে চকলক তুমি মাতি অপমান
কৰিবা, আক মই তোমাক সহায় কৰিম।

হাঃ হাঃ হাঃ। তুমি নিজে নোযোৱা কেলেই ?

প্ৰতিভা : বেছ। মই নিজেই যাম।

দুগ্ধ পৰিৱৰ্তন

[মটৰ এখন বাহিৰত আহি বহ। অলপ পিছত
দুৱাবত টুকৰিওৱাৰ শব্দ]

চকল : কোন ? সোমাই আহক।

[দূৰত ছোতাৰ শব্দ—ক্ৰমে ওচৰ চাপি আহে—
লগে লগে]

কিশান চাঁদ : নমস্কাৰ।

চকল : অ, কিশানচাঁদ বাবু। আহক, আহক।
বহক। এই বস্তা—বস্তা।

বস্তা : [দূৰবপৰা] দাদা—

চকল : শুন, এইফালে আহ।

বস্তা : অ, কিশান চাঁদ বাবু।

কিশান : [হাঁহে] তোমাৰ ভালভো।

বস্তা : আহোঁ আক—

চকল : যা, যা, সোনকালে ছপিয়লা চাহ। চাহ
খাব নে কফি ?

কিশান : চাহ।

চকল : যা, তেনেহ'লে চাহকে আন। বাক,
কিশান চাঁদ বাবু। আপুনি কোৱা কথাটো
তেনেহলে সঁচা ?

কিশান : কোনটো কথা ?

চঞ্চল : সেই যে বিছাত হাকিমৰ।

কিশান : Oh, I see। একদম সঁচা। বিলকুল
সঁচা। কিয়? মিছা বুলি ভাবিছেনেকি?

চঞ্চল : নাট ভবা। কিন্তু—মই যে বিছাতক
কথাটো ক'লো।

কিশান : আহ। হেহ, হেহ বৰ বেয়া কাম কৰিলে
—বৰ বেয়া কাম—

চঞ্চল : কি বেয়া হ'ল?

কিশান : বায়বাহাহুৰে শুনিলে মোক বৰ বেয়া
পাব। মোৰ ফাদাবৰ বন্ধু তেওঁ—

চঞ্চল : আপোনাৰ ফাদাবৰ বন্ধু।

কিশান : বন্ধু নহৈ উপায় কি। Two great
smugglers—হেঃ হেঃ হেঃ

চঞ্চল : অৰ্থাৎ এতিয়া আমি যেনেকুৱা—

কিশান : আমি কি। হাজাৰ—লাখ?

চঞ্চল : তাতোকৈ তেওঁলোক বেছি নে?

কিশান : আধা লাখৰ কমে তেওঁলোকে ক'তো
হাত নিদিয়। Oh, I see। আপোনাৰ ঘৰত
এই হোৱাইট পেইণ্টতো বৰ ভাল দেখা গৈছে।

বস্তা : এয়া চাহ—

চঞ্চল : এই টীপয়ৰ ওপৰতে থ'। বিস্কুট নিদিলি
কিয়?

বস্তা : অ, পাহৰিছো—

কিশান : নেলাগে, নেলাগে।—bare tea will
do—এহ্। চাহ খাওক। [চাহ এটোক খাই]
আজি সকলো ডাই নে কি?

চঞ্চল : খাব।

কিশান : আলবট।

চঞ্চল : বস্তা—

বস্তা : [হুৰুপাবা] দাদা।

চঞ্চল : হুইকিব বটলটো আৰু ছটা গ্লাছ।

বস্তা : নিহো।

চঞ্চল : চাহ দেখোন নেখালে।

কিশান : চাহ খোৱাৰ প্ৰচপেট আপুনিৱেই দেখোন
মাটি কৰি দিলে।

[বটল খোলাৰ শব্দ]

কিশান : এয়া চাওক। হেঃ হেঃ হেঃ—you are
a nice girl—বস্তা।

বস্তা : ই—হ্।

কিশান : এই চব কিন্তু বৰ বেয়া বস্তু।

বস্তা : তেস্তে খায় কিয়?

কিশান : বেয়া দেখি খাওঁ। তোমাৰ দাদা আৰু
মই—

বস্তা : কি?

কিশান : ছজন বেয়া মানুহ বেয়া—হেঃ হেঃ হেঃ।
নবহা।

বস্তা : বেয়া মানুহৰ ওচৰত কোন বহে।

চঞ্চল, কিশান : হাঃ হাঃ হাঃ হাঃ।

চঞ্চল : তাইৰ খং উঠিলেই। দেখা নাই নে, কেনেকৈ
উচাট মাৰি গুচি গ'ল।

কিশান : [বৰ ঢালি গিলাছে গিলাছে টুকুৰিয়াই] Let
us drink, I mean celebrate.

চঞ্চল : Celebrate what?

কিশান : Celebrate your success মানে—
মানে—চঞ্চল দম্ভ—good fortune [বৰ
খাৰ]

চঞ্চল : কিন্তু good fortune কি দেখা পালে।
[বৰ খাৰ]

কিশান : এমাহতে ভিন্ন লাখ। আৰু কি লাখ।

বুজিছে চঞ্চল বাবু। You are lucky chap—very, very lucky—

চঞ্চল : আপোনাৰ দয়া।

কিশান : ইমান বিনয়ী নহ'বচোন। শুনক, I want to tell you a secret—এটা গোপনীয় কথা। কওক, কাকো নকয়।

চঞ্চল : কওকচোন বাক কি ?

কিশান : নকও। আপুনি word দিয়ক।

চঞ্চল : দিছে। বাক কওক।

কিশান : [আৰু হুহুহুহাই] বিচ্যাত হাকিমৰ ওৱাইফ কোন জানে ?

চঞ্চল : জানো ?

কিশান : কোন ?

চঞ্চল : কেলেই ? বায়বাহাহুৰ পৰমানন্দ ছুৱাব ডোলনীয়া জীয়েক নহয়।

কিশান : আক কি জানে ?

চঞ্চল : আক কি জানিব লাগে ?

কিশান : [থিয় হৈ ছোতাবে ইকাল নিকাল কৰে] লাগে, লাগে আক এটা কথা জানিব লাগে।

কিন্তু—

চঞ্চল : কওক বাক কি জানিব লাগে।

কিশান : মোক ভুল হুবুজেতো।

চঞ্চল : ভুল আকৌ কেলেই বুজিম।

কিশান : বুজাব কাৰণ আছে। মই কৈছিলোৱেই বায়বাহাহুৰ দেউতাৰ বন্ধু—

চঞ্চল : ওঁ কৈছিল।

কিশান : দেউতাক বায়বাহাহুৰে বিকুয়েট কৰিছিল।

চঞ্চল : কি ?

কিশান : বিকুয়েট কৰিছিল, এজনী সৰু ছোৱালী কওক দিবলৈ—

চঞ্চল : তাৰ পিছত ?

কিশান : তাৰ পিছত, দেউতাই ছোৱালীজনী দি দিলে—

চঞ্চল : কোন ছোৱালীজনী।

কিশান : এই ডিক্ৰগড়ৰে এজনী সৰু ছোৱালী—

চঞ্চল : কিমান সৰু—

কিশান : চাৰি বছৰীয়া ?

চঞ্চল : চাৰি বছৰীয়া ! কেতিয়া ?

কিশান : ১৯৫০ চনৰ বৰ ভূমিকম্পৰ ঠিক পিছদিনা, অৰ্থাৎ ১৬ আগষ্টৰ দিনা।

চঞ্চল : কিশান বাবু। কিশান বাবু। ডিক্ৰগড়ৰ পৰা—ক'ৰ ছোৱালী ?

কিশান : খলিহামাৰীৰ।

চঞ্চল : খলিহামাৰীৰ কোনখিনিৰ—

কিশান : সিমান দূৰ মোক হুন্দুৰিৰ। সেই অকণমানি ছোৱালীজনীৰ মাক বাপেক কিছুদিনৰ আগতে ঢুকাইছিল। কেৱল আছিল এজন ককায়েক—সৰু ল'ৰা মাত্ৰ পোন্ধৰ-ষোল্ল বছৰীয়া—

চঞ্চল : কিশান বাবু। কিশান বাবু। তায়েই জানো মোৰ হেৰোৱা ভনীজনী নহয় ?

কিশান : মই কেনেকৈ কওঁ। বৰ ভূইকঁপৰ সময়ত কিমান সৰু ল'ৰা-ছোৱালী হেৰাইছিল। হয়তো আপোনাৰ ভনীয়েকে হ'লেও হ'ব পাৰে। কওক, আপোনাৰ ভনীয়েকৰ কিবা চিন আছে। [গাফী এখন আহি বাহিৰত বোকা দৰ]

চঞ্চল : ওঠৰ তলতে থুতৰিৰ ওপৰত বাওঁফালে এটা সৰু ডিল—

কিশান : সেই সৰু ডিলটো—এতিয়া অলপ ডাঙৰ হৈছে। কি ? এতিয়া বিবাহ হৈছে ?

চঞ্চল : তেন্তে । তেন্তে—

প্ৰতিভা : মই ভিতৰলৈ যাব পাৰোঁনে ?

চঞ্চল : কোন ?

প্ৰতিভা : [লোতাৰে লোমাই ঘোঁৰাৰ লগে লগে] মই ।

মই মিছেছ প্ৰতিভা বকুৱা ।

কিশান : [হুচ্চুচাই] সেয়া চাওক—মুখত ।

প্ৰতিভা : মোলৈ তেনেকৈ ভেবা লাগি কি চাইছে ?

আপুনি কি মাগুহ ? মোৰ husband-ক

আপুনি কি কৈছিল ? নেমাতে কিয় ?

আপোনাক কোনে ক'লে বায়বাহাছৰ ছুৱাব

মই ভোলনৌয়া জীয়েক বুলি—কওক—মুখেৰে

নেমাতে কিয় ?

কিশান : বহকচোন মিছেছ বকুৱা ।

প্ৰতিভা : কোন আপুনি ? মই ইয়াত বহিবলৈ

অহা নাই ।

বস্তা : অ, প্ৰতিভা নবোঁ । বহক । থিয় হৈ থাকিল

যে । বহক আকৌ । বহক না ।

প্ৰতিভা : চাওঁ, গুচা ।

বস্তা : কি হ'ল । দাদা । দাদা কি হ'ল নোকোৱা

কিয় ?

প্ৰতিভা : যত মানে বজুৱাব দবে । কাম নাই

মোৰ husband-ৰ আগত মোৰ বিপক্ষে কথা

লগায় ।

বস্তা : কি কথা লগালে । কোনে নবোঁ ?

প্ৰতিভা : তুমি মনে মনে থাকা । শুনক—চঞ্চল

দস্ত । কওক, নকয় কিয় বায়বাহাছৰ কোন

ভোলনৌয়া জী ?

কিশান : ইমানকৈ খং নকৰিব মিছেছ বকুৱা ।

বহকচোন । সকলো জানিব ।

প্ৰতিভা : কি সকলো জানিম ?

কিশান : যি জানিব খুজিছে ।

প্ৰতিভা : তাৰ মানে আপুনিও ইয়াত যোগ আছে ।

কিশান : আপোনাৰ অনুমান সত্য ।

প্ৰতিভা : কি ক'লে ?

কিশান : ঠিকেই কৈছোঁ । অনুমান সত্য ।

প্ৰতিভা : আপোনালোক আগলাববোৰৰ কাম

এয়েই নে কি ? য'তে ত'তে আনৰ মিছা

বদনাম গাই কুৰা ।

কিশান : শুনক, মিছেছ বকুৱা । আগলাব বাক

কোন নহয় । মোৰ দেউতা আগলাব, মই

আগলাব, চঞ্চল বাবু আগলাব, আক—

আক—

প্ৰতিভা : আক কওক, মোৰ দেউতাও আগলাব

আছিল ।

কিশান : [হাঁহি] বহক, বহক, মিছেছ বকুৱা ।

বহকচোন ।

প্ৰতিভা : মই কৈছোঁ নহয়, বহিবলৈ অহা নাই ।

কিশান : সেয়া । ইমান খং খালে বাক বেনেকৈ

কথা কওঁ । চঞ্চল বাবুলৈ নেচায় কিয় ?

তেওঁৰ চকুৱেদি—

প্ৰতিভা : অ, আপুনি । আপুনি কান্দিছে কিয় ?

চঞ্চল : কান্দিছোঁ কিয় ? নাই কন্দা । ভাবিছোঁ ।

বস্তা : দাদা । দাদা । [উচুপে]

প্ৰতিভা : কি হ'ল ? মইতো ইয়াত কন্দা কটা

চাবলৈ অহা নাই । মই জানিব খুজিছোঁ মোৰ

বিষয়ে এইবিলাক মিছা কথা তেওঁক কোনে

লগাইছে । আক কলেই । ইয়াত কাৰ কি

অৰ্থ ।

চঞ্চল : [ভঙা ভঙা মাতেৰে] অৰ্থ কি আছে ক'ব

নোৱাৰোঁ । কিন্তু—কিন্তু—সেই সেইটো ভিল—

প্রতিভা : গুচক। মোৰ ওচৰলৈ আহিছে কিয় ?

চঞ্চল : ওচৰলৈ আহিছোঁ কিয় ? উস্। কেনেকৈ

ক'ওঁ। আজি যদি এই মুহূৰ্ত্তত বায়বাহাহুৰ

ইয়াত উপস্থিত থাকিলহেঁতেন—

প্রতিভা : কি হ'লহেঁতেন ?

চঞ্চল : বায়বাহাহুৰে বুজিলেহেঁতেন।

প্রতিভা : কি বুজিলেহেঁতেন ?

চঞ্চল : বুজিলেহেঁতেন। মিচেছ প্রতিভা বকুৰা যে

মোৰ ভনী—

প্রতিভা : কি ? মই আপোনাৰ ভনী।

চঞ্চল : ভনী। ভনী প্রতিভা। ভনী।

প্রতিভা : মই নিশ্চয় কোনোবা মাতালৰ বাহঁত

সোমালোঁহি। মই যাওঁ—যাওঁ—

[নকীত—গাড়ী এখন জোৰে চলি গুচি যোৱা শব্দ।

অলপ পিছত গাড়ী আহি বয়।]

বিহ্বাৎ : কি হ'ল। গুচি আহিলা যে ?

প্রতিভা : নাহি কি কবিব। মদ খাই টং। কোনে

কি কয় একো ঠিক নাই।

বিহ্বাৎ : কি ক'লে ?

প্রতিভা : মই যে কেৱল দেউতাবেই ভোলনীয়া

জীয়েক সেয়ে নহয়। কানিৰ চোবাং বেপাৰ

কৰি ধনী হোৱা মদাহীটোৰ বোলে মই

ভনী।

বিহ্বাৎ : কেনেকৈ চিনিলে—

প্রতিভা : এই তিলটোত। এইটোৱেই বোলে

ভনীয়েকৰ identification mark.

বিহ্বাৎ : তুমি কি ক'লা ?

প্রতিভা : কি আক ক'ম। গুচি আহিলোঁ।

বিহ্বাৎ : বস্তাক তাত দেখিছিল নে ?

প্রতিভা : অ' সেই আদকুৱা ছোৱালীজনী।

ককায়েকে কন্দা দেখি কান্ধত ধৰি লেন
চেলাইছে।

বিহ্বাৎ : কি, চঞ্চলে কান্ধিছে ?

প্রতিভা : কান্ধি দেখুৱাইছে। আগলাবে কেতিয়া

কি কপ ধৰে কোনে জানে ? লগত আছে

নহয়, আক এটা—সেই বাচ্কেলটো—

বিহ্বাৎ : কোন ? কিশান চাঁদ ?

প্রতিভা : কোন আক হ'ব। সিয়েই—

বিহ্বাৎ : কিশান চাঁদে তাত কি কৰিছিল ?

প্রতিভা : চঞ্চল দস্তৰ হৈ ওকালতি কৰিছিল।

বিহ্বাৎ : কি বুলি ?

প্রতিভা : কানিৰ আগলাব হৈ চঞ্চলে বোলে

একো দোষ কৰা নাই। কিশান চাঁদ আগলাব,

কিশানৰ বাপেক আগলাব—অইনকি মোৰ

দেউতাকে পাবিলে আগলাব বুলি কৈছে সি

গৌৱৰ কবির খোজে।

বিহ্বাৎ : পিছে নক'লে হ'বলা।

প্রতিভা : ক'বলৈ সাহ হলেহে ?

বিহ্বাৎ : সাহ হোৱা হলে নিশ্চয় ক'লেহেঁতেন।

বাক ভেতিয়া তুমি কি কৰিলাহেঁতেন ?

প্রতিভা : মই ক'ব নোৱাৰোঁ কি কৰিলোঁহেঁতেন।

বিহ্বাৎ : বেছ। ভাল ভাল যে মান বচাই সাৰি

আহিলা।

প্রতিভা : মান হেবোৱা ভয় আছিল বুলি তুমি

ভাবা নে কি ?

বিহ্বাৎ : No such danger. Chanchal is

a gentleman—a perfect gentle-

man. ভনী, চোবাং কানিতকৈ তাৰ মাটিৰ

দালালি বেছি। He has done the right

thing. তাৰ নতুন গাড়ীখন দেখিলা ?

প্ৰতিভা : হ'বই। চকল তোমাৰ বন্ধু নহয় জানো ?

Of course, he is a man of taste...
যবটো decent, গাড়ীখন ডাঙৰ, ভনীয়েক-
জনী ধুনীয়া। তোমাৰ মুখৰ লগত বহুতো
মিল আছে। সঁচা কথা he is a man
of taste.

বিহ্যুত : এনেকুৱা টেটৰ মানুহ তোমাৰ ককায়েৰ
হ'লে, লাজ লাগিব নে কি ?

প্ৰতিভা : লাজ ঠিক নহয়। কিন্তু যা তা বাক্যে
কথা ক'ব কিয়। বুজিছোঁ। টকাৰ জোৰত
সি আজি ডাঙৰ মানুহ হৈ পৰিছে। কিশান
টানৰ দৰে কোটিপতি তাৰ বন্ধু। কিন্তু মনে
মনে মদ—

বিহ্যুত : মদ সি নেবেচে। বন্ধু-বান্ধবৰ কাৰণে
বাখেহে। বস্তাই চাৰ্ভ কৰে। তাই কিন্তু নিজে
কেতিয়াও নেখায়—মৰি গ'লেও নেখায়।

প্ৰতিভা : কেনেকৈ জানিলা ? অ', তোমাৰ
ভনীয়েক দেখি।

বিহ্যুত : তাবিছোঁ—Is there any truth in
it !

প্ৰতিভা : সন্দেহ কৰা— ?

বিহ্যুত : সন্দেহ ঠিক নকৰোঁ। কিন্তু—

প্ৰতিভা : কিন্তু কি। মই যদি সঁচাকৈয়ে তোলনীয়া
হওঁ, তেনেহলে চকল মোৰ দাদা হোৱাও
সম্ভৱ আৰু বস্তাও তোমাৰ ভনী। কি যে নেপুৰ
পেলাই চিনাকী দিয়া দস্তৰ এই মানুহবোৰৰ ?

বিহ্যুত : Nobody knows—বাক, যাবলৈ
দিয়া I shall look into that—

প্ৰতিভা : চাবা আকোঁ, আগলাবক ধৰিবলৈ
নিজেই আগলাব হ'ব।

বিহ্যুত : [হাঁহে]

প্ৰতিভা : হাঁহিলা যে ?

বিহ্যুত : আমাৰ জাজমেণ্টবোৰ সদায় নিজ নিজ
পৰ্যায়ৰ। ওপৰৰ জনে ওপৰলৈ আৰু তলৰ
জনে সদায় তললৈ টানে। এটাইয়ে intellec-
tual level—I mean, mental plane.
একে হোৱা হ'লে—কোনো কথা নাছিল।

প্ৰতিভা : আমি ছজনৰ ভিতৰত কোনে কাক
কেনেকৈ টানে ? Do you think, you
are of a higher mental plane ?

বিহ্যুত : সেই বিষয়ে বহুত বাক বিতণ্ডা হৈ গৈছে।
No good repeating—হ'। There
must be something—ইয়াত নিশ্চয়
কিবা বহুত লুকাই আছে। Yes, আছে।
সেই বহুত ভেদ কৰিবই লাগিব। Why
love that girl ? That—that sweet
lovely girl ?

প্ৰতিভা : কাক ভাল পোৱা ? কোনজনী
হোৱালীক ? বস্তাক ?

বিহ্যুত : ওঁ, বস্তাক।

প্ৰতিভা : বস্তাক ভাল পোৱা তুমি। তুমি ?
Love ?

বিহ্যুত : অৰ্ধৈৰ্য নহ'ব। তোমাকৈ বস্তাক মই
বেছি ভাল পাওঁ।

প্ৰতিভা : How dare you say that ?

বিহ্যুত : ভাল পাওঁ দেখি কৈছোঁ। But she is
not my beloved in the ordinary
sense.

প্ৰতিভা : কেনেকুৱা beloved ? ভনীৰ দৰে ?

বিহ্যুত : তাইক মই ভনীৰ দৰে ভাল পাওঁ। তাই

যদি সেই পানীত ডুবি মৰা মোৰ ভনীজনী
হ'লহেঁতেন। উস্। মই ভাবিব নোৱাৰোঁ।
কিমান মৰমৰ আছিল তাই। কিমান মৰম।
কিমান মৰমৰ। কিন্তু, কিন্তু—উস্। সেই দৃশ্য
কি সাংঘাতিক!

[পানীত নাও ডুবা দৃশ্যটো এই-খিনিতে প্ৰতিফলিত
হয়।]

বিহ্বাত : মই যাওঁ, মই যাওঁ প্ৰতিভা। বস্তাক মই
এবাৰ চাওঁগৈ।

প্ৰতিভা : এতিয়া গধূলি হৈছে। নোৱাৰা যাব।
Remember your promise.

বিহ্বাত : অস্। গধূলি। এবা। গধূলি হৈছে। মই
তোমাৰ ওচৰত চাবোঁৱ কৰিছোঁ। বেছ।
নেযাওঁ। নেযাওঁ। কিন্তু বস্তা। তাইক চাবলৈ
মোৰ ইমান হেপাঁহ হৈছে কিয়? [চিঞৰি]
বস্তা—বস্তা।

প্ৰতিভা : তুমি বলীয়া হৈছা নে কি? ইমানকৈ
চিঞৰিছা কিয়? ওচৰ চুবুৰীয়াই শুনিলে কি
বুলিব?

বিহ্বাত : হঁ। ওচৰ চুবুৰীয়াই শুনিলে কি বুলিব।
কিন্তু ওচৰ চুবুৰীয়াইতো মোক এজনী ভনী
নিদিয়ে।

প্ৰতিভা : ইমানবোৰ ছোৱালী থাকোতে বস্তাকহে
তুমি ভনী বিচাৰি পালাগৈ। I doubt, you
are in love with her.

বিহ্বাত : মনে মনে থাকা। মোক তাইৰ মুখখন
ভাবিবলৈ দিয়া—yes, I love her. But
she is my sister—sister—yes—
sister—[চিঞৰি] বস্তা, বস্তা, বস্তা,—

প্ৰতিভা : বলীয়া হৈছা নে কি? মনে মনে নাথাকা
কিয়?

বিহ্বাত : এবা, মনে মনে নেথাকোঁ কিয়? মনে
মনে নেথাকোঁ কিয়? নাই, নাই, মোক মাৰলৈ
দিয়া। মাৰলৈ দিয়া [ভোতাৰ খটখটনি]

প্ৰতিভা : নোৱাৰা যাব। তুমি এজন মেজিষ্ট্ৰেট,
মনত ৰাখিবা।

বিহ্বাত : মেজিষ্ট্ৰেট! এজন মেজিষ্ট্ৰেট। মই
জাজমেণ্ট দিওঁ—আনে মানি লয়। মই হুকুম
দিওঁ, আনৰ শাস্তি হয়—জেইল হয়। কিন্তু
মই নিজে কি শাস্তি ভুগিব লাগিছোঁ, আনে
জানো গম পায়। কোৱা, আনে গম পায়?

প্ৰতিভা : তোমাৰ শাস্তি মনৰ? You are
lunatic.

বিহ্বাত : এবা ঠিক কথা কৈছা। লুনেটিক। মই
লুনেটিক। মোৰ শাস্তিৰ গৰাকী মই নিজেই।
মই—খুউব ভাল পাওঁ। খু-উ-ব ভাল পাওঁ।
খুউব ভাল পাবলৈ বিচাৰোঁ। [আঁৰে হৈ]
কিন্তু কাক? তোমাক নহয়। নহয়। তোমাক
নহয়। মই নিজেই নেজানো। হয়তো বস্তাক
এবা—বস্তাক—বস্তা-বস্তা-বস্তা—

বস্তা : [লোমাই আহে] ইমানকৈ চিঞৰিছা কিয়
বিহ্বাতদা? এয়া আমি আহিছোঁ। দাদা মই
আক কিমান চাঁদলী। [ভোতাৰে খটখটনি
দকলো লোমাই অহাৰ শব্দ]

প্ৰতিভা : আহক কিমান চাঁদ বাবু। বেয়া নেপাব।
মই বহুত কথা কৈ আহিলোঁ। আহক—
আহক।

কিশান : হয় একো ছোৱা নাই মিচেছ বক্সা।
আপুনি হঠাৎ ওচি আহিল। সেইদেখি

ভাবিলো। আমি এটাই কেইজন আপোনাৰ
তালৈকে -

প্ৰতিভা : বৰ ভাল কবিলে। আহা বস্তা। উয়াতে
বঠাৰি। আৰু আপুনি।

চঞ্চল : মই বহিছোঁ বাক।

বিহ্বাত : এতিয়া ক'ক। কি উদ্দেশ্য কৰি কিশান
বাৰু আজি নহা মাগুহৰ ঘৰলৈ আহিল।

কিশান : নহা মাগুহ ঠিক নহয়। চঞ্চলবাবুৰ
ভাততো আপোনাক প্ৰায়ে লগ পাওঁ—সেই-
দেখি—।

বিহ্বাত : অ', সেইদেখি অহা নাছিল। এতিয়া
চঞ্চলবাবুৰ তালৈ মই গধূলিৰ পিছত নেযাওঁ
দেখি ঘৰতে লগ ধৰিবলৈ আহিছে।

কিশান : ঠাট্টা কৰে কিয় মেজিষ্ট্ৰেট চাহাব।

বিহ্বাত : ঘৰত মই মেজিষ্ট্ৰেট নহওঁ।

কিশান : মাফ কৰিব। মোৰ কথাটো মই উঠাই
ললোঁ। এতিয়া শুনক কেলৈই আহিছোঁ।

বস্তা : আপোনাৰ বৰ খং উঠিছিল নহয় নবোঁ।

প্ৰতিভা : খং হুঠা হ'লে কি হ'লহেঁতেন ?

বস্তা : বহিবলৈ ক'লোহেঁতেন।

প্ৰতিভা : মই নবহিলোঁ নাই। এতিয়া মোৰ
ঘৰতে বহা। কোৱা কেলৈই আহিলা— ?

বস্তা : কথা শুनावলৈ।

প্ৰতিভা : শুনোৱা। কথা শুনোৱাৰ অধিকাৰ মই
নিদিলেও তোমাক দিওঁতা আছে নহয়।

বস্তা : মানে ?

প্ৰতিভা : সৌজন্য ভাতে বহি আছে। কি হ'ল,
আপোনালোক কোনেও মুখেৰে নেমাতে
কিয় ?

বিহ্বাত : শুনি আছোঁ কৈ যোৱা।

প্ৰতিভা : শুনি থাকিলে নহয়। ক'ব লাগে।
বস্তাক কেলৈই বিচাৰিছিল ?

বস্তা : মোক বিচাৰিছিল।

প্ৰতিভা : ওঁ তোমাক। শুনা নাছিল। ঘৰত
সোমোৱাৰ লগে লগে—

বস্তা : ওঁ, শুনিছিলোঁতো। মই আকৌ ভাবিছিলোঁ
আমাক অহা দেখি আপোনাক মোৰ কথা—

প্ৰতিভা : অহা দেখি নহয়। অহাৰ আগৰে পৰা।
আৰু প্ৰায়ে তোমাৰ কথা কৈ থাকে।

বস্তা : কি বুলি ?

প্ৰতিভা : সোৱা সোধা—কি বুলি ? হেৰা,
একেবাৰে দেখোন মৌনব্ৰত। কি হ'ল ?
এতিয়া নোকোৱা কিয় ? মোৰ আগত হ'লে—

বস্তা : কি বিহ্বাতদা ? কোৱানা—নবোঁৱে কোৱা
কথা সঁচা ?

বিহ্বাত : সঁচা, বস্তা—সঁচা।

বস্তা : কি সঁচা।

বিহ্বাত : সঁচাই তোমাক মোৰ ভনী যেন লাগে।
মোৰ এজনী ভনী আছিল—তাইৰ মুখখন মই
যে তোমাক কেইবাদিনো কৈছিলোঁ ঠিক
তোমাৰ দৰে। কিন্তু তাই মৰিল—

চঞ্চল : নাই মৰা। নাই মৰা বিহ্বাত।

বিহ্বাত : কি নাই মৰা। তুমি কেনেকৈ জানিলা ?

চঞ্চল : জানো। জানো। শুনা।

[কেই বেক। নাও ভূষা দৃশ্য]

চঞ্চল : সেই নাৱত ময়ো আছিলোঁ। তোমাৰ হু-
বহৰীয়া ভনী আৰু মোক কেইজনমান ডেকা
ল'বাই উদ্ধাৰ কৰি পাবলৈ ভুলিছিল। তাৰ
পাছত মই তাইক লৈ নিজৰ ভনীৰ দৰে ডাঁড়ৰ

দীঘল কবিতো। এয়া, এয়া, তাই তোমার
সমুখত—বস্তা—।

বিহ্বাত : বস্তা তেনেহ'লে মোব ভনী ? বস্তা,
বস্তা !

বস্তা : ককাইদেউ ! [উচুপে] ককাইদেউ ।

[উপরুক্ত নকীত চলি থাকে]

প্রতিভা : কি আচরিত ?

কিশান : আচরিত মিচেছ বকরা, আচরিত। কিন্তু
কি অপূর্ব এই দৃশ্য ! ককাইভনীৰ এনে মিলন
কেতিয়াও দেখা নাই। হাকিম চাহাব। হাকিম
চাহাব। নাই। তন্নয়। একেবানে তন্নয়।
দিষ্টাৰ্ব কবি লাভ নাই। শুনক—মিচেছ বকরা।

প্রতিভা : কি হৈছে ?

কিশান : আমি তেনেহ'লে এতিয়া উঠোঁ। চঞ্চল-
বাবু।

চঞ্চল : বব কিশানবাবু। বস্তা অলপ শান্ত হওক।
বস্তা।

বস্তা : [উচুপি] কি দাদা।

চঞ্চল : তই থাকিবি নে যাবি।

বস্তা : মই !—দাদা [কান্দি দিবে]

চঞ্চল : নেকান্দিবি আকবী। মইতো তোক
কৈছোৱেই, বিহ্বাতহে তোব আচল দাদা—

বস্তা : মই তোমাক এবিৰ নোৱাৰোঁ দাদা। দাদা,
মোক এবি বৈ তোমালোক ক'লৈ যোৱা দাদা ?

[উচুপে]

চঞ্চল। নাযাওঁ। কলৈকো নাযাওঁ। বিহ্বাত।

বিহ্বাত : [ঠোপনিৰ পৰা দাব পোৱা মাহুৰৰ দৰে]
হঁ। কোন ? চঞ্চল। কি কৈছা ?

চঞ্চল : কৈছোঁ, আমি এতিয়া যাওঁ। কি কয়
কিশান চাঁদ ?

কিশান : এবা যাব লাগিছিল।

বিহ্বাত : নাই, নাই। আক অলপ বহক। চাহ
খাই যাব। প্রতিভা...

প্রতিভা : যোৱা মাহুৰ যাব খুজিছে, যাবলৈ
নিদিয়া কিয় ?

বস্তা : [হুখত] ব'লা দাদা। আমি ইয়াৰ পৰা
যাওঁগৈ।

বিহ্বাত : নাই নাই বস্তা। তুমি যাব নোৱাৰা।
মই তোমাক যাবলৈ নিদিওঁ।

বস্তা : মই ইয়াত থাকিব নোৱাৰোঁ বিহ্বাত দা।

বিহ্বাত : মোকো তোমাব দাদাবৰ দৰে কেৱল
দাদা বুলি মাতা।

বস্তা : [হুখত] দাদা, দাদা, আমি যাওঁ। ব'লা
দাদা...[নকীত]

চঞ্চল : যাওঁ বিহ্বাত।

[সোতাবে খটখটাই আতৰি যোৱাৰ শব্দ]

কিশান : এতিয়া আঠোহে হাকিম চাহাব। কিন্তু
আচল কথাটো বৈ গ'ল। আকো এদিন
আহিম বাক।

বিহ্বাত : কি আচল কথা, কিশান বাবু ?

প্রতিভা : তুমি আকো যোৱা মাহুৰক বাখি থৈছা
কিয় ?

বস্তা : [দূৰবগৰা] আহক কিশান খুড়া। আমি
বৈ আহোঁ নহয়।

কিশান : বাক যাওঁ। নমস্কাৰ।

[সোতাবে বেগ দি আতৰি যোৱা শব্দ]

বিহ্বাত : অস্তৱৰ দৰে চঞ্চলহঁতক খেদি দিলা কিয় ?

প্রতিভা : ইমান যদি বেয়া লাগিছে তুমিও যোৱা।
ভনী, ভনী। [বিকণৰ হাঁহি] Swindler-ৰ
দল। A thoroughly made-up story.

হাকিমৰ লগত গা ধৰিয়াবলৈ কি গ্ৰেন।
Heartless.

বিহ্বাত : [শক্তভাৱে] হাৰ্টলেচ্ কোন ? মই নে
তুমি !

প্ৰতিভা : হাৰ্টলেচ সেইবোৰ যি নিজৰ তিবোতা
এৰি আনক ভাল পাব খোজে...

বিহ্বাত : তুমি সেই কথা কেনেকৈ ক'ব পাৰিছা ?

প্ৰতিভা : বস্তা তোমাৰ ভনী হ'ব নোৱাৰে। তাই
এটা টোপ। টোপ। আৰু সেই টোপ তুমি
সিলিবলৈ ওলাটছ। জানা, ইয়াৰ পৰিণাম।

বিহ্বাত : নাও ডুবাৰ হবছ ঘটনা চকলে কেনেকৈ
জানিলে। সি কি মিছা কথা কৈছে। আৰু
যেনিবা কৈছে...বস্তাৰ মুখৰ লগত মোৰ সেই
ভনীজনী...

প্ৰতিভা : একে চেহেৰাৰ কিমান মানুহ থাকিব
পাৰে...

বিহ্বাত : [ভোতাৰে খটখটাই ইফাল নিকাল কৰি] I
am thoroughly convinced, she is
my sister...ভনী...

প্ৰতিভা : কি ?

বিহ্বাত : মই তাইক মোৰ ওচৰলৈ আনিব
খোজেঁ।

প্ৰতিভা : নোৱাৰা।

বিহ্বাত : কিয় নোৱাৰোঁ ?

প্ৰতিভা : নোৱাৰা বুলিছে। নোৱাৰা। How
dare you have a second wife ?

বিহ্বাত : [খটখটাই ওচৰ গাপি] কি। কি ক'লা ?

প্ৰতিভা : ঠিকেই কৈছো। A second wife...
মই জীয়াই থাকোঁতে।

বিহ্বাত : [টামি টামি কৰি] তা...ই মো...ৰ ভনী।

প্ৰতিভা : No, no, she is a whore.

এনেকুৱা ধুনীয়া গাতক একোজনী হাতত
লৈয়েই swindler আৰু আগলাববোৰে নিজৰ
কাম আদায় কৰে। এই সাধাৰণ কথাটোকে
মই তোমাক বুজাব পৰা নাই। আচৰিত।

বিহ্বাত : Do, as you please...

[চকিত বহি পৰাৰ শব্দ]

প্ৰতিভা : তুমি কান্দিছা ?

বিহ্বাত : নিমাত।

প্ৰতিভা : কোৱা তুমি কান্দিছা কিয় ?

বিহ্বাত : নাই কন্দা।

প্ৰতিভা : সেয়া, তোমাৰ চকুত পানী।

বিহ্বাত : [লেহাই] I must have my sister
back.

প্ৰতিভা : তুমি বলীয়া হৈছা। You are
getting...mad...mad.

বিহ্বাত : সঁচাকৈয়ে মই বলীয়া হৈছো। বলীয়া
হৈছো। [ভোতাৰে খটখটাই ওচি বোহাৰ শব্দ]

প্ৰতিভা : ক'লৈ যোৱা ?

বিহ্বাত : বস্তাক লৈ আহোঁগৈ।

প্ৰতিভা : ব'ৰা, নেযাবা।

বিহ্বাত : যাম। তোমাৰ কথা মই হুতনো।

প্ৰতিভা : [ওচৰলৈ গৈ] তুমি মোৰ কথা শুনিব
লাগিব।

বিহ্বাত : হুতনো। হুতনো। হুতনো।

প্ৰতিভা : নোৱাৰা যাব।

বিহ্বাত : যাম, যামেই—

[খটখটাই ওচি যায়। পাকী টাট কৰি চানি বোহাৰ
শব্দ। তাৰ নিহত হোৱাৰ ইলুবিহোৱাৰ শব্দ]

প্ৰতিভা : কোন ?

কিশান : [হুবহুৰপৰা] ভিতৰলৈ যাব পাৰোঁ ।

প্ৰতিভা : সোমাই আহক । [কিশানৰ ঘোঁতাৰ শব্দ শুনিবলৈ আহে]

কিশান : মাক কৰিব মিচেছ বকরা । নমস্কাৰ ।

প্ৰতিভা : নমস্কাৰ । বহক ।

কিশান : ধন্যবাদ । মই এটা কথাৰ কাৰণে—

প্ৰতিভা : কওক কি কথা ।

কিশান : আপুনি যদি অবিবাহিত নকৰে—

প্ৰতিভা : কওকচোন কি কথা ।

কিশান : মোৰ ডিউটিহে মই কৰিব খুজিছোঁ ।

প্ৰতিভা : ভাঙি কওকচোন ।

কিশান : শুনক । জানে ?

প্ৰতিভা : কি ?

কিশান : জানে, চঞ্চল দত্ত আপোনাৰ কি হয় ?

প্ৰতিভা : [ঠাট্টাৰ স্বৰত] কেলৈহে । আপোনালোকে দেখোন কৈছেই । চঞ্চল দত্তৰ মই জনীয়েক আৰু বায়বাহাছৰ পৰমানন্দ ছৱৰাৰ ভোলনৌয়া জীয়েক । নাই কোৱা জানো ?

কিশান : আপুনি ধেমালি বুলি ভাবিছে ?

প্ৰতিভা : সঁচা বুলি ভাবিব লাগে নে কি ?

কিশান : আপুনি যদি সুশুনো বোলে মই যাওঁ ।

প্ৰতিভা : ব'ব ।

কিশান : কওক ।

প্ৰতিভা : আপোনাক সেই কথা কোনে ক'লে ?

কিশান : মই জানো ।

প্ৰতিভা : কেনেকৈ জানিলে ?

কিশান : মোৰ দেউতাই কৈছে আপুনি জানে বায়বাহাছৰ দীপটাদ ঠাকুৰ যে আপোনাৰ দেউতাকৰ বিশেষ বন্ধু ।

প্ৰতিভা : জানো । কিন্তু আপোনাৰ আংকল হে—

কিশান : আংকল নহ'ল কাঁদাৰ ।

প্ৰতিভা : পিছে কি হ'ল ?

কিশান : জানে ? আপুনি যে ডিফ্ৰগ্ৰুৱ হোৱালী ।

প্ৰতিভা : নেজানো । মই বাগিছাৰ হোৱালী ।

কটিকজান বাগিছাৰ ।

কিশান : সেই কথা ময়ো জানো । আপোনাৰ দেউতাকৰ বাগিছা যে কটিকজান—

প্ৰতিভা : আপুনি কি ক'বলৈ আহিছে, সোনকালে কওক, নহ'লে ।

কিশান : ইমান অৰৈখ্য হ'লে, মই ইমান ছিবিয়াচ কথা এটা কওঁ কেনেকৈ । জানে—চঞ্চল দত্ত যে মোৰ অন্তৰঙ্গ বন্ধু । কেবল business partner বুলি মই সেই কথা কোৱা নাই । তেওঁৰ বন্ধু হিচাপে মই ভাবোঁ । মোৰ কিছু দায়িত্ব আছে । তেওঁৰ জীৱনৰ মাজত, আজি কিছু দিনৰপৰা মই বিশেষভাৱে সোমাই পৰিছোঁ ।

প্ৰতিভা : স্বাভাৱিক । তেওঁৰ এজনী ধুনীয়া চিঠাৰ নাই জানো ?

কিশান : মানে ?

প্ৰতিভা : আপোনাৰ নজৰ সেইফালে বেছি ।

কিশান [থপকৰে] মিচেছ বকরা ।

প্ৰতিভা : বাব । বেছ যাওক—

কিশান : শুনক । এই কথা আপুনি কাকো নক'ব ।

প্ৰতিভা : কি কথা ।

কিশান : মই ইয়ালৈ অহাৰ কথা ।

প্ৰতিভা : ক'লে কি হ'ব ?

কিশান : মোৰ একো মহুৰ । মাহুৰে আপোনাক বেয়া বুলিব ।

প্ৰতিভা : কিয় ?

কিশান : কাৰণ মোৰ দৃষ্টিত বস্তু যেনেকুৱা, আপুনিও তেনেকুৱা।

প্ৰতিভা : কিশান বাবু। ইমান সাহ আপোনাৰ কেতিয়াৰ পৰা হ'ল।

কিশান : চঞ্চল দস্তৰ ভনী বস্ত্ৰাৰ ওপৰত, মোৰ চকু বুলি, কোনে কৈছিল। মই, নে আপুনি? আপোনাৰ কি বিচাৰ বুদ্ধি ইমানেই? শুনক। বস্ত্ৰা ধুনীয়া, মই স্বীকাৰ কৰোঁ। কিন্তু জানে, তাইক আমি কিমান মনম কৰোঁ। আপুনি ভবাৰ দৰে নহয়। আপুনি বিশ্বাস নকৰিলেও। তাই আপোনাৰ স্বামীৰ ভনী, আৰু আপুনি চঞ্চল দস্তৰ ভনীয়েক।

প্ৰতিভা : মোক ক্ষমা কৰিব। মোৰ মনটো এই কেইদিন বৰ ঠিক হৈ থকা নাই। মই একো ভাবিব নোৱাৰা হৈ গৈছোঁ। কিবোৰ যে ঘটনা লাগিছে! বহক, থিয় হৈ থাকিল দেখোন।

কিশান : বহিছোঁ। শুনক—কেনেকৈ চঞ্চল দস্ত আপোনাৰ নিজা ককায়েক মই সকলো বিবৰি ক'ম।

প্ৰতিভা : কওক, কওক। মই নিশ্চয় শুনিম।

কিশান : ধন্যবাদ। শুনক।

[সঙ্গীত, দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

প্ৰতিভা : দেউতা।

বাবুবাৰাহুৰ : হয় আই। কিশানৰ পৰা তই শুনা কথা এটাও মিছা নহয়। কি কৰিবি আই। কপালত সন্তানৰ পিতৃ হোৱাৰ ভাগ্য লিখা নাছিল কাৰণেই এনে হ'বলৈ পালে। চাৰি বছৰ বয়সৰেপৰা তোক তুলি-তালি বুকুৰ উমনি দি ডাঙৰ কৰিছোঁ মই আই।

প্ৰতিভা : দেউতা—[কান্দে]

বায় : প্ৰতিভা। নেকান্দিবি আই। দেউতাক জানো ক্ষমা নকৰ।

প্ৰতিভা : দেউতা। মোৰ যে আন কোনো দেউতা নাই। আপুনিয়েই—

বায় : ক'ত। চঞ্চল ক'ত। আৰু বিছাত?

প্ৰতিভা : কোনো অহা নাই। মই পাঁচ বজাৰ প্লেণত আকৌ উভতি যাম। মই নেজানি চঞ্চল দাদাক কিমান যে টান কথা শুনাইছোঁ। এয়া যে মঙহৰ টান দেউতা। আপুনিয়েই যে মোৰ এটাইতকৈ আপোন দেউতা। [কান্দে]

বায় : প্ৰতিভা।

[সঙ্গীত দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

[খটখট কৰে জোতাৰ শব্দ চাপি আহে]

বিছাত : প্ৰতিভা। প্ৰতিভা। প্ৰতিভা। প্ৰতিভা ক'লৈ গ'ল? ষ্টেঞ্চ। [জোতাৰ শব্দ] অ' এইখন। এইখন—প্ৰতিভাৰ চিঠি। [পঢ়ে]

প্ৰতিভা : মই দেউতাক লগ ধৰিলৈ আহিলোঁ। আজিয়েই পাঁচ বজাৰ প্লেণত উভতিম। চিন্তা নকৰিবা। প্ৰতিভা।

বিছাত : কিশান টান্দে কোৱা কথা তেন্তে সঁচা। হ' এতিয়া চাৰি বাজিছে আৰু দেৰ ঘণ্টা। দেৰ ঘণ্টাৰ পিছত প্ৰতিভা পাবহি। সঁচা কথা। প্ৰতিভা চঞ্চলৰ নিজা ভনী। আৰু বস্ত্ৰা। বস্ত্ৰা মোৰ what a miraculous discovery? হহ্। বস্ত্ৰাক মই ভাল পাওঁ। কিন্তু কিয় পাওঁ।' ভনী বুলি—নহয়, নহয়, কেবল ভনী বুলি নহয়, she looks like exactly like me. Yes. ঠিক মোৰ দৰে—মোৰ দৰে। মোৰ দৰে সকলো বস্তু মোৰ ভাল লাগে আইদিয়া, মোৰ টেট, -মোৰ

ইমাজিনেশ্যন, মোৰ আৰ্টিষ্টিক এবিলিটি সকলো—সকলো। বস্তা suits my taste. কিন্তু বস্তা যদি মোৰ ভনী নহ'লহেঁতেন। এৰা তাই যদি মোৰ ভনী নহ'লহেঁতেন। তেতিয়া। তেতিয়া—

বস্তা : তেতিয়া কি হ'লহেঁতেন—বিহ্যাত দা।

বিহ্যাত : অ' তুমি। মোৰ পিছে পিছেই আহিলা তুমি বস্তা।

বস্তা : দাদাই পঠিয়াই দিলে। কিশান চাঁদ খুড়ায়ো ক'লে আহিবলৈ—

বিহ্যাত : কিশান চাঁদ এতিয়া তোমালোকৰ তাত ?

বস্তা : দাদাৰ লগত নবৌৰ বিষয়ে কথা পাতিছে। পিছে নবৌ হেনো দাদাৰ নিজা ভনীয়েক। তুমি বিশ্বাস কৰা দাদা ? [হুঁত পেন আহি নমাৰ শব্দ]

বিহ্যাত : বিশ্বাস মোৰ হৈছে বস্তা। তোমাকো যেনেকৈ মোৰ ভনী বুলি বিশ্বাস হৈছে। ইমান দিনে মোৰ হেবোৱা ভনীজনীকে মই বিচাৰি ফুৰিছিলোঁ। মোৰ এটাইখিনি মৰম এটাইখিনি ভালপোৱা—এটাইখিনি তাইৰে প্ৰাপ্য। তাই মোৰ ভনী, মোৰ দৰে নিজেই ওচৰৰ। মই এতিয়া বুজিছোঁ—মোক কি লাগে। হবহ মোৰ দৰে [হঠাৎ অন্ধৰ হৈ] বস্তা। বস্তা।

বস্তা : দাদা।

বিহ্যাত : বস্তা—বস্তা—বস্তা মোক কি লাগে মই বুজিছোঁ। মোক কি লাগে। মোক কি লাগে। প্ৰতিভা। প্ৰতিভা মোক কি লাগে মই বুজিছোঁ। তুমি তুমি মোক কি লাগে—নোৱাৰা নোৱাৰা—

বস্তা : দাদা।

বিহ্যাত : নোৱাৰা প্ৰতিভা। নোৱাৰা। মই এটা পায়ণ। তোমাৰ, তোমাৰ ভালপোৱা মোক নেলাগে—নেলাগে।

প্ৰতিভা : কাৰ ভাল পোৱা নেলাগে।

বিহ্যাত : অ' প্ৰতিভা। আহিলা। বেহ। ভাল কৰিলা। চঞ্চল আহিব। তোমাক লৈ যাব। তুমি যাবা। চঞ্চল তোমাৰ ককায়েক। আক মই বস্তাৰ ককায়েক। চঞ্চল এতিয়াও নাহিল কিয় ?

চঞ্চল : আহিছো বিহ্যাত। বস্তাজনীক ধেমালী কৰোঁতেই উচাট মাৰি গুচি আহিল। মই তাইক নিবলৈ আহিছো বিহ্যাত।

বিহ্যাত : নাই—নাই বস্তাক তুমি নিব নেলাগে। মই তোমাক এটা বৰ ভাল বস্তা উপহাৰ দিম, কোৱা নিবা।

চঞ্চল : তোমাৰ কি হৈছে বিহ্যাত। তেনেকুৱা কৰিছা কিয় ?

বিহ্যাত : একো হোৱা নাই। মই আজি মোক কি লাগে বুজিব পাৰিছোঁ। এয়া এয়া প্ৰতিভা। তোমাৰ ভনী প্ৰতিভা।

চঞ্চল : প্ৰতিভা। তেনেহ'লে সঁচাকৈয়ে পাই হেৰুৱাব ধোজা প্ৰতিভাক ঘূৰাই পাম বিহ্যাত। বিহ্যাত।

প্ৰতিভা : দাদা। চঞ্চল দাদা। মোক কমা কৰা।

চঞ্চল : প্ৰতিভা। প্ৰতিভা। মোৰ হেবোৱা প্ৰতিভাক মই আকৌ ঘূৰাই পাইছোঁ।

বিহ্যাত : যোৱা প্ৰতিভা। তুমি চঞ্চলৰ তালৈ যোৱা। বস্তা ইয়াত থাকিব। মই বস্তাক নিদিওঁ। বস্তা মোৰ—

প্ৰতিভা : তুমি—তুমি বলীয়া হৈছা।

বিদ্ভাত : ওঁ, বলীয়া হৈছে। নাই, নাই বলীয়া
হোৱা নাই। মই মোক কি লাগে বিচাৰি
পাইছো। মোক মোক। তোমাক নেলাগে।
তুমি যোৱা—যোৱা, যোৱা।

বস্তা : বিদ্ভাত দা। নবৌক কমা কৰা। নবৌব দোষ
একো নাই।

চঞ্চল : বিদ্ভাত শ্বশু হোৱা। আমি ছয়ো ছয়োবে
হেৰোৱা ছজনী ভনীক দুবাই পাইছো।
তোমাৰ বস্তাক নিশ্চয় তুমি তোমাৰ লগত
ৰাখিবা। কিন্তু প্ৰতিভা। মোৰ ভনী প্ৰতিভাৰ
একো দোষ নাই। তেওঁক তুমি এনেকৈ
যাবলৈ নকৰা। কোৱা, কোৱা বিদ্ভাত।

বিদ্ভাত : কি ক'ম চঞ্চল। মই একো ভাবিব
নোৱাৰা হৈ গৈছে। তুমি, তুমি অলপ সময়

থাকা। নাঘাৰা। নহ'লে, নহ'লে মই ক'ব
নোৱাৰোঁ কি কৰিম।

চঞ্চল : শ্বশু হোৱা বিদ্ভাত। মই সদায় তোমাৰ
ওচৰলৈ আহিম। তুমি তোমাৰ ভনীক মৰম
কৰাৰ দৰে মোৰ ভনীকো—প্ৰতিভা, কোৱা,
একো নোকোৱা কিয় ?

প্ৰতিভা : কি ক'ম ?

বিদ্ভাত : [শ্বশু হৈ] কোনোও একো ক'ব নেলাগে।
প্ৰতিভা, বস্তা মই তুমি একেলগে থাকিম।
হ'ব ?

চঞ্চল : হ'ব।

বস্তা : দাদা। দাদা। ইমান যে ভাল হ'ব। ইমান
যে ভাল হ'ব—ইমান যে—

[নদীত]

ভাৰতী

ড° বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য

গুৱাহাটীৰ শিলপুখুৰীৰ ওচৰত এটা ঘৰ। ঘৰটোৰ দুটা অংশ। দুই অংশৰ লগত যোগাযোগ মাত্ৰ এখন বিৰিকি। এফালে থাকে অমিয়া, আনফালে সুৰেশ। দুয়ো বামী স্ত্ৰী, যদিও দুয়োৰে মাজত বাৰ বছৰে কোনো সংসৰ্গ নাই। মাজৰ বিৰিকিখন সেয়ে সদায় বন্ধ থাকে। আন এখন বিৰিকি খুলিলে কাষতে ভাৰতীহঁতৰ ঘৰ। কাষতে পূৰ্ণ ককাৰ ঘৰৰ এটা কোঠা দেখা যায়। তাত মধুৰাবু আৰু বৈণায়েক আছে।...অসমীয়া বঙালীৰ সংঘৰ্ষৰ সময়। নিশা আঠমান বাজিছে। বাহিৰত আন্ধাৰ। মিলিটেৰী আৰু পুলিচৰ ঢোকা পহৰা চলি আছে।...ভাৰতীয়ে সুৰেশৰ পিনৰ বিৰিকিখন খুলি পূৰ্ণ ককাৰ ঘৰত হোৱা গুণ্ডাগোলৰ খবৰ ল'ব খুজিছে। অমিয়াই বাধা দিছে।...বাৰি ঘোৰ আৰু মধুৰাবু দুয়ো পুৰণি বাস্তৱিক বন্ধু ; সেইমিশা সন্ত্ৰীতি স্থাপনৰ কামত আহি সুৰেশৰ লগত কথা পাতি আছিল।...বিপুল আৰু ভাৰতীয়ে দুয়ো দুয়োকে ভাল পায় ; বিয়া হোৱাটো বিচাৰে, কিন্তু আন্তিগত বাধা। সেই বাধা অতিক্ৰম কৰিলে.....

চৰিত্ৰ :

অমিয়া

ভাবতী

বিপুল

ৰবি ঘোষ

মধুৰাবু

সুবেদ্র

প্ৰথম প্ৰচাৰ ১৯৬৮

অমিয়া : মুখলিবা, সেইখন খিৰিকি মুখলিবা।

ভাবতী : কিয়, এইপিনে শুবেন ভিনিহিব কোঠাহে।

অমিয়া : সেইখন আজি বাৰ বছৰে খোলা নাহ ;
'আজিও নেলাগে।

ভাবতী : বাৰ বছৰ ! কি আচৰিত কথা। ওচৰত
আজি বাতি যদি মতামাহুহ নেথাকে, ভয়
লাগিব। শুবেন ভিনিহিক কথাষাৰ কৈ থওঁ।
মই ইয়াতে থাকিম বুলি। বাহিৰত গণ্ডগোল
চলি আছে।

অমিয়া : নেলাগে।

ভাবতী : মোৰ যে ভয় লাগিছে।

অমিয়া : মই আছোঁ নহয়। ছুৱাৰ বন্ধ। আজি
বাৰ বছৰ মই ইয়াত অকলে আছোঁ। গল্প
লিখিছোঁ। কিতাপ পঢ়িছোঁ। গান লিখিছোঁ
আৰু তোমাক নকৈ কি ? প্ৰতিশোধ লৈছোঁ।

ভাবতী : প্ৰতিশোধ ! কাৰ ওপৰত ?

অমিয়া : আই বোপাইৰ ওপৰত।

ভাবতী : আচৰিত। তেওঁলোক দেখোন মৰি
দেৱতা হ'ল।

অমিয়া : কিন্তু তেওঁলোকে আজিও মোক শতক
শালি আছে।

ভাবতী : আপুনি নিজৰ আই-বোপাইক কেনেকৈ
শত্ৰু বুলি ভাবিছে ক'ব পৰা নাই। মোৰ
আই বোপাই ইমান ভাল ! আনকি তেওঁলোকে
বিয়াৰ কথাটোও মোৰ ওপৰত এৰি দিছে।
সকলো আই বোপায়েই মৰমিয়াল।

অমিয়া : বিয়াৰ কথাটো তোমাৰ ওপৰত এৰি
দিছে ? চাবা যাতে ছলনা নকৰে।

ভাবতী : [বিবক্ষিত] কেলেই ছলনা কৰিব ?
খিৰিকিখন পুলি দিওঁ। দেউতাঠতৰ খবৰ
লওঁ। তেওঁলোকক পূৰ্ণ ককাৰ তালৈ নিছে।
ভাত বা কেনে পাইছে ?

অমিয়া : সেইখন খিৰিকি মঠ খুলিবলৈ নিদিওঁ।
মৰিলেও নিদিওঁ।

ভাবতী : কিয় ?

অমিয়া : তুমি শুনি কি কৰিবা ? আজি বাৰ বছৰ
এনেকৈ আছোঁ, উমিলাৰ দৰে।

ভাবতী : আচৰিত। ইমান ওচৰতে আছোঁ, তথাপি
নেজানো আপোনালোকৰ মাজত দেখা-দেখি
নাই ?

অমিয়া : দেখাদেখি ? ঠিক নেদেখা নহয়। দেখোঁ।
নেমাটোঁ। সংসৰ্গও নাই। আই-বোপায়ে বিয়া
দিলে বলেৰে। দায় সাবিবলৈ। কাৰণ কি
জানা নে ? বহুত দৰা ওলাইছিল। মই হেনো
বৰ ধুনীয়া আছিলোঁ।

ভাবতী : [হাঁহি] আপুনি এতিয়াও ইমান ধুনীয়া,
আগেয়ে ছাগৈ কিমান ধুনীয়া আছিল !

অমিয়া : [বিবক্ষিত] ধুনীয়া হৈয়েই কাল হ'ল।
আই বোপায়ে বহুত পাত্ৰ ঠিক কৰিলে, কিন্তু
কোনেও মোৰ হৃদয়ত ভালপোৱাৰ উদ্ভেক
কৰিব নোৱাৰিলে। শেহত তেওঁলোকে
প্ৰতিশোধ ল'লে। মোৰ অমতে বিয়াৰ
বন্দোৱস্ত কৰিলে এই মাহুহজনৰ লগত,
প্ৰতিবাদ কৰিছিলোঁ, একো লাভ নহ'ল। শেহত
অভিমান কৰি পোৱনি কোঠাতে বিচ্ছিন্ন।

ভাবতী : আচৰিত ! কেনেকৈ পাৰিলে ?

অমিয়া : পাবিলো। তেওঁ নিকপায় হৈ মোক এই
সংলগ্ন কোঠা দুটা সাজি দিলে। ইগাতে আজি
বাৰ বছৰ আটো। তেওঁ বৈছিল, মহ এহি
খিৰিকখন জপাই থৈটো। সেয়াই মন যায়
খুলিবা। কোনো দিনে খোলা নাই, আজিও
খোলা সহ কৰিব নোৱাৰোঁ।

ভাৰতী : কিন্তু মহ খুলিমহ। মহ দেউতাই তৰ
কথা জানিব খোজে।

অমিয়া : খুলিবা। খুলিবা পুলিছো খুলিবা।
তাতকৈ এতখন খিৰিকি খোলা। এইখন
খিৰিকিবে প্ৰেম ককাৰ ঘৰ দেখি থাকিব।
আজা মোৰে শপত। ভনীটি, তুমি মোৰ
আলহী। গৃহস্থনীৰ কথা পেলাব নেপায়।
[খিৰিকিখন খুলি দিয়ে। একাডিকিৰ শব্দ শুনা যায়]
এইবোৰ কি ? গুণাবোৰ নিশ্চয় ককাৰ ঘৰলৈ
আহিছে। নহয় নহয়, ভয়ৰ কাৰণ নাই
ভাৰতী। খিৰিকিখন জপাত দিওঁ। এইফালে
কোনোবা অহা যেন লাগিছে বা বেয়া সময়।
খোলা থকা ভাল নহয়।

ভাৰতী : মোৰ ভয় লাগিছে।

অমিয়া : ভয় বৰিব নেলাগে খিৰিকিখন বন্ধ
কৰি দিলে থাকে সকলো সহজ হৈ যাব।
ঘৰৰ ভিতৰত কোনেও একা কৰিব নোবাবে
মানুহবোৰ মৰা নাই নহয়। আটাইবোৰ বেয়া
মানুহ নহয় নহয়। তত্পৰি পুলিচ মিলিটোৰী
আছে।

ভাৰতী : দেউতাই কৈছে এনেকৈ বন্দ খবিয়াল হৈ
থাকিলে ভাৰতবৰ্ষ নেথাকে। হিন্দু মুচলমানৰ
কাজিয়া হৈ ভাৰতবৰ্ষ হুকাল হ'ল; এতিয়া
এনেকৈ অসমীয়া-বঙালীৰ কাজিয়া হ'লে

সোণৰ অসম দেশো নেথাকে। চাওক আমাৰ
পৰিয়ালটোত। আমি প্ৰত্যেকেই অসমীয়া
কওঁ, মই গানো গাওঁ অসমীয়াত। তথাপি
ঘৰৰপৰা এনেকৈ পলাই থাকিব লগা হোৱাটো
মোৰ পক্ষে সহ্য হোৱা নাই। চাওক
খিৰিকিবে, আমাৰ ঘৰটো আন্ধাৰ। এই
আন্ধাৰ অনাৱশ্যকীয়।

অমিয়া : [খিৰিকিখন জপাব থকি] এজন মানুহ
পদূলি মুখত বৈ আছে, ওঁ পদূলি মুখত।
মানুহজন শান্তশিষ্ট, ধুনীয়া যেন বোধ হৈছে।
চোৱাচো'ন একেথৰে তোমালোকৰ ঘৰটো
কেনেকৈ চাই আছে।

ভাৰতী : [চাই] নবো। তেওঁ কোন নহি চিনি
পাইছো। মই তেতিয়াই মাতিছিলোঁ, এতিয়া
আহিছে, চাওক।

অমিয়া : এনে জোনাকত মানুহ মনিলেও চিনিব
নোৱাৰি। তুমি কেনেকৈ চিনিলা ?

ভাৰতী : পাবিলো আক।

অমিয়া : তেনেহ'লে তেওঁ তোমাৰ হয় অতি
আপোন মানুহ, নহ'লে তোমাৰ অতি ডাঙৰ
শত্ৰু। এই গুণগোলৰ সময়ত শত্ৰু হোৱাই
বেছি সম্ভৱপৰ। কিন্তু তুমি যাক মাতিছিল।
তেৱেঁই যে এওঁ তাক কেনেকৈ জানিলা ?

ভাৰতী : মানুহজনক মই ইমান ভালকৈ জানো যে
জোনাকত নেলাগে আন্ধাৰতো দূৰতে চিনিব
পাৰিম। তেওঁক ইয়ালৈ মাতিওনে ?

অমিয়া : এই কোঠাটোলৈ পুৰুষ অহাটো মই
নিবিচাৰোঁ। [অলপ বৈ ছুনিয়াৰ চাবি] মই
সহ কৰিব নোৱাৰোঁ।

ভাৰতী : আচৰিত। পুৰুষো মানুহহে।

অমিয়া : নাবী নহয়, পুকষ । কোনো পুকষকে কেউিয়াও মই ভাল পোরা নাই । ভাল পাব মই নেজানিলোঁ ।

ভাবতী : এইবোৰ কথা মোক নক'লেও হ'ব । শুনক মোৰ লগত এওঁৰ অলপ জকৰী কথা পাতিব লগা আছে । আপুনি ভিতৰত থাকিব । কথা পতা শেষ হ'লে মই তেওঁক বিদায় দি আপোনাক মাতিম ।

অমিয়া : কি বিশেষ কথানো পাতিব খুজিছা ?

ভাবতী : এটা বিশেষ কথা ।

অমিয়া : মানুহজন কোন ?

ভাবতী : বিপুল ।

অমিয়া : বিপুল ?

ভাবতী : ঐ ।

অমিয়া : বাক মাতা । মই ভিতৰলৈ যাওঁ ।
[ছৰাব মেলি ভিতৰ সোমায়]

ভাবতী : বিপুল !

বিপুল : [খিৰিকিব কাঞ্চলৈ আহি] মোৰ বেলি হ'লহে । একজন আলহী আহিছিল । আক চেনিকুঠীখনত ছলস্থল । নবগ্রহ পাহাৰৰ ওপৰত বোলে বঙালী গুণা কিছুমান আছেহি, বাতি নামি আহিব হেনো । অপপ্রচাৰ । খবৰ কৰি জানিব পাৰিলোঁ মিছা । শ্ৰবেণ দাদা একেবাৰে পাহাৰৰ ওপৰ পালেগৈ । তাত তেওঁ ছুগি দাইনাব শব্দ শুনিলে । কিছুমান মানুহে বাত বজাই ভাঙৰ ভাগৰ পলুৱাই বং কৰিছে । কি আচৰিত কাণ্ড, দেখিছা নহয় ?

শিলপুখুৰীৰ—

বিপুল : এইকালে বঙালী মানুহ ভাগিছে । তোমাৰ দেউতাই ক'ত ?

ভাবতী : পূৰ্ণ ককাৰ ঘৰত । ককাই লৈ গ'লহি । তাতো গুণাব লগত তৰ্কাতকি হৈ আছে, শুনিছানে ?

বিপুল : [কাণ পাতি] ঠিকেইতো । কিমান পৰ হ'ল ?

ভাবতী : আমি এইমাত্ৰ শুনিছো ।

বিপুল : মই খবৰ কৰি আয়ো ব'বা ।

ভাবতী : কিমান সময় হ'ব ? [হঠাতে সেইকালৈদি কোনোবা দৌৰি অহাৰ শব্দ হয়] তুমি সোমাই আঠা । শুনিছা নহয়, এইফালে কোনোবা দৌৰি আহিছে । পূৰ্ণ ককাৰ ঘৰৰ পৰা এটোটা পোন বাট ।

বিপুল খিৰিকিখন বন্ধ কৰি দিয়া । মই খবৰ কৰি এতিয়াই আঠিছো ।

ভাবতী : [খিৰিকিখন বন্ধ কৰি দি কয়] আচল কথাটো পতা নহ'লেই । এইবোৰ ভাষাৰ কাজিয়া মোৰ ভাল নেলাগে । নবো । এওঁ যদি মোক কথা নিদিয়ৈ তোমো সৰ্বনাশ । সময় নাই ।

অমিয়া : তোমালোকৰ কথা পতা হ'ল ?

ভাবতী : ওঠো । গণ্ডগোল নাম কাটিলেহে তেওঁ আহিব । ককাৰ ঘৰৰপৰা । কোনোবা কেইটা-মান দৌৰি আহিছে । গণ্ডগোল থাকে মানে মোৰ কথা পতা নহ'ব ।

অমিয়া : তোমাৰ ভয় লাগিছে নে আকোঁ ?

ভাবতী : “বিপদে মোকেৰ বন্ধা কৰ এনহে মোৰ প্রাৰ্থনা, বিপদে যেন না কৰি আমি ভয় ।”

অমিয়া : ভয় কৰি একো লাভ নাই । যি হ'ব লগা আছে হ'বই ।

ভাবতী : [হুনিয়াহ চাৰি] দেউতাই এটো কথা মুঠেটো বিশ্বাস নকৰে । মাই আকোঁ কৰে । মৈমন-

চিহ্নিত থাকোঁতেও দেউতা হেনো আক কোবাল আছিল। ভাগ্য, নিয়তি, এইবোৰ একো নেমানে। কেৱল পুৰুষাৰ্থত বিশ্বাস। জানে নহয়, দেউতা আছিল সুভাষ বন্দুৰ সহকৰ্মী। বেবল ভলটিয়াৰ গুপত আছিল। মোৰ জন্মৰ সময়ত দেউতা আছিল আগুৰগ্ৰাউণ্ডত। বিয়ালিছৰ বিগ্নৰ হৈছিল ভেতিয়া। দেউতাই হেনো মোক ঘৰত চাবলৈ আহিছিল ৰাতি, দটীয়া মুছলমানৰ বেশ ধৰি। লগত আক এজন মানুহ আহিছিল। তেওঁ হেনো আপোন-ভোলা মানুহ। বিয়া-বাক কবোৱা নাছিল। ঈ, পিচে দেউতা আহি মাৰ গুণিত ওলালহি। মোক চালে। মোৰ নাম দিলে ভাবতী। ভাবতী শব্দৰ অৰ্থ বুজিছেই নহয়, মই হেনো তেওঁৰ মানত সমগ্ৰ ভাৰতৰ প্ৰতিমূৰ্তি। মোক দেখিলে তেনে যেন লাগে নে বাক?

অমীয়া : [ভাৰতীক চাই] তোমাৰ কপ, তোমাৰ বৰণ, তোমাৰ মাত-কথা, তোমাৰ গান, তোমাৰ শাৰীখন, তোমাৰ ভাৱ সকলোতে ভাৰতবৰ্ষ আছে। আন কি তোমাৰ এই নিষ্ঠাতনতো।

ভাবতী : [হাঁহি] আপুনি গল্পলিখিকা নহয়, সেই-বাবে বঢ়াই ক'ব জানে। মই ভাৰতবৰ্ষ নহয়। কেনেকৈ হ'ম? মই এজনী সাধাৰণ—অতি সাধাৰণ ছোৱালী। দেউতাৰ কথা কওঁ শুনক। পিছত যেতিয়া দেশ দুডোখৰ হ'ল, ভেতিয়া মৈমনচিঙত প্ৰথম পাকিস্তানৰ ফ্ৰেগখন তুলিব লগা হ'ল দেউতাই। কাৰণ তাৰ মুছলমানসকলে তেওঁক ভাল পাইছিল—খুব ভাল পাইছিল। কিন্তু মুছলিম লীগৰ ফ্ৰেগখনৰ বিৰুদ্ধে দেউতাই আকৌৱন হুঁজিছিল। গতিকে

মনত অলপ নিৰালো আছিল। মাই কয়, মানুহৰ সেয়ে ভাগ্য। যি বিচাবে তাক নাপায়, যিটো নিবিচাবে তাক পায়। দেউতাই কয়, মিছা কথা। ভাগ্য বুলি একো বস্তু নাই। মানুহে ভুল কৰি ভাগ্যক দোষ দিয়ে।

অমীয়া : তোমাৰ দেউতাৰ কথা মই একোকে নেজানো। বেবৰ ইপাৰ-সিপাৰ মাথোন। তথাপি তোমাৰ দেউতাৰ বিষয়ে একোকে গম নাপাওঁ। তাৰ পিছত? কেনেকৈ তেওঁ এইখিনি ওলালহি।

ভাবতী : আন একো কথা নাই, ফ্ৰেগৰ মোহে ইয়ালৈ টানি আনিলে। অসমলৈ গুচি আহিল। ইয়ালৈ আহি তেওঁ ভুল কৰিলে নে ভাল কৰিলে, তাক তেওঁ ক'ব নোৱাৰে। তাত সা-সম্পত্তি অলপ আছিল, সেইবাবে এবি থৈ আহিল। পাকিস্তান ধৰ্মৰাজ্য হ'ল, সিও এটা কাৰণ। গুচি আহিল। ইয়াত সকলো বিজিনেছ আবস্ত কৰিলে। সংসাৰ ভালেবেই চলিছিল। কিন্তু হঠাতে আহিল অসমীয়া-বঙালীৰ মনোমালিগ্ন। তাৰ পিছত এইবোৰ কাণ্ড। জঘন্য। মাই কয়, এইটোও ভাগ্য। কিন্তু দেউতাই কয় ভাগ্য নহয়, এইবোৰ কুৰ্মৰ ফল। আচল কথা কি জানে? দেউতাৰ মনত এতিয়াও সেই স্বপ্ন—ভাৰতবৰ্ষৰ স্বপ্ন—বিবাজ কৰিছে—য'ত হিন্দু-মুছলমান, অসমীয়া-বঙালী, ট্ৰাইবেল-অনাট্ৰাইবেল সকলো মিলেবে বাস কৰি উন্নতিৰ পথত আগবাঢ়ি যাব। মই যেনেকৈ ভাৰতবৰ্ষ নহয়, দেউতাৰ সপোনত দেখা ভাৰতবৰ্ষৰ লগতো মিল নাই। সপোনৰ কি দাম আছে? কওক!

অমিয়া : স্বপ্ন-ভঙ্গও বেয়া। সপোন মানে কি ?
আমাৰ মনৰ গছবড সোমাই থকা কিছুমান
আশা। আশা নহ'লে কোন বাঁচিব পাৰে ?
মই হ'লে কেতিয়াবাই মৰিলোহেঁতেন।

অমিয়া : আপুনি কি আশা কৰিছে ? বাৰ বছৰে
কাৰ বাবে আশা কৰি আছে ? কিহৰ বাবে
আশা কৰিছে ? নে আপুনি নিজৰ অন্তৰত
কিবা নতুন উপলব্ধি হ'ব বুলি আশা কৰিছে ?
আপুনি যৌৱনটো এই বন্ধ কোঠাত বন্দী
কৰি থৈ কি আশা কৰিছে ? বাৰ্ধক্য ? নে
নতুন যৌৱন।

অমিয়া : মই আশা কৰিছোঁ সেই পুৰুষৰ বাবে।
পুৰুষ ! ঐ সুন্দৰ, আচল পুৰুষ। মোৰ যোগা
পুৰুষ। [হঠাতে বিহ্বল হৈ] নাই নাই, মই
সেইবোৰ একো আশা কৰা নাই। মই আশা
কৰিছোঁ মাত্ৰ—মই নিজে নিজৰ কৰ্ম-জালবপৰা
মুক্তি লাভ কৰিম। মুক্তিৱেই হ'ল মোৰ
আশা—

ভাৰতী : আচৰিত ! আপুনি ক'লে কৰ্ম-জালবপৰা
মুক্তি বিচাৰিছোঁ, কিন্তু এই কামটোত কেনেকৈ
মুক্তি পাব ? কৰ্ম-জালবপৰা মুক্তি পাব পাৰি
একমাত্ৰ কৰ্মৰ মাজেদি। কৰ্ম কি কৰিছে ?

অমিয়া : এই আলমাবিটো চোৱা। এই উপস্থান-
বোৰ পঢ়িছোঁ। এই গল্পবোৰ লিখিছোঁ।

ভাৰতী : নিজক প্ৰভাৱণা কৰিছে। এই উপস্থান-
বোৰৰ অকল ঘোঁৰকিয়া আৰু প্ৰেমৰ বৰ্ণনা
থকা অংশবোৰ আপুনি পঢ়িছে। আপুনি
চৰিত্ৰবোৰৰ কথা নেজানে—আৰু আপোনাৰ
গল্প ? সেইবোৰৰ কেৱল আপোনাৰ মনৰ
খেলিমেলি নৃত্য। আপুনি মাহুৰক চিনি

নেপায়। নহ'লে এই খিৰিকিখন খুলিবলৈ
কিয় ভয় কৰিব ?

অমিয়া : মাহুৰবপৰা মই বহুদিন আঁতৰি আছোঁ।
[খিৰিকিখনত কোনোবাই টুকুৰিয়ায়] কোন ?

ভাৰতী : [খিৰিকিখনৰ ওচৰলৈ গৈ] কোন হ'ব
পাৰে ? বিপুল ? [খিৰিকিখন খুলি দিয়ে]
কোন ?

বৰি ঘোষ : মই বৰি ঘোষ ! শুনা, শ্ৰুবেণবাবু
আৰু বিপুল পূৰ্ণ কাকতিৰ ঘৰলৈ গৈছে।
এতিয়াই আহিব। তোমালোকৰ ভয় লাগে
বুলি খবৰ দিলোঁ। এতিয়া খিৰিকিখন বন্ধ
কৰি থ'ব পাৰা।

ভাৰতী : আপুনি কোন ?

বৰি ঘোষ : মই এজন সামাজিক কৰ্মী। উৰিষ্ঠাব-
পৰা আহিছোঁ। অসমীয়া-বঙালীৰ মাজত কাম
কৰি ভগা হিয়া জোৰা দিবলৈ আহিছোঁ।

ভাৰতী : বাঃ কি সুন্দৰ কাম ! পাৰিব জানো ?
মোৰ দেউতাই এই কাম কৰিয়েই জীৱন পাত
কৰিলে, কিন্তু কল হ'ল কি, আত্মনিৰ্বাসন।

বৰি ঘোষ : তোমাৰ দেউতাৰ বা কোন ?

ভাৰতী : মোৰ দেউতাৰ নাম মধু চেটাৰ্জী। ঘৰ
মৈমনচিঙত আছিল। শূভাৰ বশুৰ সোঁ হাত
স্বৰূপ হৈ তাত সাম্প্ৰদায়িক ঐক্য বন্ধা কৰাৰ
উপৰিত স্বাধীনতাৰ আন্দোলনত যোগ দিছিল।
তাৰ পিছত ধৰ্মৰ ভেটিত দেশ ছুড়োখৰ হ'ল ;
দেউতা আৰু মাতৃ ইয়ালৈ আহিল। ইয়াত আহি
পালেহি ভাষাৰ কন্দল। কিমান ভগা হিয়া
জোৰা দিব আপোনালোকে ?

বৰি ঘোষ : তোমাৰ নাম কি আইটী ?

ভাৰতী : মোৰ নাম জানি আপোনাৰ লাভ কি ?

বৰি ঘোষ : মধু চেটাৰ্জী বুলি মোৰ এজন নলে
গলে লগা সহকৰ্মী বন্ধু আছিল। বিয়াল্লিছৰ
আন্দোলনত দুয়ো একেলগে পলাই কুৰিছিলো।
আৰু সেই সময়ত এদিন খবৰ পালোঁ মধুবাবুৰ
ঘৰত এটি কন্যাসন্তানৰ জন্ম হৈছে। আমি
মুছলমান খেতিয়কৰ স্তেনচন ধৰি মধুবাবুৰ
ঘৰলৈ গলোঁ। আৰু ছোৱালী চালোঁ। মধু-
বাবুৱে ছোৱালীজনীৰ এটা নামো দিলে।

ভাৰতী : এইবোৰ উপকথাৰ কাহিনী শুনিছো নে,
বাস্তৱ ঘটনাৰ ঘটনা? কওকচোন ছোৱালী-
জনীৰ নাম কি?

বৰি ঘোষ : ভাৰতী।

ভাৰতী : আচৰিত। সকলো মোৰ কথা দেখোন
হবহু মিলি যায়। দেউতা আৰু মাই একে
কথাকে কয়। কিমান বছৰ হ'ল বুলিলে?

বৰি ঘোষ : ওঠৰ বছৰ। তোমাৰ নাম কি?

ভাৰতী : ভাৰতী। জানে মোৰো ওঠৰ বছৰ।

বৰি ঘোষ : ভাৰতী! তোমাৰ দেউতাৰ নাম মধু
চেটাৰ্জী। চেহেৰা বা কেনে? চচমা পিন্ধেনে?
দাঁতবোৰ উজলানে? চকুবৃত্ত সদায় এটা
বিজুলিৰ চমক জ্বলিকেনে?

ভাৰতী : ঐ।

বৰি ঘোষ : তোমাৰ দেউতাক লগ পাব লাগিব।

ভাৰতী : দেউতা, ইয়ালৈ আহিব নেকি?

বৰি ঘোষ : ওহোঁ। যদি মধুবাবু সেই মধুবাবুৱেই
হয় তেন্তে কি সুখৰ কথা হ'ব।

ভাৰতী : আপুনি আছে ক'ত?

বৰি ঘোষ : বিপুলৰ ঘৰত।

ভাৰতী : বিপুল ক'লৈ গ'ল?

বৰি ঘোষ : পূৰ্ণ ককাৰ তালৈ। তাত কিছুমান

শুণাই আহি আমনি কৰি আছেহি। সুবেণ-
বাবুৱে এবাৰ খেদিলে। সিহঁত ছনাই আহিছে।
এইবাৰ বিপুলৰ সৈতে গৈছে।

ভাৰতী : [বিহ্বল হৈ] দেউতাহঁতৰ কিবা হ'ব-
নেকি?

অমিয়া : ভাৰতী। বিহ্বল হোৱাৰ কাৰণ নাই।
ব'বা মই এইকালৰ ছৱাবখন খুলি দিওঁ।
ইয়াৰপৰা ককাৰ ঘৰৰ ভিতৰ দেখি থাকি।
মধুবাবুৰ কমটোও মোৰ কমৰ পোনে পোনেই
হ'ব। অতিবেছি চাৰিহাত দূৰ হ'ব। [গৈ
ছৱাবখন খুলি দিয়ে] চোৱা হয় নে তোমাৰ
দেউতাৰ? দেখিছানে পঢ়ি আছে।

বৰি ঘোষ : মই যাব পাৰোঁ নে আপোনাৰ কমলৈ।
ভেঁওক চাব খোজোঁ।

অমিয়া : কেনেকৈ আহিব? বাট নাই।

বৰি ঘোষ : বাট নাই। ঘৰ তুখন নেকি?

অমিয়া : প্ৰায় তুখন। মই মধুবাবুক মাতি দিওঁ
ব'ব। [চিঞৰি] মধুবাবু।

মধুবাবু : কোন?

অমিয়া : আপোনাক এজন মানুহে চাবলৈ
বিচাৰিছে। নাম বৰি ঘোষ।

মধুবাবু : বৰি ঘোষ? কোন বৰি ঘোষ? মই
কেনেকৈ যাম এতিয়া। বাক সুবেস্ত আহক।
গুগোল নাম কাটক। ভাৰতী।

ভাৰতী : দেউতা। এইজন বৰি ঘোষ কোন জানা?
তুমি যাব লগত বৰলৈ গৈ মোৰ নাম দিছিল।
ওঠৰ বছৰৰ আগতে।

মধুবাবু : কোনো ক'ত? সেই বৰি ঘোষ ক'ব-
পৰা ওলাবহি এইখনত। আম কোনোধাৰে।
ইয়াত গুগোল চলি আছে বুজিছা। পূৰ্ণ ককাই

নাম এসকল কবিবলৈ সময় পোৱা নাই। তাত
খোৱাও দেবি হৈছে। বৈশীয়েকৰ বৰ অসন্তোষ।
ব্লাডপ্ৰেচাৰ থকা মানুহ, কেতিয়া কি হয় একো
ঠিক নাই।

ভাৰতী : ককাই বৰগীত গালে বৰ ভাল লাগে
শুনি। [অলপ চিক্ৰব-বাধৰ বেছি হয়। কোনোবা
কেইটামান চপ-চপকৈ লৰি আহে] ছত্ৰাবধন বন্ধ
কৰি দিয়ক নবো। [অমিয়াই ছত্ৰাবধন বন্ধ কৰি
দিয়ে] বৰিবাবু। ক'তা মানুহজন দেখোন
নাই। ওলাই গ'ল।

অমিয়া : খিৰিকিখনো বন্ধ কৰি দিয়া। মোৰ
জীৱনত এই খিৰিকিখন খোলাৰ পৰিণাম কি
ক'ব পাবানে ?

ভাৰতী : কি।

অমিয়া : ভোমাৰ ভিনিহিয়েবাই ভাবিব মোৰ
পৰাজয় হ'ল।

ভাৰতী : কিয় ভাবিব ? মইহে খিৰিকি খুলিছো।

অমিয়া : কিন্তু তেওঁ কৈ থৈছিল মোক যদি
কেতিয়াবা বিচাৰা তেন্তে খিৰিকিখন খুলিবা।

আজি খোলা দেখিলে তেওঁ তেনেকৈ ভাবিব।

ভাৰতী : ও আই, আপোনাৰ যে ভয়টো। একো
নেভাবে। জানে, ভিনিহিদেউৱে আপোনাক
কিমান ভাল পায়। দেউতাক কয় নহয়
কেতিয়াবা।

অমিয়া : কিমান ?

ভাৰতী : জুৰিবলৈ টান। মই বিপুলক হিমান
ভাল পাওঁ তাতোকৈও বেছি।

অমিয়া : বিপুলেও ভোমাক ভাল পায়। সি
বেচেৰাই ভোমাক ভাল পাবলৈকে ঘৰ এৰিলে।
দৰ্শনপৰা দেউতাকে পৰ্ণ ককাইলৈ কেবাখনো

চিঠি লিখিছিল। তেওঁ হেনো তাক ঘৰলৈ
দুবাই পঠাব লাগে। পিছে পূৰ্ণ ককাই লিখিছে,
বিপুল ভাল ল'বা, নীতি মানি চলি ভাল
পায়। আক লিখিছে প্রকৃত প্ৰেমক তেওঁ
সন্মান কৰে।

ভাৰতী : পূৰ্ণ ককাই বঙালী ছোৱালীৰ লগত
অসমীয়া ল'ৰাৰ বিয়া হোৱাৰ কথাটো ভাল
বুলিবনে ? মানুহজন ইমান অসমীয়া। বিপুলে
তেওঁক এই বিয়াৰ মধ্যস্থতা কবিলৈ ধৰিছে।
অমিয়া : সুবুলিব কিয় ? ককাক মানুহবোৰে
ভালকৈ চিনি নেপায়। আজিকালি মানুহক
ওপৰে ওপৰে চায়েই মানুহ সজুট। কিন্তু
ককাক মই অতি ভালদৰে জানো। তেওঁ
বঙালী-অসমীয়াৰ কাজিয়া নিবিচাবে, মিলন
বিচাবে।

অমিয়া : অসমীয়া ভাষাৰ হক প্ৰতিষ্ঠাৰ বাবে তেওঁ
সততে সংগ্ৰাম চলাই আহিছে। তেওঁ ছত্ৰাঘীয়া
কথা ক'ব নেজানে। ভুল হ'লে ভুল হ'ল বুলি
ক'ব, শুদ্ধ হ'লে হাঁহিত মুখ বঙাই পেলাব।
যাক কয় আন্তত্ব, ভোলানাথ পুকুৰ। শুল্কৰ
মানুহ। বাহিৰত সেট সৌন্দৰ্য নেদেখা।
অন্তৰত আছে। অন্তৰখন বৰ শুল্কৰ। তেওঁ
কবিতা লিখে। তেওঁৰ কবিতাত যি প্ৰেম
আছে সেই প্ৰেম দেহগন্ধবিহীন, কিন্তু অমূল্য
প্ৰবণ। তেওঁ কবিতা কেনেকৈ লিখিবলৈ
ল'লে তাক তেওঁ বৰ্ণাইছিল। যদিবা বুলি
এগৰাকী শুল্কৰী বঙালী ছোৱালীক তেওঁ
দেখিছিল যৌৱনৰ উদ্বেগ-কালত। তাতেই
বিয়েটিক বেনেট চাইছিল তেনেকৈ।
একেলগে এবাৰ হুয়ো কোনো সজাত বৰগীত

গাইছিল। মন্দিৰাই তেওঁৰ গীতত অভিভূত হৈ তেওঁক ধৰলৈ আমন্ত্ৰণ জনাইছিল। তেওঁ গ'ল, কিন্তু কথা ক'ব নোৱাৰিলে। সেই সৌন্দৰ্যৰ ছবি তেওঁৰ অন্তৰত বৈ গ'ল। সৌন্দৰ্য অখণ্ড। তাৰে আভাস কোনো নাৰীৰ মাজত ফুটি উঠে। তেওঁ তাৰ উপাসক। মোক মাজে মাজে তেওঁ কয়, 'তোৰ মাজত মন্দিৰৰ আভাস আছে'। গতিকে তেওঁ প্ৰেমৰ অবমাননা নকৰে।

ভাৰতী : মোৰ এটা ভয় লাগিল। মাহুহজন দয়ালু। দেউতাৰ লগত খুব তৰ্ক লাগে, কিন্তু লগে লগে মিলো হয়। আজি চহৰত গুণ্ডগোল হোৱা দেখি আক বঙালী মাহুহ ভগা দেখি তেওঁ দেউতাহঁতক ধৰলৈ লৈ গ'ল। দেউতাহঁত এতিয়া নিৰাপদ। পূৰ্ণ ককা উদাৰ লোক। [বাহিৰৰ ছৱাৰত টোকৰ] তিনিটা নে চাৰিটা টোকৰ? চাৰিটা টোকৰ। তেন্তে বিপুলেই হ'ব।

অমিয়া : [হাঁহি] সংকেত বুজি পালা? বাক মই চাহ কৰোঁ। তুমি কথা পাত।

[অমিয়া ভিতৰ লোৱাৰ। ভাৰতীয়ে ছৱাৰ পুলি দিয়ে]

বিপুল : বাহিৰত কিমকিনীয়া বৰঘুণ।

ভাৰতী : ছৱাৰ বন্ধ কৰি দিয়া। গুণ্ডগোল নাম কাটিছেনে?

বিপুল : ঐ।

ভাৰতী : তেন্তে চকীতে বহা। কি ঠিক কৰিলে? ককাই কিবা ক'লেনে?

বিপুল : ককাক লগ ধৰিব নোৱাৰিলো, আইতাক কৈ আহিছো—, তোমাৰ দেউতাৰ লগত

আজিয়েই কথা হ'বলৈ। তুমি ইমান অৰ্ধৰ্থ বৈছা কিয়?

ভাৰতী : কিন্তু সময় খুব ডাকৰ। মাই কৈছে, আমি পুৱাই কলিকতালৈ যামগৈ। ইয়াত মানে কি বুজিছা নহয়? কলিকতাত বেলেগ পাত্ৰ চাব।

বিপুল : [বিবক্তিত] মোৰ কথা তোমাক কৈছোৱেই দেখোন। মই তোমাক বিয়া কৰাম।

ভাৰতী : ইঃ, বিয়া জানিবা ইমান সহজ বস্তু! দেউতাহঁত এতিয়াও সন্মত হোৱা নাই নহয়?

বিপুল : তাৰ কাৰণ হ'ল মোৰ বৰ্তমান অৱস্থা। মোৰ ঘৰত আপত্তি হ'ব পাৰে বুলি তেওঁলোকে ভয় কৰিছে। ইফালে অসমীয়া-বঙালীৰ মনোমালিঞ্চ চলি আছে। এনে সময়ত মোৰ বা তোমাৰ মন ধিৰে থাকিব বুলি তেওঁলোকে নেভাবে। কিন্তু প্ৰেম এইবোৰৰ উৰ্বৰত।

ভাৰতী : [তীক্ষ্ণৰেবে] তুমি অসমীয়া হৈ গৈছা, আক মই বঙালী হৈ গৈছো। আমি নজনাকৈয়ে হৈছো। এই গুণ্ডগোলৰ পৰিণাম এয়ে। তাক তুমি হুবুজা নহয়। মোৰ দেউতা বঙালী হ'লেও বঙালী সাম্প্ৰদায়িকতা তেওঁৰ নাই। মোৰো নাই। মোৰ নাম দেউতাই সেইবাবেই ভাৰতী বুলি থৈছিল। কিন্তু অসমীয়াই তথাপি আমাক বঙালী বুলি ভাবিছে। মই নিজে অসমীয়া গানেই গাওঁ, তাক দেখোন তুমি জানাই। প্ৰেমৰ পৰীক্ষা চলিছে বুজিছা।

বিপুল : মোৰো কোনো সাম্প্ৰদায়িকতাৰ ভাব নাই। বিশ্বাস কৰা, বেছি ভাগ অসমীয়াৰে নাই। আনকি পূৰ্ণ ককাৰো নাই। পূৰ্ণ ককা ভাৰা আন্দোলনৰ নেতা। তেওঁ অসমত

অসমীয়া ভাষা কাম্য হোৱাটো বিচাৰে। কিন্তু
ভেঁওৰ কোনো বঙালী বিদ্বেষ নাই। প্ৰেমৰ
পৰীক্ষাত বেছি ভাগ অসমীয়াই উত্তীৰ্ণ হ'ব।
ময়ো হ'ম। চাই থাক।

ভাৰতী : জীৱনটো ইমান পোন নহয়। বিপুল।
'মই অশান্তি অহুত্তৰ কৰিছোঁ ; বিশেষকৈ মা
আক উদ্ভিগ্ন। কাইলৈ পুৱা আমি এই ঠাই
এবি থৈ গ'লে আক বিয়াৰ বন্দৰস্ত কৰাৰ
সময় নেপাম। আমাৰ মাজত ঠাইৰ দূৰত্ব
বঢ়াৰ লগে লগে মনৰ দূৰত্বও বাঢ়িব। তুমি
আজি মোক মোৰ বাস্তৱ উত্তৰ দিয়া। জানা,
মাৰ লগত মোৰ আজি কাজিয়া হৈ গৈছে।
বিপুল : মই এতিয়া যাওঁ, খবৰ লৈ আকো
আহিম। তুমি বৰ বিহ্বল হৈছা।

[ছৱাৰ খুলি ওলাই যায়]

ভাৰতী : [ছৱাৰ বন্ধ কৰি] পুৰুষ কেতিয়াবা
নাৰীতকৈও দুৰ্বল হয়।

অমিয়া : [চাহ আনি] বিপুল ক'লৈ গ'ল।

ভাৰতী : আহিব। এটা খবৰ আনিবলৈ পঠাইছো।

অমিয়া : কি খবৰ ?

ভাৰতী : এটা বিশেষ খবৰ। চাহ কাপ মোকে
দিয়ক। পিয়াহত অৰ্ধকণ্ঠ শুকাই গৈছে।
বাতি এক বাজিছে, আপোনাৰ ঘড়ীত। [চাহ
কাপ দি] বহক, নবো বহক। সেই কাপ
আপুনি লওক। আপোনাৰ পিয়াহ লগা
নাইনে ?

অমিয়া : এয়া পিয়াহ লাগিছে। বিপুলক মই
কেইটামান গান দিম বুলি ভাবিছিলো। শুব
দিবলৈ। বিপুলে গায়ো ভাল, শুবো দিয়ে ভাল।

ভাৰতী : গান ? আপুনি লিখা গানবোৰৰ শুব

দিবলৈ বহুত সময় ওলাব। কিন্তু গান গাই
শুব দি বিপুলৰ আমনি লাগিছে। আটাইবোৰ
গান যেন একে, আটাইবোৰ শুব যেন একে।
আধুনিক গান আধুনিক তবল জীৱনৰ তবল
প্ৰতিবিম্ব।

অমিয়া : গানবোৰৰ লগত মোৰ এই বাৰ বছৰৰ
নিঃসঙ্গ জীৱনৰ সম্পৰ্ক আছে।

ভাৰতী : সেই কাৰণেই গানবোৰ নিজোঁৱ। আপুনি
বাৰ বছৰে প্ৰতিবাদৰ জীৱন যাপন কৰিছে।
এই বাৰ বছৰে আপুনি মনে মনে খালি
আপোনাৰ প্ৰতিহত নিষ্ফল কামনাকে বাবে
পতি প্ৰকাশ কৰিছে। ধৰক, এই আপোনাৰ
এইযাৰি কথা,

এই জীৱন নহয় মৰা জুৰি,

সাগৰ-তলৰ যুকুতা মই নেপালোঁ চিনি।

ইয়াত আছে ব্যৰ্থ-জীৱনৰ হা-হমুনিয়াহ। এনে
হা-হমুনিয়াহ আক বেছি ক্ষুদ্ৰ আক সামান্য হৈ
পৰিছে তলৰ শাবী কেইটাত—

সক আকাশত চালোঁ অলেখ তৰা

তাৰ সিপাৰত থাকে মনেপতা দৰা

বাতিৰ চাকিটি মৰে হিয়া ঢাকুৰি

বৃষ্টিৰ চুমাৰ বাবে ঠঠৰ কঁপনি।

ইয়াত কি আছে ? সেই মনে পতা দৰা

চুমা ! ঠঠৰ কঁপনি ! অৰ্থাৎ কামনা।

অমিয়া : [হুকু হৈ] কেতিয়াবা কেতিয়াবা তেনে
ভাৱ আছে, কি কৰিম !

ভাৰতী : কিন্তু বিবিকীখন খুলিলেই হয় দেখোন।

অমিয়া : হ'ল, মনে মনে থাক। [বিবিকীখন কোবোকাই
চকিয়াৰ] কোন ?

বৰি ঘোৰ : মই বৰি ঘোৰ। খোলকচোন

[খিৰিকীখন ভাবতীয়ে খুলি দিবে] সঁচা বুজিছা, সেই মধু বাবুৱেই হয়। মই গৈ পূৰ্ণ বাবুৰ ঘৰ পালোঁগৈ। দেখিলোঁ। গগুগোল নাম কাটিছে। পূৰ্ণ ককাৰ লগত চিনাকি হ'লোঁ। বৰ সবল, বৰ উদাৰ কিন্তু নিজৰ মন্তত স্থিৰ। অসমীয়া বঙালীৰ বৰ্তমান গগুগোল কেনেকৈ হ'বলৈ পালে, কেনেকৈ তাক বন্ধ কৰিব পাৰি সেই বিষয়ে কথা পাতিলোঁ। তেওঁ কয় যেতিয়ালৈকে অসমীয়া ভাষাৰ হ'ক প্ৰতিষ্ঠা নহয় তেতিয়ালৈকে এনে গগুগোলৰ সন্ধাননা আছে বুলি কোৱাটো ভুল হ'ব। গগুগোল হ'ব লগা কোনো কাৰণ নাই। মৰামৰি কটাকটি কৰি একো নহয়। এইটো ধ্বংসৰ পথ। শাস্তি সোধকালে হ'ব লাগে। কথা-বতৰা পাতি সোধকালে এটা মীমাংসা কৰিবৰ হ'ল। তাৰ পিছত মধু বাবুক মতা হ'ল। মধু বাবুৱে ক'লে শাস্তি নহ'লে একো নহয়। কথা-বতৰা পতাৰ পিছত মধু বাবুক ভালকৈ চালোঁ, সেই মধু বাবুৱেই হয়। এনে ছৰ্ঘোগৰ সময়ত কি সুলভ ভাগ্য মোৰ, পুৰণি বন্ধুক লগ পালোঁ। ছয়ো ছয়োকো সান্ধি ধৰিলোঁ আনন্দত।

অমিয়া : বৰ গৰম লাগিছে। এই ছৰাবখন খুলি দিওঁ [পিচকালৰ ছৰাবখন খুলি দি] শুনা কি সুলভ বৰগীতৰ শব্দ। ককাই বৰগীত গাইছে।

আলো মাই কি কহ'ব হ'ব,
পৰাণ নিগৰে নেৰেখিয়া চান্দ মুখ।
কত পুণ্যে লভিলোঁ গুণব নিধি শ্ৰাম,
বজিয়া নিলেক নিকৰণ বিধি বাম।

[বাবে লাহে গীতৰ ধ্বনি কীৰ হৈ আছে]

বৰি ধোম : মোৰ বন্ধুক মই ঘূৰাই পালোঁ।

ভাবতী, মোৰ বৰ আনন্দৰ দিন আজি।

ভাবতী : আপুনি মোৰ প্ৰণাম গ্ৰহণ কৰক।

আপুনি পিতাৰ বন্ধু, গতিকে পিতৃৰ তুল্য।

বৰি : মই আশীৰ্বাদ কৰিছোঁ। তোমাৰ সকলো মনোবাঞ্ছা পূৰণ হ'ব।

ভাবতী : মনোবাঞ্ছা ? মোৰ মনোবাঞ্ছাৰ কথা কেনেকৈ জানিলে ?

বৰি : সেইখিনিতে চ'বা ঘৰতে বহি বহি পূৰ্ণ ককাই মধু বাবুক ক'লে তোমাৰ বিয়াৰ কথা।

ভাবতী : দেউতাই কি ক'লে ?

বৰি : কি ক'ব আক। তোমাৰ দৰে লক্ষী ছোৱালীয়ে কিবা ভুল কৰিব পাবানে ? একো ভুল হোৱা নাই। বিপুল বৰ ভাল ল'ৰা।

অমিয়া : আপুনি চাহ খাব ? পানী উতলি আছে।

বৰি : দিয়ক। [অমিয়া চাহ আনিবলৈ ওচি যায়]

তুমি সঁচাই তোমাৰ দেউতাৰ আশা পূৰণ কৰিছা। ভাবতী নাম তোমাৰ সম্পূৰ্ণ সাৰ্থক হৈছে। ইমান সাম্প্ৰদায়িক অশান্তিৰ মাজতো তুমি অসমীয়া দৰা বাচিছা ই জানো কম কথা ? মই ভগাহিয়া জোৰা দিবলৈ ইয়ালৈ আহিছিলোঁ। তোমাৰ দেউতাবা আক মই স্নানৰ বস্ত্ৰ লগত একেলগে কাম কৰি পূৰ্ব-বৰ্ত্ত হিন্দু-মুছলমানৰ সাম্প্ৰদায়িক মিলন ঘটাবলৈ কাম কৰিছিলোঁ। তাৰ পিছত মই অকলে নোৱাখালিত গান্ধীজীৰ শাস্তি বাত্ৰাত যোগ দি কাম কৰিছিলোঁ। আজি গান্ধীজীও নাই, বন্ধুও নাই। কিন্তু মই আহোঁ, মধু বাবু আছে। তুমি আহা বিপুল আছে। আক খুব ভৰসাৰ কথা পূৰ্ণবাবু আছে। আক-

নো আমাক কি লাগে ? বাজ্জনৈতিক বিবাদলৈ
নগৈ আমি ভগা হিয়া এনেকৈয়ে জোৰা
লগাম। শ্ৰবেণবাবুৱে কৈছে বিয়াখন ক্ৰাবৰ-
পৰা পাতিব। খুব ভাল হ'ব। চোৱা; আনন্দত
মোৰ চকুলো ওলাইছে। এই আনন্দৰ বাবেই
মই জীয়াই আছোঁ। মোৰ নিজৰ বুলিবলৈ
এই সংসাবত কোনো নাই। তোমালোকেই
মোৰ সংসাব।

ভাবতী : ইয়াৰ উত্তৰ দিবলৈ মোৰ ভাষাৰ নাটনি।

[অমিয়াই একাপ চাহ আনে]

অমিয়া : চাহ কাপ নিয়ক। আপুনি ইমান
সোণকালে, ইমান সহজে ভগা হিয়া জোৰা দিব
পাবিলে, তাৰ বাবে এইকণ বানচ দিলোঁ।

[তেনেতে শিকালে শ্ৰবেণ লোমাই আহি]

শ্ৰবেণ : আঃ আজি বাব বছৰৰ মুবত এই
খিবিকীখন কোনে খুলিলে ?

ববি : বাব বছৰ ? কি কয় ! মই খোলালোঁ।

শ্ৰবেণ : আপুনি ? তেনেহ'লে বন্ধ কৰি দিয়ক।

অমিয়াই বেয়া পাব।

ববি : কিয় ? মই যে ভেৰেভৰ আলহী। এই কাপ
চাহ ভেৰেভৰ হাতৰ। ভাবতী, মই অকৃতজ্ঞ
আলহী হ'ব নোৱাৰোঁ।

শ্ৰবেণ : চাওক, অমিয়াৰ মুখলৈ চাওক, তেওঁ মোৰ
উপস্থিতি সহ্য কৰিব পৰা নাই। শুনক ববি
বাবু, আপুনি চাহ খাই বাহিৰলৈ আহিব।
পূৰ্ণ বন্ধা, মই, আপুনি তিনিও মিলি ভাগিবলৈ
ওলোৱা মানুহৰ বাবে বাবে বাস। বহুত মানুহে
টোপোলাটুপলি বান্ধিছে। মোৰ ভাবাধৰৰ
মানুহবোৰেও ভয় খাইছে। মই বাওঁ।

[ওলাই যায়]

ববি : আপোনালোকৰ এই বিচ্ছেদ মোৰ অসহ্য
হৈছে, অমিয়া দেৱী। মোৰ চাহ খাবৰে মন
যোৱা নাই।

অমিয়া : চাহ খাওক। নহলে মই বেয়া পাম।

ববিবাবু : চাহ খাম, নেখাম কিয় ? আপুনি মোক
ভুল শুবুজিব।

ভাবতী : আপুনি নবৌক একো নক'ব। সকলো
মিলনৰ লগ আছে। নবৌৱে জানে শ্ৰবেণ
তিনিহিৰ বাব বছৰ তপস্যা অঞ্চলে নেযায়।

অমিয়া : আপুনি ভগা হিয়া জোৰা দিবলৈ ইমান
আগ্ৰহ কৰে কিয় ? আজিৰ সংসাবততো
মই এনে মানুহ ক'তো লগ পোৱা নাই।
নিজৰ বাপেক-মাক আপোন-পেটা। জ্ঞাতি
আপোন-পেটা। আনকি ভাবতীহঁতৰ দৰে
গায়ক-গায়িকাবোৰো আপোন-পেটা। আপুনি
অকলে নিৰ্বাৰ্হ হ'লে কি হ'ব ?

ববি : ঘৰ ভাগিলে মিত্ৰীয়ে মেৰামতি কৰে।
এখন সমাজ ভাগিলে সমাজসেৱকে মেৰামতি
কৰে। আক আপুনি মানুহক আপোন-পেটা
বুলিছে। সঁচা কথা। আমি এতিয়েকেই আপোন-
পেটীয়া। আপোন-পেটীয়া কোন নহয় ? কিন্তু
সকলো আপোন-পেটীয়া হ'লেই নহয় নহয়।
গান্ধীজীয়ে তাকে শিকালে আমাক। কিছুমানে
সকলোৰে বাবে আত্মবলিদান কৰি হ'লেও
সমাজত মিলনৰ বন্ধি অলাব লাগে। নোবো
এয়ে ব্ৰত।

ভাবতী : মই গাটো ধুই লওঁ নবৌ।

অমিয়া : বোঁটা। কিন্তু বিপুল অহাৰ আগতে
ওলাবা।

ভাবতী : [হাঁহি] বি আদেশ। [বাৰুই]

বৰি : আপুনি নিজে নিজে কিয় এইদৰে বিচ্ছেদৰ
ছাৰ সজা কৰিছে।

অমিয়া : শ্ৰবেণবাবুক সোধা নাই ?

বৰি : ওহোঁ।

অমিয়া : শ্ৰুতিব। মই এইদৰে থাকি ডিলমানো
শান্তি পোৱা নাই। কিন্তু মই বৰ অভিমানী।
মই তেওঁকো শান্তি দিছোঁ, নিজেও শান্তি খাই
মৰিছোঁ। কাক কওঁ, কোনে পতিয়াব।
আপুনি এই খিৰিকীখন খোলাই দি মোক
এটা সমস্তাত পেলালে ? তেওঁক মই কি
ব্যাখ্যা দিম ? অৱশ্যে তেওঁ ব্যাখ্যা নিবিচাবে !
কিন্তু মোৰ মনক কি বুলি সাস্থনা দিম ? এই
খিৰিকীখন যে মই জপাব নোৱাৰোঁ।

বৰি : জপাব কিয় ? খিৰিকী খোলা ৰাখিব।

অমিয়া : আৰু ভাবি চাওঁ।

বৰি : মই যাওঁ। খিৰিকী খোলা ৰাখিব। [ৰাৱগৈ]

অমিয়া : এই খিৰিকীখন কিয় খুলিছিলো ? বাৰ
বহুৰ বন্ধ আছিল। [বাহিৰত বিপুলৰ হাত
'নবোঁ নবোঁ'] আহা [ছৱাৰ খোলাৰ শব্দ]

বিপুল : ইকি নবোঁ ! খিৰিকী যে আজি খোল
খালে ! আঃ আজি মোৰ অতি আনন্দৰ
দিন। মিলন বৰ টান, কিন্তু বৰ সহজ।

অমিয়া : ভাবতী বাধকমত আছে। চাহ খাবা-
নেকি।

বিপুল : নেলাগে [খিৰিকীখনৰ কাষলৈ গৈ] আজি
আপুনি দেখিব শ্ৰবেণ দাদাৰ ঘৰ কিমান শূণ্য
আপোনাৰ অবিহনে। সৌখন চাওক। বিছনাখন
যেন সন্ধ্যাসীৰ বিছনা। মাহুহজন ডলুডলীয়া।
কিন্তু মাহুহজনৰ নিষ্ঠা বৰ বেছি। কোন পুৰুষে
এনেকৈ এগৰাকী নাৰীৰ বাবে অপেক্ষা কৰিলে-

হেঁতেন ? কোনেও নকৰে। আপুনি এখন
হৃদয়ক কিয় এইদৰে বকিত কৰিছে।

অমিয়া : [খিৰিকীয়েদি তুৰুকিয়াই] ইমান ওচৰ,
অথচ কিমান দূৰ।

বিপুল : নবোঁ দূৰ নহয়, অতি ওচৰ। [ভাবতী
বাধকনৰপৰা ওলাই আহে। বিপুলে হাঁহি কয়]
ভাবতী, সকলো কথা হলো। এতিয়া আৰু
একো বাধা নাই। হ'লনে ? ককাই কথা
পাতিলে। দেউতাবাই তথাক্ত বুলিলে।

অমিয়া : ভাবতী, চোৱাঁ বিপুলক চোৱাঁ। তুমি
ভাগ্যৱতী। মই বিপুললৈ একাপ চাহ আনো।
[শুচি ৰায়]

ভাবতী : তোমাক মই কি ক'ম তাকে ভাবি পোৱা
নাই। মই বৰ সুখী।

বিপুল : সঁচাকৈয়ে ? এই কথাষাৰ শুনিবলৈ যে
মই ইমান কোবাকুৰিকৈ আহিলোঁ। ৰবিবাবুহঁত
বঙালীসকলৰ ঘৰে ঘৰে গৈছে। ময়ো যাম
তালৈ। মোৰ আনন্দ প্ৰকাশ কৰিবলৈ একো
শব্দ বিচাৰি পোৱা নাই।

ভাবতী : আমিনো কিমান শব্দ জানো ? আটাই-
বোৰ ভাৱ শব্দত প্ৰকাশো কৰিব নোৱাৰি।
তুমি মোৰ সকলো। তুমি মোৰ আচলৰ ঘন।

বিপুল : তুমি মোৰ শান্তি—তুমি মোৰ ভৱিষ্যৎ।—

অমিয়া : হোৱাঁ। একাপ চাহ খোৱা। এই খিৰিকী-
খন কি কৰোঁ ?

বিপুল : নজপাব। এবাৰ ছৱাৰ খুলিলে তাক
সতকাই জপোৱা টান।

ভাবতী : বিপুল তুমি অলপমান সময় ব'ব
পাৰিবানে ?

বিপুল : পাৰিম।

ভাবতী : মই এবাৰ বাহিবলৈ যাওঁ। জোনটো সেন্দুবৰ ফোট যেন হৈ ওলাইছে। নবৌৰ ফুলনিতে বহোঁগৈ, তুমি যাবানে? এবাৰ কথা পাতিম।

বিপুল : ব'লা। নবৌ। আপুনি খিৰিকীখন 'নজপাব। এতিয়াই সুবেণদাদা আহিব। [হাবাৰ খুলি পিছকালে ছয়ো শুচি যায়] আহিলে ক'ব।

অমিয়া : মই এতিয়া অকলে। এইহালৰ মন ইমান যুকলি। অকণো সংকোচ নাই। আজি বাৰ বছৰে ইয়াত বহি মই কি কৰিছো? পঢ়িছো। আৰু লিখিছো। কিন্তু মুখ পোৱা নাই। ইমান ছৰ্যোগৰ নিশা। বিপুল আৰু ভাবতী ছয়োটা তথাপি প্ৰেমত বিভোৰ। এয়ে প্ৰেম নে কি? বোধহয় এয়ে। খিৰিকীখন খোলা আছে। বিপুলে জপাবলৈ হাঁক দিছে। অকল সিয়ে নহয় মোৰ মনৰ ভিতৰৰ গোপন দেৱতায়ো তাকে কৈছে। মই বুজিছো নহ'লে হৃদয় শুকান মকভূমি হ'ব। এই খিৰিকীখন ৰেচিচ। নহয় খিৰিকীখনৰ সিপাৰে থকা মাহুহজন। প্ৰেমৰ মিলনৰ সংকেত শুনিবলৈ পাইছো। কিন্তু মই নোৱাৰোঁ, এনেকৈ নতি স্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰোঁ। পুৰুষৰ ওচৰত। ইমানদিনে দুৰৰ পুৰুষৰ বাবে বৈ আহিলোঁ, ক'তা তেওঁচোন নাছিল। এতিয়া এই উপেক্ষিতজনৰ ওচৰত আত্মসমৰ্পণ! অসম্ভৱ। তাতকৈ খিৰিকীখন জপাই দিওঁ। [জপাব খোলে]

সুবেণ : অমিয়া, বিপুল ক'ত আছে। কোঠা যদি ঘোৰ বৈ আছে ককাৰ ঘৰত। তেওঁক

মাতিছে। আমাৰ কাম শেষ হৈ গ'ল। বঙালী মাহুহবোৰৰ ডয় ভাগিছে। পূৰ্ণ ককাৰ আত্মসত্ত সকলো যুঁজ হৈছে।

অমিয়া : বেলি হৈ গ'ল।

সুবেণ : কি বেলি হ'ল, অমিয়া?

অমিয়া : খিৰিকীখন বন্ধ কৰা—

সুবেণ : অমিয়া?

অমিয়া : কি ক'ব কওক।

সুবেণ : মই দেখিবলৈ বেয়া নহয় নে? মোৰ বৰণ ক'লা, মুখ আপচু, কথা হেনাহচা—

অমিয়া : সেইবোৰ হুলিয়াব। আজি আপুনি পুৰুষ আৰু মই নাৰী। সেইবোৰ প্ৰসঙ্গ হুলিয়াব।

সুবেণ : তেনে বাৰ বছৰ বোৱা সাৰ্থক হ'ল। এক পলকতে যেন শেষ হৈ গ'ল। মোৰ নিজৰে বিশ্বাস হোৱা নাই। এনে এটা মধুৰ ঘটনা এনে এটা ছৰ্যোগৰ বাতি সম্ভৱ হ'ব পাৰেনে?

অমিয়া : বাহিবত গণ্ডগোল লাম কাটিছে। ভিতৰতো খিৰিকী খোল খাইছে। আপুনি কি কৰিলে ককাৰ ঘৰত?

সুবেণ : কি কৰিলোঁ? কি উল্কাগলি, গুতাকেইটাক দেখা হ'লে বুজিলাহেঁতেন। যেতিয়া ককাৰ পহুনিবপৰা নঙলাডাল লৈ খেদি গলোঁ, পলাই পত্ৰং দিলে। পূৰ্ণ ককাই হাঁহি ক'লে, এনে সাহস লাগে আমাৰ ডেকাৰ গাত।

অমিয়া : [হাঁহি] আপুনি হ'ব পাৱ ডেকা!

সুবেণ : তুমি যদি গাতক, ময়ো ডেকা। কিন্তু আমি মাহুহ। মাহুহে হাবাৰ খিৰিকী বন্ধ কৰি অকলে এটা কোঠাত থাকিব নোৱাৰে।

আমাক সকলোকে লাগে। অসমীয়া আৰু
বঙালী দুয়োকে লাগে।

অমিয়া : এই ছুৱাবখনো খুলি দিওঁ। এবাৰ
বাহিৰলৈ ওলাই আহক। আঃ কি সুন্দৰ
জোনাক হৈছে !

সুৰেশ : এবাৰ বিপুলক মাতি দিয়া।

অমিয়া : নেলাগে। বিপুল ধাওক—

সুৰেশ : ঠিকেই কৈছা। ববিবাবুও মজি আছে।

ওঠব বহুববমূৰত প্ৰাণব বন্ধুক লগ পালে।
ঘটনাটো শুনিছা নহয় ?

অমিয়া : শুনিছো। আজি কেউকালে মিলনৰ
সময়। ববিবাবুৱে মোক ক'লে, ভগা হিয়া
জোবা লগোৱাই তেওঁৰ কাম। আৰু আমাৰ
কাম কি জানে ?

সুৰেশ : কি ?

অমিয়া : লগলগা।

ইগাৰ সিগাৰ

যোগেশ দাস

আটান-ভাবতীৰ-চিত্ত-আক-সংহাৰ প্ৰত্যাহিত এখন বৰষুণ পৰিবেশত ভাঙৰ বীৰন হৈ মাথ-
চৰণে দিয়াৰ পাছদিনাই মৰবিবাহিত পত্নী বেহবাৰী আৰু আত্মীয় স্বজনক গোপনে ত্যাগ কৰি
নাথনাৰ পৰত, সিদ্ধিলাভৰ পৰত ওলাই গ'ল। 'এদিন পৰম বাহিত সিদ্ধিলাভৰ পাছত তেওঁ
আকৌ এথাৰ বৰলৈ আহিল, বেহবাৰীৰ পৰা 'পৰিলখিলেবে' সম্পূৰ্ণভাৱে মুক্তি দিচাৰি।
কিন্তু বেহবাৰীয়ে তেওঁক মুক্তিৰ লগতে দিলে এক সৰুৰ উপলব্ধি : মাথচৰণৰ নাথনাৰ
সিদ্ধিলাভ এতিয়াও হোৱা নহি।

তেওঁ গুৰুবাৰ পূৰ্ণভাৱ কৰিলে।

চৰিত্ৰ :

চক্ৰবৰ্তী : সংস্কৃতজ্ঞ পণ্ডিত, ভাৰতীয় পৰম্পৰা আৰু চিন্তাধাৰাত
গভীৰ বিশ্বাস

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : চক্ৰবৰ্তীৰ পৰিবাৰ

মাধৱচৰণ : চক্ৰবৰ্তীৰ গৃহত্যাগী মধ্যম পুত্ৰ

দেৱযানী : মাধৱচৰণৰ স্ত্ৰী

ৰামচৰণ : চক্ৰবৰ্তীৰ আধুনিক ভাৰাপন্ন কনিষ্ঠ পুত্ৰ

ভবানীচৰণ : চক্ৰবৰ্তীৰ জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ

পাকল : ভবানীচৰণৰ স্ত্ৰী

চক্ৰবৰ্তী : [বসিষ্ঠ, গলগলীয়া মাত] দেৱযানী !

দেৱযানী !...অ' তুমি ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : অঁ মইহে । দেৱীক কিয় মাতিছে ?

চক্ৰবৰ্তী : আজিৰপৰা এই সময়ত সদায় গীতা
কৰিবলৈ দেৱযানীক মই কৈছোঁ । তাই কিয়
অহা নাই মই বুজা নাই ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : মই বাক চাই আছোঁ তাই ক'ত
আছে । কিন্তু তাই জানো পাৰিব ?

চক্ৰবৰ্তী : এইটো চক্ৰবৰ্তী বংশ । সংস্কৃতৰ চৰ্চা
কৰাত এইখন ঘৰৰ এটা ঐতিহ্য আছে । আমাৰ
বোৱাবী হৈ দেৱযানীয়ে নোৱাৰিব কিয় ?
ভবানীচৰণে নোৱৰেনে ? মাধৱচৰণে নোৱৰি-
ছিলনে ? দেৱযানীয়ে কলেজত পঢ়িছে যেতিয়া
তায়ো পাৰিব ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বামচৰণো আপোনাৰে ল'ৰা । সি
দেখোন গুৰু-গোসাঁই একো মানিব নোখোজে ।
সংস্কৃত পঢ়িব ক'ত, সি নিজে ক'বৰ দৰে—
মেলেছ'ৰ ভাষা ইংৰাজীয়ে পঢ়ে !

চক্ৰবৰ্তী : তুমি হয়তো ক'ব খুজিছা, তোমাৰ
ভিনিটা ল'ৰাৰ ভিতৰত সকলো বামচৰণ
বেলেগ হ'ল । শুনা, বিজ্ঞা আৰ্জনত মেলেছ'-
অমেলেছ' নাই । সি ইংৰাজী পঢ়িছে, তাতেই
কিবা বিচাৰি । পাহৰি নেৰাৰা যে বামচৰণে
ফুলত পঢ়োতে সংস্কৃতত বেছ ভাল মন্থৰ
পাইছিল ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : [হাঁহি] বাক বুজিলোঁ । মই
আহিছোঁ । [ছোতাৰ কটপ কটপ শব্দ শুনি চাপি
আহে]

চক্ৰবৰ্তী : [গল খেকাৰি মাৰি] কোন সেৱা ?

বামচৰণ : [আঁৰ লগে লগে] মই বামচৰণ দেউতা,
আহিব পাৰোনে ?

চক্ৰবৰ্তী : নিশ্চয় পাৰা । দেউতাকৰ ওচৰলৈ
আহিলে অনুমতি ল'ব লাগেনেকি ?

বামচৰণ : নহয়, মই মানে...মানে আপুনি বৰকৈ
ধৃতি-নীতি মানি চলেতো, আক মই, মই...

চক্ৰবৰ্তী : আক তুমি ইংৰাজীত এম-এ পঢ়িছা,
ধৃতি-নীতি নামানো, ক'ত কি খোৱা ঠিক নাই,
এয়েতো ?

বামচৰণ : ধৰক তেনেকুৱাই । আপুনি দিগদাৰ
পাবওতো পাৰে দেউতা ?

চক্ৰবৰ্তী : এটা কথা নাপাহৰিবা বামচৰণ, মানুহৰ
মনটোহে আচল । মই ধৃতি-নীতি মানো, মোৰ
ঘৰখনত প্ৰাচীন শাস্ত্ৰৰ চৰ্চা হয়—সকলোৱে
জানে । কিন্তু, ময়ো চৰকাৰী চাকৰি কৰিছিলোঁ,
ইংৰাজৰ হাকিম আছিলোঁ । তথাপি মই
মুৰাৰিচৰণ চক্ৰবৰ্তী হৈয়েই থাকিলোঁ । তুমিও
ইংৰাজী অধ্যয়ন কৰিছা—হয়তো প্ৰয়োজনত
নাইবা কিহবাৰ অনুপ্ৰেৰণাত । তোমাৰ
আত্মাটো অন্তৰ্হি হৈ যাব নোৱাৰে ।

বামচৰণ : আপোনাৰ লগত মই ভৰ্ক কৰিব
নোৱাৰোঁ দেউতা । হয়তো আপুনি ঠিক কথাই
কৈছে । কিন্তু মই নিজে realise—উপলব্ধি
কৰোঁ যে মই আপোনাৰ religious—মানে
ধৰ্ম-চৰ্মৰ বিচাৰ-বিবেচনাৰ কাৰণে ঠিক মানুহ
নহওঁ । বৰদাৰ কথা এৰিছোঁ । তেওঁ বেছ
সাৱিক মানুহেই—কিন্তু সকদাৰ ভুলনাত

মইতো ভাবোঁ মই এই বংশৰ অনায়ক । সকলো
কিমান বেলেগ আছিল, প্ৰায় আপোনাৰ
দৰেই—

চক্ৰবৰ্তী : বামচৰণ ! এই দৰত মাধৱচৰণৰ নাম
উচ্চাৰণ কৰোতে সদায় সতৰ্কভাৱে চলিব
লাগে, মনত আছেতো ?

বামচৰণ : আছে দেউতা, কিয় নেখাকিব ? সকলো
বিয়াৰ পিছতে গুচি গ'ল । সকলো ইয়াতে
খাকিল । সকলোৰ কাৰণে আমি নিৰ্দেশমতেই
সদায় সাৱধান হৈ থাকোঁ ।

চক্ৰবৰ্তী : অঁ, কথাটো সৰ্বদায় মনত থাকে যেন ।
দেৱযানী এতিয়াই ইয়াত গীতা পাঠ কৰিবলৈ
আহিব ।

বামচৰণ : অ' হয় নে কি ? বাক হওক, তেওঁ
আমাৰ কথা শুনা নাই । মই ক'ব খুজিছিলোঁ
যে সকলোটা সকলোপৰা আন সকলো
ল'ৰাতকৈ বেলেগ আছিল । পূজা-টুজা ধৰ্ম-
চৰ্মত তাৰ বেছি ৰাপ আছিল, ফকীৰ-টকীৰ
দেখিলে আমাৰ দৰে টিটকাৰী নেমাৰি বেছ
আদৰ কৰিছিল । মোৰতো খুব সন্দেহ হয় যে
সি জন্মৰেপৰা সংসাৰ বিৰাগী আছিল । সেই
কাৰণেই বিয়াৰ পিছতে—

চক্ৰবৰ্তী : বামচৰণ !

বামচৰণ : অ' এইয়া দেখোন সকলো । আহা,
দেউতাই তোমালৈকে বৈ আছে । গীতা পাঠ
কৰিবা বোলে ?

দেৱযানী : দেউতাই কৈছেতো । তুমিও বহিবা-
নেকি ?

বামচৰণ : মই ? মইও, বহিব পাবিলে বেয়া নাছিল
সকলো ! আমাৰ প্ৰাচীন দেশখনৰ ঐতিহ্য,

সত্যতা, culture সম্বন্ধে কিছু জ্ঞান হ'ল-
হেঁতেন । কোনে জানো কৈছিল—বন্য বন্য
কলিকাল, বন্য নবতন্তু ভাল, বন্য বন্য ভাৰত
বৰিষে । এনেকুৱা আমাৰ দেশ ! কিন্তু মোৰ
সময় নাই । কাইলৈ এটা excursion
partyত মই যাব লাগে । আজি টিকট-টিকট
কাৰোগৈ । In fact, দেউতা, মই আপোনাৰ
ওচৰত অহুমতি লবলৈহে আহিছিলোঁ ।

দেৱযানী : মাক জানো কৈছা ? অ' মা আহিছেই ।

চক্ৰবৰ্তী : ক'লৈ যাব লাগিব ?

বামচৰণ : আমি সমস্ত দক্ষিণ-ভাৰত ভ্ৰমণ কৰাৰ
কথা আছে ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : ক'লৈ যাব তই ?

বামচৰণ : Discovery of India মা ! আমি
ভাৰতীয় হ'লোঁ অথচ ভাৰতখন দেখা নাই ।
সেই বাবে দক্ষিণৰপৰা আৰম্ভ কৰি দেশখনক
আমি আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ ওলাইছোঁ । দেউতাৰ-
পৰা অহুমতি লবলৈ আহিছোঁ । কাইলৈ যাব
লাগে । ৰাতি তোমাকো ক'লোহেঁতেন ।

চক্ৰবৰ্তী : বাক তুমি যোৱা বামচৰণ । কাইলৈ
যোৱাৰ আগতে সকলোকে মাত লগাই যাবা ।

বামচৰণ : নিশ্চয় দেউতা । বাক মই এতিয়া
আহিলোঁ । সকলো ! মা ! [হোতাৰ কটপু কটপু
শব্দ শোভনি দায়]

চক্ৰবৰ্তী : তেনেহ'লে আই ! আমি আৰম্ভ কৰি
দিওঁ ?

দেৱযানী : হয় দেউতা । কিন্তু মই জানো পাবিম ?

চক্ৰবৰ্তী : কিয় নোৱাৰিবা ? মহৰ্ষি ব্যাসদেৱে
এনে এখন মহামূল্য গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিব পাবিলে
আক আমি তাক পাঠ কৰিবও নোৱাৰি-

মনে ? তেওঁওতো আমাৰ নিচিনাই নৰমনিচ আছিল !

দেৱযানী : আপোনাৰ কথা বেলেগ দেউতা । মই মোৰ কথাহে কৈছোঁ ।

চক্ৰবৰ্তীয়া : ভাইনো কিয় নোৱাৰিবি দেৱী ? তয়ো পাৰিবি । দেউতাবে শিকাই দিব নহয় । মাথৱেতো এখেতৰ লগতে সকলোপৰা পঢ়ি পঢ়ি সকলো শিকিছিল । সি যে ইমান শাস্ত্ৰ পঢ়িব পৰা হৈছিল, কেৱল এখেতৰ কাৰণেই ।

চক্ৰবৰ্তী : বাক আমি আবস্ত কৰোঁচোন—অ' তুমি ছখন আসন বিচাৰি আনাগৈ যোৱা । আমি মাটিতে বহি পাঠ কৰিম । আৰু শুনা আচল বস্ত্ৰ গীতাখনেই অনা হোৱা নাই । সেইখনো লৈ আহিবা । যোৱা ।...শুনা । তুমি এটা ফুল কৰিছা ।

চক্ৰবৰ্তীয়া : কি ?

চক্ৰবৰ্তী : মাথৱচৰণৰ কথা দেৱযানীৰ আগত কোৱাটো উচিত হোৱা নাই । সিয়েই তাইৰ জীৱনৰ সমস্তা । সি বিয়াৰ ছদিন পিছতে ঘৰ এৰি গুচি গ'ল । সমস্ত বয়স, সমস্ত জীৱন আগত লৈ ছোৱালীজনী বৈ গ'ল । তাইক ময়েই ইয়াত ৰাখিলোঁ । নহ'লে ঘৰলৈ গুচি যাব পাৰিলেহেঁতেন । কলেজতো পঢ়িবলৈ দিছোঁ । সকলো কৰিছোঁ তাইক ব্যস্ত ৰাখিবৰ কাৰণে—মাথৱৰ কথা পাহৰাই ৰাখিবৰ কাৰণে ।

চক্ৰবৰ্তীয়া : মই জানো সেইবোৰ নেজানো ? সি মোৰ ল'ৰা । মই তাৰ মাক । তাৰ অভাৱ মোতকৈ আৰু কোনে বেছি বুজিব ? সি সকলোপৰাই অলপ বেলেগ ধৰণৰ ল'ৰা ।

বৰকৈ লগ সং নাই, শাস্ত্ৰ-পুৰি লৈ থাকে—ঘৰৰ ল'ৰাইতৰ ভিতৰত অকল সিয়েইতো আপোনাৰ লগত সংস্কৃত পঢ়িছিল । আপুনিতো তাক টোলতে দিব খুজিছিল ।

চক্ৰবৰ্তী : খুজিছিলোঁ সঁচা । কাৰণ পুৰণি সত্যতা, ঐতিহ্য, সংস্কৃতিৰ প্ৰতি আমাৰ বংশৰ যি আস্থা, তাত কেৱল মাথৱচৰণেহে বেছি মনোযোগ দিছিল । কিন্তু ল'ৰাই কেনেকৈ সংসাৰ-বুদ্ধত খাটি খাব লাগে বুলি মই তাক আজিৰ যুগৰ উপযোগী শিকোঁ দিছিলোঁ । তথাপি সংসাৰে তাক বান্ধি ৰাখিব নোৱাৰিলে ।

চক্ৰবৰ্তীয়া : হ'লেও তাৰ মনৰ ভিতৰত ইমান বিৰাগ আছিল বুলি ভবা নাছিলোঁ । নহ'লে তাৰ বিয়াখন আমি কেতিয়াও নেপাতিলোঁহেঁতেন । বিয়াৰ পাছতে সি এইদৰে নোহোৱা হ'ব বুলি জনা হ'লে লোকৰ ঘৰৰ ছোৱালী-জনীক আমি কেতিয়াও কষ্ট নিদিলোঁহেঁতেন । মোৰ ল'ৰাৰ অভাৱ মই বুজোঁ । গতিকে দেৱীৰ ছখ মোতকৈ ভালকৈ কোনে বুজি পায় ?

চক্ৰবৰ্তী : বাক এই প্ৰসঙ্গ এতিয়া আমি এবাৰ ভাল । দেৱযানী আহি পাৰ । তুমি ছবুজা বুলি মই ক'ব খোজা নাই, মাত্ৰ তাইৰ আগত মাথৱচৰণৰ প্ৰসঙ্গ উলিওৱা উচিত নহয় বুলি কৈছোঁ ।...আমি—মাথৱক আমি বহুত বিচৰা-বিচৰি কৰিলোঁ, বাতৰিকাকতবোৰতো বিজ্ঞাপন দিলোঁ । কিন্তু তাৰ কোনো সন্দেশ নোলাল । সি নিজেও আজিলৈকে এখন চিঠি নিদিলে । তাৰ মানে সি এলা-পেচা মানুহৰ দৰে নহয় । সি কিবা ভালৰ সত্যৰ সন্ধানতহে গৈছে । আমি তাক—[ঘৰ মৰাই] দেৱযানী আহিছে । আহা

আই তুমিতো গীতাশাস্ত্ৰৰ কথা জানাই—মাজে
মাজে পঢ়িছাও। তোমাৰ য'তেই ভাল লাগে
তাতেই ধৰা। মই একো নকওঁ। য'তেই
পঢ়া, দেখিবা কিবা নহয় কিবা গুঢ়াৰ্থ আছেই।
আজি তুমি এঠাইত আবদ্ধ কৰা বাক, পিছত
আমি এদিন-দুদিনকৈ পাঠ কৰি গোটেইখন
সম্পূৰ্ণ কৰি পেলাম।

[দেৱযানীয়ে পাঠ কৰিবলৈ ধৰে। লাহে লাহে
সাবধানে পঢ়ে]

দেৱযানী : অৰ্জুন উবাচ

এবং সত্যত যুক্তা যে ভক্তাস্ত্ৰং পৰূপাসতে ।
যে চাপ্যক্ষৰম্-অব্যক্তং তেষাং কে যোগবিস্তমাঃ ॥

শ্ৰীভগৱানুবাচ

মহ্যাবেশ্য মনো যে মাং নিত্যযুক্তা উপাসতে ।
শ্ৰদ্ধয়া পৰয়োপেতান্তে মে যুক্ততমা মতাঃ ॥

চক্ৰবৰ্তী : সেয়া দেখোন আই, তুমি শুল্কবকৈ
পঢ়িছা! তুমি সংস্কৃত ভাষা আয়ত্তই
কৰিলা! বাক—ভক্তিযোগ পঢ়িছা। ইয়াত মাত্ৰ
কুৰিটা শ্লোক আছে। এই ঠেক পবিসৰতে
ভগৱানে তেওঁৰ প্ৰিয় ভক্তৰ লক্ষণ বিৱৰি
ক'বলৈ গৈ আদৰ্শ মানৱ জীৱনৰ আভাস এটা
দিছে।

দেৱযানী : দেউতা, মই এইদৰে পাঠ কৰাত
একেবাৰে অন্তিম। মোৰ ভুল হ'ব পাৰে।

চক্ৰবৰ্তী : হওক ভুল। মই ওচৰতে আছোঁ নহয়,
মই তোমাক সহায় কৰিম। তুমি মাত্ৰ ভক্তি-
ভাৱে পঢ়ি যোৱা—লাহে-লাহেই পঢ়িবা—
দেখিবা তোমাৰ মন ঈতাই আকৃষ্ট কৰিছে,
কিছুদিন পাঠ কৰিলে দেখিবা মন আক্ৰম

কৰি পেলাইছে। সাধাৰণ মাহুহে ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ
হৰ্বলতাক প্ৰশ্ৰয় দি ছুখত পৰোঁ। কেনেকৈ
ভাবপৰা উদ্ধাৰ পাব পাৰি তাৰেই ইংগিত
ইয়াত আছে। তুমি পঢ়ি যোৱাচোন।

দেৱযানী : [পাঠ কৰে]

যে স্বক্ৰবম্নির্দেশ্যমব্যক্তং পৰূপাসতে ।

সৰ্বত্র গমচিন্ত্যক কৃটস্থমচলং ক্ৰবম্ ॥

সংনিয়ম্যেঞ্জিয়গ্রামং সৰ্বত্র সমযুক্তয়ঃ ।

তে প্ৰাপ্নুবন্তি যামেব সৰ্বভূতহিতৈ বতাঃ ॥

চক্ৰবৰ্তী : চোৱা! ইয়াত ছটা কথা শুল্কবকৈ
একীভূত কৰা হৈছে। সৰ্বভূতৰ হিত সাধনত
বত হ'বলৈ আৰু অবিনাশী পৰমব্ৰহ্মক একান্ত-
ভাৱে উপাসনা কৰিবলৈ কৈছে। কিন্তু লগতে
সমূহ ইঞ্জিয়কে বাহ্যিক বিষয়বপৰা আঁতৰাই
আনিবলৈ কৈছে। ইঞ্জিয়বিলাকবপৰাই আমাৰ
যত মানসিক অশান্তি হয়। সৰ্বভূত অৰ্থাৎ
সকলো জীৱৰ হিত সাধনত বত থাকিলে
ইঞ্জিয়ক ব্যস্ত ৰখা হয়। তত্পৰি অন্ত্যন্ত
বাহ্যিক বিষয়বপৰা মন আৰু ইঞ্জিয়ক আঁতৰাই
আনি—পৰমব্ৰহ্মৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰিও
অশান্তিৰ মাত্ৰা হ্ৰাস কৰিব পাৰি। শান্তি
লভিবৰ ই জানো বাস্তৱ উপায় নহয়? তুমি
পঢ়ি যোৱা।

দেৱযানী : [পাঠ কৰে]

ক্ৰেশোহধিকতবন্তেষামব্যক্তাসক্তচেতসাম্ ।

অব্যক্তগহি গতির্হুঃখং দেহবন্তিব্যপ্যতে ॥

যে তু সৰ্বানি কৰ্মানি ময়ি সংশ্লক্স মৎপৰাঃ ।

অনন্তেনৈব যোগেন মাং ব্যায়ন্তে উপাসতে ॥

ভেষামহং সঙ্কৰ্ত্তা যুক্ত্যসংসাৰ সাগৰাং ।

ভবামি ন চিৰাং পাৰ্থ মহ্যাবেশিকচেতসাম্ ॥

ময্যোব মন আধংস ময়ি বুদ্ধিং নিবেশয় ।
নিবসিষ্ণুসি ময্যোব অত উদ্ধং ন সংশয়ঃ ॥

[পাঠ কৰি থাকোঁতে খব কীণ হৈ যাব]

দৃশ্যাস্তৰ

[গধূলি হৈছে । দূৰত ল'ৰা-ছোৱালীৰ কোটাল আৰু ক'ৰবাত মন্দিৰৰ ঘণ্টাধ্বনি তাঁহি অহা শুনা যায় । ভবানী-চৰণে দূৰবপৰা ল'ৰা-ছোৱালীবোৰক শালনৰ সুবত কথা কোৱা শুনা যায় ।]

ভবানী : সোণমণি ! মইনাকণ ! যোৱা এতিয়া ভিতৰলৈ যোৱা । এতিয়া আৰু খেলিব নেলাগে । গধূলি হ'ল । এতিয়া হাত-ভৰি ধুই পঢ়া শুনা কৰিব লাগে । ককা আহি পাবৰ হৈছে, ককাই খং কৰিব ।

[ভবানীচৰণৰ মাত কোমল । শালনৰ সুবত ক'লেও কৰ্কশ বেন নেলাগে । কিন্তু তেওঁ নিজৰ গতেৰেই গহীন । আঁতৰত লোহাৰ গেট খোলাৰ শব্দ । তেওঁৰ কথা শেষ হৈ আহিব ধবোতে লোতাৰ মুহু শব্দ এটা ওচৰ চাপি আহে । চক্ৰবৰ্তীয়ে গল-খেকাৰি মাৰি বৈ যায় ।]

ভবানী : দেউতা !

চক্ৰবৰ্তী : কোন, ভবানীচৰণনেকি ?

ভবানী : হয় দেউতা, আপুনি ফুৰি আহিল ?

চক্ৰবৰ্তী : ঐ আহিলোঁ । যবখন এইদৰে একাৰ হৈ আছে কিয় ? চাকি-বাতি লগাবলৈ আজি কাৰো মনতে পৰা নাইনেকি ? মাৰ ক'লৈ গ'ল ? বোৱাবীহঁত কোনো নাইনেকি ?

ভবানী : কোনো নাই যেনেই পাইছোঁ । মই ভিতৰতে বহি আহিলোঁ । মাইত কাৰোবাৰ ঘৰলৈ গৈছে বেন পাওঁ । পাকলেও একো কৈ নগ'ল দেখোন ।

চক্ৰবৰ্তী : বাক মই ভিতৰত বহিছোঁগৈ । তুমি কোনোবা এটাক কোৱা মোক পানী-ছনি দিবলৈ ।

ভবানী : ভাল । [চক্ৰবৰ্তী বাৰান্দাইদি ভিতৰলৈ যায়গৈ ।] অ' এওঁলোক আহিছেই হ'বলা । [চক্ৰবৰ্তী গৈয়ে থাকে । দূৰত তিবোতা মাহুৰৰ গুণগুণনি শুনা যায় । আকৌ লোহাৰ গেট খোলাৰ শব্দ ।] মা তোমালোক কেনি গৈছিল ? পাকলেতো মোক কৈও নগ'ল ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : কিয়, কি হ'লনো ? আমি আৰু এদিন এখন্তেক ওলাই যাবও নেপায় নে ?

পাকল : আপোনাক কৈ যাবলৈ যিহে কিতাপত মূৰটো গুজি আছিল—

দেৱযানী : [কচুচাই] বাইদেউ !

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : অঁতোন ! তহঁত মতা মাহুৰবোৰে নিজক লৈয়ে থাকিব । আমাৰ মাইকী মাহুৰবো যে এখন জগৎ আছে তালৈ কেলৈ খবৰ বাখিব !

ভবানী : নহয় মা, দেউতা এইমাত্ৰ আহিল । ঘৰটো আন্ধাৰ দেখি খং কৰিছে ।

পাকল : এ বাম ! সৰ্বনাশ !

দেৱযানী : ব'লক ব'লক বাইদেউ !

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : হয়নেকি ? আজি অলপ সোণ কালেই আহিল হ'বলা । বাক পাকল, দেবী, তহঁত যা । খবধৰ কৰগৈ । মই ইয়াতে খন্তেক বহো । খোজকাড়ি বৰ ভাগৰ লাগিল ।

ভবানী : ময়ো যাওঁ । ইহঁতক চাওঁগৈ পড়িছে নে কাজিয়াই কৰিছে । তুমি পিছে আন্ধাৰে-মুন্ধাৰে বেছি পৰ ইয়াত বহি থাকিব নেলাগে মা । বাৰান্দাৰ লাইটটো জলাইদি বামনেকি ?

[আকৌ দূরত গোট খোলাব শব্দ]

চক্রবর্তীয়া : নেলাগে । আন্ধারতে ভাল লাগিছে ।

ভবানী : আকৌ কোনোবা আহিল হ'বলা । কোন জানো—ভকলু হ'ব পায়—কালি বাবীত জেওবা বাটিছিল নহয়, পইচা বিচাণি আহিছে হ'ব পায় । বাক মই আহিছো । তুমি ভাক ববলৈ ক'বা । ইহ, চুবিয়াখনকে গাত লৈ আহিছে—
[অলপ সময়ৰ নিস্তব্ধতা]

চক্রবর্তীয়া : কোন সেয়া ? ভকলু নে কি ?

[কোনো উত্তৰ নাই] ভকলু ! নেমাত কিয় ?

নে তই ভকলু নহয় ?

মাধৱচৰণ : [লাহেকৈ] মা । [মাতটো গঠীৰ]

চক্রবর্তীয়া : [কপা মাতেৰে] কোন ?

মাধৱ : মই মা । মই মাধৱচৰণ ।

চক্রবর্তীয়া : [চিঞৰি উঠি] মাধৱচৰণ ! [চকিব-পৰা উঠি আহে] তই মাধৱ ? [খাবান্ধাবপৰা ঘোঁৰি চোতাললৈ নামি যায়] মাধৱ ? হেৰ তইত ক'ত আছ ? লাইট জ্বলাই দে । মাধৱ আহিছে । ভবানী । পাকল ! দেউতাবক ক' ।
[কান্দি কান্দি] মাধৱ ! মোৰ বোপাই ! মোৰ বোপাই ! তই আহিলি । লেহুত তই আহিলি !
[পাচকালে ধবধব লাগে । কোনোবাই লাইট জ্বলাই দিয়ে । খোজৰ শব্দ উঠে । তাৰ মাজতে মাধৱচৰণৰ কপা ভৰিলৈ পোৱা যায় ।]

মাধৱ : মা ! ধৈৰ্য ধৰা । মইতো আহিছোঁৱেই ।

চক্রবর্তীয়া : [কান্দি কান্দি] মোৰ বাপ অ' ! তই কৈল মোক এৰি গুচি গৈছিলি ? তোৰ হুখুনী মাৰলৈও মনত পৰা নাছিলনে ? তোৰ কাৰণে যে মোৰ বুকুখনে কিমান কান্দিছে, কিমান কান্দিছে—

মাধৱ : মনত নপৰিব কিয় মা ! নিশ্চয় পৰিছিল ।

মই মানুহক পাহৰা বিধৰ মানুহ নহওঁ । চাওঁ,

মই তোমাৰ চৰণধূলা অকণ মূৰত লওঁ ।

ভবানী : [আহি থাকোতে] মা ! কি হ'ল ? সেয়া কোন বুলি ক'লা ?

মাধৱ : দাদা ! মই মাধৱচৰণ ।

চক্রবর্তীয়া : যা দাদাবকো সেৱা কৰগৈ । পাকল !

দেউতাব ক'ত ? নকলিনেকি ?

ভবানী : মাধৱ ? [মাকৰ কথাৰ লগে লগে ক'ব]

মাধৱ : দাদা !

ভবানী : বাক হৈছে উঠ । উস্ ভগৱান !

মাধৱ : নবো ।

পাকল : মই বিশ্বাসেই কবিব পৰা নাই বাপু !

মাধৱ : বিশ্বাস কৰা উচিত নবো । মই তোমাৰ বাপু মাধৱচৰণেই । সোঁ শৰীৰে আহিছো ।

[অলপ আদৰ্শ শব্দ] এইজনী সোনমণি নহয় নে ? ইমানজনী হ'ল ! আক এইটো— এইটো নিশ্চয় মইনাকণ ! মোক তোমালোকে চিনি পাইছানে নাই ?

পাকল : ক'ত লুকাইছহি বেঙাজনী ! নকৰ কিয় ?

চিনি পাইছ নে নাই ?

ভবানী : কোৱা মা, কোন এয়া ?

সোনমণি : মাজু খুড়া ।

চক্রবর্তীয়া : নেপাব কৈল চিনি ? তইতে তাইক মিছাই গালি পাৰিছ ।

[চক্রবর্তীৰ ধবধব গহীৰ গহীৰ শব্দ ক্ৰমাৎ ওচৰ চাপি আহে । সেই শব্দ আহি ওচৰত বৈ যায়]

চক্রবর্তীয়া [মাজতে ক'ব] দেউতাব আহিছে ।

মাধৱ : দেউতা !

চক্রবর্তী : মাধৱচৰণ আহিছা ?

মাধৱ : হয় দেউতা। মই ছুলে এতিয়া আপোনাৰ
কিবা অনুবিধা হ'ব নে কি ?

চক্ৰবৰ্তী : একো নহয় ...ঐ হৈছে উঠা। দীঘায়ু
হোৱা। ঈশ্বৰৰ অপাৰ কৰুণা।

মাধৱ : আপোনাৰ ভাল নে দেউতা ?

চক্ৰবৰ্তী : ঈশ্বৰে বাখিছে। মই নামঘৰত সোমাবলৈ
ওলাইছিলোঁ। এনেতে তোমাৰ কথা শুনিছোঁ।
তুমি গা-পা ধুই কিবা এটা মুখত দি আজুৰি
হোৱা। তাৰ পিছত মোৰ ওচৰলৈ যাবা।
মই ইতিমধ্যে নামঘৰৰপৰা ওলাম।

মাধৱ : ভাল দেউতা।

চক্ৰবৰ্তী : আটাইবোৰে সৈতে দেখা হ'ল নহয় ? অ'
সকলো ইয়াতে আছেহি। মাত্ৰ দেৱযানীক
দেখা নাই। তাই অলপ সংকোচবোধ কৰা
স্বাভাৱিক।

সোনমণি : [হঠাৎ চিঞৰি] ককা ! সোৱা খুৰীয়ে
বেৰৰ সিফালৰপৰা চাই আছে।

[কণিকৰ নিতকতা]

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : দেবী ! আহ, ওলাই আহ।

সোনমণি : নাই গ'লগৈ আইতা।

চক্ৰবৰ্তী : বাক নেলাগে আহিব। তহঁতে এতিয়া
হলখুল নকৰিব। মাধৱক ভিতৰলৈ লৈ যা।
তাৰ নিশ্চয় ভাগৰ লাগি আহিছে।

[চক্ৰবৰ্তীৰ ধৰ্মৰ শব্দ আঁতৰি দিলীন হৈ যায়]

পাকল : তুমি ভিতৰলৈ ব'লা বাপু !

মাধৱ : বাৰ্ত নবো ! দাদা, তোমালোক সকলোৰে
ভাল নে ?

ভবানী : আহো কোনোমতে। মাৰহে মাজে মাজে
মুখখুৰনি হৈ থাকে আজি-কালি।

ধন : হয় নে কি মা ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বুঢ়ী মানুহ বোপাই ! এই বয়সত
গা ভালে থকাটোৱেই আচৰিত কথা। বিশেষ
একো নহয়। তোৰ গা-মূৰ কেনে ?

মাধৱ : মোৰ বেমান-আজান কমেই জানাই দেখোন।
এতিয়াও ভালেবেই আছোঁ মা। তোমালোকৰ
আশীৰ্বাদত আজিলৈকে এদিনো পৰি থাকিব-
লগীয়া হোৱা নাই।

ভবানী : বাক এতিয়া ভিতৰলৈ ব'ল [আকৌ গোট
খোলাৰ শব্দ]

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : ঐ ব'ল বোপাই।

মাধৱ : ব'ল মা সোনমণি ! মাইকণ !

বামচৰণ : [মাধৱৰ কথাৰ লগে লগে কৈ আহি থাকে]
আজি আক এতিয়া কি হ'ল ? সাত্বিখন ঘৰ-
ঘবোৱাহে, আগকালে কি কৰিছে ? Some-
thing untoward ? নে কোনোবা অভ্য-
—নহে ! এয়া কোন ? সকদা নহয়নে ?

মাধৱ : ময়েই, বামচৰণ !

বামচৰণ : হঠাৎ, কি কথা, কি বতৰা ?

মাধৱ : মই এই অলপ আগতে আহিলোঁ। ভিতৰ
সোমোৱাই নাই। দেউতাৰ লগত দেখা হ'ল।

বামচৰণ : আহিলা তো বুজিলোঁ, কিন্তু কোনো
ধৰৰ নিদিয়াকৈ এইদৰে—মানে আমি তোমাক
বিচাৰি চলাখ কৰিলোঁ। newspaper-অত
ব্ৰক হপাই দিলোঁ। তেওঁ নোলালা, অথচ
আজি—

মাধৱ : [হাঁহি] আগজাননী অৱশ্যে দিয়া নহ'ল
তাই—বাৰ্ততেও আক এতিয়াও। তাৰ
প্ৰয়োজন আছে বুলি ভবাও নাই, সেই কাৰণে।

বামচৰণ : তুমিতো বেছ অসমীয়া ক'ব পৰা হৈ
আছা ?

মাধৱ : কিয় ?

বামচৰণ : নহয়, মানে ককীৰ-টকীৰে হিন্দুস্তানী ভাষাত কথা কয়তো—আক তোমাব চেহেৰা-পাতিও, পোছাক-টোছাকো—

মাধৱ : হিন্দী মই ক'ব পাৰোঁ, কওঁও, যেনেকৈ সংস্কৃতো কওঁ, ইংৰাজীও কওঁ। কিন্তু মই অসমীয়া মাথুৱেই। সেইটো তুমি কিয় পাহৰি গৈছা ? মই translation কৰি কথাবোৰ ভাবো বুলি ভাবিছানেকি ?

বামচৰণ : অৱশ্যে, অৱশ্যে !

ভবানী : বাক বামচৰণ, সেইবোৰ কথা তহঁতে পিছতো পাতি থাকিব পাৰিব। ই তুখে-ভাগৰে আহিছে, ভিতলৈ গৈ—

বামচৰণ : ঐ ঠিকেই ববদা, I am sorry, আমি—সকদাক আক detain কৰা উচিত নহয়। ব'লা সকদা—মা—সোনমণি, মইনাকণ—ব'ল ব'ল ব'ল—খুৰীয়েনো ইমান পৰে কি কৰিছে চাওঁগৈ ব'ল—বুইছা সকদা, মোক নাপালাইহেঁতেন। Excursion-অত যোৱাৰ কথা আছিল—হঠাৎ cancel হৈ গ'ল।

দৃশ্যান্তৰ

মাধৱ : গতিকে গুৰুদ অহুস্কান কৰাই মোৰ প্ৰথম কাম হ'ল দেউতা।

চক্ৰবৰ্তীযনী : কৈ যোৱা, মই শুনি আছো। তাৰ পিছত কি কৰিলা, ক'লৈ গ'লা, কৈ যোৱা।

মাধৱ : উপযুক্ত গুৰুক বিচাৰি উলিওৱাটোৱেই আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা। তাৰ কাৰণে কিমান বে ঠাই হুখুৰিলো, কত সাধু-সন্ন্যাসীৰ যে পাহ নললো, কিমান বে অনাই-বনাই হুখুৰিলো

—বদৰিকাশ্ৰমতো তুচ্ছ কথা, হিমালয়ৰ আন অগম্য ঠাইলৈকে গৈছিলো, তিব্বতো ওলাই-ছিলোঁগৈ। কিন্তু বৰ আচৰিতভাৱে এদিন পুৰীতে গুৰুক লগ পালোঁ। অসংখ্য সন্ন্যাসীৰ মাজত লুকাই থাকি তেওঁ দুদিনমানৰ কাৰণে পুৰীত আছিলহি। এটা আওহতীয়া জুপুৰীৰ ভিতৰলৈ এদিন কোতুহলবশতঃ সোমাই যাওতে দেখিলোঁ এজন হাঁহিমুখীয়া শান্ত-সোম্য সাধুক মাজত লৈ এদল সন্ন্যাসী বহি আছে। সেই সোম্য পুৰুষজনে হাঁহি মাৰি মোক ক'লে, “তোমাব কাৰণেই মই অপেক্ষা কৰি আছো”। সেইজনেই মোৰ গুৰু। তেওঁ মোক পিছদিনাই মাদ্ৰাজৰ ওচৰত তেওঁৰ আশ্ৰমলৈ লৈ গ'ল। তাৰ পিছৰপৰাই আবৃত্ত হ'ল মোৰ প্ৰকৃত সাধনাৰ শিক্ষা।

চক্ৰবৰ্তী : তুমি ইমান দিনে তাতেই আছিলানে কি ?

মাধৱ : নহয়। মোৰ সাধনা শেষ হোৱাত গুৰুৱে মোক মানৱ-সেৱাৰ কাৰণে বিভিন্ন ঠাইলৈ যাবলৈ আদেশ দিলে। য'তেই আৰ্তৰ সেৱাৰ প্ৰয়োজন হয় তালৈকে আমি যাওঁ। এইটো আমাৰ গুৰুৰ নিয়ম। এই পিনে আহিবলৈ ইমানদিনে আদেশ পোৱা নাছিলোঁ। এইবাৰ আমাৰ সীমাস্তৰ পৰ্বতৰ মাজলৈ যাবলৈ আদেশ পাইছো। আমি দুজন শিষ্য একে লগে আহিছো। অৱশ্যে ঘৰলৈ অহাৰ কৰ্তব্য এটা মোৰ আছিল। সেইটো বহুত দিনৰপৰা অন্তৰ্ভৱ কৰিও আছো।

চক্ৰবৰ্তী : এইটো কথা তোমাব মুখত শুনিম বুলিয়েই মই আশা কৰি আছো মাধৱচৰণ।

মাধৱ : আপোনাৰ যদি কিবা ক'ব লগা আছে
কণক দেউতা।

চক্ৰবৰ্তী : তুমি যি পথ বাচি লৈছা সেই সম্বন্ধে
মোৰ ক'ব লগা একো নাই। কাৰণ তোমাৰ
উপযুক্ত বয়স হৈছে, জ্ঞান হৈছে আৰু তুমি
সংসাৰখন দেখিছাও। কিন্তু এইখন ঘৰত এটি
প্ৰাণী আছে যাৰ বিষয়ে আমাৰ কিছু ক'বলগীয়া
নিশ্চয় আছে। আমি অভিভাৱকৰূপে আমাৰ
কৰ্তব্যৰ অৱহেলা কৰা নাই। কিন্তু সেয়ে
যথেষ্ট হ'ব নোৱাৰে। অথচ বাকীখিনি আমাৰ-
পৰা সম্ভৱো নহয়।

মাধৱ : দেৱযানীৰ প্ৰতি মোৰ যে এটা কৰ্তব্য
আছে—সেই কথা মই এদিনলৈকে পাহৰি
যোৱা নাই দেউতা। আচলতে মই তেওঁৰ
কথা ভাবিয়েই ঘৰলৈ আহিছো। মই স্বীকাৰ
কৰোঁ যে বিয়াৰ পিছতে সেইদৰে তেওঁক এৰি
গুচি যোৱাটো মোৰ বৰ অন্তায় হ'ল। তাৰ
প্ৰতিকাৰ মই কৰিব খোজোঁ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : [ছৰাবত হাত দিওঁতে শব্দ উঠে]
মাধৱ !

মাধৱ : অ' মা ! কোৱা মা। তোমালোকৰ খোৱা-
বোৱা হ'লনে ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : হ'ল বোপাই। মই কথা এটা সোধো
বুলিহে আহিলোঁ। তই ক'ত শুবি ? আজিৰ
কাৰণে সেইয়ে তইতৰ পঢ়া কোঠাটো—তাতে
বিছনা কৰি দিমনেকি ?

চক্ৰবৰ্তী : কোনটো কোঠা বুলি ক'লা ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : এই আপোনাৰটোৰ কাষতে দেৱযানী
আৰু মই শোওঁ, তাৰ সিকালবটো কোঠাত
জানো ইহঁতে সকতে পঢ়াশুনা কৰা নাছিল ?

মাধৱ : হয় মা, মনত পৰিছে। কিন্তু মই এটা কথা
ভাবিছো। আজি প্ৰথম বাতিটো মই দেউতাৰ
ওচৰত থাকিব খোজোঁ। ইয়াতে মাটিতে কিবা
এডোখৰ পাৰি দিব নোৱাৰানে ? কাইলৈ দিনত
লাগিলে পঢ়া কোঠাটোত বিছনা এখন পাৰি
থকা—কাৰণ দিনত মোৰ অলপ কাম আছে।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : ইয়াত, পৰা হ'ব, হ'ব পায়—

চক্ৰবৰ্তী : দিয়া ইয়াতে ঠিক কৰি। সি মোৰ
ওচৰতে আজি শোৱক।

পাকল : [ছৰাব হুধৰণৰা] মা ! [ওচৰলৈ আহি] কি
ঠিক কৰিলে, বাপু ক'ত শুব ?

মাধৱ : নবো ! তোমালোকে দেখিছো মোকলৈ বৰ
বাস্তৱ হৈ পৰিছা। মই পিছে মাটিয়ে বালিয়ে
পৰি থকা মাগুচ।

পাকল : কিন্তু গোটেই ঘৰখনৰ কোনখিনিৰ মাটি-
বালিত তোমাক শুবলৈ দিয়া হয় তাকেহে
ঠিক কৰিব পৰা নাই। দেৱীকো সেই কাৰণেই
মাতি আনিছিলোঁ ; তেওঁ পিছে বাহিৰতে বৈ
গ'ল।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : আমি মিছাই চিন্তা কৰি মৰিছো
বুইছ ? এওঁলোকে আগতেই ঠিক কৰি থৈছে—
মাধৱ বোলে আজি ইয়াতে দেউতাকৰ কোঠাত
শুৱ।

পাকল : এ, হয়নেকি ?

মাধৱ : হয় নবো। কিন্তু দেৱযানী নাহে কিয় ?
ময়েই ওলাই যাওঁ। সকলোৰে লগত দেখা
হ'ল, কথাও পাতিলোঁ ; কিন্তু তেওঁৰ হাঁটোকে
এতিয়ালৈকে দেখা নাই।

চক্ৰবৰ্তী : দেৱযানী ! দেৱযানী ! সোমাই আহা
আই। তুমি কিয় আঁতৰে আঁতৰে হুৰিছা ?

চক্ৰবৰ্ত্তীয়নী : আৰু দেৱী !

পাকল : আহিব। আহা দেৱী, বাপুৱে মাতিছে।

[কণিকৰ নিতৃত্বতা]

মাধৱ : দেৱদানী ! তোমাক মাত্ৰ দিবলৈ মই সুবিধাই পোৱা নাই। আন সকলোৱে মোৰ খা-খবৰ লৈছে, সেইদেখি কথা পাতিবলৈ সুবিধাও পাইছো। কিন্তু তুমি মোৰ আগত ওলোৱাই নাই।

[কণিকৰ নিতৃত্বতা]

মাধৱ : আশাকৰোঁ তোমাৰ গা ভালৈ আছে... আজি মই দেউতাৰ ওচৰত থাকিম। কাইলৈ তোমাৰ লগত ভালদৰে কথা পাতিম। তুমি নিশ্চয় বেয়া নোপোৱা।

পাকল : দেৱী ! এইদৰে মনে মনে থাকিব নেপায় নহয় ! মানুহে কিবা সুধিলে উত্তৰ দিব লাগে। আক যাৰে-তাৰে লগততো কথা পাতিবলৈ কোৱা নাই। উ আই মোলৈ খঙেৰে চালে কি হ'ব ? মই নিয়মৰ কথাটোহে কৈছো ! অ' সেৱা কৰিবা, কৰা।

মাধৱ : মোক সেৱা কৰিব লাগে কিয় ? হৈছে, হৈছে। আয়ুস্মতী হোৱা, সুখী হোৱা।

বামচৰণ : [হৰাৰ হুধৰণৰা] সকলো ! অলপ পুণ্য-লাভাৰ্থে ময়ো এটা সেৱা কৰি লওঁনেকি ?

মাধৱ : আহা বামচৰণ। কিয় তোমাৰ পুণ্যৰ বৰ প্ৰয়োজন হৈছেনেকি ?

বামচৰণ : পুণ্য নেলাগে কাক ? মাইততো পূজা-পাৰ্বন লৈয়েই ব্যস্ত থাকে—*you know how are women !* দেউতাৰ বিষয়ে তুমি জানাই। তুমিতো সেই সকৰণেৰা এতিয়া-লৈকে কেৱল ধৰ্ম-কৰ্মই কৰি গ'লা। কেৱল

পুণ্যৰ ঘৰ মোৰেই শূন্য। সকলোৱে জানে, গোটেই ঘৰখনত কেৱল মোৰেই একো ধৰ্ম-কৰ্ম নাই—পূজা-পাতলত নেলাগো—অখান্ড খাই কুৰোঁ—সংস্কৃতং ন জানাম্যহং !

চক্ৰবৰ্ত্তী : বামচৰণ ! তুমি কথা অলপ বেছি কোৱা।

বামচৰণ : হয় দেউতা। নানান দোষৰ ভিতৰত মোৰ সেইটোও এটা দোষ। মই বোধহয় পাৰ্থিব লোভ-লালসা পাপ-পঙ্কিলতাত বেছিকৈ নিমজ্জিত। আপোনালোক নহয়।

মাধৱ : তুমি দেখোন প্ৰায় সংস্কৃততে কথা কৈছা !

বামচৰণ : প্ৰভাৱ সকলো, তোমালোকৰ প্ৰভাৱ পৰিছে।

চক্ৰবৰ্ত্তীয়নী : বাক হৈছে, তহঁতৰ বক্তৃতা এতিয়া থ'। মাধৱ আজি বাতি ইয়াতে শুৰ। আমি বিছনা এখন কৰি দিওঁ। বাতি হ'ল।

বামচৰণ : এ হয়নেকি ? তাৰেই হবলা conference হৈছিল ? তেন্তে খাট এখন আনি ভৰাই দিওঁ মা ?

চক্ৰবৰ্ত্তীয়নী : নেলাগে। সি বোলে মাটিতে শুৰ।

বামচৰণ : হয় নে কি ? সকলো, তোমাৰ পুণ্যৰ ভাগ কিমান চোৱা। আহিয়েই দেউতাৰ ওচৰত থাকি পুত্ৰৰ কৰ্ত্তব্য কৰিলা। তাকো মাটিতে শুৰা। লাভৰ ঘৰত পুণ্যই পুণ্য। তুমি কিমান টেঙৰ ! আক মই দিনে-বাতিয়ে অনাচাৰী-হুবাচাৰী মানুহৰ মাজতে কটাওঁ, যদিও বুৰকেই হৈ থাকিলোঁ।

পাকল : বামচৰণ ! তোমাৰ বাক্যবাণ সম্বৰণ কৰা।

তোমাৰ কটা মুখ বাপ ঘাৰই নোখোজে। বাতি বেছি হৈ আহিছে। বাপুৰ বিজ্ঞানৰ প্ৰয়োজন।

ৰামচৰণ : নবৌ, তোমাৰ কথাৰ ওপৰত আক মোৰ কথা নাই। মইতো জানোয়েই তুমি মোক কেতিয়াও সমৰ্থন নকৰা। সেইবাবে বৰদা আক সকলোৰ লগতে কথা পাতি মোৰ ভাল লাগে। বৰদাই appreciate কৰিব জানে, সকলোৱেও 'মোক appreciate কৰিব পাৰে। নহয় সকলো

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বাক আহ তইত পাকল, দেৱী। আমি বিছনাখন কৰোঁ।

চক্ৰবৰ্তী : তুমি বহা মাধৱ আমি কথাকে পাৰ্চোঁ।
মাধৱ : ভাল দেউতা।

ৰামচৰণ : মা ময়ো আছে। তোমালোগৰ লগত।
আঠুৱাৰ বচী আক গজাল-হাতুৰীৰ বাৱস্থা নিশ্চয় ময়েই কৰি দিব লাগিব।

দৃশ্যান্তৰ

মাধৱ : [ভাগৰ লগাৰ দৰে] আহ ! অকণমান জিৰাব পাৰিলে বৰ ভাল হয় মা—অ' মাটিতে বিছনাও কৰি দিছা ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : তই শোৱ যদি অকণমান শুই ল'।

মাধৱ : অঁ অলপ কাটি হ'ম। তেনেকৈ দিনত শোৱাৰ অভ্যাস নাই। আজি পিছে অলপ ভাগৰ লাগিছে। বহুত ঘূৰা হ'ল। তোমা-লোকৰ ভাত খোৱা পলম কৰি দিলোঁ।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : দেউতাবে অলপ চিন্তাই কৰিছিল।
তই সোণকালে আহিম বুলি গৈ ইমান দেৰি কৰিলিয়ে—আমি—আমি—

মাধৱ : ভাবিলা চাওঁ মই আকোঁ পলালোঁ !
নহয় ? আচলতে হঠাতে মোৰ নিচিনা, গুৰু আন এখন শিল্পক লগ পালোঁ। তেওঁ মোৰ

কৰি তেওঁ থকা মানুহ ঘৰলৈ লৈ গ'ল। ভাব-পৰা আক কেবা ঠাইলৈ যাব লগা হ'ল। সেই দেখিহে পলম হৈ গ'ল।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বাক তই জিৰা। মই যাওঁ। পাকল আজৰি হৈছে নে কি চাওঁগৈ। আমাৰ একালে যাব লগা আছে। দেৱী ঘৰতে থাকিব। কিবা লাগিলে মাত দিবি—তাই সিটো কোঠাতে থাকিব।

মাধৱ : বাক মা।

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বাৰান্দাৰ ছৱাবখন খোলা। অ', বাক মই টানি থৈ যাওঁ। তই ওলাব খুজিলে ঠেলি দিবি।

[ছৱাৰ অপোৱাৰ শব্দ—কেবকেৰনি]

মাধৱ : [বিছনাত বাগৰ দিয়াৰ তৰীত] আহ !
[হামিয়ায়] ভগৱান !

[ইটো কোঠাৰ ছৱাবৰ খিলি খুব কট কৰি খোলাৰ চেষ্টা হয়। বৈ বৈ চেষ্টা চলি থাকে।]

কে ন ?

[নীৰৱতা। আকোঁ ছৱাবখন টানমাৰি খুলিবলৈ চেষ্টা কৰা হয়। আকোঁ নীৰৱতা।]

দেৱযানী ! তুমিনেকি ? আহা দেৱযানী !
[লগতে ছৱাবৰ পাট ছটা খুলি বেৰত লাগে। দেৱযানীৰ লক গলখেকাৰি এটা তমা বায়।]

আহা ভাত খালা নে ? অ' ইয়াত বহিবলৈ একোৱেই নাই। চকি-টকি একো নাই।
বিছনাখনতে বহা।

[অলপ সময়ৰ নীৰৱতা]

দেৱযানী, কালিবেপৰা তোমাৰপৰা মই এবাৰো মাত পোৱা নাই—বাকী সকলোৰে লগত বহতো কথা-বতৰা পাতিলোঁ তুমি কিন্তু

মোৰ লগত এবাৰো কথা কোৱা নাই। তাত
খালি নে নাই বুলি সুধিলো নেমাতিল।

দেৱযানী : [অকৃত স্বৰত] খালো।

মাধৱ : তাত খাই উঠি অলপ শোৱা নে কি ? শোৱা
যদিও তোমাক মাতি অন্তায়েই কবিলো।

দেৱযানী : নোশোওঁ। কেতিয়াবা এনেয়ে অলপ
জিবাওঁ।

মাধৱ : দিনত শোৱা অভ্যাস মোৰো নাই। মাত্ৰ
খাতি উঠি অলপ সময় বহি জিবাওঁ। আজি
কিন্তু অলপ ভাগৰ লাগিছে। তথাপি নোশোওঁ।
এনেয়ে বাগৰি থাকোঁ। দেই—তুমি যাব
নেলাগে, বহ।

[মাধৱে শোৱাৰ ভঙ্গীত হামিয়ায়, আহ আহ কৰে।]

মাধৱ : দেউতাই ক'লে, তুমি বোলে মেট্ৰিক পাছ
কৰি এতিয়া কলেজত পঢ়িছা। ভালৈই
কৰিছা। কেনে লাগিছে কলেজত পঢ়ি ?...চাওঁ
সো পানী গিলাচ দিয়াচোন, ডিঙিটো দেখোন
তুকাঠ গৈছে। আজি অলপ গৰমেইনেকি ?

দেৱযানী : [পানি দি] এয়া—

[মাধৱে পানী কটকটকৈ খাই গিলাচটো দিবে]

মাধৱ : লোৱা। অহা...ক'তা দেৱযানী, একো
নক'লা দেখোন ?

দেৱযানী : এনেয়ে বহি থাকি আমনি লাগিছিল।
সেই কাৰণে আকৌ পড়িবলৈকে ললোঁ।—
দেউতায়ো উৎসাহ দিলে—উৎসাহ মোতকৈ
ভেৰেভৰে বেছি।

মাধৱ : মোৰ ওপৰত বাক তোমাৰ কিমান খং
উঠি আছে ?

দেৱযানী : [অলপ বৈ থাকি] খং কবিনো কি
কৰিব পাৰোঁ। খং উঠা নাই।

মাধৱ : তোমাৰ কথাত মই অভিমানৰ স্তৰ এটা
ধৰিব পাৰিছোঁ। অভিমানো খঙৰে নামান্তৰ।

দেৱযানী : অভিমান কৰিবলৈ আগতে অধিকাৰ
লাগে। মোৰনো সেইটো হ'ল ক'ত ?

[অলপ পৰৰ নিস্তকতা]

মই—মই—। অৱশ্যে অধিকাৰ বস্তুটো দাবী
কৰি পাব নোৱাৰি। মই এনেয়েহে কৈছোঁ।

মাধৱ : দেৱযানী, তুমি নিশ্চয় অধিকাৰৰ প্ৰশ্ন
তুলিব পাৰা। মই যে উলটি আহিছোঁ, ইয়াৰ
লগতো একপ্ৰকাৰ এই কথাৰ সম্বন্ধ আছে।
মই তোমাৰ কথা ভাবিয়েই ঘৰলৈ আহিছোঁ।
কালি দেউতাৰ লগতো তোমাৰ বিষয়ে কথা
পাতিছিলোঁ। দেউতাৰ আগত মই স্বীকাৰ
কৰিছোঁ যে মই গুচিগৈ অন্তায় কবিলোঁ।
আনৰ ক্ষেত্ৰত অন্তায় হোৱাৰ কথা মই ভবা
নাই—তোমাৰ কথাহে কৈছোঁ।

দেৱযানী : মই একো অভিযোগ কৰা নাই।

মাধৱ : কিন্তু মই মোৰ ক'বলগীয়াখিনি ক'বই
লাগিব। ক'ম বুলিয়েই আহিছোঁ। মোৰ কথা
কেৱল তোমাৰ কাৰণেই। তুমি শুনিবই
লাগিব।

দেৱযানী : কওক। মই শুনিবলৈ প্ৰস্তুত।

মাধৱ : তুমি ইমান দিনে নিশ্চয় জানিব পাৰিছা
মই কিয় ঘৰৰপৰা গুচি গৈছিলোঁ। কাৰণটো
আগতে জনা হ'লে নিশ্চয় তুমি এইখন ঘৰলৈ
নাহিলাহেঁতেন।...সংসাৰৰ মোহ মোৰ সকৰো-
পৰা কম। ডাঙৰ হৈ অহাৰ লগে লগে
দেউতাৰ সৈতে আমাৰ প্ৰাচীন দৰ্শন, সত্যতা
আদিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি কৰি সংসাৰৰ
বিষয়ে বেছিকৈ, বেছি গভীৰকৈ ভাবিবলৈ

ধৰিলোঁ। ক'ববাত কিবা এটা ডাঙৰ বহুত আছে, সেই বহুত মই ভেদ কৰিব লাগিব, সেই বহুত মই ভেদ কৰিব পাবিম, এই ভাবটোৱে মোক আটাইতকৈ বেছিকৈ পীড়িবলৈ ধৰিলে—সেই বহুতই মোক যেন হাঁও বাউল দি মাতিলে। নহ'লে মই যেন আপুৰুগীয়া সম্পদ এটা হেৰুৱাম, এনে ভাব হ'ল। সাংসাৰিক মায়াত আৱদ্ধ হৈ মই যেন—মই যেন এনে এটা দ গাঁতত পৰি যাব খুজিলোঁ য'বপৰা উদ্ধাব পোৱা আৰু কোনো আশা নাই। সেই কাৰণে মই ভয়তে ঘৰ এৰি গুচি গৈছিলোঁ।

[অলপ সময়ৰ নিস্তৰ্দ্ধতা]

[হাঁহি] তুমি হয়তো এইবোৰ বলিয়ালি বুলিয়েই ভাবিবা।

দেৱযানী : আপুনি বিচৰা বস্তু পালেনে ?

মাধৱ : গুৰুৰ কৃপাত পালোঁ। ভগৱানক ধন্যবাদ।

মোৰ গুৰুক কেনেকৈ দিহিঙে-দিপাঙে বিচাৰি বিচাৰি অৱশেষত পালোঁগৈ সেইবোৰ কালিবে-পৰা সকলোকে কৈছোঁ। তুমিও নিশ্চয় শুনিছা। গুৰুৰ প্ৰসাদত মই জীৱনৰ অৰ্থ বিচাৰি পালোঁ, সংসাৰৰ বহুত ভেদ কৰিলোঁ—তুমি কোৱাৰ দৰে, বিচৰা বস্তু পালোঁ।

দেৱযানী : এতিয়া সেই পৰম বস্তু আনৰ সৈতে ভগাব খোজেনে কি কৰিব খোজে ?

মাধৱ : এই পৰম সম্পদ ঠিক মাটি-বাৰীৰ দৰে ভাগ বতৰা কৰিব নোৱাৰি দেৱযানী। ভাবতৰ আধ্যাত্মিক সাধনাক সেই কাৰণেই ব্যক্তিগত বুলি কোৱা হয়।

দেৱযানী : লৰ্থাৎ আপুনি যি লাভ কৰিলে তাৰ-

পৰা আনৰ—ধৰক এই যবধনৰ—একো উপকাৰ নহয় ?

মাধৱ : দেউতাই ক'লে তুমি খুব ভাল সংক্ৰুত পঢ়িব পাৰা। দেউতাৰ লগত বোলে গীতা পঢ়িছা। তুমি নিজে নিজেই মোৰ কথাটো উপলব্ধি কৰিব পাৰিবা।

[বাৰিষত আঁঠুবৰণৰা জোতাৰ শব্দ ওচৰ চাপি আহে। চহাৰত আহি বৈ যায়।]

দেৱযানী : [কুচ-কুচাই] বামচৰণ !

[চহাৰখন কেৰেকেৰাই খোল খাই যায়।]

বামচৰণ : সকদা। অ' I am sorry !

মাধৱ : আঠা বামচৰণ। একো নহয়, আঠা।

আমি এনেয়ে অলপ কথা পাতি আহিলোঁ।

তুমি কলেজৰপৰা আহিলানেকি ?

বামচৰণ : অঁ। মেলেচ সাহিত্যৰ বিষয়ে অলপ জ্ঞান আহৰণ কৰি আহিলোঁ।

মাধৱ : [ভাঙবকৈ হাঁহি] মেলেচ সাহিত্য ? অ' ইংৰাজীত এম-এ পঢ়া কাৰণে কৈছানেকি ? তুমি চাগৈ ভাবিছা যে মই অহিন্দু মাত্ৰকে গ্ৰেছ বুলি ভাবোঁ নহয় ? তুমিতো সাহিত্যৰ ছাত্ৰ, তোমাৰ আৰু' গ্ৰেছ-অগ্ৰেছ কি ?

বামচৰণ : তোমাৰ লগত মোৰ তৰ্ক চলিব পাৰে-নেকি সকদা ? মই এনেয়ে ক'লোঁ। চোৱাচোন সকৰো !

মাধৱ : বুজিছো বুজিছো। ময়ো তৰ্ক কৰা মাই। তথাপি তোমাক কৈ থওঁ, মই ধৰ্ম বিচাৰ কৰা মানুহ নহওঁ, মই সত্য বিচাৰি কুখা মানুহহে। বাক যোৱা, হুখে-ভাগবে আহিছা, সুখ-হাত ধুই কিবা খোৱাগৈ।

ৰামচৰণ : অঁ মাওঁ । তুমি জানো এতিয়া চাহ
নোখোৱা ?

মাধৱ : জানো বোৱেৰে কি দিয়ে !

দেৱযানী : চাহ খায় যদি আনি দিওঁ ।

[পৰমৰ শব্দ শুনি চাপি আহে]

মাধৱ : শুদা চাহ একাপ দিয়া । দেউতা আহিছে ।

চক্ৰবৰ্তী : [ভৱাৰ মুখৰপৰা] মাধৱচৰণ !

মাধৱ : আহক দেউতা ।

চক্ৰবৰ্তী : অ' ৰামচৰণো আছা ।

ৰামচৰণ : মই এটমাত্ৰ ক্ৰাছৰপৰা আহিলোঁ দেউতা ।

কোঠাটোৰ ছুৱানখন ঠেলি দিলোঁ—দেখো

সকদা সকলো বহি আছে । মই কোনো নাই

বুলি ভাবিছিলোঁ । সকলোই মাতিলে দেখি

সোনালোঁ । আমি ইংৰাজী সাহিত্যৰ স্নেহ

বিচাৰ কৰিছিলোঁ । এনেতে আপুনি—

চক্ৰবৰ্তী : ব'বা । তোমাৰ কথাৰ লাগ-বান্ধ নাই ।

ৰামচৰণ : হয় দেউতা । মোৰ দোষৰ ভিতৰত
সেউটোও এটা ।

চক্ৰবৰ্তী : মাধৱচৰণ ! তোমাৰ সেই বন্ধুজন এতিয়া

অহাৰ কথা আছে নহয় ? মই স্মৃতিৰলৈ

আহিছিলোঁ, আমি এইটো কোঠাতে বহিব

পাৰিমনে ? নে তোমাৰ কিবা অনুবিধা হ'ব ?

মাধৱ : ইয়াতে হ'ব দেউতা । মোৰ একো অনুবিধা

নহয় । মাত্ৰ অলপ কিবা-কিবি ভালদৰে পাৰি

দিব লাগিব ।

চক্ৰবৰ্তী : দেৱযানী ! এনেকৈয়ে অলপ বহলকৈ

তুলি আক বগা কাপোৰ পাৰি দিব

পাৰিবানে ?

দেৱযানী : পাৰিম দেউতা ।

ৰামচৰণ : কিবা discussion আছে নেকি দেউতা ?

আমিও participate কৰিব পৰিম নে ? কি

আলোচনা হ'ব ?

মাধৱ : তোমাৰ কাৰণে বৰ interesting নহ'ব

ৰামচৰণ । আমি ভাৰতৰ ঐতিহ্য সম্বন্ধে শাস্ত্ৰীয়

দৃষ্টিকোণৰপৰা অলপ কথা পাতিব খুজিছোঁ ।

ৰামচৰণ : অ' হয়নেকি ?

চক্ৰবৰ্তী : বেদান্ত-সাংখ্যৰ আদৰ্শত কৰ্ম-বিমুক্ত হোৱা

মানুহক ভাগৱদগীতাই কেনেকৈ কৰ্মকৰ্ম আক

কাৰ্যকৰী হ'বলৈ শিকালে তাৰে আলোচনা

হ'ব । তোমাক মই হাঙ্গুলীৰ Ends and

Meansখন আৰু গীতাৰ ইংৰাজী অনুবাদ

এখন পঢ়িবলৈ দিছিলোঁ । যদি পঢ়িছা তেন্তে

আমাৰ আলোচনাত বস পাবও পাবা ।

ৰামচৰণ : বস নিশ্চয় পাম দেউতা । কথা হৈছে

আপোনালোকে মোৰ উপস্থিতি খাপ খোৱা

যেন নেপাব । বাক মই ভাবি চাওঁ । সকলো,

সকলোই চাহ খুজিছিল । ব'লা মোক চাহ-তাহ

দিবা ।

দেৱযানী : আহা ।

চক্ৰবৰ্তী : ময়ো যাওঁ । তেনেহ'লে মাধৱচৰণ, এই

কোঠাটোকে ঠিক কৰা ।

মাধৱ : হয় দেউতা ।

দৃষ্টান্ত

পাকল : বাপু !

মাধৱ : অ' নবোঁ, আহা ।

পাকল : বাতি প্ৰায় দহ বাজিল । চোৱাচোন আক

কিবা লাগিবনেকি ?

মাধৱ : নেলাগে নবোঁ । সকলো আছেই দেখোন ।

খাবলৈ পানী, গাত ল'বলৈ এখন কাপোৰ—
বাঃ !

পাকল : সকলো দেৱীয়ে ঠিক কৰি থৈছে। মই
যাওঁ। আজি দাদাৰ নাই—খাট চাবলৈ গৈছে।
গতিকে মা আমাৰ লগতে শুৱ। মইনাকণে
মাক আমনিয়ে কৰিছে হ'ব পায়।

মাধৱ : এ হয় নেকি, দাদা নাই নেকি ? ইচ্ ইচ্,
মই জনাই নাছিলো। নহ'লে ভাত খোৱাত
ইমান পলম নকৰিলোহেঁতেন—মাহুহজনক এৰি
সোণকালেই আহিলোহেঁতেন।

পাকল : নাই, তুমি একো ভাবিব নেলাগে।
দাদাৰ থকা হ'লে একো কথা নাছিল। তুমি
জিবোৱা। অ' তোমাক এটা লেফাফা লাগে
নহয় ? দেৱীক কৈছো দিবলৈ। মই যাওঁ।

মাধৱ : বাক। মোবো চিঠিখন লিখা হৈছেই।
[কাষৰ দুৱাৰ খোলাৰ শব্দ হয়। আগবঢ়াই কষ্ট
কৰি খুলিব লগা হয়।]

দেৱযানী : নেকি ? নবৌৱে টিকট লগোৱা
লেফাফা এটাৰ কথা—অ' অ' আনিছাই।
দিয়া।

দেৱযানী : ৰাতিটোৰ কাৰণে আপোনাক আক
কিবা লাগিবনেকি ?

[কোঠাটোৰ দুৱাৰ-খিৰিকি বন্ধ কৰাৰ শব্দ হয়।]

মাধৱ : নাই আক একো নেলাগে। দুৱাৰ-খিৰিকি
গোটেইবোৰ দেখোন বন্ধ কৰি দিলা ?

দেৱযানী : কিয় গোটেইবোৰ খুলি থৈয়ে শুৱ
খুজিছে নেকি ?

মাধৱ : নাই নাই। বহা দেৱযানী। ভয়টো তোমাৰ
অলপ বেছি যেন পাইছো, তাকেহে ক'ব
খুজিছিলো...বচ্, চিঠিখন হৈ গ'ল। এতিয়া

অলপ কাটি হোৱা যাওক, কি বোলা ? উ !
লাইটটোৱে দেখোন চকু চাত, মাৰি ধৰে
দেৱযানী !

দেৱযানী : ব'ব তেনেহ'লে। মই এতিয়াই
আহিছো।

[ধন্তক বিৰতি]

মাধৱ : কিয়, কি কৰানো ? নেলাগে আহা। মই
এনেয়ে কৈছিলো। মোৰ একো অনুবিধা
নহয়। অ' তুমি মমবাতি লৈ আহিলা। বেয়া
নহয়। তুমি কিন্তু কথাবোৰ বেচ ভাবিব
পাৰা।

[ছুইশলা আলোৱাৰ শব্দ হয়।]

বেচ। এতিয়া লাইটটো অফ্ কৰি দিয়া।
[চুইচ অফ্ কৰি দিয়াৰ শব্দ হয়।]

বাঃ ! এতিয়া বঢ়িয়া হৈছে। বহা। মই এনেকৈ
বাগবিয়ে থাকোঁ দেই ?

দেৱযানী : আপুনি সদায় মাটিতে শোৱেনেকি ?

মাধৱ : মোৰ ধৰা-বন্ধা একো নিয়ম নাই। খোৱা,
শোৱা একোতে নাই। এটা কথা অৱশ্যে ঠিক,
আমি অলপতে সন্তুষ্ট। আশ্ৰমত মই কঠ
এখনতে পৰি থাকোঁ।

দেৱযানী : অধনি বোধ হয় আপোনাৰ কথা শেষ
নহ'ল ?

মাধৱ : [অলপ ভাবি] ঠিক শেষ কৰোঁ বুলি মই
আবদ্ধ কৰা নাছিলো। অৱশ্যে অলপ কব-
লগীয়া থাকিল। মই যি বহুস্তৰ সন্ধানত ঘূৰি
ঘূৰিছিলো সেইটো কি বুলি তুমি বুজিব পাৰা
—সেইটো ঈশ্বৰ নেকি ? তাৰ একো নাম নাই
—নামে আকাৰৰ ধাৰণা আনি দিয়ে।
তেতিয়াই বিপদ। সৃষ্টিৰ যি মূল শক্তি,

ব্রহ্মাণ্ডৰ সকলো প্ৰাণীৰে যি উৎস, তাৰ কোনো আকাৰ নাই, বৰ্ণ নাই, নাম নাই। সেয়ে মূল সত্য। সেই সত্য আৱিষ্কাৰ কৰি তাক উপলব্ধি কৰিব পাৰিলে সংসাৰৰ বহুস্ত ভেদ কৰা হৈ যায়। আমি এক ধৰণৰ যোগৰ বলত সেইটো কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছো। তুমি হয়তো বুজিবলৈ টান পাইছা। ধৰা সকলো মানুহে মুখ বিচাবে, আনন্দ কামনা কৰে। সেই মহাশক্তিটো—যাক মই সত্য বুলিছো—সেইটো আনন্দৰ এটা অক্ষয় ভাণ্ডাৰ—যাক যোগৰ বলেৰে তুমি ছয়া-মায়াকৈ, বায়বীয় অস্তিত্বৰূপে দেখা পাব পাবা—তাৰ লগত তোমাৰ অস্তিত্বৰ সংযোগ ঘটাব পাৰিলে তুমি যি আনন্দ পাবা তাৰ তুলনাত জগতৰ সকলো পোৱা-নোপোৱা, আনন্দ-অশ্রু তুচ্ছ হৈ যাব। কাৰণ সেই মহামুখৰ তুলনা নাই।

দেৱযানী : কালি আপুনি মোক সুখী হ'বলৈ আশীৰ্বাদ দিছিল। এই উপায়েৰেই সুখী হ'বলৈ কৈছিল নেকি ?

মাধৱ : উপায় মই একো দিব খোজা নাই দেৱযানী। কিন্তু বিশ্বাস কৰা, মই সঁচাই তোমাৰ মুখ কামনা কৰোঁ। কৰোঁ কাৰণেই মই কালি ঘৰ ওলাইছোহি। মোৰ সাধনাৰ সিদ্ধি লাভ হৈছে বুলি শুকুৱে কৈছে। মোৰ নিজৰো বিশ্বাস হৈছে। তথাপি মানুহৰ কৰ্তব্য থাকি যায়। তোমাৰ প্ৰতি মোৰ কৰ্তব্য আছে। তোমাৰ মুখ তোমাৰ হাততে—মই মাত্ৰ তোমাক সহায় কৰিব পাৰোঁ।

দেৱযানী : কেনেকৈ ?

মাধৱ : আমাৰ ঘৰৰ লগত, মোৰ লগত, তোমাৰ

এটা সামাজিক বন্ধন আছে। তুমি জানা সেই বন্ধন আমি মানুহক দেখুৱাই নামতহে বাধি আছো। ইয়াৰ এটা নিষ্পত্তি কৰা প্ৰয়োজন।

দেৱযানী : আপুনিহে ভাবিছে এই বন্ধন নিতান্ত সামাজিক, কিন্তু মানুহে ইয়াক নৈতিক বুলিহে ভাবে। আক মই যদি কওঁ এই বন্ধন আত্মিক ?

মাধৱ : মানে—

দেৱযানী : [অলপ উঠাৰে] মই সংসাৰ ত্যাগ কৰা নাই—পৃথিবীৰ সবহ ভাগ মানুহেই কৰা নাই। আমাৰ কথাৰ, আমাৰ ধাৰণাৰ একো মূল্য নাই ?

মাধৱ : মই তেনে কথা ক'ব খোজা নাই দেৱযানী—

দেৱযানী : [নমান উঠাৰে] অলপ আগতে আপুনি ভয় কৰাৰ কথা কৈছিল। মই দেখিছো—আপুনিহে বেছি ভয় কৰে !

মাধৱ : [হাঁহিবলৈ চেষ্টা কৰি] তুমি কিন্তু বেছ খোচ মাৰি কথা কৈছা দেৱযানী। মইনো ভয় কৰিলো কেতিয়া ? তুমি চোন ওচৰতে আছা ? [বামচৰণৰ জোতাৰ শব্দ আৰু দুখন হুহুৰি বাহিৰৰ বাৰান্দাইৰি পাবলৈ যায়।]

দেৱযানী : মই যদি কওঁ, মই এই কোঠাটোত সোমোৱা কাৰণেই আপুনি ভয় খাইছে ?

মাধৱ : তোমাৰ বিশ্বাস হোৱা নাই নহয় যে মই ভয়ত নহয়, এটা আকৰ্ষণতহে ঘৰৰপৰা গুচি গলো। চাওঁ পানী সিনাচ দিয়াচোন। অৱশ্যে জোৰ কৰি কাকো বিশ্বাস কৰাব নোৱাৰি।

[মাধৱে পানী ধায়। আত্মবৰপৰা তাঁহি আহে বামচৰণৰ ইংবাৰী কবিতা আত্মবোৱাৰ শব্দ।]

দেৱযানী : মই আপোনাৰ কথা বিশ্বাস বা অশ্বাস
একো কৰা নাই। আমাৰ জীৱনৰ দৃষ্টি-ভঙ্গী
বেলেগ। গতিকে অলপ ভক হ'বই।

মাধৱ : নিশ্চয় হ'ব। তাত বেয়া পাব লগা একো
নাই। মই মাত্ৰ মোৰ কথাটোহে তোমাক
'বুজাব খুজিছো।

দেৱযানী : ব'ব। চাওঁ গিলাচটো দিয়কচোন।
[গিলাচত পানী বাকিলৈ কটকটকৈ পায়।] আপুনি
কি কৰিব খুজিছে কওক। ময়ো ইয়াতে
অলপ কাটি হওঁ—যদি বেয়া নেপায়।.....
আপুনি দেখোন জাঁতৰি গৈছে? নপলাব,
নহলে আকৌ ভয় কৰিছে বুলি কম।

মাধৱ : পলোৱা নাই। তোমালৈ ঠাই উলিয়াইহে
দিছো।.....দেৱযানী ! তোমাক কৈছোৱেই,
মই শেষ নিষ্পত্তিৰ কাৰণেহে ঘৰলৈ আহিছো।
সিবাৰ যাবৰ সময়ত কাকো মাত লগাই
যোৱা নাছিলোঁ। কিন্তু তোমাক একো কৈ
নোযোৱাটো মোৰ ভুল হৈছিল। আনবোৰৰ
কথা মই এতিয়া নেভাৰোঁ। কিন্তু তোমাৰ
প্ৰতি থকা কৰ্তব্য মই কৰিবই লাগিব।

দেৱযানী : তাৰ মানে আপুনি আকৌ গুচি যাব-
লৈকে ঘৰলৈ আহিল ?

মাধৱ : সেই কথা সকলোৰে কাৰণে নিৰ্ভূৰ হ'ব
বুলিয়েই কোৱা নাই।

দেৱযানী : নিৰ্ভূৰ হব বুলিয়েই মনে মনে থাকিব
নে? কওক কি নিষ্পত্তি কৰিব খুজিছে ?

মাধৱ : মই যি পথ গ্ৰহণ কৰিছো তাক পৰিত্যাগ
কৰিব নোৱাৰোঁ। তোমাৰপৰা মই মুক্তি
বিচাৰোঁ, তোমাক মই মুক্তি দিব খোজোঁ।

আশা কৰোঁ মোৰ অৱস্থাটো বুজি তুমি সন্তুষ্ট
হ'বা।

দেৱযানী : সিবাৰ যাওঁতেতো আপুনি এবাৰ মুক্ত
হৈয়েই গৈছিল। আকৌ মুক্তিৰ প্ৰশ্ন কিয় ?

মাধৱ : মই সমিলমিলেৰে যাব খোজোঁ।

দেৱযানী : [উমাৰে] এনেকৈ মুক্তি বিচৰাৰ কোনো
অৰ্থ নাই। মুক্তি আপোনাৰ কাৰণে যিমান
সহজ, আমাৰ কাৰণে সিমান সহজ নহয়।
আপোনাৰে মোৰে পথ একে নহয়, আমাৰ
পথ বিপৰীতমুখী। আপুনি পৰপাৰৰ সপোনত
মগ্ন ; মই এই পাততে ককৰকাই মৰিছো।
আপুনি ঘৰ এবিধ পাৰিছে ; মই ঘৰৰ বাহিৰে
একোকে ভাবিব নোৱাৰোঁ।

মাধৱ : ভগৱানৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখা দেৱযানী।
তেওঁক বিচাৰা। তেওঁ উপায় দিব।

দেৱযানী : [অলপ কান্দোঁৱৰ স্বৰত] মালুহে কয়,
ভাল-বেয়া সকলো ভগৱানেই দিছে। তেওঁ
আপোনাক সজ্ঞা বুদ্ধি দিছে, মোক দিয়া নাই।
মই ভোগ-বাসনাৰ পৃথিৱীতে থাকি গলোঁ,
আপুনি ভাবপৰা উঠি কাহানিবাই সিপাৰ
পালেগৈ। আপুনি সুখত আছে, পৰমানন্দ
লাভ কৰিছে ; মই ছখৰ বোকাতে লুভুবি-
পুতুবি হৈ আছোঁ। মই কি দোষ কৰিছিলোঁ
যে, ভগৱানে মোৰ প্ৰতি এই অবিচাৰ কৰিছে
আক, আপোনাক সুখত ৰাখিছে ? [হকহকাই
কান্দে।]

মাধৱ : শান্ত হোৱা দেৱযানী। ভগৱানৰ ওপৰত
বং কৰি তেওঁৰ বিচাৰৰ পৰীক্ষা কেনেকৈ
কৰিবা ?

দেৱযানী : [গিৰ তৈ. কান্দি কান্দি উঠাৰে] আপোনাৰ
ভগৱানক সুধিবচোন—ঘৰ-সংসাৰ এৰি,
আত্মীয়-স্বজনক এৰি ভেওঁক বিচাৰি ফুৰা-
টোৱেই যদি একান্ত কাম্য হয়, তেন্তে আমাৰ
নিচিনাবোৰক ভেওঁ কিয় সৃষ্টি কৰিলে—আমাক
কামনা-বাসনা কিয় দিলে—কাৰোবাব হাতৰ
পুতলা হ'বলৈ আমাক কিয় এৰি দিলে ?

[দৌৰি গুচি গৈ ধাম-ধাম কৰে ছৱাৰ বন্ধ কৰি নিজৰ
কোঠাৰপৰা গিলি লগাই দিয়ে ।]

মাধৱ : দেৱযানী ! শুনা । তুমি কোঠাত ছৱাৰ বন্ধ
কৰি সোমলা কিয় ? দেৱযানী... [ছৱাৰত
মুহুৰ্ত্তাৰে ঢকিয়াই] দেৱযানী ! দেৱযানী !

[ছৱাৰৰ সিফালৰপৰা দেৱযানীৰ মুখ ঢাকি কন্দাৰ শব্দ
আহি আছে ।]

দৃশ্যান্তৰ

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : [ছৱাৰত ঢকিয়াই] দেৱী ! দেৱী !
ছৱাৰ খোল ।

পাকল : তুমি ইমান পৰলৈ কি কৰিছা দেৱী ?
ছৱাৰখন খোলা । দেৱী ! [ছৱাৰত ঢকিয়াই]
মোৰ বৰ ভয় লাগিছে মা !

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : বচোন বিত্তত নহৰি । দেৱী !
[ছৱাৰ খোলাৰ শব্দ হয়]

দেৱী ! কি হ'ল ? ভই কিয় কান্দিছ ?
ৰাতিটোতে ভোৰ কি চেহেৰা হৈছে !

পাকল : দেৱী !

দেৱযানী : মা !

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : সেই পৰিল পৰিল ধৰ ধৰ—পাকল
দেউতাকক মাত, ৰামচৰণক মাত !

পাকল : [চিঞৰি] দেউতা ! বেগাই আহক ।
দেৱীৰ কিবা এটা হ'ল । মা, চাওঁ গুৱাই
দিয়ক ।

[চক্ৰবৰ্তীৰ খবৰৰ শব্দ ওপৰ চাপি আহে ।]

সো পানী গিলাচ দিয়কচোন মা । এইখন
চিঠি দেউতাক দিব ।

চক্ৰবৰ্তী : কি হৈছে দেৱযানী ?

চক্ৰবৰ্তীয়েনী : ফিট হৈ পৰিছিল । এতিয়া জ্ঞান
পাইছে । এইখন চকচোন পঢ়ি । মাধৱ দেখোন
নাই ।

[চক্ৰবৰ্তীয়ে চিঠি ধোলে । ৰামচৰণে পৰখেদাকৈ ওচৰ
চাপি আহি সোধে ।]

ৰামচৰণ : এই ব্ৰহ্ম মুহূৰ্ত্ততে কিহৰ ইমান গোলমাল
হোঁ ? কি হৈছে ? কাৰোবাব কিবা অশুখ-
চশুখ হৈছে নেকি ? মা ! নবোঁ সকলোৰ কি
হ'ল ?

[দেৱযানীৰ উচুপনি শুনা যায় ।]

চক্ৰবৰ্তী : ৰামচৰণ !

ৰামচৰণ : দেউতা !

চক্ৰবৰ্তী : এইখন পঢ়া । সকলো বুজিবা ।

[ৰামচৰণে চিঠিখন হাতত লৈ পঢ়ে । 'দেৱযানী' বুলি
আবস্ত কৰে—কিছু চিঠিৰ কথা মাধৱচৰণৰ কৰ্ণতহে
প্ৰকাশ পায় ।]

ৰামচৰণ—“দেৱযানী,

মাধৱ : তুমি যি কথা ভগৱানক সুধিবলৈ ক'লা
তাৰ বিষয়ে ক'বলৈ মই সুযোগ নেপালোঁ । কিন্তু
পোৱা হ'লেও মই সমিধান দিব নোৱাৰিলোঁ-
হেঁতেন । তোমাৰ সেই কথাৰ উত্তৰ মোৰ

হাতত নাই। ভাবিছিলো মোৰ সাধনাৰ সিদ্ধি
লাভ হৈছে। পিচে দেখিছো নাই হোৱা।
সেই কাৰণে মই আকৌ তোমাৰপৰা আঁতৰি
আহিছো—সিদ্ধি বিচাৰি, তোমাৰ কথাৰ
উত্তৰো বিচাৰি। তোমাক মই যুক্তি দি গলো।

তোমাৰ যি ইচ্ছা কৰিব পাৰা। মোক যদি
অভিশাপ দিব খোজা তেন্তে দিবা ; মই শাস্তি
ভোগ কৰি হ'লেও উদ্ধাৰ হম। সুখী হোৱা—
আকৌ আশীৰ্বাদ—সুখী হোৱা। ইতি—
বামচৰণ : মাধৱচৰণ।”

জংঘল

ডঃ ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া

এঠাইত এখন প্ৰকৃতিৰ জংঘল চাক। হৈ এখন অস্বাক্ষিত সামাজিক জংঘলৰ সৃষ্টি হ'ল। এইখন নতুন জংঘলৰ শিখা কিন্তু ব'দ নপৰা পৰম্পৰাৰ আচ্ছাৰ চুকত প্ৰসাৰিত ; চাক কৰি পেলোৱা লাহল সাধাৰণজনৰ নাই। কিন্তু সেই অসাধাৰণ অগৰিমেৰ লাহলৰ পৰিচয় দিলে দেখানে।

চৰিত্ৰ :

দেৱান : এজন নিয়মধ্যবিস্ত, আদৰয়সীয়া লোক

পাৰ্ৱতীৰ মাক : দেৱানৰ ঘৈণীয়েক

ৰাপুদেউ : নামঘৰৰ ডেকা দেউ

পন্ন : দোকানী

উকীল :

ঠিকাদাৰ :

চৌধুৰী :

নামঘৰত নাম গাবলৈ অহা ছগৰাকী আই ।

[খুৱনাতী অকলৰ আলিবাট। মজিৱাৰ পিচৰ কোলাহল। হুৱৰ নামধৰত আইনকলৰ নাম।]

দেৱান : [বেশীৰ খাই আহিছে; নিচা লগা আৰত হৈছে মাজ]—দে। এই পবন, ভাবা দে। পোন্ধৰটা টকাৰ কাৰণে মই বাৰে বাৰে মুখ খৰচ কৰি থাকিব নোৱাৰোঁ।

পবন : আজিয়েই দিব লাগিব নেকি দেৱান ককাইটি ?

দেৱান : আজিয়েই মানে ? আজি সোনকালহে হ'ল নেকি ? তাৰ মানে কালি, পৰহি, চ'খা দিনা—এই কেইদিন একো কোৱা নাই কাৰণে চল পাই গলি ? দে। পইচা দে।

পবন : নহয় মানে ককাইটি, বিক্ৰীবাৰ্তা ভাল নহয় ; তাতে যোৱা সপ্তাহত মাল অলপ কিনিবোঁ, পইচা বহুত সোমাই গ'ল। ছদিনমান নগলে—

দেৱান : হ' ? বাক কি মাল কিনিব তই ?

পবন : এই বিড়ি, চাবোন,—বুঢ়া তামোল ৰাখিলোঁ এক বস্তা, বিছুট—

দেৱান : বাক তেওঁ দিনে বিক্ৰী হয় কিমান ?

পবন : একো ঠিক নাই ককাইটি। কেতিয়াবা পাঁচ টকা, কেতিয়াবা সাত টকা ; কেতিয়াবা কমো হয়, কেতিয়াবা হুই এক পইচা বেছিও হয়। একো ঠিক নাই। বিক্ৰী বেছি হ'ব কেনেকৈ ; আপুনি আক লগালগিকৈ তিনিখন দোকান বহুৱাই দিলে !

দেৱান : [বেজাৰ উঠি আহিছে] হয় দে। মোৰ গাভেই জগৰ। গোটেই পৃথিৱীখনৰ ভিতৰত তেওঁখনেই যদি একমাজ বিড়ি-চিপাৰেটৰ

দোকান হ'লহেঁতেন, তেনেহ'লে তই মোক ঠিক সময়ত ভাবাৰ টকা পোন্ধৰটা দিব পাবিলি-হেঁতেন ; নহয় জানো ? বাক এটা কথা ক'চোন, তই সেই পিচ্ছি থকা বড়ীটো ক'ব-পৰা চুব কবিলি।

পবন : চুব ? নগদ ডেবৰ টকা দি কিনিছোঁ। বচিদ আক গেবাৰি চাব ?

দেৱান : [খং] তই দোকানৰ মাল কিন পচপন্ন টকাৰ, তেওঁ দোকানৰ বিক্ৰী হয় দিনে পাঁচ টকা—সাত টকা, তই দেবৰ টকা দি বড়ীটো কিনিব কিয় ? [জাবিদি] কি কৰিবলৈ কিনিব ? [বৈ] সাতটকীয়া দোকানৰ মালিক—তোক জোন ৰেলি চবাই-চিবিকতিয়ে সময় দিব নোৱাৰে ? কি কৰিবলৈ তই বড়ি কিনিব ? গাঁৱৰ ঘৰলৈ গৈ হাতৰ চিক্চিকনি তুলি পথাৰলৈ যোৱা ছোৱালীক টাইম দিবলৈ ?

পবন : এই ককাইটি, বাটৰ মাহুৰে শুনাকৈ বিহকে পায় তাকে নকবচোন। বড়িনো কোনে নিপিছে ?

দেৱান : বিবিলাকৰ সময়ৰ জ্ঞান নাই, বিবিলাকৰ সময়ৰ লগত কোনো সম্পৰ্ক নাই সিহঁতে নিপিছে। তোক যদি হাতত চিক্চিকাই থাকিবলৈ কিবা এটা লাগে তেনেহ'লে বাক পিচ্ছি ; এটকা দি একোকা চিচাব বাক কিনি পিচ্ছি বাক। মাহুৰে বস্তাৱে শুৱাই পৰিব।

পবন : [অলপ খং] আপুনি ঘৰলৈ যাওক ককাইটি।

দেৱান : কি—মই এপালি খাই আহিছোঁ কাৰণে তই মোক উপদেশ দিছ ? মই যদি তেওঁ

পৰা টকা দাবলৈ নি এপালি খালোহেঁতেন,
ভেনেহ'লে তোৰ উপদেশ মই শুনিপোহেঁতেন।
মই এপালি খাই আহিছো, আক তই মোক
পোন্ধৰ টকা দিবলৈ আছে বুইছ? তইত্তৰ
নিচিনা একো নোখোৱাকৈ মাত্ৰ লামী কৰা
মাগুহ নহওঁ।

পৰন : আমিনো ক'ত মাত্ৰ লামী কৰিছো?

দেৱান : [ভাষি দি] জকৰ কৰিছ। এশ বাৰ
কৰিছ। পঞ্চাচ টকাৰ দোকান খুলি এশ
পঞ্চাচ টকাৰ ঘড়ি পিন্ধা মাত্ৰ লামী নহয়?

পৰন : [গঙেৰে] মই ঘড়ি পিন্ধিলো, আপোনাৰ
কি লোকচান হ'ল?

দেৱান : [গম্ভীৰ] কি লোকচান হ'ল শুনিবি?
তইত্তৰ নিচিনা চুলিৰ ঢৌ তোলা, থাকৰ
সলনি ঘড়ি পিন্ধা ব্যৱসায়ীৰ কাৰণে মোৰ
গোট্টেই জীৱনটোৱেই লোকচান হৈ গ'ল।
মোৰ পুত্ৰক তই চিনি পাইছিলি?

পৰন : ওঁহো।

দেৱান : পাৰি। পাৰি। মাগুহটোক চিনি নেপালে
কি হ'ল। তই সেই জাতটোক চিনি পাৰ?
তইত্ত একে জাতৰ মাগুহ। তুন, ডিঙিটো
মেলি সো ফালে চা। সেইখন কাঁহীবাতিৰ
দোকান, সেইখন চাহৰ দোকান, ইফালে
ফাৰ্মাচী, এইটো গেবেজ; আক এইফালে চা
সেইটো মোৰ ঘৰ, এইটো নামঘৰ, সেইটো
তিনিমহলীয়া দালান, এই এটাই সোপা মোৰ
দেউতাৰ মাটি আছিল। এসময়ত এইবোৰ
জংঘল আছিল। চোৰ-ডকাইত, শিয়াল-
মেচেকা, জহামল, এইবোৰৰ আড্ডা আছিল
বুইছ? পিছে গছো আছিল বৰ দামী দামী

গছ। এই একো একো জোপা সোনাক চিহ্ন
গছ। মই মোৰ পুত্ৰক কলো—চা বাপু, মই
নতুৰ টকা দৰমহাৰ চাকৰী কৰো, আক তই
চাকৰী বিচাৰি ফুৰাৰ নামত তাৰ বিশ টকা
খবছ কৰ, তাতকৈ আহ, এই জংঘলখনকে
লৈ আমি ছটাই এটা ব্যৱসায় কৰো। এটুকুৰা
মাটি বেছি অলপ মূলধন গোট্টাই লওঁ, গছ-
বোৰৰ কাঠ উলিয়াওঁ; লগতে আক এসোপা
কাঠ গোট্টাই লৈ এটা কাঠৰ ব্যৱসায় কৰো।
মোৰ পুত্ৰই মোৰ কথাৰ কোনখিনি ভাল পালে
জান? এই যে মাটি এটুকুৰা বেচাৰ কথাটো
—সেইখিনি। সি মোক ব্যৱসায়ৰ বহুত নতুন
কথা শিকালে। ব্যৱসায়ৰ হেনো বহুত কায়দা
আছে। এটা বঢ়িয়া অফিচ থাকিব, তাৰ
প্ৰকাণ্ড চিক্চিকিয়া মেজত টেলিফোন থাকিব,
সেই মেজ সন্মুখত লৈ সি বহিব। কৰাই কাম
কৰি থাকিব, সি কেৱল টেলিফোনত কথা
পাতিব আক টকা গন্তি কৰিব [হাঃ হাঃ কৈ হাঁহে]।
বুইছ, এটুকুৰা মাটি বেচিলো—মোৰ মনত
আছে—সি প্ৰথম প্ৰথম ঘড়ি কিনিছিল, বঢ়িয়া
বঢ়িয়া চাহাবী কায়দাৰ কাপোৰ কিনিছিল,
ব্যৱসায়টোৱে যাতে ভালকৈ দৌৰিব পাৰে,
তাৰ কাৰণে মোটৰ চাইকেল কিনিছিল।
তাৰ পিছত সি মোক বুজাইছিল—বোম্বাইত
ট্ৰেইনিং পাহ নকৰিলে হেনো ভাল ব্যৱসায়
কৰিব নোৱাৰি। মালিকেই যদি ট্ৰেইনিং পাহ
কৰা নহয়, ভেনেহ'লে আইন ট্ৰেইনিং পাহ কৰা
মাগুহে সেই মালিকৰ ওলত কিয় খাটিব?
আক ট্ৰেইনিং পাহ কৰা মাগুহে খটুৱাব
নোৱাৰিলে ব্যৱসায় নচলে। আক এটুকুৰা

মাটি বেচি মোৰ পুত্ৰ বোম্বাইলৈ গ'ল। পিছৰ চাৰিবছৰত মই তাৰ কাৰণে মুঠতে এই ছবিঘা মাটি বেচিলোঁ—চাৰি হেজাৰ টকাত। মোৰ মাটিৰ জংঘল চাক্কা হৈ গ'ল। মোৰ মাটি মোৰ চকুৰ আগতে কঠাত পাঁচহেজাৰকৈ বিক্ৰী হ'ল। মোৰ পুত্ৰই এতিয়া হেনো বোম্বাইৰ চাহৰ দোকানত লোকৰ পইচাৰ হিচাপ বখা চাকৰি কৰে। আক মই খালৰ ওপৰত তিনিটা গুম্টি বহুৱাইছোঁ, আক গুম্টিৰ ভাডাৰ টকা পোন্ধৰটা বিচাৰি মাহটোত দচবাৰ তহঁতৰ লগত খেচ্খেচ্ কৰিছোঁ। [ছবৰপৰা আইসকলৰ কথাবতৰা ওচৰ চাপি আহে] কৰ, ব্যৱসায় কৰ। চুলি কেইডালমানৰ অলপ ল'বচৰ হৈছে, ঠিক কৰিল, ফণী উলিয়া, ভালকৈ কপালৰ আগৰ জোঁটো তুলি ল। [আইসকলৰ মাত ওচৰ পাৰহি] আই সকল, নাম ভাগিল হ'বলা ?

প্ৰথম আই : আজিলৈ সামৰিলোঁ দিয়া।
বতৰটোও কিবা ওলোলাই অনা দি আনিছে।
তুমিনো কি কৰিছা ?

দেৱান : এই কোম্পানীৰ মালিকহঁতৰ লগত কথা পাতিছোঁ।

দ্বিতীয় আই : হয় দিয়া, তুমি দোকান কেইখন একেবাৰে নামঘৰটোৰ আগতে বহুৱালা।
কোনোমতে ওলোৱা-সোমোৱা বাটটোহে ব'লগৈ।

দেৱান : [হাঁহি] হওক দিয়ক আই, আপোনা-লোক বহে খাপনাৰ কালে মুখ কৰি, বাটৰ কালে পিঠি দি। মই বাটৰ কালটো বন্ধ কৰি দিছোঁ, ভালহে কৰিছোঁ, আপোনালোকক

বাটৰ মানুহে নেদেখা হৈছে ; আপোনালোকৰ চকুও বাটলৈ নেযায় !

প্ৰথম আই : আমাৰনো আকৌ বাটলৈ চকু মাৰলৈ কিটো আছে। নাম-কীৰ্তন, ছায়াৰ ধৰ্ম কথা—

দ্বিতীয় আই : [লগে লগে] এ আঁহা আঁহা—এওঁৰ লগত বকলা মেলিবলৈ হ'লে [আঁতৰি] সিকালে ঘৰত মানুহ শুই নিঃপালি দিব।

দেৱান : হয় হয় আই যাওক। [হাঃ হাঃ কৈ হাঁহে]
অই পোন্ধৰ টকা বিক্ৰি হোৱাৰ লগে লগে তই নবোঁয়েৰক পইচা দি আহিবিগৈ। মই যেন আক মুখ মেলিবলগীয়া নহয়। [আঁতৰে]
বেটাঠত—ঘড়ি কিনে, মটৰ চাইকেল কিনে, ট্ৰেইনিং পাছ কৰি গোমাস্তা হয়। [হঠাতে খুন্দা খোৱাৰ দৰে] আবে ! এইখন কি ? [ওচৰলৈ আহি] এই ট্ৰাকখন আকৌ ইয়াত সূমুৱালে। [চিঞৰি] চকীদাৰ ! অই গেৰেজৰ চকীদাৰ। অই চকীদাৰ। এইকালে আহ।
কোনে ইয়াত ট্ৰাক সূমুৱাইছে ? মই একচবাৰ কৈছোঁ, তহঁতৰ কাৰখানাত ঠাই নাই যদি গাড়ী বাস্তাৱত খৰি, মোৰ মাটিডোখৰ বোকা কৰি মৰিলেবে ক'লা কৰি নষ্ট কৰিবি কিয় ?
দিয়াচলাই বাকচ ভঙাদি তহঁতৰ ট্ৰাক ভাঙি চেপেটা কৰিম বাগ্নেকে, তেতিয়া গম পাবি।
বাক বৰি, কাইলৈ পৰহিলৈ মাটি বেচি দিম, তেতিয়া কাৰ মাটিত ট্ৰাক থৰ থৰি। [আঁতৰে] তাৰ কাৰখানাত গাড়ী থৰলৈ ঠায়েই নাই, ইফালে তাৰ লোভৰ ওপৰতো লাগাব নাই। বদজাতহঁত।

[দেৱানৰ মাত হুত্মা হৈ যায়। বাপুদেউৰ মাত
লাহে লাহে ডাঙৰ হৈ আহে]

বাপু : সং কৰ্ম, সং চিন্তা অখলে নেয়ায় আই। যি
কৰ্মক ওপৰে ওপৰে বিচাৰ কৰে দহজনে তাক
কুকৰ্ম বুলি কয়, [হুব পৰা দেৱানৰ মাত ওচৰ চাপি
আহে। তেওঁ কৈ আহে] এখন জংগল চাকা
হয়, আৰু এখন জংগল নতুনকৈ হয়; সেইখন
জংগল চাকা হয়, তাৰ ঠাইত আৰু এখন
জংগল—সেই কৰ্মইও কেতিয়াবা এৰ জনক
শাস্তি দিয়ে। বুইছা পাৰ্বতী, শ্ৰীকৃষ্ণই
অজুনক—

মাক : দেউতাৰ আহিছে, অই পাৰ্বতী, তই
দেউতাৰক ভিতৰলৈ লৈ যাবি। হাতমুখ
ধুবলৈ পানী দিছো বুলি ক'বি। যা পানী-ছনি
ঠিক কৰগৈ।

দেৱান : অ' বাপুদেউ। কি কৰিছা ?

বাপু : এয়া, নাম প্ৰসাদ শেষ কৰি প্ৰসাদ এমুঠি
দি যাওঁ বুলি সোমালোঁ।

দেৱান : কিয় ? তুমি ঘৰতে প্ৰসাদ দি যাবলগীয়া
হ'ল কিয় ? ইটো নামলৈ যোৱা নাই হবলা।

মাক : নাই আজি যাবলৈ নহ'ল।

দেৱান : বাপুদেউৰ জহত ঘৰতে বহি বহি আৰামত
কল-হুঁহিৱাৰ চোবাবলৈ পাইছা ! তোমলোকো
সেই একে পাৰ্টিৰ বুইছা ? ঘৰতে ভৰিৰ ওপৰত
ভৰি তুলি কতি মাৰি বহি থাকা, সন্মুখত
কোনোবাই ভোগ সজাই দি থাকক, খাই
থাকা।

মাক : আপোনাক হাতমুখ ধুবলৈ পানী দিছে,
ভিতৰলৈ যাওক।

দেৱান : অই পাৰ্বতী, চাওঁ মোলৈ চকী এখন

আনচোন। এ নেলাগে। হ'ব দে ইয়াতে। [বৈ]
ওঁ। বাক বাপু ! মোক এটা ধৰ্ম কথা এলগ্নেইন
কৰি বুজাই দিয়াচোন। মোৰ দেউতা বৰ
ধনী মানুহ আছিল। তেখেতৰ মাটি-বাৰী
সম্পত্তি ঢেৰ আছিল। আমি—দেউতাৰ ল'ৰা
তিনিটা বদমাছ আছিলোঁ। দেউতাৰপৰা
সোপাসোপে টকা পাইছিছোঁ কাৰণে ফুল-
কলেজ—সেই বিলাকৰপৰা আমাৰ বিশেষ
একো লবলৈ নহ'ল বুইছা ? এসময়ত দেউতা
ব্যৱসায়ৰপৰা আহি ঘৰত বহিলহি। আৰু
ককাইদেউ ছটাই সোঁ নাহবগী আৰু কদমতলীত
থকা দেউতাৰ সম্পত্তি ভাগে ভাগে লৈ গুচি
গ'ল। মই বলোঁ ইয়াত। বুঢ়া বয়সত আমাৰ
কাৰণে দেউতাই বৰ ছখ পালে বুইছা বাপু,
বৰ ছখ পালে। এইখন—এই যে তুমি বহি
আছা চকীখন—তাতে বহি তেখেতে দিনটো
মনে মনে বাটলৈ চাই থাকে। [হুব নলাই]
আচ্ছা দেউতাই বাক ছখ পালে বুজিলোঁ,
কিন্তু তাৰ পিছত তেখেতেতো বহুত টকা খৰছ
কৰি—নিজৰ মাটিতে এইটো নামঘৰ সজালে।
এইটোতো তেখেতে ধৰ্মৰ কাম কৰিলে ! এই
নামঘৰতে আজি ইমান বছৰে তোমালোকে
কিমান মানুহে কিমান ধৰ্ম কৰিলা ! হয় মে
নহয় ?

বাপু : হয়।

দেৱান : তেনেহ'লে—দেউতাই যদি ধৰ্ম কৰিলে,
তেনেহ'লে আজি মোৰ ইমান কষ্ট কিয় ? মই
কিয় ইমান বস্ত্ৰনা ফুৰিছোঁ ? কোৱা। এইটো
কথা তুমি আজি মোক বুজাই দিব লাগিব।

বাপু : [উৰাৰ ভাৱে হাঁহি] এই নামঘৰ আপোনাৰ

দেউতাকৰ সৃষ্টি ; আপুনিয়োই কৈছে নামঘৰটো সজাই দি তেখেতে ধৰ্ম কৰিলে ; সেয়া তেখেতৰ কৰ্ম ; তাৰ বাবে তেখেতে শাস্তি পালে ।

দেৱান : [থঙেৰে] আক মোক পাবলগীয়া একো নাই ? মই দেউতাৰ সৃষ্টি নহয় ? নহয় নহয় নহয় ; তোমালোকৰ শাস্ত্ৰত কথাবোৰ এতিয়াও ভালকৈ জুকিয়াই লিখা হোৱা নাই । বহুত কাম বাকী আছে । ইনুকম্প্লিট । নো গুড্ ।

মাক : বাপু তুমি আকোঁ সাতমাইল বাট যাবগৈ লাগিব নহয় ?

বাপু : এবা মই উঠোঁহে ।

দেৱান : যোৱাই নেকি ? এবা । বাতি বেছি হ'লে আকোঁ তোমাৰ দিগদাৰ হ'ব । বুইছা বাপু, মোৰ ল'ৰাটো থকা হ'লে তোমাক সদায় বাতি-বাতি মটৰ চাইকেলেৰে থৈ আহিলগৈহেঁতেন । [ঘেৱানে হা-হা কৈ হাঁহি থাকে । হাঁহিব লগত লক্ষীত মিহলি বৈ বায় । হাঁহি আঁতৰি বায়, গভীৰ নিশাব লক্ষীত চলি থাকে । লক্ষীত ক্ৰমে কীণ হয় ।]

দেৱান : শুনিছা ? শুলানেকি ?

মাক : নাই শোৱা ।

দেৱান : নামঘৰ আৰু গেবেজটোৰ মাজৰ মাটি আধা কঠা বেচি দিয়াটোকে ঠিক কৰিলোঁ । আমাৰ ওলোৱা সোমোৱাৰ কাৰণে দহ হাতমান বহল বাট এটা বাধিলে বাকীখিনি আধা কঠাতকৈ অলপ বেছিৱেই হ'ব । মই আজি গ্ৰাহকৰ কাৰণে চাৰিওফালে খবৰটো উলিয়াই দি আহিছোঁ ।

মাক : আগ-গুৰি নতবাকৈ কত কৰে কথাটো কিয় ঠিক কৰিলে ?

দেৱান : মই আৰু আগ-গুৰি নতবাকৈ কৰিছোঁ নে ? ভাবিছোঁ, বহুত ভাবিছোঁ । [বৈ] পাৰ্বতী শুলে চাগৈ নহয় ?

মাক : ওঁ ।

দেৱান : দেউতাৰ মাটি বেচিবলৈ মোৰ একেধাৰে মন নেঘায় বুইছা । কিন্তু কৰোঁ কি ? তোমা-লোকে মোক দোৰ দিব পাৰা যে মই এই এশ পঁচিশ টকীয়া চাকৰীটো এৰি দি অইন ধৰণে পৰিশ্ৰম কৰি কিয় সবহকৈ টকা-পইচা নাজিলোঁ । কিন্তু কোৱাচোন, মই জানো চেষ্টা কৰা নাছিলোঁ ? মই অকলশৰীয়া মাহুৰ কাৰণে, আৰু ল'ৰাটোৰো জীৱনৰ বাট এটা মুকলি হওক বুলি, তাক লগত লৈ কম চেষ্টা কৰিলোঁনে ? তুমি নিজেই দেখিলা, কেনেকৈ সি মোক ভিল-ভিলকৈ কয় কৰিলে । মোৰ তেজৰেই দোষ নে কপালৰেই দোষ ক'ব নোৱাৰিলোঁ । [বৈ] সিতো ঘৰলৈ নাহো বুলি লিখিছেই । তুমিও এটা কাম কৰিবা । মই মৰিলে তালৈ খবৰ নিদিবা । তোমালোকে চোচোবাই নি মোক পিচকালে পুতি থৈ দিবা ।

মাক : মনে মনে থাককচোন ; বহুত বাতি হ'ল, শোৱক ।

দেৱান : [Pause] কেতিয়াবা তাৰোঁ—এই যে তিনিটা শুমুটি সজাই পোহৰ টকাকৈ ভাবা দিছোঁ—সেই এটাই কেইটা একেলগ কৰি ময়েই দোকান চলাওঁ, জানোচা হুপইচা সবহকৈ আছেই ! কিন্তু এই দেখাৰে সাহ নহয় । এতিয়া আৰু দেহাটোত ইমান দিনে কৰা অপব্যৱৰোধৰ চিনহে আছেগৈ । কেনেবাকৈ যদি দোকান চলাব নোৱাৰোঁ, তেনেহ'লে এশ

পঁচিশ টকীয়া চাকৰীটোও যাব, আৰু তামোল
বিড়িৰ দোকানত দেৱানৰ বংশও জাহ যাব।
মাক : এতিয়া থাকক আৰু। বাতিপুৱা কথা
পাতিম।

দেৱান : টোপনি আহিলেহে শুম। শেষ মাটি-
ডোখৰ বেচিবলৈ ওলাই মই বন হুখ পাইছোঁ
বুইছা। কিমান বুলি কৈছিল, পাৰ্বতীৰ বয়স
কিমান হ'লহি বুলিছিল।

মাক : আঘোনত তেইল বহন হৈ গ'ল।

দেৱান : স্কুল এবাবপৰা এই সাত-আঠ বছৰ;
কেৱল ঠাই সৰা, কাহী-বাতি ধোৱা, কাহী-
বাতি ধোৱা আৰু ঠাই সৰা,—চকুৰ আগতে
নিজৰ সন্তানক এনেকৈ শুকাবলৈ দিব পাৰি
নে? ছি-ছি-ছি-ছি; বৰ ডাঙৰ পাপ, বৰ
ডাঙৰ পাপ। [হুনিয়াহ এৰি] ঠিক আছে;
যি ভাবিছোঁ সেয়েই ঠিক। শেষ কৰি দিলোঁ।
[শব্দ] মাটি ডোখৰ বেটো, সেই টকাৰে,
দৰকাৰ হ'লে ল'ৰা এটা কিনি আনি হ'লেও
মই তাইৰ ঘৰখন পাতিম। নেভাৰোঁ আৰু
ইয়াতকৈ বেছি আৰু মই ভাবিব নোৱাৰোঁ।

[শব্দ : দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

দেৱান : বাক পুৰকাৱস্থ বাবু, মানে থকা ঘৰৰ
ওচৰৰে মাটি কাৰণে সূৰিছোঁ, মাটিডোখৰ
কিনি আপুনি কি কৰিব?

পুৰকাৱস্থ : মই চীনা মাটি আৰু এলুমিনিয়ামৰ
বাচন বৰ্তনৰ দোকান এটা খুলিম। মই
একলা মাহুহ, পিচকালে থকাৰ বন্দোবস্তও
কৰিম। দেখক দেৱানবাবু, মই বৰ ডাঙৰ
কাৰবাৰী নহওঁ; বৰ বেছি টকাও মোৰ নাই,
সেইকাৰণে কৈছোঁ মই হয় হাজাৰৰ ওপৰত

যাব নোৱাৰিম, আপুনি ভাবি চাওক। মই
কেতিয়া খবৰ কৰিম।

[শব্দ : দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

ভেৱাৰী : দেৱান বাবু, এই মাটিৰ দাম আপুনি
আঠ হেজাৰ নেপাব। মাটিৰ দাম বহুত বেছি
হৈছে, সেইটো মই জানো, কিন্তু আঠ হেজাৰ
বহুত বেছি। আপুনি চাবে হয় হাজাৰ টকা
লওক, এই লেন-দেন শেষ হৈ যাওক, অহা-
সপ্তাহতে মই ঘৰ বনোৱা চুক কৰি দিম।
সেই যে নদীৰ পাৰত আছে বিড়ি ফেটুৰী
ভেৱাৰী এণ্ড কোম্পানী—আপুনি দেখিছে,—
সেই ফেটুৰী মই ইয়াত আনিম, লগতে তাৰ
গুদামটোও থাকিব।

[শব্দ : দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

দেৱান : খেমকা চাহাব, চহৰখনৰ আধাখিনি
মানেই তো আপোনাৰ মাটি। আপোনাকনো
আৰু মাটি কেলেই?

খেমকা : আপুনি বেছি কৈছে দেৱান বাবু। মাটি
কিনিছোঁ যিমান বিক্ৰীও কৰিছোঁ সিমান।
ব্যৱসায়ৰ কথা—মুক্তিলভ পৰিলেই বিক্ৰী কৰি
দিওঁ। আপোনাৰ মাটি কিনিব পাৰিলে কিন্তু
মই বিক্ৰী নকৰোঁ; আমাৰ মটৰ পাৰ্টচৰ
দোকানখনৰ এটা ব্ৰাক ইয়াত খোলাৰ মতলব
আছে। আপুনি ভাবি চাওক, সাত হেজাৰ
হলে মোৰ বাহিৰে অইন কাকো নিদিব। অহা
সপ্তাহত মই খবৰ কৰিম।

[শব্দ : দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

দেৱান : [নিচাই বদা অৱস্থাত] অই পাৰ্বতী,
পাৰ্বতী।

মাক : কিয় ? তাই পিছকালে আছে ।

দেৱান : খন্তিখন দিয়াচোন । লেমটোও দিয়া ।

এই জলকীয়া পুলিব গুটিবোৰ আজি একদম পৰিষ্কাৰ কৰি পেলাম ।

মাক : থওক এই বাতিখন । মানুহ এজন বহি আছে, আপোনাক লগ পাবলৈ ।

দেৱান : কোন ?

মাক : সেই আদিত্যহঁতৰ ঘৰৰ ওচৰত থাকে ।
কিবা চৌধুৰী বুলি ক'লে ।

দেৱান : অ' বুজিচোঁ, এইবানহে খাটি মানুহ আহিল ।

মাক : কিনো তেওঁ ।

দেৱান : [চেপা মাতেৰে] এক নম্বৰ মাটিৰ দালাল,
[অলপ পিছত] অ' চৌধুৰী ? কোনফালে আহিলা ?

চৌধুৰী : আহিলোঁ তোমাৰ ওচৰলৈকে । জানিছাই নহয় কিয় আহিচোঁ । মোৰ কথা লেমলেমীয়া কৰাৰ অভাস নাই, তুমি জানাই । তোমাৰ মাটি ডোখৰ বেচা কথাটো মই গম পাইছোঁ, আৰু ইতিমধ্যে কোন কোন তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছে, কোনে কিমান দাম দিছে সেইবোৰ খবৰো পাইছোঁ । পিছে এটা কথা দেৱান । গ্ৰাহক তুমি বহুত পাবা । সেইবিলাকৰ তুলনাত মই অল্পশ্ৰে বেছি দাম দিব নোৱাৰিব পাৰোঁ । সেইবোৰ হৈছে ডকা-হকা দি, জাল-জুৱাচুৰী কৰি পইচা আৰ্জন কৰা মানুহ । সিহঁতৰ পইচাৰ কি আকাল ?

দেৱান : মোৰ পিছে পইচাৰ বৰ আকাল । নহ'লে মই মাটি নেবেচিলোঁৱেইহেঁতেন ; পাৰিলে কিনিলোঁহেঁতেন ।

চৌধুৰী : সেই বুলি আৰু তুমি বাচ-বিচাৰ নকৰাকৈ যাকে-তাকে মাটি বেচিবানে ? কেইটামান টকা বেছি পাল। বুলিয়েই সেই-বিলাক আওভাও নোপোৱা, আঁসৈ নোপোৱা, বিদেশী মানুহক ঘৰ চপাই লবানে ? মোৰ হিচাপত ছটকা কম পালেও নিজৰ জাতি, বন্ধু, দেশী ভাইৰ লগত লেন-দেন কৰা ভাল বুইছা ?

দেৱান : [গৰি উঠি] কিহৰ জাতি-বন্ধু হে ? কিহৰ জাতি বন্ধু ? মোৰ কেৱল এখন ভবকাবীৰে ভাত খাবলৈ মাহটোত বিশ-পঁচিশ টকা কম পৰে,—কোনটো জাতি-বন্ধু, দেশী ভাই, আও-ভাও পোৱা, আঁসৈ পোৱা মানুহে মোক মাহৰ শেষত বিশটা টকা দিয়ে ? মোৰ সেইজনী গাভৰু ছোৱালীয়ে মাহৰ শেষত পঁচবাতি-ছ'বাতি মিঠা আলু সিজোৱা খাই পৰি থাকে ; কোনোবা জাতি-বন্ধুৱে মোক এটামান ফুটা কড়ি দিছে নে ? সোধাচোন তাইক মাতি আনি । পাৰ্বতী, অই পাৰ্বতী ।

চৌধুৰী : এসু বৰাচোন, তুমি খং খাইছা কিয় ?

দেৱান : এ-সু, মইহে এতিয়া আওভাও নোপোৱা বিদেশী কেইটাক মই মোৰ নিজৰ টকা পইচাৰ লোকচান ভৰি আগচি ধৰিব লাগে । বুইছা, মই যদি সিহঁতক মাটি নেবেচোঁ, সিহঁতে মাটি ক'ৰবাত নহয় ক'ৰবাত কিনিবই । মই সিহঁতক বাস্তাৰ কিনাৰৰ মাটি বেচিবলৈ ওলাইছোঁ, কিন্তু চাবা, কোনোবাই সিহঁতক পাগঘৰৰ চেপৰ মাটি বেচিব । আৰু সিহঁতক যদি আগ-চিবই লাগে, তেনেহ'লে দেশখনত সোমাবলৈ নেপাৰ্জতেই, একেধাৰে সেই ত'তে নাগচা কিয় ? সেইবোৰ কান্টুমাৰ্কা উণ্টা-পাণ্টা কৰা

মোক নক'বা বুইছা ? আই ডণ্টে লাইক ইট ।
(দণ্ডপৰিবৰ্তন । সতীও, নামঘৰও আইসকলৰ নাম ।
নামৰ শেষৰ ভাগ অকণমান সময় শুনা যায় । তিবোতা
মাগুহৰ কোলাচল ।)

প্ৰথম আই : হেৰা, সোৱা দেৱান আহিছে । বলা-
চোন ভেওঁক এটাইখনে খৰি কণাটো সোৰো ।
আহাচোন আহা ।

[ডাঙৰকৈ মাতি মাতি আঁঠুৰ যায়] হেৰা দেৱান
বাপু, শুনাচোন ।

দেৱান : [অলপ পিচত] কি হ'ল আইসকলে দেখোন
বেবি খবিলে ?

দ্বিতীয় আই : ধৰ্মমতো ; তুমি জানো কম কামটো
কৰিবলৈ ওলাইছা ! চোৱা বোপা, তোমাৰ
দেউতাবাৰ জহতে এই অঞ্চলৰ গোপিনীসকলে
আজি ইমান দিনে একেলগ হৈ তুমিআমাৰ ধৰ্ম
কথা শুনিবলৈ, দুটা শাস্ত্ৰৰ কথা আলোচনা
কৰিবলৈ পাইছে । আমি নিতৌ ভেখেতৰ নাম
এবাণ নহয় এবাৰ উলিয়াওয়েই । নামঘৰটোৰ
ওচৰে পাজৰে মুকলি ঠাই বুলিবলৈ সেইকণহে
আছেগৈ । বাপুদেউৰ কাবণে জুপুৰি এটাৰ
বাবস্থা হওঁক নহওঁক, মুনটো তুলি চকুহাল
পোনাবলৈকে সেইকণ ঠাই লাগে ।

প্ৰথম আই : অকণমান হেৰা বতাহ আহিবলৈও
সেইটোৱেই যি বাস্তা । ন'হলেতো দেখিছাই
চাৰিওফালৰপৰা নামঘৰটো দোকান বজাৰে
একেবাৰে চেপা মাৰি আনিছে । সেইকণ
ঠায়ে। তুমি বেচিবলৈ ওলাইছা বুলি শুনি
আমাৰ গোপিনীসকলে বৰ হুখ পাইছে ।

দেৱান : [শান্ত] মই কথাবোৰ বুজো আই ।
মোৰ আচলতে এনেকুৱা লাগে যে দেউতাই

যি পাৰে কৰি গ'ল, মই এতিয়া নামঘৰটোৰ
লগতে মণিকুট এটা সজাই দিওঁ, চাৰিওফাল
মুকলি কৰি কদমপুলি এশাবী বোৱাই দিওঁ,
আক দোকান কেইখনৰ ঠাইত বাটচ'ৰা এটা
সজাই দিওঁ ।

দ্বিতীয় আই : আই ঐ দেহি, নহয়নো কি ?
ধাৰ্মিক মাগুহৰ মন ।

দেৱান : কিন্তু আইসকল, মই কদমপুলি বোৱাম কি,
পিছফালৰ লেচু গছ জোপাৰ ডাল কাটি খৰি
ফালি নল'লে চাউল কেইটা সিজাবলৈ খৰি
এপোলা যোগাব কৰিব নোৱাৰো । মোৰ
আপোনালোকৰ আগত লুকুৱাবলৈ একো
নাই । সদায় আবেলি আপোনালোকে মোৰ
ছোৱালীজনী দেখিছে, আপোনালোকৰ চকুৰ
আগতে তাই ডাঙৰ হৈছে । মাকে হিচাপ
দিছে তাইৰ বয়স এতিয়া তেইশ বছৰ হ'ল ।
মই যদি যিকোনো উপায়ে তাইৰ এটা গতি
নলগাওঁ, তেনেহ'লে মোক পাৰে হুচুৰ জানে ?
এইবোৰকে তাৰি চিন্তি মই ঠিক কৰিছো—
মাটিডোখৰ বেটো, বেচি যি পাওঁ তাৰে মই
ছোৱালীজনীক উলিয়াই দিওঁ । যি ছপইচা
বাকী থাকে, তাকো তাইৰ লগতে দিম,
আমাৰ নিচিনাকৈ চকুৰ পানী, নাকৰ পানী
মচি মচি যাতে তাই ভাত খাবলগীয়া নহয় ।
পিছলৈ কি হ'ব সেইটো তাইৰ কপালে জানে ।
বিশ্বাস কৰক আইসকল, মই মাহ ভাত খাবলৈ
মাটিডোখৰ বেচিব খোজা নাই ।

দ্বিতীয় আই : হওঁতে কথাটো হয় । আমাৰ গোপিনী-
সকলে আকৌ তাৰি আছিল, তোমাক শুধি
মেলি সেইডোখৰ ঠাইতে আমি বাপুদেউৰ

কাৰণে সৰুৰৈ খেব বাইবে ঘৰ এটা সজাম,
বাকীডোখৰ ঠাই থাকিব যুকলি হৈ।

প্ৰথম আই : পিছে এটা কথা বোপা, ছোৱালী কণ
পৃথিবীলৈ আহিল যেতিয়া, মহাপ্ৰভুৱে তাইৰ
কপালত নিশ্চয় কিবা লিখি থৈছে, আৰু তুমি
আমি যিমানৈ চেষ্টা নকৰোঁ, সেই লিখন
মতেহে কাম হ'ব। মাটি বেচা পইচাবে তুমি
তাইৰ কপালৰ লিখন খন্দাব নোৱাৰা। সেই
কাৰণে কৈচোঁ মাটি ডোখৰ তুমি নেবেচিবা।
গোপিনীসকলৰ স্তুতিৰ কাৰণে তাত বাপু-
দেউৰ ঘৰটোকে সাজিবলৈ দিয়া। দেউতাৰ
লগতে তোমাবো নাম হ'ব।

দ্বিতীয় আই : আৰু গোপিনীৰ আশীৰ্বাদনো অথলৈ
যাবনে ? আমি তোমাৰ ছোৱালীৰ নামত
সদায় একো জোলোকা আশীৰ্বাদ দিম।

[সঙ্গীত । দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

দেৱান : [নিমাত] হোঃ আশীৰ্বাদ দিব। তেওঁ-
লোকৰ আশীৰ্বাদলৈহে মোৰ ছোৱালীৰ
কপালখনে বাট চাই আছে। কাৰ ঘৰত কি
হ'ল, কাৰ ঘৰৰ বোৱাৰীয়ে বাহি গাই
পগঘৰত সোমাল, কাৰ ঘৰৰ ছোৱালীয়ে কাৰ
ঘৰৰ ল'ৰাৰ লগত ফুচুচুটীয়া মেল পাতিলে,
কাৰ ঘৰত কোনে এমুঠি ডাইলতে এচক পানী
দি খালে, সেইসোপা চৰ্চা কৰিবলৈ ল'গ নাই
কাৰণে নামঘৰলৈ আহিব। সেই সোপা মেল
মাৰি থাকোঁতেই বস্তিৰ তেল পুৰি শেষ হৈ
ললিতা এঙাৰ হ'ব, আৰু তেওঁলোকে আশীৰ্বাদ
দি মোৰ ছোৱালীক উদ্ধাৰ কৰিব।

মাক : হ'ব আৰু মনে মনে থাকক।

দেৱান : [আৰু বেচিকৈ চিকৰি] নিজৰ নিজৰ ঘৰত,

চৰকাৰী বাস্তাৱ যেনে যি কৰে কৰি থাকক,
কিন্তু এই নামঘৰৰ মজিয়াখন এনেকৈ লেতেবা
কৰি মোৰ ঘৰৰ চৌহদটোকে তেওঁলোকে
পাপত লেটিয়ালে বুইচা ? মোৰ চৌহদৰ
ভিত্তৰ এইবোৰ পাপৰ কাৰণেই আজি মোৰ
উন্নতি নহ'ল। আৰু দেউতাৰ আশীৰ্বাদ নথকা
হ'লেতো ইমান দিনে মোৰ ভেটিয়েই উচন
হ'লহেঁতেন। মোৰ সৰ্বনাশ হ'লহেঁতেন।

মাক : এই মনে মনে থাককচোন। কোনোবাই
শুনিব লাগিলে সৰ্বনাশ হ'ব।

দেৱান : কি দাল সৰ্বনাশ হবহে ? তেওঁলোকে
মোক সৰ্বনাশ হ'ব নোৱাৰাকৈ ঢোকা দি
বাখিছেনেকি ? অ'ই পাৰ্বতী, এইফালে আহ,
ভয়ো সেইবোৰ মেলত যোগ দিয়নেকি ?

মাক : নাই, তাই সেইবোৰত নাই, তাইৰ আৰু
সেই বাপুদেউৰ কথা কেইমাব শুনাভোহে
কাম।

দেৱান : ওঁ। খবৰদাৰ। যাবি, যেতিয়ালৈকে ভাল
কথা ওলাই থাকে তেতিয়ালৈকে থাকিবি,
আৰু সেইবোৰ কথা ওলালেই ঘৰলৈ ওচি
আহিবি। আৰু শুনিছা, তুমিও। শুনিছানে
নাই ?

মাক : শুনিছোঁ।

দেৱান : ওঁ। আধাওটিয়া মাহ চাউল আৰু তিনি-
ডোখৰ কৰা কলটুকুৰা খাবলৈ পৰচৰ্চা কৰি
বহি থাকিব নালাগে। শুনিছ ?

[সঙ্গীত । দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

ঠিকাদাৰ : আপুনি নিজেই মুন কৰিছে দেৱান,
আৰু ময়ো বহুত দিন ঠিকাদাৰী কৰিলোঁ
কাৰণেহে কৈছোঁ। চাৰিওফালে ব্যৱসায়,

ব্যৱসায়, ব্যৱসায়, কেৱল টকা টকা টকা।
মানুহে শাস্তিনে ঈশ্বৰক চিন্তা কৰিবলৈ ঠাই
এডোখৰ নোপোৱা হ'ল। তথাপি চেপাত
সোমাই হ'লেও এইকণ ঠাই আছেগৈ। আমাৰ
সকলোৰে ঘৰৰ আঠ, মাহী, পেহী, খুড়ীহঁতে
নামঘৰ বুলি তেওঁ কথামাৰ উচ্চাৰণ কৰিব
পাৰিছে। নহয় জানো উকীল?

উকীল : হয়। আমিও যিমান পাৰো আৰ্জত
থাকিয়েই সহায় কৰিছোঁ। এই ধৰক বস্তিৰ
তেলকণ, মাহ প্ৰসাদৰ খবৰছটো, বাপুৰ দক্ষিণাৰ
পইচাকেইটো। পিচে আজি কিছুদিনৰপৰা
এওঁলোকে কোৱাকুই কৰি আছে যে ইতিমধ্যে
মানুহো সবহ হ'ল, নামঘৰটোৰ নাম প্ৰসঙ্গ
ইত্যাদিয়ে এটা গঢ় লৈছে, মানে কথাবোৰ
চিহ্নিললৈ আহিছে। কেৱল এই বাপুৰ ভাল
ব্যৱস্থা এটা কবি দিব নোৱাৰাৰ কাৰণে
অশ্লুবিধা হৈছে।

ঠিকাদাৰ : হয় দিয়ক, তেওঁ থাকে সাত মাইল
দূৰত। স্কুল কৰে ইয়াত। স্কুলৰ পাছত চাইকেল
মাৰি ঘৰলৈ গৈ, গা পা ধুই, আকৌ সাত
মাইল চাইকেল মাৰি এইখিনি পায়হি মানে,
কাৰোবাৰ কাৰোবাৰ ঘৰলৈ উভতিবৰে হয়।
আক হ'বও দিয়কচোন, ঘৰৰ লেঠানো কাৰ
নাই। কেইবা গৰাকী বুঢ়ীয়ে আকৌ বাতিৰ
সাজহে খায়, তাকো নিজে বান্ধি খায়।
এইবোৰ কথা শুনি আমিও ওচৰ চাপি
আহিছিলোঁ। আক চান্দাও তুলিলোঁ হুশমান
টকা। ভাবিছিলোঁ আক হুশমান টকা তুলি
একেদাৰে আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিম, মাটি
ডোখৰৰ পাৰ্শ্বখন ল'ব, তাৰ পিছত বাপুৰ

কাৰণে সকলৈক ঘৰ এটা সজাম। আমি
সিফালে কৰিছোঁ সেইবোৰ আয়োজন, ইফালে
বোলে আপুনি মাটিডোখৰ বেচিবলৈ ওলাইছে।
তাকে শুনি আমি লৰি আহিছোঁ।

উকীল : আক মাটিডোখৰ বেচাটো কিমান
অশ্লুবিধাৰ কথা সেইটো ভাবি চাওঁকচোন।
বিজিনেহমেনবিলাক সাংঘাতিক টেণ্ডৰ, সিহঁতে
মাটি কিনিব আধা কঠা, পিছত দেখিবা
বেৰখন উঠাব নামঘৰৰ গাতে। আপোনাৰ
ওলোৱা সোমোৱা কৰা বাটটোৰ মাটিকণ এবি
দিওঁতেও দেখিব এশটামান আপত্তি। আক
সিহঁতে কিহৰবা বিজিনেছ কৰে তাৰ কি ঠিক।
এই ধৰি লওক, সিহঁতে চামবাৰ বিজিনেছ
আৰম্ভ কৰিলে, আপুনিৱেই বাক ভাল
পাবনে। তাতকৈ আপোনাৰ দেউতাকৰ,
আপোনালোক সকলোৰে নামটো থাকক
দিয়কচোন। সেইফালে একাষৰীয়াকৈ বাপুৰ
ঘৰটো সজালোঁ, আপোনালোকৰো একো
অশ্লুবিধা নহ'ল, ইফালে বাইজৰো বহুত
শ্লুবিধা হ'ল।

ঠিকাদাৰ : আক প্ৰায়বোৰ নামঘৰৰ লগতে বাপু-
দেউতাকৰ বন্দোৱস্ত এটা থাকেই। আপোনাৰ
দেউতাকে, আক অলপদিন থকা হ'লে, কিজানি
সেইটো কামো সম্পূৰ্ণ কৰি থৈ গ'লহেঁতেন।
আক এইখিনিও বাপুদেউ থাকিলে আপোনা-
লোকৰ অশ্লুবিধা হ'ব জানো? তেওঁকতো
আপোনালোকে দেখিয়েই আছে। অকল-
শৰীয়া মানুহ, বাহিৰে যেনে শুল্কৰ, ভিতৰিও
তেনে শুল্কৰ মানুহ। ঘৰ ভাল মানুহ।

দেৱান : নহয় নহয়, বাপুদেউ থকাৰ কাৰণে আমাৰ

একো অশুবিধা নহয়। [কৈ] মোক ছদিন-
মান সময় দিয়ক, মই ভাবি চাওঁ।

উকীল : চাওক, চাওক।

ঠিকাদাৰ : [লগে লগে] ছদিনমান কিয়, আক সময়
লওক। মুঠৰ ওপৰত বাইজক মাটিডোখৰ
লাগে। আমি যাওঁ তেনেহলে।

উকীল : এৰা। কথাটো শেষেই হ'ল।

ঠিকাদাৰ : আহোঁ, তেনেহলে। কেইদিনমানৰ
পিছত খবৰ এটা কৰিম।

দেৱান : ভাল।

উকীল : আহোঁ।

দেৱান : ভাল। [অলপ বৈ] পাৰ্বতী, ঐ পাৰ্বতী।

মাক : কিয়!

দেৱান : বাপুদেউক কবাচোন, আজি গধূলি আমাৰ
ঘৰলৈ আহিবলৈ। মোৰ অলপ কথা আছে।

[সঙ্গীত ক্ৰমে ক্ষীণ হৈ আহে। সঙ্গীতৰ লগত
দেৱানৰ উচ্চ টাঁচি মিহলি হয়। দেৱানে বলিয়াৰ
নিচিনাকৈ টাঁচি পাকে। দৃশ্য পৰিবৰ্তন।]

দেৱান : [হাঁহিটো যেন বন্ধ কৰিব পৰা নাই] হেৰা
বাপু, তুমিয়েই কোৱাচোন শান্তিৰে ঈশ্বৰক
চিন্তা কৰিবলৈ কেনেকুৱা ঠাই লাগেহে। এই
ডাঙৰীয়াসকলে দেখোন মোক ক'লে—শান্তিৰে
ঈশ্বৰক চিন্তা কৰিবলৈ বোলে এডোখৰ ঠায়েই
নোহোৱা হ'ল। [আগধূলি হাঁহে] মই আকো
ওলোটাটোহে ভাবি আছিলো বুইছা। এই
সকলো কাম তুমি দেখুৱাই কৰিব পাৰা,
সকলো কামৰ কাৰণে তোমাক লগ লাগে,
এডোখৰ ঠাই লাগে, কিন্তু ঈশ্বৰ চিন্তা
তুমি সেইবোৰ নোহোৱাকৈও কৰিব
পাৰা। [হব নাই] তুমি মাহ-মাংস ভাত

খাবা মই নেদেখাকৈ, তুমি উপাৰ্জন কৰিবা
মোক লগ নধৰাকৈ, তুমি বেহুত টকা জমা
খ'বা অকলে, আক ঈশ্বৰক চিন্তা কৰিবলৈ
তোমাক পঞ্চাচজন মানুহ লগত লাগে, হেৰা
বতাহ আহি থকা পথৰে এখন লাগে। [হাঁহে।
হাঁহিটো বন্ধ হৈ যায়—আক হঠাতে জ্বিয়মান হৈ
পৰে। শান্ত] বুইছা বাপু, মই সকলোকে
পৰিফাৰকৈ বুজাই দিছোঁ, মোক মাহ ভাত
খাবলৈ টকা নেলাগে, মই মাটিডোখৰ বেচি-
বলৈ ওলাইছোঁ, মোৰ ছোৱালীজনী বিয়া দিবৰ
কাৰণে। কিন্তু তেখেতসকলে ভুলতো এবাৰ
মোৰ ছোৱালীজনীৰ কথা গুলিয়ালে। তেখেত-
সকলে মোক এটা উপায় নিদিলে। [অলপ
বৰ—হঠাতে অলংবত হৈ পৰে। সেইকাৰণে মই
তোমাক মাতিছোঁ। তুমি ধৰ্মত থকা মানুহ।
ইউ আৰ গুড মেন। মই তোমাৰ লগত কথা
পাতিম। তেখেতসকলৰ লগত মোৰ কোনো
কথা নাই। ড'ন্ট টক্। তেখেতসকলৰ টকা
আছে, মোৰ টকা নাই। আই এম পুঅ'ব
মেন। কিন্তু তেখেতসকলৰ আধা কঠা মাটি
নাই। মোৰ আধা কঠা মাটি আছে। তেখেত-
সকলক মাটি লাগে, মোক টকা লাগে।
তেখেতসকলে মাটি কিনক, মই মাটি বেচিম।
আক কোনো কথা নাই। ড'ন্ট টক্। বুজিছা
তুমি, কি কৈছোঁ? আণ্ডাৰষ্টেণ্ড? [বৈ]
কিন্তু এটা কথা। মোৰ দেউতাই বৰ্ষ কৰিছিল,
মই কৰাৰ ভিতৰত এতিয়ালৈকে কেৱল অৰ্ষ
নকৰাকৈ আছোঁ। [হঠাতে] ঐ পাৰ্বতী,
মাক ক'ত।

মাক : আহোঁ ইয়াতে কিয়!

দেৱান : তুমিয়েই কোৱা, ইউ স্পীক মি, মই অধৰ্ম
কৰিচোঁ ? পাৰ্বতীক মাতা, তাইকো সোধো
মই কেতিয়াবা অধৰ্ম কৰিছোঁ নেকি !

মাক : মনে মনে থাককচোন।

দেৱান : ইউ ষ্টপ। হোয়াই আই ষ্টপ। বুইছা
বাপু, মই অধৰ্ম কৰা নাই, কিন্তু এইবাব মই
ধৰ্ম কৰিম। খেমকাই মোক মাটিডোখৰ
কাৰণে সাতহেজাৰ টকা দিব, সেইয়া আটাই-
তকৈ বেছি, পুৰকায়ন্তই দিব ছহেজাৰ, সেয়া
আটাইতকৈ কম, কিন্তু এই ডাঙৰীয়াসকলে
যদি মাটিডোখৰ কিনে, তেনেহ'লে মই—মোৰ
দেউতাৰ নামত চাবে পাঁচ হেজাৰ টকাত
মাটিডোখৰ দি দিম। এইটো মোৰ শেষ
কথা। মই সিমানখিনি লৈকে কৰিব পাৰোঁ।
কিন্তু মোৰ ছোৱালীজনীৰ হাড়ত মঙহ
শুকুৱাই, বিনা পইচাৰ হেৱা বতাহ খাই,
লাস্তিৰে ঈশ্বৰ চিন্তা কৰাৰ নিচিনা পাপ মই
মোৰ চৌহদত কাকো কৰিবলৈ নিদিওঁ।
এইবোৰ কথা তুমি তেখেতসকলক কৈ দিয়া।
আক শুনা। এটা কথা ক'বা, মোৰ লগত
কথা পাতিলে তেখেতসকলে কোনেও যেন
মোৰ দেউতাৰ নাম উল্লেখ নকৰে। কাৰণ
তেখেতসকলৰ সকলোতকৈ মোৰ দেউতাক
মই বেছি ভাল পাওঁ। হি ইজ মাই ফাদাৰ
[সতীত। দৃত্ত পৰিবৰ্তন। তিবোতা মাছৰ গুণগুণি।
সত্য।]

প্ৰথম আই : [বক্তা] আইসকল, এতিয়া কথা
হ'ল আমি আজি যিটো নামৰ কমিটি
পাতিলো, এই কমিটিৰ সৈতে লগলাগি আমাৰ
সকলো গোপিনীয়ে দেহেকেহে পৰিভ্ৰম কৰি

আমাৰ উদ্দেশ্য সকল কৰিবলৈ কাম কৰিব
লাগিব। আজি মহাপ্ৰভুৰ চৰণত এটি প্ৰণাম
জনাবলৈও আমাৰ সম্মুখত বাধাৰ সৃষ্টি হৈছে।
এই অধৰ্মৰ বাধা আমি আঁতৰাবই লাগিব।
আজি যি চাবে পাঁচ হেজাৰ টকাৰ কথা
ওলাইছে, এইটোৰ ওপৰত আমাৰ মান সম্মান
নিৰ্ভৰ কৰিছে। এইটো আমাৰ ভগবানৰ
প্ৰতি থকা ভক্তিৰ পৰীক্ষাৰ নিচিনা হৈছে।
কিন্তু ঈশ্বৰত মতি ৰাখি আমি সকলো
গোপিনীয়ে যদি কামত হাত দিওঁ, আমাৰ
মুনিহসকলবোৰ যদি সহায় পাওঁ, তেনেহলে
চাবে পাঁচ হেজাৰ টকা কিয় লাখটকায়ে
আমাক বাধা দিব নোৱাৰে। সেইকাৰণে
আইসকল আজিবপৰাই আমি কামত ধৰিব
লাগিব ইতিমধ্যে আমি কামত অলপ আগ-
বাঢ়িছোৱেই। শ্ৰীকৃষ্ণ তালুকদাৰ ডাঙৰীয়াই
আমাক এইয়া একুৰি বৰঙণী তোলা বহী
ছপাই আনি দিছে। মই কালি নিশা ছপ-
লৈকে বহি বহি সকলো পাততে সম্পাদিকাৰ
চহীটো কৰি থৈছোঁ। এতিয়া কেৱল পইচা
লৈ আদায়কাৰীৰ চহীটো দি বহি দি গ'লেই
হ'ল। আমাৰ মাজত কামবোৰ ভাগ কৰি
দি এখন লিষ্টি তৈয়াৰ কৰা হৈছে। মাষ্টাৰনী
আয়ে সেইখিনি কথা এতিয়া আপোনালোকক
বুজাই দিব।

[গুণ গুণি ডাঙৰ হয়]

দ্বিতীয় আই : আমি গোটেই চহৰখন দহোটা
ভাগ কৰি লৈছোঁ, আক প্ৰতি ভাগতে তিনি
গৰাকীকৈ গোপিনীক পইচা তোলাৰ ভাৰ দিয়া
হৈছে। ভাৰ বাহিৰেও চক্ৰ উকীল, বিপিন

ঠিকাদাৰ, কজ ডালুকদাৰ, মাধৱীৰ দেউতাক, এই সকলৰ অফিছ কছাৰীত পইচা তুলিবলৈ একোখন বহী দিয়া হ'ব। মই গোপিনী-সকলৰ ভাগ কেইটা পঢ়ি দিছোঁ। প্ৰথম ভাগ—নৈৰ পাৰ, তালৈ যাব বস্তা আই, চন্দ্ৰিকা দাস আৰু বনলতা চৌধুৰী। দ্বিতীয় ভাগ—শিৱ মন্দিৰ—তালৈ যাব সবলা, কমলিনী আৰু গুণমতী আই [কণ্ঠৰ আঁঠুৰি যায়]। তৃতীয় ভাগ—বৰগোলাবপৰা ছোৱালী হাই স্কুললৈকে এই গোটেই অঞ্চল, তালৈ যাব গিৰিবালা দেবী, বাধিকা।

[কণ্ঠৰ কীণ হৈ যায়। সঙ্গীত : দৃষ্ট পৰিৱৰ্তন।]

দেৱান : হেৰা, ক'ত আছা? পাৰ্বতী মাৰ ক'ত আছে? অ'। হেৰা, মাজতে কেইদিনমান নাম-ঘৰত নাম প্ৰসঙ্গ বন্ধ বৈছিল—মানে আই-সকলে চান্দা তুলি ফুৰিছিল নহয়, এতিয়া সেইয়া আকৌ নাম আৰম্ভ হৈছে। নামঘৰ কমিটিৰ টকা কিমান উঠিল জানা। মই আজি সকলো খবৰ পালোঁ। বৰঙণি তোলা কামটোত বোলে অলপ অশুবিধা হৈছে। [হাঁহি বগৰ তুলি] পাৰ্চখিলা পাতত দহ টকা তুলি বহীখন ওভোটা হৈ দি বাধিকা মাজু জীয়েকৰ তালৈ গ'ল, মাজুজীয়েকৰ অহা মাহত প্ৰসঙ্গৰ সময়। চন্দ্ৰ উকীলৰ বৈলীয়েক, সেই উজনিৰ এদল মানুহৰ লগত কেইবাখনো প্ৰদেশ দৰ্শন কৰিবলৈ গ'ল। বস্তা বুঢ়ীৰ গাটো ভালৈ নোহোৱা হ'ল। মাধৱীৰ বুঢ়ীমাকে বহীখন হেৰুৱালে। ঠিকাদাৰৰ বৈলীয়েকক ফুল মাটোৰদীয়ে কিবা বেয়া ক'লে, সেই কাৰণে তেওঁ এইবোৰ কামলৈ নোযোৱাটোকে ঠিক

কৰিলে। [হাঁহে] মতা মানুহক দিয়া চান্দাতোলা বহীবোৰ অফিছৰ ড্ৰাৱত, হাতত ওলোমাই নিয়া চামৰাৰ বেগতে সোমাই আছে। হৰণ ভগন একো হোৱা নাই। [হাঁহি হাঁহি বেন ভাগৰি পৰে] আৰু পইচা কিমান উঠিল জানা। এল আঠচল্লিশ টকা [হাঃ হাঃ কৈ হাঁহে] মাক : আজিনো আকৌ সেইসোপা খাই আহিল কিয়। ডাঙৰ কথা এটা কবলগীয়া আছিল। দেৱান : কোৱা কোৱা, কি কথা ক'বা কোৱা। মাক : এ—সু—এনেকুৱা মানুহক যেতিয়াই তেতিয়াই সেই যেই কথা ক'ব পাৰিনেকি। পিছত ক'ম, থাকক।

দেৱান : আঃ কোৱাচোন কি ক'ব খুজিছিল। কথা এটা আছে বুলি কৈ কথাটো নক'লে মোৰ বৰ বেয়া লাগে বুইছা। বৈ [নোকোৱা কিয়। বৈ] দেখিছা বাক।

মাক : বহকচোন। [বৈ] বাপুৱে পাৰ্বতীক বিয়া কৰাব খুজিছে।

দেৱান : কোনে?

মাক : আমাৰ বাপুদেৱে। [নিতক]

দেৱান : [অতিবৃত্ত] সঁচা! সঁচা!

[সঙ্গীত—হৰণ মিশাৰ সঙ্গীত—বৃত্ত তিনি বজাৰ শব্দ]

দেৱান : [বিচিনাত] হেৰা। শুনিছা।

মাক : ওঁ।

দেৱান : বাপুটো বৰ ধাৰ্মিক মানুহ, নহয় নে?

মাক : হয়। শোৱক এতিয়া।

[সঙ্গীত—বৃত্ত চাৰি বজাৰ শব্দ]

দেৱান : হেৰা শুনিছা?

মাক : ওঁ।

দেৱান : আমাৰ ইমান ডাঙৰ ঘৰটো আছে, বাপুটো

ইয়াতে থাকিব পানিব যেতিয়া মাটিডোখৰ নেবেচো আক, কি কোৱা। ঠাইডোখৰ মুকলি হৈ থাকিলে ডাঙৰীয়াসকলে, আইসকলেও ভাল পাব বুলিছিল, বাপুটোবো খকাৰ বন্দোৱস্ত হ'ল, ছোৱালীজনীৰ আমাৰ সকলোৰে হুখ গুচিল, বৰ ভাল কথা হ'ল।

মাক : শোৱাক এতিয়া।

[সঙ্গীত : দৃশ্য পৰিৱৰ্তন। আলিবাটৰ কোলাহল]

পবন : তামোল এখন খাবানেকি ককাইটি।

দেৱান : নেখাওঁ দে।

পবন : এট কেইদিন তোমাৰ হ'ল কি ককাইটি।

তামোলো নোখোৱা। ঐষধ পালিও কেইবা-দিনো খোৱা দেখা নাই। গধূলি গধূলি এই-খিনিতে ধূৱা পকা কৰি থাকা, কথাটো কি।

দেৱান : আছে কথা এটা। মই এই আইসকলক ভাল খবৰ এটা দিবলৈ বাট চাই আছোঁ। ঘৰে ঘৰে গৈ আক কি কম, নামলৈ বুলি টকা পাচোটাৰে সেৱা এটা জনাই ইয়াতে কথাটো কম বুলি এইকেইদিন খাপ দি আছোঁ, পিচে এইকেইদিন দেখোন ভেখেতসকলৰ কোনো অহা নাই। বাপুটোও বস্তি গছ অলাই বাট চাই থাকি গুছি গৈছে। কথাটো কি হৈছে—

খবৰ পৰা নাই।

পবন : [অলপ বৈ] ককাইটি, মট কথা এটা কওঁনে ?

দেৱান : ক' কি কথা।

পবন : শুনি বেয়া নেপাৰা কিন্তু।

দেৱান : নেপাওঁ দে। ক'।

পবন : আইসকল আহিলে মোৰো ডামোল হুখন মান বিজী হয়। সেইকাৰণে কালি ময়েই

খবৰ লৈছিলোঁ। আইসকল আক নাহিবই হ'বলা।

দেৱান : [আচৰিত] কিয় ? কি হ'ল ?

পবন : বাপুদেৱে পাৰ্বতীক বিয়া কৰিবলৈ ওলোৱা কথাটো সকলোৱে শুনিছে। তেওঁলোকৰ মতে বাপুদেৱে জাতকুলৰ বাট বিচাৰ নকৰি, মদপী অশুৰ মাহুহ এঘৰৰ ছোৱালী বিয়া কৰাবলৈ ওলাই বৰ লেতেৰা কাম কৰিছে। আইসকলৰ কোনেও আক বাপুদেউৰ ছাঁটোবো ওচৰ চাপিব নোখোজে।

দেৱান : কি। [সঙ্গীত] কি। [সঙ্গীত ডাঙৰ হৈ যায়। দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

দেৱান : [উত্তেজিত] কাম্ উইথ্ মি। কাম্ উইথ্ মি পাৰ্বতী, পাৰ্বতী, মাৰকো মাত। কাম্ উইথ্ মি। আহা, মোৰ লগত আহা। আহা আমি নামঘৰলৈ যাওঁ।

[সঙ্গীত]

যোৱা। সোমাই যোৱা। সেৱা কৰি লোৱাগৈ। দীঘল দি পৰি নামঘৰৰ মজিয়াৰ লগত নিজকে এবাৰ মিলাই লোৱা। বুকৰ ভিতৰত নামঘৰটো পাতি লোৱা। ইন্‌চাইড্, ইন্‌চাইড্। [বহুত চাপৰ মৰাৰ শব্দ] বাহিৰৰ এই নামঘৰ আক নেখাকে। খেমকাৰপৰা মই সাত হেজাৰ টকা ল'ম। সাত হেজাৰ টকাৰে ইয়াত, এই মজিয়াত মই মাহুহ খকা ঘৰ সাজিম। গুড্, মেন। ভেৰী গুড্, মেন। গোটেই চহৰখনৰ চুৱনিৰ চুৱাপাত মই আক ইয়াত গোট খাবলৈ নিদিওঁ। গোটেই চহৰৰ বিহুগুটিবোৰ গজি গজি মই ইয়াত বিহু গছৰ জংঘল হবলৈ নিদিওঁ। চোৱা চোৱা, পাপৰ ভৰত ভেটিটো এইয়া কেনেকৈ

বহি গৈছে দেখিছা। পাপৰ বোজা পাতলাবলৈ
ইয়ালৈ আহিবি আৰু মোৰ দেউতাক
ডিষ্টাৰ্ব কৰিবি। দেউতা—এইয়া—এইয়া—
মই আপোনাৰ ভৰিত দীঘল দি পৰিছো,
বাপুটোৱে জ্বলোৱা বস্ত্ৰিগছ এয়া জ্বলি আছে,
তাৰ পোহৰত আপুনি মোক চাওক—
আপোনাক ডিষ্টাৰ্ব কৰাৰ কাৰণে মই বৰ দুখ

পাইছো। আই এম ভেৰী চৰী। মই একো
কৰিব নোৱাৰাৰ কাৰণে মোক ক্ষমা কৰিব।
মই এখন জংঘল চাকা কৰিছো আৰু এখন
জংঘল গজি উঠিছে। এইবাব মই জংঘল চাকা
কৰি দিম—দেউতা। এতিয়াৰপৰা মই
আপোনাক চাম। প্ৰমিছ। আই প্ৰমিছ।
আই, ইয়'ব ম'ষ্ট অবিডিয়েণ্ট চাৰ্ভেণ্ট। [কান্দে]

বিকৰ্ষণ আৰু আকৰ্ষণ

কীৰ্তিনাথ হাজৰিকা

এখেত আৰু মিলনৰ আন এটি চিহ্নভেদ সত্যৰ স্বপ্ন, এখেতে বিকৰ্ষণ তাৰ পিছত আকৰ্ষণ।

ଚବିତ୍ର :

ଡା: ମିଛ କୁକନ

ବବା

ମିଛେଇ ନୈକୀୟା

ଶର୍ମା

ଚଳିହା

ଡା: ବକରା

ନାଟ

[ডাঃ মিছ ফুকনৰ চেম্বাৰ]

ডাঃ মিছ ফুকন : এঃ বহুত সময় হ'ল ! ন
'বাজিলেই ।

বৰা : তাৰ মানে ভদ্ৰ ভাষাত মোক উঠি যাবলৈ
কোৱা হৈছেনেকি ?

ডাঃ মিছ ফুকন : ভদ্ৰ আৰু অভদ্ৰ ভাষাৰ বিচাৰ
ল'বলৈ মই সাহিত্যিক নহওঁ । একমাত্ৰ
ডাক্তৰীয়েই মোৰ বৃত্তি ।

বৰা : ডাক্তৰীয়েই আপোনাৰ জীৱনটোক সকলো
ফালৰপৰা ঘেৰি থৈছেনেকি ? জীৱনক আন
পিনৰপৰা জুখিচোৱাৰ.....।

ডাঃ মিছ ফুকন : সেইবোৰ জোখ মাপৰ কথা বাদ
দিয়ক । এইখন চেম্বাৰ, দগা-পাল্লা ওলোমাই
খোৱা গেলামালৰ দোকান নহয় ।

বৰা : বুজিছে মনৰ জোখ ল'বলৈ দগা-পাল্লা
নেলাগে ।

ডাঃ মিছ ফুকন : ব'ব ! ব'ব ! মনৰ জোখ লোৱাৰ
বাবে অৱসৰো নাই আৰু প্ৰযুক্তিও নাই ।

বৰা : এয়ে আপোনাৰ শেষ কথানেকি ?

ডাঃ মিছ ফুকন : শেষ নে প্ৰথম—সেইবোৰ নিৰ্বৰ্ণক
প্ৰশ্ন, মোৰ কথা এটা বুলিয়েই জানো ।

বৰা : তেন্তে মই চিৰকাল হতাশ হৈয়ে কটাব
লাগিবনেকি ?

ডাঃ মিছ ফুকন : খুটি পুতি উজুতি খাবলৈ মইতো
আপোনাক কোৱা নাছিলোঁ ।

বৰা : কিন্তু অস্ত বহুবে আপোনাৰ চকুৰ ভাষাইতো
মোক সেই শিক্ষা দিয়া নাছিল ।

ডাঃ মিছ ফুকন : চকুৰ ভাষা থকা কথা ডাক্তৰী
কিতাপত নাই ।

বৰা : ই আপোনাৰ ডাক্তৰী শিক্ষাৰ দস্তালি
নহয়তো ?

ডাঃ মিছ ফুকন : শিক্ষাক অলঙ্কাৰ হিচাপে ধৰি-
লেহে দস্তালিৰ প্ৰশ্ন উঠে ।

বৰা : আপোনাৰ খোচামৰা কথাই মোক বিচলিত
কৰিব নোৱাৰে । মোক বিস্তৃত কৰি এতিয়া
আপুনি উদাসীন হৈ দেখুৱাইছে কিয় ?

ডাঃ মিছ ফুকন : কিতাপৰ কথা বাদ দি আপোনাৰ
কথা চমুৱাই শেষ কৰক । মোৰ হাতত সময়
ডাকৰ ।

বৰা : মোৰ কিন্তু অধুবন্ত সময় ।

ডাঃ মিছ ফুকন : তেন্তে এতিয়াও সময় আছে—
মৰিৎ খ'লৈ যাওক ।

[কলিংবেল বজাব শব্দ]

বৰা : কোনোবা আহিছে যদি অলপ ব'বলৈ
কওক ।

ডাঃ মিছ ফুকন : এককিউজ মি ।.....ইয়েচ কাম
ইন গ্লিজ ।

বৰা : বাক ঠিক আছে । মই আকৌ আহিম ।
মিছেছ শইকীয়া : মই কথা এটাৰ বাবে আহিলোঁ ।

ডাঃ মিছ ফুকন : আহক, বহক ইয়াতে ।

মিছেছ শইকীয়া : কেইদিনমানৰপৰা পেটৰ এই-
খিনিতে বিষ হৈ আছে । আজিকালি বিষ-
চিৰ হৈ থাকিলে আকৌ ভয়েই লাগে । সোণৰ
দেউতাকে দেখুৱাবলৈ কৈয়েই আছে । পিছে ।

পিছে টোটো-সিটোকৈ ওলায়েই থাকে।
ভতিজাটোৰ বিয়াখন হ'ল। আকৌ তাৰ
পিছতে.....

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হৈছে আপোনাৰ কথা-
খিনিকে কওকচোন।

মিছেছ শইকীয়া : কথা সেয়েই। গেচট্ৰিক বুলিয়েই
ভাবিছো।

ডাঃ মিছ ফুকন : নিজেই সকলো ভাবিচিন্তি ঠিক
কৰিলেই যদি মোৰ ওচৰলৈ আহিল কিয় ?

মিছেছ শইকীয়া : নহয়—মই মানে—আপুনি বেয়াই
পালে যেন পাইছো।

ডাঃ মিছ ফুকন : বুজিছে। ডাক্তৰৰ ওচৰলৈ আহিলে
বেমাৰৰ লিষ্টে দিয়াৰ প্ৰয়োজন নাই। কি
হৈছে সেইখিনিকে আগতে কওক।

মিছেছ শইকীয়া : বাক বাক, কৈছোঁ তাকে। খাই
উঠাৰ পাচতে বিষটো হয়। ঘোৱা চাৰিদিন
মানবপৰা সদায় এইদৰে বিষ হৈ আছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : আৰু কিবা অশুবিধা পাইছে
নেকি ?

মিছেছ শইকীয়া : আৰু ?...অ...ভেনেকৈ একো
নাই দেখোন। মাজে মাজে মাত্ৰ বুকুখন পোৰাৰ
নিচিনা কৰে।

ডাঃ মিছ ফুকন : চাও অকণমান আগবাঢ়ি বহক-
চোন... হৈছে...হৈছে বৰ এতিয়া। দীঘল
দীঘলকৈ উশাহ লওক।...বিয়াইছেনেকি ?

মিছেছ শইকীয়া : নাই বিষোৱা।

ডাঃ মিছ ফুকন : বাক সম্প্ৰতি কেইটামান পিল
খাওক মই লিখি দিছোঁ। শেষ হ'লে আকৌ
আহিব।

মিছেছ শইকীয়া : গগৈ ডাক্তৰে দিয়া পিল কেইটাকে

দিছেনেকি ? ছবছব মানব আগতে এনেকুৱা
পিল খাওতে সেই কেইটাই পিচে গুণ নিদিলে।

ডাঃ মিছ ফুকন : কি কৈছে আপুনি বেমাৰ দেখুৱা-
বলৈ আহিছে নে ডাক্তৰ জুখিবলৈ আহিছে।
মিছেছ শইকীয়া : আপুনিও আৰু। কথাই কথাই
টিঙিবি তুলা হৈ থাকে। পিছে ঘৰ সংসাৰ
কৰিলে এইকুৰা জুই ফুট ছাই হ'ব—চাব বাক !

ডাঃ মিছ ফুকন : হৈছে হৈছে। আপুনি মোৰ
সংসাৰ পাতি দিব নেলাগে।

মিছেছ শইকীয়া : আও গোসাই। আমিনো সংসাৰ
পাতি দিয়াৰ গৰাকীনে ? যাৰ য'ত জোৰা
কোনে থগাব। কয়েই নহয় বোলে কেঁচালৈ
কেঁচী, ইন্দ্রলৈ শলী। পিচে আজিকালি আকৌ
দিনকাল বদলিছে। আমাৰ সেই ভজগোবিন্দ
ববাক চিনি পায় নহয় ? তেওঁৰ পাখৰী ছোৱালী-
জনীয়ে বোলে সিদিনা..

ডাঃ মিছ ফুকন : আপোনাৰ সেই পখৰা পাখৰীৰ
হিচাববোৰ থওক। কামৰ কথাৰ বাদে আন
কথা উলিওৱা মই ভাল নেপাওঁ।

মিছেছ শইকীয়া : এঃ আপোনাক বুলিহে কৈছোঁ।
হাতৰ বন শেষ কৰি থৈয়েই আহিছোঁ। মচুৰ
দাইল বহাই দিছিলোঁ। ঐ টেঙা কেইফুলা
পটা গুটিটোৰে খুন্দামাৰি পেলাই দিলোঁ।
ছটা উত্তলতে খতম। আখল জুমাই থৈয়েই
আহিছোঁ।

ডাঃ মিছ ফুকন : আপুনি মচুৰ দাইল বহাই থৈ
আছিল বুলিয়েই মই এতিয়া বেমাৰী চোৱা
বাদ দিমনে ?

মিছেছ শইকীয়া : আও মোৰ গোসাই ! কিয়
নেচাব। বাক সেই শীতলাৰ মাকৰ কি হৈছে

হেৰি ? অপোনাৰ ওচৰলৈকো আহিছিল বোলে। মানুহজনী কিন্তু বৰ পেতকুলি বুজিছেনে !

ডাঃ মিছ ফুকন : লাগবাক নোহোৱা কথা পতাটোহে অপোনাৰ আচল বেমাৰ যেন পাইছোঁ।

মিছেছ শইকীয়া : ঠিক ধৰিলে আপুনি। লেখৰ মানুহ এজনী আজিহে পালোঁ। গোঁসায়ে অকল গোঁসাসে গিলিবলৈ মুখখন দিছেনে ? কথা পাতিবলৈ দিয়া নাই জানো ?

ডাঃ মিছ ফুকন : নহয়—মই—সেইটো কোৱা নাই।

মিছেছ শইকীয়া : বুজিছোঁ বুজিছোঁ। বুজিছে নে—ঘৰখনত কথা পতিবলৈকে মানুহ এটা নাই। ঘৰৰ মানুহৰ খালি অফিচ আৰু অফিচ। নন্দিতাৰ ঘৰলৈ যাব—কচুৱা চম্ভালিয়েই তুং নাই। হাজৰিকানীৰ আকোঁ গেবাৰি খাটিয়েই আজৰি নাই।

ডাঃ মিছ ফুকন : বাক, বাক এতিয়া মোৰ সময় নাই।

মিছেছ শইকীয়া : বাক তেনে পিল কেইটা শেষ হ'লে সোনকালেই আহিম। ভিজিটটো তেতিয়া দিম নে...

ডাঃ মিছ ফুকন : নহয় ! এতিয়াই দিয়ক।

মিছেছ শইকীয়া : বাক বাক। মই ভাবিছিলোঁৱেই উপতে উপতে লাগিব বুলি। সেইদেখি এয়া লৈয়েই আহিছিলোঁ।

বৃন্দান্ত

[মহেন্দ্ৰ চলিহাৰ ঘৰ]

বৰা : চলিহা ? হেৰি চলিহা আছে নে ?

চলিহা : এঃ বৰা দেখোন ! ক'বপৰা ওলালহি ?

বৰা : মোৰ প্ৰশ্নটো কাঢ়ি নিলে কিয় ? আপুনি নো ক'বপৰা ওলালহি ? বৈজ্ঞানিক মানুহ—ক'ববাত এম্পেৰিমেণ্ট কৰি থকা বুলিহে সিদিনা কাগজত পাইছিলোঁ।

চলিহা : আছিলোঁ হয়—পিচে এতিয়া ইয়াতেই।

বৰা : কিন্তু এইদৰে মনে মনে সোমাই থাকিব লাগেনে ? আজি বজাবলৈ যাওতে নূপেন লাহিড়ীৰ মুখেবেচে গম পালোঁ আপুনি ইয়াত থকা বুলি। সেইদেখি বজাবপৰা বাহিৰে বাহিৰে এইখিনি পালোঁহি।

চলিহা : এৰা ডাঙৰ সমস্যা এটাত পৰিলোঁ।

ভূপেন শৰ্মা : 'হীচি ঠাচি সোমাই আছে।

চলিহা : শৰ্মা আপুনি যাওকচোন ভিতৰলৈ।

ডাঙৰ বকৱাল ওচৰবপৰা শুচি আহিল কিয় ?

শৰ্মা : [ওচৰবপৰা কিয়] কিয় গাম ? নেযাওঁ মই।

বৰা : 'উত্তেজিত হৈ। হেঃ ! হেঃ ! কি কৰে ! কল-খিনি কি কৰে ?

শৰ্মা : [ঠাচি]

বৰা : হেৰি ফুকন কোন এখেত ! চাওকচোন মোৰ বেগটোবপৰা মালভাগ কল কেইটা খাপমাৰি নিলে কেনেকৈ ?

চলিহা : নেপাই শৰ্মা—ঘুৰাই দিয়ক কলকেইটা।

বৰা : চাওক চলিহা, কিমান অসভ্য মানুহজন। কল খাই বাকলিবোৰ মোৰ গালৈ কেনেকৈ দলিয়াই দিছে। দেখিছা নে...মই মই হ'লে—

চলিহা : বৰা আপুনি উত্তেজিত নহ'ব।

বৰা : কি কৈছে ! উত্তেজিত নহ'ম ? বাচি বাচি কল একালী আনিছোঁ। ডেবটকা দি, এই বাকসটোৰ কাৰণেইনে ? দেখিছে দেখিছে নে কেনেকৈ মুখলৈ কলৰ বাকলি দলিয়াইছে ?

শৰ্মা : [হাঁহে]

বৰা : ইমান অভক্ত মাগুহ । এতিয়া দাঁত নিকতাই
বক্তৃতাৰ প্ৰদৰ্শনী পাতিবলৈ আহিছে ।

শৰ্মা : [হাঁহি হাঁহি শুচি যায়]

বৰা : মাগুহজন বলিয়ানেকি হেৰি ? কিয় এনেকুৱা
কৰিছে ?

চলিহা : বহুত কথা । এখেতৰ নাম ডক্টৰ ভূপেন
শৰ্মা ।

বৰা : তাৰ মানে সেই ছায়েন্টিষ্টজন ?

চলিহা : হয় ।

বৰা : পিচে এখেতৰ এনেকুৱা অৱস্থা হ'ল কিয় ?

ডাক্তৰ বৰুৱা : ["চলিহা হেৰি চলিহা"—বুলি চিঞৰি
চিঞৰি কোঠালৈ সোমাই আহে] চাওক এইদৰে
ডাক্তৰী কৰিব নোৱাৰি । কলবোৰ হাতেৰে
ফেনেকি ফেনেকি কেনেকৈ মোৰ মুখে চুখে
সানি দিলে চাওক । এইবোৰ অভ্যাচাৰ মই
সহ্য কৰিব নোৱাৰোঁ ।

চলিহা : আপুনিতো জানেই সকলো কথা ।

ডাক্তৰ বৰুৱা : জানিলেও মই আক নোৱাৰোঁ ।

আপুনি আন ডাক্তৰক লগাওক ।

চলিহা : কিন্তু আপোনাৰ সহযোগিতা নেপালে
আমি চলিম কেনেকৈ ?

ডাক্তৰ বৰুৱা : মোৰ কথাওতো ভাবিব লাগিব ।

আপোনাৰ পেচেন্টক নৰ্মেলাইজ কৰোতে
যথেষ্ট সময় লাগিব । ইতিমধ্যে মোৰ অৱস্থা
কাহিল হ'ব ।

চলিহা : ব্লাড গ্ৰেছাৰ কিমান চাইছিলনেকি ?

ডাক্তৰ বৰুৱা : কেনেকৈ চাম ? চাবলৈ দিলে
জানো ! পাম্প কৰিবলৈ লওতেই সক ল'ৰাৰ
দৰে খামুচি ফুটাই দিলে !

শৰ্মা : [হাঁহি হাঁহি সোমাই আহে]

বৰা : সৰ্বনাশ সোৱা আকৌ আহিছে...মই...মই
যাওঁৱেই বুজিছে নে ?

ডাক্তৰ বৰুৱা : ময়ো যোৱাই ভাল হ'ব ।

চলিহা : নহয় আপুনি নেযাব । একো নকৰে
বব ।...হেৰি শৰ্মা শুনকচোন । এই কিতাপখন
চাওক—"এটমিক পাইল" সম্পৰ্কে কেইটামান
নতুন কথা আছে ।

শৰ্মা : চাওঁ চাওঁ । কি কথা লিখিছে ?

চলিহা : এটমিক পাইলৰ পাৰাৰ লেভেল কণ্ট্ৰল
কৰিবৰ বাবে এটা নতুন উপায় দিছে ।

শৰ্মা : ওঁ—[কস্তক নীৰব]—অ । চেম্বাৰ কেইটাও
বেলেগ । বৰণ ট্ৰাইক্ৰবাইডৰ নহয়—

ডাক্তৰ বৰুৱা : আচৰিত । তৎক্ষণাত নৰ্মেল
হৈ গ'ল ।

চলিহা : বুজিছে—এইটোৱেই একমাত্র উপায় ।
এইবোৰ কথা উলিয়ালেই তেওঁ স্বাভাৱিক হৈ
উঠে । অৱশ্যে বেছি সময়লৈ এই অৱস্থা
নেথাকে ।

ডাক্তৰ বৰুৱা : তেতিয়াহ'লে এটা উপায় উলিয়াব
পৰা হ'ব । আপুনি যদি তেওঁৰ মন ঘূৰাই
ৰাখিব পাৰে—সেই অৱস্থাতে মই ইন্ডেক্সন
কেইটাৰ ফুল কৰ্চ শেষ কৰিব পাৰোঁ ।

চলিহা : এটা এতিয়াই দিবনেকি ?

ডাক্তৰ বৰুৱা : নহয়—আকৌ যদি কিবা কৰে ।

চলিহা : একো নকৰে । আমি ওচৰত থকা কথাকে
তেওঁ গম নেপায় এতিয়া.....শৰ্মা । হেৰি শৰ্মা
শুনিছে নে.....অ শৰ্মা বুজিছো । নিউট্ৰনৰ
ইন্টেন্টিটিৰ বাবে ইয়াত এয়া...

চলিহা : সেয়া চাওক—ভায়েগ্ৰাম লৈয়েই

মগ্ন। এতিয়া পৃথিবীৰ আন একো খবৰ নাই।

ডাক্তৰ বকরা : বাক ভেস্চে মই বেডি হওঁ।
আপুনি অলপ লক্ষ্য ৰাখক। মই ইতিমধ্যে
মুখখন ধুই আছোঁ। দেখিছেই নহয় কি অৱস্থা
হৈছে।

দৃশ্যান্ত

[ডাঃ মিছ ফুকনৰ চেয়াৰ]

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হ'ল.....আকো ওলালহি
দেখোন।

বৰা : আকো নোলোৱাৰ কোনো কথাতো নাছিল।

ডাঃ মিছ ফুকন : কথাবোৰ ভাজ নলগাই পোনাই
কওক।

বৰা : আপোনাৰ পোন কথাৰ তুলনাততো
জ্যামিতিৰ সবল বেখা কেইডালকো বেকা
বেকা ঘেন লাগিব। ...বাক সেইবোৰ যাওক।
এইখিনি আনিছিলো.....

ডাঃ ফুকন : কি সেইবোৰ—কাগজত কি মেৰাই
আনিছে ?

বৰা : ফুটপাথতে বেচিছিল—ফুলবোৰ ভাল দেখি
লৈ আহিলো আপোনালৈ।

ডাঃ মিছ ফুকন : ফুল ! সেইবোৰ মই কি কৰিম ?

বৰা : অসাধাৰণ একো কৰিব নেলাগে। আনে
বি কৰে তাকেই কৰিব।

ডাঃ মিছ ফুকন : ফুল সজোৱাৰ আজৰি মোৰ
নাই। আক ইয়াততো দেখিছেই ফুলদানি নাই,
মাত্ৰ এইটো ৱেট পেলাব বাৰ্কেট।

চলিহা : [হঠাৎ টুকুৰিয়াই] বাব পাবিমনে ?

ডাঃ মিছ ফুকন : অৰ ক'ৰ্ট, গ্লিভ কাম ইন্।

চলিহা : মই আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিলো কথা

এটাৰ বাবে। মোক অৱশ্যে চিনি নেপাব।
অ' আপুনিও আছে। এখেত বৰাই মোক
চিনি পায়।

বৰা : এখেত মহেন্দ্ৰ চলিহা। সম্প্ৰতি আমাৰ
ছুবুৰীয়া।

চলিহা : এবা এতিয়া এইখিনিতে আছোঁহি।
আপুনি পিছে এজন পে'চেণ্টৰ দায়িত্ব ল'ব
লাগে।

বৰা : অ' আপুনি সেই শৰ্মাৰ কথা কৈছে।
ভেনেকুৱা বলিয়া মাগুহ এজনক এখেতে
চম্ভালিব পাবিব জানে ?

চলিহা : লাহে লাহে কওক, তেখেত বাহিৰতে
আছে।

বৰা : [লককৈ কয়] তেখেতো আহিছেনেকি ? মই
ভেস্চে যাওঁ।

চলিহা : এঃ নহয়—একো নহয়। আপুনি কিয়
যাব লাগিছে। বহক।

ডাঃ মিছ ফুকন : মাতক তেখেতক ইয়ালৈকে।

চলিহা : মাতিছোঁ ব'ব। বৰাই বলিয়া বুলি কৈছে
যদিও আচলতে তেখেত বলিয়া নহয়।

বৰা : [লককৈ কয়] বলিয়া নহয়। বলিয়া দেখি
দেখিয়েই চুলি পকাঁলো। পুৱা লক্ষণ বলিয়াৰ।

ডাঃ মিছ ফুকন : আপুনি বাক মনে মনে
থাককচোন।

চলিহা : ডক্টৰ ভূপেন শৰ্মা—নিউক্লিয়াৰ ছায়েন্টিষ্ট,
এই নামটো শুনিছে নিশ্চয়।

ডাঃ মিছ ফুকন : হয় শুনিছোঁ। তেখেতেইনেকি ?
মাতক ইয়ালৈ।

বৰা : [লককৈ] সাবধান হব কিন্তু—সাংঘাতিক
মাগুহ। মই কৈ দিছোঁ এতিয়াই।

চলিহা : এইপিনে । এইপিনে আহক শৰ্মা ।

ডাঃ ফুকন : বহুক আপুনি, হৈছে কি এখেতৰ ?

চলিহা : আপোনাৰ এই তিনিটা শব্দৰ প্ৰশ্নৰ
উত্তৰত মই কিন্তু বহুত কথা ক'ব লাগিব ।
আমনি নেপায়তো ?

ডাঃ মিছ ফুকন : একো কথা নাই—কৈ যাওক
আপুনি ।

চলিহা : আমি এটমিক হেজাৰ্ণ নিবাবণৰ ওপৰত
বিচ্ছাৰ্চ কৰিছিলোঁ । ঠাইডোখৰ ইয়াৰপৰা ছশ
মাইলমান দূৰত—পাহাৰৰ দাঁতিৰ জনশূন্য
অঞ্চল ।

[টেবুলত কেইবাগৰো ডুকুৱাৰ শব্দ]

বৰা : অ' হলেই ! মই কৈছিলোঁ নহয় । হে হে
ফুলবোৰ কি কৰে ?

চলিহা : শৰ্মা । প্ৰিজ ! আপুনি ভালকৈ বহি
থাকক ।

বৰা : বৰ অশ্ৰায় কিছ্ৰ ।—ফুলবোৰ কেনেকৈ
মোহাৰি শেষ কৰিলে ?

চলিহা : শৰ্মা কি কৰিছে আপুনি ?

শৰ্মা : হোঃ—কি ? মোক পৰহি কিয় অসত্য বুলি
কৈছিল ! চিনি পোৱা নাই ।

[চকি ঠেলা আৰু পৰাৰ শব্দ]

বৰা : আৰে ! কি কৰে ? চাওক মোৰ ডিঙিত
কেনেকৈ...উস । [চেপামাতেৰে] দেখিছে নে
ডিঙিত...

চলিহা : ষ্টপ ষ্টপ—চাও ইয়াত বহক—এইপিনে
আহক । ডাঃ ফুকন—আপুনি অশুগ্ৰহ কৰি
ফুলবোৰ বেগেতে ইয়াৰপৰা আঁতৰাই নিয়ক ।
ফুল দেখিলেই এখেত উত্তেজিত হয় ।

[ডাঃ ফুকনৰ জোতাৰ শব্দ বোৱাৰ আৰু দুবি অহাৰ]

চলিহা : বৰা আপুনি কমা কৰিব । মই তেখেতৰ
হৈ কমা বিচাৰিছোঁ ।

বৰা : কাব্য গওক বুজিছে নে—পৈতৃক প্ৰাণ-
টোৱেই যোৱাৰ উপক্ৰম হৈছিল ।

চলিহা : শৰ্মাৰ অনুধৱ এইটোও এটা লক্ষণ । মই
সকলো বুজাই কৈছোঁ । পাৰে যদি কমা...

বৰা : এইবোৰ ঠাইত থকাতকৈ যোৱাই মোৰ
পক্ষে মঙ্গল ।

চলিহা : নহয় আপুনি শুনি লওক—নহলেতো
আপুনি কোনো কালে কমা কৰিব নোৱাৰিব ।
তেখেত মই আবদ্ধ কৰোঁ ।

ডাঃ মিছ ফুকন : ব'ব, বেডিয়েন্টনৰপৰা এনেকুৱা
এফেক্ট দেখোন হ'ব নোৱাৰে ।

চলিহা : বেডিয়েন্টনৰ প্ৰতিক্ৰিয়া এনেকুৱা নহয় ।
বেডিয়েন্টনৰ প্ৰতিক্ৰিয়া বহুতো ওলাইছে ।
অৱশ্যে সকলোখিনি ওলাইছে বুলি নকওঁ ।
তথাপি প্ৰটেইষ্ট হাতমোজা, চচমা, মুখা,
প্ৰটেইষ্ট কানি-কাপোৰ আদি ব্যৱহাৰ কৰি
নিৰ্বিয়ে মাতুহে নানান পৰীক্ষা চলাইছে ।

ডাঃ মিছ ফুকন : বিমোট কণ্ট্ৰলৰ ব্যৱস্থা কৰিও
বহুত বিপদৰ হাত সাৰিব পৰা হৈছে ।

চলিহা : ঠিকেই কৈছে । বেডিয়েন্টন বোধ কৰিব
পৰা বিশেষ ধৰণৰ গ্ৰাহৰ আঁৰৰপৰা বহুত
কাম কৰা হয় । নীহৰ ডাঠ ঢাকনিও ব্যৱহাৰ
কৰা হৈছে ।

বৰা : পিচে শৰ্মাৰ ঘটনাটো হ'বলৈ পালে
কেনেকৈ ?

চলিহা : তাকেই কৈছোঁ শুনক । আনৱিক
বিশ্লেষণৰ কথা ওলালেই সাধাৰণতে আনৱিক
বিকিৰণ আৰু তেজক্ৰিয় হাইব কথাৰে উল্লেখ

কৰা হয়। কিন্তু এনে বিস্ফোৰণৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা তাপ আৰু বায়ুচাপৰ কথাও বিশেষ মন কৰিবলগীয়া।

ডাঃ মিছ ফুকন : বোমাপৰা ঠাইৰপৰা এমাইল দূৰতো হেনো বিকিৰণৰ ঘনতা সাধাৰণতে সূৰ্যৰ বিকিৰণৰ ঘনতাতকৈ এশগুণ বেছি।

চলিহা : হয়। সেয়া হ'ল তাপৰ কথা—আকৌ বিস্ফোৰণৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা অগ্নিপিণ্ডই অন্তৰীক্ষীয় বেগেৰে কেউপিনৰ বতাহ ঠেলি পঠায়। এটদৰে স্থানচ্যুত হোৱা বতাহে সিকালৰ শৃংখৰ বতাহৰ গাত বিৰাট শক্তিয়ে খুন্দা মাৰেগৈ।

ডাঃ মিছ ফুকন : হিবোখিমাত বোমা পৰোঁতে আঠ মাইল দূৰৰ ঠাইতো অকল বতাহৰ চাপেই বহুতো ঘৰবাৰীৰ ক্ষতি কৰিছিল।

চলিহা : হয়। বিস্ফোৰণৰ ঠাইৰপৰা এহেজাৰ ফুট দূৰত বতাহৰ সাধাৰণ চাপতকৈ প্ৰায় পোন্ধৰগুণ বেছি বায়ুচাপৰ সৃষ্টি হয়।

বৰা : পিছে শৰ্মাৰ কথা শুনিবলৈ মই আৰু কিমান পৰ বহিব লাগিব ?

চলিহা : শৰ্মাৰ অনুখটো হ'ল বায়ুচাপজনিত।

ডাঃ মিছ ফুকন : কেনেকৈ ? কি হৈছিল ?

চলিহা : আকস্মিক বিস্ফোৰণৰ ফলত নানান পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। সেই প্ৰচণ্ড বায়ুচাপৰ মাজত নিৰাপদে থকাৰ উপায় উলিওৱাটোৱেই আমাৰ পৰীক্ষা সকল হৈছিল—কিন্তু মই এতিয়া খাটাংভাৱে একো ক'ব নোৱাৰোঁ। এক্সপেৰিমেন্টৰ পিছত শৰ্মা স্পষ্টভাৱে ওলাই আহোঁতে আমাৰ মনত কি আনন্দ হৈছিল...

ডাঃ মিছ ফুকন : তাৰ পিছতেই তেখেত অনুভৱ হ'ল নহয় জানো ?

চলিহা : হয়, তাৰ পিছতেই। পৰিবৰ্তিত বায়ুচাপৰ প্ৰতিক্ৰিয়া থাকি গ'ল। শৰ্মাই তাৰ পিছৰপৰা সকলৰ দৰে আচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে।

বৰা : সেইখিনি অভিজ্ঞতাৰ কথা ক'বই নেলাগে।

চলিহা : এতিয়া মই ভাবিছোঁ... শৰ্মা। ক'লৈ যায়—ব'ব!—এয়কিউজ মি। তেখেত গ'লেই! মই এতিয়া যাওঁ বাক। আকৌ আহিম।

[ছগাব মেলা আৰু অপোহাৰ শব্দ]

ডাঃ মিছ ফুকন : ভাল বাক।

বৰা : পিছে কি কৰিব ? এইটো কেচ আপুনি ল'বনেকি ?

ডাঃ মিছ ফুকন : চাওচোন ভাবিচিন্তি।

বৰা : ভাবিবলৈ কিটো আছে! বলিয়ালি আছেই। তাৰ ওপৰত আকৌ খণ্ডৰ ঠ'লাটো। আজিৰ কথাৰ বাবে উঠিবলগীয়া খণ্ডটো পৰহিলৈ সাঁচি থ'ব। এইটোও জানো কম সাংঘাতিক কথা।

দৃশ্যান্ত

চলিহা : নাৰ্চ। নাৰ্চ! শৰ্মা ক'লৈ গ'ল ?

নাৰ্চ : এইমাত্ৰ ইয়াতে বহি আছিল। বাহিৰ ওলাই যোৱাটো দেখা নাই।

চলিহা : চোৱাচোন বাবান্দাৰ পিনে। ক'লৈ গ'ল তেওঁ?—এহে! ছগাবৰ চুকত কি কৰিছে আপুনি শৰ্মা? হাতত কি সেয়া?

শৰ্মা : হোঁ... কি!

নাৰ্চ : সেয়া বিস্কুটৰ পেকেটটো!

চলিহা : কিয়? আজি একো খাবলৈ দিয়া নাইনেকি?

নাৰ্চ : এদটোমানৰ আগতেই খালে। তেখেতে
মানে...

চলিহা : মানে কি ? কি হ'ল ?

নাৰ্চ : মানে আলমাবি খুলি এনেকৈ প্ৰায়ে মনে
মনে বস্তু আনি খায়।

চলিহা : অ' হয় নেকি ? বাক মই যিখিনি কাম
কৰিবলৈ কৈছিলোঁ ঠিকমতে সেইবোৰ কৰা
হৈছেনে ?

নাৰ্চ : প্ৰত্যেক কথাতে বৰ জুলুম কৰে দেখোন।
ফুলদানিত ফুল খবলৈ নিদিয়ে—দলিয়াই দিয়ে।
গান গাবলৈ ভয়েই লাগে, মাৰহে খাব
লাগিব।

চলিহা : আক কবিতা ?

নাৰ্চ : চেষ্টা কৰা নাই।

চলিহা : বাক ময়েই চেষ্টা কৰোঁ। হেৰি শৰ্মা
শুনিব নেকি এটমৰ গান।

শৰ্মা : [খঙেৰে] গান ? কি গান ?

চলিহা : গান নহয়—কবিতা—এটমৰ গান।

শৰ্মা : চাওঁ কি এটমৰ গান ?

চলিহা : চাব নেলাগে শুনক ! পঢ়াচোন তুমি।

নাৰ্চ : লগ হেনো 'ইন্ফিনিটী'ত। এক্কাৰৰ সিপাৰৰ
কোনোবা অগত যাত্ৰা মোৰ অবিৰাম। অনন্ত
প্ৰয়াসী এটমৰ গান মোৰ। পথৰ পাৰ্শ্বে আলুকা,
বিটা, গামা মোৰ নীলকণ্ঠ হাব। জীৱনৰ
ভাগ্যালিপি বৈচিত্ৰ্য বিহীন, যোগ আৰু বিয়োগৰ
নিমিত্ত। অকৃত স্বপ্নপ্ৰসূ ইলেকট্ৰনৰ বৃত্তকণ।
অসীম সুপুংসক নিউটন, প্ৰাণৰ বিজুলীহীন
চিৰন্তন সংগ্ৰাম ত্ৰিভুবৰ।

শৰ্মা : ষ্টপ দিচ ননচেন্স।

চলিহা : নহয় নহয় শৰ্মা। এইবোৰ আকৌ কি

কৰিছে ? আপুনি এইখিনি নিজেই মাতক—
আহক আহক—মাতকচোন।

শৰ্মা : [বিকৃত স্বৰত, বিজ্ঞপ্তি বসৰ ব্যঞ্জনাবে পাঠ
কৰিব]

আদিম নাৰীৰ বেদনা, মোৰ অস্তবস্ত মিলনৰ
উদগ্ৰ বাসনা।

মনৰ পৰিধি ভাঙি, প্ৰেমৰ সৌৰভ সিঁচি গাওঁ
মই এটমৰ গান।

ভঙা আৰু গঢ়া—সেয়ে মোৰ খতিয়ান জীৱনৰ
যৌৱনৰ, এয়ে পৰিচয় চাইক্লট্ৰনৰ গন্তী সবকি
যায় ছচকুৰ মিনতিৰ প্ৰাণৰ আকৃতি।

নাৰ্চ : [হাঁহে]

শৰ্মা : [টেবুলত ভুকুৱায়] ননচেন্স ! হাঁহিছে কিয় ?
কিয় ? কিয় হাঁহিছে ?

নাৰ্চ : নাই—মই—মই মানে—হাঁহি উঠি গ'ল—

শৰ্মা : হোঃ—হোৱাট ডু ইউ চে' ?

নাৰ্চ : চিঞৰি] আই ঔ ! দেখিছে নে ?

চলিহা : শৰ্মা ! চুলি কোচাবপৰা হাত এবক !
এৰি দিয়ক।

ডাঃ মিছ ফুকন : [ক্ৰমে ডাঙৰ হৈ আহে]

কি হৈছে ? কিহৰ গুণগোল ?

চলিহা : নাই—একো নাই। শৰ্মাই কবিতা
পঢ়িছিল।

ডাঃ মিছ ফুকন : কবিতা ?

চলিহা : শৰ্মা। পঢ়ক আপুনি।

শৰ্মা : [খঙেৰে] ন' কি লাগে আপোনাক ?

ডাঃ মিছ ফুকন : [খঙেৰে] কিটো লাগিব ?

চলিহা : ডাঃ ফুকন, যিহ আপুনি খং নকৰিব, শৰ্মাৰ
কথাত নহৰিব আক।

ডাঃ মিছ ফুকন : বাক বাক ঠিক আছে। নাৰ্চ,

চাউখন চাও—দৰবখিনি ঠিকমতে দিয়া হৈছে
নে ?

নাৰ্চ : হৈছে, পিচে মিক্সাবটো তিতা বুলি খাব
নোখোজে ।

শৰ্মা : কি মিক্সাব ?

চলিহা : একো নহয়—আপোনাৰ কথা কোৱা
নাই । আপুনি ভিতৰলৈ যাওক, খাবলৈ দি
থৈছে ।

শৰ্মা : ঠিক আছে [খোজ ক্ৰমে গক হৈ যায়] ।

ডাঃ মিছ ফুকন : মই পিচে কথা এটা ভাবিছোঁ ।

চলিহা : কি কথা ?

ডাঃ মিছ ফুকন : ঠেগ এতিয়াৰ দৰেই চলি থাকক ।
ইতিমধ্যে মই এটা এক্সপেৰিমেন্ট কৰোঁ । ইন-
ভাৰ্টেড ইমেজ এটা শৰ্মাৰ মনত দিব পাৰিলে
হয়তো কাম দিব ।

দৃশ্যান্ত

মিছেছ শইকীয়া : আছে নে ? বোলো আছে নে ?

ডাঃ মিছ ফুকন : কোন ? অ' আপুনি !

মিছেছ শইকীয়া : সেইদিনাই কৈছিলোঁ নহয়,
বোলো পিচৰবাৰ আজৰি উলিয়াই সোনকালে
আহিম ।

ডাঃ ফুকন : ব'ব—অপুখ কেনে পাইছে ?

মিছেছ শইকীয়া : অপুখ ? বিব কোপ একোৱেই
নাই । এই কেইদিন বিয়া খায়েই কুৰিছোঁ ।

ডাঃ ফুকন : তেন্তে আপোনাৰ কামটো কিনো ?

মিছেছ শইকীয়া : কাম ? কি কামৰ কথা কৈছে ?

ডাঃ ফুকন : এঃ আপুনি আহিল কিয়—তাকে
শুনিছোঁ ।

মিছেছ শইকীয়া : আপুনিও ভাল উৰুৱী গছৰ ওৰ

বিচৰা মাগুহ । ইমান হিচাপ কৰি মাগুহৰ
ঘৰলৈ কোননো অহা বোৱা কৰে ?

ডাঃ ফুকন : এইখন পিচে ঘৰ নহয়—চেম্বাৰ হে ।

তাতে আজি মই বৰ বাস্ত ।

মিছেছ শইকীয়া : আপোনালোকৰ কামবনো আৰু
অন্ত আছেনে ?

নাৰ্চ : শৰ্মা উঠি আহিব খুজিছে—বহি নেথাকে,
কি কৰিম ?

ডাঃ ফুকন : মই দেখুৱাই থৈ অহা মিক্সাবটো
এতিয়াই দিয়া খাবলৈ ।

মিছেছ শইকীয়া : কোনোবা আছে হ'বলা ইয়াত ।

শৰ্মা : মিক্সাব ! কি মিক্সাব ?

ডাঃ ফুকন : নাই একো নহয়—এখেতকহে কৈছোঁ ।

মিছেছ শইকীয়া : মোক ? মোক আকৌ কিহৰ
মিক্সাবটো লাগিছে ?

ডাঃ ফুকন : আপুনি মনে মনে থাকক । কাম হ'ল
যদি আপুনি...

মিছেছ শইকীয়া : [উত্তেজিত হৈ] চাওকচোন ।
চাওক মাহচাউলৰ টোপোলাটো ধুলি পেলালে ।
কৰে কি ?

ডাঃ মিছ ফুকন : যিকৰে কৰক, আপুনি একো
ন'কৰ ।

মিছেছ শইকীয়া : একো নক'ম ? তকইতৰ ঘৰত
নাম এযাব গোৱাইছিল । টোপোলাটো লৈ
বাহিৰে বাহিৰে ইয়াতে সোমালোঁ, মোকোবা
মোকোবে মাহ চাউল খাই লেব কৰিলেও
মই একো নক'ম নে ? কোননো এখেত ?

ডাঃ মিছ ফুকন : এখেত শৰ্মা । বেমাৰ দেখুৱাবলৈ
আহিছে ।

মিছেছ শইকীয়া : বেমাৰ ? তেন্তে মাহ-চাউল

সোণা মহতিয়াইছে কিয় ? দিয়ক । দিয়ক
ওপবৰখনতো শেষেই হ'ল ।

শৰ্মা : [হাঁহে]

মিছেছ শইকীয়া : ঠাহিহে দেখুৱালে দেখোন !

ডাঃ মিছ ফুকন : আপুনি বেগেতে যোৱাই ভাল
হ'ব ।

শৰ্মা : [হাঁহে]

মিছেছ শইকীয়া : [লককৈ] অ' বলিয়া নেকি ?

মই তেন্তে যাৱেই বুজিছে নে ? [কৈ কৈ বান্ধ]

আপুনিও ভাল—ইমান বেলি যে বং চালে
আগতে নক'লে কিয় ?

ডাঃ মিছ ফুকন : শৰ্মা ! মোৰ টেবুলৰ ওপৰত
বহি তেনেকৈ নেখাব । খাব খুজিছে সোঁটো
কোঠালৈ যাওক ।

শৰ্মা : হোঃ !

ডাঃ মিছ ফুকন : হো নহয় । টেবুলৰ ওপৰত
তেনেকৈ নবহিব ।

শৰ্মা : কেলেই নবহিম ? বহিম—এয়া থিয়ও
হ'ম ।

ডাঃ মিছ ফুকন : [গঙেৰে] নামক । টেবুলৰ ওপৰত
থিয় হৈছে কিয় ? নামক বুলিছে নহয় ।

চলিহা : কি হৈছে ? কি হৈছে ?

বৰা : সুধিবনো কি ? দেখিছোৱেই নহয় ।

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হ'ব আক । এনেকুৱা হ'লে
মই হ'লে বাদ দিম । আজি পাঁচদিন হ'ল
এক্সপেৰিমেন্টটো কৰিবই পৰা নহ'ল । মাত্ৰ
জুলুম ।

চলিহা : নহয় । নহয় আপুনি তিত্ত নহ'ব । বাক
সেই কিতাপখন তেওঁৰ হাতত দিছিলনে ?
সেইখন পালে তেওঁৰ মনটো শান্ত হৈ থাকিব ।

হুশ্ৰাস্তৰ

[চলিহাৰ ঘৰ]

চলিহা : শৰ্মা ! কি হৈছে ? আপুনি কিয় এনেকুৱা
কৰিছে ? শুনকচোন মোৰ কথা ।

শৰ্মা : স্বাট আপ ! মোক কিয় আমনি কৰিছে ?

চলিহা : একো আমনি নকৰোঁ বাক ! আপুনি এটা
প্ৰবন্ধ পঢ়িবনেকি ? হেভী ৱাটাৰ সম্পৰ্কে
লিখিছে ।

শৰ্মা : নেলাগে নেলাগে, মোক একো নেলাগে ।

নাৰ্চ : কি হ'ল ?

চলিহা : আজি শৰ্মাই কিয় এনেকুৱা কৰিছে ?
আগতকৈ দেখোন বেছি উত্তেজিত হৈছে ।
কি যে কৰোঁ ক'বই পৰা নাই ।

নাৰ্চ : ব'বচোন বাক ! [ধমকি দিয়াৰ দৰে] আপুনি
কথা হুতনে কিয় ? শুই থাকক বুলি কৈছো
নহয় !

শৰ্মা : হোঃ !

নাৰ্চ : আহক শুই থাকক ।

শৰ্মা : হোঃ !

চলিহা : কি হ'ল ? এইটোনো কি নতুন কৌশল
উলিয়ালা ?

নাৰ্চ : নতুন নহয়, পুৰণিয়েই । সকলোৰ দৰে
ধমকি দি কথা ক'লে কাম দিয়ে । মই তাৰ
প্ৰমাণ কেইবাদিনো পাইছোঁ । সিদিনা আপুনি
ইমান চেপ্টা কৰিও দৰৰ খুৱাব নোৱাৰিলে—
মই কিন্তু ধমক দিলতে বালে ।

চলিহা : হয়নেকি ? আজি কিন্তু মোৰ কৌশল
কাম নিদিয়াত মই অলপ চিন্তিত হৈছিলোঁ ।

নাৰ্চ : এতিয়া শুই থাকিবলৈ দিম নে খাবলৈ
দিওঁ ।

চলিহা : নহয়, খাবলৈ দিয়াহে ভাল হ'ব। ডাক্তৰ
ফুকন আহিবৰ কথা আছে নহয়।

শৰ্মা : কোন ? কোন আহিব ?

চলিহা : কোনো নহয়—ডাক্তৰৰ কথা কৈছোঁ।

শৰ্মা : কোন ডাক্তৰ ? ডাক্তৰ বকুৰানেকি ?

চলিহা : নহয়, ডাক্তৰ মিছ ফুকন ?

শৰ্মা : কোন ডাক্তৰ মিছ ফুকন। নোৱাৰে
আহিব। নিদিও আহিবলৈ মই।

চলিহা : বাক বাক ঠিক আছে।

শৰ্মা : ঠিক আছে বুলি ক'লেই নহয়। মই কৈ
দিছোঁ কিন্তু !

নাৰ্চ : বাক আপুনি আহকচোন। এয়া খাই
লওক। অধনি পাপবৰ কথা কৈছিল নহয় ?
এতিয়া মচ্‌মচীয়া হৈ আছে—বেলি কবিলে
সেমেৰি যাব।

শৰ্মা : হোঁ : খাও বাক।

[ছৰাবত টুকুৰিয়াৰ]

চলিহা : [লকৈ] নাৰ্চ ! ফুকন আহিছে।

নাৰ্চ : [লকৈ কৈ] কি কবিস এতিয়া ?

চলিহা : কবিলৈ একো নাই। [ডাক্তৰকৈ]
আহক। ভিতৰলৈকে আহক আপুনি।

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হ'ল ? তেনেকৈ আছে কিয়
আপোনালোক ? কি হৈছে ?

চলিহা : নাই—নাই—মানে—একো হোৱা নাই।

শৰ্মা : [উত্তেজিত হৈ চিকিৰি চিকিৰি] What is
this ? What is this ? I say, what
is this ?

চলিহা : কি হৈছে আপোনাৰ ?

শৰ্মা : মই কি সুবিছোঁ শুনা নাইনেকি ? এই-
বোৰ কি ?

চলিহা : কি আঙুলিয়াই দেখুৱাইছে বাক নাৰ্চ ?

নাৰ্চ : মানে হেৰি এখেতৰ শাবীখনলৈ দেখুৱাইছে।

ডাঃ ফুকন : শাবী ? কি হ'ল ?

শৰ্মা : উস্ ! নেযায় কিয় ইয়াৰপৰা ? মই কি
কৈছোঁ শুনা নাইনেকি ?

চলিহা : শৰ্মা—মনে মনে থাকক আপুনি।

শৰ্মা : কিয় থাকিম—নেথাকোঁ।

নাৰ্চ : [লকৈ] এখেতে খং কৰি ক'লে কিজানি
অধনিবদৰে মনে মনে থাকে।

চলিহা : হয়—ঠিকেই কৈছোঁ। বাক ডাঃ ফুকন—
আপুনি অলপ টানি ক'লে হয়তো গগুগোল
নকৰা হ'ব।

ডাঃ ফুকন : কি বুলি ক'ব লাগিব ?

শৰ্মা : একো কবৰ দৰকাৰ নাহি। ওলাই যাওক,
গুচি যাওক ইয়াৰপৰা...

ডাঃ ফুকন : [বাহি বিহাৰ দৰে] নেযাও, কিয়
যাম ? বহি থাকক আপুনি মনে মনে।

শৰ্মা : What ? চকু পকাই দেখুৱাবলৈ আহিছে ?
ভুচুং পহু সাজি এইবোৰ পিকি আহি চং
দিবলৈ আহিছে !

ডাঃ মিছ ফুকন : [খঙেৰে] কি কৈছে। শুনিছে
চলিহা। এখেতে সীমা পাব হৈ গৈছে কিন্তু।

চলিহা : মই অসুখোৰ কৰিছোঁ—আপুনি খং
নকৰিব। আজি শৰ্মাই বৰ আচৰিত আচৰণ
দেখুৱাইছে। মই নিজেই একো কৰিব পৰা
নাই। শৰ্মা ! কিয় এখেতেক তেনেকৈ
কৈছে ?

শৰ্মা : এশবাব ক'ম। যাবই লাগিব ইয়াৰপৰা।

ডাঃ মিছ ফুকন : ঠিক আছে। যাও বাক মই।

চলিহা : ডাঃ ফুকন ! আপুনি শুনকচোন।

ডাঃ মিছ ফুকন : এক্সুজ মি, মই যাওঁ।

[খোজ কাটি যোৱা শব্দ]

চলিহা : বৰ বেয়া কথা হ'ল। ডাক্তৰ ফুকনে বৰ বেয়া পালে। আপুনি বাক কিয় এনেকুৱা কৰিলে শৰ্মা ?

শৰ্মা : চৌঃ !

চলিহা : এতিয়া মাত্ৰ হোঁ হোৱাই থাকিব। কিন্তু আগতে তেনেকুৱা কৰিলে কিয় ?

শৰ্মা : চৌঃ !

নাৰ্চ : বোধকৰোঁ বঙা শাৰীখনৰ বাবেই এনেকুৱা কৰিলে।

চলিহা : অ' হয়নেকি ?

নাৰ্চ : সিদিনা বঙা টায়েলখন আনি দিওঁতেও তেনেকুৱা কৰিছিল। মই ল'ৰালবিকৈ আঁতৰাই থৈছিলোঁ।

চলিহা : কিন্তু এতিয়াতো একো উপায় দেখা নাই। ডাক্তৰ ফুকনে অপমান কৰা বুলিয়ে ধৰি লৈছে। বিশেষকৈ কানি কাপোৰৰ কথা তেনেকৈ কোৱাৰ পাছত...কিয়ে কৰোঁ, ভাবিয়েই পোৱা নাই।

দৃশ্যান্ত

বৰা : আহিব পাৰোঁ নিশ্চয়।

ডাঃ মিছ ফুকন : আহক।

বৰা : আজি অৱশ্যে আপুনি দৰকাৰৰ কথা শুধিব পাৰে।

ডাঃ মিছ ফুকন : তাৰ মানে ?

বৰা : অৰ্থাৎ আপোনাৰ প্ৰশ্নৰ বন্ধা “কৰমুলা” মতে আজি মই ক'ব পাৰিম যে বিশেষ দৰকাৰ এটাত আহিলোঁ।

ডাঃ মিছ ফুকন : যেনে...

বৰা : এই সংখ্যাৰ মেডিকেল জাৰ্নেলখন দেখিছে নে ? এয়া চাওক। আপোনাৰ প্ৰবন্ধটোৰ বিষয়ে খুব ভাল সমালোচনা এটা দিছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : হয়নেকি চাম, বাক খণ্ডক।

বৰা : কি হ'ল—আপুনি দেখোন হিম-বিন্দুৰ-পৰা কথাষাৰ ক'লে। আগ্ৰহ হ'ব বুলি ভাবিছিলোঁ।

ডাঃ মিছ ফুকন : আগ্ৰহ নাই বুলিতো মই কোৱা নাই। প্ৰবন্ধটোতকৈ মই এক্সপেৰিমেণ্টটোৰ চূড়ান্ত ফলৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিলে ভুল হ'ব জানো ?

বৰা : সেই বুলি মাহুহে ঐকিক অন্ধবুদ্ধিৰে আগ-বাঢ়ি মনৰ অনুভূতি প্ৰকাশ কৰিব লাগিবনে ?

ডাঃ মিছ ফুকন : জানো আপুনি কি কৈছে ?

বৰা : বাক বাক ঠিক আছে। মই প্ৰবন্ধটো ইয়াতে ল'লোঁ। এতিয়া অলপ বহিমনে আপোনাৰ কাম আছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : কাম অৱশ্যে এতিয়াই নাই। কেৰ্নিও যাবলগীয়াও নাই।

বৰা : কিয় আজি মঙ্গলবাৰ নহয় জানো ? চলিহাৰ ঘৰলৈ যাবলগীয়া নাই জানো ?

ডাঃ মিছ ফুকন : নাই, মই শৰ্মাৰ কেচটো বাদ দিছোঁ। মোৰ পক্ষে সম্ভৱপৰ নহ'ব।

বৰা : সেয়া। মই কোৱা নাছিলোঁনে ; বলিয়া মাহুহ এটাক চম্ভালা মুখৰ কথা নহয় বুলি। ভালেই কৰিছে আপুনি—মই কিন্তু আপোনাৰ কাৰণে চিন্তাই কৰিছিলোঁ।

ডাঃ মিছ ফুকন : হয় নেকি ?

বৰা : এইটো পিচে প্ৰশ্ন নে বিজ্ঞপ ?

ডাঃ মিছ ফুকন : শ্ৰমৰ শ্ৰেণীবিভাগ কৰাৰ অধিকাৰ
আপোনাৰ অৱশ্যে আছে।

চলিহা : এককিউজ মি। মই উখাতু খাই আহিব-
লগীয়া হ'ল ডাঃ ফুকন।

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হ'ল ?

চলিহা : শৰ্মাৰ কথাবতাবাবোৰ দিনে দিনে বেয়া
হৈ গৈছে। আজি যিটো অৱস্থাত পালোঁগৈ
হয়তো অলপ বেলি হোৱা হ'লে তেওঁ আত্ম-
হত্যাই কৰিলেহেঁতেন।

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হৈছিল ?

চলিহা : শৰ্মাই আজি বিবিকীৰপৰা তললৈ
জপিয়াই দিব খুজিছিল। মানুহজন বেছিকৈ
উত্তেজিত হৈছে। অলপতে ধঙা উঠে।
অৱশ্যে চিকিৎসাও তেনে হোৱা নাই।

বৰা : বকুৱা বা আন কোনোবা ডাক্তৰ এজনক
মাতি নি দেখুৱাওক।

চলিহা : বাট মুকলি থকা হ'লে ইয়ালৈ নাহিলো-
হেঁতেন। আপুনি চেষ্টা কৰিলে বহুতকাম হয়।

ডাঃ ফুকন আপুনি যদি মান্তি হয় !

ডাঃ মিছ ফুকন : মই যাম বাক।

বৰা : আকৌ যাব ?

চলিহা : আপোনাক কি বুলি কৃতজ্ঞতা জনাম মই
ক'ব নোৱাৰোঁ। মই তেন্তে যাওঁ। বেছি সময়
ব'ব নোৱাৰোঁ। আপুনি আহিব তেনেহ'লে।

ডাঃ মিছ ফুকন : মই গৈছোঁ, অলপ পিছতে।

চলিহা : বাক মই আহিলোঁ।

বৰা : আপুনি আকৌ এইখন কৰিলে ?

ডাঃ মিছ ফুকন : একো বেয়া কৰা নাই নিশ্চয়।

বৰা : কিন্তু.....

ডাঃ মিছ ফুকন : ডাক্তৰ হিচাপে নিয়ন্ত্ৰণ যি কৰ্তব্য

কৰা উচিত তাৰ বাবে আৰু এবাৰ চেষ্টা
কৰিবই লাগিব।

বৰা : যি ভালদেখে আপোনাৰ মন্তব্য ওপৰততো...

দৃষ্টান্ত

[ডাঃ ফুকনৰ চেঁচাৰ]

ডাঃ মিছ ফুকন : চিটোৰ—লাইটৰ পজিশ্যন ঠিক
হোৱা নাই, অলপ পাছলৈ দিয়া। প্ৰিজ্‌মৰ
ওপৰত ভালকৈ পৰিব লাগিব।.....ওঁ ঠিক
হৈছে। শৰ্মা। আপুনি চাওক—লাইটৰ পিনে।

নাৰ্চ : এখেত দেখোন উঠি যাব খুজিছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : সুঠিৰ শৰ্মা। সেইখন চকীত
নহয়। মোৰ মুখামুখিকৈ থকা চকীত বহক।

নাৰ্চ : কিতাপখন দিলে উঠি নেযায় কিজানি।

ডাঃ মিছ ফুকন : দিয়া ! শৰ্মা—আপুনি সেই
কিতাপখনকে চাই থাকক—চলিহাই দি গৈছে।
মাজে মাজে মাত্ৰ মই কথা শুধি যাম। আপুনি
বহি থাকক, যাব খুজিলে ক'ব ; চলিহা বাহিৰত
বৈ আছে।

শৰ্মা : হোঁ !

ডাঃ মিছ ফুকন : লাইট অহা বাটটো আৰু অলপ
সৰু কৰি দিয়া।...ঠিক আছে, এতিয়া গোটেই
পোহৰ প্ৰিজ্‌মৰ ওপৰত পৰিছেনে ?

নাৰ্চ : পৰিছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : বাক এইবাব শৰ্মাৰ পাছফালে থিয়
দি চোৱা পোহৰটো সেইফালে পৰিছে নে ?

নাৰ্চ : পৰিছে। বেছ বহল হৈ পৰিছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : বাক শৰ্মা আপুনি কিবা দেখা
পাইছে নে ?

শৰ্মা : নাই দেখা। একো দেখা নাই।

ডাঃ মিছ ফুকন : নাই দেখা ?...অ' পৰ্দাখন ডাঙি
থৈছে কিয় ? বাহিৰৰ বিক্ৰেকশ্যন হ'ব পাৰে।
এইবাৰ দেখিছে নে শৰ্মা ?

শৰ্মা : নাই দেখা।

ডাঃ মিছ ফুকন : এতিয়া ? এইবাৰ দেখিছে নে ?

শৰ্মা : উস্ ! নাই দেখা।

ডাঃ মিছ ফুকন : চিষ্টাৰ লাইটটো অলপ কমাই
দিয়া। বাক দেখিছে নে শৰ্মা ?

শৰ্মা : [উত্তেজিত হৈ] নাই—নাই—নাই—। নাই
দেখা বুলি কৈছে। নহয় ! কিমান ক'ম ?
[টেবুলত ভুকুৰাই দিয়ে। গ্লাছৰ বস্তু নৰি পৰাৰ শব্দ]

ডাঃ মিছ ফুকন : কি হ'ল ? কিবা এটা পৰি গ'ল ?

নাৰ্চ : [শকৈ] একো হোৱা নাই। এই প্ৰিজ্‌মটো
পৰি গৈছিল।

ডাঃ মিছ ফুকন : বেগেতে তুলি দিয়া—আগৰ
ঠাইত। দিলা নে ?

নাৰ্চ : দিছো।

ডাঃ ফুকন : শৰ্মা, এইবাৰ চাওকচোন।

শৰ্মা : একো নাই।

ডাঃ মিছ ফুকন : এহ্ চিষ্টাৰ ! প্ৰিজ্‌মটো কেনেকৈ
দিলা ? ওলোটো হ'ল দেখোন।

শৰ্মা : নেলাগে দিব, মই কিবা এটা দেখা পাইছো।

ডাঃ মিছ ফুকন : দেখিছে ? কি দেখিছে ?

শৰ্মা : ঠিক ধৰিব পৰা নাই।

ডাঃ মিছ ফুকন : ভালকৈ চাওক।

শৰ্মা : পোহৰৰ মাজত মই এগৰাকী নাৰী দেখা
পাইছো।

ডাঃ মিছ ফুকন : নাৰী ? কি কৈছে আপুনি ?

শৰ্মা : ঠিকেই কৈছো। এগৰাকী নাৰী, চকু বেছ
উজ্জল। মোৰ পিনে চাই আছে।

ডাঃ মিছ ফুকন : মই গড্। ময়ো দেখোন মুখ
এখন দেখা পাইছো, স্পষ্টভাৱে।

শৰ্মা : মইতো এয়া তোমাক, আই মীন, আপোনাক
দেখিছো ডাঃ মিছ ফুকন।

ডাঃ মিছ ফুকন : মোক ? ময়ো আপোনাকে দেখা
নাইতো ? বহল কপাল, ভীক্ষু দৃষ্টি।

নাৰ্চ : [হাঁহে]।

[ছবাবত টুকুৰিয়াৰ শব্দ]

চলিহা : [অলপ শকৈ কৰ] কি হ'ল ? কি হৈছে
চিষ্টাৰ ?

নাৰ্চ : [আকৌ হাঁহে]

বৰা : কি হ'ব আক—শৰ্মাৰ বলিয়ালি দেখি।

চলিহা : [শকৈ] বৰা ! নিচিঞৰিব, মনে মনে
থাকক। [শকৈ লোধে] কি হৈছে চিষ্টাৰ ?

নাৰ্চ : ক'ব লাগিছে কিয় ? শুনক।

শৰ্মা : দৃষ্টিৰ সাগৰত মই যেন সাঁতুৰি ফুৰিছো
ডাঃ মিছ ফুকন।

ডাঃ মিছ ফুকন : আপুনি.....মীনা বুলিয়েই
মাতিবলৈ অনুবিধা পাবনেকি ?

শৰ্মা : [আবেগত আৱৃতি কৰে] ভগা আক গঢ়া—
সেয়ে মোৰ খতিয়ান, জীৱনত যৌৱনৰ এয়ে
পৰিচয়। চাইক্ল'টনৰ গণ্ডী সবকি যায়, ছচকুৰ
মিনতিৰ প্ৰাণৰ আকৃতি।

বৰা : চলিহা অ' চলিহা—কি শুনিছে এইবোৰ
[বিলাপৰ স্বৰত]

চলিহা : [শকৈ অঞ্চ নৃত্যভাৱে কৰ]—বৰা। মনে
মনে থাকক ! একো কথা নক'ব।

বৰা : মই দেখোন চকুৰে ধূৱলি কুঁৱলী দেখিছো।

মোৰ মূৰটো আচম্ভাৱ কৰিছে।

মিছেছ শইকীয়া : [গল খেঁকাৰি থাকে]।

বৰা : কোন। আহক ইয়ালৈকে।

মিছেছ শইকীয়া : মইহে। ডাক্তৰ নাইনেকি ?

[আহিবপৰা কৰ]

বৰা : অ, আপুনি। আহক ভিতৰলৈ.....

মিছেছ শইকীয়া : ভিতৰত কোনোবা আছে নেকি ?

বৰা : নাই—কোনো নাই—আহক।

মিছেছ শইকীয়া : [ভিতৰ সোমাই আহে] এৰা বুজিছে নে ? আজিকালি শ্বিগুটি আহিব-লগীয়া হ'ল আক। সিদিনা আহি বিপদতে পৰিছিলো।

বৰা : কি হৈছিলনো ?

মিছেছ শইকীয়া : কি হৈছিল শ্বিগুছেহে। সিদিনা বুজিছেনে কোনোবা এটা, সোঁটো কোঠাত সোমাই আছিল। বেমাৰ দেখুৱাবলৈ আহিছিল বোলে।

বৰা : কোন ? শৰ্মাৰ কথা কৈছেনেকি ?

মিছেছ শইকীয়া : জানো নামধাম শ্বিগুছেহে নহ'ল। মই ডাক্তৰৰ লগত কথা পাতি থাকোঁতেই ভিতৰৰপৰা আহি মাহ চাউলৰ টোপোলাটো খপিয়াই নি সোপাকে খালে। কঁঠতে আকো যিদৰে দাঁত নিকটাই দেখুৱালে।

বৰা : তেনেহ'লে শৰ্মা হ'বই লাগিব। সেইবোৰ কাম শৰ্মাইহে কৰে। সেইখিনি অভিজ্ঞতা মোৰো আছে।

মিছেছ শইকীয়া : হয়নেকি ? মাহুহজন বলিয়া নেকি ?

বৰা : ময়ো বলিয়া বুলিয়েই ভাবিছোঁ। পিছে তেওঁ হেনো বলিয়া নহয়।

মিছেছ শইকীয়া : মই আক শপতেই কাটিছিলো,

বোলো ইয়ালৈ আক কেতিয়াও নাহে। পিছে যুৰকত আহিবলগীয়া হ'লেই।

বৰা : কিবা বিশেষ দৰকাৰ আছিল হবলা ?

মিছেছ শইকীয়া : দৰকাৰ নহলেনো আহোনে ? ডাক্তৰ ছোৱালীজনীৰ কালিবপৰা অৰ। আজি বেজিকৈ অৰ উঠিছে। সেইবাবে আহিব-লগীয়া হ'ল। গঠৈ ডাক্তৰৰ ওচৰলৈ নিলে আপোনাৰ ঘাওঁতে বাৰ অনা, আহোঁতে বাৰ অনা, মুঠতে কিমান হ'ল।

বৰা : ডেবটকা।

মিছেছ শইকীয়া : সেয়া চাওক। ডেবটকা বিক্সা ভাড়াতে গ'ল। বাকীবোৰতো আছেই। সেইদেখি ইয়ালৈ নাহিলে উপায় আছেনে ? আপোনাৰ ঘৰতো কাৰবাৰ অশ্বখনেকি ?

বৰা : নাই, অশ্বখ নাই কাৰো।

[মিছেছ শইকীয়া : তেন্তে আপুনি বহি আছে কিয় ?

বৰা : এনেয়ে লগ পাম বুলি আহিছিলো।

মিছেছ শইকীয়া : এনেয়ে। আপুনিও ভাল মানুহ ! ডাক্তৰৰ খহটা কথাৰ জুটি লবলৈকে বহি আছেনে ?

বৰা : তাৰ মানে ?

মিছেছ শইকীয়া : আপোনাৰ কথা আপুনিয়োই ভাবিব। মই আকো...

বৰা : ডাক্তৰ অহা দেবী হ'ব বোধকৰোঁ। সম্ভৱ শৰ্মাৰ ঘৰলৈকে গৈছে।

মিছেছ শইকীয়া : তাৰ মানে মই বেছি সময় বাট চাই বহি থাকিলে আপুনি ভাল নেপায় হ'বলা।

বৰা : আপুনি কিয় তেনেকৈ কৈছে ?

মিছেছ শইকীয়া : মানে কিবা ভিতৰত কথা

থাকিলে মই বহি থকাৰপৰা অশুবিধা নহ'ব
জানোঁ ?

বৰা : নাই, ভিত্তকৰা কি কথা থাকিব। মানে
চিনাকি আৰু বহুত দিনৰ।

মিছেছ শইকীয়া : চিনাকি বাটেবে গৈ মনৰো
চিনাকি চ'লেহে আকৌ লেঠা লাগে।

বৰা : আপোনাক বাক ইমান ব্যক্তিগত খবৰ কিয়
লাগে ?

মিছেছ শইকীয়া : নেলাগে আমাক সেইবোৰ খবৰ।
বুজিছে ডাঙৰ এটা পিটিকিলেই গম পায়—
নিসনি কাটিবৰ হ'ল নে নাই। যি গম ধৰিব
লাগে মই ধৰি পেলালোঁ, পিছে কিমান দিনৰ
চিনাকি ?

বৰা : আপুনি দেখোন পুলিচৰ মানুহৰ দৰে প্রশ্ন
কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

মিছেছ শইকীয়া : ভয় খাব নেলাগে। মোৰ
শুধিবলৈ একো কথা নাই। পিছে আপোনালৈ
পুতৌহে হয়।

বৰা : আপুনি দেখোন কথাই ক'ব নেজানে ?

মিছেছ শইকীয়া : হয় নে ? কথা কৈ কৈয়েই
ইমানজনী হলোঁ। আপুনি এতিয়া শুকক বেদ
পঢ়ুৱাবলৈ আহিছে।

বৰা : আপুনি বেদ পঢ়িবও নেলাগে, শুক যুনিও
হ'ব নেলাগে। মুঠতে পৰচটা বাদ দিয়ক।

মিছেছ শইকীয়া : পৰচটা কৰিবলৈ যাম কিয় ?
সঁচা কথাহে কৈছোঁ। আপুনি যিমান গাই
বাই চাওক লাভ নহ'ব। ডাক্তৰৰ মনৰবেৰো
বোধকৰোঁ গড়ৰ ছালৰ।

বৰা : ডাক্তৰৰ চেদ্দাবত বহি আপুনি ডেওঁৰ বিষয়ে
এইদৰে কোৱা নিশ্চয় উচিত হোৱা নাই।

মিছেছ শইকীয়া : আমি কিবা আগত ক'বলৈ
গৈছোঁ নে ? আপোনাৰ ভালৰ কাৰণে সঁচা
কথাটো কৈছোঁ।

বৰা : মোৰ ভালৰ বাবে আপুনি চিন্তা নকৰিলেও
হ'ব।

মিছেছ শইকীয়া : হেৰি, মাছ ধৰিব নোৱাৰিলে
মিছাকৈ পানী ঘোদালি থকাৰপৰা কি লাভ
হ'ব।

বৰা : মোক একো উপদেশ নেলাগে আপোনাৰ।

মিছেছ শইকীয়া : শুনকচোন বাক। আমাৰ মিছুক
দেখিছেনে নাই ?

বৰা : কোন মিছু ?

মিছেছ শইকীয়া : এঃ মোৰ ডাঙৰ ছোৱালীজনীৰ
কথা কৈছোঁ। এৰা চিনিবো পাৰ কেনেকৈ ?
আমাৰ পিনেভো ভুলভো এডুমুকি নেমাৰে।
ছোৱালীজনীৰ বাবে ল'ৰা এটা চাই দিব-
চোন।

বৰা : দৰা চাই দিয়াটো ডাঙৰ কথা।

মিছেছ শইকীয়া : একো ডাঙৰ কথা নহয়।
আপুনি বাক এদিন ঘাবচোন আমাৰ পিনে।
বুজিছে আমাৰ ছোৱালীক কামত পেলাব
নোৱাৰে। স্বাস্থ্যও ভাল।

বৰা : কিয় এতিয়াই ক'লে দেখোন অৰ হোৱা
বুলি।

মিছেছ শইকীয়া : সেইবোৰ কথা শুনিলেহে খং উঠি
যায়। ছোৱালী হ'ল বুলি পানী লগা অৰো
নহ'ব নে ?

বৰা : কিয় নহ'ব।

মিছেছ শইকীয়া : কিয় নহ'ব। কথা ক'বলৈ
আহিছে। থক হেৰি আপোনাৰ কথা। কোনে

আপোনাৰ লগত কথা পাতে। খাওক আপুনি
নাম জপ কৰি, মই বাওঁ...গুচি যায়।

বৰা : হাঁহি : ভাল বাক।...

বৰা : অ' চিষ্টাৰ, শৰ্মাৰ খবৰ কি ?

নাৰ্চ : খবৰ আৰু কি—একেই

বৰা : আপোনাক কিন্তু শলাগিব লাগিব দেই।

নাৰ্চ : মোক ! কি জগৰ লগালোনো মই ?

বৰা : ধেমালি কৰা নাই। সঁচাকৈ কৈছোঁ, শৰ্মাৰ
সমুখত বৰ্তি থাকিবলৈ বহুত শক্তি লাগিব
কিন্তু। আপোনাৰ সেই শক্তি আছে।

নাৰ্চ : অ' সেইটো কথা। আমাৰ বৃত্তিৰ এইবোৰ
নিয়মিত কথা। জীৱিকাৰ কথা নহয় জানো
এইবোৰ ?

বৰা : এঃ আপুনি আকোঁ অমায়িক হৈ কথাটোৰ
সঁজুলি সলাই পেলালে। বাক ডাক্তৰ, মিছ
ফুকন আহিছিলনেকি ?

নাৰ্চ : বাতিপুৱাই আহিছিল। অলপ সময়ৰ
আগতে গ'ল।

বৰা : এৰা ফুকনক লগ পাব লাগিছিল। কালিও
চেহাবত লগ নেপালোঁ। ইয়াতে লগ পাম বুলি
আহিছিলোঁ।

নাৰ্চ : অলপ আগতে অহা হ'লে পালেহেঁতেন।

বৰা : আহিছিলোঁ ঠিক সময়ত, পিছে কি হ'ল
জানে ?

নাৰ্চ : ক'লেহে জানিম।

বৰা : হঠাৎ চকু পৰিল বঙা চুৱেটাৰটোলৈ।
সেইটো পিন্ধি ইয়ালৈ আহিলেতো শৰ্মাই
শুধাই নেৰে। ভয়তে ঘৰলৈ উভটি গৈ চুৱেটাৰ
সলাই আহোতে বেলিয়েই হ'ল।

নাৰ্চ : আপুনি তেন্তে ভালকৈয়ে ভয় খাইছে।

বৰা : কৈছেহে নে। জীৱনটোক নো মেচিব
স্পেয়াৰ পাৰ্ট বুলি লওঁ কেনেকৈ। ব'ব সেয়া
কিহেৰ খবৰ ? শৰ্মা আহিছেনেকি ?

নাৰ্চ : আপুনিও চাঁটোকে বাঘটো দেখিছে। শৰ্মা
এতিয়া শুই আছে।

বৰা : হয়নেকি ?

[বাহিৰত ছৰাৰ টুকুৰিয়ার। লগতে মাতে 'বৰত কোন
আছে']

বৰা : হেৰি কোনে মাতিছে বাক ? চাঁওকচোন
বেগেতে।

নাৰ্চ : কোন ? আহক ভিতৰলৈকে।

ফেৰিৱালা : মোক মানে মোক দাম লাগে। বহুত
লোকচান হৈ গ'ল মোৰ। ছপাটি বিলাহী
একেবাবে নষ্ট হ'ল।

নাৰ্চ : কি হ'ল—মই একো বুজা নাই।

ফেৰিৱালা : আপোনালোকৰ ঘৰৰ দাঁতিত মই
বিলাহী বেচি আছিলোঁ। ইয়াৰপৰা এজন বাবু
ওলাই গ'ল। ভাবিছিলোঁ বিলাহী কিনিব
কিন্তু...

বৰা : অ' আমাৰ শৰ্মাৰ লীলা। পিছে তুমি
হ'বলা নেজানা এই মূলুকত বঙাৰ কাৰবাৰ
নচলে। বঙা শাৰী, বঙা চুৱেটাৰ, বঙা বিলাহী
একোৱেই নচলিব।

ফেৰিৱালা : পকা বিলাহী বঙা নহৈ কি হ'ব।
সেইটো কি জগৰৰ কথা ? সেইবুলি মোৰ
ছই পাটি বিলাহী গচকি নষ্ট কৰি
দিবনে ?

বৰা : তোমাৰ ভাগ্য ভাল যে বেচাৰা বিলাহী-
খিনিয়েই গচক যুৰ পাতি ল'লে !

ফেবিন্নালা : আপুনি মোৰ ভাগ্যভাল বুলি ক'লে ?
মোৰ কিমান লোকচান হ'ল জানে জানো ?
মোক দাম লাগিবই ।

নাৰ্চ : চলিহাও নাই মইনো এতিয়া কি কৰোঁ ।
আপুনিয়োই পাৰে যদি কিবা এটা কবক এওঁক,
বুজাই কওক ।

বৰা : বুজাবলৈ কি আছে । হেৰা তুমি সোনকালে
যোৱাই ভাল । মই হ'লে তোমাৰ ভাগ্য ভাল
বুলিয়েই ক'লোঁ । শৰ্মাই তোমাৰ লগত
লজিলে কিন্তু বন্ধা নাই ।

ফেবিন্নালা : আপুনি কোনোবা বলিয়া মানুহৰ কথা
কৈছেনেকি ।

বৰা : আক নো অতপৰে কিহৰ কথা ক'লোঁ ।
চিষ্টাৰ সেয়া কোন শৰ্মা নেকি । মই—মই
যাওঁৱেই ।

ফেবিন্নালা : [ভয়ত] বাবু মোক অকলে থৈ
নেযাব ।

বৰা : [কৈ কৈ যায়] অকলে থাকিবৰ মন নাই যদি
গুচি আহা । অহা বাটেৰেই যোৱাৰো উপায়
ওলাব ।

সিঁচা গুখুৰীৰ মাছ

পদ্ম বৰকটকী

গাঁৱৰ প্ৰতিপত্তিশালী, শৰণশক্তিমান ঠিকাদাৰ মালভোগ হাজৰিকা, দেশৰ স্বাধীনতাৰ আগতে আছিল
সৰ্বত্ৰ শক্তিৰ প্ৰতিভা মোজাদাৰ। নতুন ঠিকাদাৰী জীৱনতো মোজাদাৰী বৃগৰ অসীম শক্তিৰ প্ৰীতি,
একেদৰেই হৈ থাকিল, আৰু তেওঁ “মোজাদাৰ দেউতা” বুলিয়েই খ্যাত হৈ ব’ল। চৰ্ৱাত হাতীকলী
তেওঁৰ কক্ষতা আৰু শক্তিৰ অস্তায় গঢ়কত কিদৰে নিশ্চেষ্ট এটি নিচলা পৰিয়াল নিশ্চিন্ত হ’ল, তাৰে
ককণ কাহিনী।

চৰিত্ৰ :

বতন কাই : মৌজাদাৰৰ হাতী মাউত ।

সোণমাই : বতন কাইৰ জীয়েক ।

সোণমাইৰ মাক :

বজ্জনী : গাঁৱৰ ডেকা ল'ৰা ।

মালভোগ মৌজাদাৰ : আগৰ মৌজাদাৰ, এতিয়া ঠিকাদাৰ ।

অনিকন্ধ : মৌজাদাৰৰ ডেকা পুতেক ।

গাঁওবুঢ়া :

পুলিচ বিষয়া :

ছটামান্ কিশোৰ ল'ৰা :

১ম ল'ৰা : বাক বতন কাই, আমাৰ যে প্ৰধানমন্ত্ৰী,
তেওঁৰ বিষয়ে তুমি কি জানা ?

বতন কাই : চৰ জানো। তেওঁ হাতীৰ মাউত
হৈছে। ইপিনে হাতীটোৰ চৰিত্ৰও চিনি
নাপায়, মালিকৰ লগতো ভাল নাই। গতিকে
হাতীয়েও অঘটন ঘটাব পাৰে, মালিকেও বাটৰ
ভিক্কাৰী কৰিব পাৰে।

২য় ল'ৰা : তেওঁক দেখোন হাতীত উঠা আমি
দেখা নাই।

বতন কাই : গকহঁত চৰ্কাৰেই হাতী, চকাৰেই
হাতী।

১ম ল'ৰা : বাক, মোৰ ককাইদেৱে যে কলেজত
পঢ়ি আছে, তেওঁ বেয়া কাম কৰিছেনেকি ?

বতন কাই : কলেজত পঢ়া মানেও হাতীত উঠাই।
কলেজ-হাতীত উঠি আনবোৰ মানুহক অজ্ঞ
বুলি ভাবিছে। নামি আহিছে সি বুজিব যে
হাতীৰ পিঠিবপৰা দেখাৰদৰে পৃথিবীৰ মানুহ-
বোৰ তাতকৈ চাপৰ নহয়।

২য় ল'ৰা : আমাৰ যে এম্-এল্-এ আছে তেওঁ
একা ?

বতন কাই : তাৰ কথা মোক নুশুধিবি। সি
কটাৰ-পোৱে মোক পাগল বুলি কয়। সি
হাতীৰ নেজত ধৰি ওলমি থাকি ভাবিছে, মোৰ
নিচিনা মানুহৰ মূৰবোৰ লবক-ফৰক বুলি।

১ম ল'ৰা : তেন্তে হাতীৰ মাউত হোৱা বা হাতীৰ
পিঠিত উঠাটো বেয়া কামনেকি বতন কাই ?

বতন কাই : গকহঁত, লোকৰ হাতীৰ মাউত নহ'বি,
অচিন হাতীত হুঠিবি। তেতিয়া মোৰদৰে

অৱস্থা হ'ব। হাতীৰ মাউত হ'ব খুজিলে
হাতীৰ মালিক হৈ লবিহঁক।

২য় ল'ৰা : [অলপ হুৰলৈ গৈ চিঞৰি] মই মাউত
হ'মেই।

১ম ল'ৰা : [চিঞৰি হুৰপৰা] মই মাউত হ'মেই।

বতন কাই : [ধঙেৰে] সদায় কৈছো মাউত নহবি।
আকৌ হ'ম বুলি কয় তহঁতে। আজি বাপেৰে
ব...তহঁতক...কটা কুকুৰহঁত...মাউত হ'বি ? ব
আজি.....

[ল'ৰাহঁতক দৌৰি খেদি ঘাঙতে কৈ যায়]

গাঁওবুঢ়া : পুলিচ দেউতা...

পুলিচ-বিষয়া বকুৱা : মই পুলিচ নহয় গাঁওবুঢ়া,
পুলিচৰ ওপৰালা চাহাবছে।

গাঁওবুঢ়া : বুইছো দেউতা, মুখতহে কিবা ওলায়।
[ধৰকৈ] দেউতা, সৌটো, সৌটো বতন;
আপুনি যে নুশিছিল, কোনোবা এটা মানুহে
পাগলৰ ভাও ধৰি চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে প্ৰচাৰ কৰা
বুলি, সেই দৌৰি যোৱা মানুহটোৱেই সেইটো।
আপোনাক কোনোবাই মিছাকৈ লগাইছে।
সি যে সঁচাকৈয়ে পাগল, এই কথা আমি
ভালকৈ জানো।

পুলিচ-বিষয়া : বাক তাক মাতাচোন।

গাঁওবুঢ়া : অ' বতন কাই, বতন কাই...

[বতন আহি কোপাই কোপাই গাঁওবুঢ়াৰ ওচৰত বয়]

বতন কাই : [কোপাই] কেলেই চিঞৰিছিলো ?
তোমাৰ নিচিনা হাতী নোহোৱা মাউতৰ লগত
মোৰ কি কথা থাকিব পাৰে ? লগত এইটো
কাক পালো ?

গাঁওবুঢ়া : এখেত জিলাবপৰা আহিছে। ডাঙৰ পুলিচ চাহাব।

বতন কাই : এওঁৰ দেখোন পুলিচৰ পোচাকটো নাই! খেদা খালেনেকি? হেঃ হেঃ হেঃ মই আগেয়েই কৈছিলোঁ, পুলিচৰ চাকৰিও হাতীয়েই—সেইটো হাতীও উঠি আনক অমাতুহ বুলি ভাবিব নাপায়। পিছে……

পুলিচ-বিষয়া : [ধমকি দি] বৰিচোন, তোক কিছু কথা শুধিব লগা আছে। তই……

বতন কাই : [কেপেৰি পাতি] এই, মই আজি হাতীৰ পিঠিত নাই কাৰণেই তই ধমকিৰ শুবত কথা কৈছ নহয়? খবৰদাৰ……

[দুৰত ল'ৰাইতৰ চিঞৰ “আমি হাতীৰ মাউত হ'মই” বুলি যবা চিঞৰ ডাঙৰ হৈ আছে।]

বতন কাই : কোন মাউত হবি? ব কুকুৰহঁত বাপেৰ গৈছে।

[কৈ কৈ বতন কাই দৌৰ মাৰে।]

পুলিচ বিষয়া : ইয়াক গ্ৰেপ্তাৰ কৰাই নিয়াব লাগিব থানালৈ। হুবেতমান দিলে বলিয়ালি নোহোৱা হ'ব।

গাঁওবুঢ়া : জানো দেউতা আপুনি কি কয়!

পুলিচ বিষয়া : চৰ্কাৰ হাতী, চৰ্কাৰী চাকৰিয়াল মাউত আদি কথাৰ মাজেদি সি মাতুহৰ মাজত সজ্ঞানবাদী ভাব বিয়পাইছে বুলি মোৰ সন্দেহ হৈছে।

গাঁওবুঢ়া : কমতা আপোনাৰ হাততে যেতিয়া, আপুনি যি কৰো বুলি ভাবে তাকে কৰিব পাৰে। আমি কিন্তু তাক সঁচা পাগল বুলিয়েই জানি আহিছো।

পুলিচ বিষয়া : তাক তুমি কিমান দিনৰপৰা জানা?

গাঁওবুঢ়া : মোতকৈ দুবছৰমানৰহে ডাঙৰ। একেবাৰে সৰুৰপৰা আজিলৈকে তাৰ প্ৰতিটো কথা জানো।

পুলিচ বিষয়া : বাক ব'লাচোন, তাৰ বিষয়ে তুমি প্ৰথমে মোক কোৱাগৈ। তাৰ আগৰ জীৱনৰ কথাবোৰ জানিলে মোৰ সন্দেহ সঁচা নে মিছা বুজিব পাৰিম।

[সক ল'ৰাকেইটামানে “মই মাউত হ'মই” বুলি কৈ থাকে আৰু লগে লগে বতনে “কুকুৰহঁত” বুলি চিঞৰি কয়।]

ঘোষক : তামোলনী গাঁওৰ মালভোগ হাজৰিকা মৌজাদাৰ তামোলপুৰ মৌজাৰ প্ৰতাপী মৌজাদাৰ। ১৯৪৫-৪৬ চনৰ কথা। তেতিয়াৰ বৃটিছ চৰকাৰৰ বিশ্বস্ত অনুগত। এবছৰমান পাচত ভাৰতবৰপৰা বৃটিছ চৰকাৰ গ'লত দেশীয় চৰ্কাৰৰ তলত মালভোগ মৌজাদাৰ মৌজা এৰি ঠিকাদাৰ হ'ল। ঠিকাদাৰ হোৱাৰ পাচত দেশীয় চৰ্কাৰৰ তলত তেওঁৰ প্ৰতাপ আগতকৈ অকনো নকমিল কাৰণে মাতুহে তেওঁক মৌজাদাৰ বুলিয়েই থাকিল। সেই মালভোগ মৌজাদাৰৰ আগেয়ে ছটা হাতী আছিল। কিন্তু ঠিকাদাৰ হোৱাৰ পাচত এটা হাতী হ'ল আৰু বাকী এটা হাতীৰ ঠাই পূৰণ কৰিলে দুখন লৰী আৰু এখন জীপ গাড়ীয়ে।

তামোলপুৰ গাঁও চহৰৰপৰা ওঠৰ মাইল দূৰত। একেবাৰে ভিতৰুৱা গাঁও। একেটা ঘাই বাটত বাৰিষা পানীৰ আৰু খবালি খুলিব বাজত।

[দুৰ্ঘুৰিৰ শব্দ]

মালভোগ মৌজাদাৰ : এই বতন।

বতন : দেউতা।

মৌজাদাৰ : হাতীটো নি কেহুৱাৰ ঘৰটো ভাঙি
দেগৈ। সি কুকুৰে খাজনাও নিদিয়ে, ইপিনে
তাৰ মুখত বৰ বৰ কথাও। মহৰী টেকেলাক
লৈ যাবি।

বতন : ভাল দেউতা।

[বৰ ভঙাৰ শব্দ। তিবোতাৰ কান্দোন-তৰা মিনতি :
ঘৰটো নাভাঙিব। ঐ ঈশ্বৰ, আমি ক'ত থাকিম ?]

মৌজাদাৰ : বতন।

বতন : হয়, মৌজাদাৰ দেউতা।

মৌজাদাৰ : বাক কচোন তোৰ ঘৰৰ মুখচটো ওখ
নে তোৰ হাতীটো ওখ ?

বতন : হাতীটো ওখ দেউতা।

মৌজাদাৰ : বাক তোৰ হাতীটোতকৈ ওখ ঘৰ
গাঁৱত আছে নে ?

বতন : নাই দেউতা।

মৌজাদাৰ : [ইহাৰ নিচিনা কৰি] তেন্তে ? বুইছ,
সদায় টকাই ডাঙৰ নহয়, সন্মানহে ডাঙৰ।
এই হাতীটোৰ পিঠিত তই উঠি থকালৈকে
কোনো ভোতকৈ ডাঙৰ নহয়। ইমান এটা
সন্মান পাইছ, তাৰ ওপৰত আকৌ কিহৰ
দৰ্শনা বঢ়াৰ কথা ক'ব তই ?

বতন : হয় দেউতা।

মৌজাদাৰ : হা, হাতীটো তোৰ ঘৰৰ চোতালত
বিৰ কবাই তোৰ ঘৰটোৰ লগত জুৰি চা'গৈ।

বতন : ভাল দেউতা।

[বিৰিক বিৰিক ইতাল—আঙুত আঙুত]

১ম মানুহ : মৌজাদাৰৰ হাতীটোৰ পিঠিত সুঠাৱ
বতনকাই শুৱাই পৰে। সোৱা চোৱাচোন।

২য় মানুহ : জানো কি কোৱা তুমি ? সেইটো

হাতী লৈ সি যেতিয়া খাজনা নিদিয়া মানুহৰ
ঘৰ ভাঙিবলৈ আহে, তেতিয়া তালৈ মোৰ
বৰ খং উঠে।

১ম মানুহ : হওঁতে হয়, সেইটো হাতীৰ পিঠিত
যেনেকৈ উঠি আমালৈ নোচোৱাকৈ গৈছে—
সি যেন আমাক চিনিকে নাপায়। আমি
যেন তাৰ আগত মানুহেই নহয়।

[নদীত]

সোণমাই : আই, সোৱা পিতাই আহিছে। আজি
হাতী ঘৰলৈকে আনিলে দেখোন।

সোণমাইৰ মাক : হাতীটোহে আনিছে। আহিছে
চা'গৈ' শুদা হাতে।

বতন : বইঠ, বইঠ, দৈতাল বইঠ। [খন্তেক বৈ]
এই সোণমাই ব' নামি লওঁ। [হাতীবগৰা
নামে] চাহ পানীকে এবাতি সোণকালে দিবলৈ
মাৰক কচোন। মই হাতীটো বান্ধি থৈ
আহিবগৈ লাগে।

সোণমাইৰ মাক : হ' !

বতন : অ' তই পিছফালেই বৈ আহ ? হেৰ তোৰ
কাপোৰৰ এই অৱস্থা কেলেই ? সেই কটা
গামোছাখন কেলেই সুবত লৈছ ?

সোণমাইৰ মাক : মোৰ মুখখন খুলি নল'ব হ'লে।
কাপোৰ থাকিলেহে পিন্ধিম। কাপোৰ বাদেই
—গুৰি পকুৱাইও মুখত খুদ এটা লৈছে
গাঁতলৈ ওততে। আপোনাৰ দৰে এনেকৈ
শুদাহাতে সদায় বোধকৰো কোনো ঘৰলৈ
নাহে।

বতন : হেৰ বচোন ক'বলৈ দে।

সোণমাইৰ মাক : কিটো ক'ব আক ? ল'ৰাৰ
খুলৰ কিয় দিয়া নাই, লোকালৰ বাকী টকা

দিয়া নাই, ঘৰটোত বৰষুণ দিলেই পানী পৰে,
গাতক ছোৱালী সোণমাইক এইবোৰ ফটা
কাপোৰ পিন্ধাই বাহিবলৈ উলিয়াবলৈ লাজ
লগা হৈছে, আৰু কিটো হ'বলৈ বাকী আছে ?
দিনটো যদি হাতী লৈয়েই বলিয়া হৈ থাকে,
তেন্তে বিয়া কৰাইছিল কিয় ?

বতন : তোৰ দেখোন মুখখন আজি বৰ চলিছে ।

সোণমাইৰ মাক : কমটো ছুখত মোৰ মুখ চলিছেনে ?

[কান্দোনৰ শব্দ] এনেকুৱা অৱস্থাত পৰিমহি
বুলি ভবা নাছিলোঁ । [দূৰৈত থকা সোণমাইক
চিঞৰি মাতি থওৰে] এই বনৰী, গাতক হলি,
লাজ নালাগে সেইদৰে ঢপলিয়াই ফুৰিবলৈ ?
গুচি আহ । [ইফালে ঘূৰি] সোঁটো বজনী
আহিছে । সি ডেকা ল'ৰা এটাই বাক তাইক
এইদৰে ঢপলিয়াই ফুৰা দেখিলে কি বুলিব ?
সি বজনী ধাঁহী হে ; সিনো কেনেকৈ মাক-
বাপেকৰ সৈতে ঘৰখন চলাইছে ? আপুনি
দেখোন মাউত হৈও পৰা নাই ।

বতন : আহ বজনী ।

সোণমাইৰ মাক : বজনী বোপাই, তই কাম এটা
কৰি দিব পাৰিবিনে ?

বজনী : কিয় নোৱাৰিম কোৱা ।

সোণমাইৰ মাক : মোক জেংখৰি কেইডালমান
গোটাই দে । বাতি ভাত বান্ধিবলৈ কুটা
এডালো নাই ।

বতন : দে অ' বজনী, খৰি ছুডালমান গোটাই দে ।
মোৰ ওপৰত একেবাৰে অলি আছে । মই
হাতীটো বান্ধি থৈ আহোঁ । তই কাইলৈ
পুৱাই হাতীটোক গা ধুৱাবলৈ ওলাবি । ও
মই আহোঁগৈ ।

সোণমাইৰ মাক : সোণমাই, অ' সোণমাই, বজনীক
দাখন দে । মই গা ধুই আহোঁগৈ ।

[আঁতৰি যায়]

সোণমাই : হাতখনত পিটিকি পিটিকি কি চাইছা ?

বজনী : অঘৈয়া হলে বিন্ধিছে অ'

সোণমাই : হাতত নে ?

বজনী : বুকুত ।

সোণমাই : থেং । দেউতা গ'ল ভাল হ'ল ।

দেউতাৰ আগত তোমাক মাতিবলৈও লাজ
লাগে । দেউতাই সকলো বুজি পাব যেন
লাগে ।

বজনী : মাবৰ আগত ?

সোণমাই : আয়ে সকলো কথা জানে ।

বজনী : আপত্তি নকৰে ?

সোণমাই : ওহোঁ—

বজনী : দাখন ?

সোণমাই : এয়া । উস্, দাখনৰ লগতে হাতখন
ধৰিছা কেলেই ?

বজনী : কেলেই ধৰিছোঁ ক'ব লাগিবনেকি ?

সোণমাই : পিতায়ে বোলে হাতীৰ মাউত বা
ধাঁহীলৈ মোক বিয়া নিদিয়ো ।

বজনী : কেনেকৈ জানিলি ?

সোণমাই : আয়ে এদিন পিতাইক কৈছিল ।

পিতায়ে ক'লে বোলে মই হাতীৰ মাউত বা
ধাঁহীলৈ ছোৱালী বিয়া নিদিওঁ ।

বজনী : [অলপ বৈ] সোণমাই [আবেগেৰে]

সোণমাই : ও ! [কোমলকৈ]

সোণমাইৰ মাক : [দূৰৰপৰা চেপা মাতেৰে চিঞৰি]

সোণমাই, অ' সোণমাই !

সোণমাই : [লক্ষ্যবিহীনকৈ] মই দা বিচাৰিছোঁ ।

সোণমাইৰ মাক : [ওচৰত] অ' দা হ'বপাই
এতিয়ালৈ বিচাৰিছ ? শুনচোন বজনী, সেই
বাটলৈ চাচোন। সেইয়া আমাৰ ঘৰলৈ
পোনাই অহা চাহাব হেন মানুহজন কোন ?

বজনী : [আচৰিত হৈ] সেইয়া সক দেখুতা, আমাৰ
মৌজাদাৰৰ পুতেক। কলিকতাত যে কলেজত
পঢ়ে। কালিয়েই আহিল। হয় হয়, ইয়ালৈকে
আহিছে।

সোণমাইৰ মাক : সোণমাই, যাচোন, ঘৰত চকী
এখনহে, সেইখনকে চোতালত উলিয়াই দে।
ভিডবলৈনো কেনেকৈ আনিবি ? কাপোৰখন
গাত ভালকৈ লৈ যা।

অনিকল্প : তই চকী কাটলৈ উলিয়াইছ ? চাওঁ
তই বতনৰে ছোৱালী নহয় নে ?

সোণমাইৰ মাক : [হাঁহাৰ দুখবপৰা] হয়, আমাৰে।

অনিকল্প : হয়, হয়। তই সকতে আমাৰ ঘৰত
কাঁহী বাতি ধোৱা মনত আছে। এতিয়া পিছে
তই ডাঙৰো হলি, ধুনীয়াও হলি। সেইটো
কোন ?

সোণমাইৰ মাক : আপোনালোকৰ ঘাঁহী, বজনী।

অনিকল্প : অ' বজনী। তই ইয়াতে থাকেনেকি ?

বজনী : নাথাকোঁ দেখুতা।

অনিকল্প : কি কৰিছ ইয়াত ?

বজনী : [লাজ কৰি] আহিছিলোঁ আক !

অনিকল্প : তই বিয়া কৰালি জানো ?

বজনী : নাই কৰোঁৱা।

অনিকল্প : নাই কৰোঁৱা ? মই বুজিছোঁ, তই
সোণমাইকে বিয়া কৰাব খুজিছ বোধকৰোঁ।

[হাঁহি] নহয় নে ?

সোণমাইৰ মাক : সোণমাই, সক দেখুতাৰক

ডামোলকে দিওঁ এখন। বটাটো আনচোন।

অনিকল্প : মই ডামোল নাখাওঁ। জেপৰ

চিগাৰেটকে এটা খাওঁ বাক। [চিগাৰেট জ্বলায়]

সোণমাইৰ মাক : আপুনি দেখোন চকীত তৰি
দিয়েই বুল। ছখীয়াৰ ঘৰলৈ মৰম কৰি
আহিছে, অকণমান বহক।

অনিকল্প : নাই নবৰ্তো। বতন মাউত ক'লৈ গ'ল ?

হয় নে অ' সোণমাই ?

সোণমাই : হাতী বান্ধিবলৈ গৈছে। এটা কথা
সোধো ?

অনিকল্প : সোধ। ওই দেখোন কথা পাতিব জনাও
হলি।

সোণমাই : মৌজাদাৰী আয়ে কৈছিল, আপুনি
বোলে কলিকতাত চিনেমা কৰিব খুজিছে ?

অনিকল্প : ও ! বেয়া হৈছেনেকি ?

সোণমাই : কেলৈই বেয়া হ'ব ? আপুনি ইমান
শুৱনী মানুহ। চিনেমাত দেখিবলৈ খুব ভাল
হ'ব।

অনিকল্প : তই চিনেমা দেখিছ জানো ?

সোণমাই : দেখিছোঁ। মৌজাদাৰী আইৰ লগত
ডেজপুৰলৈ যাওঁতেও দেখিছোঁ, আমাৰ গাঁৱলৈ
মাজে মাজে অহা চিনেমাও দেখিছোঁ।

অনিকল্প : পিছে তোৰ চিনেমাত নামিবৰ মন
নেকি ?

সোণমাই : ইস্, আমাৰ নিচিনা গাঁৱলীয়া
ছোৱালীক চিনেমাত কিয় ল'ব ? আমি কিবা
চিনেমাত ল'বৰ লায়েকনে ?

অনিকল্প : নহয় বুলি তোক কোনে ক'লে ?

সোণমাই : [নিৰাত]

সোণমাইৰ মাক : এই ছোৱালীজনী ঘৰ কথকী

হ'ল। আপোনাকনো তাই এইদৰে কথা
শুধিবলৈ সাহ কৰিব লাগেনে ?

অনিকহ : কথা শুধিলেহে কথা শিকিব। তাই
তালেই কৰিছে। বাক মই যাওঁ। বতন
আছিল মোৰ ওচৰলৈ এবাৰ পঠাই দিবি—
বুজিছ সোণমাই ? তোৰ কথাবাত্তা মোৰ বেচ
ভাল লাগিল।

সোণমাইৰ মাক : ইমান ধুনীয়া হৈছে ল'ৰাটো।

ইয়াক এতিয়াই বিয়া কৰাই দিব লাগে।

বজনী : ডাঙৰ মানুহৰ কথা। ক'ত বা ছোৱালী
ঠিক কৰে ?

সোণমাইৰ মাক : তাই সোণমাই, ডাঙৰ মানুহৰ
লগত এইদৰে মুখ চলাব কিয় ?

সোণমাই : ক'তনো মুখ চলোঁ। ঘৰলৈ আলহী
আহিছে, কথা পাতিবোঁ। শুনা নাই জানো,
এতিয়া মোৰ কথা পতাহে ভাল লগা বুলি
কৈ গৈছে।

বজনী : [হহুনিয়াহ]

সোণমাইৰ মাক : তাই দেখোন বজনী দীঘল
হহুনিয়াহ এবিলি ?

বজনী : এনেয়ে হে। মই যাওঁ, খবৰ আনোঁগৈ।

সোণমাইৰ মাক : অ' তাই হ'ব পায় খবৰ লুবিবলৈ
যোৱাই নাই ? হেৰ' যা বেগতে।

ষোৰক : আপুনি চৰ্কাৰী চাকৰি কৰেনেকি ? যদি
কৰে তেন্তে চৰ্কাৰী চাকৰি নকৰা মানুহবোৰৰ
আপোনাৰ সমান ক্ষমতা নাই বেন নালাগেনে ?
যদি ওখ চাকৰী কৰে, তেন্তে তলতীয়া
চাকৰীয়ালক বেচেৰা বুলি পুতৌ কৰিবৰ মন
নাযায় নে ? আপোনাৰ চাকৰীত যদি উপচোকন
খা বোচ লোৱাৰ লুবিয়া স্বৰ্গহাতকৈ বেছি,

তেন্তে বাহিৰা আয় নথকা চাকৰীয়ালক লুবিবৰ
মন নাযায় নে—তেওঁ কেনেকৈ চলিছে বুলি ?
বতন মাউতৰো একে অৱস্থা আছিল। হাতীৰ
পিঠিত উঠি থকালৈকে সি নিজক মালভোগ
মোজাদাৰৰ মোজাৰ একমাত্র শক্তি বুলি
ভাবিছিল। চাকৰি কৰি নিজকে চৰ্কাৰ বুলি
ভবাৰ দৰে সিও নিজকে হাতীৰ মালিকেই বুলি
ভাবিছিল।

সোণমাইৰ মাক : হাতীটো বান্ধি আহোঁতেই ইমান
পৰ হ'লনে ?

বতন : তইনো সদায় সেইদৰে কলেই কৰ ? হাতী
এটাৰ তদাবক কৰাটো তোৰ ভাত বন্ধাৰ
নিচিনা কাম নহয়।

সোণমাইৰ মাক : থওক হাতীৰ তদাবকখন।
মোজাদাৰে আপোনাক খেদাই আন মাউত
ল'লে মজা পাব। কাইলে যদি বজনীকে মাউত
কৰি লয়, তেতিয়ানো আপুনি কি কৰিব ?

বতন : হেঃ হেঃ হেঃ, হঁহুৱালি তাই। হেৰ' এইটো
দৈভাল, হাতীক মোৰ অবিহনে মোজাদাৰে
নিজেও বলাব নোৱাৰে। আন মাউত লোৱাৰ
কথা বাদেই দে। হেৰি নহয় অ'.....

সোণমাইৰ মাক : কি ?

বতন : কাইলৈ পুৱাই হাতী লৈ কাঠ টানিবলৈ
যাম। ইয়াৰপৰা ত্ৰিশ মাইলমান দূৰত।

সোণমাইৰ মাক : পিছে খুবি আহিব কেতিয়া ?

বতন : কেনেকৈনো কৰি এতিয়াই ? এসপ্তাহমান
হ'ব।

সোণমাইৰ মাক : সেইবোৰ অটম অৰণ্যত
সাধবানে থাকিব। খুবি মাছে মাৰে যোৰ
বুহু কঁপি থাকে।

সোণমাই : সঁচা শিঁচাই, তই সেইবোৰ ঠাইত কাঠ
টানিবলৈ গ'লে মোৰো বৰ ভয় লাগি থাকে।

সোণমাইৰ মাক : আক, পইচা ছটামান দি নাযায়
জানো ? এইকেইদিন ল'ৰা-ছোৱালী ছটাক
কি খুৱাম ?

বতন : হেৰি কৰিবি, সোণমাইক মৌজাদাৰ
দেউতাৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই দিবি। দিব। এই
বাতিখন মই গৈ দেউতাক পইচাৰ কাৰণে ক'ব
নোৱাৰোঁগৈ।

সোণমাইৰ মাক : আপুনি এইবাৰ ঘূৰি আহি আক
এটা কাম কৰিব লাগিব। ইমানদিন আমি
মৌজাদাৰৰ বাৰীৰ চুকতে ঘৰ লৈ আছো।
সদায় থাকিম নে আক ? এইবাৰ আহি আপুনি
আমাৰ নিজাকৈ মাটি অৰণ লৈ ঘৰ এটা
সজাৰ দিহা কৰিব লাগিব।

বতন : সেইবোৰ হব দেচোন। মৌজাদাৰ দেউতাই
মোক সদায় কয়—তেখেতৰ ভাল মাটি এটুকুৰা
চাই-চিটি নিজৰ নামলৈ লৈ ঘৰ সাজিবলৈ।
মইহে বৰ কানসাৰ কৰা নাই।

সোণমাইৰ মাক : সোণমাইৰ বিয়াৰ আগতে কিবা
এটা ঠিক কৰিলেহে বিয়াখন মুকলিকৈ পাতিব
পাবিমহঁক।

বতন : ব'ৰিচোন, তাইৰ দেখোন দৰাই ওলোৱা
নাই।

সোণমাইৰ মাক : মনেৰে.....

বতন : তোৰ মনেৰে বজনীকে দিবি—মহুৱা জানো ?
সেইটো মই কেতিয়াও হবলৈ নিদিওঁ। হাতীৰ
হাঁহত বা বাহীয়ে বিয়া কৰালে কি অৱস্থা
হব, তই নিজেই পাইছ দেখোন। গ্ৰীয়েবকো
একেটা পুখুৰি দিব খুজিছনে ? জানকি

বজনীক তই আটৈ দিয়াটোও মই ভাল পোৱা
নাই।

সোণমাইৰ মাক : ক'জনো আটৈ দিছো।

[স্বৰ্গীত। সোণমাই দৌৰি সোমাই আহে।]

সোণমাইৰ মাক : হেৰ' সোণমাই, তই সেইদৰে
দৌৰি আহিছ কেলেই ? মাহুহে কি বুলিব ?
চাওঁ, মৌজাদাৰ দেউতাই টকা দিলে নে ?

সোণমাই : [মাকৰ ওচৰত বৈ] এয়া আই, পাঁচ
টকা দিছে।

সোণমাইৰ মাক : ইমান দেৰি কৰিলি কেলেই ?

সোণমাই : বুঢ়াই দিলেহে হৈছে। লোহাৰ বাকচ
খুলি পিটিকি পিটিকি দিওঁতে এঘণ্টা কৰিলে।
মুখিছিল, কালি পঠোৱা মাংস পালো নে নাই ?
মোৰ ক'বৰ মন গৈছিল, এটা ছাগলী মাৰি
নিজে খাই আমালৈ দলি মাৰি দিয়া হাড়
কিটুকুৰা সিজাই ভাত খাবলৈকে পইচা লাগে
বুলি। নকৰোঁ আক।

সোণমাইৰ মাক : নাপায় সোণমাই। সেইবোৰ
গুৰুজন। তই মুখখন চম্ভালি কথা ক'বি।

সোণমাই : কিয় চম্ভালিম। সেই বুঢ়াটোৱে মোৰ
হাত চাওঁ বুলি হাতখন এনেকুৱাকৈ পিটিকিছিল
যে লাজ লাগি গৈছিল। মোলৈ কেনেকৈ
চাইছিল ! বৰ অসত্য বুঢ়াটো।

সোণমাইৰ মাক : তেনেকুৱা কথা ক'ব নাপায়।
বুঢ়া মাহুহ এজনে তোক সবম কৰিলেই
জানিবা।

সোণমাই : বাৰি ভৱেই বুঢ়াৰ সবম ল'বলৈ। মোক
নপঠাবি। মই মাহুহৰ চকুৰ চাৱনীতে সকলো
কথা বৰিব পাৰোঁ।

সোণমাইৰ মাক : ইস্ এইজনী বুঢ়ীৰ কথা শুনা-

বাক বাচোন এতিয়া দোকানলৈ। ভায়েবকো
লৈ যা। চাউল আনিবি আৰু মৌজাদাৰৰ
বৰপৰা কালিয়ে দিয়া মাংসখন বান্ধিবলৈ
তেল অৰুণমান আনিবি। আজি পিতায়েৰো
ওলাবহি পাবে। এসপ্তাহৰ ভিতৰতে আহিব
বুলিছিল। আজি জানো এসপ্তাহ নহ'ল ?

সোণমাই : ধনাই ক'লৈ গ'ল ?

সোণমাইৰ মাক : ভায়েৰ স্কুললৈ গ'ল সবলতী
পূজাৰ চান্দা দিবলৈ। মোৰ লখিমীৰ চাকি
দিয়া ঠাইত খোৱা পইচা চাৰি অনা লৈ গৈছে।
হেৰ' সোৱা কোন আহিছে ? মৌজাদাৰ
দেউতাৰ পুতেক সৰু দেউতা নহয়নে ?

সোণমাই : হয়।

অনিকল্প : কি কৰিছ অ'।

সোণমাই : আহক ককাইদেউ।

সোণমাইৰ মাক : হেৰ' সোণমাই। তই দেখোন
সৰু দেউতাক হঠাতে নতুন সন্মুখ ধৰি
ককাইদেউ বুলিলি ? বেয়া নেপাবনে ?

অনিকল্প : নাপাওঁ বেয়া। ভাল হে পাওঁ। এই
দেউতা-চেউতা সন্মুখবোৰ মই বৰ বেয়া
পাওঁ।

সোণমাই : আপুনি তেজপুৰপৰা ঘূৰি আহিলগৈ
বুলি শুনিছিলোঁ।

অনিকল্প : কালিয়েই আহিলোঁ।

সোণমাইৰ মাক : [ভিতৰপৰা] সোণমাই, সৰু
দেউতাক বহুৱাবি। তামোলকে এখন দিওঁ।

অনিকল্প : নালাগে। মই তামোল নাখাওঁৱেই।

সোণমাই : কিয় ? আমাৰ ঘৰত খালে কিবা জাত
যাবনে ?

অনিকল্প : তই দেখোন বৰ কথা ক'ব পৰা হ'লি।

সোণমাই : জানে, আজি মৌজাদাৰ দেউতাই মোৰ
হাত চাইছিল। মোৰ বৰ লাজ লাগিছিল।

অনিকল্প : দেউতাই তোৰ হাত চাবলৈ কেনেকৈ
পালে ?

সোণমাই : মই পুৱাই গৈছিলোঁ—পইচা আনিবলৈ।

অনিকল্প : পিছে লাজ লাগিছিল কিয় ?

সোণমাই : [অলপ বৈ] এনেয়ে।

অনিকল্প : পইচা দিলেনে ?

সোণমাই : পাঁচ টকা দিলে।

অনিকল্প : হৌ বাক, ময়ো দি যাওঁ পাঁচ টকা।

সোণমাই : নাই নালাগে নালাগে।

অনিকল্প : ধব এয়া।

সোণমাই : [অভিযোগেৰে] হাতখন এবি দিয়ক।

সোণমাইৰ মাক : [ভিতৰপৰা] দিছে যেতিয়া
নলৰ কেলেই ?

সোণমাই : [সৰুকে, অভিযোগেৰে] এবি দিয়ক।

সোণমাইৰ মাক : [ভিতৰপৰা] তামোল নেহি
সোণমাই।

সোণমাই : [সৰুকে] মোক আয়ে মাতিছে, এবি
দিয়ক। [খন্তেক বিৰতি]

অনিকল্প : [হুহুৱিয়াৰ]

সোণমাই : এয়া তামোল।

অনিকল্প : [হুহুত তামোল ভৰাই] বাক, যাওঁ এতিয়া।

সোণমাইৰ মাক : [ওলাই আহি] ভাল বাক।

আপুনি কেতিয়া যাবগৈ ?

অনিকল্প : আছো হুই এদিন।

সোণমাইৰ মাক : তেন্তে খন্তেক বহকচোন। এটা
কাম আছে।

অনিকল্প : [হাঁহি] কি কাম ?

সোণমাইৰ মাক : বহকচোন এখন্তেক। সোণমাই

এইফালে আহচোন।[ফুচফুচাই] ভোক
পিছত আন এখন দিম। এইখন গামোচা দি
সক দেউতাক সেৱা এটা কৰি দিগৈ। পৰহিলৈ
বিহু। বিহু বুলিও দিয়া হ'ব, এনেয়ে সন্মান
দেখুৱাও হ'ব।

অনিকল্প : আবে সোণমাই, চাওঁ ৰবিচোন। তই
এইবোৰ কি কৰিছ ?

সোণমাইৰ মাক : গুৰুজন ঘৰলৈ আহিলে সন্মান
কৰি গামোচা এটুকুৰা দিয়াতো আমাৰ
নিয়মেই। লওক সকদেউতা গামোচাখন।

অনিকল্প : বাক, চাওঁ তোৰ কাগখন সোণমাই।
অ' এতিয়া ক, গামোচা কেলেই দিয়ে ?

সোণমাই : এনেয়ে.....মানে.....

অনিকল্প : আকৰী, মৰম চেনেহ জনাই দিয়ে।
বাক, যাওঁ মই।

সোণমাইৰ মাক : বৰ ভাল লাগে মানুহজন।
বাপেকৰ দৰে আমাক সক মানুহ বুলি ছেই
ছেই নকৰে।

দৃশ্যান্তৰ

সোণমাই : আই সোৱা পিতাই আহিছে।

সোণমাইৰ মাক : যা, যা, বেগেতে পানী এলোটাই
গামোচা এখনে উলিয়াই দেহি। মই জুহালত
জুইকুৰা জলাই দিওঁগৈ। ইস্ বাম, মানুহজন
একেবাৰে ক'লা পৰি আহিছে।

বতন : উস্, বৰ কষ্ট আই। [হুৎ হুই হুই] এই
কেইটা দিননো কোনফালে গ'ল ক'ব নোৱাৰোঁ।
হেব' বজনীও আহিছে, তাকো দিবি পানী-
ছনি এটোপা।

সোণমাইৰ মাক : এনেকৈ লোকৰ কামত দেহাটো

ঘুণীয়া কৰি কি হ'ব ? টকাকে বেছিকৈ
দিব নে সা-সম্পত্তিকে দিব ?

বতন : তথাপি দেচোন নিজৰ কাম বুলি সদায়ে
কৰি আহিছোঁ। এতিয়াও কৰোঁ। ভগৱানে
দেখিছে।সোঁটো বজনী আহিছে।

সোণমাইৰ মাক : ক'তা বজনী দেখোন ঠিকেই
আহিছে। অকণো পোটোকা পৰা নাই।
আপোনাবনো এই অৱস্থা কিয় ?

বতন : হেব' বয়সৰ হিচাপ এটাও আছে নহয় ?
নহয়নে অ' বজনী ?

বজনী : কিহৰ বয়সৰ ব্যৱধানটো ? তুমি নাখাই-
নবৈ কেৱল হাতীটোকে খুৱাই টনকিয়াল কৰি
ৰখাতে ব্যস্ত। তোমাৰ তেনেকুৱা হ'বই।
জানে আই, এওঁ ভাতমুঠিও ঠিক সময়ত
নাখায়।

বতন : এস্, সেই জন্তুটোৰ মোৰ ওপৰতে আশা।
মই কোন সত্তেৰে আওহেলা কৰো ? ভাবি
চাবিহঁকচোন।

সোণমাইৰ মাক : যাব এতিয়া, ইমান কষ্টৰ কাৰণে
কেইদিনমান ছুটি ল'বগৈ।

বতন : মই ছুটি ললে হাতীটোক কোনে চাব ?

সোণমাইৰ মাক : কেলেই ? বজনীয়ে..... ?

বতন : হেঃ, মই নহলে বজনী হাতীৰ ওচৰকে
চাপিব নোৱাৰে।

সোণমাইৰ মাক : ঈশ্বৰে নকৰক আপোনাৰ কাইলৈ
নৰিয়া এটা হলে হাতীটোৱে কিবা আপোনাৰ
অবিহনত লম্বোন দিবনে ? মোজাদাৰে হাতী
বহুৱাই ৰাখিবনে ?

বতন : ভগৱান আছে নহয়। তেনেকুৱা অখস্তৰত
মোক কেলেই পেলাব ?

সোণমাই : পিতায়ে যে আক কি কবাইচ
মহাজনটো পালে। অনিকক ককাইদেউ
মহাজন হলেও ভাল আছিল।

সোণমাইৰ মাক : বাক তই বৰ কথা মাতিব
নালাগে। বজ্জনীক মুখ-হাত ধুবলৈ পানী
দেগৈ যা।

[বজ্জনী আৰু সোণমাই যায়গৈ]

বজ্জনী : । সকলৈ । তই দেখোন আজিকালি অনিকক
ককাইদেউৰ নাম বৰকৈ লয় ?

সোণমাই : হিংসা লাগিছে হ'ব পায়।

বজ্জনী : ডিঙি কাটিম ওঁ। তোকো কাটিম ময়ো
মৰিম।

সোণমাই : । নিমাত।

বজ্জনী : কি হ'ল ? চকুত পানী দেখোন। চাওঁ
ধেমালিহে কৰিছো। চাওঁ সোণ, এনেকুৱাখন
কব কলেই ?

সোণমাই : তুমি মোক ইমান অবিশ্বাস কৰা ?

বজ্জনী : ধেং আকৰা। মনে মনে থাক সোণ।
মই ধেমালিহে কৰিছিলো।

সোণমাই : [হুচকুচাই] এবি দিয়া, আই আহিব
এতিয়া।

[সঙ্গীত : ১৭৬ গীতৰ স্তব]

সোণমাইৰ মাক : আপুনি নো এতিয়া বাতিপুৱাই
ক'লৈ যায় ?

বতন : কলেই ?

সোণমাইৰ মাক : সোণমাইক বাতিপুৱাই পঠিয়ালো
নৈবপৰা পানী আনিবলৈ। ইমান দূৰ বাট
মই পানী আনিব নোৱাৰোঁ। মূৰ ঘূৰায়।
ইপিনে পুখুৰীটোৰো পানী একেবাৰে শুকাল।

বতন : কলেই মোজাদাৰ দেউতাৰ পুখুৰীৰপৰা
নান কলেই ?

সোণমাইৰ মাক : তাৰপৰা পানী আনিবলৈ
নিদিয়ে। কিবা লেতেৰা হয় বোলে পানী।

বতন : কবতো। তহঁতে চাটৈ তাভ নামি পানী
ঘোদালি নষ্ট কৰিছক। বাক, পিছে মইনো
কি কৰিব লাগে এতিয়া ?

সোণমাইৰ মাক : সোণমাইজনী যোৱা বহুত পৰ
হ'ল। তাই নৈতে উটি গ'ল নে আন কিবা
হ'ল এবাৰ চাই আহিব লাগে।

বতন : ধনাই ক'লৈ গ'ল ?

সোণমাইৰ মাক : ক'ব নোৱাৰোঁ। চিঞৰি
চিঞৰি পোৱা নাই।

বতন : বাক, তই পানী এটোপা তৰ্পতা। মই
তাইক চুলি কোছাত ধৰি লৈ আহোঁগৈ।

[সঙ্গীত : খোজৰ শব্দ]

সোণমাই : মোক যাবলৈ দিয়ক অনিকক
ককাইদেউ।

অনিকক : তই আগতে মোক ক, চিনেমা কৰিবলৈ
মোৰ লগত কলিকতালৈ যাবি নে নেয়াৰ ?

সোণমাই : আই পিতাইক শোধিব আপুনি।

অনিকক : নে বজ্জনীক ? [হাঁহে] নহ'লে
ভেজপুৰলৈকে ব'ল।

সোণমাই : মই নাজানো সেইবোৰ।

অনিকক : চাওঁ এইকালে আহচোন।

সোণমাই : কি ?

অনিকক : অকলে কিয় আহ পানী নিবলৈ ?

সোণমাই : কাক লৈ আহিম ?

অনিকক : এই ঠাইটুকুৰা কিমান নিৰ্জন দেখিছ ?

সোণমাই : ওঁ।

অনিকন্ধ : তোক যদি মই ইয়াতে এতিয়া এনেকৈ ধৰোঁ ?

সোণমাই : [কোপাই কোপাই] এৰি দিয়ক, ককাইদেউ আপোনাৰ ভৰিত ধৰিছোঁ এৰি দিয়ক.....এৰি.....উস্, মই চিঞৰি দিম এতিয়া।

অনিকন্ধ : [দুচফুচাই] ইমান ভয় কৰিছ কিয় ? একো নাই.....

সোণমাই : [আতুৰত] পিতাই.....

বতন : কোন ? কোন ? কটা নিধক কুকৰ, বাপেৰক চিনি পোৱা নাই ? চৰিয়াই দাঁত সবাম।

[জোৰেৰে চৰ মাৰে। অনিকন্ধ পলাওঁতে বতনে পিছে পিছে খেদি গৈ আক এগোৰ মাৰে। সোণমানে উচুপে।]

অনিকন্ধ : [দুবপৰা] মই বন্দুক আনো ব'। তোক আজি গুলিয়াই মাৰিম।

বতন : [খঙত কোপাই] মোজাদাৰ দেউতাৰ— অধইচ ল'ৰা তই। যা, বাপেৰে আজি তোক শেষ কৰিব। গৈছো মই।.....ব'ল মৰতী, ঘৰলৈ ব'ল। তই দেখিছোঁ মোক একামোৰ খাবি।

সোণমাই : মই কি কৰিছোঁ.....

বতন : চুপ থাক। ব'ল।

[ডবা বজোৱাৰ শব্দ]

মালভোগ মোজাদাৰ : [দুবপুৰিৰ শব্দ] ওঁম জটাধাৰী প্ৰভু। ভোলানাথ তুমি হব, তুমি হবি, তুমিয়েই সৃষ্টি, হে প্ৰভু.....। আজি দেখোন পূজাৰী বামুণৰ বৰ দেবি ? নহ'ব, পূজাৰী বামুণক কৰি, ইমান দেৱিকৈ গোঁসাই ধুৱাবলৈ

আছিলে, আন বামুণ লম। গোঁসাই ধুৱাই উঠালৈকে মই পানী এটোপা মুখত দিবলৈ বৈ থাকিব লাগে। আক হেব' [দুবপুৰি খোৱাৰ শব্দ] মাতচোন, অনিকন্ধক মাতচোন এবাৰ।

অনিকন্ধ : [প্ৰায় গঙেৰে] কি দেউতা ?

মালভোগ মোজাদাৰ : গোঁসাই ধুৱাই উঠালৈকে মই একো কামত লাগিব নোৱাৰোঁ। এতিয়া কচোন, কুকৰ ধূলি বতন মাউতে তোক চৈধ্য পুৰুষ উজাৰি এই পুৱাতে কিয় গালি পাৰিলে ?

অনিকন্ধ : কিয় আক ? মই তাক মাতিছিলোঁ হাতীটো লৈ অলপ বজাবৰ ফালে যাওঁ বুলি। সি দেখোন জ্বলি উঠিল।

[দুবপুৰিৰ শব্দ]

মোজাদাৰ : জ্বলি উঠিল ?

অনিকন্ধ : জাঙুৰ খাট উঠি ক'লে বোলে বাপেৰে কিমান টকা দিয়ে দিনে নিশাই খাটিবলৈ ? মোৰ হেনো তাক আদেশ দিয়াৰ অধিকাৰ নাই।

[দুবপুৰিৰ শব্দ]

মোজাদাৰ : অধিকাৰ নাই ? বুজিছোঁ, সি বোধকৰোঁ আজিকালি কিবা বাজনৈতিক শিক্ষা পাইছে। হঁ, মোৰ অঞ্চলত শ্ৰমিক কৃষকৰ বৰমাত মই থকালৈকে নচলিব।.....এই কেবপাই, মাত, বজনীক মাত, মহৰীক মাত, এতিয়া গাড়ীৰ কাম কৰা টেকেলা ছটাকো মাত।

[জোৰেৰে দুবপুৰি হোপাৰ শব্দ]

মই সাজি দিয়া বৰ, মোৰ মাটি, মই দিয়া পইচা,

মোৰ ঠাতী—তাকে লৈ সি মোক, মোৰ ল'ৰাক
গালি পাবে ?

[জোৰেৰে পুৰণিৰ চোপাৰ শব্দ ।

[জোৰেৰে মাতে । বজনী ।

বজনী : দেউতা ।

মৌজাদাৰ : ঠাতীটো চলাব পাবিবি ?

বজনী : পাবিম দেউতা ।

মৌজাদাৰ : [পুৰণিৰ ছোপে । যাতক, তই হাতীৰে
এতিয়াও বতনৰ ঘৰটো ভাঙি দৈগৈ । তইতে
ল'গন লৈ যা । ঘৰ ভঙাব পাছত তাক তাৰ
লামলাকটুসহ নি.....নি কি কৰিবি ?.....
নৈত পেলাই দৈগৈ । ওহোঁ, তেতিয়া শান্তি
নহ'ব । শুন, তাক লামলাকটুসহ সপৰিয়ালে
লবিত তুলি নি...তুলি নি...হেৰি কৰ...বেটনী
গাঁৱত যে কুঁঠিয়াৰ শাল পাতিবলৈ খেবৰ চলি
এখন কৰি থৈছোঁ, তাত থৈ আহগৈ । সি
ভিলভিলকৈ শিকক । মোৰ পানীৰ হে মাছ
সি । পানী সিঁচি দিয়াৰ পাছত খেলপোঙা
দিলেহে তাৰ শিকনি হ'ব ।

ডাইভাৰ : তাত অতিপাত কলেবা বেমাৰ হৈছে ।
সেই বেটনী গাঁৱত..... ।

মৌজাদাৰ : [খঙেৰে] কলেবা হোৱা ঠাইলৈ
নপঠিয়াই তাক মই স্বৰ্গৰ অমৃত থকা ঠাইলৈ
পঠিয়ামনে ? তৎক্ষণাৎ যাওঁক ।

[সঙ্গীত আৰু উচ্চ গুৰলৈ উঠি যায় । সোণমাই সকল'ৰাটো
আৰু সোণমাইৰ মাকৰ কান্দোন]

বতন : [খঙত দাঁত কাৰুৰি] তই বজনী মোৰ ঘৰ
ভাঙিবলৈ হাতী লৈ আহিছ ? ইয়াকে কাটো
বাপেকে ।

বহুত মানুহ : এই ধৰ ধৰ, বান্ধ বান্ধ ।

[বতনক মাৰে, মৰাৰ শব্দ]

বতন : [কঁকাই] উস্ মৰিলোঁ ঐ ।

সোণমাইৰ মাক : মানুহজনক মাৰি নেপেলাব ঐ ।

মাকে মাৰক । ঘৰকে ভাঙক । আমি গুচি
যাম ঐ ।

সোণমাই : পিতাইক আৰু নামাৰিব ঐ ।

ঘনাই : [কান্দি কান্দি] পিতাই পিতাই, আমি
যাওঁগৈ বল ।

[ঘৰ ভঙা আৰু গাড়ীত বস্তু তোলাৰ শব্দ । পটভূমিত
কান্দোন আৰু চিঞৰ বাগৰ চলি থাকে ।]

ডাইভাৰ : তোল, বতনক বান্ধিয়েই গাড়ীত তোল ।
ধৰ ধৰ ।

[গাড়ীত খুপুচকৈ পেলোৱাৰ শব্দ]

বতন : উস্ ।

[সোণমাই, সোণমাইৰ মাক, ঘনাইৰ কান্দোন । লৰী ঠোট
কৰে আৰু চলি যায় ।]

পুলিচ বিষয়া : তাৰ পাছত কি হ'ল গাঁওবুঢ়া ?

গাঁওবুঢ়া : তাৰ পাছত ঘটনা বৰ ককণ হ'ল পুলিচ
চাহাব দেউতা । সি বতনে সেই চালিখনৰ
তলতে ঘৈলীয়েকহঁতক এৰি দা এখন লৈ ওলাই
গ'ল । ক'ৰবাৰপৰা সাতদিনমানৰ যুৰত ঘূৰি
আহি দেখিলে ইটোৱে সিটোক সাবটি তাৰ
ঘৈলীয়েক আৰু ল'ৰা-ছোৱালী ছটা কেতিয়াবাই
মৰি আছে । অলপ ওচৰতে থকা দোকানীটোৱে
তাক ক'লে, আটাইকেইটাই বমি কৰি কৰি
পানী পানীকৈ মৰিল । চুবুৰীয়া কোনো মানুহ
ওচৰলৈ নগ'ল বেমাৰৰ ভয়ত ।

পুলিচ বিষয়া : তাৰ পাছত ?

গাঁওবুঢ়া : [লোকে খুন্দা মাৰি ধৰা মাতেৰে] ওচৰৰে

দোকানখনৰপৰা জুই অকণমান নি সি ঘৰটো
জ্বলাই দিলেগৈ। তাৰ পাছৰপৰাই সি একেবাৰে
পাগল।

পুলিচ বিষয়া : ওচৰৰ দোকানত যে অলপতে
মৌজাদাৰৰ পুতেকক ঘুঙলাকৈ পিটিলে, তাত
তেন্তে সি নাই।

গাঁওবুঢ়া : সি থাকিব নোৱাৰেই। তাৰ কথা
কোনে শুনে ? কণল'ৰাৰ ছোৱালীজনী জোৰকৈ
গাড়ীত তুলি ল'ব খোজোতেহে তেওঁক গাঁৱৰ
মানুহে খুন্দিলে।

পুলিচ বিষয়া : কিন্তু ইয়াতো যে গুণ্ডগোল হোৱা
বুলি শুনিছো।

গাঁওবুঢ়া : ইয়াত গুণ্ডগোল একো নাই। আমি
বাইজেহে সিদিনা নামঘৰত বহি সিদ্ধান্ত লৈছো
যে এনেকুৱা অত্যাচাৰী মানুহক গাঁৱৰপৰা
আঁতৰাই নিবলৈ চৰকাৰক ক'ব লাগে। নহ'লে
বক্তাবক্তি হ'ব।

[বহুত দূৰপৰা লাহে লাহে ওচৰলৈ বগ্নে কৈ আহে]

বতন : চব হাতী, চব হাতী, চব হাতী, চব হাতী,
চব হাতী, চব হাতী।

পুলিচ বিষয়া : সেইটো বতন। মাতাচোন তাক।

গাঁওবুঢ়া : অ' বতনকাই, বতনকাই।

বতন : [ওচৰলৈ আহি] কি হ'ল ?

পুলিচ বিষয়া : এই, তই থানালৈ যাবিনে ?

বতন : ওহোঁ। আকো নতুন হাতীত চুঠো মই।
বাক আপুনি কি কৰে ?

পুলিচ বিষয়া : [হাঁহি] ধন ঘটো।

বতন : হে ধনো হাতী বন্ধু, ধনো হাতী। সেই
ধনবো মালিক আছে, কেতিয়া লৈ যাব গমকে
নাপাব।

পুলিচ বিষয়া : চব যদি হাতীয়েই, তেন্তে আমিনো
কি কৰিম ? এই হাতীবোৰ নহ'লে আমি
জীয়াই থাকিম কেনেকৈ ?

বতন : ওঁ বুজিছা, হাতীবোৰ আঁতৰাই নিলে
তোমালোক সিঁচা পুখুৰীৰ মাছবদৰে ধৰফৰাই,
ধেলপোতা দি মৰিবাঁক। আক মই ?—মই
তেতিয়াহে কিবিলি পাৰি চিঞৰিম।—এতিয়া
বুজি পালিওঁক—চব হাতী চব হাতী, চব হাতী,
চব হাতী...চবকাৰো হাতী, চাকৰিও হাতী,
ধনো হাতী, চব হাতী, চব হাতী, হেব ল'ৰাহঁত
বাচিব খুজিছ যদি হাতীৰপৰা নামওঁক।

কেইবাটাও ল'ৰাৰ : আমি হাতীত উঠিমই, মাউত
হমই...।

বতন : [গেদি যায়] কুকুৰহঁত, হাতী নিজৰ কবি
লওঁক। মাউত নহবি। কিমান কম তহঁতক,
কটা অধইচ গক, ব আজি তহঁতক। চব হাতী,
হেব' তহঁতো স্থলত পঢ়ি শুনি একোটা হাতী
হলিওঁক—তহঁতক মাষ্টৰে লাংচিঙেৰে খুচি খুচি
বলাই লৈ ফুৰাব। ঐ হাতী...হাতী...হাতী...
তহঁত চব হাতী।

[কণ্ঠস্বৰ ক্ৰমে দূৰলৈ বিলীন হৈ যায়]

এদিন হঠাৎ গধূলি

হোমেন বৰগোহাঞি

চলিচৰ দেওনাত. তৰি দি এদিন হঠাৎ গধূলি এক নিৰত্ন পৰিবেশত তকণে তাৰ গোপন
মনৰ ছৰাব খুলি দিলে, আৰু বেন এক শ্ৰেণী আতংকত চিকিৰি উঠিল :

The years like great black oxen tread the world,
And God the herdsman goads them from behind,
And I am broken by their passing feet.....

চৰিত্ৰ

প্ৰদীপ : চাইক্ৰিয়াট্ৰিক, মেডিকেল কলেজৰ প্ৰফেচাৰ

ভকণ : নাম কৰা উকিল

হুয়ো কলেজীয়া দিনৰপৰাই অসুস্থবংগ বন্ধু

বাণী :

মিচেচ চৌধুৰী :

ঘোষক : ড° প্রদীপ চম্ভিহা আৰু তৰুণ বৰুৱা কলেজত
পঢ়িবৰ দিনৰপৰাই অস্তৰংগ বন্ধ। বি. এছ. চি. পাছ
কৰি প্ৰদীপে ডাক্তৰী পঢ়িবলৈ গ'ল। পিছত বিলাতৰ
পৰা চাইক্ৰিফাট্ৰিও উচ্চ শিক্ষা লাভ কৰি আহি
এতিয়া মেডিকেল কলেজৰ প্ৰফেচৰ। তৰুণে বি-এল
পাছ কৰি গুৱাহাটীত ওকালত কৰে। দুয়োৰে বয়স
প্ৰায় ৪০ বছৰ। কিবা এটা মোকদ্দমাৰ সন্ধানত
আহি তৰুণে প্ৰদীপৰ ঘৰত আলগী হৈছে। প্ৰায় দহ
বছৰৰ মূৰত দুয়ো বন্ধৰে পুনৰ দেখাদেখি হৈছে।
প্ৰদীপ এতিয়া আবেগিত। তৰুণে বিয়াবাক বৰাইছে,
ল'ৰা-ছোৱালী তিনিটা। এদিন হঠাৎ গম্ভীৰ :

প্ৰদীপ : তৰুণ, তোক লগ পাই আজি যে মোৰ
কি ভাল লাগিছে কি কম। বছৰবছৰ আগৰ
প্ৰথম যৌৱনৰ দিনবোৰলৈ ঘূৰি যোৱা যেন
লাগিছে।

তৰুণ : মই খাতি পাবৰপৰা তই সেই কথাষাৰ
দহবাবমান কলি। কিন্তু প্ৰদীপ, তোৰ
আৰু যৌৱনৰ দিনবোৰলৈ ঘূৰি যোৱা যেন
লাগিব লাগে বিয়। তইতো এতিয়াও ওঠৰ-
কুৰি বছৰৰ আগৰ সেই পিল্পিলিয়া ডেকাটো
হৈয়েই আছে। আমিহে চল্লিচত ভৰি নো
দিওঁতেই একেবাবে বুঢ়া হৈ গ'লোঁ। ডাক্তৰ
মানুহ, তই বোধহয় যৌৱনক ধৰি বখাৰ কিবা
মন্ত্ৰ জান।

প্ৰদীপ : তইনো কি বুঢ়াটো হলি? চুলিবোৰ
সৰি কপালখন কেৱল অলপ বহল হৈছে।
ভালেই হৈছে দে। তোৰ নিচিনা এজন
বিখ্যাত ঝানু উকিলক পিল্পিলিয়া ডেকাটো

যেন দেখিলে ভাল নেদেখি। কপালৰ সামান্য
বলি-বেখা আৰু টপা মূৰটোৰে সৈতে তোক
এতিয়া খুব বিজ্ঞ যেন দেখি।.....আমাৰ
বাক কিমান বছৰৰ মূৰত পুনৰ দেখাদেখি
হ'ল ?

তৰুণ : দহ বছৰ মানেই হ'লনেকি ? মোৰ বিয়াৰ
কেইমাহমানৰ আগতেই গুৱাহাটীৰ চিনেমা
হলত হঠাৎ তোৰ লগত এদিন দেখা হৈছিল।
ভেটিয়াই মই তোক মোৰ বিয়াৰ কথা
কৈছিলোঁ। অহা নব্বৈবছৰ মোৰ বিয়াৰ দহ
বছৰ পূৰ হ'ব।

প্ৰদীপ : দহ বছৰ ? ইতিমধ্যেই আমাৰ জীৱনৰ
পৰা দহটা বছৰ খহি পলিল। বাঃ, সময়বোৰ
যে কেনেকৈ পাৰ হৈ যায় ভাবিলেও আচৰিত
যেন নালাগেনে ? তই যদিও কৈছ যে মই
দেখিবলৈ পিল্পিলিয়া ডেকাটো হৈ আছেঁ,
কিন্তু ভিতৰে ভিতৰে মই একেবাবে বুঢ়া হৈ
গৈছেঁ, জান ? সিদিনা হঠাতে মোৰ মনত
পলিল যে মোৰ বয়স আঠত্ৰিছ হ'ল। চল্লিছত
ভৰি দিবলৈ আৰু মাত্ৰ দুবছৰ বাকী। কথাষাৰ
মনলৈ অহাৰ লগে লগেই মোৰ ৰাজ হাড়ৰ
মাজেদি এনে এটা ঠাণ্ডা শিহৰণ বৈ গ'ল যে
মই প্ৰায় কঁপি উঠিলোঁ। বহুদিনৰ আগতে
ক'ববাত পড়িছিলোঁ যে গ্ৰীক অভিনেত্ৰী মেগিনা
মাকু'ৰিয়ে পয়ত্ৰিছ বছৰমান বয়সৰপৰাই
দিনে-ৰাতিয়ে কেৱল এটা চিন্তাত আতংকিত
হৈ আছিল। চিন্তাটো হ'ল চল্লিছলৈ আৰু
বেছি দিন নাই, চল্লিছ মানেইতো যৌৱনৰ

বিদ্যাস, তাৰ মানে মোৰ যৌৱন শেষ হ'ল, মঠ এতিয়া পাত্ৰানৰ অপনয়নৰ তলৈ পিচলি পৰাৰ দৰে যৌৱনৰ উচ্চ শৃংগৰপৰা প্ৰৌঢ়ৰ অন্ধকাৰ গম্বললৈ তীব্ৰ গতিৰে পিচলি পৰিব ধৰিছে। মোৰো অৱস্থাটো হৈছে প্ৰায় মেগিনা মাকৰিব দাবত।

তৰুণ : না চাহিমসি কি! তুমি মুখত এঠোৱাৰ কি কথা শুনা হোৱা, তোৰ নিজৰ মনতেই যদি ঠৈমান বা। ভয় নাই আত্মক, তেন্তে তুমি জানিব কি সন্ধ্যা কৰিব।

প্ৰদীপ : তই সিকত কৈছ তৰুণ। সৰাটোৱাইটো হ'ল জাচল সন্ধ্যা। মোৰ কথা বাক বাদেও দে। সি ফায়োড সনপ্ত জীবন ধৰি ঘাইকৈ কেৱল এটা শিক্ষাৰ্থ প্ৰচাৰ কাৰ্ণীছিল যে মানুহে জীৱনত সুখা হ'বলৈ হ'লে আটাইতকৈ যিটো বস্তু বেছি প্ৰয়োজন সেহিটো হ'ল emotional honesty, অৰ্থাৎ নিজৰ মনত বিবেচনা। দংশন হ'ব পৰাকৈ কোনো কামেত লুকাই চুপকৈ কৰিব নাপায়, সেও যথেষ্ট কি কাৰ্ণীয়া জ্ঞান? হৈমন্তিক জীৱিত থকা অৱস্থাতে খুলখালিয়েক মীনা বাণী হৈছে আগত বহু বছৰ ধৰি গোপনে প্ৰেম বৰিছিল। বিজন মানুহে সমগ্ৰ মানৱ জাতিৰ মানসিক ৰোগৰ চিকিৎসা কৰিবলৈ আগ বাঢ়িছিল, সেই মানুহজনে নিজেও গোটেই জীৱন ধৰি ভুগিছিল বদ হজমা, পেটা বিষ আৰু মিগ্ৰেইনৰপৰা। এই আটাইবোৰেই হ'ল স্নায়বিক আৰু মানসিক অসুখৰ লক্ষণ। ইয়াকেই বোলে বেজনা নাকতে খব।

তৰুণ : [হাঁহি] তাৰ মানে—Physician, heal

thyself firstতই বিয়া কৰ প্ৰদীপ। বিয়া কৰিলেই চব ঠিক হৈ যাব। তোৰ নিচিনা এটা বিলাত পাছ কৰা ডাক্তৰ, মেডিকেল কলেজৰ প্ৰফেচৰ, গ্ৰীক্ গডৰ নিচিনা চেহেৰা—এনেবুৱা এটা মানুহে আঠত্ৰিছ বছৰ বয়সলৈকে বিয়া নকৰাকৈ থকাৰ কিবা মানে হয়নেকি? মইতো কল্পনাও কৰিব নোৱাৰো—তোৰ নিচিনা এটা মানুহে ইমান দিনে দাং বনলা হৈ থকাৰ কি কাৰণ থাকিব পাৰে?

প্ৰদীপ : এটাই মাত্ৰ কাৰণ থাকিব পাৰে প্ৰদীপ : ভয়

তৰুণ : কি?

প্ৰদীপ : ভয়।

তৰুণ : ভয়? কিহৰ ভয়?

প্ৰদীপ : বাক মোৰ কথা বাদ দে। বিয়া কৰাই সংসাৰ কৰি তোৰ নিজৰ খুব ভাল লাগিছে নহয়?

তৰুণ : ভাল? ওঁ ওঁ, ভাল লাগিছেতো। ভাল লাগেই। ...তলে লাখ লাখ কোটি কোটি মানুহে বিয়া কৰাৰ কিয়?

প্ৰদীপ : আটাইতকৈ আচৰিত কথা কি, বৰকলী ধৰ্মৰাজৰ এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰত যুধিষ্ঠিৰে কি উত্তৰ দিছিল মনত নাই? চকুৰ আগতে মুহূৰ্ত্তে মুহূৰ্ত্তে মানুহ মৰি থকা দেখিও যে মানুহে জীৱনটোক আকুলি থাকিব খোজে—কিমাম্ভগম অতঃপৰম! বিয়া কৰাই আনি অসুখী হোৱা দেখিওতো মানুহে বিয়া কৰাব পাৰে।

তৰুণ : বিয়া কৰাই চৰেইতো আৰু অসুখী হোৱা

নাই। অসুখী দম্পতীতকৈ সুখী দম্পতীর সংখ্যাই সংসারত নিশ্চয় বেছি।

প্রদীপ : তার মানে বুজিলো—তয়ো সেই সুখী মানুষবোবর ভিতরবে এটা। তোব ঘৈণীয়েবকতো মই দেখাট নাই। পূব পুনীয়া নেকি অ' ? তোক লগ পাই মই থাকো সেই চেঙেলীয়া দিনবোবলৈ ধূবি গৈছে। কথা-বোবো তেনেকৈয়ে পাতিছে। তই বেয়া নাপাবি থাকো।

তকণ : ধেং কিয় বেয়া পাম। মোব চকুত নিশ্চয় ধুনায়া। নহলে বিয়া কবালো কিয় ?

প্রদীপ : প্রেম কবি বিয়া নবিছিলি, নহয় ?

তকণ : প্রেম ? আজি তোব হৈছে কি প্রদীপ ? টাইম-মেচিনত নিয়াব দৰে তই মোক বহু বছর আগব ঘোরনব সেই উন্মাদ দিনবোবলৈ ঘূবাই লৈ গৈছ। কত দিন যে অতীতল বুকলৈ ঘূবি চাবলৈ সময় পোরা নাই। ঘন আক কাছাবী, গুন আক নাবী ধমন, ঈশিয়ান পেনাল কোড, আক মকেল—এইবোবল মাজতেই জীৱনটো যে কেতিয়া কোনকৈ শেষ হৈ গ'ল কবই নাবিবিলা। ভাবিলেও আচৰিত লাগে—এদিন ময়ো প্রেম কবিছিলো.....

দৃশ্যান্তর : ফ্রেচবেক

বাণী : এই, একেধৰে গছজোপাব ফালে কি চাই আছা তুমি ? মই আহিছোঁ, দেখা নাইনেকি ?

[তকণে একো উত্তৰ নিদি নীৰৱ হৈ থাকে]

বাণী : হৈছে কি তোমাব আজি ? কথা ক'বলৈ পাহৰিলানেকি তুমি ?

তকণ : মই তোমাব কাৰণে কিমান সময়বপৰা ভগাত বৈ আছোঁ জানা ?

বাণী : কিমান সময় ?

তকণ : এক যুগ। নহয়, এক যুগবো বোধহয় বেছি হ'ব। মোব এনেকুৱাতে অস্থূল হৈছে, মই যেন ইয়াত তোমাব কাৰণে বহু যুগ বহু শতাব্দী ধৰি অসাম দৈয়েবে অপেক্ষা কৰি আছোঁ।.....চাবিটা বজাত আহিম বুলি সময় দি ইমান দেৱী কৰিলা কিয় ? এতিয়া কেইটা বাজিছে খবৰ আছেনে নাই ?

বাণী : কেইটা বাজিছে ?

তকণ : পাঁচটা। পূবা এক ঘণ্টা তুমি মোক অপেক্ষা কৰাট বখাট গৈছ। অৱশেষত বাটৰ মানুহে মোক ঘূৰি ধূবি চোৱা হৈছে।

বাণী : থিলুখিলাই ঠাতি। অ'—তাব মানে তোমাব ভানাত এঘণ্টা মানে পূবা এটা যুগ। নহয়, নহয়, এটা যুগ নহয়, বহু যুগ, বহু শতাব্দী....

তকণ : ধেমালি এয়া। তুমিতো আক প্রেমত পৰা নাই যে প্রেয়সী আহিব বুলি এনেকৈ এঘণ্টা সময় ধৰি অপেক্ষা কৰি থকাৰ যন্ত্ৰণাখিনি বুজিবা। তুমি আছিছা কেৱল কিছু সময় মোল লগত ফাৰ্ট্ কৰি মোক ধন্য কৰিবলৈ। মোব দুখ তুমি কি বুজিবা !

বাণী : এই, ইমান বেয়া কথা মুখত আনিবলৈ তোমাব বেয়া লগা নাইনে ?.....আই অ' মোব সোণটো, ধমক খাই মুখখন দেখোন একেবাৰে কন্দনা মূৱা কেঁচুৱা ল'ৰা এটাৰ দৰে হৈ গ'ল। তেনেকুৱা নকৰিবা। মোব বেয়া লাগে নহয়। মোবেই বাক মহা অপৰাধ হৈছে, মাফ্ খুজিছোঁ। এতিয়া যাওঁ ব'লা।

তৰুণ : [বাণীৰ মূণ্ড আদৰৰ মাত শুনি তাৰ অভিমান
জাগিল] প্ৰথমে তুমি মোক কোৱা, কিমান
সময় তুমি নোণ লগত থাকিব পাৰিবা।

বাণী : কিমান সময় আক। এই ধৰা সন্ধ্যা ছয়
বজা পৰ্যন্ত।

তৰুণ : পাগলনেকি ? এতিয়া হঠাতে চাবৈ পাঁচটা
বাজিলেই। য'লৈ যাম তালৈ গৈ পাওঁতেই
ছয়টা বাজি যাব।……আজি তোমাক মত
বাতি নটা বজাব আগতে এনি নিদিওঁ।

বাণী : ফাঁচী বজাব দোকান এখনলৈ যাওঁ বুলি
মাক ফাঁকি দি আহিছে। নটা বজালৈকে
বাতিবত থাকিবলৈ ত'লে মাথোত পুলিচক
খবৰ দিব……পিছে ক'লে যাবা তাকেই
নক'লা দেখোন।

তৰুণ : থাবলি পাব হৈ পাতাবৰ ফালে গৈ
থাকে ব'লা। য'তেই নিৰ্জন ঠাই পাম তাতেই
বহিম।

বাণী : মই কিন্তু তোমাক এতিয়াই কৈ থৈছোঁ।
সাতটা বজাতকৈ এক মিনিট সময়ো বহিকৈ
মই বাতিবত থাকিব নোৱাৰো।

দৃশ্যান্তৰ

তৰুণ : বাণী।

বাণী : কি ?

তৰুণ : মোৰ কেনেকুৱা লাগিছে জান। ?

বাণী : কেনেকুৱা লাগিছে ?

তৰুণ : এই মুহূৰ্ত্ততে মোৰ মৰি যাবলৈ মন গৈছে।

বাণী : কিয় ?

তৰুণ : ইমান সুখ মোৰ সহ্য নহয়।

বাণী : মোৰো।

তৰুণ : বাণী।

বাণী : কি ?

তৰুণ : এটা কথা কওঁ ?

বাণী : কোৱা।

তৰুণ : মই তোমাক খুব ভাল পাওঁ।

বাণী : [সকলৈ মূৰু হাঁহি এটা মাৰি] কিমান ভাল
পোৱা ?

তৰুণ : মই তোমাক যিমান ভাল পাওঁ—পৃথিৱীৰ
কোনো পুকৰে কোনো তিবোতাক কোনো
দিনেই সিমানে ভাল পোৱা নাছিল।

বাণী : কথাটো আক এবাৰ কোৱাচোন। তোমাৰ
মুখত এই কথাষাৰ এশ বাৰ, এহেজাৰ বাৰ,
এক লাখ বাৰ শুনিবলৈ মোৰ মন যায়।

তৰুণ : মই তোমাক খুব ভাল পাওঁ। মই তোমাক
খুব ভাল পাওঁ……

বাণী : হৈছে, হৈছে, ইমানতে আক ক্ষান্ত দিয়া।
…… এই, এই, কি কৰা, আবে, আবে, তুমি
কি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিল পাৰ্হবি গলানেকি ?

তৰুণ : কি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলোঁ ?

বাণী : বা……তেও এতিয়া পাৰ্হবিয়েই গ'ল নিজে
কৰা প্ৰতিজ্ঞাটোকে। তুমি প্ৰতিজ্ঞা কৰা
নাছিলানে যে বিয়াৰ আগতে তুমি, তুমি……

তৰুণ : তোমাৰ শৰীৰ স্পৰ্শ নকৰোঁ ?

বাণী : পিছে এতিয়া কিয় প্ৰতিজ্ঞা ভংগ কৰিব
খুজিছা ?

তৰুণ : মই আক অপেক্ষা কৰিব নোৱাৰোঁ বাণী।
হয় তুমি সোনকালে বিয়াৰ দিন ঠিক কৰা,
নহলে মই প্ৰতিজ্ঞা ভংগ কৰিম।

বাণী : বিয়াৰ দিনটো হ'বলা ছোৱালীয়েহে ঠিক
কৰে ? তুমি তামোল-পাণৰ শৰাই এখন লৈ

দেউতাব ওচৰলৈ ছোৱালী খুজিবলৈ নোযোৱা
কিয় ?

তৰুণ : যাম যাম বাণী, মই অতি সোনকালেই
কিজানি কাইলৈ বা পৰহিলৈকে তোমাব
দেউতাবাব ওচৰলৈ তেখেতৰ কন্যা-বহুটি
ভিক্ষা কৰিবলৈ যাম। কিন্তু মই এটা ডাঙৰ
অন্তৰ্দ্বন্দ্বত ভুগিছো বাণী। মই এহাতে
তোমাক অতি সোনকালে, এই মুহূৰ্ত্ততে,
সম্পূৰ্ণ নিজৰ কৰি পাব খোজোঁ, বিবাহিতা
পত্নী ৰূপে পাব খোজোঁ; গানহাতে থাকোঁ
মই এই প্ৰেমৰ সময়খিনি প্ৰতীক্ষাৰ সময়খিনি
স্বপ্নৰ সময়খিনি যিমান পাৰোঁ দীঘলীয়া কৰিব
খোজোঁ। এবাব বিয়াখন হৈ গ'লেইতো
আক.....

বাণী : বুজিছো, বুজিছো, তোমাব মনত খুব ভয়
আছে যে এবাব বিয়াখন হৈ গলেই famili-
arity will breed contempt.

তৰুণ : Not only contempt, familiarity
will breed babies also.

বাণী : ধেং, গমভা ক'বাব।

তৰুণ : ধেমালি এবা বাণী তুমি আজি মোক
এটা কথা দিব লাগিব।

বাণী : কি কথা ?

তৰুণ : তুমি মোক কথা দিব লাগিব যে তুমি
কেৱল এই জনমতে নহয়, অহা জনমতো,
তাৰ পিছৰ জনমতো, তাৰ পিছৰ জনমতো
মোৰ পত্নী হৈ থাকিব।

বাণী : বাঃ প্ৰেমৰ কি পৰাকাস্তা !.....এই
কথাবাৰ তুমি আজিৰপৰা আক বিশ বছৰৰ
মুৰত মোক শূৰিবা। তেতিয়া মই তাৰ উত্তৰ

দিম। তোমালোকৰ মতা-মাহুতবোৰক চিনি
পাবলৈ আমাব আক বাকী আছেনেকি ?
তিবোতাৰ দেহত যিমানদিন ৰূপ-যৌৱন থাকে
সিমান দিনলৈকে কেৱল তোমালোকৰ মুখত
মিঠা মিঠা কথা ৰূপ-যৌৱন জ্বহি-খহি শেষ
হৈ যিদিনা বুঢ়ী হয়—সেইদিনা দেখিমচোন
তোমাব মুখত কিমান এনেকুৱা কথা ওলায়।

তৰুণ : তোমাব মনত ইমান বিষ আছিল বুলি
মই জনাই নাছিলো বাণী। বাপ, বে বাপ,
মুখৰ কথাবেই দেগোন তুমি মাহুতৰ কলিজা
পুৰি ছাই কৰি দিব পাৰ। তুমি যিদিনা
বুঢ়ী হ'বা মই কিন্তু সেইদিনাও ঠিক আজিৰ
নিচিনাই ডেকা হৈ থাকিম, নহয় ?.....বাণী,
তুমি অতি নীচ, অতি নিষ্ঠুৰ। যোৱা,
আজিৰপৰা আক তোমাব লগত মোৰ কোনো
সম্পৰ্ক নাই।

বাণী : এই, তেনেকৈ নকবা। তোমাব খা
উঠিলে, তোমাব মনত তখ লাগিলে মোৰ মৰি
যাবৰ মন যায় জানা। মাহুতে যিটো বস্তুক
জীবনত আটাইতকৈ বেছিকৈ মূল্য দিয়ে
সেইটো বস্তু কেনেকৈ তেবাই বুলিয়েই
মাহুতৰ আটাইতকৈ বেছিকৈ ভয় নহয়
জানোঁ ? তুমি মোক অমৃতৰ আশ্বাদ দিছা।
এই কাৰণেইতো মোৰ ভয় ইমান বেছি। এই
অমৃতৰ আশ্বাদ যদি কেতিয়াও নাপালো-
ঠেঁতেন, তেন্তে তাক হেৰুৱাব ভয়ো মোৰ
মনত কেতিয়াও নোসোমালঠেঁতেন। কিন্তু
এতিয়া এই অমৃতৰ লগে লগে অতি ভয়ংকৰ
ভয়ৰ বিৰোধ তুমি মোৰ মনত সূমুৱাই দিছা।
এই ভয় মোৰ জীৱনৰ চিৰ-লগৰীয়া হৈ

ব'ব,এই, মুখখন ভেনেকুৱা কবি আচা
কিয় ? মই কিন্তু কান্দি দিম এতিয়া।
তুনা, তুনা, আকৌ এবাৰ কোৱাচোন মোক
সেই কথাগান—তুমি মোক খুব ভাল পোৱা।
আক এবাৰ মাত্ৰ কোৱা। মই তোমাক এটা
পুৰস্কাৰ দিম।

তৰুণ : কি ?

বাণী : মই তোমাক এবাৰ—মাত্ৰ এবাৰ—তোমাৰ
প্ৰতিজ্ঞা ভংগ কৰিবলৈ দিম।

তৰুণ : কিন্তু বাণী—তোমাৰ পুৰস্কাৰ লোৱাৰ
ক্ষমতা মোৰ নাই।

বাণী : কিয় ?

তৰুণ : Never seek to tell thy love

Love that never told can be,
For the gentle wind doth move
Silently, invisibly.

দৃশ্যানুৱ

[ফ্ৰেচবেকৰ পৰপট]

প্ৰদীপ : বাঃ বাঃ তৰুণ, শুনিয়েই মই কি যেন এটা
বোমাঞ্চ গল্পভৱ কৰিছোঁ। বাই।ও নাহিলে
এনেয়ে কোৱা নাছিল যে বোমাটিক প্ৰেমেই
হ'ল, জীৱনৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ আৰু মূল্যবান
অভিজ্ঞতা : যি মানুহে জীৱনত এগাবো এই
বোমাটিক প্ৰেমৰ আশ্বাদ পোৱা নাই তেওঁ
জীৱনৰ মাধুৰ্য্যবপৰাই বঞ্চিত হৈছে। সেই-
ফালৰপৰা চাবলৈ গ'লে মোৰ জীৱনটোতো
এখন মকতুমি—নহয় জানো ?পিছে
এটা কথা নহয়। তোক ঘৈণীয়েৰে যি বিশ
বছৰ সময় দিছিল তাৰতো দহবছৰ পাৰ হৈ
গ'ল। এতিয়া পিছে তোৰ মতি-গতি কেনে-

কুৱা ? এতিয়াও তই ঘৈণীয়েৰক অহা সাতটা
জন্মৰ কাৰণে ঘৈণী চিছাপে পাবলৈ ইচ্ছা কৰি
আছনে নাই ?

তৰুণ : নিজেতো বিয়া-বাক নকৰিলিয়েই, বিবাহিত
জীৱনৰ সুখ তাক আৰাম তই কি বুজিবি !
সাজা প্ৰেম হ'ল মদৰ নিচিনা, যিমানেই
পুৰণি হয় সিমানেই তাৰ নিচা বাঢ়ে।

প্ৰদীপ : মদৰ নাম লৈ তই ভাল কথাটো মোক
মনত পেলাই দিলি তৰুণ। বহুত পৰৱৰ্তী
তোক কথা এটা সেধো সোধা বুলি ভাবি
আছোঁ, কথাৰ মাজত ফুৰ্চতেই পোৱা নাই।
মই বাতি বাতি আজিকালি অলপমান ড্ৰিংক
কৰোঁ। অকলশৰীয়া মানুহ, তাকে নকৰিনো
আৰু কি কৰিবি ! খাবি নেকি তয়ো অকণমান ?
তৰুত হল ঘৰ-সংসাৰী respectable মানুহ,
জোৰকৈ ক'বলৈ ভয়ো লাগে।

তৰুণ : বহুত বছৰ ধৰি সেইবোৰ খোৱাৰ অভ্যাসেই
নাই প্ৰদীপ। পিছে আজি দে বাক অকণমান।
আজি এটা special occasion। কেচটোৰ
কাৰণে যেতিয়া ইয়ালৈ আহিব লগা হ'ল,
মোৰ মজ্জল চাকিট হাউচতে মোৰ থকাৰ দিহা
কৰিব খুজিছিল। হঠাৎ মোৰ তোৰ কথা
মনত পৰিল। দহবছৰৰ মূৰত তোক লগ
পাইছো, তোক নহয় যেন মোৰ নিজৰ
হেনোৱা অভীতটোকেই পুনৰ ঘূৰাই পাইছো,
তোৰ company আজি মই সম্পূৰ্ণৰূপে
enjoy কৰিব খোজোঁ।

[প্ৰদীপ আঁতৰি যোৱা, কাৰ্ভাৰ শুলি বটল উলিওৱা,
ওচৰ চাপি অহা আৰু গ্লাছ আৰু বটলৰ শব্দ শুনা
যায়]

প্রদীপ : কি খাবি ?

তরুণ : হেব মই ড্রিংকৰ কনচাঁৰ নহয়, মোৰ মুখত
ব্রাণ্ডি যি, হুইস্কি জিন্ বামো সেই একেই।
তোৰ যি খুচি তাকে দে।

প্রদীপ : স্কট্চ হুইস্কিকে অলপমান খা।

[মদ ঢলাৰ শব্দ]

তরুণ : চিয়েবচ্।

প্রদীপ : চিয়েবচ্।

তরুণ : উহ্, বৰ ভাল লাগিছে য' প্রদীপ। জিভাত
পৰাব লগে লগেই একেবাবে অমৃত খে'য়া
যেন লাগিছে। প্রায় এবছৰৰ মূৰত মদ খাওঁ।
এবছৰৰ আগতে কলিকতাত এজন বন্ধুৰ
পাল্লাত পৰি ড্রিংক্ কৰিব লগা হৈছিল।

প্রদীপ : তই দেগোন পানী খোৱাৰ দৰে একেবাবে
সোহা মাৰি খাই পেলালি। লাহে লাহে
আবাম কৰি খা। তইতো এতিয়া ক'তো
ট্ৰেইন্ ধৰিবলৈ যাব নালাগে। আক এক
পেগ্ ল।

[মদ ঢলাৰ শব্দ]

তরুণ : মোৰ এইটোৱেই এটা বৰ বেয়া অভ্যাস
প্রদীপ। মদ খালে মই অকণ অকণকৈ 'চিপ'
কৰি খাব নোৱাৰোঁ। তৎক্ষণাত্ মোক 'কিক্'টো
পাবলৈ লাগে। চাওঁ এটা চিগাৰেট দাচোন।
সাধাৰণতে মই চিগাৰেট নাখাওঁ। কিন্তু মদ
মুখত পৰিলেই মোৰ চিগাৰেট খাবলৈ মন
যায়।

প্রদীপ : ওঁ, মেডিকেল চায়েন্সেও এতিয়া মদৰ
লগত চিগাৰেটৰ সম্পৰ্ক আৱিষ্কাৰ কৰিছে।
মদে যি emotional disturbance সৃষ্টি

কৰে তাৰ balance বাধিবৰ কাৰণেই মাহুছে
চিগাৰেট খোৱাৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ কৰে।

[বড়ীত ঢং ঢংকৈ নটা বজাব শব্দ শুনা যায়]

প্রদীপ : নটা বাজিলেই। বাতি ইমান হৈছে বুলি
মই ভবাই নাছিলোঁ। তোৰ তাত কেইটা
বজাত খোৱাৰ অভ্যাস ?

তরুণ : [মাত্ৰ নিচা ধৰি অহাৰ লক্ষণ কুটি উঠে] বাদ
দে এতিয়া ভাতৰ কথা। ভাততো সদায়
খায়েই আছে। আজি কেৱল মদকে খাম।
.....আচ্চা প্রদীপ, এটা কথা সঁচাকৈ কচোন
মোক—তই বাক বিয়া নকৰিলি কিয় ? Has
there been never any woman in
your life ?

প্রদীপ : [হাঁহি] জীৱনত তিবোতা নথকাকৈ
থকাটো কেনেকৈ সম্ভৱ ? মা, ভনী, পেহী,
মাহী—কত তিবোতাইতো জীৱনত আছে।

তরুণ : চূপতি নকৰিবি। মই কি কৈছো। তই খুব
ভালকৈয়ে বুজিছ। ওই কেতিয়াও প্ৰেমত পৰা
নাছিলিনে ? কেতিয়াও কোনো তিবোতাক....

প্রদীপ : হৈছে হৈছে, বাক্যটো শেষ নকৰিলেও মই
বুজিব পাৰোঁ। তোক দেখোন মই কলোৱেই
তরুণ, মই বিয়া নকৰিলোঁ—তাৰ কাৰণ ভয়।

তরুণ : এই ভয়টো কিহৰ ভয় ?

প্রদীপ : এই ভয় যে কিহৰ ভয় সেইটো ব্যাখ্যা
কৰিবলৈ যোৱাটোৱেই হ'ল জীৱনৰ আটাই-
তকৈ ভয়ৰ কথা। তাকে কৰিবলৈ হ'লে মই
মোৰ গোটেই ভিতৰখন, মোৰ সমগ্ৰ জীৱনটো
সম্পূৰ্ণৰূপে খুলি-খালি তোৰ আগত দেখুৱাব
লাগিব ; আন কথাও ক'বলৈ গ'লে মই তোৰ
আগত সম্পূৰ্ণৰূপে নগ্ন হৈ থিয় হ'ব লাগিব।

মানুহৰ দৈহিক নগ্নতা কেৱল লজ্জাকৰ বা
অস্বস্তিকৰ; কিন্তু এই spiritual disro-
bing, spiritual nakedness, মানসিক
নগ্নতা, সি এটা ভয়ংকৰ কথা। তকণ, সি এটা
অসম্ভৱ কথা। কোনো মানুহে স্বেচ্ছাই, স্বজ্ঞানে
সেইটো কৰিব নোৱাৰে। জগতৰ লগত প্ৰত্যেক
মানুহৰ সম্পৰ্কটোৱেই এনেকুৱা যে প্ৰত্যেক
মানুহৰে অস্তবৰ গভীৰম সত্যটো হ'ল—

আমাৰ হৃদয় প্ৰাণ সকলি কৰেছি দান
কেবল শৰমখানি বেখেছি।

চাতিয়া নিজেৰ পানে নিশিদিন সাবধানে
সযতনে আপনাবে ঢেকেছি ॥

তকণ : ওঁ বুজিলোঁ। দে, আৰু অলপ মদ দে।
মোৰ আজি খুব মদ খাবলৈ মন গৈছে।
[মদ ঢলাৰ শব্দ] কোনো মানুহে স্বেচ্ছাই,
সজ্ঞানে নিজৰ হৃদয়খন আনক উদঙাই দেখুৱাব
নোৱাৰে। কিন্তু তহত চাইক্ৰিয়াট্ৰিষ্টবোৰে
ত'লে এতৰপ এতৰপকৈ মনৰ সকলো আবৰণ
খুলি আনক সম্পূৰ্ণ নগ্ন কৰি পেলায়।...বাক
প্ৰদীপ, তই বাক কোনোবা মানুহক সম্পূৰ্ণ
নগ্ন ৰূপত—I mean, spiritually নগ্ন
ৰূপত দেখিছনে?

প্ৰদীপ : ওঠোঁ, নাই দেখা। কাৰোবাক যে সম্পূৰ্ণ
নগ্ন কৰি পেলাব পাৰি সেই কথাও মই বিশ্বাস
নকৰোঁ।

তকণ : কিয়?

প্ৰদীপ : বামাৱণত নে পুৰাণত এটা গল্প আছে।
এজন মানুহে বহু বছৰ ধৰি শিৱৰ প্ৰাৰ্থনা
কৰিছিল। প্ৰাৰ্থনাত সন্তুষ্ট হৈ শিৱই বৰ দিব
খোজাত মানুহজনে ক'লে, 'মোক এই বৰ

দিয়ক—যাতে মই সকলো মানুহৰে মনৰ অব্যক্ত
কথাবোৰো জানিব পাৰোঁ।' শিৱই মানুহজনক
সেইটো বৰকে দি দিলে। বৰ পোৱাৰ পিছত
মানুহজনে সকলো মানুহৰে মনৰ কথা জানিব
পৰা হ'ল। কিছুদিনৰ পিছত মানুহজন আকৌ
প্ৰাৰ্থনাত বহিল। শিৱই পুনৰ তেওঁৰ আগত
দেখা দি শূন্যিলে—'আৰু কি লগা হ'ল
তোমাক?' মানুহজনে ক'লে, 'আপুনি মোক
যি বৰ দিছিল সেইটো ঘূৰাই লওক প্ৰভু!
আপোনাৰ বৰ পোৱাৰ পিছত মই প্ৰত্যেক
মানুহৰে অস্তবৰ এনে এটা পৰিচয় পাব ধৰিছোঁ
যে মানুহৰ মাজত জীৱন ধাৰণ কৰা মোৰ পক্ষে
অসম্ভৱ হৈ পৰিছে। যাক হয়তো ইমান দিনে
সাধু-মহাত্মা বুলি জানি আহিছোঁ। তেওঁৰ
অস্তবত আছে নৰ-হত্যাৰ বাসনা; যাক সতী-
সাধ্বী বুলি পূজা কৰি আহিছোঁ তেওঁ হয়তো
মনে মনে দ্বিচাৰিলী। এতিয়া মোৰ বিশ্বাস
হৈছে যে মানুহে যদি প্ৰত্যেক মানুহৰে অস্তবৰ
আচল ৰূপটো জানিবলৈ হয় তেন্তে কোনো
মানুহেই সংসাৰত সুখে-শান্তিৰে বাস কৰিব
নোৱাৰিব। অজ্ঞতাই হ'ল একমাত্ৰ আশীৰ্বাদ।'।

তকণ : ওঁ ওঁ ওঁ। [কিছু সময় খুব চিন্তিতভাৱে নীৰৱে
মদ খাবলৈ ধৰি]

প্ৰদীপ : এখন নতুন বেকৰ্ড কিনিছোঁ। ববিশংকৰৰ
চেতাৰ বাজনা শুনিবি?

তকণ : [অন্তমনস্তাৱে] ওঁ।

[কিছু সময় বাজনা চলি থাকে। তকণ আৰু প্ৰদীপ দুয়ো
নীৰৱ হৈ থাকে।]

তকণ : [বঠাং বেকৰ্ডখন বন্ধ কৰি দি] মোৰ আজি
গান-বাজনা একো ভাল লগা নাই।

প্রদীপ : কিয় ?

তরুণ : পুখুরী এটা তলিলৈকে বোদালি দিলে বোকাবোৰ যেনেকৈ ওপৰলৈ উঠি আহে, বৰিশংকৰৰ চেতাবেও মোৰ মনটো তেনেকৈ বোদালি দিছে।...প্রদীপ, আক মদ আছেনে নাই ?

প্রদীপ : আছে। কিন্তু স্কট্চ, আক নাই। সেই-খিনিয়েই আছিল। বামৰ বটল এটা আছে। খাবি ?

তরুণ : বাম-লক্ষণ যি আছে চব্, আন। মই আজি মদ খাই অলপ মাতাল হ'ব খুজিছোঁ। তোৰ কিবা আপত্তি আছেনেকি ?

প্রদীপ : মদ খাই মাতাল হ' মোৰ আপত্তি নাই। কেৱল ওচৰৰ মাহুহে শুনাকৈ চিঞৰ-বাখৰ নকৰিবি।

[প্রদীপে মদ আক পানী ঢালে]

তরুণ : বচ্, বচ্, আক পানী নিদিবি। মই মদ নাখালে নাখাওঁ, খালে মোৰ অভ্যাসটো হ'ল চেটাবটনৰ নিচিনা : I do not care where water goes unless it goes to my wine. [মদ খায়] আজি মই খুব মদ খাম প্রদীপ, আজি মই নিজকে সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা দিম। বাক প্রদীপ কচোন, মোক খুব বুঢ়া মাহুহৰ নিচিনা দেখিনেকি ?

প্রদীপ : কিনো কথা ক'ব অ'। তোৰ বয়স এতিয়াও চল্লিছ হোৱাই নাই। এতিয়াই তোক বুঢ়াৰ নিচিনা কিয় দেখিব ?

তরুণ : তয়েই দেখোন অলপ আগতে কৈছিলি, মোৰ কপালৰ আগৰ চুলিবোৰ সৰি যুৰটো টপা হৈছে, কপালত বলি-বেথা পৰিছে, মোক

বিজ্ঞৰ নিচিনা দেখা হৈছে, অৰ্থাৎ এক কথাত ক'বলৈ গ'লে মোক বুঢ়াৰ নিচিনা দেখা হৈছে।

প্রদীপ : মই কেতিয়াও কোৱা নাছিলোঁ যে তোক বুঢ়াৰ নিচিনা দেখা হৈছে। সেইয়াৰ কথা তই নিজেই লগাই লৈছ। বিজ্ঞ হলেই যে বুঢ়াৰ নিচিনা দেখিব লাগিব তাৰ কি মানে আছে ?

তরুণ : তোৰ আগত আক গোপন কৰি কি লাভ প্রদীপ, আজি কিছুদিনৰপৰা কি এটা গোপন যন্ত্ৰণাই মোক খাই মাৰিছে জান ? প্রতি মুহূৰ্ত্ততেই মোৰ মনৰপৰা এই চিন্তা স্ফুৰি উঠিছে যে মই বুঢ়া হ'বলৈ আগ বাঢ়িছোঁ, যৌৱন-টো ভালকৈ ভোগ কৰিবলৈ নো পাওঁতেই সি কোন ভালকত মোৰ হাতৰপৰা সৰি পৰি গ'ল। সকলোৰে অলক্ষিতে মই মোৰ সেই হেৰোৱা যৌৱনক বিচাৰি কুৰোঁ। আয়নাৰ সমুখত বহি লৈ মই মোৰ টপা কপালখনত হাত মোহাবোঁ, ক'ত কোন ভাল চুলি পৰিছে তাকে পিটপিটকৈ বিচাৰি কুৰোঁ, অশ্রুবীৰণ যন্ত্ৰেৰে জীবাণু চোৱাৰ দৰে মই মোৰ মুখত বলি-বেথাবোৰ পৰীক্ষা কৰোঁ। টেবুল-জুতি মুখাত সন্মুখত লৈ পেট-বেমাৰী সোলা বুঢ়া এটাই নিজৰ ভাগ্যক বিকাৰ দিয়াৰ দৰে ময়ো মোৰ ভাগ্যক বিকাৰ দিওঁ। পৃথিৱীত ইমান ভোগৰ বস্তু আছে, অথচ সেইবোৰৰ তিল মাজ জুতি লবলৈ নো পাওঁতেই বাৰ্ধক্যই মোক গ্ৰাস কৰি আনিছে। The years like great black oxen tread the world/ And God the herdsman goads them from behind/And I am broken by

their passing feet.—দে, আক অলপ
মদ দে, মদ নাথালে মই তোক মোৰ মনৰ
কথাবোৰ খুলি ক'ব নোৱাৰিম। বাক প্ৰদীপ,
তোবোতো বয়স মোৰ সমানেই, আসন্ন বাৰ্ষিক্য
ভয়ংকৰ ক'লাচী দেখি তোবো মোৰ নিচিনাকৈ
ভয় নালাগেনে? পৃথিৱীৰ আন মানুহবোৰেও
এই বয়সত মোৰ নিচিনাকৈয়ে অনুভৱ
নকৰেনে?

প্ৰদীপ : তই বৰ মৰিড্ তৰুণ। মানুহে কথাতোই
কয় বোলে Life begins at forty ;
চলিছতহে বোলে জীৱন আৰম্ভ হয়। চলিছ
নো হওঁতেই তই এনেকৈ বাৰ্ষিক্যৰ ভয়ত
আতংকিত হৈছ কিয়?

তৰুণ : জন্মৰ লগে লগেইতো জীৱনটো আৰম্ভ
হয়। তজুপনি যৌৱনৰ সময় খিনিয়েই হ'ল
জীৱনৰ সোণালী সময়, আটাইতকৈ মধুময়
সময়। তেনেকুলত মানুহে চলিছত হে জীৱনটো
আৰম্ভ হয় বুলি কয় কয়? তাৰ মানে
এয়েই নহয়নে যে মানুহে বাৰ্ষিক্যৰ ভয় গোপন
কৰিবৰ কাৰণে আক নিজকে ফাঁকি দিবৰ
কাৰণেহে তেনেকৈ কয়? ওঠোঁ প্ৰদীপ, মই
নিজকে ফাঁকি দিব নোখোজোঁ। মই তোক
চিঞৰি চিঞৰি ক'ব খোজোঁ যে যৌৱনক
বিদায় দিবলৈ পাই মোৰ প্ৰাণে হাহাকাৰ
কৰি উঠিছে, এটা অদ্ভুত বিষয়তাই মোৰ
দেহ-মন গ্ৰাস কৰিব ধৰিছে। (মাতটো
সক কৰি) এই শুন, তোক আক এটা কথা
কওঁ শুন। আজিকালি মই চুবকৈ গাভৰু
ছোৱালীবোৰলৈ চাওঁ, সিহঁতৰ চকুত মোৰ
কি কপ ধৰা পৰে মই সেইটো জানিবলৈ

চেপ্টা কৰোঁ। সিহঁতৰ চকুৰে মই নিজকে চাই
দেখোঁ : মই এতিয়া একালৰ এটা সুন্দৰ
প্ৰাসাদৰ বিবৰ্ণ ধ্বংসায়শেষ মাত্ৰ ; বেৰবোৰত
শেলাই পৰিছে, মাজে মাজে সি ছিৰাছিৰ হৈ
ফাটি গৈছে, ঠায়ে ঠায়ে আবৰ্জনা পুঞ্জীভূত
হৈছে ; সি আজি কাকো আকৰ্ষণ নকৰে,
দৰ্শকৰ মনত সি কেৱল পুতৌৰ সঁকাৰ কৰে।

প্ৰদীপ : তই আজি সঁচাকৈয়ে নিজৰ মনক সম্পূৰ্ণ
স্বাধীনতা দিম বুলিয়েই ঠিক কৰিছ, নহয়?
আন তিবোতাই তোক দেখি কি ভাবে সেই
বিষয়ে তোৰ ইমান মূৰ-কামোৰণ কিয়? তোৰ
বৈশীয়েবৰ চকুততো তই নিশ্চয় চিব-তৰুণ।
এজন পুৰুষৰ কাৰণে এজনী তিবোতাব পৰিপূৰ্ণ
প্ৰেম আক আশুগত্যই জানো যথেষ্ট নহয়?

তৰুণ : [ধমক দি] Leave my wife alone !
এইবোৰ আলোচনাত মোৰ বৈশীৰ নাম টানি
নানিবি। That part of my life is a
sacrosanct thing ! তই মোক এই কথা
নকয় কিয় যে যৌৱনৰ বিদায়ৰ সময়ত সকলো
মানুহৰে মন মোৰ নিচিনাকৈ এটা অদ্ভুত ভয়
আক বিষয়তাবে ভৰি পৰে নে নপৰে? সকলো
মানুহেই মোৰ নিচিনাকৈ এটা গোপন হাহাকাৰ
অনুভৱ কৰে নে নকৰে?

প্ৰদীপ : নিশ্চয় কৰে। চলিছে দুৱাৰত ঢৌকৰ মৰা
শুনি ভয় আক বিয়াদ অনুভৱ নকৰে এনে
মানুষ নিশ্চয় কোনো নাই। কিন্তু প্ৰকৃত আত্মা
মানুহে সকলো কথা স্বীকৃত কৰি মানি লবলৈ
লিখিব লাগে।

তৰুণ : ইহ, তই আকোঁ ওলালি নীতি-বান্ধীশটো
মোক নীতি-উপদেশ দিবলৈ। মই তোৰপৰা

নীতি-কথা জুনিবলৈ বিচৰা নাই, বিচাৰিছে।
মোৰ কথাৰ সমৰ্থন।বাক প্ৰদীপ, মোক
অলপ নিচাই ধৰিছেনেকি অ' ?

প্ৰদীপ : জানোঁ, সেই কথা তইহে বেছিকৈ বুজিবি।
মই কিন্তু তোৰ কথাবোৰ এতিয়ালৈকে ঠিকেই
পাই আছে।

তৰুণ : তেনেহ'লে আক অলপ মন খাওঁ দে।
[মন ঢলাব শব্দ] প্ৰদীপ, তুমি, মই তোক আজি
এটা ডাঙৰ কথা কওঁ। মই আকো প্ৰেমত
পৰিছো।

প্ৰদীপ : [আচৰিত হৈ] প্ৰেমত পৰিছ ? কাৰ
লগত ?

তৰুণ : নহয়, নহয়, মই ভুলকৈ কওঁ। আচলতে
মই কাৰো প্ৰেমত পৰা নাই -সেই বুলি ক'লে
মহা পাপ কৰা হ'ব। বাণী, বাণী, মোৰ জীৱনৰ
একমাত্ৰ তিবোতা হ'ল বাণী। বাণীৰ বাহিৰে
মই আন কাকো ভাল নাপাওঁ। কিন্তু কথাটো
কি হ'ল জান ? মই এইটো বিচাৰোঁ যে
কোনোবা এজনী তিবোতা মোৰ প্ৰেমত পৰক,
মোক জুনিবলৈ দিয়ক যে মই এতিয়াও বুঢ়া
হৈ যোৱা নাই, যৌৱনৰ আবৰ্ষণ শক্তি
এতিয়াও মোৰ দেহত আক মনত অটুট হৈ
আছে। খুব গোপনে, চোৰৰ দৰে, মই এনে
এজনী তিবোতাৰ সন্ধান কৰি ফুৰিছিলোঁ।
অৱশেষত এজনী পালোঁ।

প্ৰদীপ : [বগোতোজি কৰাৰ দৰে] জীৱনটো কি
বিচিত্ৰ !বাক ঘিহওক, তাৰ মানে বহুত
বিচাৰি বিচাৰি তই এনে এজনী তিবোতা
পালি—যি তোৰ প্ৰেমত পৰিছে, অঞ্চ যাক
তই ভাল নাপায়। কিন্তু প্ৰেমৰ প্ৰতিদান

নাপালে এই বয়সত তোক কোন তিবোতাই
ভাল পাবলৈ আহিব ?

তৰুণ : সেইটোৱেইতো হ'ল মজাৰ কথা। তাইক
মোৰ প্ৰেমত পেলাবলৈ মই তাইৰ লগত প্ৰেমৰ
অভিনয় কৰিব লগা হৈছে।

প্ৰদীপ : কোননো সেইজনী ছুৰ্ভগীয়া তিবোতা ?

তৰুণ : এগৰাকী ধনী বিধবা। সম্পত্তিৰ মোকৰ্দমা
এটাত মোৰ মজেল। মানুহজনীক দেখিয়েই
মই বুজিলোঁ যে মই ইমানদিনে বিচাৰি থকা
তিবোতা এইজনীয়েই। এদিন গধূলি তেওঁৰ
ঘৰতে বহি মোকৰ্দমাৰ কথা আলোচনা কৰি
আছো ; হঠাৎ.....

দৃশ্যাস্তৰ : ফ্লেচবেক

তৰুণ : মিচেচ চৌধুৰী, মই আপোনাক আজি কথা
এটা কওঁ, যদিহে অনুমতি দিয়ে।

মিচেচ চৌধুৰী : কথা ক'বলৈ আক কি অনুমতি
লাগে। কওক।

তৰুণ : আপোনাৰ এই ভব-বয়স, এই সুন্দৰ ৰূপ-
লাৱণ্য, ইমান অগাধ সম্পত্তি—এই সকলো-
বোৰ লৈ আপুনি আজীৱন বৈধব্য-ব্ৰত পালন
কৰিয়েই থাকিবনে ?

মিচেচ চৌধুৰী : বিধবাই বৈধব্য-ব্ৰত পালন নকৰি
আক কি কৰিব ?

তৰুণ : কিয়, আপুনি আকো বিয়া কৰাব
নোৱাৰে ?

মিচেচ চৌধুৰী : ধেম্, নাপায় সেইবোৰ কথা ক'ব।

তৰুণ : কিয়, কিয় নাপায় ? আজি তিনিমাহে
আপোনাৰ লগত খুব ঘনিষ্ঠভাৱে কথা-বাৰ্তা
পাতি মোৰ মনত ধাৰণা হৈছে যে আপুনি

প্ৰকৃত অৰ্থতেই এগৰাকী আধুনিক মহিলা।
পুৰণি-কলীয়া বীতি-নীতি আৰু সংস্কাৰত
আপুনি অন্ধভাৱে বিশ্বাস নকৰে। তত্পৰি,
তত্পৰি...এটা কথা কওঁ, আপুনি মোক মাফ
কৰিব...আপোনাৰ কথা-বাৰ্তা আৰু ভাব-
ভাৱগীৰ্হাৰকে স্পষ্টভাৱে বিশ্লেষণ কৰি মোৰ
মনত এটা ধাৰণা হৈছে যে আপোনাৰ যুত
স্বামীৰ লগতো আপোনাৰ নিশ্চয় এনে সম্পৰ্ক
নাছিল যে তেওঁৰ নাম জপ কৰিয়েই বা তেওঁৰ
শ্রুতি বোম্বুৰন কৰিয়েই আপুনি গোটেই জীৱন
কটাব পাৰে। আপোনাৰ হৃদয়ৰ শূন্যতা পূৰ্ণ
কৰিবলৈ শ্রুতিৰ কোনো ঐশ্বৰ্য নাই। তেনে-
স্থলত আপুনি যদি পুনৰ কাকো বিয়া নকৰাই,
বা বিয়া নকৰিলেও অন্ততঃ ভাল পাবলৈ বা
বন্ধুত্ব কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰে, তেন্তে গোটেই
জীৱন আপুনি নিজকে কেৱল বঞ্চিত কৰিব,
কেৱল প্ৰরঞ্চিত কৰিব।

[মিচেচ চৌধুৰী বহু সময় ধৰি নীৰৱ হৈ থাকে]

তকণ : আপুনি মোৰ কথাৰ উত্তৰত যে একো
নক'লে ?

মিচেচ চৌধুৰী [এটা দীৰ্ঘলীয়া সপোনৰ অন্তত বেন
তেওঁ হাঠৎ টোপনিবপৰা লাব পাই উঠিল] হ' ?
কিবা কৈছিল মোক ?

তকণ : [মিচেচ চৌধুৰীৰ অন্তত আচৰণত আচৰিত হৈ
তেওঁ এক দুৰ্হৰ্তমান সময় তক হৈ ব'ল] কৈছিলোঁ
—যে আপুনি পুনৰ বিয়া কৰাওক।

মিচেচ চৌধুৰী : বিয়া ? [বিৰগ্ৰন্থ হাঁহি এটা মাৰে]
আপুনি এইখন বিলাত-আমেৰিকা পাইছেনেকি
যে যুৱতী বিধবা দেখিলেই মাহুৰে বিয়া

কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিব ? বিধবাৰ বিয়া
আমাৰ দেশতো হয়। কিন্তু সি নিয়ম নহয়,
ব্যক্তিগত। মই বাক স্বীকাৰেই কৰিলোঁ যে
আকৌ বিয়া কৰিবলৈ মোৰ মন আছে। কিন্তু
মই এতিয়া দৰা বিচাৰি ঘূৰি ফুৰিমনেকি ?
নে কাগজত বিজ্ঞাপন দিম ? নহ'লে আপুনিয়েই
মোৰ দৰা বিচাৰি দিব ?

তকণ : আপোনাৰ কথা অৱশ্যে মিছা নহয়। সমস্তা
নিশ্চয় আছে। কিন্তু মিচেচ চৌধুৰী, আপুনি
সঁচাকৈ মোক কওকচোন, আপুনি মনে মনে
হৃদয়ৰ এজন সংগীৰ প্ৰয়োজন অনুভৱ
নকৰেনে ? I will take some liberty
with you. কোনোবাই যদি আপোনাক
অন্তৰেৰে সৈতে ভাল পাব খোজে। আপুনি
তেওঁক দূৰলৈ ঠেলি দিব পাৰিবনে ?

মিচেচ চৌধুৰী : এনেকুৱা এটা আচৰিত প্ৰশ্ন
আপুনি মোক কিয় শ্রুিলে ?

তকণ : কাৰণ মোৰ মনত এটা দৃঢ় ধাৰণা হৈছে
যে আপোনাৰ হৃদয়ত এটা শূন্যতা আছে,
আপোনাৰ জীৱনত কাৰোবাৰ প্ৰেমৰ প্ৰয়োজন
আছে।

মিচেচ চৌধুৰী : মাহুৰৰ জীৱনততো কত ধৰণৰ
প্ৰয়োজন থাকে। সকলো প্ৰয়োজন জানে।
পূৰ্ণ হয় ?

তকণ : মিচেচ চৌধুৰী—Beating about
bush কৰি লাভ নাই। মই আপোনাৰ
প্ৰেমত পৰিছোঁ.....

মিচেচ চৌধুৰী : কি ক'লে ? আপুনি ?

তকণ : হয়, মই। বহুদিন ধৰি অন্তৰত গুজবি-
গুমাৰি থকা কথাষাৰ মই আজি আপোনাক

কৈ পেলালোঁ। এতিয়া আপুনি মোক কি শান্তি দিয়ে দিয়ক।

[কিছু সময় হঠাৎ সম্পূৰ্ণ নীৰৱ হৈ থাকে]

মিচেচ চৌধুৰী : আচৰিত !

ডকণ : কি আচৰিত ?

মিচেচ চৌধুৰী : মানুহৰ জীৱনটো।

ডকণ : কিন্তু আপুনি এতিয়াও মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়া নাই।

মিচেচ চৌধুৰী : চাওক, বিবাহিত জীৱনত আপুনি অতিশয় সুখী। বৰত আপোনাৰ স্ত্ৰী গাভৰু পত্নী আছে। মই যিমান দূৰ জানোঁ, আপুনি তেওঁক খুব ভাল পায়। আপুনি এই জটিলভাৱে কিয় সোমাব খুজিছে ?

ডকণ : মানুহৰ জীৱনটো খুব আচৰিত। জীৱনৰ কিছুমান প্ৰশ্নৰ কোনো বুদ্ধি-সংগত উত্তৰ নাই।

মিচেচ চৌধুৰী : কিন্তু এটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰটো আপুনি মোক দিবই লাগিব। আপুনি হৃদয়খন কেনেকৈ ছ'ভাগ কৰিব ?

ডকণ : হঁ। সেইটো প্ৰশ্ন মই নিজকেও কৰিছোঁ। কিন্তু তাৰ উত্তৰ জানোঁ সঁচাকৈয়ে নাই ? কিছুমান মানুহে জীৱনটো, বা হৃদয়খন, বেলেগ বেলেগ watertight compartmentত ভাগ কৰি পেলাব পাৰে। ইতিহাসত তাৰ নজীৰ আছে। উনৈশ শতিকাৰ ফ্ৰান্সত বহুত মানুহে এই কণ্ড কৰিছিল। এই মাত্ৰ এটা উদাহৰণ মোৰ মনলৈ আহিছে। এয়েল্ কাৰ্চেনে গোটেই দিনটো কটাইছিল ভাৰ্চাইৰ ৰাজ-প্ৰাসাদত ; তেওঁ উদ্যাদ হৈছিল ৰাণী মেৰী আঁটনিয়োটৰ প্ৰেমত। কিন্তু ৰাতি

পেৰিচলৈ ঘূৰি গৈ তেওঁ নিজকে সম্পূৰ্ণভাৱে সমৰ্পণ কৰিছিল তেওঁৰ প্ৰণয়িনী এগৰাকী বন্ধিতাৰ বাহ-বন্ধনত ; তেওঁৰ ৰাতিৰ সেই জগতত মেৰী আঁটনিয়োটৰ কোনো অস্তিত্ব নাছিল।……জীৱনটো সঁচাকৈয়ে খুব আচৰিত, মিচেচ চৌধুৰী।

মিচেচ চৌধুৰী : আপুনি খুব পণ্ডিত মানুহ, নহয় বকুৱা ?

ডকণ : মই কিন্তু আক্ৰিয়পৰা আপোনাক তুমি বুলি মাতিম। নাম কাঢ়ি মাতিম। মাতিম ?

মিচেচ চৌধুৰী : ওঁ ওঁ ওঁ।

ডকণ : প্ৰমীলা, প্ৰমীলা, প্ৰমীলা……চাওঁ—চাওঁ—এবাব……

মিচেচ চৌধুৰী : ওঠোঁ, ওঠোঁ, এতিয়া নহয়…… নাই নাই।

দৃশ্যান্তৰ

[ফ্ৰেচবেক শেৰ হয়]

ডকণ : [মদৰ নিচাত মাতটো জড়িত হৈ ওলায়]
প্ৰদীপ, তই ইমান ডাঙৰ চাইফ্ৰিয়াট্টটো হৈছ, তই মোক বন্ধা কৰিব নোৱাৰ ?

প্ৰদীপ : কিহৰপৰা তোক বন্ধা কৰিব লাগে ?

ডকণ : [হঠাৎ চিঞৰি উঠি] মোৰ নিজৰপৰা।
মোৰ নিজৰ হৃদয়ৰ অন্ধকাৰপৰা। [মদৰ নিচাত কেঁচুৱাৰ দৰে কেঁকুৰি কেঁকুৰি কান্দি] তই নাজান প্ৰদীপ, এই অন্ধকাৰক মই কিমান ভয় কৰোঁ। কিমান ভূত-প্ৰেতে এই অন্ধকাৰত পিয়াপি দি ফুৰিছে, মোৰ বৰ ভয় লাগে প্ৰদীপ, বৰ ভয় লাগে।

প্ৰদীপ : আক অলপ মদ খাই দে। তোৰ নিচা ছুটি যাব।

তকণ : তই ঢালি দে। মোৰ হাতখন কঁপিছে।

[মৰ খাৰ] প্রদীপ, তই মোক বন্ধা কৰ।

প্রদীপ : তোৰ হৈছে কি ?

তকণ : মই প্রমালাক ভাল নাপাওঁ, অথচ তাইব ওচৰলৈ সদায় দৌৰি যাওঁ। মই বাণীক বিশ্বাসঘাতকতা কৰিছো, বিবেকৰ দংশনে মোৰ অন্তৰখন শেলৰ দৰে বিক্লি থাকে। মোৰ হৈছে কি ? কিয় মই এইবোৰ কৰিছো ? কিয় মই জীৱনৰ পূৰ্ণ-পাত্ৰ নিজহাতে ভাঙি চুব-মান কৰি দি এনেকৈ পিয়াহত হাহাকাৰ কৰি মৰিছো ? তোৰ শাস্ত্ৰত কি এইবোৰ প্রশ্নৰ কোনো উত্তৰ নাই ?

প্রদীপ : প্রমালাক তই ভাল নাপাওঁ, তাইব ওচৰলৈ যোৱা বন্ধ কৰি দিলেই দেখোন লেঠা হিগে। ডন কুইক্সটন দৰে উইণ্ড-মিলকে দৈত্য বুলি ভাবি হুঙ্কাৰ কৰি মৰিছ কিয় ?

তকণ : সমস্তাটো যদি ইমান সহজেই, তেন্তে তোৰ ওচৰত মই এনেকৈ আৰ্তনাদ কৰি মৰিছো কিয় ? শুন প্রদীপ, অলপ আগতে তই কৈছিলি যে কোনো মানুহেই নিজকে সম্পূৰ্ণ নগ্ন কৰি আনৰ আগত দেখুৱাব নোৱাৰে। [চিঞাৰ উঠি] মই পাবিম। মই কাক পৰোৱাই কৰিছো ? মই সম্পূৰ্ণ নগ্ন হৈ তোৰ আগত থিয় দিম। মোৰ হৃদয়ৰ সকলো আবৰণ এতৰপ, এতৰপকৈ তোৰ আগত খুলি দিম। চাই ল তই। মই, মই,..... এই, মই কি ক'ব খুজিছিলোঁ তোক ?

প্রদীপ : তই ক'ব খুজিছিলি যে তই তোৰ যাত্ৰা-পথত বহুত দূৰ আগবাঢ়িলি।

তকণ : তাৰ মানে ?

প্রদীপ : তাৰ মানে, আজি গধূলি তই তোৰ হৃদয়-গহ্বৰৰ একেবাৰে ওপৰি-ভাগত থিয় হৈ আছিলি। সেয়েই তোৰ স্থায়ী আশ্ৰয়-ভূমি। কিন্তু আজি হঠাতে সেই গহ্বৰৰ অন্ধকাৰ তল-দেশ আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ তোৰ মন গ'ল। অকণ অকণকৈ খুপি খুপি তই নামিবলৈ আৰম্ভ কৰিলি। তেনেকৈ তললৈ আগবাঢ়ি যাওঁতে কি দেখিলি তাৰ বিৱৰণো তই চিঞৰি চিঞৰি মোক কৈ গ'লি। এয়া তোৰ নিজৰ হৃদয়ৰ গভীৰ গহ্বৰলৈ ক'বা অকল-শৰীয়া ভূৰ্গম যাত্ৰা।

তকণ : মই গহ্বৰটোৰ একেবাৰে তলখন আহি পালোঁহিনে ?

প্রদীপ : ওঁহো, নাই পোৱা।

তকণ : [আতংকিত হৈ] এতিয়াও নাই পোৱা ? আক নামিবলৈ বাকী আছে ?

[বহুদূৰবপৰা এংহি অহাৰ দৰে এই কথাবোৰ আহি তকণৰ কাণত পৰে]।

তকণ : বাণী !

বাণী : কি ?

তকণ : মোৰ কেনেকুৱা লাগিছে জানা ?

বাণী : কেনেকুৱা লাগিছে ?

তকণ : এই মুহূৰ্ততে মোৰ মৰি যাবলৈ মন গৈছে। ... বাণী, তুমি আজি মোক এটা কথা দিব লাগিব।

বাণী : কি ?

তকণ : তুমি মোক কথা দিব লাগিব যে তুমি কেৱল এই জনমতে নহয়, অহা সাতটা জনমতো মোৰ পত্নী হৈ থাকিবা।

[খন্তেকপৰ নীৰৱতা। তাৰ পিছত কিছু ওচৰ-পৰা শুনা যেন লাগে।]

তৰুণ : প্ৰদীপ, আজি কিছুদিনবপৰা কি এটা গোপন যন্ত্ৰণাই মোক খাই মাৰিছে জান ?... মই বুঢ়া হ'বলৈ আগ বাঢ়িছোঁ, মই বুঢ়া হ'বলৈ আগবাঢ়িছোঁ। যৌৱনটো ভালকৈ ভোগ কৰিবলৈ নো পাওঁতেই সি কোন ভালকত মোৰ হাতবপৰা সৰি পৰি গ'ল। সকলোৰে অলক্ষিতে মই মোৰে সেই হেৰোৱা যৌৱনক বিচাৰি ফুৰোঁ....

[খুব ওচৰপৰা কাণ ভাল ধৰাৰ দৰে শুনা যায়।]

তৰুণ : মোক বক্ষা নকৰ কিয় প্ৰদীপ, মোক বক্ষা নকৰ কিয় ?

প্ৰদীপ : কিহবপৰা ?

তৰুণ : মোৰ নিজবপৰা। মোৰ নিজৰ হৃদয়ৰ আক্ৰমণবপৰা। তই নাজান প্ৰদীপ, এই অক্ৰমণক মই কিমান ভয় কৰোঁ !... ..মই প্ৰমীলাক ভাল নাপাওঁ, অথচ তাইৰ ওচৰলৈ সদায় দৌৰি যাওঁ। মই বাণীক বিশ্বাসঘাতকতা কৰিছোঁ, বিবেকৰ দংশনে মোৰ অন্তৰখন শেলৰ দৰে বিক্লি থাকে।.....মোক বক্ষা কৰ প্ৰদীপ, মোক বক্ষা কৰ।.....[খুব ক্লান্ত কণ্ঠস্বৰত] The years like great black oxen tread the world/And God the herdsman goads them from behind/And I am broken by their passing feet.

[অতীতৰ সকলো কণ্ঠস্বৰ হঠাৎ শুক হৈ যায়। কিছুপৰ সম্পূৰ্ণ নীৰৱতা। সংগীতৰ ব্যৱহাৰ নকৰিব।]

তৰুণ : [ক্লান্ত অৱশ মাত্ৰেৰে।] আক ভাললৈ নামিবলৈ

মোৰ ভয় লাগিছে প্ৰদীপ। তই মোক তুলি নে।

প্ৰদীপ : [নিৰীকাৰতাৰে।] কি দেখিছ তলত ?

তৰুণ : ভীষণ অক্ৰমণ। তাৰ মাজে মাজে কেতবোৰ ভৌতিক কণ্ঠস্বৰ।

প্ৰদীপ : সেইবোৰ তোৰ নিজৰেই কণ্ঠস্বৰ।

তৰুণ : কি ক'লি ? সেই অক্ৰমণৰ মাজত কোনোবাই ফুচফুচাই কৈছে : 'তৰুণ, তোৰ কামনাৰ ভোটা হোৱা অন্তপাত প্ৰমীলা চৌধুৰীৰ প্ৰেমত বঁহাই আকোঁ তই চোকা কৰি ল'ব খুজিছ ; সেয়া কি মোৰ নিজৰেই কণ্ঠস্বৰ ?' কোনোবাই কৈছে : 'তৰুণ, ঈৰ্ষাৰ বিচনীবাৰে ঘৈণীয়েৰৰ মনত যৌৱনমূলত আবেগ পুনৰ জ্বলাই তুলিবলৈ তই প্ৰমীলাক ইন্ধন হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব খুজিছ'; সেয়া কি মোৰ নিজৰেই কণ্ঠস্বৰ ? কোনোবাই কোৱা শুনিছোঁ : 'তৰুণ, যৌৱনৰ উত্তপ্ত বাছ-বন্ধনবপৰা প্ৰৌঢ়ত্বৰ চৌচা হিম-শীতল মাটিলৈ খহি পৰাৰ ভয়ত তই পাগল হৈ উঠিছ, আক ছলে-বলে-কৌশলে যৌৱনক আঁকোৱালি ধৰি ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছ',—সেয়াও কি মোৰ নিজৰেই কণ্ঠস্বৰ ?

প্ৰদীপ : [ব্যংগ হাঁহি এটা মাৰি।] এই গোটেইবোৰেই হ'ল চমিছৰ আতংক ; পুৰুষৰ মেন'পজ্।

তৰুণ : ঠাট্টা নকৰিবি প্ৰদীপ। মই আক কি দেখিছোঁ জান ? সেই অক্ৰমণৰ মাজত এটা মানুহে প্ৰাণৰ আতংকত পাগলৰ দৰে ইফালে-সিফালে দৌৰি ফুৰিছে আক এটা নৈত্যাৰ কংকালে তাক খেদি ফুৰিছে; মানুহটোৱে ভয়ত মাজে মাজে চিঞৰি উঠিছে, মাজে মাজে পাগলৰ দৰে বিব-বিবকৈ কিবা বকিছে, মাজে মাজে

সি আজায় বিচাৰিছে গছৰ জোপোহাৰ আঁৰত,
 মল্লিৰ মাজত, বমণীৰ দেহৰ অন্ধকাৰত,
 মাহুৰৰ জুমৰ মাজত, নিজৰ মাজত, উশ্বাদনাৰ
 মাজত, মাজে মাজে সি কংকালটোলৈ ঘূৰি
 চাই ভয়ত চিঞৰি উঠে, মাজে মাজে সি নিজেই
 চিঞৰি কংকালটোক ভয় খুৱাব খোজে,
 মাজে মাজে হুই হাতেৰে নিজৰ মুখখন ঢাকি
 ধৰে, কিন্তু সি ক'তো থিৰেৰে ব'ব পৰা নাই,
 সি ঘূৰি ফুৰিছে, দৌৰি ফুৰিছে, জঁপিয়াই
 ফুৰিছে.....সি খুব ক্লান্ত হৈ পৰিছে প্ৰদীপ,
 সি খুব ক্লান্ত, খুব ক্লান্ত, খুব ক্লান্ত.....

প্ৰদীপ : তুৰণ।

তুৰণ : [মুখৰ মাতটো মৰিব ধৰা মাহুৰৰ গাঁতানিৰ দৰে
 ওলায়] হুঁ ওঁ ওঁ ?

প্ৰদীপ : তুৰণ, তই ওপৰলৈ উঠি আহ তুৰণ,
 সেই গুহাৰ অন্ধকাৰত বেছি সময় থাকিলে
 তই পাগল হৈ যাবি।.....তুৰণ।

তুৰণ : হুঁ ওঁ ওঁ ?

প্ৰদীপ : তুৰণ।

তুৰণ : হুঁ ওঁ ওঁ।

প্ৰদীপ : তুৰণ।

তুৰণ : হুঁ ওঁ ওঁ ওঁ।

দুৰ্ভিক্ষ

ড° ভবেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া

বৰ্তমানকালৰ বুদ্ধিমান সমৰ্থবান এজন যুৱক, তাৰ দেহ মনে এক অক্লান্ত অস্থিৰতা অনুভৱ কৰে। তাৰ বুদ্ধি, তাৰ সামৰ্থ্যক পৰিবেশে, সমাজে সন্তুষ্ট কৰিব নোৱাৰে, সেই অসন্তুষ্টৰ উৎস ক'ত, তাকো কিছ স্নি ভালকৈ ধৰিব নোৱাৰে। সন্তুষ্ট বিচাৰি, তাৰ যথার্থতা বিচাৰি স্নি একোবাৰ এচও ধুৱাহাৰ সৈতে সমাজৰ ওপৰেদি বৈ যাব খোজে, কিন্তু সেই ধুৱাহাৰ উৎস কিমান শক্তিশালী, সেই ধুৱাহাৰ প্ৰকৃতি কি তাৰো বিচাপ স্নি নলয়। ফলত সেই ধুৱাহাতেই তাৰ মনৰ ডেউকা আহত হয়। আকৌ নতুন পৰাৰ লক্ষ্য আৱন্ত হয়। স্নি যিমানেই সন্তুষ্ট বিচাৰি হাইকাৰ কৰে, স্নিমানেই স্নি আক বেছি বিচাপ্ত হয়; তাৰ দেহ-মনৰ গুৰ্ভিৰ আক বেছি একট হয়।

চৰিত্ৰ :

দীপক : আধুনিক যুগৰ এজন বুদ্ধিমান, কিন্তু পথ
বিভ্ৰান্ত যুৱক ।

চৌধুৰী : দীপকৰ অৱস্থাপন্ন দেউতাক, নিজস্ব
নীতিত দৃঢ়বিশ্বাসী ।

বিভা : দীপকৰ মনমিয়াল মাক ।

মনোজ : দীপকৰ দলীয় নেতা ।

চন্দ্ৰা : দলীয় কাৰ্যত দীপকৰ ঘনিষ্ঠ বান্ধবী ।

পুলিচ :

দীপকৰ নতুন জীৱনপথৰ কেইজনমান বন্ধু ।

প্ৰথম প্ৰচাৰ : ১৯৭০

(সবতাবতীৰ অনাতীৰ নাট্যাৱলীখনতো প্ৰচাৰিত)

[টেলিফোন ভায়েল কৰাৰ শব্দ]

বিভা : হেলো—ডেইলী নিউজনেকি ?—অজয়
চৌধুৰী আছেনেকি ?—মই তেওঁৰ লগত অলপ
কথা পাতিব খুজিছিলোঁ। অহুগ্ৰহ কৰি
তেওঁক দিব পাৰিবনে ? [বৈ] অজয়নেকি ?
ওঁ মই মাহীদেৱে কৈছোঁ। শুনা অজয়, তুমি
মোক এটা সহায় কৰি দিব লাগে। এইখন
দেশৰ প্ৰতি ভাষাত, প্ৰত্যেকখন বিখ্যাত
বাতৰি-কাকতত এটা বিজ্ঞাপন প্ৰকাশ কৰিব
লাগে। মই বিজ্ঞাপনৰ কথাখিনি কৈ দিওঁ,—
কথাখিনি অলপ দীঘলীয়া হ'ব—তুমি লিখি
ল'বানেকি ? মনত থাকিব ? শুনা তেনেহ'লে।
লিখিবা,—মোৰ ল'ৰা দীপক মিলিটেৰী
একাডেমীৰপৰা পলাই গৈছে। সি দেউতাকলৈ
চিঠি লিখি জনাইছে—সি হেনো এই দেশখনৰ
ভূগতি নশ কৰাৰ সংকল্প লৈ এক বিপ্লৱী
বাহিনীত যোগ দিবলৈ গৈছে। তুমি লিখিবা,
—মই তাৰ মাক, এই দেশখনৰ ভূগতি নশ
কৰাৰ শিক্ষা যি কোনো বিপ্লৱী বাহিনীতকৈ
মই তাক আগতে দিছিলোঁ। সি যেন লক্ষ্য
কৰে,—তাৰ সন্তোষ পাবলৈ তাৰ মাক-
দেউতাকে পুৰস্কাৰ ঘোষণা নকৰে, পুলিছক
কাকুতি নকৰে, মিলিটেৰী একাডেমীৰ কৰ্মকৰ্তা
সকলক অহুনয়-বিনয়-দোষাবোপ কৰি
ব্যতিব্যস্ত নকৰে। বৰঞ্চ সি যেন লক্ষ্য কৰে
যে মই মিলিটেৰী একাডেমীলৈ, পুলিচলৈ
ইতিমধ্যে লিখি দিছোঁ—আক এই বিজ্ঞাপনৰ
যোগেদি সকলোকে জনাইছোঁ—মোৰ ল'ৰাক

লৈ যেন কোনো চিন্তিত নহয়, কোনো ব্যতিব্যস্ত
নহয়। কোনেও যেন লৰা-চপৰা নকৰে। এই
বিজ্ঞাপনৰ যোগেদি মই কেৱল মোৰ ল'ৰাক
পোনে পোনে এষাৰ কথা ক'ব খুজিছোঁ—সি
যেন—যেতিয়াই সুবিধা হয়,—এবাৰ—এঘণ্টাৰ
কাৰণে মোক লগ ধৰে।

চৌধুৰী : কিয় তাক আকৌ লগ ধৰিবলৈ কৈছা
কিয় ?

বিভা : শুনা অজয়, তাৰ দেউতাকে সুধিছে—কিয়
মই তাক এবাৰ লগ ধৰিবলৈ কৈছোঁ।
প্ৰশ্নটোৰ এটা উত্তৰ বিজ্ঞাপনখনত থকা ভাল
হ'ব বুলিছা। নহলে সি ভুল বুজিব। তাক
সম্বোধন কৰি, মই কৈছোঁ বুলি লিখিবা,—
তাক উদ্ধাৰৰ কাৰণে আমি এইবোৰ ফন্দি কৰা
না, ফন্দি কৰা হ'লে,—তোমাৰ মা শয়্যাশায়ী,
দেউতা মাবাই ভাত-পানী এৰিলে—এইবোৰ
কতুৱা কথা লিখি বিজ্ঞাপন দিলোঁহেঁতেন। তুমি
লিখিবা—মই তাক এবাৰ চাব খোজোঁ—তাৰ
চকুৰপৰা কেনেকুৱা বিদ্ৰোহৰ শিখা ওলায়।
মই চাব খোজোঁ। কিমান দীঘল সেই শিখা। মই
বুজিব খোজোঁ—সি কি এক নতুন বিপ্লৱৰ
সন্ধান পালে—যাৰ সন্ধান মই তাক দিব পৰা
নাছিলোঁ। তাক কৰা—সি পলাই যোৱাৰ
কাৰণে আমি শোকত আতুৰ হোৱা নাই, কিন্তু
আমাৰ অক্ষমতাৰ কাৰণে অপমানিত হৈছোঁ।
ভাল ছাত্ৰই স্কুল এৰি গ'লে প্ৰধান শিক্ষক
যেনেকৈ অপমানিত হয় আমি তেনেকৈ
অপমানিত হৈছোঁ। হাঁ ? কি ?—[বৈ] কি

বেলেগ ধৰণৰ কথা হ'ব হে ? কাৰ ক'ত কৈচুৱা
জন্ম হ'ল, তাৰ বিজ্ঞাপন ওলাব পাবে, আৰু
মোৰ চফল ডেকা ল'ৰা এটাৰ কাৰণে বিজ্ঞাপন
এখন দিছো—সেইটো কি ডাঙৰ কথা হ'ল ?
কি ? শুনা অজয়, তুমি কামটো কৰি দিবলৈ
বেয়া পাইছা যদি পৰিদ্ধাবকৈ কোৱা। মোৰ
এতিয়া লিখিবলৈ মন যোৱা নাই কাৰণেহে
তোমাক কৈছো।—কি ? ২০ক ডাঙৰ বিজ্ঞাপন।
তুমি পুৰণি কাগজ মেলি চোৱা—যিখন
বিজ্ঞাপন দেখি মই তাক মিলিটেৰী একা-
ডেমীলৈ পঠিয়াইছিলো, মই দিব খোজা
বিজ্ঞাপনখন তাতকৈ বহুত সৰু।—আঃ তুমি
বৰ অসামৰ্য চিন্তা কৰাহে। শুনা অজয়, কালি
আমি হিচাপ কৰি উলিয়ালো,—আমাৰ নগদ
টকা বৰ্তমানে চাবে তিনি লাখ আছে। সমগ্ৰ-
দেশৰে প্ৰতিখন বিখ্যাত কাগজত সাদিন ধৰি
বিজ্ঞাপনটো প্ৰকাশ কৰি তুমি কিমান টকা
খৰচ কৰিব পাৰিবা ? দুই লাখ ? হ'ব ? আৰু,
—আমি মানুহ হুটা মৰিবলৈ বাকী ডেবলাখ
টকা গিলিলেই যথেষ্ট হ'ব দিয়া। তুমি
লিখোঁতে মই কোৱা এমাব কথাও বাদ নিদিবা।
কথাখিনি লিখি মোক দেখুৱাবা। আজিয়েই
পাৰিবা ? ঠিক আছে।

[কোন ধৰ। নিস্তক]

চৌধুৰী : দেখিলা ?

বিভা : কি ?

চৌধুৰী : মানুহৰ প্ৰকৃতি ?

বিভা : কাৰ ?

চৌধুৰী : তোমাৰ কথাই কৈছো। তুমি তাক
কিয় ঘৰলৈ মাজিবৰ ব্যৱস্থা কৰিছা ?

বিভা : কলোৱেই দেখোন কাৰণটো।

চৌধুৰী : মিছা মিছা। এইবোৰ চব মায়া বুজিছা ?
মায়া। বিভিন্ন ৰূপত, বিভিন্ন কৌশলত সেই
একেই মায়াৰ কাৰবাব।

বিভা : আপোনাৰ ডাক এবাৰ লগ পাবলৈ মন
যোৱা নাই ?

চৌধুৰী : নাই যোৱা। এইটো বৰ আচৰিত কথা
যে ইমান বছৰৰ, ইমানবিলাক কথাৰ পিছতো
তুমি আজি আকৌ সেই প্ৰশ্নটো কৰিলা।
মোৰ এক কথা। মই মোৰ ল'ৰাক মিছা
শিক্ষা দিয়া নাই, মই তোমাক মিছা শিক্ষা
দিয়া নাই, মই মোকো মিছা শিক্ষা দিয়া
নাই। মই তোমাক কৈছিলো নে নাই যে মই
জীৱনত কাৰোপৰা দান-প্ৰতিদান নিবিচাৰোঁ।
কৈছিলো নে নাই ? [নিস্তক] মোৰ এক
কথা। আমাৰ আনন্দৰ কাৰণে, আমাৰ স্বাৰ্থৰ
কাৰণে আমাৰ এটা সন্তানৰ জন্ম হয়। সেই-
কাৰণে তাৰ প্ৰতি আমাৰ এটা দায়িত্ব থাকে,
কিছুমান কৰ্তব্য থাকে। সেই কৰ্তব্য আৰু
দায়িত্ব পালনত যদি তোমাৰ-মোৰ কিবা ত্ৰুটি
থাকে, তাৰ বাবে তুমি-মই দুখ কৰাৰ প্ৰয়োজন
আছে। কিন্তু তাৰপৰা আনন্দ নোপোৱাৰ
কাৰণে তুমি কাতৰ হ'বা, এইটো অন্ত্যায় কথা।
তাৰ জন্মতো তোমাৰ আনন্দ, আৰু সিও
তোমাক সদায় আনন্দ দি থাকিব বুলি আশা
কৰিবা—এইটো কেনেকুৱা কথা !

বিভা : মই মোৰ কাৰণে তাৰপৰা আনন্দ বিচৰা
নাই।

চৌধুৰী : নাই বিচৰা যদি ঠিক কৰিছা।
নিবিচাৰিবা। সন্তানে মোৰ ভৰি পিটিকি দিব,

যুবক পকাচুলি কাড়ি দিব, মাহে মাহে মোলৈ
মনিঅর্ডাব কবি টকা পঠিয়াব, সেই টকাৰে
মই ভাত খাম—সেই আশাৰে মই সন্তানৰ
পিতৃ হোৱা নাছিলোঁ। সিহঁতক কেতিয়াও,
কোনো দিনেই আমনি নকৰাব যোগ্যতা অৰ্জন
কৰিব নোৱৰা হ'লে, মই পিতৃত্বও অৰ্জন
নকৰিলোঁহেঁতেন। মোৰ এক কথা। কিন্তু
এটা চৰ্ত। মোৰ সন্তানেও অযথা তাৰ পিতৃৰ
আশ্রয় ল'ব নোৱাৰিব। কেতিয়াবা যদি সি
বিপদত পৰে, আক সি যদি মোৰ সন্তান হয়,
ভেনেহ'লে সেই বিপদবপৰা উদ্ধাৰ পাবলৈ
সি মোৰ নামো ব্যৱহাৰ নকৰিব। স্বাধীন।

মুক্ত। সিও মুক্ত, আমিও মুক্ত।

বিভা : বিপদ.—বিপদত সি কিয় পৰিব ?

চৌধুৰী : সেইয়া দেখিলা।

বিভা : কি ?

চৌধুৰী : মানুহৰ প্ৰকৃতি ?

বিভা : কাৰ ?

চৌধুৰী : তোমাৰ কথাই কৈছোঁ। মই ইমানবোৰ
কথা কলোঁ, তাৰ মাজবপৰা তুমি টপকৈ কেৱল
এঘাৰ কথাহে বাছি ল'লা।

বিভা : কি কথা ?

চৌধুৰী : এইযে তাৰ বিপদ হোৱাৰ কথা।
[ডাঙৰকৈ ইহি] মায়া মায়া বুইছা। কিষে
অমূলক মমতা তোমালোকৰ। ভাগ্য ভাল
মোৰ সেইবোৰ পেনপেনীয়া কথাৰ লগত
কোনো কাৰবাৰ নাই।

বিভা : আহক ভাত দি থৈছে।

চৌধুৰী : ভাত ওঁ ওঁ ব'লা ব'লা। ভাত দি থৈছে
যদি তুমি আকোঁ টেলিকোন কৰিবলৈ

লৈছিলাহি কিয় ? ব'লা ব'লা। ভাল মাছ-
ভাত কিবা পাইছিলনে ইহঁতে ? বজাবখনো
যে দিনে দিনে কি হৈ গৈছে ক'ব নোৱাৰোঁ।
ব'লা। এদিন মই নিজেহে বজাবলৈ যাব
লাগিব। ইহঁতে নিশ্চয় কাকি দিয়ে। সদায়
বজাবত মাছ নাই,—এইটো এটা কথা হ'ব
পাৰেনেকি ? [অলপ পিছত] এটা কথা অৱশ্যে
জানিবলৈ বৰ মন যায় নহয় ?

বিভা : কি ?

চৌধুৰী : সি বাক এতিয়া আছে ক'ত ?

চৌধুৰী

চন্দ্ৰা : দীপক।

দীপক : হ'।

চন্দ্ৰা : সোবোৰ কি চৰাই উৰি গৈছে বাক ?

এইফালে, এইখন খিৰিকিয়েদি চোৱা।

দীপক : জানো। বগলী হ'বলা।

চন্দ্ৰা : এহ বগলী ইমান প্ৰকাণ্ড !

দীপক : চন্দ্ৰা।

চন্দ্ৰা : হ'।

দীপক : এইফালে আহাচোন। বহঁ। নহয় নহয়
এইখিনিত বহঁ। ওচৰত। চাওঁ হাতখন।
বুইছা চন্দ্ৰা।

চন্দ্ৰা : কোৱা।

দীপক : মোৰ বৰ অশান্তি লাগিছে।

চন্দ্ৰা : [উদ্ভি] কিয় ? কি হৈছে ?

দীপক : তুমি জানা নে নাজানা ক'ব নোৱাৰোঁ—
কিন্তু মই নিজে খুব ভালকৈ বিশ্বাস কৰোঁ
যে—মই বুদ্ধিমান ল'ৰা, অত্যন্ত চালাক ল'ৰা
মোৰ দেহ-মন—একোতে আকাল নাই।

চন্দ্ৰা : এতিয়া কিজানি মই তোমাক তোমাৰ নিজতকৈ বেছিকৈ চিনি পাওঁ দীপক। যিদিনা তোমাক মই প্ৰথমে নাচৰ হলত দেখোঁ, সেইদিনাই মই তোমাৰ চকুত বুদ্ধিৰ ত্ৰিবিধি আৱিষ্কাৰ কৰিছিলোঁ। তাৰ পিছত তোমালোকৰ একাডেমীৰ বহুতৰপৰা খবৰ লৈ জানিলোঁ—তুমি হেনো একাডেমীৰ অতি উজ্জল বন্ধু।

দীপক : কিন্তু এই মুহূৰ্ত্ততো মোৰ নিজকে উজ্জল বন্ধু যেন লগা নাই! নামগোক্ৰ নোহোৱা এই গলিৰ চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ হোটেলৰ কোঠালিত পৰি আছোঁ, নিজকে চিনি নোপোৱা এই চেহেৰা। নাই নাই, মোৰ কথাবোৰ ঠিক লগা নাই।

চন্দ্ৰা : তুমি মোক এতিয়াও বিশ্বাস কৰিব পৰা নাই দীপক ?

দীপক : তোমাক,—ঠিক বিশ্বাস নকৰা নহয়। কিন্তু—। শুনা চন্দ্ৰা মই কথাবোৰ পৰিষ্কাৰকৈ কওঁ। নাচৰ হলত তোমাক মই লগ পাইছিলোঁ। তাৰ পিছত বহুদিন ধৰি তোমাৰ মুখত এক দিবাট বিপ্লৱী অভিযানৰ কাহিনী শুনিছিলোঁ। মোৰ মনটো সদায় অস্থিৰ হৈ থাকে। প্ৰতি মুহূৰ্ত্ততে মোৰ কিবা এটা হুঃসাহসিক—কিবা এটা,—কিবা এটা,—মানে সাংঘাতিক—অথচ ভাল,—ভেনেকুৱা কিবা এটা কৰিবলৈ মন যায়। শুল্কৰকৈ খান্দি থোৱা লোৰ এটাই দি পানী বৈ যোৱাৰদৰে বৈ যাবলৈ মোৰ বৰ বিৰক্তি লাগে। সেইকাৰণে তোমাৰ কথাবোৰ শুনি শুনি মই উত্তেজিত হৈছিলোঁ, মোৰ ধাৰণা হৈছিল—ঠিক সন্ধান পাইছোঁ—তুমি এক অপূৰ্ব হুঃসাহসিক অভিযানৰ সন্তোষ দিছা। কিন্তু আজি—

চন্দ্ৰা : আজি কি ?

দীপক : আজি-তোমাৰ লগত এই কোঠালিটোত সোমাই থাকি মই বিভ্রান্ত হৈছোঁ। মই সটাকৈয়ে বিপ্লৱ কৰিবলৈ ওলাই আহিলোঁ নে ? মই তোমাৰ এই শুল্কৰ চেহেৰাৰ লোভত ওলাই অহা নাইতো ?

চন্দ্ৰা : ছি : দীপক।

দীপক : নিজকে এবাৰ সন্দেহ কৰি চোৱাত আপত্তি কি চন্দ্ৰা ? মই মিলিটেৰী একাডেমীৰ ল'ৰা। কেইদিনমানৰ পিছতে এজন দায়িত্ব-শীল অফিছাৰ হৈ মই ওলাই গলোঁহেঁতেন। বহুত কথাৰ লগতে—শুল্কৰী নাৰীৰ প্ৰলোভনৰ-পৰা কেনেকৈ নিজকে মুক্ত কৰি ৰাখিব লাগে সেই কথাও আমাক চিন্তা কৰিবলৈ দিয়ে। শুল্কৰী নাৰীৰ প্ৰলোভনত হেনো যুদ্ধক্ষেত্ৰত অফিছাৰৰ জীৱনত, যুদ্ধৰ বুৰঞ্জীত বহুত বিপৰ্যয় ঘটে।

চন্দ্ৰা : ইমান নিৰ্মম কথাবোৰ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ তোমাৰ অলপো অনুবিধা হোৱা নাইনে ?

দীপক : [উত্তেজিত] মই যে শুল্কৰী নাৰীৰ প্ৰলোভনত পৰ্বভ্ৰষ্ট হোৱা নাই এই মুহূৰ্ত্তত তাৰ কি প্ৰমাণ আছে ? ভেনেকুৱা সন্দেহ নকৰিবলৈ এই মুহূৰ্ত্তত মোৰ কি সম্বল আছে ? মই তোমাক আগতেই কৈ লৈছোঁ মই বুদ্ধিমান ল'ৰা।

চন্দ্ৰা : [অলপ বৈ] শুনা দীপক। অইন মানুহ হোৱা হ'লে তোমাৰ এই নীচ অপবাদ আৰু অপমান মই ইমান নীৰৱে হজম নকৰিলোঁহেঁতেন। কিন্তু মোক এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দায়িত্ব দিয়া হৈছিল, অসীম ধৈৰ্য্যেৰে মই সেই দায়িত্ব

পালন কৰি আছে। ঠিক আছে বাক, মই তোমাক কথা দিছো,—প্ৰলোভনেৰে যে তোমাক মই পথভ্ৰষ্ট কৰা নাই তাৰ প্ৰমাণ দিবলৈ এই মুহূৰ্ত্তৰপৰা মই চেষ্টা কৰিম। তোমাৰ নিচিনা এজন শুল্কৰ মানুহৰ কাম চপাৰ লোভ সামৰি বখাটো বৰ টান কাম, আৰু মোৰ প্ৰতি তোমাবো লোভ নিশ্চয় হৈছিল। কিন্তু এই মুহূৰ্ত্তৰপৰা বন্দোবস্ত হ'ল—এজনী তিবোতা মানুহ হিচাপে মই আৰু তোমাক ধৰা নিদিওঁ। মই তোমাৰ পোকম্বৰপৰা নিৰাপদ দূৰত্ব বজাই ৰাখিম। কিন্তু—

দীপক : নহয় নহয়—

চন্দ্ৰা : মোক শেষ কৰিবলৈ দিয়া। কিন্তু আমাৰ এই সংগ্ৰামৰ বাটত যদি তুমি কেতিয়াবা উপলব্ধি কৰা যে মই তোমাৰ কাৰণে শুল্কবী নাৰী নাছিলোঁ—এজনী সাধাৰণ কৰ্মী আছিলোঁ, তেনেহ'লে সেইদিনা যেন নিজ হাতেৰে মোৰ মুখৰপৰা অপমানখিনি মচি দিয়া। হ'ব ?

দীপক : নহয় নহয়। খং নকৰিবা চন্দ্ৰা। মই ওলাই আহিলোঁ যেতিয়া, এতিয়া আৰু উভতি যাব নোৱাৰোঁ। ক'লৈ আহিলোঁ এতিয়াও ঠিককৈ ক'ব নোৱাৰোঁ। কিন্তু তোমাৰ লগত যে আহিলোঁ, সেইটো ঠিক। গতিকে এতিয়া মোক ছয়োকুল নষ্ট কোৱাৰ সজ্জাৰনাৰ মাজলৈ ঠেলি নিদিবা। মোক তুমি বাবে বাবে ক্ষমা কৰি থাকিবা চন্দ্ৰা—অন্ততঃ কিছুদিনলৈ। মই—মই বৰ অস্থিৰ হৈছোঁ।

[ছবাবত টোকাৰ]

দীপক : কোন ?

চন্দ্ৰা : ব'বা। [টোকাৰ]

চন্দ্ৰা : মনোজ আহিছে।

মনোজ : আহা চন্দ্ৰা ? নমস্কাৰ চৌধুৰী। মই মনোজ দাস।

দীপক : নমস্কাৰ।

মনোজ : আপোনাৰ কথা মই সকলো জানো। মোৰ কথাও চন্দ্ৰাই কৈছে নিশ্চয় ?

দীপক : কৈছে।

মনোজ : মোৰ পলম হ'ল।

চন্দ্ৰা : আৰু সেই অলপ সময়ৰ ভিতৰতে মোৰ মুখত কেই উৰপ ছাই পৰিল জানা।

মনোজ : ছাই ? তোমাৰ মুখত ? কোনে সানিলে ? চৌধুৰীয়ে ? নাই নাই, তুমি ধেমালি কৰিছা। তোমাৰ মুখত যদি চৌধুৰীয়ে ছাই সানিব পাবে, তেনেহলে এটা ছেক্‌চন, নহয় নহয়, এটা ছেক্‌চন কয়, গোটেই পাৰ্টিৰ নেতৃত্ব এই মুহূৰ্ত্ততে মই তেখেতক এৰি দিম।

চন্দ্ৰা : বাক বাজে কথা বাদ দিয়া। কামৰ কথা আৰম্ভ কৰা। মই শুনি থাকোঁ। অন্ততঃ এঘণ্টাৰ পিছত যদি দীপকে স্বীকাৰ কৰে যে শুল্কবী নাৰীৰ বাহিৰেও তেওঁ আৰু কিবা এটাৰ সন্ধান পাইছে, তেনেহ'লে মোৰ বুকুৰপৰা এটা ডাঙৰ বোজা নামি যায়।

দৃষ্টান্ত

চৌধুৰী : দেখিলা ?

বিভা : কি ?

চৌধুৰী : মানুহৰ প্ৰকৃতি ?

বিভা : কাৰ কথা কৈছে ?

চৌধুৰী : [নিশ্বাস]

বিভা : হঁ ? কাৰ কথা কৈছে ?

চৌধুরী : মানুষবিলাকে কয়—এই বুঢ়া মানুষ-
বিলাক স্থ'বিব হৈ গল। সিঁহতে সময়ৰ লগত
খোজ মিলাই চলিব নোৱাৰে। সিঁহত আগবাঢ়ি
যাব খোজা মানুষবিলাকৰ কাৰণে বোজা।
সিঁহত বোলে নতুন চিন্তাৰ বাটৰ একে। একোটা
প্ৰকাণ্ড বাধা। কিন্তু মইতো চালাক মানুষ
আছিলোঁ? তুমিতো বিপ্লৱী চিন্তাধাৰা ভিবোতা
বুলি খ্যাতি অৰ্জন কৰিছিল।? তোমাৰ আক
মোৰ বয়সৰ মানুষহেইতো পৃথিৱীৰ চুকে-কোনে
নাৰাজ কৰি মানুষৰ ভাগ্য নিৰ্ধাৰণ কৰি আছে?

বিভা : নাৰাজ কৰি লাখ লাখ মানুষৰ ভাগ্য
নিৰ্ধাৰণ কৰাটো সহজ। কিন্তু ঘৰৰ চাৰিবেৰৰ
ভিতৰত এটা প্ৰাণীৰ ভাগ্য নিৰ্ধাৰণ কৰা
বৰ টান কাম।

চৌধুরী : কিয়? কিয় টান হ'ব? কাৰ দোষত টান
হব? মোৰ দোষত? মই সেইটো কথা
কেতিয়াও বিশ্বাস নকৰোঁ। মইতো মুখ, কণ্ঠ,
পংখ, বুদ্ধ নহওঁ? মইতো পৃথিৱীৰ গতিৰ নীৰৱ
সাক্ষী হৈ পৰি থকা শিল নহওঁ? নাই নাই
নাই, সেই অপবাদ মই কেতিয়াও মূৰ পাতি
নলওঁ, মই চালাক মানুষ। জন্মৰেপৰা মই মোৰ
সন্তানৰ গতি লক্ষ্য কৰিছোঁ। এই পৃথিৱীৰ
প্ৰতিটি দিনৰ পৰিৱৰ্তনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি মই
তাৰ দেহ-মনক গতি দিছিলোঁ। কিন্তু মোতকৈ
তাৰ এনে কোন ডাঙৰ পিতৃ ওলাল—যি মোক
স্থবিৰ, পংখ আখ্যা দিব পাবে? পৃথিৱীত
কি এনে ডাঙৰ শক্তি ওলাল যি—মই মোৰ
সন্তানক যিমান উজ্জল পৃথিৱীৰ, উজ্জল মানুষ
হিচাপে দেখিবলৈ আশা কৰোঁ, তাক তাতকৈও
উজ্জল ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰিব?

বিভা : আপুনি বহক। অনবৰত তাৰ কথাকে
চিন্তা কৰি নাথাকিব।

চৌধুরী : তাৰ? কাৰ? দীপকৰ কথা? হঃ। তুমি
মোক বুৰুক বুলি ভাবিছানেকি! মোক ল'ৰাৰ
মনিঅৰ্ডাৰৰ পইচাৰ ওপৰত জীয়াই থকা বুঢ়া
বুলি ভাবিছানেকি? তাৰ কথা মই নাভাবোঁ।
মোৰ এক কথা। কিন্তু চিন্তা মই প্ৰতি মুহূৰ্ত্ততে
কৰিম। চিন্তা কৰিম—মোৰ ক'ত ভুল হ'ল
সেই বিষয়ে। এটা সন্তানৰ লগত দোবোতে
মই ক'ত উজুটি খাই পিছ পৰিলোঁ—সেইটো
বিচাৰি উলিয়াবলৈ মই চেষ্টা কৰিয়েই থাকিম।
তাৰ কথা মই নাভাবোঁ।

বিভা : নালাগে ভাবিব। আশীৰ্বাদ কৰক—য'তে
আছে.....

চৌধুরী : কিহৰ আশীৰ্বাদ। নকৰোঁ আশীৰ্বাদ।
মই আশীৰ্বাদ-চাশীৰ্বাদত বিশ্বাস নকৰোঁ। মোৰ
কাম, মোৰ শক্তি, মোৰ চিন্তাই তাক ধৰি
ৰাখিব নোৱাৰিলে, আশীৰ্বাদে ধৰি ৰাখিব!
হোঃ! তুমি কথাটো বুজা নাই। শুনা। এটা
নতুন, শুদ্ধ পথৰ সন্ধান পোৱা হ'লেতো
তাক ময়েই সেই পথ দেখুৱাই দিলোঁহেঁতেন।
কিন্তু চোৱা, পথ বিচাৰি পালে সি নিজে।
গতিকে আমি হাবিলোঁ নে নাই কোৱা।
[চেপা মাত] আচলতে কিন্তু আমি নাই হ'বা
বুইছা। যি স্বাধীন মানুষ, মুক্ত মানুষ, তাৰ
কামৰ বিষয়ে মতামত দিয়াৰ মোৰ কোনো
অধিকাৰ নাই। কিন্তু তোমাক বুলিহে কৈছোঁ
আমি নাই হ'বা। তাৰ পথটো [চেপা মাত]
—ভুল, একদম ভুল। তুমি চাই থাকিবা,
এটা পথ যদি শুদ্ধ বুলি প্ৰমাণিত হয়,

ভেনেহলে বাকী এটাইবোৰ পথ এটাইত
নহয় এটাইত সেই পথৰ লগত মিলিবলৈ
বাধ্য। চোৱা যাওক, ক'ত কোন মিলে।
[হঠাৎ] এ কি হ'ল। তুমি—তুমি কান্দিছা-
নেকি ? হাঁ ? শেষত তুমিও—

বিভা : 'নাই, নাই কল্লা।

চৌধুৰী : ব'লা ব'লা, ভাত খাওগৈ ব'লা। ভাত
দিছে নে নাই ! অ' এটা কথা মনত পৰিছে।
বহাচোন বহা, মনত পৰোতেই কৈ লও।
আমাৰ ভাতৰ লগত এই মাছ-ভাছবোৰ
অলপ কমাই দিব নোৱাৰিনে ?

বিভা : কিয় ?

চৌধুৰী : মানে,—কথাটো হ'ল কি, মই কিছুদিন-
পৰা তথ্য-পাতি গোটাই যি দেখিছোঁ—
নিৰামিষ আহাৰৰ কেইটামান বৈশিষ্ট্য আছে।
বিশেষকৈ আমাৰ বয়সত মাছ-মাংসই শৰীৰৰ
কেইটামান অংশৰ ওপৰত অপ্ৰয়োজনীয় হেঁচা
দিয়ে। নিৰামিষ আহাৰ—পৰাপকৃত—,
সিজোৱা বস্তু—! বিশেষকৈ ফল-মূল,—এইবোৰ
বস্তুৰ এনে কিছুমান গুণ আছে বুলি মই
এইখিনি দিনত জানিব পাৰিছোঁ—

দৃষ্টান্ত

মনোজ : এইয়ে ক্ৰছ চিনটো দিয়া আছে, এইখিনিতে
আমাৰ ফাৰ্স্ট পজিছন হ'ব। এইটো সৰু
গলি এইফালেদি গৈ আকৌ এইটো বাস্তাৱ
ওলাইছেগৈ। মনোহৰইও এইটো গলিয়েদি
আহিব। বুজিছা ? দীপক ?

দীপক : হ'ঁ ? বুজিছোঁ। বুজিছোঁ। কৈ যোৱা।

মনোজ : তুমি অইন কথা ভাবি আহানেকি ?

দীপক : নাই নাই। কৈ যোৱা।

মনোজ : চাবা আকৌ, এটা সামান্য কথাৰ ইকাল-
সিফাল হ'লে অত্যন্ত বিপদজনক ঘটনা ঘটি
যাব। কৰপ'বেছনৰ ভেনখন আজি এইটো
বাটেদি আহি—এইফালে আহি—এইখিনিতে
ববহি। ট্ৰেন্জেৰ্ছনটো কৰিব বামাজুজ নামৰ
এটা কেছিয়াৰে। প্ৰায় পন্চল্লিছ বছৰ বয়স,
মুখৰ বং ক'লা, গোঁফ আছে। লগত দুটা গাৰ্ড
আৰু দুটা অফিছৰ মানুহ থাকিব। বাইফল
থাকিব গাৰ্ড দুটাৰ লগত। সিহঁত ভেনখনৰ
পিছফালে বহিব। কিন্তু এটা কথা আমি মনত
ৰাখিব লাগিব, ভেনখনৰ পিছৰ দুৱাৰ দুখনৰ
এখন অলপ তললৈ বহি গৈছে, খোলোঁতে
জোৰ লাগে। চোৱা। টকা লৈ ভেনখন যেতিয়া
এইখিনি পাবহি, তেতিয়া আমি থাকিম ইয়াত,
এইখিনিতে। পাঁচ চেকেণ্ডৰ ভিতৰত আমি
এইখিনিলৈ আহি কাম আৰম্ভ কৰিব লাগিব।
বাস্তাৱ সকলো মানুহক মনোহৰইও এইটো
পইণ্টত বন্ধ কৰি ৰাখিব। এক মিনিট, দুই
মিনিট—বাছ, তাৰ পিছত এইফালেদি আহি,
এইফালেদি—এয়া নিউ—হিল ফৰেষ্ট,—ইয়াত
চন্দ্ৰা আৰু কালীপ্ৰসাদ থাকিব। প্ৰথম গাড়ী-
খন ইয়াতে এৰিম,—তাৰ পিছত—আমাৰ
গাড়ী,—বাছ—বুজিলা ?

দীপক : বুজিলোঁ। গতিকে আমাৰ প্ৰথম কাম
হ'ব...

[ক্ৰমত সংগীত। বিকোৰণৰ শব্দ। মানুহৰ চিঞৰ।
ক্ৰমত গতিৰে চলা মটৰ চলি থাকে। এখন গাড়ী
পাৰ হৈ যোৱাৰ শব্দ। ত্ৰেক যোৱাৰ শব্দ। জলীয়া
—গুলি। ক্ৰমত সংগীত। নিবন্ধ]

পুলিচ : [আহত, যত্নবশত] কোন তুমি ?

দীপক : হেণ্ড, আপ।

পুলিচ : নালাগে ভাই, আক গুলি মাঝিৰ নালাগে।

হৈছে। ঠিক ঠাইত লাগিছে ভাই। ঠিক ঠাইত লাগিছে। তুমি কোন ভাই ? আমার ভেনখন গুচি গ'ল। সিঁঠতে মোকো লৈ যোৱা হ'লে—আস্! সিঁঠতে নিশ্চয় বিইনফৰ্ছৰ কাৰণে গৈছে। জানো সিঁঠতে তেনেকৈ লবালসিকৈ—গুচি যাব বুলি। বন ভয়াতুন গফিছাৰ এজন আহিছিল। যা বাবু, যা। মই থাকিলোঁ। মই থাকিয়েই গ'লোঁ ভাই। আ-নু। শুনাচোন শুনা। তুমি কোন ? তুমিয়েই গুলি মানিছিল ? তোমাব হাতৰ নিচান সাংঘাতিক ভাই। মই—মই ইমান সুন্দৰ ঠাইত—মোটা গছজোপাব আৰম্ভ পজিছন লৈছিলোঁ,—তাতে তুমি মোক পালা ভাই। ছাকাছ। বঢ়িয়া তোমাব হাত।—আস্। ভাই—বেয়া নোপোৱা যদি অকণমান বঠা না। এতিয়াতো আক মোক বেয়া পাই লাভ নাই ; মই—এই হাবিত—ইমান অকলে—কাকো এমানে কথা নোকোৱাকৈ মৰিবলৈ বৰ বেয়া পাম ভাই। তুমি ভয় নেখাব। আক এদল পুলিচ আহি এইখিনি পোৱাব আগতে তুমি গুচি যাব পাৰিবা,—ময়ো গুচি যাব পাৰিম। বহানা ভাই। এইখন যুদ্ধ হোৱা হ'লে,—মই পুলিচ নহৈ মিলিটেৰী হোৱা হ'লে, তুমি মিলিটেৰী হোৱা হ'লে,—তুমিতো মোক দাঙি লৈ গ'লাহেঁতেন। সেইটোতো নিয়ম,—সেইটোতো ধৰ্ম। [নিস্তৰ] পানী আছেনেকি ? পানী ? নাই ? ইয়াত আক ক'ত পানী পাবা ? [বৈ] বাক ভাই—

আমি কিয় এনেকৈ মৰিব লাগে ? আজিকালি—বেংবত ডকাইতি হ'লেই মানুহে কয়—বেংকৰ টকা আজিকালি ডকাইতে নি নিয়ে,—মানুহৰ ভালৰ কাৰণে কাম কৰা,—আমাব ভালৰ কাৰণে কাম কৰা মানুহে নিয়ে। কিন্তু আজি মোব কি ভাল হ'ল ভাই ? ময়োতো মানুহৰ ভালৰ কাৰণে কাম কৰা—থাবলৈ নটা দৰমহা পোৱা চাকৰি কৰিছিলোঁ ? ময়োতো দৰিদ্ৰ, টোকোনা আছিলো, কোৱা ভাই কোৱা—মোব ফালে চোৱা, মই কিয় মৰিব লগা হ'ল ?—[কাতৰ] কোৱা ভাই। কোৱা ভাই, মই মৰিলে দেশৰ আক কিমান ভাল হ'ব ? কিন্তু—আজি মোব কি ভাল হ'ল ভাই ? আস্—[অস্থিৰ]—ভাই—মোক ধৰা ভাই—[কান্দিব খোজে] মোব তিনিটা ল'ৰা ছোৱালী আছে—ডাঙৰ ল'ৰা বাতুল-আঃ—কি সুন্দৰ নাম—সি চিলঠ-পেঞ্চিল লৈ স্কুললৈ যায় ভাই—কি যে পঢ়া পঢ়ে। মোব মাজুছোৱালী-জনীয়ে পাছলি কুটিবলৈ শিকিছে ভাই—তাইব নাম বঞ্জনা—আস্ মোব অকণমান ল'ৰাটো—আস্—সি চুবুৰী ফুৰে-কামৰপৰা উভতি গ'লে সি মোব বুটজোতাৰ ফিটা টানে—কোলাত উঠি সি মোব থাকীচোলাত শেঙুন লগায় ভাই—আস্ মই কিয় মৰিব লাগে—[ডাঙৰকৈ] মই কিয় মৰিব লাগে—মই—কিয়—কিয়—

দৃষ্টান্ত

দীপক : [চিঞৰি] মিছা, মিছা, চব মিছা।

মনোজ্ঞ : নিচিঞৰিবা।

দীপক : কিয় নিচিঞৰিম ? আলবাত্ চিঞৰিম।

এশবাব চিক্ৰবিম [ঠাণ্ডা হৈ] মনোজ, চন্দ্ৰা, তোমালোকে মোক বুজাই দিয়া—এইবোৰ কি হৈছে। মানুহ মাৰিছো টকা আনিছো, মানুহ মাৰিছো টকা আনিছো,—এইটো কি বিপ্লৱ হৈছে? এইটো কি অভিযান হৈছে?

মনোজ : টকাৰ আমাৰ অত্যন্ত প্ৰয়োজন। টকা আমাক লাগে। বিপ্লৱ জীৱাই বাখিবলৈ টকা আমাক লাগে। কিন্তু আমালৈতো কানেও বেংকৰ ড্ৰাফটত টকা নপঠিয়ায়। সেইকাৰণে আমাৰ নিজৰ পন্থাৰে টকা আমি আনিবই লাগিব। এইবোৰ সাধাৰণ কথা তোমাক বুজাবলগীয়া হোৱাটো বৰ লাজৰ কথা, কিন্তু তুমি মনত বাখিবা দীপক, বেংকত এদল মানুহৰ প্ৰয়োজনৰ ওপৰকি টকাখিনিহে থাকে, বাস্তৱ মানুহে বেংকত টকা থৈ দৰিদ্ৰতাৰ বিলাস নকৰে।

দীপক : নহয় নহয় মনোজ। তোমালোকে আক মোক বুজাব নোৱাৰিবা। যুত্যা—যুত্যা—হত্যা—এনেকৈ।

মনোজ : [লগে লগে] আঃ। ইমানকৈ সূক্ষ্ম অনুভূতিৰ প্ৰশ্ন নিদিবা দীপক।

দীপক : কিন্তু তোমালোকৰ লাভ হৈছে কি? আমাৰ গুলিয়ে ভেদ কৰাবোৰৰ মাজৰপৰা এটা মানুহৰ নাম উলিয়াই দিব পাৰিবা—যাৰ যুত্যাৰে তোমালোকৰ বিপ্লৱক এটা খোজ আগুৱাই নিছে?

মনোজ : পাৰিম। আচলতে মানুহবোৰৰ মাজৰপৰা এটা নাম বাছি উলিয়াবৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। সিহঁতৰ প্ৰত্যেকৰ যুত্যাৰে আমাক প্ৰতি মুহূৰ্ততে শক্তিশালী কৰি তুলিছে।

বৰ বহুসময় কথা কি জানা দীপক। যাক আমি হত্যা কৰিছো, সিহঁত আমাৰ শত্ৰু নহয়। সিহঁত প্ৰত্যেকেই স্বহীদ। আমিহেই সিহঁতক হত্যা কৰিছো,—অথচ সিহঁতেই আমাৰ স্বহীদ। কলেৰা-বন্দা-হুজুৰত কিমান মানুহ মাৰিছে, তাতকৈ বেছি মানুহ আমি হত্যা কৰা নাই। কিন্তু যাক আমি হত্যা কৰিছো, সিহঁতৰ যুত্যাৰে আটাইতকৈ ডাঙৰ কাম কি কৰিছে জানা? সিহঁতৰ যুত্যাৰে মানুহৰ মাজত যুত্যাৰ সহজ কৰি তুলিছে। সিহঁতৰ যুত্যাৰে মানুহক তিল তিলকৈ কিছুমান প্ৰয়োজনীয়, অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ যুত্যাৰ কাৰণে সাজু কৰি তুলিছে। আমাৰ বিপ্লৱৰ পথ প্ৰশস্ত হৈছে, লক্ষা ওচৰ চাপি আহিছে।

দীপক : [নিজকে] ছি ছি ছি ছি!

মনোজ : কি হ'ল?

দীপক : অতি ঘৃণনীয়।

মনোজ : কিহৰ কথা কৈছা?

দীপক : তোমালোকৰ কথা কৈছো বুলি ক'বলৈ পোৱা হ'লে মই ভাল পালোঁহেঁতেন। কিন্তু তোমালোকৰ সম্পৰ্কে মই মতামত নিদিওঁ। সেই লিচ্কা মই পোৱা নাই। তোমালোকো স্বাধীন, ময়ো স্বাধীন। তোমালোকো মুক্ত, —আক ময়ো—ঠা, ময়ো মুক্ত হৈ থাকিব খোজেঁ। মই মোৰ কথা কৈছো। [নিজকে] ছি ছি ছি, কি কৰিছো মই? মই—বৰ—বৰ অস্থিৰ হৈছো—মোৰ বৰ অশান্তি লাগিছে।

মনোজ : চন্দ্ৰা, তুমি থাকা, মই আহিছো। মোৰ জৰুৰী কাম আছে। [যায়]

দীপক : কি চন্দ্ৰা? যেতিয়াই মই অস্থিৰ হওঁ,

তেতিয়াই তোমাব ওপবত্ত মোৰ ওচৰত অকলে
ধকাৰ দায়িত্ব পৰেনেকি ? বুজ্জৈঁ, মই চব
বুজ্জৈঁ ।

চন্দ্ৰা : তুমি একো বুজ্জা। বুজ্জা হ'লে তুমি
এনেকুৱা বলিয়ালি নকবিলাহেঁতেন !

দীপক : বলিয়ালি মই কেতিয়াও কৰা নাই। কিন্তু
তোমালোকে মোৰ লগত চয়তানী কৰিছা।

চন্দ্ৰা : চুপ। [বৈ, বেলেগ স্থৰত] মই তোমাক
কথা দিছোঁ,—প্ৰতিটো সন্দেহৰ মুহূৰ্ত্তত মই
তোমাৰপৰা দূৰত্ব বজাই ৰাখি চলিম।

দীপক : আক প্ৰতিটো দুৰ্বল মুহূৰ্ত্তত তুমি মোৰ
ওপৰত জঁপিয়াই পৰিবা ? ছি ছি ছি—মই
জঘন্য পাশত বন্দী হ'লোঁ।

চন্দ্ৰা : তুমি এনেকুৱা কথা কৈ থাকিলে মই
স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হ'ম—তোমাক বন্দী
কৰি বখাটো মোৰ কাৰণে ঘৃণনীয় কামৰ
ভিতৰত পৰে।

দীপক : কি ? এতিয়া তোমাব মুখ খুলিছে ?
মিলিটেৰী একাডেমীৰ নাচ হ'লৰ মজিয়াত দেখা
এইখন মুখ ! তেতিয়া তোমালোকৰ এনেকুৱা
এজন মানুহৰ অত্যন্ত প্ৰয়োজন আছিল—
যিজন সৰলো ধৰণৰ বন্দুক অত্যন্ত দক্ষতাৰে
চলাব পাৰে, যাৰ বন্দুকৰ নিচান অতি সুন্দৰ,
অব্যৰ্থ। নাই নাই নাই—বহুত হ'ল, বহুত
হ'ল। [বৈ] চন্দ্ৰা—শুনাচোন।

চন্দ্ৰা : কোৱা।

দীপক : ওচৰলৈ নাহা।

চন্দ্ৰা : নাযাওঁ।

দীপক : মোক সেই বিজ্ঞাপনৰ কপিটো দিয়া।

চন্দ্ৰা : কি ?

দীপক : বিজ্ঞাপনৰ কপিটো।

চন্দ্ৰা : নহয় নহয় দীপক, তুমি যি ইচ্ছা তাকে
কৰা, যি ইচ্ছা তাকে কোৱা, কিন্তু বিজ্ঞাপনৰ
কপিটো নিবিচাৰিবা। আমাৰ দলৰ কাৰণে
সেইবোৰ বস্তুৰ নিচিনা মাৰাত্মক বস্তু আক
একো নাই।

দীপক : [গম্ভীৰ] দলৰ একো নহয়। দল থাকক,
কিন্তু মই যাওঁ চন্দ্ৰা।

চন্দ্ৰা : ক'লৈ ?

দীপক : মই এক আচৰিত ধৰণৰ মুক্তিৰ আশাত
আহিছিলোঁ। দেহ আক মনৰ অস্থিৰতাই
মোক সদায় বিভ্ৰান্ত কৰি ৰাখিছিল,—আজি
মই আক বেছি অস্থিৰ, আক বেছি বিভ্ৰান্ত।
তোমালোকে আক মোক ৰাখিবা নোৱাৰা।

চন্দ্ৰা : কিন্তু তুমিতো এতিয়া যাব নোৱাৰা

দীপক : চিন্তা-ভয়-একো নকৰিবা চন্দ্ৰা। অইন
একো থাকক নেথাকক, মোৰ বুদ্ধি আছে।
মই আঁতৰি গৈ তোমালোকৰ একো অপকাৰ
নকৰোঁ। তোমালোক যাতে মোৰ কাৰণে
কেতিয়াও কোনো বিপদত নপৰা, তেনেকৈ
চলিব পৰাৰ দক্ষতা মোৰ আছে। শত্ৰুৰ হাতত
পৰি নিজৰ দলক বিপদত নেপেলোৱাৰ বহুত
ট্ৰেইনিং লৈ ধোৱা আছে চন্দ্ৰা। দিয়া,
বিজ্ঞাপনৰ কাগজ টুকুৰা দিয়া।

চন্দ্ৰা : তুমি সঁচাকৈয়ে যাবা দীপক ? কিন্তু ক'লৈ
যাবা ?

দীপক : তুমিতো জানাই—মই মিলিটেৰী
একাডেমীলৈ উভতি নাযাওঁ। তুমি জানা—
মই বিজ্ঞাপনখনৰ কথামতে মাৰ [বৈ মাৰ]
—ও মাৰ ওচৰলৈও নাযাওঁ। ওলালোঁ

যেতিয়া ওলালোরেই। এইবার মই চাম—
মানুষ সঁচাকৈয়ে কিমান মুক্ত হ'ব পাবে।
নিজকে এনে ধৰণে মুক্ত কৰিম, শ্বশী কৰিম,
সন্তুষ্ট কৰিম যাব তুলনা তুমি বিচাৰি নাপাবা।
মন মুক্ত। দেহ-মুক্ত। তোমাব দেহৰ যিকণ
বন্ধনৰ গোন্ধ আছিল—, মই আৰু সেইকণো
সহ্য নকৰোঁ।

চন্দ্ৰা : তোমাক হেৰুৱালে মই বৰ—, নাই নাই,
আমাৰ আকৌ কিহৰ হৃদয়? সেইবোৰ শ্বশ্ব
অনুভূতিৰ কথা আমি উচ্চাৰণ কৰিব নাপায়।
নহ'লেতো আমাৰ সেই শ্বশ্বৰ মুহূৰ্ত্তবিলাকৰ
কোনোবা এটাত মই তোমাক ক'ব পাৰিলোঁ—
হেঁতেন—বলা আমি পলাই যাওঁ,—ক'ববাত
এখন ঘৰ পাৰ্টোঁগৈ। ক'তা, মইতো নকলোঁ।
সেইবোৰ কথা উচ্চাৰণ কৰিবলৈ বাদ দিছোঁ।
কিন্তু তথাপি তোমাক হেৰুৱাবলৈ মন যোৱা
নাই দীপক।

দীপক : সেয়া।

চন্দ্ৰা : কি সেয়া?

দীপক : তোমাৰ কথাৰ শ্বশ্বত পাক খাই থকা
বন্ধনৰ শ্বতা।

চন্দ্ৰা : [অপ্রস্তুত] নাই নাই দীপক। তুল
শ্বজিবা। বিশেষকৈ মোক আৰু অপমান
নকৰিবা। সকলো জলাঞ্জলি দি কাঠ হৈ
ওলাই অহা মানুষ,—কাঠত নোকোবাবা, হৃদয়
পাবা। ববা। [বৈ] লোৱা এইটো বিজ্ঞাপনৰ
টুকুৰা।

দীপক। দিয়া। থলো এই বিজ্ঞাপন বেক
পকেটত। চব বাদ। মুক্ত।

চন্দ্ৰা : এতিয়াই যাবা তুমি?

দীপক : এতিয়াই।

চন্দ্ৰা : ইয়াৰপৰা ক'লৈ যাবা?

দীপক : য'লৈকে ইচ্ছা।—এইবাৰ সমস্ত পৃথিৱীত
—এই বিজ্ঞাপনখনৰ বাহিৰে আৰু একো
বাধা নাই। সেইকাৰণে দেখিলা নহয়—এই-
খন এয়া বেক পকেটত থলো। বাধা পিছত
থাকিল। [ডাঙৰকৈ হাঁহে]

চন্দ্ৰা : ক'ববাত চুলি কাটি, ডাঢ়িবোৰ ঘূৰাই
লবা।

দীপক : তাৰ সলনি যদি এইবোৰকো নিজৰ
খুচিমতে বাঢ়িবলৈ দিওঁ? [ডাঙৰকৈ হাঁহে]

দৃশ্যান্তৰ

[গীতাৰত পপ সংগীত আৰু গীত]

৩য় বন্ধু : [বেশৰা গীত, নিচামিহলি] 'পৃথিৱীত
মাথো হুটা জাত—নাৰী আৰু পুৰুষ—পুৰুষ
আৰু এই প্ৰকৃতি—বিশাল আকাশ আমাৰ বস্ত্ৰ
—আমি হলোঁ। লক্ষজন—বস্ত্ৰহে এখন।
বজোৱা-বজোৱা-আ-হ্, কিয় চিমা পৰি যায়
বাবে বাবে? বজোৱা বজোৱা—চাৰি ঘূৰাই
দিয়া—ঘূৰাই দিয়া।

[পপ সংগীত]

বন্ধু : [বাগীত] বন্ধুসকল। সকলোৱে গুহাৰ মুখলৈ
চোৱা। এইফালে এইফালে। গুহাৰ মুখ
এইফালে। সেইফালে ক'লৈ চাইছা? তোলা,
মূৰ তোলা। অলপ কষ্ট কৰা, অলপ কষ্ট
কৰি মূৰ তোলা। এয়া আমাৰ নতুন বন্ধু
আহিছে। শুনা বন্ধু, তোমাৰ নাম যে দীপক
বুলি কৈছিল—সেইটো নাম পাহৰি যোৱা।
এটা নামে তোমাক বেলেগ কৰি ৰাখি ৰাখিব,

সেইটো মিয়ম আমাৰ সমাজত নাই। তোমাৰ নাম বন্ধু, মোৰ নাম বন্ধু, সৌ তাৰ নাম বন্ধু, তাৰ নাম বন্ধু, চববে নাম বন্ধু। আমি বন্ধু। অই—অই,—সেই কেইটাক তুলি পোনকৈ দে,—এইফালে চাওক,—এয়া নতুন বন্ধু।

২য় বন্ধু : [হুবধৰা] বন্ধুৰ চোলা খুলি দিয়া।
আমি তেওঁৰ দেহৰ সোঁঠৰ চাওঁ।

এজাক : [হুত । ঠিক ঠিক।

বন্ধু : খোলা বন্ধু, তোমাৰ চোলাটো খোলা। তুমি গানটো শুনিছিল। সেইটো আমাৰ গান—
বিশাল আকাশ আমাৰ বন্ধু। আমি বনৰীয়া,
—ফুল নফুলা গছৰ দৰেই মুক্ত। খোলা বন্ধু।
বাচ বাচ, চোৱা বন্ধুসকল চোৱা, এয়া আমাৰ
নতুন বন্ধুৱে আকাশ গাত ললে। বজোৱা
বজোৱা—বন্ধুক আদৰণি জনোৱা—গোৱা—
গীত গোৱা—

[সংগীতৰ কোলাহল]

দৃশ্যান্তৰ

নিগূঢ়

[হুয়ো গভীৰ নিচাত]

বন্ধু : বন্ধু।

দীপক : হঁ।

বন্ধু : মুক্তি পাইছা?

দীপক : হঁ।

বন্ধু : শাস্তি পাইছা?

দীপক : পাইছো।

বন্ধু : কিমান?

দীপক : বহুত।

বন্ধু : বহুত মানে কিমান?

দীপক : এই গুহাটোত যিমান বালি ভৰাব পাৰি
সিমান।

বন্ধু : মাত্ৰ? ইমান কম?

দীপক : কম হ'লনেকি?

বন্ধু : [হঠাতে] অই অই বন্ধু, অই, সেই তাইৰ
গাত জেকেটটো পেলাই দে। বেটীৰ গাত জীৱ
আছে নে নাই? [দীপকক] ওঁ কম হৈছে
তো। ইমান কম শাস্তি হ'লে কেনেকৈ
চলিব।

দীপক : তেনেহ'লে আক বেছি পাইছো। এই
গোটেই বিশ্বত্ৰক্ষাওখনত যিমান ধূলি ধৰিব
সিমান।

বন্ধু : চব মিছা কথা।

দীপক : কি মিছা কথা? হাঁ। কি মিছা কথা?

বন্ধু : তুমি শাস্তি পোৱা নাই।

দীপক : কোনে কৈছে? কোন বেটাই কৈছে?

বন্ধু : মই কৈছো।

দীপক : কিয় কৈছা?

বন্ধু : ময়েই শাস্তি পোৱা নাই, তুমি কেনেকৈ
শাস্তি পাবা?

দীপক : কি?

বন্ধু : ময়েই শাস্তি পোৱা নাই, তুমি কেনেকৈ
শাস্তি পাবা?

দীপক : [হিৰ] কি? তুমি শাস্তি পোৱা নাই?
কিয় নাপাবা? খাইছে—বম্ হৈ পৰি
আছে—আক টানিছো—আক টানিছো—
কিচিম কিচিম কিমান বান্ধৱীয়ে বেৰি ধৰি
গাত পৰি পৰি গৈছে—খুব শাস্তি পাইছে।
ময়ো পাইছে, তুমিও পাইছা। গোটেই
হুনিয়া শাস্তিৰে ভৰি গৈছে।

বন্ধু : মিছা কথা বন্ধু । মোর বব ভয় লাগিছে ।

দীপক : ভয় ?

বন্ধু : মই আত্মহত্যা করার কথা ভাবিছোঁ ।

দীপক : কি ? আত্মহত্যা ?

বন্ধু : নহ'লে কি করিম ? আমার কি হ'ব ? ইয়ার পিছত আক কি আছে ? খাইছোঁ । আক পাইছোঁ । কি খাইছোঁ ? নিচা । ইমান নিচা খাইছোঁ । যে অইন বস্তু খাবলৈ ভোকেই নালাগে ।

দীপক : কি সুলব ছটা জাতব সৃষ্টি হৈছিল ! একমাত্র মিলনব কারণেই যেতিয়া ভেদব সৃষ্টি হয় কি বড়িয়া লাগে ! জাতব যদি সৃষ্টি হ'বই লাগে, তেনেহ'লে এনেকৈ হ'ব লাগে,—মিলনব তীত্র আনন্দ সৃষ্টিব কারণে হ'ব লাগে ।

বন্ধু : চূপ ।

দীপক : চূপ ।

বন্ধু : নিচা খাইছোঁ,—আক পৃথিবীর ছটা জাত একাকার কবি পেলাইছোঁ । কিন্তু তাব পিছত কি হ'বহে বন্ধু ? এই আনন্দইতো আয়ুরালে ? তাব পিছত কি বাকী থাকিব ? বুঢ়া-বুঢ়ী দেখিছা ?

দীপক : বুঢ়া-বুঢ়ীর কথা নক'বা ।

বন্ধু : দেখিছানে নাই বুঢ়া-বুঢ়ী ?

দীপক : নাই দেখা ।

বন্ধু : [ধমকি] বাজে কথা কিয় কৈছা ?

দীপক : দেখিছোঁ ।

বন্ধু : সিঁহততো নাবী আক পুকয় নহয় ! সিঁহতবতো এটাহে জাত । তেতিয়া কি লৈ জীয়াই থাকিব ?

দীপক : ববা ববা ববা । বন্ধু !

বন্ধু : হ' ।

দীপক : বুঢ়া-বুঢ়ী হ'লে কি লৈ জীয়াই থাকে বাক ?

বন্ধু : সেইকাবণে কৈছোঁ—আত্মহত্যা করিম । এনেকুরা দিন আহিব—আমাব ভোক লাগিবলৈ আবন্ত করিব—পেট পুৰিব, মন পুৰিব । এক তীত্র হাহাকাবত পবি উন্মাদব নিচিনাকৈ ঘূৰি ফুৰিব লাগিব । মোর বব ভয় লাগিছে বন্ধু । ইমান কষ্ট করিলোঁ যুক্ত জীৱনব কাবণে, শাস্তিব কাবণে,—কিন্তু—

দীপক : কি ? কিন্তু কি বন্ধু ?

বন্ধু : [নিমাত হৈ থাকি] বন্ধু !

দীপক : কি ?

বন্ধু : মই আক এক শাস্তিব সন্ধানত ওলাব খুজিছোঁ । মই বব অস্তিব হৈছোঁ ।

দীপক : ঠিক ঠিক । ময়ো অস্তিব হৈছোঁ ।

বন্ধু : ব'লা তেনেহ'লে আমি এটা বেলেগ তৃপ্তিব সন্ধানত ওলাই যাওঁ ।

দীপক : কোন ফালে ?

বন্ধু : মোর এটা ধাবনা হৈছে—এইষে তুমি কৈছিলি ছটা জাতব সৃষ্টি হৈছিল,—আচলতে সৃষ্টি হোৱা নাছিল,—সৃষ্টি কৰিছিল ।

দীপক : কোনে ? কোনে কৰিছিল ?

বন্ধু : তাকে ভাবিছোঁ । মোর বোধেৰে যি আমাক সৃষ্টি কৰিছিল, তেৱেঁই আটাইতকৈ বেছিকৈ আদৰ কৰি আমাক গ্ৰহণ কৰে । তেৱেঁই আমাক আটাইতকৈ বেছি শাস্তি দিব পাৰে । আক সেই শাস্তিব নিশ্চয় শেষ নাই, সেই শাস্তি এবাব পালে নিশ্চয় আমাব আক ভয় নালাগে ।

দীপক : কেনেকৈ পাবা সেই শাস্তি ? ব'লা যাওঁ ।

বন্ধু : ভাবিছোঁ । ভাবিছোঁ—মোৰ মা-দেউতা হাল
—সেই বুঢ়া-বুঢ়ী হালে কৈছিল,—গাইছিল,—

দীপক : মা-দেউতা হালে ? কি ? কি কৈছিল ?
কি গাইছিল ? মনত আছে তোমাৰ ? কি ?
কি ?

বন্ধু : মনত পৰিছে—বিচাৰিব লাগে—দিনে নিশাই
শ্রবণ কৰিব লাগে—আকুল কণ্ঠেৰে মাতিব
লাগে—[অসুট কণ্ঠ] হবে কৃষ্ণ হবে বাম—
[হঠাতে] ব'লা বন্ধু, ব'লা আমি বিচাৰি যাওঁ,
—হবে কৃষ্ণ হবে বাম—বাম বাম হবে হবে ।

দৃশ্যাস্তৰ

[হবে কৃষ্ণ নাম-কীৰ্তন]

[নিস্তক]

চৌধুৰী : শুনিছা ?

বিভা : হঁ ? আকৌ তাৰ কথাকে ক'বনেকি ?

চৌধুৰী : নাই, মই জখ কৰা নাই । কেৱল
ভাবিছোঁ, সি সঁচাকৈয়ে নাছিল । যিমানেই
সি স্বাধীন নহওক, যিমানেই সি মুক্ত নহওক,
—তাৰ গাত আমাৰ তেজ আছিলতো, সেই
কাৰণে ভাবিছিলোঁ—এবাব সি আহিব ।

বিভা : এতিয়া আক মই তাক নিবিচাৰোঁ । এটা
সময়লৈকে সি মোৰ সন্তান হৈ আছিল, আজি
ধৰি ললোঁ সি এই গোটেই দেশখনৰেই সন্তান
হৈ গ'ল ।

চৌধুৰী : [বৈ] দেশখন । আমাৰ দেশখন বৰ ডাঙৰ
নহয়নে ? বৰ পুৰণি দেশ । [বৈ] শুনিছা ?

বিভা : কি ?

চৌধুৰী : এটা কাম কৰোঁ দিয়া । এইখন দেশেই
তাক সন্তান বুলি আকোঁৱালি ল'লে । কিন্তু
আমিতো দেশখন ভালকৈ দেখাই নাই । ঘৰত
সোমাই থাকি থাকি বৰ আমনি লাগিছে ।
ব'লা এবাব দেশখনকে চাই আহোঁগৈ । আমাৰ
সন্তানব দেশ, শুল্কব দেশ । আক আমাৰ
কাৰণেও কি শুল্কব শুল্কব শাস্তিব ঠাই আছে—
কাশী-বৃন্দাবন-মথুৰা—

দৃশ্যাস্তৰ

সমদল : হবে কৃষ্ণ হবে বাম.....

দীপক : বলা আমি গজায়মুনাৰ সঙ্গমলৈ যাওঁ ।
শাস্তি-শাস্তি—

[বেলৰ শব্দ]

ষ্টেছনৰ ঘোষক : কাশীলৈ যোৱা যাত্ৰীসকলে ইয়াতে
বেল সলনি কৰিব লাগিব ।.....

চৌধুৰী : আহাঁ । ইয়াত বেল সলনি কৰিব লাগিব ।

সমদল : হবে কৃষ্ণ হবে বাম.....

দীপক : ব'লা বন্ধু ব'লা,—এইবাব হবিদ্বাব—

[বেলৰ শব্দ]

চৌধুৰী : ইয়াৰ পিছত ? বলা এইবাব হবিদ্বাবলৈ
যাওঁ ।

বিভা : মোৰ বৰ ভাগৰ লাগিছে ।

চৌধুৰী : আক শাস্তি ?

বিভা : লাগিছে ।

[বেল আক হবে কৃষ্ণ কীৰ্তন]

সৰ্গিল

হিমেন্দ্ৰকুমাৰ বৰঠাকুৰ

জীৱনক সহায় উপহাস কৰিছিল তুমাৰে। জীৱন অপ্ৰয়োজনীয়, ইয়াৰ কোনো অৰ্থ নাই। কিন্তু মৃত্যুৰ ভয়াবহ আগৰ পিনে আগুৱাই গৈ এক ভীষণ আতংকত তুমাৰৰ চৰম উপলব্ধি হ'ল, জীৱন কিমান মধুৰ, কেনে সৌন্দৰ্যময় আৰু পৰম ব্যক্তি।

চৰিত্ৰ :

ভূষাৰ : ডেকা ডাক্তৰ, বায়োকেমিষ্ট্ৰিৰ গৱেষক

কুন্তলা : ভূষাৰৰ বান্ধৱী, ডাক্তৰ

ৰঞ্জন : ডেকা ডাক্তৰ

চলিহা : মেডিকেল কলেজৰ প্ৰিন্সিপাল

মনবৰ : ক'ল্ড্, ষ্ট্ৰোকেজৰ চকিদাৰ

মেকানিক :

নাৰ্চ :

(খটং খটং শব্দ । এখন কলাপ্চিবল ডাঙৰ ছৰাৰ
মেৰামতি কৰি থকাৰ শব্দ)

মেকানিক : যোগালি নোহোৱাকৈ কেনেকৈ কাম
কৰিবাহে মনবৰ ?

মনবৰ : ময়ে অলপ ধৰি দিও দে ।

মেকা : এ, তুমি চকিদাৰটোৱে আকৌ কেনেকৈ
যোগালি কাম কৰিবা ?

মন : এবা, সি আজি বৰ লেঠাত পেলালে ।

মেকা : যোগালি নাই, একো যোগান নাই,
অকলে অকলে কাম কৰিবলগীয়া হৈছে, তথাপি
মানুহৰ গালি শুনিব লাগে ।

মন : এবা বোপাই ।

মেকা : চাও মনবৰ কাই, দৰজাখনৰ সোঁটো মূৰ
অলপ দাঙি ধৰাচোন,

মন : বৰি—অ’—হ’বনে ?

মেকা : আক অলপ, অঁ, বচ, হ’ব হ’ব—

মন : আও, বৰ গধুৰ পায় এইখন ।

[বন্টু টাইট কৰাৰ শব্দ]

মেকা : গধুৰ নহ’বনে ? ক’ল্ড ষ্টেৰেকৰ দৰ্জা—দেখা
নাই কিমান ডাঠ ? ভিতৰত—কিমান ইনচু-
লেঞ্চন—কিমান কায়দা-কিটাপ—

মন : হেৰা’ এৰোনে ?

মেকা : অঁ, এবি দিয়া এতিয়া—নাই নহ’ল ।

[ছৰাৰ পৰাৰ শব্দ]

মন : নহ’লনেকি ? ছেঃ ।

মেকা : অলপ থাকিল । এইবিলাক ইমান ভাবী
দৰ্জা ভাল মিলোৱাটো চোকা কথানেকি ?

মন : উ, এবি দিলে দেখোন আকৌ আপোনা
আপুনি ঘূৰি বন্ধ হৈ যায় ।

মেকা : চাওঁ ধৰাচোন ।

মন : হেৰো, প্ৰিন্সিপেল চাহাব আহিছে লোৱা ।

মেকা : শূধিলে অলপ বাকী আছে বুলি ক’বা ।

চলিহা : [সোমাই আহে] হেৰা মনবৰ, হলগৈনে
হে ?

মন : হৈছেগৈ ছাব । আক অলপ ।

চলিহা : সোনকাল শেষ কৰি মোক খবৰ দিবাগৈ ।

মন : ভাল ছাব ।

মেকা : চাওঁ ককাই, সোঁ কজাটো দিয়াচোন ।

মন : এইটো হোঁ, ল । হেৰো, হ’বগৈ নে ছুটীৰ
আগতে ?

মেকা : কাম চলিব পৰা কৰি দিম আক ?

মন : এবা বোপাই । ভোবো আজি বৰ শান্তিখন
হ’ল ।

মেকা : তুমি বুলিহে বুজিছা । অইনেতো সুবুজে ।
আজি বাতিপুৱা কামলৈ আহোঁতে যি জাকহে
বৰষুণত তিতিলো । অইন মানুহ হোৱা হলে
ছুটী লৈ গুচি গলহেঁতেন ।

তুষাব : (হঠাত সোমাই আহি) ছুটী লবৰ হলে-
ইনে ? কাম শেষ হ’ল জানো ?

মন : ছুটী লোৱাৰ কথা কোৱা নাই বোপা ।

তুষাব : বোপা ? কিয় বোপা বুলি মাতাহে
চকিদাৰ ? কিমান ক’ব লাগে তোমাক ? নাজান-
নেকি মই বিচাৰি স্থলাৰ ?

মন : মই আকৌ এইখন কলেজতে চকিদাবী কৰি
বুঢ়া হ'লো নহয় দেউতা। আপোনালোকক
কিমান সৰুবে পৰা—

তুষাৰ : মনে মনে থাক। জানানে, তোমালোকৰ
দোষত এই টেই টিউবটোৰ চৰ জীৱাণু
মৰি গ'ল।

মন : আমি নো কি কৰিম দেউতা ?

তুষাৰ : তোমালোকে ক'ল্ড্ ষ্টৰেক্সৰ দৰজাখন
মেৰামতি কৰা হ'লে টেম্পেবেচাৰ বাইজ
কৰিবলৈ নাপায়। এই মানুহটো, মেকানিক
কাম কৰিবলৈ আহিছে, অথচ—

মেকা : মিছামিছি গালি পাবি নাথাকিব ছাৰ।

তুষাৰ : জানা, এটো টিউবৰ চৰ জীৱাণু
মৰি গ'ল ?

মেকা : আমি কি কৰিম ? আমিহে কাম কৰিয়েই
আঁঠো।

তুষাৰ : এইখিনি বেঞ্চেৰিয়া আকৌ কাল্চাৰ কৰিব
পাবিবা ?

মেকা : আমি সেইবিলাক কি জানো।

মন : নেপায় নেপায়। হেৰো বোপাই,—

মেকা : নহয়হে। অধনিও এখেতে মোক মিছামিছি
গালি পাবি গৈছে। দৰজাখন যেন মইহে
বেয়া কৰিলো।

মন : তেখেতে সেইটো কোৱা নাই নহয়—

তুষাৰ : দৰজাখনতো ভালেই আছিল। মনৰে
কাঠৰ টুকুৰা লগাই বেচ কাম চলাই আছিল।
কি দৰ্কাৰ আছিল তোমাৰ দৰজাখন খুলিবৰ।

মেকা : মই খুলিছোনেকি ?

মন : সি খোলা নাই নহয়। প্ৰিন্সিপেল চাহাবে
হুকুম দিয়াতহে—

তুষাৰ : চুপ থাকা তুমি

কুন্তলা : [সোমাই আহে] তুষাৰ, তুষাৰ ! ঔ কি
হ'ল তোমালোকৰ ?

তুষাৰ : নাই, একো হোৱা নাই।

কুন্তলা : মনৰ কাই ?

মন : আইদেউ ?

কুন্তলা : বা, আজিকালি তুমি মিত্ৰি কাম
কবানেকি ?

মন : হেঃ আইদেউ।

কুন্তলা : জানা তুষাৰ, তোমাৰ কথা কাগজত কি
লিখিছে ? সঁচাকৈয়ে তুমি এটা জিনিয়াচ তুষাৰ ?

তুষাৰ : কি লিখিছে ?

কুন্তলা : তুমি দেখা নাই ? মই কাগজখন পালেই
দোনি আহিলো তোমাক দেখুৱাবলৈ। আঃ
এই কোঠালিটো ইমান ঠাণ্ডা !

তুষাৰ : ক'ল্ড্ ষ্টৰেক্স ঠাণ্ডা হ'বই।

কুন্তলা : তুমি দেখোন আকৌ ইয়াৰ ভিতৰতে
মাইক্ৰস্কপ পাতি লৈছা কাম কৰিবলৈ ?

তুষাৰ : কেতিয়াবা এখন ছখন স্লাইড ইয়াতে টেই
কৰো। কিছুমান বেঞ্চেৰিয়া খুব চেনজিটিভতো !

কুন্তলা : তোমাৰ ঠাণ্ডা নালাগে ?

তুষাৰ : নাই, দৰজাখন খোলা থাকিলে বেছি
ঠাণ্ডা নহয়।

কুন্তলা : তোমাৰ কথা কি লিখিছে চোৱা।

[কাগজৰ শব্দ—পঢ়ে] অসমৰ এজন নবীন কবি
হিচাপে আমি তেওঁক অভিনন্দন জনাওঁ।
তেওঁৰ কবিতাত কোনো উচ্ছাস নাই, কোনো
অনাৱশ্যক আড়ম্বৰ নাই, শব্দৰ ফুলজাৰিৰপৰা
তেওঁৰ কবিতা বহুত আঁতৰত। এক নিৰৱচ্ছিন্ন
গভীৰ বিষাদে তেওঁৰ প্ৰতিটো কবিতা—

মন : আইদেউ !

তুষাব : আঃ তুমি কিমান দিষ্টাব কৰাহে ?

মন : নহয় দেউতা, আমাৰ কাম হৈ গ'ল, আমি
যাওঁ। প্ৰিন্সিপেল চাহাবক খবৰ দিওঁগৈ।

তুষাব : তোমালোকৰ ঘাবৰ হৈছে যোৱা।

মনবৰ' : নহয় দেউতা, দৰজাখন খোলা থাকিল,
সোঁ কাঠৰ টুকৰাটো যে দেখিছে—একৱাই
দিলেই আপোনা আপুনি বন্ধ হৈ—

তুষাব : অসু মই জানো, তুমি যোৱা।

মন : ভাল দেউতা। ব'ল ঐ চামচুল, ব'ল ?

তুষাব : এই মুৰ্খবিলাক দেখিলে মোৰ মূৰ গৰম হৈ
যায়। যত চব মেদিয়েভেল্ ফচিল্চ !

কুস্তলা : বুঢ়া চকিদাৰক তুমি কিয় বেয়া পোৱা
বাক ? তাক তো কলেজৰ সকলোৱেই মৰম
কৰে ?

তুষাব : মৰম কৰি কৰিয়েইতো নষ্ট কৰিলে ?
নহলে চোৱা, ইমান ডাঙৰ এখন মেডিকেল
কলেজৰ এটা মদাৰ্ণ ক'ন্ড্ টেবল্জ, য'ত আমাৰ
বায়'কেমিষ্ট্ৰিৰ বিচাৰ্চ কৰিব লাগে, তাত এই
গাঁৱলীয়া ভূতবিলাক মিচ্ফিট নহয় জানো ?

কুস্তলা : তুমি যে মানুহৰ কথা ইমান বেয়াকৈ
কিয় কোৱা বুজি নাপাওঁ ! চকিদাৰেতো
বিটায়াব কৰিবই, আক ছমাহো নাই বোলে।

তুষাব : এইবিলাক যিমান সোনকালে যায় সিমান
ভাল। আমাক লাগে কি জানা, খুব স্মাৰ্ট
মানুহ, ইণ্টেলিজেন্ট, ৱেলভ্ৰেচ্দ্, তাৰ ঠাইত
এই গাঁৱলীয়া সোপাটিলা মানুহবিলাকে
আমাৰ বিচাৰ্চ প্ৰগ্ৰেমৰ ইমেজটোৱেই নষ্ট
কৰি দিছে। কোনে ক'ব এইটো মদাৰ্ণ
বিচাৰ্চ চেণ্টাৰ বুলি ?

কুস্তলা : বাক বাদ দিয়া সেইবিলাক কথা।

তোমাৰ কথা কাগজত এয়া কি লিখিছে
চোৱা—[পঢ়ে] তেখেতক আমি ইয়াৰ আগতে
অসমৰ নতুন শূকৰ কবি বুলি পৰিচয় কৰি
দিছিলো। তাৰ লগতে এইটোও কৈছিলো
যে তেওঁ এজন বিষয় কবি। তেওঁৰ এই
বিষয়তা কোনো ব্যক্তিগত সুখ-দুঃখৰপৰা
ওপৰা নাই। আধুনিক মানৱৰ সামগ্ৰিক
জীৱন যন্ত্ৰণাৰপৰাই সি উত্ৰসাৰিত। বাক
তুষাব, তোমাক মই এটা কথা সোধো।

তুষাব : কি ?

কুস্তলা : কাগজবিলাকত এইবিলাক কি লিখে
বাক ? জীৱন যন্ত্ৰণা মানে কি ?

তুষাব : এইবিলাক তোমালোকে বুজি নাপাব।

কুস্তলা : কিয় বুজি নাপাম ? বুজাই দিয়া।

তুষাব : চোৱা কুস্তলা, তোমালোকে সকলো কথা
ওপৰে ওপৰে চোৱা, কোনো কথা দকৈ
ভাবিব নোৱাৰা...

কুস্তলা : দকৈ ভাবিয়েই কৈছো বাক ? জীৱন-
টোনো বাক যন্ত্ৰণাৰ কাৰণ হ'ব লাগে কিয় ?
মানুহে মৰোতেহে যন্ত্ৰণা পায়।

তুষাব : তুমি মোক ঠাট্টা কৰিছানে কি ?

কুস্তলা : সেয়া, তুমি আকৌ ওভোতাকৈ ভাবি
ল'লা। আনকি ময়েই তোমাৰ লগত ফ্ৰীলি
কথা এয়াৰ পাতিব নোৱাৰোঁ—সকলো কথাৰে
তুমি বিপৰীত অৰ্থ কৰি লোৱা !

তুষাব : তোমাক মই ইমান মানা কৰিছিলো
বন্ধনৰ লগত কথা নাপাতিবলৈ, অথচ কালি
দেখিলো তুমি তাৰ লগত ঘূৰি ফুৰিছা।

কুস্তলা : কালি ? অ, কালি আমি পিকনিক

অৰ্গেনাইজ কৰিছিলো। আজি যাম।

তোমাকতো তালৈ মাতিবলৈকে আহিছিলো।

তুষাব : বঞ্জন যাবনেকি ?

কুন্তলা : আঃ তুমি কিমান বঞ্জনৰ লগত লাগি থাকি ? তুমিতো জানাই সি এটা লাইট মাইন্দ্ৰেদু ফুটিবাজ ল'ৰা, বহুত দিনৰ আগতে এবাৰ মোলৈ উইক্ৰনেচ দেখুৱাইছিল, তাৰ পিছত একো নাই—অথচ তুমি সদায়...

তুষাব : সিহঁত যায় যদি মই নাযাওঁ।

কুন্তলা : আঃ তোমাক লৈ নোৱাৰি আক।

বঞ্জন : [হবহবকৈ] হেই, তোমালোক ইয়াতনেকি ?
বাঃ।

কুন্তলা : অলপ চাইচিতি আহিবাচোন। আমি এইমাত্ৰ তোমাৰ কথা পাতিছিলো জানা ?

বঞ্জন : সঁচা ? বা, এই কোঠালিটো ইমান ঠাণ্ডা !

কুন্তলা : এয়াৰ কম্পিউণ্ড যেন লাগে নহয় ?

বঞ্জন : অঁ বাক কুন্তলা, সিহঁত কেইজনী যাবনে নাযায় ?

কুন্তলা : যাব।

বঞ্জন : যাব ? তেনেহ'লেতো ইখন গাড়ীও ঠিক কৰি ল'ব লাগিব। সেইখন আকো কাৰ্বাৰেটাৰ-টোৱে অভাৱ ক'ৰে।

কুন্তলা : কোনখন ?

বঞ্জন : আমাৰ চিকু মামাৰ পুৰণা হিন্দুস্থানখন যে ? এই তুষাব, তুমি যাবা নহয় ? অঁ তোমাৰ কথা পেপাৰত কি লিখিছে ক'ব পাবানে নোৱাৰা ? হাঃ হাঃ হাঃ, বিষয় কবি, বিষয় কবি ! আক কিবাকিবি টেব লিখিছে, পাহৰিলো মই। অঁ পেপাৰখন তুমি লৈ

আনিছানেকি কুন্তলা ? চাওঁ চাওঁ দিয়াচোন দিয়া।

তুষাব : বাদ দিয়া সেইবিলাক।

বঞ্জন : ব'বাচোন ব'বা, এয়া কি লিখিছে চোৱা [পঢ়ে] সপ্তদশ শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকত কছ দেশীয় কবিসকলৰ মনত যি ভাব খেলাইছিল, ঠিক তাৰেই প্ৰতিধ্বনি যেন—বাক তুষাব, চেভেণ্টিথ চেঞ্চুৰীৰ ফ'ৰ্থ দিকেডত বাছিয়ান কবিবিলাকে কি খাইছিল, সেইটো তোমাক কিয় লাগে ?

তুষাব : ঠাট্টা কৰি নাথাকিবা। তুমি ক'ব খোজা-নেকি এই কাগজৰ সম্পাদকতকৈ তুমি বেছি জানা ? জানা তেওঁ কিমান ডাঙৰ ইণ্টেলেক্চুৱেল ? ইংৰাজীত ফাৰ্ষ্ট ক্লাচ।

বঞ্জন : বাদ দিয়াহে। হেৰা, চিক্সটি পাৰ্চেণ্ট নম্বৰ পালেই মানুহে ফাৰ্ষ্ট ক্লাচ পায় জানানো ?

তুষাব : তেওঁ চিক্সটি পাৰ্চেণ্টৰ ফাৰ্ষ্ট ক্লাচ নহয় জানা। তেওঁ চেভেণ্টি টু পাৰ্চেণ্ট পাইছিল।

বঞ্জন : আহা, পাইছিল পাইছিল, বুজিলো বাক। বাদ দিয়া এতিয়া, ব'লা আমি পিক্‌নিকলৈ যাওঁ।

তুষাব : মই পিক্‌নিকলৈ নাযাওঁ।

বঞ্জন : কিয় ?

তুষাব : দেশত লাখ লাখ মানুহ অনাহাৰে যত্না ভুগিছে আক তোমালোকৰ বিলাস কৰিবলৈ লাজ নালাগে ?

কুন্তলা : কিন্তু অলপ আগতে তুমিয়েইতো সিহঁতক গাঁৱলীয়া ভূত বুলি নিন্দা কৰিছিল।

তুষাব : মই সেইটো কৈছিলো। ইণ্টেলেক্চুৱেল লেভেলত।

বজন : আক অদিনেবী লেভেলত মই তোমাক
ইমানেই ক'ব পাৰোঁ যে আমি বাবা একো
বিলাস কৰিবলৈ ওলোৱা নাই, লোকৰ ভগা
গাড়ী এখন নিজে কষ্ট কৰি ঠিক কৰি
লৈছোঁ—

কুস্তলা : আক বৰভাতো চাহ জলপান খাওঁৱেই,
তাকে যেনিবা লগত লৈ লৈছোঁ—

তুষাৰ : সেইবিলাক চব আইৱাখ।

বজন : তোমাৰ কথা মই বুজি নাপাওঁ। জানা
কুস্তলা, সেইদিনা যে চীফ মিনিষ্টাৰবপৰা
এপীল আহিছিল, ভিতৰুৱা গাঁও অঞ্চলত
ডাক্তৰ লাগে বুলি, আমি চবেই নাম দিলোঁ,
এওঁ তুমিৰে কি কৰিলে জানা ?

কুস্তলা : কি ?

বজন : এওঁ নাম নিদিলে।

তুষাৰ : তাৰ এক্সপ্ৰেনেশ্যন মই তোমাৰ ওচৰত
দিব লাগিবনেকি ?

বজন : ঠিক আছে, ঠিক আছে, তুমি সপ্তদশ
শতিকাৰ চতুৰ্থ দশকৰ বক্তা কৰিটো হৈ থাক,া,
আমি যাওঁ, বলা কুস্তলা, অ' দৰজাখন বন্ধ হৈ
আছে দেখোন।

কুস্তলা : কাঠদাল এবাই গ'ল হ'বলা ? চকিদাৰে
যে কৈছিল।

বজন : হেবা, এই ভিতৰ ফালৰ হেম্পেলডাল ভগা
দেখোনহে ? এইখননো কেনেকৈ খোলে ?

তুষাৰ : তুমি উজুটি মাৰি লবাই দিয়া নাছিল
জানোঁ ?

বজন : কি ?

তুষাৰ : সেই কাঠৰ টুকুৰাটো ?

বজন : কি হ'ল পিছে ?

বজন : কাঠৰ টুকুৰাটোতে দৰজাখন লগাই খোৱা
আছিলনেকি ?

তুষাৰ : দেখা নাছিল। তুমি ?

কুস্তলা : এয়ে হ'বলা তোমাৰ মদাৰ্ণ ক'ন্ড্ ষ্টেজ ?

বজন : বা, খাৰ্মিটাৰটো চোৱাচোন, টেম্পেবেচাৰ
এক ডিগ্ৰী নামি গ'ল চাই থাকোতেই।

কুস্তলা : চাওঁ চাওঁ।

তুষাৰ : ছুৱাৰ বন্ধ থাকিলে টেম্পেবেচাৰ নামি
যাবই। তাকে নাজানানেকি ?

বজন : হেত্ আকতো ছুৱাৰ খিৰিকি নাই।
এইটো কমবপৰা ওলাবা কেনেকৈ এতিয়া ?

কুস্তলা : বা, চোৱাচোন চোৱা, টেম্পেবেচাৰ আক
এক ডিগ্ৰী নামি গ'ল।

বজন : হেত্, কি দিগ্ৰাৰি এইখন। সিকালে
মোৰ গাড়ী ভাল কৰিবলৈ আছে ?

তুষাৰ : বাহিৰ ফালৰ হেম্পেলডালতো ঠিকেই আছে,
চকিদাৰে খুলিব আহি অলপ পিছতে।

[ছুৱাৰত ধুম ধুমকৈ চকিওৱা শব্দ]

বজন : এই চকিদাৰ, চকিদাৰ, ছুৱাৰ খোলা।

তুষাৰ : ইয়াত চিঞৰিলে বাহিৰলৈ শব্দ নাযায়।
দেখা নাছিল, ছুৱাৰখন কিমান ডাঠ ?

বজন : বাদ দিয়াহে। সিকালে মই গাড়ীখন
আনিবগৈ লাগিব, ভাল কৰিব লাগিব। কত
কাম বাকী থাকিল ?

তুষাৰ : [গহীনাই] চকিদাৰ নহালৈকে তোমা-
লোকৰ পিকনিকৰ কাম বন্ধ। উপায় নাই।

বজন : টেম্পেবেচাৰ আক হুই ডিগ্ৰী নামি গ'ল।

কুস্তলা : এনেকৈ হ'লে দেখোন আমি জ্ব'জোন্ হৈ
যাব লাগিব।

তুষাৰ : সিকালে মেচিন চলি আছে, সেই পাইপ

ডালত কাণ দি শুনাচোন, কম্প্ৰেচাৰৰ শব্দ—
[খন্তেকলৈ কম্প্ৰেচাৰৰ শব্দ বাজি উঠি বন্ধ হয়]
কুনীলা ?

কুন্তলা : মেচিনৰ চুইচটো অফ কৰি দিয়ানা।

তুষাৰ : মেচিনৰ চুইচ ইয়াত নাই, মেচিন কমত
আছে।

কুন্তলা : [আতঙ্কিত] ভেসে কি হ'ব ?

তুষাৰ : কি হ'ব আৰু। তোমাৰ যে ইমান ভয়।
চকিদাৰ আহিবই এতিয়া। বাহিবফালৰ
হেন্ডেলডালতো ঠিকেই আছে।

বজ্জন : কলিং বেল নাইনেকি ?

তুষাৰ : [খঙেৰে] সেই চব নাই ইয়াত।

[দুৱাৰ খোলাৰ শব্দ]

মন : অ, কাঠডোখৰ এবাই গ'লনেকি ?

বজ্জন : হেবা মনৰ কাঠ, তোমালোকে এই কাঠৰ
ধোকা লগাই দবজা খোলা বখা চিষ্টেমটো বাদ
দিয়া বুজিছা। কেতিয়াবা কিন্তু এল্লিডেণ্ট
হ'ব।

মন : কজাটো আৰু হেন্ডেলডাল ভাল কৰিলেই
সকলো ঠিক হৈ যাব বোপা !

মেকানিক : দবজাখনৰ ভালটো মিলাবলৈ বৰ
মুশ্কিল, বৰ ভাৰী নহয় !

বজ্জন : হেবা চামচুল, তোমাৰ হাতত নাইন বাই
চিষ্টেমটো বেঞ্চ আছেনে ? ব'লাচোন দিবা—
[আঁতৰি যায়]

কুন্তলা : হেবা তুষাৰ, চাওঁ শুনা,

তুষাৰ : কি হ'ল ?

কুন্তলা : তুমি মোৰ কথা শুনা তুষাৰ, ইমান
বিপদজনক কমটোত তুমি কাম নকৰিবা।

তুষাৰ : মোৰ বিপদৰ কথা তুমি ভাবিব নালাগে।

কুন্তলা : নহয় নহয়। দুৱাৰখন বিপেয়াৰ কৰা পূৰা
হওক, তাৰ পাছত কমটো ব্যৱহাৰ কৰিবা।

তুষাৰ : বাজে কথাবিলাক কৈ নাথাকিবা। সকলো
মানুহ বজ্জনৰ নিচিনা কেয়াবলেচ্ নেকি ?
[মেকানিক আৰু বজ্জনে আঁতৰত কথা পাতে]
[হুত]

মেকানিক : সেইখন গাড়ীত কাৰ্বাৰেটাৰ ঠিকেই
আছে, প্লাগ কেইটা চাফা কৰিলেই হ'ব।

বজ্জন : হয়নেকি ? তোমাৰ প্লাগ্ বেন্ট আছে ?

মেকানিক : মই লৈ যাম, আপুনি যাওক।

বজ্জন : আহিবা দেই, জৰুৰ।

মেকানিক : সোৱা প্ৰিফিপেল চাহাব আহিছে, মই
অলপ পিছত যাব পাৰিম।

বজ্জন : ঠিক আছে, মই যাওঁ। তুমি কিন্তু আহিবা।

কুন্তলা : এইটো কোনো কেয়াবলেচনেচৰ কথা
নহয়। তুমি ইয়াত কাম কৰা উচিত নহয়।

তুষাৰ : তুমি যে মোৰ কাৰণে ইমান ভাবিছা
সেইটো দেখিয়েই খুব ভাল লাগিছে মোৰ।

চলিহা : [ওচৰলৈ আহে] এই বজ্জন, চাওঁ শুনি
যোৱা। 'হেল্লো কুন্তলা।

কুন্তলা : ওড আফ্টাৰনুন ছাব ?

চলিহা : ওড আফ্টাৰনুন। হেবা চামচুল, চাওঁ
দেখুওৱাচোন কি কাম কৰিলা।

মেকা : কজা কেইটা লগালো ছাব। কিন্তু ভালটো
মিলাব নোৱাৰি।

চলিহা : আৰু হেন্ডেলডাল ?

বজ্জন : ছাব !

চলিহা : অ' বজ্জন, তোমাৰ নামত এখন চিঠি
আহিছে। নেকা গবৰ্ণমেণ্টৰ।

বজ্জন : নেকাৰ চিঠি ? এপইণ্টমেণ্টনেকি ছাব ?

চলিহা : ওঁ, এপইণ্টমেন্ট । তোমাক প'ষ্টিং দিছে,

কি নাম ঠাইখনৰ, কলবিয়াং । ক'তহে ?

বজ্জন : একেবাবে চাইনিজ বৰ্দাৰ ছাব ।

চলিহা : হয়নেকি ? যাবানে নোযোৱা ?

বজ্জন : [আগ্ৰহেৰে] যাম ছাব । নগ'লে কেনেকৈ হ'ব ?

চলিহা : ভেৰি গুড । বহুতে আকৌ নাযায় ।

বজ্জন : মই নেফাত কাম কৰিমই ছাব । আই এম এভাৰ গ্ৰেটফুল টু দেম । নেফাৰ ক্লাবলিপেৰেহে মই মেডিকেল পঢ়িলোঁ ।

চলিহা : ঠিক আছে । চিঠিখন লৈ যাবা ।

বজ্জন : ভাল ছাব । এই কুস্তলা । বস্ত্ৰখিনি আনিব লাগে নহয় ?

কুস্তলা : ব'লা ।

চলিহা : তোমালোকৰ আজি পিকনিকনেকি ?

কুস্তলা : হয় ছাব ।

চলিহা : উইথ ইউ বেট অব লাক ।

কুস্তলা : থেংক ইউ ছাব ।

বজ্জন : থেংক ইউ ছাব ।

চলিহা : অ হেল্পডাল ভাল কৰিব নোৱাৰিলা নেকি ?

মেকা : নহ'ল ছাব, বৰ বেয়া জাগাত ভাগিছে ।

চলিহা : তেনেহ'লেতো বৰ বিপদৰ কথা । ভিতৰত মানুহ থাকিলেতো ট্ৰেপদ হৈ যাব পাৰে । কি কি কোৱা তুমি ?

তুমি : নাই ছাব, ইয়ালৈতো কোনো মানুহ নাহে, মাত্ৰ চকিদাৰ আৰু মইহে কাম কৰোঁ, সান্থানে থাকিলেই হ'ল ।

চলিহা : হ' । বাক, আৰু কি কি কাম কৰিলা ? থাৰ্ম'ষ্টাটটো ঠিক কৰিলানে ?

মেকা : কৰিলোঁ ছাব । কইলটো কিন্তু সলাব লাগিব ছাব, বেছিদিন নাযাব । আৰু এটা কথা ছাব ।

চলিহা : কি ?

মেকানিক : সৌ ওপৰৰ চাক্ষুণ পাইপ দালত খুব সোনকালে বৰফ জমা হৈ যায় ।

চলিহা : হয়নেকি ?

মেকানিক : হয় ছাব । ঠান্ডা বেছি হ'লেই বৰফ জমিবলৈ ধৰে ।

মন : বৰফ জমি জমি একেবাবে ওলমি ওলমি পৰে দেউতা, দেখিলেই ভয় লাগে ।

চলিহা : কোম্পানীলৈ লিখিব লাগিব । বাক, কলিং বেল লগোৱা হ'লনে ?

মেকা : নাই ছাব—

চলিহা : কিয় ?

মেকা : বস্ত্ৰ নাপালোঁ ছাব । সোমবাবে জৰুৰ লগাই দিম ।

চলিহা : সেয়া তোমালোকে চৰ কাম নেগ্ৰেট কৰা । সোমবাবে বাতিপুৱা কিন্তু প্ৰথমেই কলিং বেলটো লগাই দি মোৰ ওচৰত বিপোট কৰিবা ।

মেকা : ভাল ছাব ।

চলিহা : আৰু তুমি, চোৱা তোমালোকে যদি আজি কাম কৰা তেনেহ'লে খুব সান্থানে কৰিবা যাতে কোনো আন-অথবাইজদ্ মানুহ আহিব নোৱাৰে ।

তুমি : ভাল ছাব ।

চলিহা : আৰু মনবৰ । শুনা—

মন : দেউতা ।

চলিহা : আমি ইয়াত এটা দেদু বদি থ'ব লাগিব ।

তুষাব : দেদু বদি ছাব ?

চলিহা : অঁহে, চুইচাইদৰ কেচ, এটা আহিছে, খুব
জটিল কেচ ।

তুষাব : কেনেকুৱা ছাব ?

চলিহা : দি কজ অব চুইচাইদ ইজ নট ন'ন ।
মানুহজনে কিয় আত্মহত্যা কবিলে তাৰ একে।
এপাৰেণ্ট কাবণ নাই ।

তুষাব : ট্ৰেজ ।

চলিহা : ডেকা মানুহ, অৱস্থা ভাল, বিয়া কৰোৱা
ডেৰ বছৰমান হৈছে মাত্ৰ—এন্দ দি কৰ্চেচ অব
দেখ অভাবটুক হিম । যাওক, বাদ দিয়া সেই-
বিলাক কথা, মনবব—

মন : দেউতা ।

চলিহা : বগাই আক তুমিয়ে কামটো কৰিবা,
দেদু বদিটো মৰ্গৰপৰা আনি এই ক'ল্ড ষ্টবেজত
ভবাই থৈ দিবা, সোমবাৰে দিচেষ্ট কৰিব
লাগিব । মই আহিছোঁ । (আঁতৰি যায়) ।

মন : ভাল দেউতা ।

মেকা : ময়ো যাওঁগৈ দেই । চকিদাৰ ককাই ।
বাকী কাম সোমবাৰলৈহে হ'ব ।

মন : যাগৈ বোপাই । তই গৈয়েই তিতা কাপোৰ-
বিলাক সলাই পেলাবি । যি জাকহে বৰষুণত
তিতিলি । বোপাদেউতা, আজি ঘৰটো বন্ধ
কৰি থওঁ । কাম কৰিব নালাগে ।

তুষাব : কিয় ?

মন : প্ৰিন্সিপেল চাহাবেও ক'লে,

তুষাব : সকলো মানুহ ডোমালোকৰ নিচিনা
অসারখান নহয়, জানা চকিদাৰ !

মন : নহয় দেউতা, আজি ময়ো নাথাকিম ।
আবেলিৰ ভাগতে গাঁৱৰ ঘৰলৈ যোৱাৰ কথা ।

মই একেবাৰে সোমবাৰলৈহে আহিম ।

আপুনি ইয়াত অকলে অকলে—

তুষাব : তুমি গ'লে যাবা । তোমাৰ লগত মোৰ
কামৰ কি সম্বন্ধ ?

কুন্তলা : তুমি এতিয়াও ওলোৱা নাই তুষাব ?
ব'লা আমি যাওঁ ।

তুষাব : মই নাযাওঁ ।

মনবব : লৈ যক লৈ যক আইদেউ, আপুনিহে
পাবিব ।

কুন্তলা : এই বুঢ়াটোৱে চব কথা জানে হ'বলা ?
এই তুষাব ব'লা ।

তুষাব : আক কোন কোন যাব ?

কুন্তলা : বজ্জন, বিকাশ, তুমি, মই, শেৱালি,
শুনন্দা, বীতা, প্ৰণব আক আলফ্ৰেড্ যাব
গীটাৰ লৈ । আক যাব মনোৰমা, প্ৰশান্ত চব !

তুষাব : কিমান দূৰলৈ যাবা তোমালোক ?

কুন্তলা : বা তুমি দেখোন একেবাৰে পুলিচৰ
নিচিনাকৈ জেৰা কৰা ! পোন্ধৰ মাইলমান
দূৰত যে এখন বিল আছে, যোৱা বছৰ আমি
গৈছিলোঁ জানা, এনেকুৱা বতৰতে, ইমান
শুন্দৰ ঠাই ।

তুষাব : এই এপ্ৰিল মাহত মানুহে পিকনিকলৈ যায়
নেকি ?

কুন্তলা : অঃ ইমানবিলাক হিচাপ কিয় লাগে
তোমাক ? আমি যাম, খানা খাম, গান হ'ব,
নাচ হ'ব, সন্ধ্যাৰ আগে আগে গুচি আহিম ।
চিকেনখিনি মই নিজে বান্ধিছোঁ জানা !

তুষাব : কাৰ গাড়ী ?

কুন্তলা : তোমাক লৈ নোৱাৰি আক । কিয়
লাগিছে কাৰ গাড়ী ? যাবলৈ পালেই হ'ল ।

তুষাৰ : যাবে তাৰে গাড়ীত মই নাযাওঁ।

কুন্তলা : বন্ধনে কলেই দেখোন তাৰ কোনোবা
বিলেটিভৰ গাড়ী—[অহনয়] ব'লা তুষাৰ !
ইমান সুন্দৰ ঠাই জানা ! বিলৰ পাৰত ঢেৰ
কুকুড়া, সোণাক, কাকনৰ গছ ! এতিয়া
বহাগ মাহত সকলোবোৰ ফুলিছেতো,—বঙা,
হালধীয়া, বেগুনীয়া বড়ৰ যেন মেলা বহি
গৈছে। ইমান ধুনীয়া লেন্সকেপ মই জীৱনত
দেখা নাই !

তুষাৰ : মোৰ কোনো ইণ্টাৰেষ্ট নাই।

কুন্তলা : তোমাৰ খুব ভাল লাগিব, মই তোমাক
ডাঠি ক'ব পাৰোঁ। কিমান যে বং জানা ?
বিলখনৰ পানীখিনি ডাঠ নীলা, আকাশখন
পাতল নীলা আৰু বিলৰ পাৰৰ ঘাঁহনিডৰা
লেমন ইয়েন'। বাতিপুৱাৰ বৰষুণ জাকে
ধূলিবিলাক ধুই নিকা কৰি থৈছে, ঠিক যেন
ছবি এখন, তাতে বহাগৰ আবেলিৰ মিঠা
মিঠা ব'দ—ব'লা তুষাৰ ব'লা, ব'দখিনি শুচি
যাব।

তুষাৰ : মই নাযাওঁ।

কুন্তলা : কিয় নাযাবা তুমি ?

তুষাৰ : সিহঁতৰ ইমান ল' মেণ্টেলিটি, মই সিহঁতৰ
লগত মিলিব নোৱাৰোঁ।

কুন্তলা : নিজকে তুমি খুব হাই ইণ্টেলেক্চুৱেল
বুলি ভাবা নহয় ? লাভৰ ভিতৰত হৈছে কি
জানা ? জীৱনটো হৈ পৰিছে তোমাৰ কাৰণে
এটা যত্ন।

তুষাৰ : এইটো মোৰ কোনো ব্যক্তিগত সুখ হ'ব
কথা নহয়। আধুনিক মাহুহৰ—

কুন্তলা : বন্ধ কৰা। কাগজৰ কথাবিলাক যুখন্ত

মাতিব নালাগে। তোমাৰ ব্যক্তিগত অহুভূতি-
বিলাক গোটেই মানৱ সমাজৰ নামত চলাই
দিয়াৰ কোনো দৰ্কাৰ নাই। [পেংলাই কৰি]
আধুনিক মানৱৰ জীৱন যত্ন। কথা এটা
লিখিলেই হ'ল। মানৱ সমাজৰ একো জীৱন
যত্ন নাই। সাধাৰণ মাহুহে খাইছে বহিছে,
হুখৰ মাজতে সুখী হ'বলৈ চেষ্টা কৰিছে।
অসুখী কেৱল তোমালোক, তুমি আৰু
তোমাৰ পেট্ৰনবিলাক।

তুষাৰ : তুমি ক'ব খোজানেকি পৃথিৱীত হুখৰ
কোনো কাৰণ নাই ?

কুন্তলা : আছে, কিন্তু তাৰ কাৰণে পাবা যদি
কিবা এটা কৰা। কবিতা লিখি বহি থাকিলে-
তো পৃথিৱীৰ হুখৰ ভাৱ নকমে। ক'তা,
ভিতৰুৱা গাঁৱৰ ডাক্তৰখানাৰ কাৰণে ডাক্তৰ
বিচাৰোতে তুমিতো ভালটিয়াব নহ'লা।
আচলতে তুমি কি জানা ? তুমি হ'লা এটা
বাল্ল অৱ কনফিউজনচ্। এবোজা-
খেলিমেলি।

তুষাৰ : কুন্তলা। [চিঞৰি]

কুন্তলা : হাজাৰবাৰ ক'ম, কি কৰিবা তুমি ?
লগৰ ল'ৰাৰ লগত ফুৰ্তিকৈ পাৰ্টি এটা পাতিলে
তালৈ তুমি যাব নোৱাৰা। পোহৰৰ মাজত
তোমালোকে দেখা কেৱল অন্ধকাৰ। জীৱনৰ
প্ৰৱাহত তোমালোকে দেখা কেৱল যত্ন,
জীৱন যত্ন ! জীৱন যদি যত্ন, যত্ন
তেনেহ'লে কি ? শান্তি ?

তুষাৰ : তোমালোক পাতল মনৰ মাহুহবিলাকে
তেনেকৈ ক'ব পাৰা...

কুন্তলা : তোমালোক ডাঠ মনৰ মাহুহবিলাকে কি

ভাবা ক'ব নোৱাৰোঁ। মই কিন্তু জীৱনটো
যত্নৰ কাৰণ বুলি নাভাৰোঁ। মোৰ মতে
জীৱন বস্তুটো হ'ল আনন্দৰ খনি। ঈশ্বৰৰ
শ্ৰেষ্ঠ অৱদান।

তুমি : আক যুত্থাৰ বিষয়ে তুমি কি ভাবা ?

কুন্তলা : যুত্থা হ'ল এটা গুইচেঞ্চ, সৃষ্টিকৰ্তাই এৰি
থৈ যোৱা এটা ভুল, এটা আচকাল। তাক
আমি এতিয়াও জয় কৰিব পৰা নাই সঁচা,
কিন্তু তাক লৈ ব্যস্ত হোৱাৰ মই কাৰণ
নেদেখোঁ। যিমান দিন জীয়াই থাকিম
জীৱনৰ আনন্দ আমি আকণ্ট পান কৰি যাম।
[অহুসৰ] ব'লা তুমি, ব'লা। তোমাৰ এই
অন্ধকাৰ শীতল কোঠালিটোবপৰা ওলাই
ব'লা। বাহিৰত কিমান পোহৰ, কিমান
উত্তাপ, কিমান মুকলি।

তুমি : মই, সিহঁতৰ লগত, ...নাই, নোৱাৰোঁ।

কুন্তলা : কিয় নোৱাৰিবা ? একে লগৰ সমন্বিত
লগত তুমি কিয় ফাঁ হ'ব নোৱাৰিবা ? তুমি
কিয় পলাই আহি তোমাৰ মনৰ এই গোপন
কুঠৰিটোত সোমাই থাকাহি ?

বজ্জন : [হৈ চৈ কৰি সোমাই আহে] হেই কুন্তলা,
ব'লা, ব'লা, তুমি ব'লা, সিহঁত চৰবৈ আছে।

কুন্তলা : উ বাম, তোমাৰ গাত এইবিলাক ক'ব
ফুল ?

বজ্জন : এ নক'বা আক ? শুনন্দাৰ কাৰণে।
এতিয়া মই জোকাৰি জোকাৰি শেষ কৰিব
পৰা নাই।

কুন্তলা : শুনন্দাই আকৌ কি কৰিলে ?

বজ্জন : তাইৰ কাৰণে সোণাক ফুল পাবিবলৈ গৈ
মোৰ এই অৱস্থা।

কুন্তলা : তোমাৰ যে কাণ্ড ! শুনন্দাই কোৱাৰ
লগে লগে হ'বলা তুমি সোণাকগছত উঠি গলা ?

বজ্জন : অঁতো, ছোৱালীয়ে বিকুৱেট কৰিলে
নিদিয়াকৈ পাৰিনেকি ? বাঃ এই কোঠালিটো
কি ঠাণ্ডা ! টেম্পেবেচাৰ কিমান এতিয়া ?

কুন্তলা : একেবাবে ফ্রীজীং পইণ্ট। তুমি নাযায় !

বজ্জন : হেবা তুমি, তুমি কিহে ? বলানা !

তুমি : ডণ্ট দিষ্টাৰ্ব মি।

বজ্জন : বা, কি হ'ব এতিয়া ? ইয়াত আমি তৰ্ক
কৰি থাকোঁতে সিফালে ব'দখিনি যাবই।

কুন্তলা : বলা তুমি ব'লা। ব'দখিনি যাবই
এতিয়া।

তুমি : মই নাযাওঁ।

কুন্তলা : [খঙেৰে] তুমি সঁচাকৈয়ে নোঁযোৱা ?

তুমি : নাযাওঁ নাযাওঁ নাযাওঁ। হাজাৰবাৰ
কৈছো মই নাযাওঁ। নাও ইউ পীপ্ল গেট
আউট, এণ্ড লেট মী এলোন।

কুন্তলা : ঠিক আছে, বলা বজ্জন, আমি যাওঁ।
আমি আমাৰ ব'দখিনি বিসৰ্জন দিব নোৱাৰোঁ।

বজ্জন : ব'দ যাবই এতিয়া।

কুন্তলা : ব'দ যাবই। জীৱনটোও এদিন এনেকৈয়ে
পাব হৈ যাব। বলা আমি যাওঁ।

[কুন্তলা আৰু বজ্জন আঁতৰি যায়। কেবাজন মানুহে
গধুৰ বস্ত্ৰ এটা চকা লগোৱা গাড়ীত তৈলি লৈ
অহাৰ শব্দ]

মন : চাওঁ, ঠেল ঠেল।

বগাই : চকাটো লাগি ধৰিছে দেখা নাই ?

মন : চাওঁ একটাই দে।

বগাই : মৰাশৰটো বৰ গধুৰ হ'বলা। গাড়ীখনে
কেনেকৈ কেচ কেচ কৰিছে শুনিছনে ?

মনবব : এইফালে কাটি ঠেলচোন ।

বগাই : ঠেলিবি কেনেকৈ, লাগি ধৰিছে তোৰ ফালে ।

মন : চাৰি আকৌ দবজাৰ কাঠৰ টুকুৰাটোত উজুটি নামাৰিবি ।

বগাই : চাওঁ, তই অলপ এবি দে, অঁ, টান এতিয়া ।

মন : এনেকৈনো আপোনঘাতী হৈ মৰিব পায়নে ?

বগাই : [সৰুকৈ] হেৰো বিহুৰ দিনা, ৰাতি ।
পিছদিনা ধলপুৰাতে—সেই দেখিছ নহয় সকলোৱে । তিনি আলিৰ মূৰত যে সেই আইত জোপা, তাতে ওলমি আছিল ।

মন : চিৰি বিষ্টু ।

বগাই : সেই আইতজোপা বৰ অমঙ্গলীয়া বুজিছ ?

মন : হেৰো, গছজোপাৰ গাত কি দোষ । সিভো কাকো মৰিবলৈ কোৱা নাই । বৰং সি মানুহক জীৱাই থাকিবলৈহে কৈছে । দেখা নাই, বছৰি বছৰি বুঢ়া আইত জোপাই কেনেকৈ কুঁহিপাত দিয়ে ?

বগাই : এৰা, আটাইখনেই অধনি তাকেহে কথা পাতিছিলো । বোলো ইমান ডাঙৰ মানুহৰ ল'ৰা, ধনে ধানে ঘৰ ভৰপূৰ, ঘৰত এজনী ভিৰোতা আছে, নকৈ ওপজা কেঁচুৱা আছে—তথাপি নো কি ভুতে পালে !

মন : আইতৰ ঠানিটোত অতবিলক কুঁহিপাত, সিহঁতকে যদি এঘাৰ সুধিলেহেঁতেন !

ভূষাৰ : [কৰ্কষ] বগাই ।

বগাই : চাব ।

ভূষাৰ : তোমালোকৰ কাম শেষ হ'ল যদি যাব পাৰা ।

বগাই : যাওঁ যাওঁ দেউতা । ব'ল, এই মনবব, ব'ল ।

মন : বোপাদেউতা, আপুনিও যায় যদি বলক, দবজাখনত চাৰি মাৰি কোঠাটো বন্ধ কৰি থৈ যাওঁ । [ক্ষত্বেক নীৰৱতা]

ভূষাৰ : সিয়েই সুখী জানা ?

মন : [উচপথচি] কি ক'লে দেউতা ?

ভূষাৰ : সোঁ মৰা শটোৱেই সুখী জানা ?

মন : এ আপুনি নো কি কথাবোৰ কয় ? বোলো উৰণে বুৰণে মিলি চাৰিমুঠি জীৱ হৰিয়ে চৰ্জিলে, বোলো কিবা আপোনঘাতী হৈ মৰিবলৈহেঁতেন ?

ভূষাৰ : বাদ দিয়া তোমাৰ গাঁৱলীয়া থিয়লজী ।

মন : এ আপোনালোকে নো কিখন কয় বুজিকে নাপাওঁ । গুৰি পকুৱা এটাকো হেঁচা এটা মাৰিলে জীৱটো বচাবলৈ লৱ ধৰে ।

ভূষাৰ : আঃ তোমাৰ লেক্‌চাৰ—

মন : নহয় দেউতা, ভাবি চাওক, কৰিং এটা ধৰি চাবচোন, কেনেকৈ প্ৰাণটো বচাবলৈ ছটফট কৰে, এবি দিলে আকাশলৈ উৰি যায় মুকলি মনে—

ভূষাৰ : মই পকুৱানে কি ? মই ফৰিংনে কি ?

মন : তাকেহে ক'ব খুঁজিচোঁ । বোলো কৰিং বা পকুৱাই জীৱ বস্তুটো কি বুজে । আমি মানুহ নখাইহে হুবুজো । নহলেনো এওঁ—

ভূষাৰ : তুমি যোৱা মনবব, মই কাম কৰোঁ ।

মন : এঃ আপুনি অকলে কেনেকৈ থাকিব । ময়ো থাকোঁ । ঘৰলৈ নাঘাওঁ আক আজি ।

ভূষাৰ : তুমি যোৱা বুলিছো নহয় ।

মন : ভাল বাক দেউতা মই যাওঁ । দবজাখনত কাঠৰ টুকুৰাটো লগোৱা থাকিল, আপুনি যাব

সময়ত বাহিৰলৈ ওলাই টুকুৰাটো একটাই
দিব, ভেটিয়া দৰজাখন আপোনা-আপুনি ঘূনি
বন্ধ হৈ—

তুমাৰ : আস্ মই জানো !

মন : মই একেবাবে পৰহিলৈ সোমবাবেহে আহিম
দৰজা খুলিবলৈ—

তুমাৰ : ঠিক আছে, তুমি যোৱা, মোক অকলে
থাকিবলৈ দিয়া, তুমি গলেই মই শাস্তিৰে কাম
কৰিব পাৰো।

মন : যাওঁগৈ বোপাদেউতা, যাওঁগৈ। মিছাতেহে
বুঢ়া কালত ধমকখন খালো।

[খুটুং খাটুং শব্দ, ছৱাৰ বন্ধ হয়]

তুমাৰ : নাঃ এইখন প্লাইদো বেয়া হৈ গ'ল।
পোহৰ কমিলেহে। ছৱাৰখন অলপ—[কীণ
ছৱাৰৰ সংগীত ছৱাৰৰ শব্দ] অ' কাঠডোখৰ এবাই
গ'ল হবলা। ছৱাৰখন বন্ধ হৈ যাব এতিয়া—
[ছৱাৰ বন্ধ হৈ যায়] আঃ বন্ধ হৈ গ'ল। এই
মানুহবিলাক ইমান কেয়াবলেচ। কাঠডোখৰ
ঠিকমতে লগাই থৈ যোৱা নাই। [ছৱাৰত নক
কৰা শব্দ] চাওঁ মনবৰ, এই মনবৰ, ছৱাৰখন
খোলা। অ' মনবৰ তো ইয়াত নাই। সি
আহিব পৰহিলৈ, সোমবাবে [জোৰে নক কৰি]
কোন আছা এইখিনিত ? চাওঁ ছৱাৰখন
খোলা। [বিৰতি] নাই কোনো উত্তৰ নাই।
হয়তো এইখিনিত কোনো মানুহ নাই।
থাকিলেও মোৰ মাত কোনেও শুনা নাই।
[আতংকগ্রস্ত হয়] তাৰ মানে মই সঁচাকৈয়ে
ট্ৰেপড হৈ গলোনেকি ? মেচিনৰ চুইচ, ক'ত
আছে, মেচিনৰ চুইচ ? আঃ মোৰ মূৰ বেয়া
হৈ গৈছেনেকি ? মেচিনৰ চুইচতো ইয়াত

নাই। চুইচ আছে মেচিন কমত। [মেচিনৰ
শব্দ অলপ সময় বাজে] সেয়া ! সেয়া পাইপত
কাণ থলেই শুনা যায় ? মেচিন চলি আছে।
অবিৰাম গতিত কম্প্ৰেচাৰ কেইটা চলি আছে।
নিহঁতে এই কোঠালিটো ঠাণ্ডা কৰি আনিছে।
অলপ পিছতে ইয়াৰ টেম্পৰেচাৰ, থাৰ্মিফাইভ
ডিগ্ৰী হৈ পৰিব। মোৰ শৰীৰটো আঠামকৈ
ডিগ্ৰী, তাতকৈ—তাতকৈ ভেষজি ডিগ্ৰী কমত
মই কেনেকৈ বাচি থাকিম। মই কেনেকৈ
বাচিম ইয়াত ? [প্ৰথমকৈ ছৱাৰত মৰাৰ শব্দ]
হেবা কোন আছা ইয়াত ? ছৱাৰ খোলা।
ছৱাৰ খোলা। [কতক নীৰৱতা] নাই কোনো
উত্তৰ নাই। শনিবাবৰ আবেলি। সন্ধ্যালোৱে
ছুটা কৰি শুচি গ'ল। হয়তো এইখিনিত কোনো
মানুহেই নাই। [মেচিনৰ শব্দ] সেয়া মেচিন
চলি আছে। ছৱাৰখন ভিতৰৰপৰা খুলিবলৈতো
কোনো উপায় নাই। মেচিন চলি আছে।
দৱাৰ খুলিব সোমবাবে। তাৰ মানে এই ক'ন্ড্
ষ্টেৰেজত মই দুদিন থাকিব লাগিব। দুদিন !
দুদিন নালাগে, মই দুঘণ্টাও ইয়াত জীয়াই
থাকিব নোৱাৰোঁ। মই ফ্ৰিজোন হৈ মৰি যাব
লাগিব। মৰি যাব লাগিব। [তাৰ পৰিৱৰ্তন]
ঠিক আছে। ভালৈই হৈছে। মইতো সদায়
মৰিবলৈকে বিচাৰি আহিছিলোঁ। কি দৰ্কাৰ
জীয়াই থকাৰ। মৃত্যুতেই তো শাস্তি। হেবা
মৃতদেহ, তুমিয়েই শাস্তিত আছা ! চিৰশাস্তি !
জীয়াই থকাৰ কোনো বেদনা নাই। জীয়াই
থকা যে কি বিড়ম্বনা, জীয়াই থকা যে কি
যন্ত্ৰণা—তাৰপৰা তুমি হাত সাৰিলা। তোমাৰ
দেহত সকলো শুক হৈছে, তেজৰ তিতবত

কোনো এক কীটে তোমাক খুলি খুলি খাই
বিপন্ন কবি তোলা নাই। তুমিয়েই সুখী।
ঠিক আছে, যত্ন নাহি আহক। মোকো
সাবটি লওক চিব শান্তির মাজত। মই
আক বাচিবলৈ চেষ্টা নকৰোঁ। জানা কুন্তলা,
মোৰ কাৰণে তুমি আক কষ্ট পাব নালাগে।
মোৰ কাৰণে কোনেও কষ্ট পাব নালাগে, মই
নিঃশব্দে পৃথিৱীৰপৰা আঁতৰি যাম।

[মেচিনৰ শব্দ কিছু সময় চলে]

তুষাৰ : আঃ কী ঠাণ্ডা ! মোৰ গাটো জিকাৰ
খাই গৈছে, আঙুলিবিলাক অসাব হৈ গৈছে,
আঃ কি যন্ত্ৰণা, কি যন্ত্ৰণা। শ্বাকচন লাঠনত
বৰফবিলাক ওলমি ওলমি পৰিছে। থাৰ্ম-
মিটাৰটো ক'ত ? ফৰ্টি থ্ৰি ডিগ্ৰী ? দহ ডিগ্ৰী
নামি গ'ল ? মোৰ গাটো জিকাৰি জিকাৰি
উঠিছে। মোৰ তপত তেজখিনিয়ে শীতৰ
লগত যুদ্ধ কৰিছে, মোৰ দেহাটোৱে জীয়াই
থাকিবলৈ বিচাৰিছে, মোৰ দেহাটোৱে মৰিবলৈ
নিবিচাৰে, সি জীয়াই থাকিব খুজিছে, আঃ
কি যন্ত্ৰণা [ধুম ধুমকৈ ছৱাৰত ঢকিয়াই] মনবৰ
মনবৰ, ছৱাৰ খোলা, ছৱাৰ খোলা। মই ঠাণ্ডাত
মৰি যাম এতিয়া। ছৱাৰ খোলা। মই জীয়াই
থাকিবলৈ বিচাৰিছোঁ। মই জীয়াই থাকিবলৈ
বিচাৰিছোঁ। [মেচিনৰ শব্দ] জানোঁ, তই এটা
মৰাশ। তোৰ দেহাত জীৱন নাই, প্ৰাণ নাই।
মই, মইতো মৰাশ নহয়। মোৰ দেহাত প্ৰাণ
আছে, জীৱন আছে। [হতাশেৰে] কিন্তু হায়,
অলপ পিছতে মই এটা মৰাশত পৰিণত হ'ম
—তোৰ নিচিনা ! [বৈ] কিন্তু মই মৰাশ
নহয়। মোৰ জীৱন আছে, প্ৰাণ আছে।

মোৰ তেজত উত্তাপ আছে। তোৰ হাতখনতো
ঠাণ্ডা। তোৰ তেজত কোনো তাপ নাই,
তোৰ জীৱন নাই ! এয়া চা, মোৰ তেজত
বক্তৃকণিকা চলাচল কৰি আছে, তোৰ তেজত
সকলো স্থিৰ হৈ গৈছে, কাৰণ তোৰ জীৱন
নাই। [চিঞৰি] এয়া চা, মোৰ বুকুৰ ভিতৰত
কলিজা ঢপ্ ঢপ্ কৰি আছে, আক তোৰ ?
তোৰ ?? স্টেথিস্কোপ লগাই তোৰ বুকু পৰীক্ষা
কৰিম মই, এয়া চা [গজ] তোৰ বুকুত
কলিজাৰ কোনো স্পন্দন নাই, কোনো শব্দ
নাই,—আক মই যদি স্টেথিস্কোপদাল মোৰ
বুকুত লগাই দিওঁ ?? [স্পন্দন শব্দ] সেয়া শুন,
মোৰ বুকুত কলিজাৰ স্পন্দন ! শুনিছ ? শব্দ
শুনিছ ? শুনিছ জীৱনৰ স্পন্দন। [শব্দটো বন্ধ
হয়] আক তোৰ বুকুত যদি স্টেথিস্কোপ দিওঁ
তেনেহ'লে কোনো শব্দ নাই, তোৰ প্ৰাণ নাই,
স্পন্দন নাই, তোক মই ঘিণ কৰোঁ, তই এটা
ঘৃণনীয় যুতদেহ, এটা জঘন্য মৰাশ, প্ৰাণহীন,
জীৱহীন ! আক মই ? মই ?? (পুনৰ স্পন্দন শব্দ)
[চিঞৰি] সেয়া, সেয়া, মোৰ জীৱন আছে, মই
জীয়াই আছোঁ, মই জীয়াই আছোঁ। আঃ জীয়াই
থকাৰ কি আনন্দ ! [স্পন্দন বন্ধ হয়] কিহৰ
কাৰণে আমি মানুহবিলাক অনুখী হব লাগে ?
আমি [হতাশেৰে] জীয়াই থকাৰ এই আদিম
আনন্দ, শিশুৰ হাঁহিৰ নিচিনা এই অনাবিল
জীৱনানন্দ, তাক কিয় মই চিনি নাপালোঁ ?
এটা গুৰি পকুৱাই, এটা ফৰিঙে যি জীৱন
চিনি পায়, সেই আদিম জীৱনৰ লগত মানুহৰ
কিয় দেখা নহয় ? এতিয়া মই বুজি পালোঁ,
মনৰ অন্তৰত এডাল সাপ থাকে,—সেয়েকা,

একাধৈকা, শীতল, হে ভগৱান, মোক আক
অলপ সময় দিয়া। মোক এখন বেলেগ হৃদয়
দিয়া—কবকাল, পোনপতীয়া, তপত। তপত,
তপত, অলপ তাপ, অলপ উষ্ণতা—যাতে মই
জীয়াই থাকিব পাৰোঁ—যাতে মই আকোঁ
পৃথিৱীৰ মনন বুজিব পৰা হওঁ। [গম্ভীৰ] আঃ
কি ঠাণ্ডা! মোৰ হাত-ভৰি অৱশ হৈ গৈছে!
দেহাটো নীলা হৈ গৈছে [ধবকবক] খাটি-
চেভেন ডিগ্ৰী! আক ছয় ডিগ্ৰী নামি গ'ল?
বাহিবত ইমান ব'দ, ইমান উজ্জ্বল তপত ব'দ
পোহন, ব'দ, মোক অলপ ব'দ লাগে, সূৰ্যটো
ক'লৈ গ'ল, তাপ, তাপ, অলপ তাপ লাগে
মোৰ—[হঠাৎ] বৰফবিলাক ওলমি পৰিছে!
বৰফ! বৰফ!! এয়াতো বৰফ নহয়। বগা
বগা। দাঁত!! তোমাৰ দাঁত!!! মৃত্যু, তুমি
কি দেখিবলৈ এনেকুৱা? মৃত্যু? মৃত্যু?—
নাই নাই, মই বাচিব লাগিব। মই বাচিবই
লাগিব। মৃত্যুৰ কবালগ্ৰাসৰ পৰা মই বাচিবই
লাগিব—অ' কোনে খুলিলে ছৰাবখন? কোনে
মোৰ জীৱন বচাই দিলে? [ছৰাবত খুন্দিয়াই]
আঃ বন্ধ বন্ধ? মইতো খোলা যেন দেখিছিলোঁ!
তাৰ মানে মই ভ্ৰম দেখিবলৈ আবদ্ধ কৰিছোঁ!
খোলা খোলা! ছৰাব খোলা। [ছৰাবত
চকিয়াই] তুমি উঠি বহিছা কিয়? তুমিতো
এটা মৃতদেহ, তুমি আকোঁ উঠি বহিছা কিয়?
মোঁলৈ চাই হাঁহিছা? নাই নাই, নহয় নহয়
—মই নাযাওঁ, তোমাৰ নিমন্ত্ৰণ মোক নালাগে,
মই তোমালোকৰ মৃত্যুপুৰীৰ বাসিন্দা হ'বলৈ
নিবিচাৰোঁ, মই পৃথিৱীৰ মানুহ, মই পৃথিৱী-
খন ভাল পাওঁ, মই জীৱন ভাল পাওঁ, প্ৰাণ

ভাল পাওঁ—মৃত্যু মোক নালাগে—নালাগে
নালাগে—মই লিখি থৈ যাম, মই লিখি থৈ
যাম। হেৰা পৃথিৱীৰ মানুহবিলাক, মোক
তোমালোকে আক লগ নোপোৱা, কিন্তু মোৰ
কথা তোমালোকে পঢ়িবলৈ পাবা—মোৰ
কলমটো ক'ত? কাগজ ক'ত? [কাগজৰ শব্দ]
হেৰা পৃথিৱীৰ মানুহ! মৃত্যুক সন্মুখত লৈ মই
এই কথা লিখিলোঁ। অহা সোমবাৰে যেতিয়া
তোমালোকে মোৰ মৃতদেহ আৱিষ্কাৰ কৰিবা,
তেতিয়া এই চিঠিখনে মোৰ হৈ কথা ক'ব।...
মৃত্যুক সন্মুখত লৈ মই এতিয়া বুজি পালোঁ
জীয়াই থকাৰ মূল্য কিমান। এই ক'ল্ড ষ্টেজৰ
ভিতৰত ট্ৰেপড হৈ মৃত্যুলৈ ক্ষণ গনি এতিয়া
মই বুজিলোঁ জীৱনৰ মূল্য কিমান, প্ৰাণ ঈশ্বৰৰ
কিমান আপুৰুগীয়া সৃষ্টি! লাহে লাহে
মোৰ দেহাৰ উত্তাপ কমি গৈছে, তেজবোৰ
ৰৈ গৈছে, প্ৰোটোপ্লাজম গোট মাৰি আহিছে।
লাহে লাহে মই এটা মৰাশত পৰিণত হৈ
আহিছোঁ। যদি কেতিয়াবা আকোঁ জীয়াই
থাকিবলৈ পাওঁ, আকোঁ এবাৰ যদি পাওঁ
জীৱনৰ স্বাদ, আকোঁ এবাৰ, আকোঁ এবাৰ—
[লাহে লাহে তুৰাবৰ কণ্ঠস্বৰ ক্ষীণ হৈ আহে। নিস্তব্ধ
হৈ যায়। অলপ সময় পিছত মনৰে উত্তেজিতভাৱে
চিঞৰি চিঞৰি ছৰাব খোলে। ছৰাবৰ শব্দ হয়]

মনৰব : আছে আছে, ভিতৰত আছে, ঐ বগাই,
ঐ কান্তিবাম, ঐ দৌৰি আছে, ছাবইডক
মাতচোন, সোঁ ইষ্টেচাবখন লৈ আহ—যিটো
ভয় কৰিছেলো সেইটোৱেই হ'ল, হাত-ভৰি-
বিলাক একেবাৰে শিল যেন চোঁচা—[বহুত
মানুহ অহাৰ শব্দ]

বগাই : কি হ'ল, কি হ'ল?

মনবব : ইষ্টেচাৰখন আনচোন । চোৱাচোন চিষ্টাব ।

নাৰ্চ : কি হ'ল, কি হ'ল ?

মনবব : ধৰচোন ধৰহঁক । বাহিবলৈ লৈ যাওঁ ?

নাৰ্চ : পাল্চ, আছে । মই প্ৰিলিপেলক মাৰ্তোঁগৈ ।

চলিহা : কি হ'লহে ? মাই গুড্‌নেচ ।

মন : সৰ্বনাশ হ'ল ছাব । এখেত ইয়াতে সোমাই
আছিল । দবজা বন্ধ ।

চলিহা : পাল্চ আছে । খুব ফীব্‌ল । তৎক্ষণাৎ
বাহিবলৈ লৈ যোৱা । নাৰ্চ, ছুই চিচি
কোৰামিন আই-ভি পুষ কৰা । ইমাৰ্জেকিব
ডক্টৰ বৰাক মাতি দিয়া । অক্সিজেন, চেলাইন
আৰু হটবাথ্ বেদি কৰাওঁগৈ । বাহিবলৈ লৈ
ব'লা । কুইক ।

কুন্তলা : [ক্ৰমে ওচৰ চাপি] তুমি, তুমি, তুমি এইয়া
কি কৰিলে তুমি !

চলিহা : ভয় নাই কুন্তলা, তুমি বাচি আছে । এৰি
দিয়া, বাহিবলৈ লৈ যাওক । [গগগোল কৰি যায়]
লাংচ ছটা ত খুব কনজেক্‌শ্যন । ডু ইউ থিংক ইট
ইজ্‌ এন এটেম্প্‌ট অৱ চুইচাইদ ? [চিকৰি]
এই মনবব ? [কুন্তলাৰ অতি] তুমি কি ভাবা
কুন্তলা ?

কুন্তলা : ক'ব নোৱাৰোঁ ।

মন : ছাব ।

চলিহা : এইটো কেনেকৈ হ'বলৈ পালে ?

মন : তেখেতে মোক পঠিয়াই দিলে ছাব । মই
আকৌ বাহ ফেল কৰি ঘূৰি আহোতে ভাবিলোঁ,
চাই যাওঁ ধৰচোঁ । আহি দেখিলোঁ দবজা
বন্ধ, কিন্তু কাঠৰ টুকুৰাটো বাহিবত নাই ।
বুকখন চিৰিংকৈ গ'ল দেখুতা ।

চলিহা : ঠিক আছে তুমি সোঁ স্টেথিকোপদাল লৈ
বাহিবলৈ যোৱা ।

মন : ভাল দেখুতা ।

কুন্তলা : তাৰ মানে তুমি আত্মহত্যা কৰিব
খুজিছিল । কিয় ? কিয় ? [উচুপি] কি অস্তা
আছিল তেওঁৰ ? তেওঁ কিহৰ কষ্টত আছিল ?
জীৱনত তেওঁ সকলোফালেই চাক্‌চেচফুল
আছিল, তথাপি কিয় তেওঁৰ ইমান অশান্তি ?
কিয় তেওঁ—

চলিহা : নাকান্দিবা কুন্তলা, তুমি বাচিব । চোৱা
তেওঁ লিখি থৈ গৈছে ?

কুন্তলা : কি ?

চলিহা : হেৰা পৃথিৱীৰ মানুহবিলাক, যত্নক
সম্মুখত লৈ মই এই কথা লিখিছোঁ ।—পঢ়া-
কি লিখিছে দেখিছা ? কিছুমান আঁকবাক,
কিছুমান ক্ৰিষ্ট্‌লিং, তাৰ মাজে মাজে কিছুমান
শব্দ । ডাঙৰকৈ পঢ়া ।

কুন্তলা : যত্নলৈ ল'গ গনি গনি এতিয়া মই বুজিলোঁ
জীৱনৰ মূল্য কিমান, প্ৰাণ ঈশ্বৰৰ কিমান
আপুৰ্ণগীয়া সৃষ্টি ।

চলিহা : এন্নিদেণ্টটোৱে তুমিক বচাই দিলে ।
সি শেষত লিখিছে চোৱা—

কুন্তলা : যদি আকৌ কেতিয়াবা জীয়াই থাকিবলৈ
পাওঁ, আকৌ এবাৰ যদি পাওঁ জীৱনৰ স্বাদ
—আক নাই ।

চলিহা : তাৰ পিছত তেওঁ অজ্ঞান হৈ পৰিছে । জ্ঞান
যেতিয়া ঘূৰি আহিব, তেতিয়া তেওঁ এটা নতুন
মানুহ হৈ পৰিব । ব'লা আমি যাওঁ । এই
মনবব ! ছুৱাবখন বন্ধ কৰি থ'বা ।

বশিষ্ঠাশ্রম

জ্যোতিপ্ৰসাদ শইকীয়া

নগৰৰ কৰ্মব্যস্ততা আৰু হাইউকৰিৰ মাজৰ পৰা, ঘৰৰ চাৰিবেৰৰ বন্ধুৰ মাজৰ পৰা ওলাই
গৈ লতা আলোকহঁতে বশিষ্ঠাশ্ৰমৰ অৱগত, নিজৰাৰ তৰংগত প্ৰতিকলিত হোৱা দেখা
পালে নিৰ্জনতা আৰু নৈসৰ্গতাৰ পোহৰ পৰি উজালিত হোৱা নিজৰ নিজৰ এক নতুন
ৰূপ। লহাজৰ বন্ধন আৰু স্বীকৃত নৈতিকতাৰ অহুশালনৰপৰা বিমুক্ত নেই অনাত্তিক
আদিৰ ৰূপত ঘেন কন্তেকৰ কাৰণে হ'লেও এটাইকেইজনে পৰম্পৰা ওচৰত বিধাৱীনতাৰে
থৰা দিলে। অৱশ্যে নিৰ্জনতাৰে নিচাগ্ৰস্ত মানুহৰ এই ব আত্মপ্ৰকাশ, এই অপূৰ্ণ অতিক্ৰমতা
ট্ৰেজিক, অথচ কি অদ্ভুত ৰোমাণ্টিক !

চৰিত্ৰ :

মহীতোষ : এজন কৰ্মব্যস্ত চাকৰিয়াল (৩৫)

লতা : মহীতোষৰ স্ত্ৰী (৩০)

আলোক : সাংবাদিক, পৰিয়ালৰ আপোন
বন্ধু, লতাৰ সৈতে ঘনিষ্ঠতা বেছি
(২৮)

অনন্ত : মহীতোষৰ ভায়েক (২৮)

কল্লু : অনন্তৰ স্ত্ৰী (২৫)

(কলিং বেল বাজোতে নাখাজোতেই ছৱাৰ খোলা শব্দ)

লতা : বাঃ আলোক । তোমাৰ কিন্তু বেছ মনত পৰিল দেই । মই আকৌ নাহিবা বুলিয়েই ভাবিছিলোঁ ।

আলোক : ইচ্ কিয় ভেনেকৈ কৈছে লতা বাই-দেউ ? বিশেষ এটা কামত একালে যাবলগীয়া হ'ল কাৰণেহেই মান দেবী হ'ল । এতিয়া দেখোন অকণমান সময় পায়ৈ দৌৰি আহিছোঁ ।

লতা : [বিক্ৰপেৰে হাঁহি] অ', হয়নেকি ?

আলোক : [আহতভাৱে] আপুনি খং কৰিলে, লতা বাইদেউ ?

লতা : আহাঁ, বহাহি ।

আলোক : ওহোঁ, আপুনি সঁচাই খং কৰিছে ।

লতা : নাই, নাই খং কৰা নাই । আহাঁ, আঠা-চোন ।

[কতক নীৰৱতা]

আলোক : কি ভাবিছে, লতা বাইদেউ ?

লতা : ভাবিছোঁ তোমালোকৰ এই বিশেষ ধৰণৰ কামবোৰ শেষ হ'ব কেতিয়া ?

আলোক : অ', তাৰ মানে আপুনি সঁচাকৈয়ে খং কৰিছে । কিন্তু খবৰ কাগজৰ মাহুহৰ কথা আপুনি দেখোন জানেই । লোকৰ খবৰ বিচাৰি ফুৰোতে দেখোন নিজৰ কাৰণে তদন্ত সময়ো নাখাকেগৈ ।

লতা : ময়ো তাকেই ভাবিছোঁ, আলোক । খং বা অভিমানৰ কথা নহয় । কেৱল ভাবিছোঁ পুৰিৱীত কাৰো সময় নাই । তোমাৰ কথাই

ধৰাচোন । বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডখনৰ খবৰ লৈ ফুৰোতে তোমাৰ হাতত সময়ই নাখাকেগৈ । আক মোৰ ? মোৰ যেন এটা দিনেই নাযায় হুপুৰায় । কাৰোবাৰ সময় নাই, কাৰোবাৰ আকৌ অসহ্য অফুৰন্ত সময় ।

আলোক : মই আনি দিয়া কিতাপকেখন আপুনি পঢ়ি শেষ কৰিলেনেকি ?

লতা : কিতাপৰ মোৰ অভাৱ নাই, আলোক । অভাৱ কেৱল কথা কোৱা, ধেমালি কৰা, মান-অভিমান কৰা এজন জীৱন্ত মাহুহৰহে । [হুৰ সলাই] বাক, বাদ দিয়া এইবিলাক কথা । কোৱা, তোমাৰ খবৰ কোৱাচোন ।

আলোক : ক'ম, লতা বাইদেউ । আজি আপোনাৰ সতে কথা পাতিবলৈকে হাতত অনেক অনেক সময় লৈ আহিছোঁ । কিন্তু এটা কথা ।

লতা : কি কথা ?

আলোক : ফুলৰি আৰু আচাৰ । [হুয়ো হাঁহে] অন্ততঃ আধা ডজন গৰম গৰম ফুলৰি আৰু একাপ গৰম কফি—

লতা : কিন্তু মোৰো এটা চৰ্ত আছে ।

আলোক : কওক ।

লতা : অন্ততঃ আধা ডজন কবিতা আৰু এটা দীঘল গল্প । [হুয়ো হাঁহে]

আলোক : ঘৰত কোনো নাটনেকি ? অনন্ত, অনন্ত ক'ত ?

লতা : আছে । ব'লা, ভিতৰলৈকে ব'লা । তোমাৰ গ্ৰাণৰ বহুৱে কি কৰিছে চোৱাগৈচোন ।

আলোক : [গভীৰ কৌতুহলেৰে] কি কৰিছে ?

লতা : কণুৰ লগত টকা-পইচাৰ হিচাপ কৰিছে।

কাইলৈ বশিষ্ঠাশ্রমলৈ যাব হেনো।

আলোক : [উৎক্লেশ্তভাৱে] বশিষ্ঠাশ্রম ? হঠাৎ ?

পিকনিকনেকি ? মোক ইমান সময়ে কোৱা

নাই কিয় ? কোন কোন যাব ? | হঠাৎ কোমল-

ভাৱে] আপুনি ? আপুনি যাবতো লতা

বাইদেউ ?

লতা : ওঁ। তুমি যাবা। মই যাম। আক...

আক ভেওঁলোক। কিন্তু...কিন্তু তোমাৰ সময়

হ'বতো ? নে ক'ববাত এক্সক্লুছিভ ইণ্টাৰভিউৰ

ব্যৱস্থা কৰিয়ে আহিছ, কোনোবা মন্ত্ৰীৰ ?

আলোক : যামেই, লতা বাইদেউ, ময়ে যাম

[চিঞৰি] অনন্ত অনন্ত। [আঁতৰি যায়]

[কষ্টক নীৰৱতা]

অনন্ত : অ', আলোক। দেউছ লাইক এ ভেবী

গুড বয়। আহ, আহ বহ।

কণু : আৰ্হা, আলোক। তোমাৰ মীমাংসাৰ

আশাত আমি ইতিমধ্যে কেবাটাও দাকল

প্ৰেমে নৃষ্টি কৰি থৈছো।

আলোক : আৰ্হা কণু। এইবিলাক দাম্পত্য

বিষয়ত বাহিৰাগতৰ প্ৰবেশ একেবাৰে নিষিদ্ধ।

একেবাৰে অশাস্ত্ৰীয়।

অনন্ত : আবে খুট ইট। তই আবোল ভাবোল

বকিবলৈ এৰি আচল কথাটো শুনি লচোন।

কণু : শুনা, আলোক। কাইলৈ আমি এটা গ্ৰেণ্ড

পিকনিকৰ ব্যৱস্থা কৰিছো।

আলোক : জানো।

অনন্ত : [বিস্মিত হৈ] জান ? কেনেকৈ ? এইটো

কি তোৰ নিউজ কমৰ টেলিগ্ৰাণ্টাবত অহা

নিউজ ? কেনেকৈ জানিবি তই ?

কণু : [কিবা এটা গোপন কথা জনাব ভংগীৰে] ওঁ,

বুজিলো। বাইদেৱে তোমাক চাবপ্ৰাইজটো

আগতেই দি আনিছে ? ঠিক আছে, এতিয়া

কোৱাচোন, আমাৰ পিকনিক হ'ব ক'ত ?

আলোক : কিয় ? বশিষ্ঠত ?

কণু : অ,' তুমি সেইটোও জানা ? কিন্তু আলোক,

বশিষ্ঠত পিকনিক কৰি আমাৰ ভাল লাগিব

জানো ?

আলোক : কিয় ? নালাগিব কিয় ?

কণু : ধ্যেৎ, এই ঋষি-মুনিৰ আশ্রমবোৰ মোৰ

অলপো ভাল নালাগে। একেবাৰে মানুহ

ছনুহ এটা নাই, আজিকালি ক'ৰ মানুহটো

যোৱা শুনিছা তুমি সেই জংগলখনত পিকনিক

খাবলৈ।

আলোক : হ' ? আচৰিত কথাতো !

কণু : আচৰিত হ'বলৈ আকৌ কিটো আছে ? এই

নিৰ্জন ঠাইবোৰ মোৰ অকণো ভাল নালাগে।

ওচৰত ফুৰিবলৈ ঠাই এখন নাই, কেৱল হাবি

আক হাবি। পিকনিক নহৈ যেন আমি

একেবাৰে বনবাসতহে ওলাইছো। তাতকৈ

কুলসী ভাল। ধুনীয়া কৰেই বাংলো আছে...

আলোক : এই বাংলোটোনো তুমি কি বেয়া

পাইছা ? তাতকৈ দেখোন ইয়াতেই ভাল।

কণু : [খঙেৰে] ঠাট্টা নকৰিবা আলোক। ভাল

নহ'ব কিন্তু।

অনন্ত : জানি শুনি কোনোৰ বাহঁত জুই দিছ

কেলেই, আলোক ?

কণু : [খঙেৰে] মনে মনে থাক। তুমি। গৈ থাক।

তোমালোক বশিষ্ঠাশ্রমলৈ। বশিষ্ঠাশ্রমলৈ

যোৱা, আন্দামানলৈ যোৱা, গৈ থাক।

আলোক : ব'বা, খং কবিছা কিয় ? আমার কলেজৰ লাষ্ট ইয়েবৰ সেই পিকনিকটোৰ সময়ত তুমিয়েই দেখোন বশিষ্ঠৰ হৈ আটাই-ভকৈ বেছি ওকালতি কবিছিল। এতিয়া বেচেৰা ঋষিজনেনো তোমাৰ কি জগৰ লগালে ? জানে, বাইদেউ ?—সেইবাব কলেজৰ বাকী-বিলাকে যেতিয়া বশিষ্ঠৰ নামত পানী এচলু দিবলৈও বাকী নহ'ল, কণুৰ প্ৰথমতে কি মূৰ্তি ! একেবাবে চণ্ডী।

অনন্ত : শেষত যেনিবা নাযাওঁ নাযাওঁ বুলি বাহৰ একেবাবে প্ৰথম চিটত ! [অট্ট হাঁহি]

[লতা আৰু আলোকেও হাঁহে]

কণু : [খঙেৰে] সেইবাব কথা কিয় উলিয়াইছা আলোক ? মই কিবা এতিয়াও কলেজৰ ছোৱালীনেকি ?

আলোক : [ঠাট্টাৰ স্বৰত] অ', এই কথা ? হুমাৰ সংসাৰ কৰিয়েই একেবাবে ঘোৰতৰ সংসাৰী ? ঠিক আছে, ঠিক আছে। এতিয়া কোৱাচোন, বশিষ্ঠাশ্ৰমৰ হুইছটো কাৰ ?

কণু : ঐ আই, কাৰ হ'ব আৰু ? তোমাৰ বাইদেউৰ।

আলোক : কিয় লতা বাইদেউ, বশিষ্ঠাশ্ৰম কিয় ?

লতা : মোৰ নিৰ্বাচন মানেইতো চূড়ান্ত নিৰ্বাচন নহয়। ঠাইখন এনেয়ে মোৰ ভাল লাগে। তোমাবো তাত ভাল লাগিব। মই জানো, অনন্তবো তাত ভাল লাগিব, কণুবো। তেওঁলোকে কেৱল ভাবি চোৱা নাই।

কণু : ইঃ মই ভাবি চাইছোঁ। তাত ভাল নালাগিব।

লতা : ঠিক আছে, এয়া মোবহে কথা। তোমালোক

কেউজনে মিলি ঠাই এখন ঠিক কৰা, মোৰ অকণমানো আপত্তি নাই।

কণু : [উদ্ভাসত] মই জানো নহয়, বাইদেউৰ আপত্তি নাই। এওঁহে...

আলোক : অনন্ত।

অনন্ত : ইয়েচ, ইওৰ অনাব।

আলোক : তোৰ কি মত ?

অনন্ত : তাতেটো তো দাম্পত্য কলহ, মি লৰ্ড।

চিকাৰী-বন্ধু এজনে কৈছিল বশিষ্ঠ য়ুনিৰ আশ্ৰমত হেনো বনবীয়া চৰাইৰ বিৰাট আড্ডা। মোবতো জানই চিকাৰ বুলি ক'লে সাত জ'প মাৰিবৰ মন যায়। সেয়ে ভাবিলো, সেই ঋষি প্ৰবৰৰ আশ্ৰমতে জমিব ভাল।

লতা : [হঠাৎ] আলোক, তোমালোকে কথা পাতা, মই চাহ কৰোঁগৈ।

আলোক : বাক, লতা বাইদেউ। [বৈ] তেনেহ'লে কণু, মই কি ভাৰ্ডিষ্ট দিম ?

অনন্ত : আলোক, চাবি কিন্তু। মই মোৰ মামৰে বৰা এয়াৰ গানটো একেবাবে গ্ৰীজষ্টীজ দি ঠিক কৰি থৈছোঁ। পিকনিক স্পটত চৰাই তৰাই নাপালে হোমিচাইদ হৈ যাব পাৰে।

কণু : সেয়া দেখিলাই নহয় মোৰ আমীদেৱতা গৰাকী কি খেলফিচ্। মোৰ হ'লে এই বন্দুক-টন্দুক চব ভাল নালাগে।

অনন্ত : মোৰ বন্দুকে তোমাক কি কবিলে ? পিকনিক স্পটত গৈ পাম আৰু মোৰ এয়াৰ গান লৈ পক্ষীকুলৰ সন্ধানত মই জাঁতৰি যাম। তোমাৰ যি মন যায় কৰি থাকিবা।

কণু : কিটো কৰিম গৈ আৰু ? সেই জংগলখনত ভূত বহানি বহি থাকিম।

আলোক : [হাঁহি] তথাপি কণু, গণতন্ত্ৰত
মেকবিটি মাষ্ট বি এণ্টেড ।

অনন্ত : [উৎফুল্ল হৈ] থি, চিয়ার্ট কব গণতন্ত্ৰ । হিপ্,
হিপ্....

কণু : [চমুনিয়াত কাটি] অ' কে, কি আক কবা
যায় ? বশিষ্ঠাশ্রমলৈ যাবলৈ মই বাজী, কেৱল
এটা চৰ্ত্তত ।

আলোক : কথা ?

কণু : বেকৰ্ড প্লেয়াব বেকৰ্ডখিনি মই বাছি ল'ম ।

আলোক : [খতমত থাই] বেকৰ্ড প্লেয়াব ! বেকৰ্ড
প্লেয়াবো থাকিবনেকি ?

কণু : [বিজপেৰে] হয় দিয়া, বেকৰ্ড প্লেয়াবো
থাকিব ।

আলোক : [হাঁহি] বশিষ্ঠৰ চবাইবোৰেও গান গায় ।

কণু : সেইবোৰ তোমালোকে শুনিবা । মই
বেকৰ্ড প্লেয়াব নিমেই, আক তাত তোমালোকৰ,
বাইদেউৰ সেই পেনপেনীয়া বেকৰ্ড এখনো
নাথাকে ।

অনন্ত : ঠিক কথা । এইবোৰ নচলিব । [বিকৃত
কণ্ঠেৰে] বাঙিয়ে দিয়ে মা গো অশ্রুজলে !
ধ্যৎ ।

আলোক : [হাঁহি] আচ্ছা ? বেকৰ্ড প্লেয়াব থাকিব,
এয়াৰ গান থাকিব । আক ? আক কি
থাকিব ? মাইক, মেচিনগান ?

অনন্ত : আক ? খানা । মুৰ্গীৰ বোষ্ট, লিভাৰ ফ্ৰাই,
পোলাও, বশিষ্ঠাশ্রমৰ বনৰীয়া চবাইৰ চৰ্চবি,
খৰি ধামৰ ডাউক চবাইৰ কাৰী—চব থাকিব ।
মই লিষ্ট কৰি থৈছোঁ । সেইটো আকো একেবাবে
মোৰ পটফলিও দেই । [হঠাৎ বিস্মিতভাৱে]
আবে, দাদা, কেতিয়া আহিল ?

মহীতোষ : এয়া, এই মাত্ৰ । আলোকো দেখোন,
কেতিয়া আহিল ?

আলোক : এই অলপ আগতে ।

মহীতোষ : ক'তা কণু ? বোষ্ট ফ্ৰাইৰ নামহে
শুনিলো, ক'তা ?

কণু : পিকনিক, দাদা । পিকনিক । কাইলৈ,
আপুনিও যাব লাগিব কিন্তু ।

মহীতোষ : পিকনিক ? ভেৰী শুভ । মাজে মাজে
পিকনিকলৈ যোৱা ভাল । মাজে মাজে অলপ
শুভি-ভুতি কৰি থকাটো স্বাস্থ্যৰ কাৰণেও
ভাল । আলোক, তুমিও যাবানেকি ?

আলোক : ভাবিছোঁ, কি কৰোঁ জানো ।

অনন্ত : আলোক যাব । তুমিও যাবাভো, দাদা ?

মহীতোষ : যাচোন তহঁতেই, মোকনো আক এই-
বোৰলৈ কিয় টানিছ ? তহঁতেই যা, যায় যদি
লতাকো লৈ যা ।

কণু : নহয় দাদা, আপুনিও যাব লাগিব ।

অনন্ত : তুমি নগলে পিকনিক কেলেন্ড্ৰ ।

মহীতোষ : নহয় হে, বুজা নাই । মোৰনো সময়
ক'ত ? কাইলৈ দেওবাৰটো পাইছোঁ, ছুটামান
কাম কৰিবলগীয়া আছে । যোৱাচোন
তোমালোকেই ।

কণু : [হতাশাবে] নহয় দাদা । আপুনি যাব লাগিব ।

মহীতোষ : আক কি খবৰ কোৱাচোন, আলোক ।

তোমাৰ আজি অফিচ নাইনেকি ?

আলোক : আজি বাতি পুৱাই ডিউটি আছিল ।

মহীতোষ : অ' । আক কি খবৰ আছে ? হেৰি,
নহয় । মন্ত্ৰীসভাৰ কিবা এটা বিচাফ্ল হোৱাৰ
খবৰ শুনিলো, তোমালোকে কিবা খবৰ
পাইছানেকি ?

লতা : [কঠোরভাবে] অনন্ত । এতিয়া ভোমালোকে
পিকনিকৰ কথা বাদ দি ৰাজনীতিকে কৰি
লোৱা ।

মহীতোষ : [সচকিতভাৱে] অ' আই এম ভেৰী
চৰী । ওঁ, অনন্ত, তই হিচাপটো পূৰা কৰি
ল' । ভালকৈ কৰিবি । কিবা বস্তু-তস্তু
এৰি থৈ গ'লে ক'ত আক বিচাৰি পাবি ?
পিছে পিকনিকত আক কোন কোন যাব ?

অনন্ত : আক কোনো নাই, আমিহেই ।

মহীতোষ : এঃ ইমান কম মানুহ লৈ কি ক্ষুতিটো
লাগিব ? আক কাবোবাক...

কণু : মহীতোষ কৈছোৱেই দাদা, কণকচোন আক
কাক কাক লম ? আপোনাৰ অফিচৰ...

লতা : [আবেশৰ স্বৰত] নালাগে কণু ; আক
কাকো নালাগে । পিছে... আপোনাবো যাবলৈ
সময় নহবনেকি ?

মহীতোষ : [অশ্রুত হৈ] মই ? [হঠাৎ ব্যস্তভাৱে]
যাম, যাম, ময়ো যাম । ইমান দিনৰ মূৰত
হ'ব পিকনিক এটা, ভাল লাগিব । দে অনন্ত,
তইতে হিচাপপত্ৰখিনিকে কবচোন । মই অলপ
বেষ্টকে লওঁগৈ । আলোক, বহা দেই ।

আলোক : ভাল বাক ।

অনন্ত : আমাৰ নবৌ কিন্তু বিবাট জিনিয়াচ দেই ।
[হাঁহে]

দৃশ্যান্তৰ

[চহৰৰ আলিবাটৰ স্বাভাৱিক কোলাহলৰ মাজেদি
এখন এবেছেছৰ গাড়ীৰ শব্দ লাহে লাহে স্পষ্ট
হৈ আহে ।]

অনন্ত : ভোৰ ড্ৰাইভিং আজিকালি বেছ Smooth
হ'ল অ' আলোক ।

আলোক : [অস্তময়ভাৱে] হ' ।

[খন্তেক নীৰৱতা]

মহীতোষ : লাহে লাহে, আলোক । অলপ লাহে
লাহে । গুৱাহাটীখন যে অলপ দিনতে কি
হৈ গ'ল, শাস্তিৰে তুমি গাড়ী এখনো চলাব
নোৱাৰা । এইটো বাটত, গড কৰবিড, এটা
বেয়া ঘটনা ঘটিবলৈ নো কিমান পৰ ?

আলোক : ভয় নকৰিব, আপুনি অকণমানো ভয়
নকৰিব ।

কণু : আক দাদা, এই মানুহবোৰক চাওকচোন ।
সিহঁতে খোজ কাঢ়িবলৈও নিশিকালে । একে-
বাৰে বাটৰ মাজেদি খোজ নাকাঢ়িলে সিহঁতে
যেন শাস্তিকে নাপায় । চহৰত থাকিলে কি
হ'ব, এইবোৰ একেবাৰে বাষ্টিক মানুহ ।

মহীতোষ : কি আক কৰিবা !

অনন্ত : মাজে মাজে মোৰ কিন্তু ইহঁতৰ ওপৰেদি
গাড়ী চলাই গুচি যাবৰ মন যায় । যত চব ।

কণু : অলপ কেয়াবফুলি, আলোক ।

আলোক : ভয় নকৰিবা, কণু । মই বৰ কেয়াব-
ফুল । কি কৰিম কোৱা । এম্বিলাবেটৰত ভৰি
পৰিলে মনটো বৰ উৰনীয়া হৈ পৰে ।

কণু : ঠৈ-আই, বাইদেউ । আপুনি ইমান মনে মনে
আছে কেলেই ?

লতা : [অস্তময়ভাৱে] হ' ? কিনো ক'ম ! কিনো
কম !

[অলপ সময়ৰ পিছত কোলাহলৰ মাজৰপৰা হুৰু
হৈ আক ত্ৰুত হৈ পৰা গাড়ীৰ শব্দ তাঁহি আহে ।
তাৰ ওপৰত নাচি নাচি তাঁহি থাকে এটা আনন্দৰ
স্বৰ । অলপ সময় কাৰো মাত নাই]

লতা : [হঠাৎ আবেগ আৰু উচ্ছাসত] আলোক ।

আলোক : [অকমলভাৱে] হ' ?

মহীতোষ : নাপায়, লতা। গাড়ী চলাই থাকোতে
ড্ৰাইভ কৰা মানুহজনৰ সৈতে কথা পাতিলে
ছৰ্ঘটনাৰ ভয় বেছি থাকে। কথা নাপাতিবা।

লতা : [শান্তভাৱে] অ'।

আলোক : কিবা কৈছিলে, বাইদেউ ?

লতা : নাট, একো কোৱা নাই।

[খন্তেক নীৰৱতা]

আলোক : আমি পালোঁহি, বাইদেউ।

[গাড়ী বৈ যোৱাৰ শব্দৰ লগে লগে নদীৰ কল-
বোল, চৰাই চিৰিকতিৰ মাত আৰু মৃদু সংগীতে
পৰিবেশ সুখৰ কৰি তোলে। প্ৰত্যেকখন ছৱাৰ
খোলাৰ শব্দৰ লগে লগে এই পৰিবেশ অধিকতৰ
স্পষ্ট হৈ উঠে। অলপ সময় এই পৰিবেশ চলি
থাকিব।]

মহীতোষ : এইখিনি ঠায়েই ভাল হ'ব, ওচৰতে
পানীও আছে। ধৰচোন অনন্ত, গালিচাখন
ইয়াতেই পাৰি দিওঁ।.....ওঁ.....সেইফালে
আৰু অলপ টানি দে।.....ওঁ.....হ'ব। ঠিক
আছে, মই ইয়াতে এতিয়া অলপ বহিম দেই।
বৰ ভাগব লাগিছে। [অসহায়ভাৱে] ঠাইখন
দেখোন বৰ নিৰ্জনহে আলোক। চাচোন
অনন্ত, আজি অন্য কোনেও ইয়াত পিকনিক
খাবলৈ অহা নাইনে ?

কণু : [হতাশাৰে] মহীতো কৈছিলোঁৱেই। আজি-
কালি বৰিষ্ঠত কোনো পিকনিক খাবলৈ
নাহে। কিটো আছে ইয়াত ?

মহীতোষ : দিয়াচোন কণু, বেকৰ্ড এখনকে লগাই
দিয়া।

কণু : কি বেকৰ্ড ওনিব দাদা ?

মহীতোষ : দিয়া কিবা এখন লগাই।

অনন্ত : দিয়াচোন কণু। মোৰ এয়াৰ গানৰ
গুলিবোৰ দিয়া। অলপ কচৰতকে কৰি
আহোঁ। তুমি ইয়াত বহি বহি তোমাৰ
বেকৰ্ডৰ গানেৰে চৰাইবোৰ উৰাই থাকিবা,
আৰু মই মোৰ এয়াৰ গানেৰে সিহঁতক
ধবাসায়ী কৰি থাকিম। [অনন্তই কৰ্কশভাৱে
হাঁহি উঠে আৰু হঠাৎ আচৰিত হৈ] আৰু কি
কথা ? সকলোবোৰ দেখোন কিবা হৈ গ'ল।
কি হ'ল, কণু। দিয়া আকৌ, দেবী
নকৰিবা।

কণু : কি লাগে ? নিজেই উলিয়াই লোৱা। মই
নোৱাৰোঁ।

অনন্ত : ঠিক আছে।

[অলপ দূৰতলৈ আলোকৰ কৰ্ণৰৰ তাঁহি আহে]

আলোক :

ওগো আশাহাৰা
শুদ্ধতাৰ পৰে আনো নিখিলেৰ ৰস
বস্তাধাৰা।

বিতাট আকাশে,
বনে বনে ধৰণীৰ ঘাসে ঘাসে,
সুগভীৰ অবকাশ শূন্য হয়ে আছে।
গাছে গাছে,

অন্তহীন শাস্তি উৎস স্ৰোতে।

অন্তঃশীল সে ৰহস্য আধাৰে আলোকে,
তাৰে সদ্য কক্কৰ আহ্বান।

আদিম প্ৰাণেৰ যজ্ঞ মৰ্মেৰ সহজ

সামগান।

[আলোকৰ কৰ্ণৰৰ নিজৰ কল্লোলৰ লগত মিলি
যায়। অকণমান নীৰৱতাৰ পিছত...]

মহীতোষ : কি হ'ল, কণু ? বেকৰ্ডখন হাতত লৈ
বৈ গ'লা দেখোন।

কণু : [দৃষ্টিভাৱে] কি ? অ'।

মহীতোষ : কি হ'ল, অনন্ত ?

অনন্ত : [গাব পোৱাৰ দৰে] হ' ? অ'। [বাস্তৱ্যে]
দিয়া, কণু দিয়াচোন গুলিবোৰ।

মহীতোষ : যোৱা আলোক, তোমালোকে অলপ
ফুৰি আহাগৈ। লতাও যায় যদি তোমালোকেই
অলপ ফুৰাই আনাগৈচোন। এওঁ আকৌ
বিশিষ্টাশ্রম বৰ ভাল পায়, মোক কৈয়ে থাকে।
পিছে চোৱাচোন, মইনো বাক ক'ত সময়তো
পাওঁ ? [অকলেই হাঁহে] কণু, তুমিও যাবা
নেকি ?

কণু : ওহোঁ, মই গান শুনিম। ক'ব হাবিখনত
ফুৰিমগৈ।

আলোক : আহক বাইদেউ। অনন্ত।

অনন্ত : অঃ ন'। একেলগে নহয়। তহঁত যা।
তহঁত পূবলৈ গলে মই যাম পশ্চিমলৈ, তহঁত
উত্তৰলৈ গলে মই দক্ষিণলৈ।

মহীতোষ : [বিস্মিতভাৱে] কি ?

অনন্ত : তুমি বুজা নাই দাদা ? ধৰা, ক'ববাত
ক্ৰৌঞ্চ পক্ষী এহাল বহি আছে, দিম গুলিয়াই।
নবৌৱে মৰক কান্দি। 'মা নিষাদ' বুলি
নবৌৱে চাৰ্মন জাৰি কবক আক মোৰ চৰাই-
বোৰ যাওক উৰি ! নহয় সেইবিলাক।

মহীতোষ : ইঃ তই লতাক ইমান দুৰ্বল বুলি
ভাবিছানেকি ?

অনন্ত : শুনিলা আলোক ? চৰকাৰৰ বিয়াগোম
অফিচৰ মহীতোষ হাজৰিকাৰ বোলে মানুহ
চিনাত ভুলনা নাই। মানুহৰ মনৰ খবৰো

পাবিলে স্টেথিফোপ দিহে শুনে। কোনে যে
কয় এইবিলাক বাজে কথা !

মহীতোষ : বাক বাক। [উচ্চৰণে হাঁহে]

আলোক : কি হ'ল কণু ? চব বেকৰ্ড তুমিয়েই তো
চিলেই কৰি আনিছিল। এতিয়ালৈ তাৰ মাজৰ-
পৰা বেকৰ্ড এখনো বাছি উলিয়াব পৰা নাই ?

কণু : তোমাক কোনে মাতিছে ? যোৱা, ক'ববাত
জংগলত সোমাই বৰি ঠাকুৰৰ কবিতা আও-
বোৱাগৈ। মোৰ গানৰ লগত তোমাক টুইষ্ট
দিবলৈ মতা নাই, নহয় ?

মহীতোষ : [হাঁহি] যোৱা, লতা। আলোকৰ
লগতে অলপ ফুৰি আহাগৈ। সোনকালে
ঘূৰি আহিবা, পাবিলে সোনকালে খাই বৈ
যাবগৈ লাগে।

লতা : আপুনি ইয়াতে বহিয়েই থাকিবনেকি ?

মহীতোষ : বহো দিয়া অলপ। বৰ ভাগৰ লাগিছে
দেখোন।

লতা : ব'লা আলোক। [হঠাৎ বেকৰ্ডত পাশ্চাত্য
গানৰ স্বৰ তাঁহি উঠে।] আহাঁ, আহাঁ, সোন-
কালে আলোক।

[বেকৰ্ডৰ গান লাহে লাহে তিমিত হৈ তাঁহি থাকে।
কেৱল চৰাইৰ গান আৰু নদীৰ শব্দ]

আলোক : লাহে, লাহে লতা বাইদেউ। চাওক-
চোন আমি কি গভীৰ অৱণ্যৰ মাজলৈ সোমাই
আহিলোঁ। এতিয়া.....এতিয়া যেন আমি
এখন শুল্কৰ উপবনত সোমাই পৰিমগৈ।
এই বাটটো, অহাৰ বাটটো মনত ৰাখিব।
বিশিষ্টাশ্রমৰ অৱণ্যত সোমালে ওলাই অহাৰ
বাট হেনো বৰ ভুল হয়।

লতা : হওক দিয়া। আজি বাট ভুল কৰিবলৈকে

দেখোন মোৰ খুব মন গৈছে। মন গৈছে

যেন বাট ভুল কৰি আক [উজুটি খাই] আঃ।

আলোক : লতা বাইদেউ। সৱধানে। বৰ ওখোৰা
মোখৰা বাট।

লতা : ভয় নাই, আলোক। ইয়াতকৈও কঠিন,
কৰ্কশ, কঠোৰ বাট মোৰ চিনাকি। [বৈ]
আমি কিমান দূৰ আহিলো ?

আলোক : বোধহয় অনেক অনেক দূৰ। ইয়াৰ
পৰা কপূৰ বেকৰ্ডৰ গান আক শুনা নাই।
আপোনাৰ ছাগৈ খুব ভাগৰ লাগিছে, নহয় ?

লতা : ওহো, নাই লগা। মোৰ অকণো ভাগৰ
লগা নাই।

আলোক : নহয় লতা বাইদেউ। আপোনাৰ
বোধহয় খুব ভাগৰ লাগিছে, আপুনি কোপাই
গৈছে। আকো উত্ততি যাওঁতেও বহুত দূৰ
যাব লাগিব নহয় ?

লতা : [শচকিত হৈ] হ' ? অ', আমি আকো
উত্ততি যাব লাগিব নহয় ?

আলোক : [যেন আশ্চৰ্য্যভাৱে] ওঁ। যাবনলগীয়া
হ'লে বৰ ভাল আছিল, খুব ভাল আছিল।

লতা : কিন্তু নোৱাৰি, নহয় আলোক ? [ক্লান্তভাৱে]
তুমি ঠিকেই কৈছা আলোক, মোৰ.....মোৰ
খুব ভাগৰ লাগিছে, ভীষণ ভাগৰ লাগিছে,
অক্লান্ত.....অক্লান্ত ভাগৰ।

আলোক : মোৰো খুব ভাগৰ লাগিছে। সেই-
খিনিতে অলপ বহোঁ আহক। মোৰো জানে,
মোৰো খুব ভাগৰ লাগিছে। ভিতৰে ভিতৰে
মই ইমান ক্লান্ত হৈ পৰিছোঁ। কেৱল অভ্যাস,
কেৱল অভ্যাসত মই যেন গৈ আছোঁ।

[শব্দক বিবৃতি]

লতা : আলোক।

আলোক : হ' ?

লতা : কি চাইছা ?

আলোক : চাইছো বশিষ্ঠাশ্রমৰ ৰূপ। সেয়া চাওক
পাহাৰী নিজৰাৰ চঞ্চল গতি। চাওকচোন কি
গভীৰ অৰণ্য। সেই চৰাই কেইটা, বাঃ।

লতা : শুল্কৰ। [হঠাৎ] কি হ'ল ? তুমি উঠি
গ'লা কিয় ?

আলোক : মোৰ বহি থাকিবৰ মন যোৱা নাই।
[উত্তেজিতভাৱে] মোৰ.....মোৰ কেনেকুৱা
লাগিছে মই ক'ব পৰা নাই। কিন্তু বহি
থাকিবলৈ মন যোৱা নাই। বশিষ্ঠাশ্রমত
আজি কোনো ক'তো বহি থকা নাই, গছৰ
ডালত সেই চৰাইবোৰ বহি থকা নাই।
মোৰো খুব দৌৰি ফুৰিবৰ মন গৈছে, নাচি
নাচি গুচি যাবলৈ মন গৈছে, নিজৰাৰ সতে,
চৰাইৰ সতে লতা বাইদেউ !

লতা : হ' ?

আলোক : [উচ্ছ্বাসত] তোমাৰ মন যোৱা নাই ?
কি আঁচৰিত তুমি ? চোৱা, সেই যে অৰণ্যৰ
মাজেদি সোমাই গৈছে সেই ক্ষীণ বনপথ,
দেখিছা ?

লতা : দেখিছোঁ।

আলোক : কেৱল দেখিছা ? কেৱল দেখিছা তুমি ?
সেই পথেদি ক'ববালৈ উধাও হৈ যাবলৈ
তোমাৰ মন যোৱা নাই ? এবাৰো উলটি
নোচোৱাকৈ ক'ববালৈ গুচি যাবলৈ মন যোৱা
নাই ? নাচি নাচি জঁপিয়াই জঁপিয়াই ক'ববাত
হেৰাই যাবলৈ মোৰ বৰ মন গৈছে। ভীষণ
মন গৈছে। মোৰ.....মোৰ.....

[হঠাৎে বুকভাৰে লতাই হাঁহি উঠে]

আলোক : লতা বাইদেউ !

লতা : [আবেগত] কোৱা, আলোক । আক...
আক কি মন গৈছে তোমাৰ ? [হঠাৎ চিঞৰি]
আলোক !

আলোক : [আবেগত] লতা বাইদেউ । লতা ।...
লতা.....লতা ।

লতা : [বিস্ময়ভিত্ত] কাক ? কাক চাইছা তুমি ?

আলোক : [খুব দীৰ্ঘে দীৰ্ঘে] তোমাক । নিৰ্জন
তোমাক, নিঃসংগ তোমাক, কেৱল তোমাক ।
তোমাৰ ঘৰৰ চাৰি বেৰৰ মাজত যি তোমাক
অতদিনে দেখা নাছিলো, সেই তোমাক ।

লতা : [উচ্ছ্বাসত] আলোক !

আলোক : হ' ?

লতা : তুমি চকু বন্ধ কৰি দিলা কিয় ? আকো
এবাৰ, আকো এবাৰ মোলৈ চোৱাচোন ।
আকো এবাৰ ওঠো, তেনেকৈ নহয় । আগৰ
দৰে । সম্পূৰ্ণভাৱে । এতিয়া অলপ আগতে
যে চাইছিলো, সেইদৰে । তোমাৰ চকুৰ মাজলৈ
মোক আকো টানি লৈ যোৱা, মই আকো
নিজকে চাওঁ । মোৰ নিঃসংগতাৰ মাজত,
মোৰ নিৰ্জনতাৰ মাজত তুমি মোক চোৱা,
তোমাৰ দৃষ্টিৰে ভৰাই দিয়া মোক । [শেষৰ
কালে নদীৰ কলোলে শব্দবোৰ দীৰ্ঘ আৰু স্পষ্ট কৰি
দিয়] আকো এবাৰ আলোক, আকো
এবাৰ । [হঠাতে উচ্ছ্বাসিত হৈ] মোৰ খুব
হাঁহিবৰ মন গৈছে, শ্ৰাণ খুলি, যুক্ত হৈ হাঁহিবৰ
মন গৈছে । [হঠাৎ আনন্দত চিঞৰি উঠে আৰু
শ্ৰাণ খুলি হাঁহে । নদীৰ কলোলেৰ লৈতে সেই হাঁহি
মিলি যায় ।]

আলোক : [আবেগত] ভীষণ ধুনীয়া তুমি । ইমান
গভীৰ তোমাৰ চকু, যেন গভীৰ হৃদ, ইমান
ছন্দিত তোমাৰ দেহ, যেন সন্ধ্যা-ললিতা-কান্তাৰ
ভংগী । খুব সুন্দৰ বতাহ বলিছে, সিহঁতে
সিহঁতে তোমাৰ চুলিত ঢৌ খেলিব খুজিছে ।
তোমাৰ খোপাটো খুলি পেলোৱাচোন ।

লতা : [আবেগত] আলোক ।

আলোক : [আবেগত] এয়া, এয়া চোৱা । তোমাৰ
দীঘল চুলিবোৰ অৰণ্যৰ দৰে উৰি গৈছে ।
এয়া চোৱা, চোৱা না । তোমাৰ চুলিত,
কাপোৰত কিমান ঢৌ । [আনন্দ হৈ] সঁচাই
ইমান ঢৌ, তোমাৰ চুলিত, তোমাৰ কাপোৰত
তোমাৰ.....তোমাৰ দেহত । [পুনৰ আবেগত]
ইমানদিন.....ইমানদিন ক'ত লুকাই আছিলো
তুমি ? ইমানদিন তোমাক মই বিচাৰি পোৱা
নাছিলো কিয় ? কিয় তুমি লুকাই আছিলো ?

লতা : [আবেগত] তুমি.....তুমিয়েই আলোক ?
তুমিয়েই সেই শান্ত, ভক্ত, ভৱাতুৰ আলোক ?

আলোক : সুন্দৰ তুমি, অপূৰ্ব তুমি, অদ্ভুত তুমি ।

লতা : আক কি আলোক ? কৈ যোৱা, কৈ
যোৱা না । মই সুন্দৰ, মই অপূৰ্ব, মই অদ্ভুত ।
আক ? [হঠাৎ গিলখিলাই হাঁহে । সেই হাঁহি
চৰাইৰ মাত আৰু নিজৰ পানীত ডুবি যায়]

[খন্তেক নীৰৱতা]

লতা : আলোক ।

আলোক : হ' ?

লতা : তুমি ইমান দূৰত কিয় ? ওচৰলৈ আহাচোন ।
আহা না । [বৰ] অ' তুমি ভয় কৰিছা ?
চোৱাচোন আলোক, সেই গছজোপাত । কি
চৰাই সেই ছটা ? অনন্তই কোৱা ক্ৰোধ

চবাই নেকি ? চোৱাচোন, সিহঁতে কেনেকৈ
পৰম্পৰাৰ বুকুত সোমাই আছে ? তুমি……
তুমি ভয় কৰিছা, অথচ সিহঁত কিমান নিৰ্ভীক,
দেখিছা ?

আলোক : ওঁ, সিহঁতে ভয় কৰা নাই, কাৰণ সিহঁত
অজ্ঞ। হয়তো এই মুহূৰ্ত্তত কোনোবা জোপো-
হাব আঁৰপৰা অনন্তৰ চকু সিহঁতৰ ওপৰত
পৰিছে। সিহঁতে নাজানে।

লতা : [অগত্যাৰে] ওঁ, সিহঁত খুব অজ্ঞ, খুব
অজ্ঞ। [হঠাৎ সাৰ পোৱাৰ দৰে] আমি, আমি
খুব জ্ঞানী, নহয় আলোক ? ওঁ জ্ঞানী, খুব
জ্ঞানী……কিন্তু……কৈৱল জ্ঞানী। কৈৱল
……কৈৱল জ্ঞানী।

[দ্বন্দ্বক নীৰৱতা]

আলোক : লতা বাইদেউ। [বয়] লতা বাইদেউ।

লতা : [আনন্দনা] হঁ ?

আলোক : আমি যে এতিয়া উলটি যাব লাগিব।
বহুত সময় হৈ গ'ল, লতা বাইদেউ।

লতা : [অল্প মনস্তাৰে] ক'লৈ ? ক'লৈ উলটি
যাব লাগিব ?

আলোক : য'ত আমি আক আমি নহয়, তালৈ।
য'ত আমি ভক্ত, সংযত, ভয়াতুৰ, তালৈ।

লতা : [অসহায়তাৰে] তুমি, তুমি খুব নিষ্ঠুৰ।
খুব নিষ্ঠুৰ তুমি।

আলোক : লতা বাইদেউ।

লতা : [উত্তেজিতভাৱে] মনে মনে থাকা, আলোক।
আকৌ যদি উলটি যাব লাগে, আমি আহিছিলোঁ
কিয় ? তুমি মোক কিয় ইয়ালৈ লৈ
আহিছিল ?

আলোক : লতা বাইদেউ।

লতা : নক'বা, আলোক। মোক ঘূৰি ঘোৱাৰ কথা
নক'বা।

আলোক : নহয়, লতা বাইদেউ। চাওকচোন,
আমি বহুত দেৱী কৰি পেলালোঁ নহয়।

লতা : [উত্তেজিতভাৱে] তেনেহ'লে কিয় মোক
ইয়ালৈ লৈ আহিছিল ? তোমাৰ সেই দৃষ্টিয়ে
মোক সদায় আমনি নকৰিব ? মোৰ সংসাৰ,
য'ত মই বন্দী, তাত মোক আমাৰ সেই
দৃষ্টিয়ে বিব্রত নকৰিব ? তেনেহ'লে তোমাৰ
চকুত মই নিজকে দেখিলোঁ কিয় ?

আলোক : লতা বাইদেউ !

লতা : তুমি নাজানা আলোক। মোৰ সংসাৰত
মই কিমান নগণ্য, কিমান অপ্ৰয়োজনীয়,
কিমান সাধাৰণ মই। তুমি তেনেহ'লে কিয়
মোক ইমান অসামান্য, ইমান অপৰিহাৰ্য কৰি
দিলা ? ইমান গৱৰিনী কৰি তুলিলা কিয়
মোক ? মোৰ আবৰণৰ মাজত, তুচ্ছতাৰ
আচ্ছাদনৰ মাজত মোক লুকাই থাকিবলৈ
নিৰ্দিলা কিয় ? তুমি মোৰ ভীষণ অশ্লায়
কৰিলা, আলোক, মোৰ ভীষণ অশ্লায় কৰিলা
তুমি। [উচুপি কান্দি উঠে।]

আলোক : শুনকচোন, মোৰ কথা শুনক লতা
বাইদেউ।

লতা : তুমি দেখা নাই আলোক ? মোৰ আকাশত
তোমাৰ দৃষ্টি কেনেকৈ গৰা হৈ গ'ল। এই
বিশিষ্টাশ্রম মোৰ সংসাৰৰ খিৰিকিৰে যেতিয়া
সাৰ পাই উঠিব, একাক বতাহে যেতিয়া ইয়াৰ
বৰ্ণ, গন্ধ মোৰ ওচৰলৈ কঢ়িয়াই আনিব,
তেতিয়া কি হ'ব ? তাতকৈ ব'লা, অৱণ্যৰ

সেই ক্ষীণ পথেদি ভূমি ক'ববালৈ উধাও হৈ
যোৱাৰ কথা কৈছিল। নহয়, ব'লা।

আলোক : আমি আমাক চাবলৈ আহিছিলোঁ, লতা
বাইদেউ। বিশিষ্টাশ্রমৰ এই অবণ্যৰ মাজত,
সন্ধ্যা-ললিতা-কান্তাৰ ভবংগত, চবাইৰ গানৰ
মাজত, পৰম্পৰাৰ চকুৰ মণিত আমি নিজকে
চাই ললোঁ। এতিয়াতো আমাৰ আক তয়
নাই। আমি আছোঁ, এই সত্য আমি জানি
গলোঁ। আমি এতিয়া যামগৈ, কিন্তু আমি মন
গলেই উলটি আহিবলৈ বিশিষ্টাশ্রমৰ এই অবণ্য
চিৰদিন আমাৰ কাৰণে বৈ থাকিব। আমি
আকোঁ আহিম লতা বাইদেউ, আকোঁ আহিম
—কেতিয়াবা বনৰ পথেৰে।

লতা : [হতাশাৰে] ওঁ। আক ? আক কি,
আলোক ?

আলোক : আক একো নাই, আক কি লাগে ?

লতা : আক, আক অলপ সময়, আক অকণমান
বহাচোনা আলোক। যোৱাৰ আগতে আকোঁ
এবাৰ সন্ধ্যা-ললিতা-কান্তাক প্ৰাণ ভৰি চাই
লওঁ, প্ৰাণ ভৰি শুনি লওঁ অবণ্যৰ গান।
আক.....আক অলপ সময়। তাৰ পিছত
মোক আক ভূমি ক'ব নালাগে, মই নিজেই
গুচি যাম, নিজেই গুচি যাম। [বৈ] আমি
এতিয়া ক'ত, আলোক ? মোৰ চৰ যেন
খেলি-মেলি লাগি গৈছে। বেলিটো ক'ত ?
মন্দিৰটো.....মন্দিৰটো কোনকালে ? এই-
কালেনেকি ?

আলোক : নহয়, সেইকালে নহয়। মন্দিৰ দৰ্শন
কৰিবনেকি, লতা বাইদেউ ?

লতা : হঁ ? কিয় ? অ', আমি এতিয়াও মন্দিৰ

দৰ্শন কৰা নাই, নহয় ? ঠিক আছে, নালাগে।
[হঠাৎ শুনা যায় গৃহবিৰ শব্দ। গৃহবিৰ মাজে মাজে
কোনোবাই বেন বনৰীয়া চবাইৰ মাত অমুকবণ
কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে।]

লতা : [হতাশাৰে] সেয়া কোনে গৃহবিৰ বজাইছে,
আলোক ?

আলোক : কোনোবা চবাইৰ মাত চাগৈ।
বিশিষ্টাশ্রমত কিমান যে চবাই আছে।

লতা : ওঁ। ইয়াত অনেক চবাই আছে। আমিও
যদি চবাই হ'লোঁহেঁতেন। খুব ভাল হ'ল-
হেঁতেন। গান গাই গাই বিশিষ্টাশ্রমৰ অবণ্যত
নিঃসংকোচে নাচি নাচি ফুৰিলোঁহেঁতেন। উৰি
উৰি ঘূৰি ঘূৰি অবণ্য মুখৰ কৰি ফুৰিলোঁ-
হেঁতেন। যদি হ'লোঁহেঁতেন পাহাৰী নিজৰা,
মুক্ত মনেৰে অবণ্যৰ ক্ষীণ পথেদি আমি ক'ববাত
উধাও হৈ গ'লোঁহেঁতেন।

আলোক : আক যদি অবণ্য হ'লোঁহেঁতেন, আমাৰ
অজ্ঞপ্ত পৰিচয় নীল আকাশত মুক্ত কৰি
দি'লোঁহেঁতেন।

[হঠাৎ আকোঁ খুব কাষত শুনা যায় গৃহবিৰ শব্দ।]

লতা : এইটো চবাইৰ মাত নহয়, আলোক।
কোনোবা মানুহহে।

আলোক : [উৎকণ্ঠাৰে] বুজা নাই। [হঠাৎ
উচ্ছ্বাসেৰে] কি কাণ্ড, সেয়া দেখোন অনন্ত !

লতা : [বিস্মিতভাৱে] অনন্ত !

আলোক : ওঁ, অনন্তই তো। ইমান আনমনা
হৈ সি চবাই বিচাৰি ফুৰিছে। বাঃ সি
দেখোন চবাইৰ মাতবোৰ মাতিবলৈ চেষ্টা
কৰিছে। চবাইৰ মাত নকল কৰি এইটো
আকোঁ চিকাৰ কৰি নতুন কন্দী পাতিছে

লতা : [মগজাৰে] চোৱাচোন, আলোক । অনন্ত
বোধহয় চিকাৰ হৈছে । ইমান মগ হৈ গছৰ
ডালে ডালে সি চবাই বিচাৰি ফুৰিছে, অথচ
হাতৰ বন্দুকটো এবাৰো নাচি উঠা নাই, চোৱা,
বন্দুকৰ ফালে তাৰ মনো নাই ।

আলোক : [হাঁচি] যুগয়া কৰিতে বাহিৰ হ'লো
যে বনে, যুগী হয়ে শেষে.....

লতা : [উচ্ছ্বাসত] চোৱা চোৱা আলোক । অনন্তই
নিজৰ চিকাৰবোৰ নিজে কেনেকৈ উবাই দিছে,
আৰু চবাইবোৰ উলাই দি সি কেনেকৈ
জঁপিয়াইছে, চোৱা । এইটোৱেই সেই অনন্ত,
মন্ত চিকাৰী, উদণ্ড, উদ্ধত অনন্ত ? চোৱাচোন
তেওঁক কিমান শাস্ত যেন লাগিছে । মোৰ
খুব আচৰিত লাগিছে ।

আলোক : আচৰিত হ'বলৈ একো নাই, লতা
বাইদেউ । বশিষ্ঠাশ্রমৰ গভীৰ অৱণ্যত আমি
সকলোৱেই আজি অৱাৰিত, যুক্ত । [ডাঙৰকৈ]
অনন্ত ! [পল] অনন্ত ।

[হঠাৎ গুহৰি বন্ধ হৈ যায় । অনন্তই মনে মনে
ধাকিবলৈ আলোকক বুথেৰে ইংগিত দিয়ে ।]

লতা : [হঠাৎ উচ্ছ্বাসে হাঁচি দিয়ে]

অনন্ত : [অগ্ৰস্বত হৈ] আলোক, তহঁত ইয়াত ?

আলোক : [হাঁচি] কি হ'ল অনন্ত ? পূব-পশ্চিম
উত্তৰ-দক্ষিণ চৰ খেলিমেলি হৈ গ'লনেকি ?

[হঠাৎ এটা চবাইয়ে বৰ মগজাৰে মাতি উঠে ।
অনন্তই আকৌ মনে মনে ধাকিবলৈ ইংগিত দিয়ে ।]

আলোক : [বিস্মিত হৈ] কি হ'ল ?

অনন্ত : চা, চাচোন আলোক । সেইটো, সেই
গছ জোপাৰ সেই ওপৰৰ পাতবোৰৰ মাজেদি
সেইটো কি চবাই ?

আলোক : নাজানো । ইমান দূৰৰপৰা কেনেকৈ
জানিম ? এয়াৰ গানেৰে তাক নমাই আনি
নাচাৱ কিয় ?

অনন্ত : [খঙত চিকিৰি] খাট আপ । [বৈ] [বিয়
মনেৰে] চবাইটো উৰি গুচি গ'ল । মই তাক
বিচাৰি পাবই লাগিব ।

লতা : [জোৰেৰে] অনন্ত, এতিয়া বহুত দেৱী হৈ
গ'ল । এতিয়া আৰু ক'লৈকো যাব নোৱাৰা ।

অনন্ত : [বিয় মনেৰে] নহয় নবো । অলপ সময় ।
কেৱল অলপ সময় ।

লতা : ব'লা, আমি যাওঁগৈ । উঠা আলোক ।

আলোক : আহ, অনন্ত । চবাইটো এজোপা গছৰ
পৰাহে উৰি গৈছে । তোৰ এই গভীৰ বনৰ
মাজৰপৰা আৰু তোৰ মনৰ মাজৰপৰা সিতো
আৰু উৰি গুচি ধোৱা নাই । তোৰ এয়াৰ
গানৰ আজি যি শাস্ত ৰূপ, কেতিয়াবা দেখিবি
তাতে বহিছেহি তোৰ সেই উৰণীয়া চবাই ।

অনন্ত : সঁচাকৈ, জান আলোক ? আজি দেখোন
চৰ কিবা খেলিমেলি হৈ গৈছে অ' ।

আলোক : ওঁ, ময়ো ভাবিছিলো । ইমান সময়ৰ
ভিতৰত এবাৰো যেতিয়া তোৰ বন্দুকৰ শব্দ
শুনা নাছিলো, এবাৰো যেতিয়া তোৰ এয়াৰ
গানৰ শব্দই অৱণ্য বিদীৰ্ণ কৰি তুলিব পৰা
নাছিল, তেতিয়াই ভাবিছিলো কিবা এটা
গুণ্ণগোল হৈছে । মই ভাবিছিলো হয়তো
অনন্তই গুলিবোৰকে নিবলৈ পাহৰিলে ।

অনন্ত : [ককণ স্বেৰেৰে] ঠাট্টা কৰিছ, আলোক ?
কিন্তু মই আজি সঁচাই চিকাৰ কৰিব পৰা
নাই । নিজকে কিবা মদ খোৱা মানুহৰ দৰে
লাগিছে । হাবিবপৰা ওলাই বাবলৈ মন যোৱা

নাই, কেবল বনবীয়া চবাইব পিছে পিছে
হাবিব আক ভিতবলৈ, আক ভিতবলৈ সোমাই
যাবব মন গৈছে। এয়াব গান দলিয়াই দি,
কেবল চকু আক কাণ লৈ হাবিব মাজলৈ
যেন সোমাই যাম। [আলোকে হাঁহি উঠে] তই,
তই ঠাহিছ আলোক? ঠিক আছে ববি...
[হঠাৎ এটা চবাইব মাত স্পষ্ট হৈ পৰে] ওঁ, সেয়া
চা, সেই গছজোপাত সেইটো নতুন চবাই উৰি
আহি বহিছেহি। দেখিছ?

আলোক : ওঁ।

অনন্ত : এতিয়া চা, মোব এয়াব গানত এতিয়াও
এটা গুলি ভবাই ধোৱা আছে। ল' সেই
চবাইটোক মাটিত পেলাই দেচোন।

আলোক : দে তেনেহ'লে, এটা চেষ্টাকে কবি
চাওঁ। [লতাই হাঁহে]

অনন্ত : [আচৰিত হৈ] হ'?

আলোক : কি হ'ল? দে বন্দুকটো।

অনন্ত : তই মোক ঠাট্টা কৰিছ? ময়েই নোৱাৰিলোঁ।

যি মই গাভিনী হৰিণী হত্যা কৰি তাইব
পেটৰ পোৱালি উলিয়াই আনি আনন্দত
হাঁহিছিলোঁ, সেই ময়েই হাবি গলোঁ; আক
তই? [হঠাৎ উজ্জ্বলত] শুন, শুন, সেই চবাই-
টোৰ মাত শুন। শুনাচোন নবোঁ।

লতা : [ক্লান্ত উৰাল হ'বত] শুনিবোঁ অনন্ত, অনেক
শুনিবোঁ, তাৰ ঠিক নাই। বহুতো অচিন
চবাইব মাত, বহুত অদৃশ্য নদীৰ কল্লোল।
চব শুনিবোঁ, অনন্ত, অনন্ত, চব শুনিবোঁ!

আলোক : এতিয়া ব'ল, অনন্ত, কণুব বেকৰ্ডৰ
হুটামান বক শুনোঁগৈ।

অনন্ত : [খঙেৰে] আবে, খাট ইট। [হঠাৎ অজ্ঞত
কৰে] তাতকৈ এটা কাম কৰ আলোক।

আলোক : কি?

অনন্ত : [লাজ লাভকৈ] এটা কবিতাকে শুনাচোন।
তই যে গাই থাক সেই কবিতাবোব।

[লতাই হঠাৎ উজ্জ্বল হৈ হাঁহি দিয়ে]

অনন্ত : [অশ্রুত হৈ] ঠিক আছে, নালাগে।

আলোক : [হাঁহি]

আয়, আয় ৰে পাগল, ডুলবি ৰে চল

আপনাকে

তোৰ একটু খানিৰ আপনাকে

তুই কিৱিস নে আয় এই চাকাটাৰ

ঘূৰপাকে।

লতা : ব'লা অনন্ত।

অনন্ত : [উচপ খাই] ক'লৈ?

লতা : আমাৰ অনেক দেবী হৈ গ'ল যে।

অনন্ত : [মনত পৰাৰ দৰে] অ', আমি বহুদূৰ
পালোঁহি, নহয়? [হুনিয়াৰ কাড়ি] ওঁ ঠিক
আছে ব'লা।

লতা : আহাঁ, আলোক। [খঙেৰ মীৰহতা]

আলোক : ইমানকৈ ঘূৰি ঘূৰি কি চাইছ অনন্ত?

অনন্ত : চাইছোঁ এই অবণ্য। মোব নিজৰে বব
আচৰিত যেন লাগিছে আলোক। কিমান
চিকাৰ কৰিলোঁ, কিমান অটব্য অবণ্যত
সোমাই চিকাৰ লৈ ওলাই আহিলোঁ, অথচ
আজি বিশিষ্টাশ্রমৰ এই পাতল অবণ্যত মই
বাট হেৰুৱাই পেলালোঁ?

আলোক : লাহে লাহে লতা বাইদেউ। ওঁ,
আক ক, অনন্ত।

অনন্ত : ওঁ, তইতক লগ নোপোৱা হ'লে বনবীয়া

চৰায়ে আজি যে মোক ক'লৈ লৈ গ'লহেঁতেন
ঠিক নাই। [বৈ] বাক, আলোক।

আলোক : হ' ?

অনন্ত : খুব সৰুতে যে, সেই যে স্কুলীয়া দিনত,
নৈব পাবত, আমি যে ফাল পাতি চবাই
কৰিছিলো, তেওঁৰ মনত পৰেনে ?

আলোক : আজি তেওঁৰ হঠাৎ সেইবোৰ কথা
আকৌ মনত পৰিল কেনেকৈ ?

অনন্ত : আমি এদিন সজাত ভবাওঁতে ভেটিয়া
কণিকৰ বাবে দেখা চবাই এটাৰ কৰণ দৃষ্টি
আজি হঠাতে মোৰ কিয় মনত পৰিল, মই
নাজানো। বশিষ্ঠাশ্রমৰ অৰণ্যত আজি মোৰ
বহুদূৰ পিছত সেই চবাইটোৰ মাত শুনা যেন
লাগিছিল। মোৰ সেই সজাত চবাইটো
এদিন মৰি গৈছিল, অথচ মোৰ আজি এনে
লাগিছিল যেন সি এই অৰণ্যত গান গাই
নাচি ফুৰিছে। আজি মই তাকে বিচাৰিছিলো।

লতা : কিয় ? আকৌ সজাত ভবাবলৈ ?

অনন্ত : নহয়, নবো, সজাত ভবাবলৈ নহয়। মই
কেৱল বিশ্বাস কৰিব খুজিছিলো যে সেই
চবাইটো মৰা নাই। মই বিশ্বাস কৰিব
খুজিছিলো বশিষ্ঠাশ্রমৰ গানৰ সতে তাৰ গান
মিলি আছে।

লতা : বাঃ অনন্তও আজি কবি হৈ উঠিছে,
আলোক।

অনন্ত : ক'ব নোৱাৰোঁ মই কি হৈ উঠিছোঁ। কিন্তু
মই চব পাহৰি গৈছিলো। মোৰ হাতৰ
বন্ধুকৰ কথা মই পাহৰি গৈছিলো। তইতকৈ
দেখাৰ আগলৈকে, জান আলোক, তইতলৈও
মোৰ মনত পৰা নাছিল। আচলতে মই

নিজেও আক মই হৈ থকা নাছিলোঁ। মই
যেন মই নহয়, মই যেন অন্য কোনোবা, মই...
মই...মই যেন মোৰ সন্মুখতে মোক নিজকে
দেখিছিলোঁ। মই যেন...মই যেন...মোৰ
চব খেলি-মেলি লাগি গৈছে, আলোক। [বৈ]
মোৰ নিজকে এতিয়া অচিনাকি যেন লাগিছে।
যেতিয়া মোৰ চকুৰ আগত চবাইবোৰ
ইজোপা গছৰপৰা সিজোপা গছলৈ জঁপিয়াই
ফুৰিছিল, মোৰ ভাব হৈছিল যেন...যেন মই
জঁপিয়াই ফুৰিছিলোঁ ইজোপাৰপৰা সিজোপা
গছলৈ। [হঠাৎ জোৰেৰে] কচোন, আলোক।
মোৰ বাক কি হৈছিল, কচোন। তই জান,
তই কচোন।

আলোক : নাজানো অনন্ত, ময়ো একো নাজানো।
হয়তো সামান্য এটা চবাইৰ দৃষ্টিত শৈশৱৰ
তোক তই দেখিছিলি, হয়তো নিজৰ ভিতৰলৈ
তই নিজেই দেখিছিলি। তেওঁৰ কি হৈছিল
মই নাজানো, বশিষ্ঠাশ্রমত আজি কাৰ কি
হৈছে, মই একো নাজানো।

অনন্ত : ধেংতেবি, এই চব বাজে কথা। মই
একো বুজা নাই। [শান্তভাৱে] কিন্তু...কিন্তু
...মোৰ চব খেলিমেলি লাগি গৈছিল, জান
আলোক ? সেই যে সকলো কালৰে সজাত মৰি
যোৱা চবাইটো, আজি তাৰ চকু ছটা মই
এক মুহূৰ্ত্তও পাহৰিব পৰা নাই। মোৰ...
মোৰ ভাব হৈছে যেন সি মৰা নাই, তাৰ
হৈছে.....সি যেন এই অৰণ্যত নাচি ফুৰিছে।
[হঠাৎ এটা অকৃত শব্দ লাহে লাহে স্পষ্ট হৈ আহে]

আলোক : আজি চবৰে খেলিমেলি লাগিছে,
দেখিছ অনন্ত ? লতা বাইদেউ।

লতা : কি হ'ল ? বৈ গ'লা যে ।

আলোক : ওঁ সঁচাই আজি চববে খেলিমেলি হৈ
গৈছে । সেয়া চাওক ।

লতা : কি ?

অনন্ত : কি হ'ল ?

আলোক : বেকৰ্ড প্লেয়াৰৰ বেকৰ্ড গানৰ শেষত
অনৰ্গল ঘূৰি আছে । ওচৰত কোনো নাই ।

অনন্ত : [বিস্মিতভাৱে] আছে । দাদা, কণু,—
এওঁলোক ক'লৈ গ'ল ?

লতা : আচৰিত কথাটো । ক'লৈ গ'ল এওঁলোক ?

আলোক : [বিজ্ঞৰ দৰে] ওঁ । আহিব আহিব,
লতা বাইদেউ ।

অনন্ত : [বেকৰ্ডখন তুলি দি] কিন্তু এনেকৈ চব
এৰি থৈ ডেওঁলোক যাব ক'লৈ ?

আলোক : কিয় ? তোক মাতি নিয়াৰ দৰে
কোনোবা বনৰীয়া চৰায়ে হয়তো ডেওঁ-
লোককো মাতি লৈ গ'ল । হয়তো সন্ধ্যা—
ললিতা—কান্তাই ডেওঁলোকক ক'বলৈ লৈ
গৈছে । বিশিষ্টাশ্রমৰ আত্মাৰ আমন্ত্ৰণ
প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ সাহস কাৰ আছে ?

লতা : নহয় আলোক, তুমি অলপ চোৱা । ডেওঁ-
লোক ক'লৈ গ'ল ।

আলোক : আহিব, আহিব ।

অনন্ত : ও, মই বুজিছোঁ । তুমি চিন্তা নকৰিবা,
নবোঁ । আজি চববে মনৰ ছুৱাববোৰ খুলি
গৈছে । বিশিষ্টাশ্রমত আজি আমাৰ হিচাপী
দাদাও অলপ বেহিচাপী হৈছে, কণুব আলকুলে
বুকুত বান্ধি অনা বেকৰ্ডবোৰ চোৱাচোন,
কেনেকৈ সিঁচৰতি হৈ পৰি আছে ।

লতা : মোৰ কিন্তু বিশ্বাস হোৱা নাই । যিজন

মানুহে ঘৰ অপৰিকাৰ হোৱা বুলি বক্তনীগছাৰ
পুলিবোৰ কাটি পেলায়, চৌপনিত ব্যাঘাত
জন্মোৱা বুলি বাতি পুৱাৰ চৰাইবোৰৰ ওপৰত
অলি উঠে, টকা গোটোৱাৰ বাহিৰে যিজন
মানুহে জীৱনত আন একো চিনি নাপালে,
ডেওঁ..... । ওঁহো, অসম্ভৱ, মোৰ অলপো
বিশ্বাস হোৱা নাই ।

আলোক : কিয় বিশ্বাস হোৱা নাই, লতা বাইদেউ ?
এইখন বিশিষ্টাশ্রম । যি অনন্তুই এয়াৰ গানৰ
চকুৱেদি নাচালে চৰাই এটাও চিনি নাপাইছিল,
কেইটামান বনৰীয়া চৰায়ে সেই অনন্তুক আজি
কেনেকৈ ধৰাশায়ী কৰিলে, দেখা নাই ? কি,
অনন্ত ?

অনন্ত : চেন্ট পাৰচেণ্ট কাৰেণ্ট ।

আলোক : ইয়াত আহি সকলোৱে নিজক বিচাৰি
পাইছোঁ । আমি আমাক, অনন্তুই নিজক,
কণুহঁতেও এতিয়া নিশ্চয় নিজক বিচাৰি
ফুৰিছে গভীৰ অৱণ্যত, পাহাৰী নিজৰাৰ ফটিক
পানীত, হয়তো চৰাইৰ মাতত । বিশিষ্টাশ্রমৰ
এই অদ্ভুত অৱণ্যত চব সম্ভৱ, লতা বাইদেউ ।
চাই থাকক, অলপ পিছতে মাতাল হৈ নিকন্ধিট
সেই হুজুনো ঘূৰি আহিব ।

লতা : হয়তো সঁচা ।...তথাপি...তথাপি...

[নিজৰাৰ কল্লোল স্পষ্ট হৈ উঠে । চৰাই চিৰিকতিৰ
কণ্ঠত হুখৰ ।]

মহীতোষ : কণু ।

কণু : [হঠাৎ লাব পোৱাৰ দৰে] হ' ?

মহীতোষ : বহুত সময় হ'ল ।

কণু : [স্নানভাৱে] কিমান সময় হ'ল ?

মহীতোষ : তিনি বাজি গ'ল। এতিয়া যাবগৈ
লাগিব, ব'লা কণু।

কণু : [কাতৰতাৰে] আৰু অলপমান। আৰু
অলপ সময় ব'বচোন। এই সেউজীয়া ঘাহনিব
পৰা উঠি যাবলৈ মোৰ দেখোন অকণো মন
যোৱা নাই। বৰ ভাল লাগিছে।

মহীতোষ : কিন্তু এনেকৈ আৰু কিমান সময় শুই
থাকিব। কণু ? যাব যে লাগিবই। মোৰো
জানো যাবৰ মন গৈছে ? বৰ অসুস্থ লাগিছে।
এই গভীৰ অৰণ্য, এই পাহাৰী নিজৰা, এই
গোটোঁট পৰিবেশটো মোৰো বৰ চিনাকি যেন
লাগিছে। মই যেন এই ঠাইলৈ এয়া প্ৰথম
অহা নাই, যেন আগতেও আহিছোঁ, কিন্তু মনত
পৰা নাই কেতিয়া আহিছিলোঁ।

কণু : মোৰো তেনেকুৱা লাগিছে। যেন ময়ো
আহিছিলোঁ, মোৰ যেন মনত পৰিব খুজিছে
কেতিয়া আহিছিলোঁ। বৰ অস্বস্তি লাগিছে,
খুব কষ্ট হৈছে মোৰ।

মহীতোষ : উঠা কণু, এতিয়া যাবৰ সময় হ'ল।

কণু : ওঁ, এতিয়া যাব লাগিব নহয় ? আকোঁ
ঘবলৈ ঘূৰি যাব লাগিব। [বৈ] জানো
দাদা, কালি তেওঁলোকক মই ইমান বুজালোঁ
বশিষ্ঠাশ্ৰমলৈ নাহিবলৈ, তেওঁলোকে হুঁতুনিলে।
বৰ নিষ্ঠুৰ তেওঁলোক, নহয় দাদা ? তেওঁলোক
বৰ নিষ্ঠুৰ।

মহীতোষ : [আশ্চৰ্য্যতাৰে] ওঁ, বৰ নিষ্ঠুৰ, বৰ
নিষ্ঠুৰ। আমি বোধহয় ইয়ালৈ নহা হ'লেই
ভাল আছিল। খুব ভাল আছিল।

কণু : আমি আৰু কেতিয়াও ইয়ালৈ নাহোঁ দেই,
দাদা। কেতিয়াও নাহোঁ। মৰি গ'লেও নাহোঁ।

মই যে শেষ হৈ গৈছোঁ, দাদা। চাওকচোন
এই পাহাৰী নিজৰা, আমি বাক কেতিয়া ইয়ালৈ
শিল বুটলিছিলোঁ ? মোৰ যে মনত পৰিব
খুজিছে, কিন্তু...কিন্তু...কেতিয়া ? কওকচোন
দাদা, আমি আৰু কেতিয়াও ইয়ালৈ নাহোঁ।

মহীতোষ : ওঁ, কেতিয়াও নাহোঁ, কেতিয়াও....

এতিয়া যাওগৈ ব'লা, উঠা আকোঁ।

কণু : ওঁ আমি আৰু কেতিয়াও নাহোঁ। [হঠাৎ
উচুপি উঠি] কোনোদিন, কোনোদিন আমি
নাহোঁ। কোনেও জোৰ কৰিলেও নাহোঁ। মৰি
গ'লেও নাহোঁ,...মৰি গ'লেও....

মহীতোষ : উঠা, কণু।

কণু : [কাতৰতাৰে] অকণমান সময় দাদা, আৰু
অলপ সময় ব'বচোন। কি শাস্ত এই কোমল
ঘাহৰ বিচনা। এই নিজৰা, এই গছ-গছনি...
[বৈ] দাদা।

মহীতোষ : হ' ?

কণু : আলোকে মাজে মাজে যে চিঞৰি চিঞৰি
গায় কবিতাবোৰ, তেতিয়া যে গাইছিল, বৰ
ভাল লাগিছিল। আপুনি...আপুনি জানে ?

মহীতোষ : [হতাশতাৰে] নাজানো কণু।

কণু : নেলাগে বাক, খাওক। কি হ'ব কবিতা
শুনি ? আমি আৰু কেতিয়াও ইয়ালৈ নাহোঁ,
কিন্তু আজি, কেৱল আজি আৰু অলপ সময়
মোক এইদৰে শুই থাকিবলৈ দিয়কচোন।

মহীতোষ : চোৱা কণু, হাবিখনত লাহে লাহে
আন্ধাৰ নামি আহিছে। নিজৰাৰ পানীত হাঁ
পৰিলেই। অলপ পিছতে এইবোৰ চৰ হেৰাই
যাবগৈ।

কণু : খাওক, চৰ হেৰাই খাওক। চিৰদিনৰ বাবে

হেবাই যাওক। কি দরকার এইবোব?

আমি আমার চহরত লুখেবে জীয়াই থাকিম।

[কঁপা মাতেবে] চব হেবাই যাওক এইবোব।

মহীতোষ : কিন্তু আক্কাবত আমিও যে হেবাই
যাম, কণু। ইয়াবপবা ওলাই যোরাব বাটটো
যে আমি হেকরাব লাগিব।

কণু : [খোকাখুকি মাতেবে] ইয়াবপবা ওলাই
যোরাব বাট এতিয়াও আপোনাৰ মনত
আছে? মোব দেখোন একো মনত নাই।
আপুনি.. আপুনিও খুব নিষ্ঠুর, খুব নির্দয়।
[বৈ] সুনকচোন দাদা, অলপমান ওচবলৈ
আহকচোন। মই উঠিব পবা নাই। এনে
লাগিছে যেন বাহবোবে মোক টানি ধৰিছে।

মহীতোষ : উঠা কণু। ওঁ, উঠা...ওঁ। [কণুবে
আঃ বুলি উঠি আছে।]

কণু : [আবেগত] দাদা।

মহীতোষ : [আবেগত] কণু, কণু।

কণু : আপুনি ইমান কঁপিছে কিয়, দাদা?
আপোনাৰ বুকুখন ধান বনাদি বানিছে। কি
হ'ল?

মহীতোষ : নাট, নাট, একো হোৱা নাই।

কণু : কি হ'ল? আপুনি আকো বহি পৰিল যে।

মহীতোষ : হঁ?

কণু : কি ভাবিছে?

মহীতোষ : ক'ব নোৱাৰোঁ, কি ভাবিছোঁ ময়ো ক'ব
নোৱাৰোঁ। মইতো মদ খোৱা নাই, তথাপি
মোৰ নিজকে কিয় এনে লাগিছে? কি যেন
এক আচ্ছন্নতাই আবৰি ধৰিছে মোক।
মোৰ যেন এতিয়া চৌপনি আহিব। মই
যেন এতিয়া চৌপনি যাম। মই যেন বাহব

ওপবতে শুই যাম আক এই সেউজীয়া বাহ-
বোবে মোক চাটি ধৰিব। আঃ।

[খন্তেক নীৰৱতা]

কণু : উঠক দাদা, চাওকচোন।

মহীতোষ : মোক অকণমান সময় আমনি নকৰিবা-
চোন।

কণু : নহয় দাদা, এতিয়া সন্ধ্যা নামিব।
বাইদেউহঁতে ছাগৈ আমালৈ বাট চাই আছে।

মহীতোষ : হঁ? কোনে? কোনে আমালৈ বাট
চাই আছে বুলি ক'লা?

কণু : লতা বাইদেউ, আলোকে, মনস্তই।

মহীতোষ : অ' তেওঁলোকে, নহয়? তুমি যে
কৈছিলি, কণু, তেওঁলোক বব নিষ্ঠুর বুলি,
কথাটো সঁচা, জানা? একেবাৰে সঁচা।
কিয় তেওঁলোকে আমালৈ বাট চাই থাকিব
লাগে, কিয়? [হঠাৎ লাব পোৱাৰ দৰে] ঠিক
আছে, ব'লা, কণু, ব'লা। [হতাশতাবে]
ব'লা।

কণু : আহক দাদা, আমি দৌৰি গুচি যাওঁ।
নহ'লে এই সেউজীয়া বাহবোৰে আমাক
আকো টানি ধৰিব। কোনোকালে নোচোৱাকৈ
আমি গুচি যাওঁ ব'লক, দৌৰি দৌৰি গুচি
যাওঁ।

[হঠাৎ এটা চবাবে মূৰ কঠেৰে মাতি উঠে]

মহীতোষ : এইটো কি চবাই, কণু?

কণু : সুস্তনিব দাদা। মোৰ দৰে কাণ বন্ধ কৰি
লওক। পিছলৈ নাচাব। আহক আমি,
দৌৰি যাওঁ।

[মৰীচ কল্লোল আৰু চবাইৰ সংগীত শ্রুতিত হৈ
আহে।]

অনন্ত : সেয়া, সেয়া চোৱা নবো। নিজৰাব
সতে দৌৰি দৌৰি নামি আহিছে দাদা আৰু
কণু। চোৱা, ধীৰ স্থিৰ মহীতোষ হাজৰিকাই
শিলবোৰৰ ওপৰেদি কেনেকৈ জঁপিয়াই
জঁপিয়াই আহিছে। চাচোন আলোক, কণুৱে
বাৰে বাৰে পিছলৈ উলটি কি চাইছে?

লতা : [অশ্রুতৰে] আচৰিত!

অনন্ত : চোৱা, চোৱা, নবো। দাদাৰ কাণ্ড
চোৱা। একেবাৰে জুকলি জুপুৰি হৈ আহিছে।
ক'ববাত ছাগৈ পানীত নামিছিলগৈ। মই...
মই কৈছিলো নহয় তোমাক, দাদা অলপ
বেহিচাপী হৈ পৰিছে বুলি। দেখিলা? দেখিলা
এতিয়া?

আলোক : [নিখাল পেলাই] হঁ।

[নীৰৱতা]

কণু : বাইদেউ, বাইদেউ। আপোনালোক কোন
কালে গৈছিল? আমি ইমান দূৰ ঘূৰি আহিলো-
গৈ, অথচ এই পাহাৰী জুৰি কেইটাৰ উৎসকে
উলিয়াবগৈ নোৱাৰিলো।

লতা : কিয়? তোমালোক বহুদূৰ গ'লাগৈনেকি?

কণু : ওঁ, আপোনালোক যোৱাৰ অলপ পিছতেই।
হঠাৎ এই নিজৰাব পানীলৈ চাই চাই
ফুৰিবলৈ মন গ'ল। কথা নাই, বতৰা নাই,
দাদাটো এবাৰ দেখোন শোৱাবপৰা উঠি গৈ
নিজৰাব মাজৰ শিলবোৰেদি ক'ববালৈ গুচি
যাবলৈ ধৰিলে। মোৰো বৰ মন গ'ল
ফুৰিবলৈ।

লতা : আচৰিত!

কণু : সঁচাই আচৰিত বাইদেউ। কি যে আচৰিত
পুৰুষৰ অৰণ্য, কিমান যে চৰাই, কিমান যে

সিহঁতৰ নাচ, গান : আৰু এই নিজৰাব ৰূপ,
মোৰতো খুব মন গৈছিল তাত নামি গা
ধুবলৈ, মন গৈছিল তাত সাঁতোৰা, খেলো।

লতা : এজনেতো ইতিমধ্যেই সাঁতুৰি আহিল
যেনেই লাগিছে।

কণু : [হাঁহি] অ' দাদালৈ চাওকচোন, একেবাৰে
আঁঠুলৈকে জুকলি জুপুৰি হৈ আহিছে।

আলোক : [হাঁহি] কি হ'ল আপোনাৰ, কওক-
চোন। ক'তনো পানীত নামিছিল?

মহীতোষ : [সলজ্ঞতাৰে] নক'বা আৰু। এই
পাগলীজনীয়ে ক'ব হাবিৰ মাজত ফুল এটা
দেখি একেবাৰে নছোৱবান্ধা।

কণু : এয়া মোৰ খোপাত চোৱা, আলোক। দাদা,
আপুনি কিন্তু মিছা কথা কৈছে। জানে
বাইদেউ, নিজৰাব পাৰৰ পৰা যাবই নোখোজে।
মই ফুলবোৰ ধুনীয়া বুলি ক'বলৈহে
পালো, জঁপমাৰি গৈ একেবাৰে.....[হাঁহে
নকলোৱে] ক'লে বোলে সেই ফুলবোৰ মোৰ
খোপাত খুব গুৱাব। কওকচোন দাদা, আপুনি
নিজে আনি মোৰ খোপাত ফুল গুজি
দিয়া নাই?

মহীতোষ : [অশ্রুতৰে] সঁচাই ফুলবোৰ কিন্তু
খুব ধুনীয়া, নহয় আলোক?

আলোক : ওঁ, অপূৰ্ব। কলুৰ খোপাত সঁচাই আৰু
লোভনীয় হৈ পৰিছে ফুলবোৰ। কণু।

কণু : [অন্তৰ্দমনতাৰে] হঁ?

মহীতোষ : ইয়াৰ পুলিকেইটামানকে লৈ আহোঁগৈ-
নেকি লতা? তুমি চাগৈ ভাল পাবা। এওঁৰ
আকৌ ফুল বোৱাত বৰ চখ। আনিমনেকি
লতা?

লতা : [হাঁহি] নালাগে আক, খাওক ।

আলোক : [হাঁহি] আপুনি চাট্টে মন কৰা নাই,
লতা বাইদেউৰ ফুলনিও এই ফুল এতিয়াও
বহুত ফুলি আছে ।

মহীতোষ : [অশ্রুত হৈ] এ, হয়নেকি ? অ'
হ'ব পাৰে । ময়েই চাট্টে কেতিয়াবা ইয়াৰ
পৰা লৈ গৈছিলোঁ । [বৈ] পিছে, আলোক ।
সন্ধ্যা লাগো লাগো হ'লেই দেখোন । এতিয়া
বেগা বেগিটেক যাবগৈছে লাগিল । কি কোৱা ?

আলোক : ওঁ, যাব লাগিল । এই অনন্ত, আবে,
ই আকৌ ক'লৈ গ'ল ?

লতা : সেয়া নিজৰাৰ পাৰত আপোন পাহৰা হৈ
বহি আছে ।

আলোক : [চিঞৰি] অনন্ত ।

অনন্ত : [হুবপৰা] কি হ'ল ?

আলোক : [চিঞৰি] তই আকৌ পলাব খুজিছ ।
চাবি, বিশিষ্টাশ্রমৰ যাহুকৰী চৰায়ে আকৌ
তোৰ চিকাৰী প্ৰাণ থকা সবকা কৰি দিব ।

অনন্ত : [হুবপৰা] গৈছোঁ বৰি । [ওচৰপৰা]
কি হ'ল ?

আলোক : কি হ'ল মানে ? এতিয়াও ভোক
পিয়াহ কিবা বাকী আছেগৈনে ? বোষ্ট,
পোলাও এইবোৰ ভোবহে একচেটিয়া পোট
কোলিও আছিল হ'ব পায় ।

অনন্ত : ওঁ । [কান্ধতাবে] কণু ।

কণু : [অশ্লষ হবত] ওহোঁ, মোৰ খুব ভাগৰ
লাগিছে ।

মহীতোষ : লতা ।

লতা : [অশ্লষ তাবে] হ' ?

[গাফী চমিকলৈ আৰম্ভ কৰে । নদীৰ কলোৰ আৰু

চৰাইৰ কুজনৰ বাহিৰে সকলো নীৰৱ । হঠাৎ আলোক
সবৰ হৈ উঠে ।]

আলোক :

সহস্ৰ দিনেৰ মাঝে আজিকার এই দিনখানি
হয়েছে স্বতন্ত্ৰ চিৰন্তন ।

ভুচ্ছতার বেড়া হতে মুক্তি ডাৱে কে দিয়েছে
আনি

প্ৰত্যাহেৰ ছিঙেছে বন্ধন ।

প্ৰাণ দেবতার হাতে জয়টিকা পৰেছে সে তালে,
সূৰ্য্যভাৱকৰ সাথে স্থান সে পেয়েছে সমকালে,
সৃষ্টিৰ প্ৰথম বাণী যে প্ৰত্যাশা আকাশে
জাগালে

তাই এল কৰিয়া বহন ।

[গিয়েৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ শব্দ । লগে লগে নদীৰ কলোৰ
আৰু চৰাই চিৰিকতিৰ মাত বৈ বৈ নামি যায় ।]

সবচেয়ে দুৰ্গম যে মানুহ আপন অন্তৰালে
তাৰ কোনো পৰিমাণ নাই বাহিৰেৰ
দেশকালে ।

সে অন্তৰময়,

অন্তৰ মিনালে ভবে তাৰ অন্তৰেৰ পৰিচয় ।

পাইনি সৰ্বত্ৰ তাৰ প্ৰবেশেৰ দ্বাৰ

বাধা হয়ে আছে মোৰ বেড়াগুলি জীবন-

যাত্ৰাৰ ।

[আকৌ গিয়েৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ লগে লগে বৈ বৈ
নদীৰ কলোৰ আৰু চৰাই চিৰিকতিৰ মাত অশ্লষ্টপৰা
অশ্লষ্টত হৈ আছে । তাৰ ঠাইত তাঁহি থাকে এটা
অশ্লষ্টৰ শব্দ । মাজে মাজে কেৱল বিশিষ্টাশ্রমৰ
পৰিৱেশ হঠাৎ শূন্য হ'ব খনিও হৈ থাকে ।]

মহীতোষ : অলপ জোৰেৰে চলোৱা আলোক ।

বাতি দেৱোন হলেই । বাহিৰত বৰ অন্ধকাৰ ।

আলোক : [অস্তময়ভাৱে] ওঁ ।

[নীৰৱতা]

মহীতোষ : আমি অহাৰ আগেয়ে এবাৰ মন্দিৰটো

দৰ্শন কৰি আহিলে ভাল আছিল, নহয় নতা ?

লতা : [অস্তময় আৰু অবসন্নভাৱে] হঁ ?

[নীৰৱতা]

[নদীৰ কল্লোলৰ কন্ঠৰব শুনা যায় ।]

মহীতোষ : আৰু অলপ জোৰেৰে আলোক ।

[নীৰৱতা]

[কণ্ঠে গুণ গুণাই কিবা এটা গাঁৱ খুজি বৈ যায় ।]

[নীৰৱতা]

[চৰাইৰ কুজন ভাঁহি আহে ।]

অনন্ত : কণ্ঠ ।

কণ্ঠ : হঁ ?

অনন্ত : কথা কোৱাচোন । নহ'লে গান গোৱা ।

নিৰ্জন লাগিছে । [বৈ] অলপ জোৰেৰে চলা

আলোক । আৰু অলপ স্পীদ দাচোন ।

[নীৰৱতা]

[গাড়ীৰ শব্দ আৰু অৱলাদৰ হুব কিছু সময় চলি

থকাৰ পিছত হঠাতে আহি চহৰৰ কোলাহলে পৰিবেশ

ভৰাই তোলে । অকস্মাৎ লতাই অসহায়ভাৱে চিঞৰি

দিয়ে ।]

লতা : [চিঞৰি] আলোক ।

[চহৰৰ কোলাহলৰ মাজত অনেক সময় গাড়ীৰ

শব্দ চলি থকাৰ পিছত এঠাইত গাড়ী বৈ বোৱাৰ

শব্দ । লগে লগে মূহুৰ্ত্তভাৱে ভাঁহি থাকিব নদীৰ

কল্লোল আৰু চৰাইৰ মাতৰ আভাস । তাৰ মাজত

এখন এখনকৈ চাৰিখন ছৰাৰ খোলা আৰু বন্ধ

কৰাৰ শব্দ ।]

কুশল কোঁৱৰ

(স্বগতোক্তি)

বীৰেন্দ্ৰকুমাৰ ভট্টাচাৰ্য

বোৰহাট খেলৰ নিজান আঁহাৰ চেলত কুশল কোঁৱৰ। বাতি পুৰাবলৈ আৰু বেছি পৰ নাই। ধলকাট মেলিলেই ডিঙিত ঘাটকে চিপছৰি পিছাই বিয়া অস্তিম মুহূৰ্তলৈ অপেক্ষিছে কুশলে। আৰু পৃথিৱী এৰি ঘাবৰ পৰত শেৰ বাবলৈ স্তব্ধবিছে গোসাঁইক, আত্মীয়-প্ৰিয়-পৰিজনক, বাইজক আৰু বাইজৰ সৰুখত উত্তোলিত আদৰ্শক, যি আদৰ্শৰ কাষে লম্বালম্বী জীৱনযত্নৰ পূৰ্ণাহতিৰ মুহূৰ্তলৈ তেওঁ লক্ষ্য হৈছে। এই পৰমৰূপৰ এটি কাল্পনিক চিত্ৰ.....

চৰিত্ৰ :

কুশল কোঁৱৰ

প্ৰথম প্ৰচাৰ : ১৯৭২

[দৰীতেৰে জেলৰ ভিতৰৰ শেষ নিশাৰ পৰিবেশ সৃষ্টি]
 কুশল কোঁৱৰ : বাৰীৰ পিছফালে জাতি বাঁহ এজুপি
 .
 সিও মোৰ সোদৰৰ ভাই,
 জীয়াই থাকোঁ মানে কৰোঁ কাঠি কামি
 মৰিলে লগতে যায়।

কেতিয়া শুনিছিলোঁ মনত নাই, কিন্তু কথা-
 খিনি মোৰ জীউটোত লাগি আছে। মনত পৰিছে
 বুঢ়া ভকতে গাইছিল। জাতি বাঁহ জুপিয়ে মোক
 নেবে, মোক নেবে.....

এই পৃথিৱীখন কিমান ধুনীয়া ! এইখন আজি
 মোক অনুৰ শক্তিয়ে এৰি যাবলৈ বাধ্য কৰিছে।
 প্ৰথম কুকুৰাই ডাক দিলে, ফেচুৱে চিঁচিয়ালে,
 আকাশত ঢেলা বগা বৰণ এটা জ্বলিকিছে...
 কোনোবাই দিবা-মনিৰ পোহৰেৰে সেন্দূৰীয়া
 আলিটো পোহৰাই দিছে...এই সোণোৱালী
 বাটেদি এদিন পিয়লী ফুকন গৈছিল...মণিবাম
 দেৱান গৈছিল...মোৰ লগৰে বহুত গ'ল...আজি
 মই যাম...এই যুক্তিৰ চেউনী আলিয়েদি আগলৈও
 মানুহ যাব...যুক্তিৰ সাধনা পৃথিৱীত শেষ নহয়
 মানে গৈ থাকিব...মই খোজৰ শব্দ শুনিছোঁ.....

মোৰ যাবৰ পৰ হ'ল। দেহটোৰ লগত
 ছচলি খৰি যাব, বাকী সকলো থাকি যাব।
 মোৰ আতমাটো ইয়াত থৈ যাম, একুৰা জুই হৈ
 ইয়াত থাকিব। পুৰিৰ লগাক পুৰিব, পোহৰ
 দেখুৱাব লগাক পোহৰ দেখুৱাব।

ধলপুৰা, বৰ কৰকাল বতৰ, যোৰহাট নগৰ
 সাৰ পোৱা নাই, লগৰ বন্দী যুক্তি সেনাসকল
 সাৰে আছে। ক্ৰীতদম্বীয়া প্ৰকুৱে ৰাতি মোক

শেষ নিৰ্মালি দি ক'লে, “তোমাৰ কাম তুমি
 কৰিলা। অত বাইজে বৃটিছ চৰকাৰৰ লগত
 বুজিছে। তোমাকহে অকলে ভগৱানে কাঁচী কাঠৰ
 বাবে বাছিব পায়নে ? তোমাবেই ভাগ্য !” প্ৰকুৰ
 কথা ভুল নহয়। তেওঁলোক শুৱ পৰা নাই মই
 জানো, কিন্তু মই নিশ্চিত মনে শুলোঁ। এতিয়া
 সেয়া কোনোবাই মোক হাতবাউলি দি মাতিছে...
 আহ, আহ, আহ, !!! কোন তেওঁ ? সুৰত দেখোন
 সেই পাহ শৃগন্ধী বকুল ফুলিছে ! অ' মোৰ
 কৃষ্ণাই ! তুমি মোক পাব কৰিবলৈ আহিছা ?

সংসাৰ-সাগৰ পাব কৰি নি তুমি জানো
 নিশ্চিত হ'ব পাৰিবা ? তুমি যে দৰিদ্ৰ নাৰায়ণ
 প্ৰভু। সকলো দৰিদ্ৰক অন্ন-বস্ত্ৰ-ঘৰ-শান্তি-যুক্তি
 দিব নোৱাৰালৈকে তুমি জানো শান্তি পাবা,
 মোৰ গোঁসাই ? তুমি ইয়াৰপৰা যাব পাৰিবা
 মোৰ গোঁসাই ? তেনেহ'লে মোকনো কিয় যাবলৈ
 ধৰিছা ? মোৰ জানো যাবৰ হৈছিল মোৰ গোঁসাই ?

অতবোৰে বশুমতীৰ হৈ মাতিলো। অনুৰৰ
 ধৰম-কৰম, স্তায়-সমতা, একোৰে জ্ঞান নাই।
 তাতে কল্লোল দৰ্শন কৰি বিকল হ'ল। বিকল
 হৈ নিজৰ ছাঁটোকো শত্ৰু জ্ঞান কৰিবলৈ ধৰিলে।
 নহ'লে ইহঁতে অনাদ্যাত মোক চিপ্জৰি পিছাইনে ?
 মোৰ একো দোষ নাছিল। মোৰ একমাত্ৰ দোষ
 হ'ল—মই স্বাধীনতা বিচাৰিছিলোঁ। সঁচা কথা,
 মই বৃটিছ জাতিক অস্তায় শাসনৰ পাপৰপৰা মুক্ত
 কৰিবলৈ বিচাৰিছিলোঁ। মই বৃটিছৰ শাসন অচল
 কৰি দি স্বাধীন চৰকাৰ পাতিবলৈ বিচাৰিছিলোঁ।
 মই মণিবাম পিয়লী ফুকনৰ বাকী থকা কাম

কবিবলৈ ওলাইছিলো। যেতিয়া মহাত্মা গান্ধীয়ে ক'লে, 'এইযাব মই নেতা নহয়, নেতা তোমা-লোক। এই মুকলি বিপ্লৱ বাইজে চলাওক। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্ত্যায় শাসন নাইকিয়া নকৰালৈকে এই বিপ্লৱৰ পৰালি নপৰে।' গোটেই দেশ কুন্তকৰ্ণৰ শয়নৰপৰা জাগিল। আজি কোনো জাগিবলৈ বাকী নাই। অঙ্গ-বঙ্গ-কলিঙ্গ-কামৰূপ-পঞ্জাব-সিন্ধু-দ্রাবিড়-মহাৰাষ্ট্ৰী-গুজৰাটী অসমীয়া কোনো বাকী নাই। সিহঁতৰ শাসন অচল হৈ গ'ল। জাপানে আহি অসম লওঁ লওঁ কৰিছেহি, সিহঁতৰ খৰকাছুটি হেৰাল, যাকে য'তে পায় ত'তে ধৰি নিলে। খেনোক গুলিয়াই মাৰিলে, খেনোক মৰিয়াই মাৰিলে। জীয়াবী-বোৱাবীৰ সতীত্ব পূৰণ কৰিলে। গাঁৱত পাইকানী জৰিমনা ভৰালে, মানুহক খাবলৈ নিদি মৰালে। এতিয়া মোক চিপ্‌জবি দি মাৰিব খুজিছে। মাৰ, কিন্তু কিমান মাৰিব, কোটি কোটি মানুহক মাৰি শেষ কৰিব পাৰিব? মই কৈ যাওঁ গুন, পৰাধীন হৈ থকাতকৈ চিপ্‌জবি শিদ্ধাই ভাল। তহঁতে টালি-টোপোলা বান্ধ; মই ভবিষ্যদ্বাণী কৰি যাওঁ, তহঁত আক সৰহ দিন থাকিব নোৱাৰ। দেশে দেশে মুক্তি যুদ্ধ হৈছে, ভাৰতবৰ্ষও বহি থকা নাই.....

বহুপূৰ্বৰ বৰ চাপৰিত সিহঁতে গুলি কৰি কাক মাৰিলে ক'ব পাৰে বাইজ? মাঠী বহুবীয়া আইতা ভোগেশ্বৰী ফুকননীক। বুকুত গুলি লাগিল, কিন্তু মুখত জয়ধ্বনি ফুটিল "জয় মহাত্মা গান্ধীৰ জয়।" লক্ষ্মী হাজৰিকা আৰু ঠগী শূভ আগবাঢ়ি আহি বুকু পাতি দিলেহি বন্দুকৰ আগত। ঢলি পৰিল, মুখত বিন্দুমাত্রও ভয় নাছিল। মুক্তিৰ পতাকা হাতত লৈ ছয়ো গুলে, কিন্তু শোৱাব আগতে

লক্ষ্মী হাজৰিকা ক'লে, "বাইজ, জেপত সাঁচি থোৱা ছটি পইচা আছে, স্বৰাজৰ পুঁজিলৈ দিলো।" এই ছটি পইচাবে শ শ বছৰ যুঁজ চলিব, বাইজ শ শ বছৰ.....

আক গহপূৰৰ কথা কি ক'ম! হেজাৰ বিজাৰ খেতিয়ক বাইজ ধান দখল কৰিবলৈ আহিল। সকলোৰে আগত মুক্তিৰ পতাকা হাতত লৈ ধান সোমালগৈ থল পছমৰ দৰে গুৱনি জাগ্ৰত যোৱনকনকলতা আইদেউ সকলোৰে আগতে গ'ল, আগতে গ'ল। গুলি লাগি ঢলি পৰোঁতে তেওঁৰ বুকুৰ কেঁচা তেজ ওলাই ব্ৰহ্মাজান নৈ ব'লে.....ফুৰ্-ফুৰিয়া বিপ্লৱী যোৱনৰ শ্লগন্ধ চৌদিশে উটি গ'ল মোৰ গোসাঁই! সি আন ঠাইতো যোৱন জগালে—টেঁকীয়াজুলি, জোঙাল বলহ, বেবেজীয়া, বজালী, গোৱালপাৰা, বাৰ-পুজীয়া কোনখন ঠাইৰ কথা ক'ম? মনটো দেখোন উগুল-থুগুল লাগিছে। চেনিচম্পা ফুলৰ দৰে শুকোমল তিলেশ্বৰী—তাইৰ চেমনীয়া বুকুও সিহঁতে শালিলে! গজলীয়া ল'ৰা মুকুল, বতন, মনবৰ কছাৰী সিহঁতেও গা পাতি গুলি ল'লে। কামৰূপৰ বজালীও জকি উঠিল। মদন, বাউতা বামবড়োইহঁতো বলি গ'ল। গোৱালপাৰাতো যুদ্ধজয় জাগিল—যুদ্ধক নেওচি আগবাঢ়ি দেহ দিলেহি নিধন কৌচে। জোঙাল বলহ গড়ো সিহঁতে তেজৰে বোলালে, ঢলি পৰিল গুণাজিবাম। ইহঁতৰ কথা কওঁতেই মোৰ দেহটো জিকাৰিছে বাইজ,নহয় নহয় বঞ্চিত বঞ্চিত কৰিছে..... ক'বলৈ বহুতৰে কথা আছে। বেবেজীয়াতো জাক জাক ডেকা বগলৈ ওলালৈ.....কানাই কৌচ, হেমবান ইহঁতে তেজ দিলে। বাৰপুজীয়াত যুদ্ধজয়ী

বীৰ ভিলক ডেকায়ে বণ-শিঙা ফুক দেশৰ শুই
থকা বগুৱাক জগাই দিলে, লগে লগে তেওঁৰ
মৰণ জয়ী প্ৰাণ আমাক দান দি গ'ল.....আক
হেম বাম পাতৰ.....

আটাইবোৰৰ কথা মই জানো ক'ম?
নেলাগে। এটা কথাই কওঁ। অসমৰ নগৰে
চহৰে গাঁৱে-ভূঞা বাইজৰ পো-জীয়বীয়ে জীয়াতু
ভুগি মুক্তিৰ যি অক্ষয় বন্তি জ্বলাইছে—এই বন্তি
হুমুমায়ে, বাইজ, হুমুমায়ে। বৰপেটা সত্ৰৰ পাঁচশ
বছৰীয়া দীপশিখাৰ দৰে এই গছি চাকিও জ্বলি
থাকিব। কোনোবাই হুমাৰ খুজিলেও হুমাৰলৈ
নিদিবা.....মই কুশল কোঁৱৰে কৈছোঁ.....
হুমাৰলৈ নিদিবা.....

লুইত তেজৰে বাঙলী হ'ল, গঙ্গা যমুনাও
হৈছে। তেজৰ নৈ এক হৈ মিলি মহাসাগৰত
পৰিছেগৈ। মুক্তিৰ জোৱাৰ আহিছে।.....আক
বেলি নাই, বেলি নাই.....আহিছে.....

কিন্তু লুইত তেজৰে বাঙলী হ'ল নে এখন
তেজাল লুইতৰ জনম হ'ল? মই ধৰিব পৰা
নাই। গোটেইখনতে তেজৰ ঢল। যৌৱন জাগিছে
.....সেন্দূৰীয়া আলি সাজিছে। আকাশত ভাবে
বঙা বঙ জিলিকিছে।

মোৰ গোসাঁই বৰ ভাল। অতৰোৰ মানুহ
থাকোতে চিপ্‌জৰি গছি লোৱাৰ সন্ধান তেওঁ
মোকহে দিলে। ল'ম, নলম কিয়? মোক
এটাকহে মাৰিবি, মোৰ ঠাই ল'বলৈ শ-টা ওলাব।
সংসাৰখন মানুহেৰে ভৰি আছে। সিহঁতে মোৰ
কাম কৰিব, মোৰ গোসাঁই ঐ। জাতি বাঁহ
হুজুপিব হুচলি খৰি হ'ব। খৰি হুডালৰ জুয়ে

হুমুমন্তৰ নেজৰ জুইৰ দৰে অম্ভৰৰ লতা পুৰি
ছাবখাৰ কৰিব।—সিহঁতৰ বন্ধা নাই।

শুন শুনবে শুব বৈবী প্ৰমাণা

নিশাচৰ নাশ নিদানা

বাম নাম যম সমৰক সাজি

সমদলে কয়লি পয়ানা।

গাঁওখনৰ ওচৰৰে সত্ৰৰ বুঢ়া ভকতে বৰগীতটি
গাইছিল। বহুতদিন হ'ল শুন। আমাৰ গাঁৱতো
জানে বহুতে। আমাৰ তেওঁ জানে। কিন্তু
তেওঁ বাক এই আধুনিক বাম বাৱণৰ যুদ্ধখনৰ
কথা বুজিছেনে? কালি তেওঁ আহিছিল। ল'ৰা
ছুটাও আহিছিল। ওজা ভটিজাটোও ওলাই-
ছিলহি। মই তাহানিখন কাম কৰা চাহ-বাগিচা-
খনৰ বাবু-বহুৱা জনদিয়েককো দেখিলোঁ।.....
আক কোন আহিছিল? অঁ, মনত পৰিছে।
তৈয়ামৰ হাটত আদা জলকীয়া-কচু বেচিবলৈ
চাঙবপৰা নামি আঠোতে ঘৰত সোমাই চাহ-
জলপান খাই যোৱা বেংমা নগা ছুটাও
আহিছিল। আক তুৰুং গাঁৱৰ মানুহখিনিকে
দেখিছিলোঁ। শিকাগুৰু আক বাপুদেউকো থিয়
হৈ থকা দেখি মই অবাক হৈ গৈছিলোঁ।
মোৰ লগত গ্ৰেপ্তাৰ হৈ বিচাৰত সাৰি অহা
মানুহ কেইটাও কাঠৰ যুটাৰ দৰে জেলৰ বাহিৰত
বহি থকা দেখিলোঁ।.....আক ইন্দ্ৰবংশী আহোম
বজাৰ তেজাল দুটি যাওঁ কাটি যাওঁ চেহেৰাৰ
পূজনীয় বৰদেউতাও আশীৰ্বাদ দিবলৈ আহিছিল।
.....সকলোৰে মুখত বেজাৰ, কিন্তু চকুত ধং।
বৰদেউতাৰ চকুৱেদি অগ্নি বৰষিছিল: মই
দেখিবলৈ পাইছিলোঁ। বুঢ়িছে বকনা কৰা আহোম
বৰদেউসকলৰ সকলো ধং। এই চাহাববোৰেই

এদিন বজাক সিংহাসনবপৰা নমুনাট নতুন বজা পাতিলে। সিংহাসনত বহিল বৰচাহাব। বিষয়াৰ ঠাইত আমোলা হ'ল। বেল মটৰ-জাহাজ-টেলিগ্ৰাফ-কল কাৰখানা আনি উঠতে দেশখন লুটিবলৈ ল'লে। চাহগছ হ'ল, সোণৰ গছ। মাটিৰ সীতা তেল হ'ল, পনৌয়া সোণ। চাহাব হ'ল ধনী; বাইজ হ'ল লাও লোৱা। খাজনা বাঢ়িল, কৰ-বাঢ়িল, ধাৰ বাঢ়িল, দাম বাঢ়িল, দাবিয়া বাঢ়িল—কুখৰ চলে দেশ উটাই নিলে। বাৰী গ'ল, মাটি গ'ল, সন্মান গ'ল, জীৱিকা গ'ল.....নাটনিৰ খবত বাইজৰ প্ৰাণ শুকাল। বজকৰা শিকাই আমাক ব-ছেৰা কৰিলে..... দেশৰ ডেকা ল'ৰাখনক কাম খোজা মগনৌয়া কৰিলে। গাঁও হ'ল মৰিলালি, নগৰ হ'ল ধনী-দবিত্তৰ অবিয়াৰিব ঠাই। বৰদেউতাই ক'লে, “দেশৰ কাৰণে মৰিলে ভাল যা, তোৰ সদগতি হ'ব।”

কথা শুনি বাইজখনেই জিকৰ খাই উঠিল। মোৰ গোসাঁই দৈ, গাটো জুব ঘমাদি ঘামিলে। বাইজৰ চকুত মঠ দেখিবলৈ পালোঁ জুইৰ আখৰ, মুখত দেখিবলৈ পালোঁ স্বাধীনতাৰ চৰ্জয় সংকল্প, কপালত দেখিবলৈ পালোঁ লাহে লাহে পোহবলৈ অহা দৃঢ়তাৰ বেখা.....মঠ মনে মনে ক'লোঁ, এইবাবেই শেষবাৰ নহয়, আক আছে.....আগত আক বণ আছে.....সেইবোৰ পাছবোৰে কৰি-বাইক.....

আমাৰ ভেঁও বৰনামঘৰৰ প্ৰসাদ লৈ আহি-ছিল, ললোঁ। আকতো এই প্ৰসাদ খাবলৈ নেপাওঁ! হঠাতে মোৰ মনটো বিচলিত হৈ গৈছিল। ভেঁওক মাতিবৰ মন গৈছিল সেই মাতেৰে যি

মাতেৰে মই ভেঁওক কোনেও নেদেখা হুতুনাও মাৰ্তোঁ। কিন্তু ইমানবোৰ মানুহৰ আগত মাৰ্তোঁ কেনেকৈ? খাওক, অহাজনমত মাতিম। ‘মোৰ অবিহনে কোনে চাব তোমালোকক’.....সোধাব লগে লগে যেন উত্তৰ পালোঁ। ‘বাইজে চাব।’

বাইজক মঠ চাম। সবগবপৰা চাম।..... আপোনালোকে শেহ নিশা সক পথাৰৰ বেলখনৰ উকি শুনিলে, গম পাব মই আপোনালোকক চাবলৈ আহিছোঁ। এই বেলেদি যাতে সাম্ৰাজ্যবাদৰ সিধা নাহে তাববাবে মই সদায় তাত পহৰা দি থাকিম। বানপানী, বা-মবলী, খব, মহামাৰী আহিলে মই আপোনালোকৰ লগত থাকি প্ৰকৃতিৰ বিৰুদ্ধে সংগ্ৰাম কৰিম। আপোনালোকে আনন্দ পালে মই আনন্দ পাম, আপোনালোকে বেজাৰ কৰিলে ময়ো বেজাৰ কৰিম। মই গাঁৱৰ জীয়াৰী-বোৱাৰীৰ তাঁতলৈ মাকো হৈ আহিম, ঘৰলৈ লখিমী ওভোতাই আনিম, পানীৰ কলহত বিস্তৃত জল দিম, মই পথাৰলৈ ভূঁই আক পকা ধান হৈ আহিম, ভঁৰাললৈ ঐশ্বৰ্য হৈ উলটিম, বেয়াবত দৰৱ যোগাম, ল'ৰা-ছোৱালীৰ মুখত গাখীৰ দিম, পঢ়াশালিলৈ সবস্বতীক মাতিম, ওৱাদানিকৈ আহাৰ যোগাম, বস্ত্ৰ যোগাম, বছৰি বছৰি ঘৰবোৰলৈ সমৃদ্ধি আনি দি যাম। মই সদায় আহিম। বিহু, পূজা, তিথি, নাম গোৱা, ঈদ, বৰদিন, বুদ্ধপূৰ্ণিমা, স্বাধীনতা দিৱস মে দিৱস—বাৰ মাহৰ তেৰ পৰবতে মই আহিম—মই আহিম—

ঘৰে ঘৰে গৈ সুখিম—কঠিয়া পাৰিলে নে নাই, ধান পকিলে নে নাই, ভঁৰাল ভৰিল নে নাই, মাটি পালে নে নাই, কাম পাইছে নে নাই, দাম কমিছে নে নাই, পঢ়াৰ সুবিধা পাইছে নে নাই, খাজনা-

কিৰৰ বোজা কমিছে নে নাই, ধাৰবপৰা খেতিয়কে
বেহাই পাইছে নে নাই, পঢ়াশালি আছে নে নাই,
ল'ৰা-ছোৱালী স্কুললৈ গৈছে নে নাই, কিজ দিব
পাৰিছে নে নাই,.... বেমাৰ আক্কাৰ কমিছে নে
নাই.....শুধিম, বাইজ বজা হ'ল নে নাই। মই
আক 'শুধিম ভাবতৰ হুমলী জী অসমৰ সংস্কৃতিয়ে
বিধ সভাত স্থান পাইছে নে নাই? সেৱাটিহে
বাইজ।

বৰ ল'ৰাটিয়ে কান্দিছিল। সি জনা হৈছে,
ক'জনো কি? সকলো অজান হৈ আছে, সি ভেৰা
লাগি চাই আছে। সিহঁত যেন মাহুহ হয় মোৰ
গোসাঁই। তুমি—তুমি—সেৱা কৰিছা। কৰী।
আশীৰ্বাদ দিচৌ। সকলো নাৰী যাতে তোমাৰ-
দৰে দেশত্ৰতী হয়। তুমি ভাগ্যৱতী, প্ৰভাৱতী।
তোমাৰ কাৰণেই মই ইমান কাম কৰিব পাৰিলোঁ—
তুমি.....ঐ.....কাইলৈ পুৱাতে কপালৰ সেন্দূৰ
কণ উষা আইদেউক দিব লাগিব। তাৰ পিছত
নিশ্চিন্ত হ'বা। চিৰকালৰবাবে মোক পাবা।
ময়ো তোমাক পাম.....সেই সেন্দূৰ আকাশত
—মনৰ আকাশত মুক্তিৰ সেন্দূৰীয়া আলি হৈ
থাকিব।

গাটো দেখোন পুৰিছিল। ছিঃ মাহুহে কল্যা
দেখি ময়ো কান্দিছিলোঁ। নিষ্ঠুৰ জমাদাৰটোৱে
কথা পতা ঠাইবপৰা মোক লৈ আহিল। মই
আক্কাৰ চেলত সোমাই মনে মনে গুণ গুণাবলৈ
ধৰিলোঁ :

ঠাট প্ৰকট পটু কোটি কোটি কপি

গিৰি বৰ সব পদ ধাৱে।

বাৰিবি ভৰি ভৰি কৰে গুৰুতৰ গিৰি

ধৰি ধৰি সমৰক ধাৱে।

হাট ঘাট বহ

ঘাট বিয়াপী

চৌগড়ে বেড়লি লহা।

গিৰি ঘন ঘন ঘোৰ

ঘৰিষণ গৰ্জন

অৱণে জনময় শঙ্কা।

এই জনময় শঙ্কা আজি সিহঁতৰ মনতহে। বাৰণৰ
পৰাজয় অনিবাৰ্য। সিহঁতে এই দেশ এৰি যাবই
লাগিব। ভগৱন্তক পাবলৈ প্ৰজ্ঞাদে যিমান কষ্ট
ভুগিলে আমিও যিমান কষ্ট ভুগিব লাগিব, তেহে
মুক্তি পাম। মুক্তিযেই আমাৰ ভগৱান। চেলৰ
আক্কাৰৰ মাজত হঠাতে চাৰি কুৰি পাঁচ বছৰৰ
আগত এই যোৰহাট চহৰতে চিপ জৰি লোৱা
মণিবাম দেৱানক দেখিলোঁ। শাস্ত্ৰচিন্তে তেওঁ মোৰ
মুখলৈ চাই আছে। আপোনাক ইহঁতে চিপ জৰি
পিন্ধাইছিল, নহয়নে দেৱান? কিন্তু আপোনাক
জানো মাৰিব পাৰিলে? আপুনি আত্মা হৈ,
আমাৰ মাজত জী ব'ল? আপোনাৰ চিত্তৰ
জুইয়ে সিহঁতৰ সিংহাসনৰ ভেটি পুৰিছে। জুই
জ্বলিয়েই আছে। মই জুই কুৰা বঢ়াই দিছোঁ।
এই কুৰা জুইত ডেৰশ বছৰীয়া বৃটিশ শাসন-শোষণ
পুৰি ভস্ম হ'ব। সিহঁতৰ দিন উকলিল।

আক্কাৰ নিজান চেলৰ মাজত মই বহুত সময়ত
দেৱানৰ মূৰ্তি চাই ব'লোঁ। হঠাতে চেলৰ বাহিৰত
দেখিলোঁ ডল মূৰ কৰি মোৰ লগৰীয়া ৰাজবন্দী-
সকল থিয় দি আছে। তেওঁলোক সাক্ষী দিবলৈ
আহিছে। আপোনালোকে মোক কি সাক্ষী দিব?
বামে জানো কপিসকলৰ কয়ৰ কথা ভাবি বাৰণৰ
লগত হুঁজ নিদিয়াকৈ থাকিব পাৰে? আমাৰ
ৰাশচন্দ্ৰয়ো হুঁজ নেৰে। আপোনালোক থাকিল,
মই আছিলোঁ। গোসাঁয়ে মোৰ আত্মমাবে আপোনা-
লোকৰ বাবে পাণ্ডপাত অগ্ন গঢ়িছে। এতিয়া

লোক কৰিব নেলাগে। মোৰ আধৰুৱা কাম আপোনালোকে কৰিব। মই ভাগ্যবান, গোসাঁয়ে অতবোৰৰ মাজবপৰা নহ'লে অকল মোক বাহিব কেলেই? সকলো যাব লাগিব, মাথোন এদিনৰ আগ-পাছ। মই যে সকলোৰে হৈ মৰিচোঁ, এইটোৱেই মোৰ ভাগ্য। শুনিছেনে?

—শুনকচোন, আপোনালোকে শুনকচোন, বাইজক এমাব কথা ক'বলৈ পাহৰি গলোঁ। মই এসময়ত দৰ্জী আছিলোঁ। ওজা ভক্তিজাটোক এটা ওজাৰ চোলা চিলাই দিছিলোঁ। সি খোল বাই নিজেও মজে, বাইজকো মজায়। সিহঁতৰ দৰে ওজা গাঁৱলীয়া শিল্পীবোৰক যেন বাইজে সদায় মৰম কৰে। সিহঁতে বাজ নবজোৱাকৈ থাকিলে মই কষ্ট পাম। আক শুনক নামঘৰে নামঘৰে যেন সদায় সবাৰ-ভাওনা হয়, তেওঁলোকৰ ভাওনাৰ বচন যেন মই স্বৰ্গতো শুনিবলৈ পাওঁ। আই সব্বতীয়ে যেন এই দেশ নেৰে। জ্ঞান-বিজ্ঞা-সাহিত্য-শিল্পত এই দেশ যাতে নদন-বদন হৈ উঠে। নহ'লে মুক্তি আহিলেও দেশ অনুৰব কৰলবপৰা বন্ধা নপৰে……আক এসময়ত মই চাহ-বাগিচাৰ কেবাগী আছিলোঁ। দেখিছিলোঁ বহুৱাসকলক মালিকবোৰে জন্তুৰ দৰে বাখে। সিহঁতক আপোনালোকে নেবিব। খেতিয়ক আক বহুৱাক সমানে ব্যৱহাৰ কৰিব, আক তেওঁলোকৰ হাততে এদিন শাসন-ভাৰ দিব পৰাকৈ তেওঁলোকক জগাই তুলিব।

ভলটিয়াৰ হওঁতে এটা ইঁতৰ লৈছিলোঁ। সেইটো আমাৰ তেওঁক লবলৈ ক'ব। মোৰ ইঁতৰ যেন তেওঁ নিয়মিতভাৱে ঘূৰায়। শুনক, বাপুজীয়ে কোৱা কথাটো নেপাহৰিব। ইঁতৰ ঘূৰোৱাৰ অৰ্থ

কি জানে? সকলোকে এটা এটা কাম দিয়া। আমাৰখন শ্ৰমিকৰ সমাজ কৰিব লাগিব। ভলটিয়াৰৰ সাজ এজোৰো নিজে কটা সূতাৰে চিলাই লৈছিলোঁ। সেইজোৰ নতুন ভাৰতৰ ডেকা ভলটিয়াৰক দিব। সেইজোৰ পিন্ধিলে সি বল পাব, কোনো কালে নোপোৱা বল। মুক্তি যুঁজৰ পৰম্পৰা তাৰ মনত প্ৰত্যক্ষ হ'ব।

—ঘৰৰ চাঙত কঁঠাল কাঠৰ এটা নাঙল আছে। মই নোহোৱাত কোনোবাই হাল বাইছে! তাতে সিহঁতে গোহালিব গাই, হালৰ গক, তিবোতাৰ কেক-মণি-থুৰীয়া, ভঁৰালৰ ধান, বজাদিনীয়া বাতি-কাঁহী, মোহৰ সোপাকে ক্ৰোক কৰি লৈ গ'ল। আমাৰ তেওঁ কান্দিছিল। ল'ৰাটোৰ বোলে পঢ়া নহ'ল, ফিফ দিব পৰা নাই।……বৰ ল'ৰাটোক ক'ব, সি খেতিয়কৰ ল'ৰা, নাঙলৰ মুঠিত নথবিলে তাৰ নচলিব। শিক্ষা পালেও মোৰ সোণায়ে যেন হাল খতি নকৰে। মই বেলি হৈ চাই থাকিম। স্বাধীনতা আহিলে খেতিৰ উন্নতি হ'ব। তেতিয়া নিশা পাটিলৈ জোন হৈ আহি মই তেওঁৰ কাণত ফুচফুচাই ক'ম, “এয়ে স্বাধীনতাৰ প্ৰথম সোৱাদ।” সকলো কালে পোহৰ হ'ব। ঘৰে ঘৰে সুখ হ'ব। তেওঁ তাঁত-শালত বিহুৰ গামোচা লগালে, মই কুলি চৰাই হৈ গীত গামহি। খুবলিত চিৰা বানিলে, মই পকুৱা পিপৰা হৈ খামহি।

—আমনি নেপায় যদি শুনকচোন। মোৰ ক'বলগীয়া কথা আক আছে। শাওণ ভাদ্ৰ মাহত বানপানী আহিলে গাঁৱৰ বাইজৰ বৰ বিলৈ হয়। সিহঁতৰ বিলৈ হ'বলৈ যেন নিদিয়। বানপানী বোধ কৰিব। আক চাব—মাটি নাইকিয়াটোৱে মাটি, কাম নাইকিয়াটোৱে কাম, মন নাইকিয়া-

টোৱে মন, জ্ঞান নাইকিয়াটোৱে জ্ঞান, যুদ্ধৰ বোল চিনি নোপোৱাটোৱে যুদ্ধৰ বোল, ভাত নাইকিয়াটোৱে ভাত আৰু হাঁহি নাইকিয়াটোৱে যেন হাঁহি হয়। গাঁওবোৰ যেন আনন্দৰ মন্দিৰ হয়। মই মৰাৰ পিছতো ধনশিৰি, দিখৌ, ভোগদৈ, সোৱণশিৰি, ভবলী, পাগুলাদিয়া আৰু মানাহ একেদৰে ব'ব। একেদৰে নগা নামিব, বেল চলিব, উৰাজাহাজ উবিব। লুইত সকলো বাইজৰ বাবে ব'ব। মহাসাগৰ আৰু মহাকাশৰ ভেজ আহি আমাৰ মানুহক সকলোতকৈ চিকুণ, সকলোতকৈ ডেকা, সকলোতকৈ জ্ঞানী কৰিবহি।

—মই যি গছ বস্তু জ্বলালোঁ, এই গছ কোনেও জুমাৰ নোৱাৰে। ইয়াৰ পোহৰত বাট বুলি বাটকুৱাসকল যাব। দেশলৈ লক্ষ্মী, সবস্বতী, অন্নপূৰ্ণা তিনিও গৰাকী আই আহিব। ভোগালী বিহুত হ'ব ভোগ, বঙালী বিহুত বঙ, কঙালী বিহু নাইকিয়া হ'ব। একো অভাৱ নেথাকে দেশত।

—বাপুজীয়ে ঠিকেই কৈছে, এইখন যুঁজত মৰাবোৰহে জীৱ। যি বাচিব খোজে সিহে মৰে। এতেকে সঙ্গীসকল, বেজাৰ নকৰিব। মই বাঁচিলোঁ।

* * *

আকাশৰ সেন্দূৰীয়া আলিটো ঠিক তেওঁৰ শিৰৰ সেন্দূৰৰ দৰে জ্বলিছে। কালি নিশা বহুত সময়লৈকে গীতা আৰু কীৰ্তন পাঠ কৰিছিলোঁ। বাহিৰত গবম, আকাশত বৰষুণৰ ভাব আছিল। পাঠ শেষ কৰি শান্তি পাই নিশ্চিন্ত মনে শুইছিলোঁ। উঠাৰ পাছতো মন শান্ত, নিকষেগ। এই সংসাৰত মোৰ আৰু কোনো কাম নাই।

মই আৰু অলপ পৰ মানুহ হৈ থাকিম।

ভাৰ পিছত দেৱতা হ'ম। এইখন পৃথিৱীত থাকিব হুচলি খবৰ দৰে দেহাটো আৰু এডাল কঁই। মণিবাম দেৱানকো এনে কঁইবেই সিহঁতে কাঁচী দিছিল। আচলতে কঁই এডাল। যেয়ে যুক্তিৰ বাবে প্ৰাণপণে যুঁজিব, তাকে সিহঁতে ইয়াতে কাঁচী দিব। সিহঁতৰ জাতো এটা। বৃটিশ সাম্ৰাজ্যবাদ পৃথিৱীৰ সকলো অনায়াস অসামান্য প্ৰতীক। মোৰ কামনা, গোঁসাই, মোৰ পিছত যেন আৰু কাকো পৃথিৱীত কাঁচী দিব লগা নহয়। মানুহে এদিন যৌতুঙটোকো পিঙত দি মানুহক অপমানিত কৰি গৈছে। এই অপমানৰপৰা মানুহক, মানৱ ধৰ্মক —তোমালোকে বচোৱা,.....

বাতি পুৱাইছে। চবাই চিৰিকতিবোৰে মাতিছে। সিহঁতো আহিছে। শব্দ শুনিছোঁ। আহ, সোনকাল কৰ।

অলপ পিছতে ব'দ ওলাব। সূৰ্য্যধিৱা বঙৰ এইকণ ব'দ আৰু মই চাবলৈ নেপাম। মই ব'দৰ লগত বিয়পি বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডত মিলি যাম।

—কি?

—যাবৰ হ'ল?

—মই সাজু। তোমালোক যাটক, কি কৰিবলৈ ওলাইছা, তোমালোকে জানো জানা? তোমালোক মুৰ্খ। তোমালোকে একো নেজানা। ইয়াতকৈ এগছি টান জৰি আজি মইহে তোমালোকৰ ডিঙিত পিন্ধাই থৈ যাম। তোমালোক সকলো একে চোঁচতে মৰিবা। আৰু বেছি পৰ নাই। এই ইটাৰ বেৰখনৰ সিজালেই তেওঁলোক বৈ আহে। তেওঁলোকে বেৰ ভাঙিছে.....মই শব্দ শুনিছোঁ। তোমালোকৰ ডিঙিৰ চোঁচনি গাঠি টান হ'ব। তেওঁলোক আহিছে.....

—চিপ্‌জৰিডাল এনেকৈ পিছাবা যাতে
মোৰ চকু থাকে মুকলি আকাশত, যাব পাব নাই।
সেই আকাশলৈ চাই চাই মই মৰণ বৰণ কৰিম।
কাণ কিন্তু সজাগ থাকিব। স্পৰ্শেন্দ্ৰিয়বোৰে
পৃথিৱীখন চুই থাকিব। দৰিচী মুনিৰ দৰে মই বজ্জ
হ'ম—চিৰদিনৰ বাবে মই মানুহৰ হাতৰ মুঠিত
থাকিম।

এই বঙা উষাকে চাই এদিন পুণ্যময়
ভাৰতবৰ্ষে খোজ লৈছিল। সেই বঙা ব'দকণ

চাবলৈ দিয়া। সেই একেটা মন্ত্ৰকে পঢ়েঁ। নিজৰ
ভাষাত পঢ়েঁ।.....

আন্ধাৰ নাশি মই পোহৰ আনিছোঁ
অজ্ঞান নাশি মই জ্ঞান আনিছোঁ
মৃত্যুক বিনাশি মই অমৰত্ব আনিছোঁ
—চৰৈৱৰতি চৰৈৱৰতি চৰৈৱৰতি।

মোৰ গোসাঁই,
পাব কৰা বহুনাথ সংসাৰ সাগৰে।
[নকীত]

লাৰুগোপালৰ শ্ৰেয়

মহিম বৰা

অসমীয়া অসমীয়া লাক্‌গোপালৰ শ্ৰেয়ত পৰাৰ বিপৰীত

চৰিত্ৰ :

নবেশ্বৰ

অসীম

উৰ্বশী

মাক

দেউতাক (দাস)

ভাইটি

অসীম : এৰা এতিয়া মুখ-হাত ধোৱাতহে ভাল লাগিছে তোক। ধূলিৰে চকু-মুখ পোতখাই আছিল। ইজি চেয়াৰখনতে বহি আৰাম কৰ।

নবেশ্বৰ : এৰা দে, বৰ টায়াৰ্ড। চাহ একাপ ব্যৱস্থা হ'বনে? কাঞ্চা জাতীয় শ্ৰাণী কোনো নাইনেকি?

অসীম : হহঁৱালি লাক, মাষ্টৰৰ 'বিয়াবাৰ' নাথাকে নহয়, তহঁতৰ দৰে অফিচাৰবহে থাকে। তই কি বুলি কলি, ফিল্ড পাৱলিচিটি অফিচাৰ? গাড়ী নাপায় জানো?

নবেশ্বৰ : ভানখন আছে। কেনেকৈ লৈ ফুৰাৰ! লাক নামটো তোৰ ভাল মনত আছে।

অসীম : কিয় নাথাকিব? চক্ৰৱৰ্তী ছাৰে দিয়া নাম। লাক গোপাল—কচোন তোৰ আক কি খবৰ?

নবেশ্বৰ : কি খবৰ! তহঁত একেবাৰতে পাৰ হৈ আছিল। মই ছুবাৰ অন্ধতে ফেল—তৃতীয়-বাৰত জানিবা কোনোমতে সবকিলো। তাৰ-পিছত বাতিৰ কলেজৰপৰা বি, এ, পাছ কৰি, চিলঙত খাটি-খুটি পাৱলিচিটিত সোমালো। গোৱালপাৰালৈ ট্ৰেনফাৰ হৈ আহিছো, এমাহ হ'ল, তোৰ ঠিকনাটো উলিয়াই এয়া স্বয়ং হাজিৰ।

অসীম : অন্ধত ফেল কৰিও যেনে হোক অফিচাৰ, আমি অন্ধত চোকা হৈও এই গোৱালপাৰাৰ ঘোঁকোট পুঠিমাৰী গাঁৱত মাষ্টৰ। লাকি।

নবেশ্বৰ : মাজতে শুনিছিলো বিয়া-বাক কৰালি।

বিয়া কৰোৱা হ'লে চাহ একাপ ইমান সময় আহি গ'লহেঁতেন—

অসীম : এই অফিচাৰটোৱেই বিয়া কৰোৱা নাই, মই মাষ্টৰে বিয়া কৰাও কেনেকৈ? উচিত হ'ব জানো?

নবেশ্বৰ : ননচেন্স, তেনেহ'লে বাতিৰ মাজৰ কি হ'ব। চাহ বাক এবিলোৱেই। মই হ'লে ভাত বান্ধিব নোৱাৰোঁ।

অসীম : স্কুলৰ চকিদাৰটোৱেই বান্ধে। মোৰ লগত এই বডিং ঘৰতে থাকে। এই ছদিন স্কুল বন্ধ পাই সিও ঘৰলৈ গ'ল।

নবেশ্বৰ : ছেঃ। ট্ৰেজেডি। আক এই ভগাঘৰত আহ কেনেকৈ? বিয়া কৰালেও কোনে ছোৱালী দিব?

অসীম : স্কুলৰ প্ৰেছিডেণ্ট কোন বুলি ভাবিছ? স্বয়ং গোবিন্দ বল্লভ দাস। বডিং মেৰামতি কৰি দিব?

নবেশ্বৰ : কি ক'ত কিয় বিখ্যাত?

অসীম : তাহানিৰ ছটা কৃপণৰ সাধু জান নহয়?

নবেশ্বৰ : সেই যে ঘিউ-নাৰিকলতেল পৰিকাৰ পানী?

অসীম : তাৰে এটা কৃপণ জানিবি।

নবেশ্বৰ : কোনটো?

অসীম : কৃপণালী শিকি ঘৰলৈ ঘূৰি অহাটো।

এই পুঠিমাৰী গাঁৱতেই আছিল ডেওৰ ঘৰ।

নবেশ্বৰ : তহঁতৰ স্কুলৰো প্ৰেছিডেণ্ট?

অসীম : তাৰউপৰি বিল ডাকে, বজাৰ ডাকে।

ভিনিমাহ ল'ৰা-ছোৱালী ছটাৰ প্ৰাইভেট

টিউচন কৰিলে—হকুৰি টকা।

নবেঙ্গ : তেনেহ'লে কপণ হ'ল কেনেকৈ ?

অসীম : নিদিলে। কেতিয়াবা বিলব মাছটো
পুঠিটো হাতৰ লাও-বেঙেনা, জহাচাউল ও সেৰ,
এবাৰ খৰি এগাড়ী, কেইসাজমান ভাত...অ'
...অ'...গাঁৱৰ ছোৱালী বিয়া কৰাবিনে ? উৰ্বশী
খুব ভাল ছোৱালী।

নবেঙ্গ : ঠা ? উৰ্বশী ? উৰ্বশী কোন ?

অসীম : কপণ সম্ভাটৰ একমাত্র কুঁৱৰী—অৰ্ববাজ্য
নাই, কিন্তু যৌতুকত তুস্তাপোচ এখন পাৰ
পাৰ। চৰ্কাৰী অফিছাৰ বুলিলেই বলিয়া।
মোক কৈ আছে, ডাক্তৰ, ইঞ্জিনীয়াৰ, অফিছাৰ
এটা চাই দিব লাগে।

নবেঙ্গ : উৰ্বশী—ইমান ধুনীয়া নাম। পঢ়া শুনা ?

অসীম : ক'লোৱেই নহয় তিনিমাহ ছকুৰি গ'ল—
এইবাৰ মেট্ৰিক দিছে।

নবেঙ্গ : অস্তৰ মাটবটো—তোৰ যুৱত কবিতা
আছে জানো ? উৰ্বশীক পঢ়াই পইচা বিচাৰ ?
মই তিনিবছৰ এনেয়ে পঢ়ালোহেঁতেন।

অসীম : এইবাৰ ফেল কৰিলে পঢ়াবি।

নবেঙ্গ : কিন্তু অস্ত ?

অসীম : ডমেটিক চায়েলেছে। সকলক ঐকিক,
বৰ্গকুট।

নবেঙ্গ : হাঁ ? বাস্তব ভেলদিয়া খুটাত উঠাটো ?

অসীম : হোঃ হোঃ হোঃ—নাই সেইটো নাই।

নবেঙ্গ : কিন্তু উৰ্বশী—ইমান ধুনীয়া নাম উৰ্বশী...
“নহ মাতা, নহ কস্তা, নহ বধু, শুল্লবী কপসী”।

অসীম : তেনেহ'লে তই কবিতা ভাব। মই চাহব
কাৰখানালৈ যাওঁ। চাহপাত আহেনে নাই ?
আগতে হাবিকেনটো ছলাই দিওঁ। সন্ধ্যাত
হৈ আহিছে।

নবেঙ্গ : নালাগে লেম্প নালাগে—মই অলপ ঠেং
ঠেং মেলি আৰাম কৰো—কোনো নাহে নহয় ?

অসীম : কোনো নাহে। আনকি তই গান এটাও
গাব পাৰ। কোনেও শুননে।

নবেঙ্গ : ও—ও—। বাক চাহকাপ আনচোন।
হঁ-হঁ-হঁ.....

বহু দিনৰ আগতে

সন্ধিয়াষে পৰতে

হঁ হঁ হঁ হঁ...।

[কন্তেক বিবতি]

উৰ্বশী : ছাব, লেম্প চাকি নজলোৱাকৈ বহি আছে
দেখোন ? চকিদাৰ নাইনেকি ?

ভাইটি : নহয় অ' বাইদেউ, ছাবৰ টোপনি হ'বলা।
এঁ। বাইদেউ, ছাব নহয় হ'বলা—স্কুলৰ
চকিচাৰ ককাইহে।

নবেঙ্গ : [বপবৰে উঠাৰ ববে] নাই—[কাঁহে], নহয়
[কাঁহে]

উৰ্বশী : অ' চকিদাৰ কাই ! ছাবৰ চকিত বহি
মোজ কৰিছা নহয় ?

নবেঙ্গ : [কাঁহে]—নাই [কাঁহে] মইহে।

অসীম : লাক, বহুত দেবি হৈ গ'ল অ'—চাহপাত
নাছিল—কোন সেয়া ?

উৰ্বশী : [ওচৰলৈ গৈ নেহাই] মইহে ছাব আৰু
ভাইটিও।

অসীম : উৰ্বশী ? ভাইটি ? ক'বপৰা আহিলা ?

নবেঙ্গ : মই যুখখন ধুই আহোঁ, চাহকাপ লচোন
টোপনি গ'লো.....

উৰ্বশী : [নেহাই] কোন ছাব ?

অসীম : মোৰ বহু লাকগোপাল, মানে নবেঙ্গ
খনিকৰ। কিন্তু পাৰসিচিটি অফিছাৰ।

ভাইটি : ছাব, আমি যে চকিদাব বুলিলো।

উৰ্বশী : কি হ'ব ছাব, ছিঃ ছিঃ ছিঃ মায়ে মোক
গালি পাৰিব—

অসীম : একো নহয়—সি বেয়া নাপায়। মই বুজাই
ক'ম।

উৰ্বশী : আপুনি চাহ কৰিছে, চকিদাব ক'লৈ গ'ল?

অসীম : পুৱাতে ছুটি লৈ গ'ল।

উৰ্বশী : সেয়েহে দেউতাই ক'লেনেকি। আপো-
নাৰ আজি ভাতৰ নিমন্ত্ৰণ। মই মল্লিকাৰ
ওচৰলৈ আহিছিলো, পেইটিং ডিজাইন এটাৰ
কাৰণে। সন্ধ্যাই হ'ল।

অসীম : আজিলৈ বাদ দিয়া—আলহীও আহিল।

উৰ্বশী : কোনে বান্ধিব? আলহীকো লগত ল'ব।

অসীম : সি ক'ত যাব। এনেয়ে তাৰ সংকোচ।

নবেদ্র : দে অসীম। চাহকাপ তোৰ ঠাণ্ডাই হ'ল
চাইগৈ।

উৰ্বশী : ছাব গাখীৰ আছে যদি ময়ে নতুনকৈ কৰি
দিওঁ—

নবেদ্র : নাই নাই নালাগে অসীম।

অসীম : লাক, মোৰ ছাত্ৰী উৰ্বশী, মেট্ৰিক দি
কমোৱা তুলাৰ দৰে ঘূৰিছে।

উৰ্বশী : ই ছাব!—নমস্কাৰ।

অসীম : মোৰ বন্ধু লাক মানে……

নবেদ্র : নবেদ্র খনিকব। নমস্কাৰ।

অসীম : এয়া ভাইটি, ক্লাছ কাইতত পঢ়ে। ভাইটি,
লেম্পটো ক'ববাত ওখত তুলি ধৰা।

উৰ্বশী : আমি তেন্তে যাওঁ ছাব, আন্ধাৰ হ'ল।……
নমস্কাৰ।

ভাইটি : নমস্কাৰ ছাব নমস্কাৰ।

অসীম : বেহ, আগবঢ়াব লাগিবনেকি?

উৰ্বশী : নালাগে, সোৱাহে।

[বিবডি]

অসীম : এতিয়া আক সেইটো কথাৰে ভাবি
থাকিবিনে? ব'ল, তই ওচৰতে যুচা এটাত বহি
গান গাই থাকিবি—মই মাৰ ভাত বান্ধি
থাকিম। অথনি গোৱা গানটোকে গাবি—
তোমাৰ কপত শিখা দেখা

আজিও পৰে মনতে।

নবেদ্র : মনে মনে থাক। তোৰ নিচিনা শুকান
অন্ধৰ মাঠৰে গান নালাগে শুনিব। হঃ লাক,
লাকগোপাল……চকিদাব!

অসীম : কিয়, লাক ধুনীয়া নাম আক তোক
দেখিলেই মাহুহে তোৰ নাম যে লাক জানিবহে।

আক আন্ধাৰতহে চকিদাব, পোহৰত চমকদাব।

নবেদ্র : কোনো নাহে বুলি কোৱাতহে তেনেকৈ
ঠেং ঠুং মেলি আহিলো।

অসীম : মইনো কেনেকৈ জানো অ' লাক।

নবেদ্র : ঈৰ্ষা, আচলতে, 'জেলটি'। তাতলৈ নিমন্ত্ৰণ
দিলে—“সি নাযাব নহয় সংকোচ কৰে”—
কেনেকৈ জানিলি মই নেযাম?

অসীম : গ'লিহেঁতেন জানো?

নবেদ্র : মুখেৰে ক'লোহেঁতেন নাযাওঁ নাই—নাই
নালাগে বুলি। তইতো তেতিয়া ক'ব পাৰিলি-
হেঁতেন—“একো নহয়, যাব যাব বুলি”—ব্লক
হে'ডটো অধামূৰ্খ বাক্যলব্ধকত।

অসীম : তুল মাহুহে কৰেই লাক। তইতৰ কবিয়েও
কৈ যোৱা নাই জানো? কি কৈছিল কবিয়ে?

নবেদ্র : [গোভোবা ভাব আঁৰাই]

মহন্ত বিকাশ সাধনালয়

জীৱনৰ বাটে তুল।

অসীম : এৰা, এতিয়াহে খং পাতলিল চাগৈ !
উস্—তাহানি লোকৰ কবিতাবিলাক যে নিজৰ
বুলি স্কুলৰ আলোচনীত উলিয়াইছিলি।

নবেঙ্গ : একো ভুল কৰা নাছিলো। এতিয়া
দেখিছো বহুতেই চোৰ।

অসীম : সেইবুলি তোৰ সমান নহয় দেই। মনত
আছে গগৈৰ ছাবৰ অঙ্কৰ পালত যে এঘণ্টা
বেঞ্চৰ ওপৰত তোক থিয় কৰি থৈছিল ?

নবেঙ্গ : এঘণ্টা নহয় দেই, ৪৫ মিনিট।

অসীম : অ'—বাক—বেঞ্চৰপৰা নামি যে তই মন্ত
সাহিত্যিক লাইন এটা মোক কৈছিলি ?

নবেঙ্গ : তেনেকুৱা বহুত লাইনেই কৈছিলো
—লোকৰ গল্পৰপৰা—কোনটো এতিয়া—

অসীম : “বুজিছ অসীম, মানুহে মদ খাই কিয়
জান ? কিবা পাহৰিবৰ কাৰণে।”—আমি যে
পিছত পাইছিলো, সেইটো এটা কাৰবাৰ গল্পৰ
লাইন।

নবেঙ্গ : হোঃ হোঃ হোঃ তোৰ ভাল মনত আছে।

অসীম : মাজে মাজে মোৰ আঙিও উকটি উকটি
হাঁহি উঠে।

দাস : [দ্বৰপৰা] মাষ্টৰ বোপা আহানে, অ' মাষ্টৰ
বোপা।

অসীম : হাঃ—অয়ং গোরিল্লবল্লভ। দৰমহাৰ কথা
শুধিলে হুণ্ডণ কৰি।

দাস : [ওচৰপৰা] অ' মাষ্টৰ।

অসীম : আহক ছাব, আহক, এয়া আপোনাৰ
কথাই পাতি আছে।

দাস : ক'তা, তোমাৰ অফিছাৰ বন্ধু এজন আহিছে
বোলে—

নবেঙ্গ : নমস্কাৰ।

দাস : নমস্কাৰ—বহা বহা, মোৰ কথাকৈ
পাতিছিল।?—মই যে বাক কেৰেপ্ কপণ
সম্ৰাট।

অসীম : নাই ছাব, জীবিষ্টু।

নবেঙ্গ : নহয় নহয়, আপুনি কপণ নহয়।

দাস : এ—বোপা তুমি হুবুজা—এওঁলোক মাষ্টৰ-
সকলে মোক তেনেকৈয়ে কয়—‘তুমি’ বুলিয়ে
মাতিলো। বেয়া নাপাবা।

নবেঙ্গ : নাই নাই, কিয় নামাতিব হেঃ হেঃ।

অসীম : আপুনি ছাব স্কুলৰ কাৰণে বৰকৈ ভাবে
বুলিহে কওঁ—

দাস : হেৰা, নহ'লে তুমিনো তোমাৰ বন্ধুজনক মোৰ
ঘৰত ভাত এসাজ খাবলৈ লৈ যাব নোৱাৰানে?
কৈছা চাগৈ কপণ মানুহ ভাত এসাজ—.....

নবেঙ্গ : অসীম : ইচ্ বাম—নহয় নহয়—

দাস : নহয়—বুজিছা বোপা। মাষ্টৰ মোৰ ঘৰৰ
ল'ৰা। ছোৱালীজনীকে ল'ৰাটোকে তিনি
চাৰিমাহ পঢ়াই দিছে এনেয়ে—

নবেঙ্গ : নাই নাই—মাষ্টৰে পঢ়ায়ে—আক দিছেও
নহয়—চাউল—খৰি।

অসীম : নহয় মানে—আপুনি যে লোকক কিমান
সহায় কৰে।

দাস : হেঃ হেঃ হেঃ কাৰো পান-পাত এখিলাও
ধাব নাখাওঁ—মোৰহে খায় মানুহে হাঁ—খৰি
কটালোহে মাষ্টৰ—কৰতীয়াৰ পালে ফলাই
তুফা কৰিম—কেনে দেখা ?

নবেঙ্গ : বৰ ভাল হ'ব—তুফাত বহুত লাভ, খৰি
কৰিলে কিনো লাভ।

দাস : ওঁ—এঁ—ভালকৈ গোৰাই ল'লে ঘুণেও
নধৰে।

অসীম : বৰৰ চিলিঙৰ কাৰণে বৰ ভাল—
আপোনাৰ সেইজোপা বুঢ়া আম ।

নৰেন্দ্ৰ : হয়, হয়, চিলিং বৰ ভাল হ'ব, মাটিভেল
দিব লাগে ।

দাস : ঠিক কৈছা মাটিভেল...ভাল মাটিভেল পালে
এটিং যোগাৰ কৰি আনিবাটোন, মই ধাৰ
নাখাওঁ—

নৰেন্দ্ৰ : শ্ৰীবিষ্টু কিয় তেনেকৈ কয়—

দাস : নহয়, মই আকৌ কুপণ মাগুহ নহয়নে—

নৰেন্দ্ৰ : কুপণ হ'বহে লাগে আপদালন [গহীনকৈ]
গক-ম'হ, কুপণৰ ধন বস্তু ।

দাস : কিন্তু মই জানো কুপণ ? হয়নে মাষ্টৰ,
মই হিচাপীহে ।

নৰেন্দ্ৰ : হয় হয়, হিচাপীহে—মাগুহ সদায় হিচাপী
হ'ব লাগে ।

দাস : হেঃ হেঃ হেঃ শুনিলা নহয় মাষ্টৰ । বাক
বাক মই উঠোঁ এতিয়া—গধূলাৰ সাজ ছখীৰ
ছখী ভাবেই আমাৰ ঘৰতে নিমন্ত্ৰণ । মাষ্টৰ,
—অকিচাৰ বোপাক লৈ যাবা ।

নৰেন্দ্ৰ : নিশ্চয় যাম, নিশ্চয় যাম—

দাস : হেঃ হেঃ হেঃ মই তাকে ছোৱালীজনীক
বকিলোঁ—তইনো বাক আলহী বোপাকো
নিমন্ত্ৰণ কৰি যাব নাপাৱনে—এইবিলাক
ছোৱালীয়ে কেনেকৈ ঘৰ ধৰিবগৈ ।

নৰেন্দ্ৰ : নাই নাই—ভেওঁৰ গাত দোষ নাই
আমিহে ইচ্ছা কৰা নাই—নহয়নে অসীম ।
[অসীমে নককৈ গল পৰিকাৰ কৰে]

দাস : হেঃ হেঃ হেঃ—বাক যাওঁ—সোনকালে যাবা ।

নৰেন্দ্ৰ : হঁ হঁ হঁ—

হঁ, হঁ হঁ.....

জাক পাতি পানী আনে মেনকা নে উৰলী
খোজৰ ভৰত কঁকাল হালে জালে চিনিহোঁ
ঐ চিনিটো হঁ হঁ হঁ.....

অসীম : হে ব্ৰজা, বিষ্ণু, গোপাল, 'গোবিন্দবল্লভ'
লাক, এক বাজিল খবৰ আছেনে ? শুবলৈ
নিদিবি ?

নৰেন্দ্ৰ : শুম ? কেনেকৈ শুম ? তাহানিৰ গোটেই
গান আৰু কবিতাবোৰে জুয়াৰ নাচ দিছে মনৰ
মাজত—মানে “ভাঁতৰ দোবেপতি, চলাই
ঘনেপতি” গানটো মনত আছেনে ? তাহানি যে ।

অসীম : ওচৰত লাইটপ'ষ্ট থকা হ'লে এটা উঠাই
আনি তোৰ মূৰটো মই ছুডোখৰ কৰিলোঁ-
হেঁতেন । তই এটা ব্ৰাডিভষ্টক ।

নৰেন্দ্ৰ : এঁয়া !

অসীম : হামবাৰ্গ....

নৰেন্দ্ৰ : এঁয়া ! কিয় তেনেকৈ কয় অসীম । মোৰ
বৰ ছখ লাগে অ' ।

অসীম : অখনি দাসৰ লগত তোৰ ডায়লগখিনি
টেপৰেকৰ্ড কৰি তোক শুনাবৰ মন আছিল ।

নৰেন্দ্ৰ : টেপৰেকৰ্ড কিয়, পাব যদি বেডিঅ'ত
প্ৰচাৰ কৰি দে । ড্ৰামা কৰি দে ।

অসীম : লোকে জীয়েকৰ দোষ ধৰি কিবা এযাব
কৈছিল, তোৰ বাক কি গবজ পৰিছিল—
[তেওঁচালি কৰি] “নাই, নাই, তেওঁৰ গাত
দোষ নাই নহয়”—বুলি দিফেও কৰিবলৈ ।

নৰেন্দ্ৰ : ঠিক ঠিক । ছি, ছি, ছি—মই তেনেকৈ
কৈছিলোঁনেকি ?

অসীম : জানোৱাৰ । নট টিলা হৈ গ'ল খন্তেকতে ।
দেউতাকে ছাগৈ কি ভাবিলে ।

নৰেন্দ্ৰ : ছি, ছি, ছি, মই...ছি...ছি

অসীম : ভাত খাবলৈ নিমন্ত্ৰণ দিছে ভক্তভাব
খাতিৰত—“নাই নালাগে—এইবাব খাওক”
বুলিহে ক’ব লাগিছিল—“নিশ্চয় যাম নিশ্চয়
যাম” বুলি জঁপিয়াই উঠিছিল কিয় ?

নবেশ্বৰ : হি হি হি—অ’ তই কাঁহ এটা মাৰোতেই
মোৰ গাটো চেৰাইছিল—ক’ববাত কিবা লেঠা
লাগিল—হি হি হি

অসীম : আক কটকবে তেল এটিঙ—সেই পইচা
পাবিনে ?

নবেশ্বৰ : প্ৰেমৰ কাৰণে কবিয়ে বোখৰা চমবকও
দিব পাৰে—মইনো তেল এটিঙ...

অসীম : চুপ থাক। কবিৰ নাই কাৰণে দিব
পাৰিছিল, তোৰ জেপৰ যাব। আকো—
অধনি ভাত খাবলৈ যাওঁতে দৰ্ঘহা আক
বাহিৰা পইচা কিমান পোৱা বুলি সোধোতে
মই বেছিকৈ কৈছোঁ সি আধা কৰে।

নবেশ্বৰ : তই ছুগুণ বুঢ়াইছিলি নহয় ! ভাবী
শহৰক—

অসীম : ভাবী শহৰ ? তোৰ দৰে কম দৰ্ঘহা
পোৱা এটাক জোঁৱাই কবিৰ গোবিন্দবল্লভে ?
কুঃ ! আক মোক টিউচনৰ বাবদ দিলেনে,
তই জানিলি কেনেকৈ ? বুঢ়াই কি ভাবিলে
মোক ?

নবেশ্বৰ : তই কিবা এটা কব অসীম,—বহুত ডুল
হ’ল। গোটেই জীৱনটো ডুলেই কৰি আহিলোঁ।
অন্ধৰ ডুল, জীৱনৰ ডুল। কিন্তু উৰ্বশীক
পালে সকলো শুদ্ধ হৈ যাব।

অসীম : হেৰোঁ মুৰ্খৰব, মুৰ্খসজ্জাট। তইনো বাক
ভাইটিয়ে ক’লে বুলিয়েই গান গাইছিলি কিয় ?
কবিতা মাতিলি—ভাল হ’ল। গান গালি

কিয় ? জাননে তোৰ গলাতকৈ আমাৰ
চকিদাৰৰ নেলু বহুত ওপৰত ?

নবেশ্বৰ : নাজানো। মইতো শুনা নাই। কিন্তু
গান গোৱাৰ অধিকাৰ জানো বেডিঅ’
আৰ্টিষ্টবহে আছে। ঈশ্বৰে জানো আমাক
সেই অধিকাৰ দিয়া নাই ?

অসীম : তই বেডিঅ’ত গোৱা হ’লেও ভাল আছিল।
অফ্ কৰি ক’ব পাৰিলোঁহেঁতেন। কিন্তু তিনি
চাৰিটা মাহুহৰ কি যন্ত্ৰণা গ’ল—উৰ্বশী আক
ভাইটিব ফিচিঙা-ফিচিঙি ভাগ্যে নেদেখিলিয়েই।

নবেশ্বৰ : অসীম—বন্ধু [আবেগত]

অসীম : কি ?

নবেশ্বৰ : [শঙ্কিত স্বৰত] মোৰ গান শুনিলে যে
ভেওঁ ? [আবেগ দি]

“উজ্জ্বল কৰিলো সাধনাৰ ধন

জানো যি গান

শুনিলেনে ভেওঁ ?

শুনিলেনে বাক ?

দিলেনে কাণ ?

অসীম : আও—এয়া তোৰেই কবিতানে ?

নবেশ্বৰ : আজি আক কি কাঁকি দিম ; কবি
বৰকাকতীৰ।—বুজিছ অসীম, উৰ্বশী সঁচাসচি
উৰ্বশী।

অসীম : কেনেকৈ জানিলি ?

নবেশ্বৰ : নহ’লেনো এই পুঠিমাৰী গাঁৱত খুলিৰ
মাজলৈ আহেনে ?

নামিলা সিদিনা ধৰাব খুলিত

আকাশী ৰূপৰ জেউতি

পৰশত তুমি ফুলালা সিদিনা

চম্পা, শেৱালি, সেউজী...

মন্দাকিনীত ঢউ নাচে হেৰা

ধাননিৰ ঢউ কঁপাতে

হাঁহি উঠে সউ পাবিজাত বন

তুমি মোত হিয়া সঁপাতে...

অসীম : ভেনেহ'লে এতিয়া ছফটামান শুব পাৰো ?

নবেশ্ব : এয়া দেৱকান্ত বৰুৱাৰ “উৰ্বশী মিলন”।

অসীম : ওঁ এটা লিখি লৈ আহিবি—এমাহ হুমাৰ আহি গৈ থাক—গমৰ লাকও মাজে মাজে আনিবি।

নবেশ্ব : কবিতা আৰু গমৰ লাক ?

অসীম : কাক্সিতবম চে'ট এটাও—এতিয়াই নহয় এমাহ মানৰ পিছত।

নবেশ্ব : আৰু গুৱালকুচি ?

অসীম : পিছত। লগতে হব'চক'পৰ নকলটোও

নবেশ্ব : নকল হব'চক'প ?

অসীম : ওঁ চৰ্কাৰীটো হ'লেও হ'ব। এতিয়া শুই থাক।

বিৱৰ্তি

[ভীপ এখন আহি বয়। হৰ্জা খোলাৰ শব্দ]

ভাইটি : বাইদেউ, বাইদেউ, লাক দাদা আহিছে।

উৰ্বশী : লাক বুলি নকৰি, শুনিব। যাচোন বহিবলৈ দে।

ভাইটি : আ মোলৈ ফুটবলো আনিছে—মইয়ে কৈছিলো।

নবেশ্ব : ভাইটি

ভাইটি : আহক আহক দাদা,—সেইটো কি ? আপুনি নালাগে আনিব।

নবেশ্ব : এইয়া কিবা কাঠত লগোৱা ডেল। গধুৰ তুমি নোৱাৰিবা নিব।

ভাইটি : পাৰিম পাৰিম, মোৰ গাত খুব জোৰ আছে জানে ?

নবেশ্ব : তেখেত ক'ত আছেনো ?

ভাইটি : বাৰীত। কবতীয়ালৰ লগত কিবা হিচাপ কৰিছে। আমডাল ফলাইছে নহয় !

নবেশ্ব : বাক বাক, মা ক'ত ?

ভাইটি : চাহ কৰিছে কবতীয়ালৰ কাৰণে।

নবেশ্ব : বাক বাক,

ভাইটি : সোৱা বাইদেউ আহিছে আপুনি বহক, মই মাক খবৰ দিওঁ।

উৰ্বশী : আপুনি দেখোন বহা নাই। ভাইটি বিচনী এখন দিয়া। এয়া কি ?

নবেশ্ব : নাই একো নহয়, গমৰ লাক কেইটামান। যোৱা ভাইটি মাক দিয়াগৈ।

উৰ্বশী : এয়া আকো কৈলৈ ? এইটো দেখোন কাক্সিতবম চে'ট। বাঃ পি'য়াজি বংটো মোৰ বৰ পছন্দৰ।

নবেশ্ব : সঁচা ? ময়ো ভাল পাওঁ—বুজিছা মানে বৰ ভাল পাওঁ। বুজিছা ?

উৰ্বশী : বুজিলে কি হ'ব ? দেউতাতহে কথা। আপুনি দৰ্মহাৰ কথাটো সেউবাৰ ইমান কমাই ক'লে কিয় ? ছাবে ইমান চকু টিপিয়ালে।

নবেশ্ব : এইবাৰ কৈ দিম ডাবল ইনক্লিমেণ্ট হৈছে। [খবৰৰ শব্দ]

উৰ্বশী : অ' সোৱা দেউতা আহিছেই। মই যাওঁ, চাহ আনোঁগৈ।

[আভৰণৰ গৰা ওচৰ চাপি]

দাস : অ' অফিছৰ ৰোপা আহিছা বোলে ? উসু বৰ বক্ষা কৰিলা, বৰ বক্ষা কৰিলা, ঠিক

সময়তে আহিছা। মাঠাৰ বোপাকো খবৰ
কৰালো, ঘনত নাই।

নবেশ্বৰ : হয়, ময়ো সোমাইছিলো, অসীমক
নাপালো। বজাৰলৈ গ'ল বুলি ক'লে চকিদাবে।

দাস : বাক তুমি আহিলা যেতিয়া কিহৰ ভয়।
এই বোজা লৈ ফুৰাইছো। লোৱা ডেবটকা
ধৰিবা কিউবিকত।

নবেশ্বৰ : এইবিলাক—এইবিলাক কিহৰ কাগজ ?

দাস : সেই যে আমজোপা, আজি ফলোৱা হ'ল।

বহুত ভক্তা ওলাল। অ' এইটো আকৌ কি ?

নবেশ্বৰ : মাটি-ভেল।

দাস : হাঃ ঠিক সময়তে আহিছা। বেছ মনত
ৰাখিছা দেই। বেছ, বেছ। ক'তা ! তোমাক
চাহ দিয়া নাই। হেবা ক'তা ?—বোপাক চাহ
জলপান দিয়া নাই ? নতুন দৈব টেকেলিটো
ভাঙা, মুখৰ দৈ দিবা। শুনিছানে ? উৰ্বলী।

উৰ্বলী : গৈছো ; দেউতা,

দাস : ক্ৰীমখিনি। কালি অনা ক্ৰীম আছে নহয় ?
ওঁহ ওঁহ, বোপা কবতীয়াল বৈ আছে লাগি
যোৱা। সিহঁতে ভাবিছে মোক ঠগিব পাৰিব ?
হেঃ হেঃ হেঃ স্বয়ং ফিল্ড পাৱলিচিটি অফিছাৰ
মোৰ ঘৰত হুঃ। চকু কেইটা বাদ দিবা
সিহঁতে তাকো ধৰিছে।

নবেশ্বৰ : নাই, নাই, চকু কিয় ধৰিব।

দাস : ঠিকেই কৈছা। চকুকেইটাৰ কিন্তু ভাল
খুৰলি হ'ব।

নবেশ্বৰ : নিশ্চয়, আক খুৰলিৰ দামো আছে।

দাস : ঠিক কৈছা, ঠিক কৈছা। বাকলি কেইখনো
বাদ দি ধৰিবা। কাপোৰ ধোৱা পাট হ'ব
কিন্তু।

নবেশ্বৰ : হয় হয়, কাপোৰ ধোৱা পাট বৰ ভাল
হ'ব।

দাস : অ' সোৱা চাহ-জলপান আনিছে। তুমি
ধোৱা—হিচাপটোও কৰা—মই কবতীয়ালৰ
ওচৰলৈ যাওঁ।

[খবৰ বোৱাৰ শব্দ]

মাক : চাওঁ উৰ্বলী, টেবিলখন কাষ চপাই দে।
ভাইটি ক'লৈ গ'ল—বিচনীখনেৰে মাখিবিলাক
খেদি দে। মাখিব বৰ উৎপাত।

নবেশ্বৰ : হয় হয়, ক'ব লাগিছেনে বৰ উৎপাত,
মানে উপভৱ।

মাক : বোপা বৰকৈ ঘামিছা—গৰমো পৰিছে বৰ
—খোঁৱাচোন বোপা, দৈখিনি আগতে
ধোৱা।

নবেশ্বৰ : হয়, বৰ গৰম, বেছ গৰম।

মাক : চাহৰ কাপটোহে লৈছা দেখোন, দৈখিনিহে
খাব লাগে।

নবেশ্বৰ : মানে দৈব আগতে চাহ খাব লাগে।

উৰ্বলী : গৰমেহে গৰম কাটে মা।

মাক : আগধৰি খাই লোৱা। পিছত সেইবিলাক
হিচাপ-পত্ৰ কৰিবা। দেউতাবো যে কি আই,
ল'ৰাজন আহি পাইছেহে, ইমান দূৰবপৰা,
দিছে হিচাপ সোপা।

নবেশ্বৰ : নাই, নাই, একো নহয়……

উৰ্বলী : নহয়নো কি, দেউতা যে কি মাহুহ, দৈ দে
ক্ৰীম দে—সাতখন গাঁৱে শুনাকৈ চিঞৰিব
লাগেনে, যেন আমি নিদিমহে।

মাক : বেয়া নাপাবা বোপা, মাহুহজনৰ এই স্বভাৱ
আহিবৰ দিনবপৰা দেখিলো। ইপিনে মাহুহে
কয় কৃপণ।

নবেশ্বৰ : নাই নাই, একো নহয়। সবল মানুহ।

কোনে কৈছে কুপণ ?

মাক : সেয়া দেখিছনে উৰ্বশী—বোপাই ভালকৈ
খাবই পৰা নাই—কি হিচাপবিলাক দিছে—
সকলোৱে সকলো অঙ্ক ভাল নেপায় নহয়।

নবেশ্বৰ : নাই—নাই—অঙ্ক মই বৰ ভাল পাওঁ—
কাঠৰ অঙ্ক যে পানী খোৱাদি খাওঁ—হেঃ গগৈ
ছাবৰ অঙ্কহে……হে অৱশ্যে বান্ধবে বাঁহত
উঠা, ভেলদিয়া বাঁহত—ভেল নিদিয়া বাঁহত
হ'লে কথা নাই।

মাক : গমৰ লাকটো খোৱাই নাই। তুমি অনা
গমৰ লাক। এইবাবৰখিনি ডাঙৰ আক
বংটোও ভাল। ইয়াত এইবিলাক বস্তু নেপায়
নহয়। দামো পৰিছে ছাগৈ।

নবেশ্বৰ : অ' অ' দাম ? নাই, কিউবিকত ডেব-টকা।

উৰ্বশী : কিলোত ডেবটকা ? বৰ সস্তা দেখোন।

মাক : মই শুনিবোঁ কিলোত ডেবটকা।

নবেশ্বৰ : নহয় নহয় গোটে বাৰ অনা মান ছুটাত
ডেবটকা।

মাক : বাক তুমি খোৱাচোন, মই দেউতাকলৈ চাহ
পঠিয়াওঁ।

উৰ্বশী : আপুনি নোখোৱা দেখিলে দেউতাই আমাক
বাকিব। যদি হিচাপটো খেচেবা পাইছে,
ছাবৰ মাতি দিওঁ। ভাইটিও গ'ল ফুটবল লৈ—

নবেশ্বৰ : নাই নাই অসীমে যি পাৰে ময়ো সেই-
খিনি পাৰোঁ। বুজিছা উৰ্বশী, সেই প্ৰথম
দিনা যে তোমাক দেখিছিলোঁ সেই বাতি মই
শুবই নোৱাৰিলোঁ।

উৰ্বশী : ময়ো।

নবেশ্বৰ : তুমিও ?

উৰ্বশী : ই—মান দাঁতৰ বিষ, নতুনকৈ গজিছে।

নবেশ্বৰ : উ উ উ—‘উইজদমটুখ’ ?

[খবৰৰ শব্দ]

উৰ্বশী : দেউতা আহিছে—আপুনি খাওক, মই
ভামোল আনো।

দাস : হ'লনে বোপা হ'লনে ? চাহ খালানে ?
দিয়া মিস্ত্ৰিক লাগেই—এইবিলাক দেখোন
একো খোৱা নাই।

নবেশ্বৰ : খাইছোঁ খাইছোঁ, বহুত খালোঁ।

দাস : হিচাপটো খেচেবা পাইছা যদি কোৱা মই
মাষ্টৰক মতাওঁ—

নবেশ্বৰ : নাই নাই—অঙ্ক মই বৰ ভাল পাওঁ।

দাস : ঠিক কৈছা, মোকো তাকেহে লাগে। মই
উৰ্বশীক কওঁ—ল'ৰাটোকো কওঁ—অঙ্ক জনা
মানুহেই আচল—কাঠৰ হিচাপো এটা অঙ্কনে ?

নবেশ্বৰ : হয় হয়, কাঠৰ হিচাপনো কি ?

দাস : মিস্ত্ৰিয়ে মুখে মুখেই উলিয়াই—

নবেশ্বৰ : মুখে মুখেই পাৰি চকু আক বাকলিৰ
কাৰণেহে।

দাস : বাক বাক, হ'লেই তুমি পঠিয়াই দিবা মই
যাওঁ—

[খবৰৰ বোৱাৰ শব্দ]

উৰ্বশী : গ'লনে দেউতা ? কৈছো নহয়, দেউতাৰ-
পৰা আমাৰ উপায় নাই—দি দিয়ক কিবা
এটা কৰি—দেউতাই ভৰক এসোপা।

নবেশ্বৰ : হিঃ নাপায়—এয়া হৈছেই নহয়। তুমি
এটা কাম কৰা—মই হিচাপটো টুকি লৈছোঁ—
অসীমকো দেখুৱাম। মানে কনচাণ্ট্ কৰিম।
তুমি এই হিচাপটো দেউতাক দিয়াটো।

উৰ্বশী : আপুনি যাব তেনেহ'লে ?

নবেশ্বৰ : আকো আহিম—অসীমৰ তালৈ যাওঁ।

উৰ্বশী : আহিব কিন্তু ।

নৰেন্দ্ৰ : নিশ্চয়—নিশ্চয় ।

[বিৰতি]

[গাড়ী বখাৰ শব্দ—হৰ্ণ]

নৰেন্দ্ৰ : অসীম আহনে ? অসীম ?

অসীম : লাক ? আহ, আহ ।

নৰেন্দ্ৰ : ক'ত মৰিছিলি ?

অসীম : এই বজাৰ অলপ ।

নৰেন্দ্ৰ : [নামি কাৰ চাপি] হো—ল—এই সোপা ।

পানী এগিলাচ—আগতে ।

অসীম : পানী কলহতে আছে । লৈ খা । এইয়া

কি ? হৰচকোপ্ ?

নৰেন্দ্ৰ : [পানী বিত্তিত বাকি] হৰচকোপ্ ? মাই

দিয়াৰ ফ্ৰেণ্ড ! কাঠৰ তক্তাৰ হিচাপ ।

চাচোন হিচাপটো । এজোপা গছত ইমান

কাঠ থাকেনে ? তাকো এই ব্ৰহ্মকুপণৰ

ঘৰত ? উস কি কবাইচ-কাঠৰ চেম্পেল পিন্ধি

খটপ্, খটপ্, কি চেণ্ডেলিং । অহ পৰা

মানুহহে খাটি মানুহ—বাকীবিলাক নকল ।

অসীম : এইখন—এইখন তই কি হিচাপ কৰিলি ?

খালি.....খালি.....

নৰেন্দ্ৰ : কি হ'ল ? বহুত হ'লনেকি ? মই তুইবে

হৰণ কৰি দিছো নহয় ।

অসীম : খালি, খালি, খালি, বৰহমবধী, গোবিন্দ-

বল্লভক ভাল এই কামোৰ মাৰিলি ।

নৰেন্দ্ৰ : কামোৰ ? এ ? তই কামোৰ বুলি কৈছ ?

অসীম : মোৰ ছকুৰি কপৰ ঘাৰ শুজিলি ঐ

এইখন দেখোন বৰ্গফুট কৰিলি !

নৰেন্দ্ৰ : তক্তাৰে !

অসীম : নৰ্বনাথ টকা সিলেইনেকি ?

নৰেন্দ্ৰ : জানো দিব পায় । তই লবমাৰচোন

পাৰ যদি কিবা এটা কৰ । মইতো আক

সেইখন ঘৰত মুখ দেখুৱাব নোৱাৰোঁ ।

অসীম : [হো হোৱাই হাঁহি]—তুইবে হৰণ কৰিলি

কিয় ?

নৰেন্দ্ৰ : বহুত হোৱা যেন লাগিল । তই লবদে ।

অসীম, বধ লাগে । মই আক নমস্কাৰ, চিব

বিদায় ।

অসীম : ধেং এতিয়াও সাহিত্য ? কিয় উৰ্বশী ?

“হাঁহি উঠে সোঁ পাৰিজাত বন, তুমি মোত

হিয়া সঁপাতে” বুলি গাইছিলি নহয় ?

নৰেন্দ্ৰ : নহ'ল ভাই—উৰ্বশীক কবি—ভেওঁ যেন

মোক পাহৰি যায়—আক দাঁতৰ বিষহে ।

অসীম : দাঁতৰ বিষ ?

নৰেন্দ্ৰ : মানে উইজ্‌ডম্ টুথ ।

অসীম : তেন্তে উৰ্বশী বিদায় হৈয়ে থাকিল,

মিলন নহ'ল ?

নৰেন্দ্ৰ : কুপণ বুঢ়াই এই ভবনী নক্সতক জোঁৱাই

কৰিবনে ? নেভাৰ, নেভাৰ । তই আগতে

ছকুৰিৰ এতিয়া কেইকুৰি ধন বাহি কৰি দিছ

—তইহে আচল, আমি নকল ।

অসীম : (হো হোৱাই হাঁহে ।)

নৰেন্দ্ৰ : হাঁহিছ তই ?

অসীম : ধেং—হাঁহি উঠিছে—তোৰ কথাত ।

কিন্তু উৰ্বশীক কি বুলি কম ?

নৰেন্দ্ৰ : ক'বি

“প্ৰেম নিবেদন কৰণ আমাৰ

অক্ষমতাৰ লাজতে ।”

অসীম : আ, আ, কি ক'লি ?—অহ নোৱাৰাৰ

লাজতে ?

মৰাহাণী

ফণী তালুকদাৰ

অসমৰ এটা অতি পুৰণি কুটীৰ শিল্প হাতী-দাঁতৰ কাম। এই শিল্পক ব্যৱসায়িক ভেঁটিত লৈ পুৰণাত্মকৰূপে জীৱন নিৰ্বাহ কৰি আহিছে বৰপেটাৰ কীৰ্ত্তনঘৰৰ দাঁতিৰে এটা চুৰীৰ কেইবাবছৰমান যাবুহে। এই শিল্পহাতিৰ জীৱন, বৰপেটাৰ কীৰ্ত্তনঘৰক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ়ি উঠা কলা সংস্কৃতি আৰু জীৱন ব্যৱহাৰ ঐক্যমণ্ডিত ঐতিহ্যৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত। বৰপেটাৰ সাৰ্বজনিক জীৱনৰ পটভূমিত আৰু পৰিৱৰ্তিত সময়ৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত হাতী-দাঁতৰ শিল্পক জীয়াই ৰখাৰ সংগ্ৰামৰ কাহিনী।

চৰিত্ৰ :

সভাপতি

সম্পাদিকা

কমল

ৰাধা

নন্দ

মনো

মীনা

সীতা

মাক

হৰ্ষ

যাদৱ

ৰাঘৱ

বিলাস

অৰ্জুন

(বৰপেটাৰ স্থানীয় শিল্পীসকলেই এই নাটকৰ চৰিত্ৰসমূহ
অভিনয় কৰে। আঞ্চলিক বৈশিষ্ট্য বজাব কাৰণে পৰীক্ষা-
মূলকভাৱে নাটকত বৰপেটাৰ কথিত ভাষাকে ব্যৱহাৰ
কৰা হৈছিল।)

প্ৰথম প্ৰচাৰ : ১৯৭২

যোৰক.: আকাশবাণী, গুৱাহাটী : নিবেদন কৰা হৈছে বৰপেটাৰ হাতীদাঁত শিল্পৰ পটভূমিত বচিত এখন নাটক। বৰপেটাতেই স্থানীয় শিল্পীৰ দ্বাৰা অভিনীত কৰাই নাটখনিত আৱশ্যকীয় শব্দ আৰু সংগীতাংশ আকাশবাণীৰ গুৱাহাটী কেন্দ্ৰত সংযোগ কৰা হৈছে। বচনা আৰু প্ৰযোজনা—ফণী ভালুকদাৰৰ। নাটকৰ নাম মৰা হাতী।

[শ শ শ্ৰোতাৰ হাত চাপিবৰ শব্দ]

সভাপতি : সমবেত বাইজ, কথাতে কয় যে মৰা হাতীৰ লাখ টকা দাম। অসমৰ বৰপেটা অঞ্চলত হাতীদাঁতৰ সূক্ষ্ম কাম কৰা শিল্পী-সকলেও অভাৱ অনাটনৰ মাজত, বিৰূপ পৰিস্থিতি নেওচি কেনেদৰে মৰি মৰি জীয়াই থাকি অসমীয়া শিল্পৰ খ্যাতি যাউতিমুগীয়া কৰিছে, সেয়া আপোনালোকে জানে। আমাৰ অসমৰে গৌৰৱময় কথা যে ‘নন্দহুলাল’ৰ নিৰ্খুঁত কামৰ এই যুঁটিটোৰ বাবে বৰপেটাৰ ডেকাশিল্পী নন্দমোহনে সদৌ ভাৰত হস্তশিল্প প্ৰদৰ্শনীৰ প্ৰতিযোগিতাত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছে।

[শ শ লোকৰ হাত চাপৰি]

ডছপৰি নন্দমোহনৰ গুৰু শিল্পী বাধাকান্তই গঢ়া ‘গুৰুজনৰ আসনে’ এটি বিশেষ পুৰস্কাৰ পাইছে। এয়া আপোনালোকৰ সমুখত বৰপেটাৰ হাতীদাঁতৰ শ্ৰেষ্ঠ প্ৰবীণ শিল্পী বাধাকান্ত দাস।

[হাত চাপৰি]

সম্পাদিকা : ঘাঠি বছৰীয়া এই শিল্পী গৰাকীয়ে কিমান ত্যাগ স্বীকাৰ কৰি এই শিল্প জীয়াই ৰাখিছে, সেই কাহিনী শুনিলে আচৰিত নহৈ নোৱাৰি। ধৰ্মপ্ৰাণ বাধাকান্ত দাস বৰপেটাৰ কীৰ্ত্তন ঘৰ, সত্ৰ আৰু নিজৰ হাতৰ কাম লৈ আজিও বাস্তৱ। তেওঁৰ অপূৰ্ব সৃষ্টিৰ আঁৰৰ কাহিনী প্ৰাণস্পৰ্শী অথচ উৎসাহজনক।

[বহুতে ‘কণ্ঠক, কণ্ঠক আমি তনিব খোজোঁ’]

পটভূমি : বৰপেটাৰ কীৰ্ত্তন ঘৰৰ মঠৰ চোতাল। পুৱাৰ প্ৰসঙ্গৰ সামৰণি পৰিছে। এজন ছত্ৰজনকৈ ভকত ওলাই মঠৰ চোতালত কঠ পাৰি বহি কথা পাতিছে, কোনোৱে ঘৰলৈ গৈছে। কীৰ্ত্তন ঘৰৰ প্ৰসঙ্গত যোগ দিয়া ‘বাপুসকল’ আৰু ‘আইসকলে’ নিতৌ পুৱা মঠৰ চোতালত, জানৰ খটখটিত বহি সুখৰ ছুখৰ কথা পাতে, সাধাৰণ মানুহৰ দৰে ঘৰ-ঘৰোৱাহ, চাটী-চুবুৰীয়াৰ বিষয়ে শুন-কথা কু-কথা কোৱাকুই কৰে। এনে এচাম লোকৰ ভিতৰতে আমাৰ বাধাকান্তও এজন। বয়স পঞ্চাশৰ দাঁতি কাষৰত। মঠৰ চোতালত কথা পতাৰ লগতে তেওঁ কিন্তু হাতেৰে আন এটা কাম কৰি থাকে, সদায়। হাতীদাঁতৰ টুকুৰা, বেতি আৰু ধাৰ থকা কটাৰী এখন লগত লৈ আছে। তাৰে সৰু, ধুনীয়া, আপুৰুগীয়া কাম কৰে। তেওঁ জগন্নাথ পুৰী ভ্ৰমণ কৰি অহা আজি দহবছৰমানেই হয়। তেতিয়াই ক’বযাত এই হাতীদাঁতৰ কামৰ নিচাটো মগজুত সোমাল চাপে। লগৰ বাপুসকলে নানা কথা কয়, তথাপি তেওঁ সেয়া

নেৰে। তেওঁ কয় যে হাতীদাঁতৰ কলীয়া ঠাকুৰ-গোসাঁইৰ আসন এখন কৰি দিব পাবিলেহে তেওঁৰ মনে শান্তি পাব। কিন্তু হাতীদাঁত কুটি কুটি গুৰুৰ আসন! তাতে আকৌ বছৰটোৰ তিনিভাগ সময় বেপাৰৰ কাৰণে নাৱেৰে ঔত্তৰত থাকিব লাগে। এভাগ সময়ত ঘৰখন চোৱা, কুলত পঢ়া ল'ৰা-ছোৱালীহালৰ কথা আছেই। ঘৈণীয়েক থকা নথকা একেই, বেমাৰী। তথাপি বৰপেটাত থকা দিনকিটা পুৱা কীৰ্ত্তন ঘৰলৈ যাবই, প্ৰসঙ্গৰ পিছত মঠৰ চোতালত বহুতক বহিবই।

[কীৰ্ত্তন থকাৰ দামামাৰ শব্দ শুনা যায়]

কম্লে : কি এ বাধাকান্ত, তোৰ হাতীদাঁতৰ গুৰু আসন কেথেন হব ?

বাধা : হব একদিন।

কম্লে : তয়ো আৰো। দিনে পুৱাৰ প্ৰসঙ্গৰ পাছতে মঠৰ চোতালত বহি হাতীদাঁতৰ কামতে ব্যস্ত। তাতকৰি নাও এখনকে কাটলি আজি এক বছৰত বেপাৰতে লগাবা পাবলিহে।

বাধা : তামূল আছে নাকি এ কম্লে।

কম্লে : আছে ব। পুৰী জগন্নাথ ঘূৰি আহাৰ পেনে লাগছা নহয়। কিমান বছৰে হ'ল—

বাধা : দহ বছৰ, বহি লচুন।

কম্লে : ক'ত বইহবা পাৰা বাধা। এই ডাঙৰ আপিটুৰ আহুজৰ সময়। মাতি পঠাইছে। মায়েকে খেচ্খেচে থাকে।

বাধা : কি কৰ'বি কম্লে সংখাৰৰ ধৰ্মই সেনে—

কম্লে : হইদে, কইলা ঠাকুৰে আমাৰ কালেহে যুব তুলি নাচই।

বাধা : চববে কিবা নহয় কিবা আছেই।

কম্লে : স লো, বাধাকান্ত, চুপহে কম হ'ল নাকি ?

বাধা : তই এথেনো চবে খাবা পাৰা নাকি ?

মোৰ দাঁতকেইটা য়াৱালিয়ে ধৰ। চাওঁ

তোৰ চুৰিখন দি তামূলখনে চুকি লউ।

কম্লে : হাতত দেখুন এথেন চুৰি আছেই।

বাধা : বাপ্পাৰে কি কথা কৰা কম্লে। গুৰু আসন কাটি থকা চুৰিখনেদি খাৱা তামূল চুকিম ? পাপত ডুবি মৰিম দেখুন।

কম্লে : এই পাপ পাপ। পাপৰে দেখুন ৰাজ্য হ'ল। সেই কলা বেপাৰীক দেখছা ? ভায়েকক ঠগ্লাক, [হুচুচাই] সিকালে দণ্ডি মহাজনৰ লগ লাগি আকিঙৰ কাৰবাবো কৰে বলে— [ডাঙৰকৈ] পাছে, পাছে কি হৈছে, তাৰ চুন ছলিয়ে পলিয়ে, টাকাই পইচাই জয়জয় ময়ময়।

বাধা : হক্কে সিজন্যত পুণ্য কৰছিল।

কম্লে : থ বাধাকান্ত, তোৰ কথা। ঐ, সি জন্যত পুণ্য কৰ'লি, ইজন্যত চুব ডকাইত হৈ টাকা কৰ'বা স্তুবিধা পায়নাকি ?

বাধা : হ তোৰ চুৰিখন। কইলা ঠাকুৰে চব দেখি আছে বুজ্ছা কম্লে। চাইবি শেষত কি হয়।

কম্লে : সিটুও সঁচা। তথাপি দেহু মোকে চা—কি হ'ল, ডাঙাৰ আপিটু বিয়া দিলু, বাবে বাবে ছলি হয় আৰো মৰে। আজি এই পুৱাই তাইৰ নামতে তেল একপোৱা দিলু। কিন্তু পাপ মই কৰ'ছু ক তই জানাই। আৰো তোৰে কি হ'ল ? যন্তেটু জীয়াতে মৰা। আপাটু, কি নাম তাৰ ?

বাধা : মনো।

কম্লে : অ' মনো। কেইবাৰ ফেল মাৰ্লাক ? কৰ'বো কি সি ? কিতাপ কিনি দিছা

কেউখনে ? আৰো পৰেহু কেখনে ? তাত
বাক্সতে তাব দেহা কলা পৰি যাবা
ধৰ্ছে ।

বাধা : আপিটু সীতাই পাৰা হৈছে—বাক্সা—

কম্লে : হৈছে দে, মুখ টিপলি গাখীৰ ওলব ।
সিন্দনাৰ আপি—

বাধা : হ'লদে বাৰ তেৰ বহৰ । অ' কম্লে, বহ
পাছে তই এইবাব কিমান লাভ কবলি—

কম্লে : বেপাৰত ? এ চুব, চব চুব । তাইগাব
বেপাৰ বৰপেইটাই কববো ? কাক কুনি গলত
ছুৰি বহবা পাৰে, তাকেহে চাই থাকে ।

বাধা : এ সিটু আৰো কৰা লাগেনা ? পাছে
বৰপেইটা বুলি নহয় দে, অসমীয়া জাতিৰে
সিটু গুণ । সিখুস্তি নেদেখছা কাঞা—
মাবোৱালী, দেহোৱালী, বাঙালীয়ে চব বেপাৰ
হাত কৰি কেল্ছে ।

কম্লে : অ' হবা পাৰে দে । তইতো উজান ভাটি
চব মাৰ্ছা । যাৱাবছৰ উজানকো গেইছিলি
নহয় ?

বাধা : অ' হাতীৰ দাঁত বিচৰি কাজিবত্তাৰ কাষ
পাইছিলু ।

কম্লে : কায়ো মবে হাড়ে হাড়ে, কায়ো মবে
মাঙাহৰ ভাবে । আমি বেপাৰত ছপইচা পাৱাব
ভালতে বজালী ববনগৰ ঘূৰি ফুক । আক
বাধাকান্ত তই যা হাতীৰ দাঁত বিছৰিবা ।

বাধা : এ কম্লে, ভালকে যদি কৰবা পাৰা,
কুনবাৰিনা এই হাতীৰ দাঁতৰ কামেও হুটা
পইচা দিব ।

কম্লে : তোৰ আখনখনে কৰাতে দেখুন ইমান দিন
লাগিল ।

বাধা : নহয় কনি, জঁটততা, বালা, সিন্দুৰ টোকা
কৰি উজানত যাতা বহৰ ছয়কুৰি পাইছু ।

কম্লে : এহ হইনাকি ? তেনেহলিচুন বয়া নহয় ।

বাধা : পাছে কথা হ'ল দাঁত পাৱা টান । তাতে
বহি লাগি থকা মানুহো নাই । তাইটুতো
বিয়া পাগুলা । বোলু ব অলপ টাকা জমা
হক । ছলিটুকে কৈছিলু লিখ, নাই, মন নাই ।
পাছে তোৰ ভাতিজাটুবহে মন বেছি ।

কম্লে : নন্দৰ কথা কৈছা ? আমাৰ নন্দ ।

[হঠাৎ নন্দই হাত দিয়ে]

নন্দ : খুড়া, মাতছিলি ?

কম্লে : ঐ নাম কৰাতে কৰপেন ওল্লি এ ? পঢ়া-
গুনা নাই ? মঠৰ চতলোত তোৰ কি কাম ?

নন্দ : নহয়, মই সদায় আহ নহয় ।

কম্লে : কিয়, কিয় আইহুবি ? কেউলাৰ বাহাব দৈ
বকা চাউল খাবা আহা । বৰত খাবাব নাই ?
দেখছাহ না বাধা, এই মাউৰা ভাতিজাটুক লৈ,
মোৰ মৰণহে হৈছে ।

বাধা : কিয়লু কৰা সেনেকে ? মই হাতীদাঁতৰ কাম
কৰা সি চাই থাকে । সি বলে লিখবা খুজে ।

কম্লে : হৈছে হৈছে উল্টবো । পোববা নবে,
বেপাৰ কৰবা নবে, সি হাতীৰ দাঁতেদি মোক
বাক্সা কৰবো ।

নন্দ : মই যাউদে ?

কম্লে : হেই ব, ক'ক যাবি এখনে ?

নন্দ : মনো আছে—সেই তাত্তে ।

বাধা : বাওক দে ।

কম্লে : যা, খাবি আৰো ঘূৰবি, আৰ কি আছে ?

বাধা : কিয়লু গালি পাৰি থাকা ? হবো দেখুন ।
কিয়ানলু বয়হ হৈছে ?

কম্লে : এহ বিয়া কৰি দিলি হালিৰ বাপেক হ'ব ।

যোল্ল-মতৰ বছৰ হ'ল তথাপি এটা দাৰিদ্ৰ নাই ।

বাধা : হ'ব ভাল ডাঙৰ হলি ।

কম্লে : হ'ব হ'ব । বুজা গৈছে । যি মুলা বাবে,
তাৰ হুই পাততে চিন । মই যাউ দে, তোৰ
কথা বেলেগ ।

বাধা : যা—কালি মই বেপাৰক যাম । লগ নাপম
কেইদিনমেন । মনোকো লৈ যাম, বেপাৰ-
চেপাৰকে লিকক ।

কম্লে : আমাৰ বংশধৰকো নেনা কিয় ?

বাধা : নন্দক ?

কম্লে : অ'—

বাধা : নিবা পাক । আমাৰ মনোবো বৰ লগ ।
যাবা দিয়া যদি, কালি পুৱাই অলে আইহ'বা
দিবি । মৰা নদীৰ ঘাটত—বামপ্ৰসাদ উকিলৰ
সিখিনিড ।

কম্লে : চাউচোন ।

মনো : [হোঁচি আহি] খুৰা, যাবা দিবি নন্দক ।
বৰ ভাল হ'ব ।

কম্লে : ব' ভাবি চাউ । সি বা কি ভাবে—ভাবে
নাকি বেপাৰত লগোৱা বলি । আৰো আমাৰ
হাটীৰ মান্হে বা কি কয় ?

নন্দ : [হুৰপৰা] কি ক'ব ? মই যাম । হাটীৰ
মান্হে কিবা মোক খুৱে থাকিব না । মই
বেপাৰো লিকিম, বাধা খুৰাৰ হাটীৰ দাঁতৰ
কামো লিখবা পাবিম ।

কম্লে : হই নাকি ? অ' ভাবি চাউ বহ । বাধা
যাউ দে । গোহ'লা ভোক লগ ধৰি ক'ম
—কি কক । পাছে বেপাৰৰ পেন ঘূৰ্বি
কেখন ?

বাধা : কীৰ্ত্তনৰ সময়ত, নাওখেলা বলি মৰ'বা পাৰে
নহয় আহন ।

কম্লে : নন্দ—আহ যাবি নাকি ?

নন্দ : পাছত যাম ।

কম্লে : অ' হ'ব দে ।

মনো : নন্দ নায ?

নন্দ : তই যা । মই অলপ চাউ—খুৰাই আখন কাটা ।
[খুত খুত শব্দ]

নন্দ : খুৰা, সঁচাই মোক নিবি ?

বাধা : অ'—তই আহাই নাকি ? অ' ক'ক যাবি ?

নন্দ : বেপাৰক—মনোৰ লগত ।

বাধা : অ' কম্লে যাবা দিলি যাবি । পাছে
দোতাৰাটু লবি, তই বলে ভাল গাইবা পাৰা
—মনোই কৈছিল ।

নন্দ : মোক হাটীৰ দাঁতৰ কাম লিখবি খুৰা ?

বাধা : লিখউ বলিডো লিখবা নৰি । লিখ'বাৰ
আগ্ৰহ থাক'বা লাগব । চাই থাক'বি আৰো
নিজেও অলপ-চলপকে কিবা কাটি থাক'বি ।

নন্দ : হাটীৰ দাঁত ক'ত পাম ?

বাধা : সেয়েডো হৈছে কথা । আগে চৰকাৰে
দিছিল অলপ-চলপ । পাছে আচামৰ বাহিৰৰ
বেপাৰী গেলাখেনে বেছি দাম দি লৈ যায় ।
চুৰ-ভাবি কৰি কিমান দিন চলবি ?

নন্দ : হলিও খুৰা, হাতৰ বিজ্ঞা ঘূঁৱে বাখবাই
লাগবো । বৰপেটাৰো নাম দেচুন । আচামৰ
কডো নাজ্‌নে, একলা তুহাৰ বৰডে হে জানা ।

বাধা : মনোৰ মন নাই সিমেন । মায়েকে কয়
পঢ়'বা লাগে । পঢ়েহু কেখন । নীতাই
ভাতকেইট । থাক'বা পাৰে বলিহে । তাক
ইবাৰ লগত নিবা খুজ্‌হু ।

নন্দ : [হুঁসিয়া] ছুইখা হৈ জখাই পাপ ।

বাধা : বেত্‌ ছলি মাসুহ তুহন এনেকেন ছখ কবলি
হ'বনা । যা লিখম যা । কমলেক কৈ অলবি ।
বেপাৰক য়াৱাতে সময়ো পাম । ছয়োকৈ হাতীৰ
দাঁতৰ ফণি-চনি কাটবা লিখম যা । যা এখেন,
মমোই একলাই বয়া পাব ।

নন্দ : যাউ খুৰা, তই ইমান ভাল । মোক লিখবি,
মই বেপাৰক যাম । খুৰাক কৈ যামেই ।
[চিঞৰি] মনো, মনো—এই ক'ক গেলিএ ।

মনো : [দূৰবপবা] গা ধুইছু—খটখটিত । আহ ।

নন্দ : খুৰা যাউ । গেইছু ব ।

[খুত খুত শব্দৰ লগতে বাধাকান্তই গুণগুণাই
গায়—‘এ হৰি মোকে দয়া নাচাৰিবা, মই বৰ
পাপেৰ পাপী ।’ এই সুবৰ গুণগুণনিৰ পিছত
দোতাৰাৰ লগত একে গীতটি স্পষ্টভাৱে গাইছে
নন্দই । ডাৰ টনা শব্দ । পানীৰ কলকলনি ।
ধনিৰে বুজাব বৰপেটাৰ বেপাৰী নাও এখনে
যেন মাট এৰিছে—সুদূৰ অঞ্চললৈ । ক্ৰমে গীতৰ
সুৰ আঁতৰি যায় । নৈৰ পাৰত দুজনী ছোৱালীয়ে
কথা পাতিছে । এজনী সীতা, দেউতাক ককায়েক
বেপাৰলৈ যোৱা চাইছিল । হাতত কুললৈ যোৱা
কিতাপ । লগত বান্ধবী মীনা । তাইৰ দেউতাক
পুলিচৰ এছ আই । বৰপেটাৰপৰা কেইমাইলমান
দূৰৰ গাঁও এখনত ঘৰ । মীনাইত পুলিচ কোৱাৰ্টাৰত
থাকে ।]

মীনা : সীতা, এখেন ঘৰত তই আৰো মায়ে ?

সীতা : আছে, বাদব খুৰা —

মীনা : তেওঁ বলে ঘৰত নাথাকে এ ।

সীতা : মীনা, তাৰ কাৰণেতো পিতাই এই বুঢ়া
ঘৰমতো বেপাৰক হাব লগা হৈছে ।

মীনা : তেওঁ নাথই কিয় ?

সীতা : কয়, সমান সমান ভাগ । তাক পঢ়োৱা
নাই যেখন, বিয়া পাতি দিবা লাগবো বলে
পিতাই ।

মীনা : একো নকৰে নাকি ?

সীতা : কৰে মন গেলি । হাতীৰ দাঁতৰ কাম পিতাই
অলপ লিখাইছিল । ফণি-চনি কিবা কৰি, বেচে
আৰো । দোকানে বাজাৰে ঘূৰি ফুৰে ।

মীনা : আমাৰ পিতাই কৈছিল গান বলে বৰ
ভাল গায় ।

সীতা : অ সিধিনিযে আৰো । ভকতপাৰাত
বৈঠকীৰ দল খুলছে । বিয়াত বৈঠকী মাৰে ।
গাজা খায় । কেইখনমান সক নিমুকা আক
একবাতি চাহ হালিয়ে বলে তাৰ হএ ।

মীনা : হক দে, তথাপি এটা বিজ্ঞা দেখুন । গান
জানাটু ডাঙাৰ কথা ।

সীতা : সিগলাখেন ধনী মানুহৰ চখ ।

মীনা : এহ্, ধনী হালিয়ে হবো না, মনৰ কথা ।
বুল, আমাৰ তাত বহু । আই নাৰিকলৰ লাক
কৰ্ছে—খাবি আহ ।

সীতা : পলম হ'ব ।

মীনা : আৰো এটা বস্তু দেইখম আহ । আমাৰ
দাদাই কলিকাতাত ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়ে যে —
বিলাছ দাদা—

সীতা : কি হ'ল ?

মীনা : কেইখনমেন ছবি পঠাইছে । চাইবি আহ,
কি ঠউগা, চিনেমাৰ ছবি । তাৰ ফটোও
পঠাইছে, যি চখীন পোছক পিছি উঠে ।
আহ—

সীতা : বল [হাঁহি তনা যায়] নাচ খেলছে চা —

আপা হালি কেইটাই। লাজে নাই। [হাঁহি
আঁতৰি যায়]।

[দোতাৰাৰ শব্দ। নৈৰ শব্দ। দাঁড়ৰ শব্দ]

বাধা : নন্দ, মনো ক'ত ? সি কি কৰছে ?

নন্দ : হৈব তলত, সি সিন্দূৰৰ টেমটুৰ গাত ফুল
কাটছে।

বাধা : হক দে ডেও, হুই তিন মাহতে যে হাতীৰ
দাঁতৰ কামত মন বহিল।

নন্দ : নহয় খুৰা। বৰপেটাত থাকিলি — বাজাবক
যায়া, সনলুৰ দোকনত কচুবী খায়া, অহোৰ
চন্দেচ, বাতি বস্তি পুৰা, বগলা দইলে মাৰা,
পোল খেলা — ইণ্ডলাখনতে সময় যায়। ইয়াত
কি কৰিম ? বৰ ভাল হ'ল দে আহি। কি
ক মনো ?

মনো : [হৈব ভিতৰবপৰা] অ, আৰো খটখটিত
সাধুৰা, নাও বাৰা। বৰি [ওলাই আহি]
এটা কথা নহয় নন্দ গুৰুজনৰ ভিখি পাবাৰ
হ'ল। পানীও আছে। নাও খেলাতো হবই।

বাধা : সুমল না মূবত নাওখেলা ? খালি নাও,
নাও।

মনো : কিয় যাবাবাৰ সৰ্ধেবাৰীৰ নাওৰ লগত
কেনুকে চেহৰ বাইচাত ছাতৰ গুৰিত হচ
কৰি আগটু অইলে দিছিলু।

নন্দ : মনি বেপাৰীহে নাও খেলাৰ মানুহ।

বাধা : অতো, সিবাৰ ঘাটি বাপেকে দিলাক
কুঠৰেদি ইমান ঠুগা নাও খেন কালি।

নন্দ : যাবাবাৰ জিতিহে এবলাক।

মনো : কাইনেল পালি আমিও চাইলুহে একবাৰ।
পাছে হব কি ? আগতিৰ বেণ্টাই গুৰি বৰে।
বেত্, পিহ্লা খাইছ পৰবা লাগেনা।

তথাপি একজলেৰ আগহে হৈছে মনি বেপাৰীৰ
নাও।

বাধা : এ বাপ, মনি বেপাৰী ধনী মানুহ। ধনী
মানাগৰ মানুহৰ লগত জেদ কৰি কোত পাৰ
পাবি ?

মনো : ইঃ পিতাবো কথা। চা নন্দ, খেলা-খুলাত
ধনী হুইখা কি আছে এ। লাগবো দেহাত
শক্তি আৰু মনৰ বল।

বাধা : হহ্ [হুনিয়া] মনৰ বল ঠিকেই আছে
বাপা, পাছে কি হবো ? মায়েৰ বেমাৰ,
যাদব খুৰেৰ মতিগতি আৰু তই, সীতা ছয়ো
নাবালক দেচুন। একলাই চান্দুলিবি কিমেন ?
মনো : চাএ নন্দ, পিতাই কয় মই বলে নাবালক।
তোৰ মোৰ একেদিনাই জন্ম হোৱা নাছিল ?
কমলে খুৰাই কৈছিল যে এখেনতো সত্বে
বহৰ হ'ল।

নন্দ : হালিও মনো বাপেক মায়েকৰ মনত ছলি
ছলিয়েই। আমাৰ আই মৰবাবু কিমান
দিন হ'ল ? লাজেই লাগিছিল লগত লৈহে
বাগাব দৈই। পাছে কি হব, গেল গুচি।
পিতাও নাই, কমলে খুৰাইতো বিয়া-বাক
নকৰালাকে।

বাধা : ঐ তুহন দেখুন একেবাৰে সংখাবৰ ডাঙাৰ
কথা আৰম্ভ কৰ্ণি। তাংখু একছিলিমকে
লগো।

মনো : পিতা বৰপেটাক ঘূৰ্ণি কুনদিন ? কীৰ্ত্তান
আহেই চুন। নাওখেলা —

বাধা : মনত আছে ব। আজি বাতি হাতীৰ দাঁত
একটুকুৰা এটা মানুহে দিয়াৰ কথা। কালি
পুৱাই বাম। চাকীলখাৱাইদি তিনিদিনক

পামেই । নাওখেলা হব কীর্তানতাই — আৰো
সাতদিন আছে ।

মনো : খেলাৰ দিনা পালিয়েতো নহব, অভ্যাস
কৰবা লাগবোতো ।

নন্দ : ধুব খুৰা । হকাটু নাপলু ।

বাধা : হব দে ছিলিমটুকে দি ।

মনো : [গুণগুণাই] অ' নেঠা নেঠা কৰে তাই,

মনো আৰু নন্দই : অ' নেঠা আনি দিলু মই —

[ক্ৰহ ফেদ' নাওখেলাৰ গীত বচ কঠত আনন্দ
উত্তেজনাৰ মাজত :—‘অ’ মোৰ মলুৱাক কোনে
মাৰিলা হাল্ল অ’ হৰি ’ পৃষ্ঠভূমিত বাৰি মাজে
মাজে তলৰ সংলাপৰ টুকুৰাবোৰ আনি ক্ৰমে
পৰিবেশ এটাৰ সৃষ্টি কৰিব । শেষত ‘বাগে
হৰি নিলাক সীতাটি এহে’ আদিবপৰা এটা ককণ
সূৰেৰে ক্ৰন্দন ধ্বনিলৈ দৃষ্ট বাগৰি যাব ।]

মীনা : সীতা, নাওখেলা নাচ ? আমাৰ নাওত
আহ ।

সীতা : নহয় মীনা, পিতা আহা নাই । মনো-
দাদাও ।

মীনা : [হুট হাঁহিৰে] আৰু নন্দ কুমাবো, ও
সেইকাৰণে মন মৰা । আচল কথা ।

সীতা : বচুন, মনটু বচা লাগি আছে । আই
উচলিছে আছে । মনো দাদাইতো নাও খেলা
বলি পাগল । কিয়বে আহি নাপলাক ?

মীনা : পাছে বাৰি ক'ক ?

সীতা : কমলে খুবাক বিচ'বিছ ।
[নাওখেলাৰ গীত]

সীতা : কমলে খুৰা, আই বব অস্থিৰ হৈছে ।
পিতা, মনোদাদা নাই আহা ।

কমলে : তাকেতো ভাবছু । মাউৰা নন্দটুও

নাইল । পিতেতো মোক কৈ গৈছিল
কীর্তানত আইহবই ।

সীতা : খুৰা, কিবা হ'ল ? কইলাঠাকুৰে কি
কৰলাক । [খোকাখুকি]

কমলে : নহয় যা, একো হোৱা নাই । তাই যা ।

মায়েক কৰি, মই বিচাৰ-খোচাৰ কৰি চাউ ।

কিবা কাৰণোত আইহবা নবলি খবৰ পঠবা
পাৰে ।

সীতা : খুৰা, [কান্দে]

কমলে : আই অ' নাকান্দি যা—

[নাওখেলাৰ গীত ওপৰলৈ উঠে, যেনিবা প্রতি-
যোগিতা আগবাঢ়িছে ।]

কমলে : [চিঞৰি] ঐ ছৰু, ছৰু—

ছৰু : [দূৰবপৰা চিঞৰি] কি এ কমলে কা—

কমলে : তাই বেপাৰৰ পেন কেধেন আইহলি ।

ছৰু : পৰ'ছি দিনা ।

কমলে : বাধাকান্তৰ নারও পাইছিলি নাকি ?

ছৰু : অহা নাই নাকি ? সিতো মোতকে
তিনিদিন আগতে নাও এৰছিল ।

[গীত ওপৰলৈ উঠে]

সীতা : আই, কমলে খুবাক কৈছু ।

মাক : [কেকাই] কি কলাক ?

সীতা : ঘাটক গৈছে । কিবা খবৰ পায়নাকি ?

মাক : [কেকাই] কবা নক দে । আৰোবা
কাপালত কি আছে ? মনোতো নাওখেলা
এবা হলি নহয় । উঠ'বাও নবা হলু । এই
বাপেকটুও হৈছে, কিয় তাক নিবা লাগে ।
নিহা আন তাৰ নাওখেলাত এটা চখ আছে ।
সিতো বুঢ়া হোৱা নাই । খালি হাতীৰ দাঁত
আৰো বেপাৰ ।

সীতা : আই অ' তই বেছি কথা নকৰি।
আইহ'ব্, নহয়।

মাক : একে হৈছা। বাপেক পুতেক জীয়েকে
মোক মাৰি নেকেল কিয় ? তুহাৰ ভাব হৈছা
নহয়। কইলাঠাকুৰ মোক মাৰি নেনে কিয় ?

সীতা : আই, তই বৰিচুন। মই খবৰ লৈ আহ।
| নাওখেলব গীত।

যাদব : সীতা—

সীতা : ওহ, যাদব খুৰা—

যাদব : ক'ত যা একলাই একলাই ?

সীতা : মৰানদীৰ পাৰক।

যাদব : নাওখেলা চাবি ? কি চাইবি ? আমাৰ
মনোকে নেদেখলু। গুচি আইহ'লু।

সীতা : খুৰা, অলপ বিচ'ক আহ। আই অস্থিৰ
হৈছে।

যাদব : অস্থিৰ হবই। ক'ত বিচ'ৰি পাবি ?

সীতা : [চমক খাই] খুৰা—

যাদব : | নিজকে। যা, বিচ'ৰি যা। মই গাফা
খাউ, মই বৈঠকী কক, মদ খাউ, মই কি
জাহু ? কিন্তু আজি যেন কিবা এটা হৈছে।
কইলাঠাকুৰ, বাধা দাদাক লৈ আহ, আৰো
মনোক -

সীতা : খুৰা [ভাঙি পৰে]

যাদব : নাই, নাই, ভেনেকৈ ভাঙি নপৰ'বি।
হাঁইহ'ব, শত্ৰুকই হাঁইহ'ব। মোৰ যেনেকে
চৰে টাহে, যাদবভাঙুৰা, যাদব মদাহী, যাদব
একো নাই। অ' একো নাই, একো নাই।

সীতা : [বিড়িলাই] পিতা—মনোদাদা—

[নাওখেলব গীত চৰম পৰ্যায়ত। আনন্দত খেল
গাইছে :—

‘কি চাই আছিলি ভায়াটি এহে
বাৰণে হৰি মিলাক সীতাটি এহে
হা হা হা.....’

লগে লগে ‘হা হা হা ধনিবে বুকুৰুটা কান্দোন
— বাধাকান্তৰ। সীতাৰ উচুপনি’। নন্দৰ এঘাৰ
হুৰাৰ অক্ষুট ধনি। সীতাৰ মাকৰ গোঁ গোৱনি।]

বাধা : হা হা হা [কান্দোন]

কমলে : বাধা চাউ নাকান্দ'বি।

বাধা : হা হা হা কমলে মই নাকান্দু, মই হাঁহিম,
বাধাকান্তই হাতীদাঁতেদি গুৰুজনাব আখন
কৰি দিছে, সি নাহাঁহি কুনি হাঁইহ'ব ? মঠৰ
চতলত সদায় পুৱা পুৱা প্ৰসঙ্গ কৰি উঠি
হাতীৰ দাঁত কুটি কুটি মই আখন কৰ'ছ।
নন্দই চাই চাই শিখ'ছে। সিঁও একদিন
কইলাঠাকুৰৰ মূৰ্তি কাটি ওইলব। আৰো মনো
—মনোই [ফেৰুবি] নাও খেলবা আইহ'ছে।

কমলে : বাধা, তই সেনে কৰ'লি, মায়েকে কি
কৰবো ?

বাধা : মায়েকে একো নকৰে। দেখা নাই,
কেলকেলকে চাই আছে। কান্দা নাই, কথা
কৰা নাই। মাত বন্ধ হৈ গৈছে।

যাদব : নাযাব নাযাব ? মইতো ভাঙুৰা, মদাহী,
জাতিকুল নামানো মাহুৰ। কিয় কমলেকা দাদাই
বোক কিয় চিকিৎসা কৰ'বা মৰ'লাক ? কিয়
মনোক বেপাৰক নিষা লাগ'ছিল ? আৰো
নিজে নাটৰ মনোক কিয় হাতীৰ দাঁত আনবা
পঠে দিছিল ? জগলত বাৰ সাপ থাক'বই,
সি নিজে কিয় মাৰা মৰ'লাক ?

বাধা : যাদব, কুবো মোক জন্মাই দি কুবো। কিয়
মই নেখল ? মনোকে মনোকে কিয় পঠিছ ?

যাদব : কিয় নপঠবি, তোৰ গুৰুৰ আখন কাটাত
পলম হব। কমলেকা, মইতো জুৱাবী, ভাঙুৰা,
মদাহী।

কমলে : যাদব, যা এখেন এনেখেন নকৰবি।
দাদেৰ কথা অলপ ভাবচুন। আৰো ব'য়েক
নাচ কিয় ?

যাদব : দাদাৰ কথা দাদাই ভাবক। আৰো বোক
কি চামে ? সেই মেলা চকুছটা মেলাই থাকিব ;
দিনে বাতি, কইলাঠাকুৰৰ চখুৰ দৰে মেলা
থাকিব, মনো নাহাক লগিন।

বাধা : যাদব, সাপে খাই মনোক মাৰ্জাক, আৰ
ক'ত সি আইহ্‌ব।

যাদব : আইহ্‌বাই লাগবো। মনো ক'ত যাব ?
ধনন্তৰী অ'জা আনিম। ভেল ভাহে দিম,
বিহুবিহুৰ দোহাই—মনো মোৰ বাচ্‌বা লাগব
[কান্দি ভাঙি পৰে] মনোক মই বাচম, ধনন্তৰী
—ধনন্তৰী—

কমলে : এ পাগলাৰ দৰে ক'ত গেল দাউৰি।

বাধা : যাবা দি, সি তাক কম ভাল পাইছিল। চব
যাব, চব যাব [নাওখেলৰ গীতৰ টুকুৰা—“মোৰে
বলুৱাক কোনে মাৰিলা হয় অ' হৰি।” নাওখেলৰ
পৰা সত্ৰৰ জনতালে। হুই এবাৰ কথা শুনা যায় —
‘ইচ বেচেবা, বৰ হুখ লাগে দে।’]

সম্পাদিকা : হুবহুৰ আগৰ সেই দিনটোৰ কথা
সকলোৱে পাহৰিছিল। কিন্তু পাহৰিব পৰা
নাই। বাধাই বেপাৰ বাদ দিলে। বৈশীয়েক
হুবহুৰ আগৰ সেই দিনটোৰপৰা বাক্‌হীম,
কথা-বক্তা নাই, খুৱাই দিলে খাত, বিহুনাচে
পৌৰ-পেচাৰ কৰে। সীতাই আলপৈচান ধৰে।

বাধাই হবত বহি হাতীদাতৰ কিবা কৰিব
খোজে, নোৱাৰে। অকলে বহি থাকে জুপুকা
মাৰি। তাতেই শুই পৰে। নন্দই কিছু
কামতে বহি হাতীদাতৰ বিবিধ বস্তু কৰে,
বজাবত দিয়ে, বাধাকান্তৰ আগৰ ঘৰটোতে
থাকে। কমলে মৰাৰ পাহত সি বাধাৰ ঘৰত
থাকে। সীতাই ভাত বান্ধে। যাদব বাতি
ঘৰত নাথাকে। কিন্তু সীতাক চাই যায়
এবাৰ। সীতাক ফুললৈ পঠিয়াই দিনটো
বোৱেকক আলপৈচান ধৰি, সীতা আহিলে
শুচি যায়। কাকো নামাতে, একো নাখায়।
যাদব থাকিলে বাধা সেই ঘৰত নোসোমায়,
যুৰ তুলি তালৈ চাব নোৱাৰে। কেতিয়াবা
মন গলে যাদবে নন্দৰ দোতাৰাটো লৈ
বোৱেকক গীত গাই শুনায়।

[সত্ৰৰ জনতাৰ শব্দ নাইকিয়া হয়]

যাদবৰ গীত : ‘বাতি পুৱাইলবে, এহে

কুকুৰাই পাবে বান্ধ

বালাতে বাগৰি কান্দে

হুটি বাঘৰ ছাত্ৰ—এহে

বাতি পুৱাইলবে—।’

বাধব : যাদব আহানাকি ? অ' যাদব ?

যাদব : কুনিএ ? বাধব নাকি ? ব গেইছু। তাতে
থাক। আমাৰ আউহ্‌নাৰ জাতি যাৰা
পাবে।

বাধব : যাদব, আজি তৰুতলাৰ দলক গান
গাইবা মাত্ৰা আইহ্‌ছিল, সবতোমক। বোলু
অবলিন্ধই কলাক—যাদবক পুৰি আহ। সি
মেগলি বৰনাম হ'ব—বৰপেটা বানৰ বৰনাম।

যাদব : বৰপেটাৰ বৰনাম হ'ব। দিম কিয় ? যাম।

পাছে তুহন ভাবছা খানৰ বদনামৰ কথা।
বানভচুন স্মৰাই নেদে তুহাক ?

বাঘৰ : হব দে, কইলাঠাকুৰেতো নেদাকে থাকা
নাই। জীশংকৰ গুৱৰেও কৰা নাই, এখেত
আজিকালিৰ বাপুলকলেহে নেদে। কুনুবাদিনা
ভগবানৰ অৱতাৰ হ'ব, তেখেততো—

যাদব : মহই, অৱতাৰে নকৰে। নিজে কৰবা লাগব।
ভাত নিজে নাখলি, কুনি খুৱে দিব এ ? নিজৰ
'হক' নিজে আদায় কৰবা জানবা লাগবো।

বাঘৰ : পাছে কি কম বাইজক ?

যাদব : কবি যাম। পাছে সীতাৰ সুল খতি হব
নহয়। ববিবাবেহে যাম। পাছে গেলিয়ে
নহব। আখৰা লাগবো, আজিবপেনী

বাঘৰ : গধূলী আইহুৱা পাববি নহয়। আইহুবি।

যাদব : অ পাবিম। নাযম কিয় এ ? যাদবতো
বকধৰ্মী নহয়। চুৱা, চুৱা কবি মানুহক ঘিণা
কৰা দলভ মই নাই। ময়ো নাখও নহয়
ভাউহনাৰ হাতে। যাদব ভাঙুৱা, যাদব মদাহী
—তাৰ কিহৰ জাতি-বিজাতি—[পুনৰ দোতাৰা
বজাই সুৰ ধৰি গায়—]

'বালাতে বাগবি কাদে ছটি বাঘৰ ছাল'
[লগে লগে ওলা যায়—তবলাত ধুব কোৰে ছটি
বাৰিছে আৰু 'বাহ বাহ' যাদব ওস্তাদ' বুলি
কেইজনমানে চিঁৱৰি উঠিছে। হাৰমনিয়ামৰ কৰ্কশ
সুৰত যাদবে গাইছে, অগুৰিলাকে যাকে যাকে
ধৰিছে—]

অ' বাধা যায় যদুনাৰ পাব
কাষত কলচী হাতত বালা
কাৰ বীহী শুনি মন মাতোৱালা

মাতোৱালা ॥

[তবলাৰ সাত হাঁহিব খলকৰ দাকত বৃদ্ধ সন্ধানি।
সম্পূৰ্ণ নীবৰতা]

। বেতিৰ শব্দ বুত বুত শব্দ ।

সীতা : দাদা, ভাত ঠাণ্ডা হ'ল।

নন্দ : সীতা, এই হ'ল, হাতী দাঁতটু অলপ
কাটমেলা। খোব সাবধানে কাটবা লাগা
হৈছে।

সীতা : ইবাৰ কি কক বুলি ভাবছা ?

নন্দ : ঠিক কৰা নাই।

সীতা : এটা কাম নকৰাহু কিয় ? সেই কলেণ্ডাৰ-
খনত যে আছে আঠকাটি থাকা কুক
হাতত লাক, তেনেকৈ হাতীদাঁতৰ কৰ্বা
পাৰাচুন।

নন্দ : [চাই] লাকৰা গোপাল।

সীতা : নন্দ ছলাল !

নন্দ : পাৰি।

সীতা : কৰাচুন। অলপ ডাঙাবকৈ কৰবা। বৰ-
পেটাৰ নাম কৰাকে।

নন্দ : খুৰাক সুধি চাবা লাগব। তেওঁ দেইখে
দিলিছে পাৰিম।

সীতা : পিতাক মই কম। কৰ্বাই লাগব।

নন্দ : হব দে। [আক বুত বুত শব্দ]

সীতা : চাউ আহা, আৰ কেবী নকৰবা।

নন্দ : ব' ব' হাতত টানুছা কিয় ? যাউ নহয় ?

সীতা : পিতাই বৈ আছে। লেমটু লৈ লেলু।

নন্দ : এঃ হইনাকি ? পিতাই কিয় খাৱা নাই।
ব' ব'।

সীতা : লেমটু লুয়ে লেলুচুম। ইহ ভয় লাগুছে।

নন্দ : চাউ মোৰ গাত ধব। আহ—

সীতা : দাদা—এটা কথা ওলাচুন।

নন্দ : আন্ধাৰত নহয়, বুল—সিহবত কথা পাতিম।
আহ আহ—

[জিলিব বাত। দূৰত শিৱাল আৰু কুকুৰৰ বাত।
ক্ৰমে যেন বাতি পুৱাই আহিছে। বাধাকান্তই
পুৱাৰ গীত একাকি গাইছে। শালিকা আৰু কাউৰীৰ
বাত]।

বাধা : 'তেজৰে কমলাপতি পৰভাত নিন্দ
তেবী চান্দ মুখপেখু উঠৰে গোবিন্দ —'

সীতা : পিতা, আজিৰ পেনে লাকুৱা গোপাল
কৰাব লাগব। নন্দ ছলল।

বাধা : কৰিম। মোৰ গুৰু আসন হ'ল। তাত
বহিহুৱা লাকুৱা গোপাল লাগব। চা আই,
তই আৰম্ভ কৰি দিবি। বুল। এনে এটা
মূৰ্তি কাটি অইলম যাতে আচামত বৰপেটাৰ
নাম হৈ যায়।

সীতা : নন্দ দাদা শুনছা। পিতাই মত দিছে।

নন্দ : কিন্তু খুৰা, দাঁতহে কমি গৈছে। অৰ্জাৰ
কনি-জঁটতাঙা চাবিজৰা, খাৰু ভিনজৰা, হ'ল।
পকেট কনি—৪ খেন, সিদ্দুবৰ টেমা ছটা।
গুৰু আসন এখেনৰো অৰ্জাৰ আইহুহে +
আউনীআটিৰ ফালৰ।

বাধা : কি কক ? দৰ্খান্ত দিছিল। জানকী
উকিলৰ তাকে কালি গেলু, কলাক খবৰ
কৰ'বো।

সীতা : পিতা যা পৰসকল সময় হৈছে।

বাধা : অ' যাউদে। নন্দ তই একবাৰ যাহুন
জানকী উকিলক কৰি। আৰো সেই যাদব
ভাঙুৱাকো পুখৰিচুন কথাত পাৱ নাকি।
আগতে সিও জানছিল হুই-এক টুকুৰা।

সীতা : কিয় পিতা, যাদব খুৰাই বসে পহিলতে

ভোক গুৰু আসন কৰা হাতী দাঁতটু মানাহৰ
কাষৰপেন আনি দিছিল।

বাধা : তাৰ কথা কি কৰি ? পাগলাৰ গোৰখে
আনন্দ। কীৰ্ত্তানঘৰত পৰহৰ বিলৱা লৈ
কলুতা-কেওতৰ মাজত কাইজা লাগা দেখি,
আৰো সকলো জাতিৰ মানুহক কীৰ্ত্তান ঘৰত
সুমৰা নেদা দেখি তাৰ বলে আখন-চাখন
কৰাব চখ চেহ হৈছে।

নন্দ : পিতা যাউ।

বাধা : সীতা, নন্দই কিবা খালাকনা ?

সীতা : নাই খাৱা একো।

নন্দ : উকিলৰ তাৰূপে আহি খাম। যাউ—

বাধা : যা [পদ] কইলাঠাকুৰ, মনোতো গেলেই।
নন্দকে বেটাৰ দৰে পালছু। সীতা, তাৰ
খাৱা-চাৱাত মন দিবি। মৰবাৰ পৰত কমলে
বৰকে কৈ গৈছে। মায়েক কিবা দিলি ?

সীতা : কালিৰপে কেকে আছে। নন্দ দাদা কাষতে
বহি আছিল। এখেনহে অলপ দুমুতি গৈছে।

বাধা : যাউদে। জয় গুৰু শংকৰ মাধব।

। পুৱাৰ প্ৰসঙ্গ ধনি শুনা যায়।

যাদব : ঐ নন্দ, পুৱাই পুৱাই ক'ক যা। তয়ো
পৰহন্ত লাগলিনাকি ?

নন্দ : নহয়, জানকী উকিলৰ তাকে যাউএ যাদব
খুৰা। আজি ইমান পুৱাই ?

যাদব : বাতিৰে শেষ হৱো নাই এ নন্দ। গটে
বাতি বৈঠকী। এখেন চুলুপিটু অলপ মেৰামত
কৰবা যাউ বজাবৰ কালে। সবভোগক মাত্ৰে
আমাৰ ভকতপাৰাৰ দলৰ গান। বৰপেটাৰ
নাম বাধবা লাগবো।

নন্দ : বুল খুৰা, সিকালেদিৱে যাউ।

যাদৱ : পাছে বৌৰ কেনে খবৰ ? কেইদিন বাচিব
আবো ?

নন্দ : একে । কালি গটে বাতি কষ্ট পাইছে ।
পুৱাহে অলপ জিৰাইছে ।

যাদৱ : পাব, গটে বাতি কষ্ট পাব । অখুব
লগত থাকিলি কষ্ট নাপব ? আমাৰ বাতি ক'ত
আছে এ ? বাতি ডাউহনাৰ, যাৰ টাকা
পইচাৰ ভাবনা নাই, তিবি হালিক ভাল খুওৱা
শিকুৱা পাবে, ভাল ডাক্তৰ দেখিব পাবে ।
ভোৰ, মোৰ সেই ভকতপাৰাৰ গানৰ দলৰ
মানুহমাখাৰ ক'ত বাতি আছে ? ঘুমুটি মাৰবো
কেনেকে ? দিন, জীৱন-ভৰ খাটনিৰ দিন ।

নন্দ : যাদৱ খুৱা, হাতীৰ দাঁত নহ হৈছে । কাম
বহুত পাইছু । কিন্তু—

যাদৱ : কিয় আমাৰ ঘৰ-পাহুৱা, কীৰ্ত্তান ঘৰ—
বেপাৰ আৰু হাতৰ কামৰ বাহাজুৰী দেখুৱা
বৰডেকাক ক । না সি বিচৰি যাবা নৰে ?
কুকুৰে মনোক মাৰ্ছে যেনেকে, ইবাৰ তোকো
নন্দ—

নন্দ : যাদৱ খুৱা, তেনেকে নকৰি । আবো সীতাই
কৈছে লাক খাই থাকা কুকুৰ গোঁসাইৰ মূৰ্ত্তি
হাতী দাঁতৰ,—ডাঙাৰকে কাটি কংগ্ৰেছৰ
কিবা হ'ব বলে পাণ্ডু-ডাঙে পঠবা লাগে ।
আহা বহুৰ হ'ব বলে ।

যাদৱ : অ সীতাই কৈছে ? অ লাগেতো — বৰ-
পেটাৰ হাতীৰদাঁতৰ কামৰ নাম হ'ব । আবো
লাকুৱা গোপাল কুকুৰ সত্ৰৰ মাজত বন্ধ কৰি
বাখাৰ দলত মই নাই । সীতাই ঠিক কৈছে,
লাকুৱা গোপাল কৰি একবাৰ বৰপেটাৰ বাহি-
ৰতো বৰপেটাৰ নাম কৰ্বা লাগবো, তাৰ

পাহুত—সক সক গোপাল কৰি ঘৰে ঘৰে,
জাতি বিজাতি বিচাৰ নকৰি বিলবা লাগবো ।

নন্দ : যাদৱ খুৱা, উই কীৰ্ত্তান ঘৰক নায কিয় ?

যাদৱ : কিয় যাম ? মোৰ লগৰ চবকে কিয়
ভিতাৰত যাবা নেদৰ ? আহন মানুহ নহয় ?
জাতিৰ ডাঙাৰ সক কি এ ? হাতৰ কাম একুটা
কৰি খালি সক হয় নাকি ? সিখুস্তি কীৰ্ত্তান
ঘৰৰ খাপনাৰ কইলাঠাকুৰে দিনে বাতি চখু
মেলি ফেলফেলকে চাই থাকে — কি হ'ল
বলি, বোয়ে দিনে বাতি চখু মেলি চুপচাপ
আমাৰ ঘৰৰ কাৰ্য চাই থাকাব দৰে । আবে
নন্দ চা, গুৰুজনা শংকৰে কোৱা নাছিল ?
'কুকুৰ চণ্ডাল গৰ্দভৰো আত্মা বাম' —

নন্দ : যাদৱ খুৱা, সঁচাই দে —

যাদৱ : সঁচাই মানে ? আলবত্ সঁচা । মই কলি
হাঁহি উৰে দেই । যাদৱ ভাঙুৱা, যাদৱ মদাহী,
যাদৱ জুৱাৰী । ঐ বলু গুৰুজনাই খাপি যাৱা
সত্ৰৰ তেওঁৰ মত বদলৱাতকে ভাঙ খাই, মদ
খাই, জুৱা খেলা কি বয়া ? যাদৱ ভাঙুৱা,
যাদৱ মদাহী । হাইটাৰ মেলত দণ্ডে দিবা
পাবে, কিয় ছুইখা দৰিদ্ৰক টাকা দি সহায়
কৰবা নৰে, কামাৱক লুহা, শূতৰক কৰত,
আমাক হাতীদাঁত কিনা পইচা বাবে দিবা
নৰে । ও শূতবেছি লৈ চউবাক টাকা দিয়া
মাহাজন হলি বহুত পাবি । পাব মজা
একদিন—

নন্দ : যাদৱ খুৱা, মই ঘাট, উকিলৰ ঘৰ পালু ।

যাদৱ : অ যা । নন্দ গুন, উকিলে ক'ত পাব
হাতীৰ দাঁত ? কালি বৈঠকীত অৰ্জুনে কৈছিল
মঠৰ গুৰিৰ একপাল হাতীৰ দাঁতৰ আৰু তাৰ

লগৰ এটাৰ মন্ত বুদ্ধ হৈছিল। পাছে বুঢ়া
হৰ্ণাৰ হাতীটুক খেদি অন্য এটা হৰ্ণাৰ হৈছে।
ইটু গুণ্ডা হৈ বেকীৰ পাবেদি আহি ঘৰ ছুৱাৰ
ভাঙি ফুৰছে। কৰেটৰ মানুহে বিচৰি পায়
নাই।

নন্দ : 'পাছে কি হ'ব?'

যাদব : কি হ'ব? শুন, তই আমাৰ লগত যাবি
আজি গানৰ পাৰ্টিত? ওঁ, ক'ত যাবা দিব?
যাদব ভাঙুৱা, যাদব মদাহীৰ লগত। যা—
এটা কাম কৰবি কালি গান শেষ কৰি চবকে
পঠে দিম। মই, অৰ্জুন আইঠাবাৰীত থাকিম।
যদি পাক, তাতে মানুহ জোগাব কৰি, গুণ্ডা-
হাতীটোৰ পাছ লম।

নন্দ : মাৰ'বি কেনেকৈ!

যাদব : শুন, মৰবই বুলে। তাৰ গাত বহুত জখম
হৈছে। মৰা বলিয়ে এবি গেইছিল লগবটুই।
পালটু গুচি গেইছে। গুণ্ডা হ'লে হ'ব কি?
মৰবাৰ সময়ত।

নন্দ : কেথেন বা মৰে, কোত মৰে? আৰো
কৰেট গাৰ্ড।

যাদব : তোক কিয় সিগলান? দাঁতটুহে লাগে।
মৰাহাতীৰ খবৰ কুনি ৰাখে?

নন্দ : ময়ো যাম দে, হাতীৰ দাঁতটু ঠিকমতে কাটবা
লাগে—

যাদব : হাঃ হাঃ হাঃ তই শিখবি মোক? হক দে
যাদব ভাঙুৱা, যাদব মদাহী। আইহুৱা দেই
যদি, আইহুৱি। নাইহলিও দাঁতছটা সীতাক
দিম। যাউদে পলম হয়। কাটা হুদ লৈতো
বৰপেটাৰ বদনাম কৰবা নৰি।

[কটা ঢোলত চাপৰ বাধি ৰাখি—গাই ৰাধা...

'অ' ৰাধা য়াৰ যমুনাৰ পাৰ।' 'মিমদ উইখ'
ভাওনাৰ প্ৰবেশৰ গত। ভাওনাৰ বচন। শ্ৰোতাৰ
মনত ভাওনা চলি থকাৰ আভাস। আঁতৰত
যেন মীনা, ইঞ্জিনিয়াৰ ককায়েক বিলাস আৰু
সীতাই কথা পাতিছে]

মীনা : সীতা মইয়ে কৈছিল বিলাস দাদা,
ইঞ্জিনিয়াৰিং পঢ়ি আছে। দাদা, মোৰ লগত
পঢ়ে, সীতা।

বিলাস : ওহ্, হইনাকি? মীনা তোৰ বন্ধু সচায়
খউগা।

মীনা : দাদাটুয়ে কি? সীতা বয়া না পাবি। ই
পাগলা।

বিলাস : হাঃ হাঃ হাঃ পাগলা? আচ্ছা, সঁচা কথা
কলি পাগলা হয়।

মীনা : হৈছে হৈছে। এথেন যাত্ৰা চা। চাহেব হবা
নালগে।

বিলাস : ধেত্, ইহপা মাক্কাতা বৃগৰ যাত্ৰাও চাবা
পাবিনা। আমাৰ কলিকাতাত কি খউগা
খিয়েটাৰ আৰু চিনেমা। ছবি ন পঠাইছিলু?

সীতা : মীনা মই আইসকলৰ লগত বহুদে। জেঠী
আহনো আইহুছে।

বিলাস : তাৰ মানে তুমি সীতা—যাত্ৰা শেষ কৰি
যাবা?

সীতা : আমাৰ ভাল লাগে। পূৰ ঠাইৰ মানুহতো।

বিলাস : নহয়, সিটু ঠিক কথা নহয়। সক ঠাই,
ডাঙাৰ ঠাই কি? আজিকালি যত্ৰৰ বৃগ,
চিনেমাৰ বৃগ। তই কি ক মীনা?

মীনা : সেইবলি, চিনেমা হবাৰ আগতে কি
আছিল? যত্ৰৰ লগতে মানুহবোৰো বুদ্ধি
লাগবো। সীতাৰ পিতেকে আৰু নন্দদ্বায়েই

হাতেদি যি শুল্কৰ হাতীৰ দাঁতৰ কণি-জটভাঙা,
গুৰু আসন কৰে, যন্তাই কৰকচুন।

বিলাস : মীনা, তোৰো মনটো ঠেক হৈ আছে দে।
জানা, যেনে হাতৰ কামত কৰি বহুত বেছি
শুল্কৰ জিনিছ মেছিনত দিনে কিমান ওলটাই ?
আৰো হাতেদি খুতখুতকে এটা মূৰ্তি কৰাতে
একমাহ লাগে। আজিৰ দিনত সময় নষ্ট কৰা
ঠিক নহয় বুইজ্জা মীনা।

সীতা : কিন্তু পিতাই কৈছে যে মান্হে নিজৰ
হাতেদি বস্তু এটা কৰি যি আনন্দ পায়, সিটু
যন্তাই কৰি দিলি ক'ত পাব ?

মীনা : অতো। আমি এখেন বৈহাগৰ দহমিতয়ে
গামছা-ভেলচ বুই তুহাক দেউ, আমাৰ কম ভাল
লাগে ? মাঘৰ দহমিত আই পিঠা লাক কৰি যে
দেই, কিয় দোকনৰ পিঠে কিনিওতো খাব
পাৰি ?

বিলাস : তুহাক নৰি দেখছু। পাছে মীনা-সীতা
তুহান হাইকুল শেষ কৰবা অলইছা যদিও, বৰ
ঠেকমনৰ হৈ আছাদে। মই যাউ, যাত্ৰা-চাত্ৰা
চাবা নক।

মীনা : মই থাকিম সীতাৰ লগত।

সীতা : যাবি কেনেকে বাতি ?

মীনা : কিয় বাতি জুপুৰৰ যাত্ৰাত ? পুৱা যাম ছয়ো ?

বিলাস : বাপ্ৰে বাতি পুৱে দিবি। ঠিক আছে
থাক। মই যাউ। অ — পৰহিদিনা মানাহৰ
শিকনিকত সীতাকে লগত লবি।

মীনা : লমডো। মই ব'ত সীতাও ত'ত।

বিলাস : [হাঁহি] এক আশ এক টিকট ?

মীনা : পাছে আমি ঠেকমনৰ মান্হে পাবিমবা
শিকনিকত বাবা ? মই মীনা ?

বিলাস : এই মীনা তোৰ বহু দেখছু তোৰ দৰেই।

মীনা : হবডো। যা এখেন। বাম বাগৰৰ যুৰু
আবন্ত হৈছে, চাউ। আহ সীতা। [যুৰুৰ
বোল খোলত বাজে]

[যুৰুৰ বোলৰ লগত মিহলাই দিব, এটা ওতা
হাতীৰ চিঞৰ, গছ ভাঙি পৰা শব্দ, বৰভঙা শব্দ,
কেবাকনো মাগুৰৰ চিঞৰ]

‘হেই হেই’ [যাদব]

‘জুইব মহলা’ [বান্ধব]

‘হেই হেই’ [বচ কৰ্ত]

[হাতীৰ চিঞৰি]

নন্দ : পিতাক নকৰি আচল কথাটু।

সীতা : মোৰ ভয় লাগছে।

নন্দ : কিয় ?

সীতা : এই বাতি, একলাই যাবা, যদি—

নন্দ : খেত্ কি হ'ব ? যাদব খুৰা, বাধব, অৰ্জুন
আহন—চ'ব ঠিক কৰি থ'ব। মই পুৱাই
আইঠাবাৰীৰ চৌমাথাত বৈ থাকলি হ'ব।

সীতা : নহয়, গুণাহাতী। তাতে মনোদাদাৰ—

নন্দ : হক দে, সীতা মোৰদৰে মাগুৰ মবলুইবা

সীতা : [উছপি] মোৰ কি হ'ব ?

নন্দ : চাউ, ভৰিত ধৰ্ছা কিয় ? উঠ। চাউ, অ'
ইচ্ কান্দছা কিয় ? চখুৰ পানী মই মুছি দিছু,
নাকান্ধবি।

সীতা : [কেহুৰে]

নন্দ : সীতা—

সীতা : হ'

নন্দ : তই নোক

সীতা : অ' ভাৰ পোই

নন্দ : সীতা। কান্দছা কিয় ? সীতা : কান্দছা

সীতা : আইব কাষতে হালামাই চাখেনত টুপ্‌নি
গেইছে।

নন্দ : সীতা

সীতা : ও

নন্দ : মই নমক সীতা। ভোব কাৰণে মই বাচি
থাকিম।

[সংগীত সেতু]

নন্দ : সীতা উঠ, যা। মই হাতীদাঁত লৈ আহিম।
তই ক'ৱা লাকৱা গোপাল, নন্দহুলাল কাটি
অইলবা নালাগবো ?

সীতা : উ।

নন্দ : পিতেক কবি, হাতীদাঁতৰ খবৰ পাই, গেইছে।
বাক্সৰত কুন্‌বাই আনছে বলি কবি।

সীতা : সোনকালে আইহবা।

নন্দ : আহিম সীতা।

সীতা : এটা কথা। মই মীনাৰ লগত পিকনিকত
যাম নাকি ?

নন্দ : যাবি। ইচ্‌, সেৱা কৰলি কিয় ? যাউ দে।

[হাতীৰ চিঞৰ]

‘হেই হেই’ জুই ধব’

‘বাদব, খোব অচৰক নাযবি।’

‘বাঘৰ তই ঠিন বাজেদি’

। কেবাটিনৰ টিন কোবোৱা শব্দ। হাতীৰ চিঞৰ
গছ বাগবা শব্দ। খোলত হুহৰ বোল।

বিলাস : [কীপচলাই] হো হো হো মীনা, ভোব
বহু সীতাও আধুনিক হ'ল। পিকনিক খাবা
আইহুছে কীপত। বাঙৰী আখো বাঙৰীৰ
বীপাতিৰ লগত মানোহৰ জংলত—

সীতা : আধুনিক পোছাক কৰা আবে। বিলাসিনি

বৰা ভাবি এবাকে আধুনিক বলে নাকি বিলাস
দাদা ?

মীনা : কি দাদা, উত্তৰ নেদা কিয় ?

বিলাস : কৈছুৱে নহয় মীনা, তই যেনে ভোব বহুও
ভেনে। পাছে কথা কাটলিয়তো নহবো, চকু-
মেলি বাহিৰৰ জগতৰ ফালে চাইবা লাগবো।

সীতা : যুক্তি লাগবোতো ? আধুনিক মানে
আমাৰ নিজবখিনি আৰু বাহিৰৰ ভালেখিনি
মিলে লোৱাহে ভাল বলি আমি মহানগৰ
নেদুখা বিলাকে ভাবু, কি কৰা মীনা ?

মীনা : অতো। দাদাইতো কয় হাতৰ কাম একো
থাকবা নালাগে। চব মেচিনে কৰি দিবা লাগে।

সীতা : মানুহ গুচি দেখুন আমি ভেথেন গাহ
একুদেলহে হবা লাগব।

বিলাস : বাপ্‌ৰে, সমানে চলছে ছয়োৰো মুখ।

মই একলাই [হঠাৎ ব্ৰেক মাৰি] অই মীনা—

সেইফালে জংঘলৰ মাজেদি ছটামান মানুহে
দাউৰ্ছে। কিবা অলইছে নাকি ?

সীতা : ইমান ভয়না নগৰৰ মানুহৰ ?

বিলাস : ভয় কিহৰ—বাঘ হলিও জীপ তুলি মাৰি
দিম।

বাদব : অই কুনি, গাড়ী যুৰো, যুৰো। পাগলা
হাতা—

সীতা : বাদব খুবা দেখুন—

বাদব : কুনি।

সীতা : সীতা—

বাদব : সীতা, তই। খুবা খুবা, গাড়ী, ঘৰুৱা
খুজুহা [কীপ টাৰ্ট বৈ যুবে]।

সীতা : বাদব খুবা, তই উঠ গাবীত, পৰাট—

বাদব : খুহৰ যা। মই বাদবক এপি কেনেকৈ বাদ।

অজু'নো আছে।

—বাঘব

—অজু'ন

টিন কুবো—নন্দ [টিনকোবোরা শব্দ] [হাতীব শব্দ]

সীতা : নন্দ দাদা—

বিলাস : আমি যাউ [জীপ শব্দ]

মীনা : বচুন দাদা,

বিলাস : পাগল হৈছা নাকি ?

সীতা : মই নাযউ—

মীনা : সীতা নামলি কিয় জীপব পেন ?

বিলাস : আহ কি মুছকিল ? এথেন দেখছ মীনা,
তোব বাহুবীর কাবণে চববে প্রাণ যাব। বুল—
[জীপ চলে]

যাদব : [চিঞবি] নন্দ—

সীতা তই নেগলি ?

বাঘব : [চিঞবি] যাদব, হাতীটু পবি গেইছে।
[হাতীব চিঞব, গোঙনি]

অজু'ন : হাতীটু মবিল, আহ যাদব [দুববপবা]

যাদব : সীতা, তই ইয়াতে থাক। ঐ জীপরালা
বাবু, ব ভয় নাই, হাতী মবছে। সীতাকো লৈ
যা।

মীনা : [দুববপবা] সীতা, গেইছু ব। জীপ ঘুবইছে।
[জীপ আহি পায়]

যাদব : তুহন যা।

সীতা : নন্দ দাদা—

যাদব : আছে, [চিঞবি] নন্দ—

মীনা : সীতা, কান্দছ কিয় ?

সীতা : [কান্দি] মীনা, নন্দ দাদা—

মীনা : দাদা, অলপ ব, সীতাই নন্দ দাদাব খবব
পায়া নাই।

যাদব : [চিঞবি] নন্দ।

[সংগীতেবে দৌবা ভাব, তাব পিছত উলমাবল, আক
নন্দব ফোপনি]

যাদব : নন্দ, ইকি তেজ !

নন্দ : [ফোপাই] খুবা, কাটছু, ছয়োটা দাঁত কাটছু।

আহ লো—

বাঘব : নন্দ—[ওচব পায়]

অজু'ন : নন্দব ভবিত তেজ।

যাদব : নন্দ, নন্দ—

নন্দ : খুবা, এই ল, এটা। আবো ইটু [কবতেবে
কটা শব্দ]

[সংগীতেবে এটা উত্কর্ষাব পরিস্থিতি]

খুবা লো—

যাদব : কিন্তু তই ?

নন্দ : বাঘব, ধব, অলপ ধব অজু'ন।

যাদব : তোব ভবি ভাঙিল—

নন্দ : হাতীটুই ভাঙা ডাল একদেল পবিল—আহ—

যাদব : তই, তই কিয় ইমান আগত গেইছিলি ?
মই—মই কি কম দাদাক ?

নন্দ : ভাল হৈ যাব। ধব অজু'ন, বাঘব।

যাদব : ব। সীতা—

সীতা : [দুববপবা] যাদব খুবা—

যাদব : জীপ আনবাণি ইয়াকে— নন্দব ভবি ভাঙছে।
[জীপ শব্দ]

সীতা : নন্দ দাদা।

নন্দ : সীতা, ভাল হৈ যাব। তর নকববি। চা—
হাতীটুব দাঁত ছটা চা, কিমান ডাঙাব, তোব
লাকরা গোপাল — বহুত কবিস।

সীতা : ভবি — খেন।

নন্দ : বহি বহি কবি থাকিস।

যাদব : মনে মনে থাক, চুপৰ, বহি বহি সি হাতীৰ
দাঁতৰ লাকৰা গোপাল কৰ্ব। উঠ, ব, লাহে
লাহে। সি বাধা দাদাৰ লগত গুৰু আসন
কৰব ? চাউ, উঠ, যা—

মীনা : আপ্নালোকো উঠক।

নন্দ : অহ্, সীতা অলপ ধৰ। ঠিক আছে। উঠ—
বাঘৰ দাদা, অজু'ন দাদা—

যাদব : উঠ, উঠ, তুহন নহলি নন্দক নাপলুই হই।
আবো তুহন কৰে তুহন সক জাতিব—
তুহনহে আচল মাহুহ।

সীতা : আহক যাদব খুৰা।

যাদব : মই, মই কি যাম ? সেইটু মৰা হাতী।
আক ময়ো এটা মৰা হাতী। মই নায়উ, মই
কি কৰ্লু ? ঠিকেই কয় মান্হে যাদব মদাহী,
জুৱাবী, ভাঙুৰা, মই নন্দৰ ভৰি ভাঙ্লু, সীতাক
কন্দলু — মই মৰা হাতীটুৰ লগতে পৰি থাকিম।

নন্দ : যাদব খুৰা।

বাঘৰ : যাদব, তই সেইবলি আমাক ভকতপাবাব
অজু'ন অববিল্ল, তোৰ গানৰ দলক আবো
বৰপেটা খানক বাদ দিবি ? আহ।

যাদব : [কান্দি দিয়ে] বাঘৰ, [হকহকাই]

বাঘৰ : চাউ উঠ। তই কান্দলি আমি কি কৰিম ?
আমাৰ হৈ একাষাৰ মাত্ৰ কুনি ? চাউ উঠ।

নন্দ : মোৰ মূৰটো যাদব খুৰাৰ কলাতে ল —

যাদব : নন্দ [ফেকুৰি উঠে। জীপ চলাব শব্দই পৰি-
বেশ মলনি কৰে]

[সভাৰ জনতা : “ইস কিম্বে হুখ লগা কথা।”]

সম্পাদিকা : সেই ঘটনাৰ কেইমাহমানৰ ভিতৰত
বাধাকান্ত আক নন্দৰ চেষ্টাত এটা নন্দ ছল্লালৰ
সক মূৰ্তি আক এই ডাঙৰ মূৰ্তিটোৱে গঢ় ল'লে।

বাধাকান্তৰ গুৰু আসনৰ চাহিদা অসম জুৰি
হ'ল। এয়া মূল সভাৰ সভাপতিয়ে মাটি বহৰীয়া
বাধাকান্তৰ হাততে নন্দই পোৱা সোণ খটোৱা
শিল্প আক প্ৰমাণ-পত্ৰ দিছে।

কিন্তু সিদিনা গছ পৰি ভৰি ভঙা নন্দ
চিৰদিনলৈ পছু হৈ গ'ল। ওচৰত তাৰ সীতা
সদায় থাকে। হাতীদাঁত আক যন্ত্ৰপাতিৰ
যোগান দিয়ে আক শিল্পী নন্দকান্তই সৃষ্টি কৰি
যায়। এয়া সভাপতিয়ে আগবঢ়াইছে জীৱন
পণ কৰা শিল্পীলৈ ভাৱতৰ শ্ৰেষ্ঠ কলাকাৰ
পুৰস্কাৰ।

[জনতাৰ হাত চাপৰি। হাত চাপৰিবপৰা
হোলী খেলাৰ চৌল, হাত চাপৰিলৈ কপাত্তবিত
দৃশ্য।]

বাধাকান্ত : নন্দ, তই বৰপেটাৰ নাম বাখলি,
মহাপুৰুষৰ সত্ৰৰ নাম বাখলি। সভাৰ মান্হে
তোৰ কথা শুনি কিমান হুখ কৰ্ছিল, কিন্তু
তোৰ কাম দেখি কিমান যে বাখনিছে। সীতা,
মায় ব'ত ? চাই শুখ পাব। যাদব তই আছা ?
সীতা : আই, চা, এইখনে সোণাখটোৱা শিল্প
নন্দছল্লালক কৰি এও পাইছে। আবো গুৰু
আসন কৰি পিতাই — আই —

যাদব : ওহ গুৰুজনা আছে, আছে, সীতা চা,
বোৰ চকুটো আজিহে জাপ খাইছে। চখুইদি
পানী অলইছে।

সীতা : আই।

যাদব : বোয়ে আজিহে শান্তি পাইছে। পুতেকে
জীৱন দিছে হাতীদাঁতৰ কাৰণে। দাদা, তই
এটা চেষ্টাতে লাগি আছা, গুৰু আসন, হাতী-
দাঁতৰ কাম আবো বৰপেটা খানৰ নাম। কম

আনন্দৰ কথা। আজি শুকতপাবাত কি কৃতি।

ভাহনোতো একে খানবে শিচ।

বাধা : যাদব, তোক মিছায়ে পাগলা বলু, আমিহে
পাগলা।

যাদব : বেত বেত, বোঁ শুন দাদাই কয় কি। মই
কি কবছু ? অ' পাছে ইবাৰ ময়ো হাতীদাতৰ
কাম কৰিম। আমি চুইতাই আক নন্দইহে
জাহু। বৰপেটাৰ নাম হ'ব। তোৰ নাম হ'ব।
আবো বহুতক লিখবা লাগব। নহলি এই বিত্তা
একদিন শেষ হৈ নাযব ?

বাধা : যাদব। [কান্দি কান্দি ভাঙি পৰে] আজি
যদি মনো থাকিল হই।

যাদব : দাদা, নাকান্দিবি। মনোই চব দেখি আছে।
শুনি আছে। আজি হাঁহাৰ দিন। আজি
কাকুৰা। নন্দজলালৰ গাত চবে কাকু দিছে।

দেউলৰ ভিতৰৰ পেন বাস্তাত গৌসাই ওলইছে।
বাস্তাৰ ধূলাত পৰি থাকি জাতি বিজাতি সকল
চবে কাকু খেলছে। সীতা, নন্দৰ মুখত কাকু
সানি দি, মই দাদাৰ মুখত দিছু আক বোবো।
খালি তোৰ মোৰ নহয়, আজি বৰপেটাৰ চববে
হাঁহিৰ দিন। বাইজৰ বঙৰ দিন।

‘অ আবে হো

লালা হো... ..

কাকু খেলাই নন্দলাল— —’

[হোলী গীতৰ আৰু ঢোলৰ মুছনা ওপৰলৈ উঠে।
যাদবৰ মুখৰপৰা কাচি যেন বতৰনে, বৰপেটাৰ সমূহ
ভকতে একমুখে আনন্দত মাতোৱালা হৈ গায় হোলী
গীত... .. ‘আবে হো লালা... ..’ ইত্যাদি। ক্ৰমে
হোলীৰ আনন্দৰ পৰিবেশ সৃষ্টি কৰি গীত যায় পৃষ্ঠ-
ভুমিলৈ। ঘোষকৰ কণ্ঠৰ স্পষ্ট হৈ উঠে]

ঘৰত কোন আছে

দুৰ্গেশ্বৰ বৰঠাকুৰ

সগৰত নিঃস্বাৰিত পৰিয়ালৰ মানুহৰ কাৰণে ভাড়াৰ বিচৰা আৰু বিচাৰি পালেও সেই
ঘৰত মানান অসুবিধাৰ মাজত বাস কৰা অতি ভৰিল সময়। এনে সময়ত দুকল
হোৱা এখন হতাশাৰ কাহিনী।

চবিত্ত :

অঘৰী

লক্ষী

বসন্ত

কেজনমান মানুহ

বসন্ত : ঘৰত কোন আছে ?

ব্যক্তি : কোনো নাই।

বসন্ত : কেলেই আপুনি ?

ব্যক্তি : অ' মই।

বসন্ত : তেনেহ'লে আপুনিয়োই

ব্যক্তি : মই কি ?

অঘৰী : হেৰি। খং কৰিছে কেলেই ? ঘৰত কোন
আছে বুলি মানুহে নোসোধেনেকি ?

ব্যক্তি : সোধে।

অঘৰী : তেন্তে ?

ব্যক্তি : সোধাটো বেছি হৈছে। মই বিবস্ত হৈছো।

বসন্ত : তেন্তে ভাৰাঘৰ বাথিব নালাগে। 'টুলেট'টো
উঠাই দিয়ক।

ব্যক্তি : এইটো মোৰ ভাৰাঘৰ বুলি আপোনা-
লোকক কোনে ক'লে ? সময় নাই অসময় নাই
'ঘৰত কোন আছে' ? আপোনালোকে জানে
এই ঘৰটোৰ কাৰণে আজি এমাহে মই কবিতা
এটা লিখো লিখো বুলি লিখিব পৰা নাই।
কলম ললেই 'ঘৰত কোন আছে' ? ল'ৰা-
ছোৱালীয়ে পুৱা-গধূলি কিতাপ এখন মেলিব
নোৱৰা হ'ল। 'ভাইটি, এই ঘৰটো
ভোমালোকৰ নেকি ?' মই কি এইটো
ভাৰাঘৰৰ এনুকোৱাৰি অকিচ খুলি বহি
আছোনেকি ?

অঘৰী : আমি আকৌ ভাবিছিলো

ব্যক্তি : ভুল ভাবিছিল।

বসন্ত : তেনেহ'লে আপুনি ঘৰটোৰ বিষয়ে একো
নাজানে ?

ব্যক্তি : জানো।

বসন্ত : খোৰতে গৃহস্থৰ নাম, ভাৰা কিমান আৰু
ঘৰৰ ছাবি কাৰ হাতত থাকে, সেই বিষয়ে
কোৱাত আপোনাৰ আপত্তি আছেনেকি
বাক ?

ব্যক্তি : নাই। ঘৰটোৰ বিষয়ে মই আৰু বহুত
কিবাকিবি ক'ব পাৰো। কিন্তু এটা চৰ্ত আছে।

অঘৰী : যেনে ?

ব্যক্তি : ঘৰটো আপোনালোকে লবতো ?

বসন্ত : দাম দৰ মিলিলে নিশ্চয় লম।

ব্যক্তি : আপোনালোকে ক'ববাত কাম কৰে ?

অঘৰী : হয়।

ব্যক্তি : দৰমহা কিমান পায় ?

বসন্ত : কিয় সুধিলে ?

ব্যক্তি : সেইটো জানিলে মই হয়তো আপোনা-
লোকক বেছি কথা নকলেও হব।

বসন্ত : তাৰ মানে হিচাপ কৰি চাব যে আমি
পোৱা দৰমহাবে ঘৰ লব পাৰিমনে নোৱাৰিম।
কিন্তু আপুনি কওকচোন, এই গুৱাহাটী চহৰত
৩০০ টকা দৰমহা পোৱা মানুহটোৱে জানো
১৫০ টকা ঘৰ ভাৰা দি থকা নাই ? আপুনি
থকাটো বোধকৰো আপোনাৰ নিজৰ ঘৰ।

ব্যক্তি : মোৰ দেউতাৰ দিনৰে ঘৰ।

বসন্ত : তেনেহ'লে আপুনি এই বিষয়ে আৰু কথা
নোকোৱাই ভালনেকি ?

ব্যক্তি : মইতো ঘৰত কোন আছে বুলি কাকো
চিঞাৰি ফুৰা নাই। আপোনালোকেহে মোক
মাত্তি আনিছে।

অমৰী : জনক। আপুনি ২৬ টকা কিলোত বো
মাহ বজাবৰপৰা কিনে নে নিকিনে বাক ?

ব্যক্তি : কিনো। নিকিনি উপায় কি ?

অমৰী : কেতিয়াবা বেপাৰীয়ে আপোনাক সোধে
বাক আপুনি দৰমহা কিমান পায় বুলি ?

ব্যক্তি : মোসোধে। কিয় শুধিব ?

অমৰী : তেনেহ'লে আপুনি আমাক দৰমহা কিমান
পায় বুলি শুধিব। দৰমহাৰ আধা ঘৰভাৰা দি
ইয়াত চখ্ কৰিবলৈ অহা নাই।

[বিবতি]

বসন্ত : কবিতা লিখিব পৰা নাই মানুহৰ কাৰণে।
এইটো মেজাজেৰে তোমাৰ চৈধ্য পুৰুষতো
কবিতা লিখা নহব বুইছ। বাপেকে সাজি থৈ
যোৱা ঘৰটোত সোমাই তাৰ ফুটনিটো
দেখিলিনে ? আমি যেন মানুহেই নহয়। এটা
কাম কৰো দে।

অমৰী : কি ?

বসন্ত : ইয়াক সদায় বাতি দহমান বজাত এবাৰ
এবাৰ চিঞৰো দে—‘ঘৰত কোন আছে’ বুলি
হুৱাব নোখোলালৈকে বাপেকে ঢকিয়াই
থাকিম হুৱাবত।

অমৰী : ধ্যেত।

বসন্ত : কি ধ্যেত অ' ? এইবোৰ মানুহক এনেকৈয়ে
লিঙ্গ দিব লাগে। অভ্যস্ত চব। বল, বাতিপুৱাই
মেজাজটো গৰম কৰি দিলে।

অমৰী : বল।

দৃষ্টান্ত

অমৰী : ভুল কৰিলো বুইছ। মই সেই নৱগ্ৰহৰ
ঘৰটোকে লব লাগিছিল।

বসন্ত : সেইটো আক' শ্ৰাৱণৰ ওচৰতে, বৈশাখৰে
ভয় কৰিব বুলি কোৱা নাছিল জানো ?

অমৰী : শেষ স্থান যেতিয়া সেই ডোখৰেই, মিছা
মিছা ভয় কৰিলে কি হব ?

বসন্ত : তেনেহ'লে নললি কিয় ?

অমৰী : এ বাদ দে যি হ'ল হ'ল।

বসন্ত : নহয়। তই এটা ঠিক কৰি ল যে ‘মই
ঘৰ এনেকুৱা জেগাতহে লম।’ আক মেজিমাম
ভাৰা কিমান দিব পাৰিব সেইটোও ঠিক কৰি
ল। তাৰ পিছত ঘৰ বিচাৰি ফুৰ।

অমৰী : তয়ো কিবা যুক্তিহীন কথাবোৰ কোৱাত
লাগিলি অ'। মই মনতে হিচাপটো কৰিলে
কি হব ? যাঠি চনত যেতিয়া চাৰিটা কমৰ
লাইট-পানী থকা সেই মেছটোত আমি
আছিলো, তেতিয়া আমি চাৰিটা ল'ৰাই ভাৰা
দিছিলো ৮০ টকা। মোৰ দৰমহা ১৬০ টকা।
অৰ্থাৎ দৰমহাৰ আঠ ভাগৰ এভাগ ধৰচ হৈছিল
ঘৰ ভাৰাত। আক আজি মোৰ মুঠ দৰমহা
৩০০ টকা। এতিয়া সাধাৰণ ছটা কমৰ ঘৰ
এটাৰ ভাৰা হ'ল ১৫০ টকা। তাৰ মানে
দৰমহাৰ আধা। এতিয়া কচোন তই হিচাপ
কৰ কেনেকৈ ? বল বল।

বসন্ত : মই কবলৈ গলে ঘৰ এটা ঠিক নকৰাকৈ
তই বৈশাখৰক অনাটোৱেই ভুল হৈছে নহয়।

অমৰী : ঘৰ ঠিক কৰিহে মই চিঠি দিছিলো
ভাইটোৰ লগত আহিবলৈ। কিন্তু হঠাৎ যে
পোৱা ঘৰটো হেকৰাম কেনেকৈ জানিম ? আক
মানুহো চাচোন, সন্মূলি বুখলজা নাই। নোক
দিম বুলি জোৰ দি কোৱাৰ পিছতনো বাক

চেনিটেবী শেড়িনটো নিজে সাজি লম বুলি
কলতে সিজন ভাবাতীয়াৰ দিব লাগেনে
ঘৰটো।

বসন্ত : এতিয়া ঘৈনীয়েক কত আছে ?

অঘৰী : ক'ত থাকিব আক ? বাছ ষ্টেণ্ডৰ পৰা
বাহিৰে বাহিৰেই মালিগাঁৱত মোমায়েক আছে
নহয় তাত থৈ আহিলোঁগৈ। ভাইটোক সেই
বাতিয়েই বেলত টিকট কাটি পঠিয়াই দিলো।
এতিয়া এইবোৰ জুলুমৰ কথা জানো ঘৰভাৰা
দিয়া মানুহে বুজিব ?

বসন্ত : সেইটি আশা নকৰিবা। ভাবাতীয়া আক
ভাবাদিয়াৰ সম্বন্ধ হ'ল দোকানী আক
গ্ৰাহকৰ সম্বন্ধ। তাত এইবোৰ বিচাৰি
হাবাথুৰি ধোৱা লাভ নাই। সেইবোৰ মোৰ
নিচিনা বন্ধু-বান্ধবৰ আগত কৰা বুইছা ?

অঘৰী : ঠিকেই কৈছ। পিছবেলা পাৰিলে মালি-
গাঁৱলৈকো এপাক যাব লাগিছিল। আজি
এসপ্তাহ খবৰেই কৰা নাই।

বসন্ত : থ থ মোমায়েকৰ ঘৰত আছে যেতিয়া
সিমান চিন্তা কৰিবৰ একো কাৰণ নাই।

অঘৰী : কিবা তেল তুল, স্ন' আদি নাই যদিও
চাগে কাকো কোৱা নাই নহয়।

বসন্ত : হেৰ স্ন' পাউদাৰ ঘৰী মানুহে পেটত তাত
নপৰিলেও স্ন' পাউদাৰ ঘৰে। তই চিন্তা
কৰিছ কেলেই মিছাতে। যাবৰ মন গৈছে,
তাকে ক। হে, হে—

অঘৰী : হেৰ আহি আহিচোন বহুত পালোহি।
সিটো ঘৰ ক'ত বুলি কৈছিলি ?

বসন্ত : গ্ৰেছটোৰ কাষত।

অঘৰী : তেনে'হলে আহি থাক, আক যাব লাগিব।

বসন্ত : আজি সেওবাবে তোৰ লগত ওলাইছো।

যেতিয়া আক বন্ধা ক'ত ? বল গৈ থাকিম।

অঘৰী : হেৰ আমনি পায় কিয় ? লগতে তয়ো
কিজানি ভাল ঘৰ এটা পাব।

বসন্ত : হৈছে দেই। মোক আক ভাল ঘৰ নালাগে।
আক ঘৰ বদলাবলৈ নাই।

অঘৰী : তেন্তে ঠিক আছে। মোকেই বিচাৰি দে।

বসন্ত : বল। এই হাজৰিকাৰ ঘৰ, বকরাৰ ঘৰ,
ডাক্তৰৰ ঘৰ, ঠিকাদাৰৰ ঘৰ, উকিলৰ ঘৰৰ
মাজতনো তোলৈ থকা ঘৰ এটা বিচাৰি উলিয়াব
নোৱাৰিমনে ?

অঘৰী : [হঠাৎ] হণ্ট। সোধচোন ঘৰত কোন
আছে।

বসন্ত : খালি ঘৰটোত কাক সুধিব ?

অঘৰী : কোনোবা চূণ তেল দিয়া মানুহতো থাকিব
পাবে।

বসন্ত : কিন্তু সিহঁতে তোক মালিকৰ নামটো কব
পাৰিব। আমাক লাগে প্ৰথমে ভাৰা
কথাটোহে।

অঘৰী : বাক সোধচোন ঘৰত কোন আছে।

বসন্ত : [চিঞৰিবলৈ ধৰি] ঘৰত কোন — [অঘৰীয়ে
মুখত সোণা মাৰি ধৰে]

অঘৰী : হৈছে। নালাগে সুধিব।

বসন্ত : কিয় ?

অঘৰী : পিছকালৰ তাঁৰদালত নাচাৱ কেলেই
সেইবোৰ লেপ-তুলি ব'দত দি থৈছে। বল —

হৃষ্টান্ত

অঘৰী : কিন্তু তোৰ গ্ৰেছৰ বেক চাইদটো ক'ত ?

বসন্ত : এইটোৱেই বেক চাইদ।

অঘৰী : তেন্তে ঘৰ কোনটো ?

বসন্ত : 'টু লেট' মৰা থাকিব নহয়।

অঘৰী : মৰা থাকিব বুলি ক'লে হবনেকি ?
উলিয়া ঘৰটো।

বসন্ত : উলিয়া বুলি ক'লেই সাউতকৈ উলিয়াই
দিব নোৱাৰি নহয়। মোকো লোকে ঘৰ
দিয়াছে। বৰি, সোঁটো প্ৰেছ নহয় জানো ?
সেইটো যদি প্ৰেছ — এইটো হ'ল ভোৰ বেক
চাইদ। এইটো হ'ল বাস্তা, পাণদোকান হ'ল
সৌধন, আগচোন পাণদোকানখন পাব হৈ
লও।

অঘৰী : তাৰ মানে দোকান পাব হৈয়েই ঘৰটো
দেখিম।

বসন্ত : ইমান অধৈৰ্য তৈচ কেলৈ ? শব মই
মোঁলৈ বিচৰা নাই নহয়, ঘৰ ভোঁলৈহে
বিচাৰিছো।

অঘৰী : ধৈৰ্য হেৰুৱা নাই। কথা হ'ল মানে মই
আজিয়েই এনেকৈ ঘৰ বিচাৰি ফুৰা নাই নহয়,
ইয়াৰ আগতেও অকলে অকলে এমাহ ফুৰিছো।
সেয়ে সোনকালে ঘৰটোৰ মুখখন দেখিলে ভাল
লাগে আক।

বসন্ত : তেনে আহি থাক। ... হেৰি শুনকচোন ...
হেৰি। তই তামোল দুখন ল'চোন ... মঠ শুধি
আহো।

[বিবতি]

অঘৰী : হো তামোল। ঘৰ সেইটোৱেই নহয় জানো ?

বসন্ত : হয়।

অঘৰী : মালিকক পানি ?

বসন্ত : নাই পোৱা যদিও পাইছো। বলচোন
বজাৰৰ ফালে যাওঁ।

অঘৰী : ঘৰটো আগতে নাচাৱ নেকি ?

বসন্ত : ঘৰ হ'ব দেখোন। আগতে বজাৰৰ ফালে
বল।

অঘৰী : মই একো বুজিব পৰা নাই পায়।

বসন্ত : বুজিব আহ ...

[বিবতি]

[অলপ মানুহৰ কোলাহল এজন মানুহ লগ পাই]

বসন্ত : হেঃ হেঃ নাহত কিমান ল'লে ?

২য় ব্যক্তি : দহ টকা।

বসন্ত : সস্তাতেই পাইছে। এক কিলোমান নহবনে ?

২য় : পুৰা এককিলো। আপুনি ঠিক ধৰিছে।

বসন্ত : পিছে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ইলিহিত সিমান সোৱাদ
নাই।

২য় : হ'লেও মাছ দিয়কচোন।

বসন্ত : ঠিকেই কৈছে। হেঃ হেঃ আপোনাৰ ঘৰটো
চাই আহিছো।

২য় : কেনে দেখিলে ?

বসন্ত : বঢ়িয়া হৈছে।

২য় : পিছে বহুত পৰিল বুইছেনে ? প্ৰায় ৪৫ হেক্টৰ।

বসন্ত : দুটা কমৰ ঘৰ এটাত অলপ বেছি পৰিলনেকি ?

২য় : দুটা কম নহয় নহয়, চাৰিটা কম। এ ময়ো
ভাল। কথা পাতি আছে। কিন্তু পৰিচয়টোকে
লোৱা নাই। আপোনাক আগতে ক'ববাত —

বসন্ত : চিটি বাহত —

২য় : হয় হয়। আপুনি প্ৰায়েই গুৱাহাটী ক্লাবৰ
ওচৰত উঠে নহয়নে ?

বসন্ত : হয় — মোৰ নাম হ'ল বসন্ত শৰ্মা আৰু
এখেতৰ নাম হ'ল — অৱশ্যে ঘৰত মতা নামহে
দেই — অঘৰী শৰ্মা। বাক আপুনি চৌধুৰী
নহয় জানো ?

২য় : মই বকুৱাছো।

বসন্ত : ভাল বাক আহিছো দেই। আপুনিও মাহ
লৈ আহিছে। ইপিনে ঘৰত হানে—

২য় : অ' দেবিয়েই হ'ল।

কৃষ্ণাস্ত

অঘৰী : তই মানুহ মাৰিবি দেই। এই ছটা কমৰ
ঘৰটোৰ মালিক এখেত বুলি ভোককোনে ক'লে?

বসন্ত : সেই মানুহটোৱে ঘৰৰ মালিকৰ বিষয়ে যিদৰে
বিৱৰণ দিলে সেইমতে এখেতেইতো মালিক হব
লাগিছিল। ধুতি পঞ্জাবী পিন্ধা, ক্ষীণ চেহেৰা।
আগৰ দাঁত ছটা নাই। নাকটো জোঙা। এই-
বোৰতো সকলো মিলিছে। ইপিনে সি কোৱা-
মতে এখেততো বজাৰৰপৰাই আহিছে।

অঘৰী : এইবোৰ ধেমালি নকৰিবি দেই।

বসন্ত : এতিয়া কি কৰ? ঘৰ সেইটোৱেই। কম
ছটা। পাক ঘৰ নাই।

অঘৰী : পাক ঘৰ মোৰ নহ'লেও হব।

বসন্ত : কিন্তু মালিকক লগ নাপালেওতো নহব।

অঘৰী : বজাৰলৈ গৈছে যেতিয়া নিশ্চয় বাৰ বজাৰ
আগতে আহিব।

বসন্ত : তেনেহ'লে কি কৰ? যাৱনে বৰ ইয়াতে?

অঘৰী : বৰ্ত দে অলপ।

বসন্ত : ঠিক আছে। [হুনিয়াহ]

[বিৰতি]

বসন্ত : ইয়ালৈকে ডেৰঘণ্টা বৈ আহিলি নহয়?
এতিয়া তুমিলি? তাৰ মানে এটা কমত
কিমানকৈ পৰিল?

অঘৰী : ৭৫ টকাকৈ।

বসন্ত : অই —

অঘৰী : কি?

বসন্ত : হোটেলত থকাই ভালনেকি?

অঘৰী : তোৰো যে আক কথা!

বসন্ত : ১৫০ টকাই দে সেই ঘৰত। কিন্তু জলকীয়া
পুলি, অমিতা পুলি এটা কবলৈকো মাটি এহাত
থাকিব লাগে। ইপিনে মালিকৰ ঘৰৰ নাওৰাৰ
পানী আহি পৰিবহি তোৰ বাৰাণ্ডাৰ ওপৰত।
কাপোৰ মেলা ডাবডাল তৰিবলৈকে ঠাই অকণ
নাই। তাৰা লাগে ১৫০ টকা। দেখিম নহয়
কোনে লয়!

অঘৰী : সেইটো ফুটনি মাৰিছ কেলেই। দৰমহাৰ
পইচা খৰচ নকৰাকৈ চলিব পৰা মানুহ এই
নগৰত বহুত আছে। সকলোকে তোৰ মোৰ
পৰ্যায়ত নলবিচোন।

বসন্ত : এইবোৰ মানুহেইতো ঘৰভাৰা বঢ়াইছে।
নাই নাই এইদৰে মৰণাৰ গক ঘুৰাদি ঘুৰি
ফুৰিলে ঘৰ পোৱাৰ আশা নাই বুইছ। মই
এটা কথা ভাবি পাইছো।

অঘৰী : ক'চোন।

বসন্ত : প্ৰথম কথা হ'ল, তোৰ যিমান চিনাকি
মানুহ আছে সকলোকে এই কথাটো কাণ
চোৱাই থ।

অঘৰী : সেইদৰেও চাইছো নহয়। একো লাভ
নাই। মানুহবোৰতো 'তই সদায় লগ পাই
নাথাক। কেতিয়াবা ১৫ দিনৰ সুৰত পাই
শুধিবি, কি হ'ল, কিবা খবৰ আছেনে ঘৰৰ?
উত্তৰ দিব, ই, বাৰ বৰ ভাল ঘৰ এটা গ'ল
বুজিছেনে আপোনাৰ। ইমান ভাবিলো, কোনে
কৈছিল বাক মোৰ ঘৰ এটাৰ খবৰ লবলৈ?
এতিয়াহে সমস্ত পৰিছে —। কেতিয়াবা আকৌ
দেখিবি তই মই চাই অহা ঘৰ এটাৰ কথাকে

দহোটাই কৰহি। এটাই কৰহি — ঘৰ এটা আছে অৱশ্যে, এতিয়া আপোনাৰ মন খায়নে নেখায়। ঘৰটো ভাল। আসাম টাইপৰ ঘৰ। তিনিটা কম। পানীৰ দিগ্‌দাৰি আছে যদিও ওচৰতে পাইপ আছে। আপুনি পানীৱালা এটা বাধিব পাৰে। কিমান লবনো? মাহেকত বৰ জোৰ ত্ৰিশ টকা। এ লাইট নাই যদিও তুমাহমানতে হ'ব। ভাৰাৰ কথা যেতিয়া শ্রুতিয়া তেতিয়া কব, 'তুমাহমান লয়নেকি?' আগৰ কিন্তু মিলিটাবী অফিছাবজন ত্ৰিশ টকাত আছিল বুলি মই জানো। এতিয়া লোৱা সেইটো ঘৰ। ত্ৰিশ টকাদি তুমি তাত বতাহ খাই থাকিলেহে হব আক! মুঠতে বুইছ আমাৰ নিচিনা কেবাৰী মহৰীৰ মৰণ আহিল দেই। মই ভোক ক'লো।

বসন্ত : নহ'লে পাহাৰল মাটি এডোখৰকে দখল কৰি খুটা চাৰিটা পুতি নলৱ ক'লেই?

অঘৰী : মই সেইবোৰত নাই দেই। ধাৰ ঋণ কৰি খুটা চাৰিটা পুতি জুপুৰি এটা সাজি তিনি চাৰি বছৰ থকাৰ পিছতো দেখিছো। সেই মাটি থকাজনৰ নহয়গৈ। কিছুদিনৰ পিছত দেখিবি সেই মাটি এলটমেন্ট হব কোনোবা বকৱাৰ নামত। তোৰ উচ্ছেদ হ'ল আক তাত বকৱাৰ বিল্ডিং উঠিল। মই এনে বিক্ লোৱাৰ পক্ষ-পাতী নহয়।

বসন্ত : তেনেহ'লে গোটেই জীৱন ভাৰা ঘৰতে থাকিব আক।

অঘৰী : অই, তই মোক হঠাতে ইমান ছিৰিয়াছ কৰি দিবলৈ চেষ্টা নকৰিব, বুজিছ। প্ৰথমে বাক ভাৰাৰ এটা লৈয়েই সংসাৰখন পাতিবলৈ

দেচোন। তাৰ পিছত চিন্তা কৰিম গোটেই জীৱনৰ কথা।

বসন্ত : সেইটোতো চেষ্টা কৰিয়েই আছে। এতিয়া নাপালে ক'বপৰা দিওঁ কচোন। মই বেচেলৰ হ'লেও তোৰ অৱস্থাটো বুজিছো দেচোন।

অঘৰী : এনেকুৱাতে প্ৰেছেছন কৰিবৰ মন যায় বুজিছ।

বসন্ত : কি বুলি?

অঘৰী : আমাক সন্তাত ভাৰা ঘৰ লাগে।

বসন্ত : সন্তাত চাউল খাবলৈ পাইছ?

অঘৰী : নাই পোৱা।

বসন্ত : তেনে মনে মনে থাক।

অঘৰী : ভাৰা ঘৰৰ সমস্যাটো সমস্যা নহয়নেকি? পানী নাই ছুনি নাই — তুটা কম ১৫০ টকা। ইপিনে আকো এমাহৰ এডভান্স দিব লাগে। পিছ ফালৰ চকোৱাখনো দি লব লাগিব নিজে। ১৫০ টকা যে ভাৰা বিচাৰিছা শ্রুতিয়া দিছা কিমানখিনি?

বসন্ত : হেৰ চিঞৰিছ ক'লেই? এইটো হ'ল এটা ব্যৱসায়।

অঘৰী : ব্যৱসায়। কমিটি পাতি মিঠা তেলৰ দাম যে নিৰ্ধাৰণ কৰিবলৈ যোৱা, ঘৰভাৰাৰ নিৰ্ধাৰণ নিৰ্ধাৰণ নকৰা কিয়?

বসন্ত : মিঠা তেল সৰ্বসাধাৰণৰ বস্তু।

অঘৰী : আক ভাৰা ঘৰটো কি? এই যে হেজাৰ হেজাৰ আমাৰ নিচিনা চাকৰিৱাল ভাৰা ঘৰত আছে সেইবোৰ সাধাৰণ মানুহ নহয়নেকি? আমিতো মটৰ গেৰেজ থকা বিল্ডিং ভাৰা লবলৈ বিচৰা নাই নহয়।

বসন্ত : তই দেখিছো ভাৰা ঘৰৰ খংটো এতিয়া

মোৰ ওপৰতে জাৰিবি। বল বল এক বাজিল।
আজিলৈ অভিযান বন্ধ কৰ।

হুশ্চাস্ত

মানুহ : আহক আহক। কালি মোৰ ল'ৰাটোৰ
আগত আপোনালোকে কৈ যোৱা নাছিল
জানো বাতিপুৱাই আহিম বুলি ?

অঘৰী : হয়।

মানুহ : আঠ বাজি গ'ল। মই বোলে নাহেই
নেকি ? মানে মানুহ বহুতে ঘৰ বিচাৰিছে
বুজিছে। মোৰ কথা হ'ল মানে মই যাকে
তাকে ঘৰ দিব খোজা নাই। ছই এজনে
আকৌ এক তাৰিখে আহিম বুলিও নাছিল।

বসন্ত : আমাক আপুনি তেনেকুৱা নাপায়। আহিম
বুলিলে আক আহিমহেই। আমিও ইতিমধ্যে
ঘৰ নোপোৱা নহয়। কিন্তু আহিম নাহিম যাক
যি কৰ লাগে আমি লগে লগে কওঁ।

অঘৰী : কেতিয়াবা ঘৰৰ মানুহজনীক ঘৰটো
দেখুৱাই লওঁ বুলি মাত্ৰ এদিন সময় লওঁ।

মানুহ : মোৰ ঘৰ আপোনালোকৰ মিছেছহঁতক
নেদেখুৱালেও হব। কোনো অসুবিধা নাপায়।

বসন্ত : আপুনি নিজেই সেই কথা কৈছে যেতিয়া
তাৰিখলৈ আক কিটো আছে ?

মানুহ : আগতে লাইট নাছিল। এতিয়া সেইটো
অসুবিধাও নাই। সোঁটো চাওক মোৰ ঘৰ-
পৰা মই লাইন টানি দিছো।

বসন্ত : সেইন চুইচ ক'ত ? আপোনাৰ তাতনেকি ?

মানুহ : সেইন চুইচ আপোনালোকৰ ঘৰতে আছে।

বসন্ত : মিটাৰ ?

মানুহ : মিটাৰ মোৰ তাত।

বসন্ত : হিচাপটো কেনেকৈ হয় ?

মানুহ : হিচাপটোলৈ ইমান ভয় কৰিছে কেলৈ ?

মোৰতো এটা হিচাপ হৈয়েই গৈছে মাহেকত
মোৰ কিমান ইউনিট খৰচ পৰে। গতিকে
তাৰ ওপৰকিখিনি আপোনালোকৰ আক।
আপোনালোকৰটো হিটাৰ, ইলেকট্ৰিক ইঞ্জি
নাই বোধকৰো ?

বসন্ত : তোৰ আছেনেকি সেইবোৰ ?

অঘৰী : লাইটৰ তলত থাকিয়েই পোৱা নাই আক
সেইবোৰ লওঁ কিহলৈ ?

মানুহ : খুব ভাল কৰিছে। নলব। ভীষণ বিকি
বুইছে। কেতিয়াবা চকু কৰিব লাগিলে কৈছো
নহয় মই ভীষণ ভয় খাই থৈছো।

বসন্ত : হয়। বাক বলকচোন ঘৰটো এবাৰ চাই
লওঁ।

মানুহ : হেঃ হেঃ ঘৰ নেচালেও হব। বাক চাব
খুজিছে যেতিয়া আহক।

হেৰা, ঘৰৰ চাবিটো দিয়াচোন। আপোনালোক
বহকচোন। মই চাবিটো লৈ গৈছো।

[বিবতি]

বসন্ত : তাৰ মানে তোৰ লাইটৰ মিটাৰ কিমান
উঠে ঠিক নাই দেই। সাৱধান।

অঘৰী : পানী আক সেই—

বসন্ত : বুজিছো, মই সূৰ্ধিম নহয় বচোন।

অঘৰী : সেইটো যদি 'কমন' হয় তেনেহ'লে ঘৰ
নোচোৱাই ভাল।

মানুহ : হেঃ হেঃ কেনে দেখিছে ? পাৰিব যাব
বলক। চাব বৰদুগৰ বডৰ, ইটাৰ ওপৰত
ভৰি গ্লিপ কৰিব।

বসন্ত : তাৰ মানে বৰদুগ দিলে ছহাৰ মুখলৈকে
পানী উঠে ?

মানুহ : এইটো টেম্পৰেৰী—। কি চাইছে ? সেই-
বোৰ শামুক। একো অস্তায় নকৰে। সিহঁতৰ
এয়েই কাম আৰু। বেবে ছুৱাবে বগাই
কুৰে।

অমৰী : বৰ ডাঙৰ ডাঙৰ শামুক !

মানুহ : এয়া কি দেখিছে। ইয়াতকৈও ডাঙৰ
আছে।

অমৰী : বসন্ত।

বসন্ত : ওঁ—

মানুহ : চাওক এতিয়া। দৰজাবোৰ অলপ বেয়া
আছে। বেয়া মানে কি আৰু—বিগিবোৰ
ভালকৈ নাখায়। সেইবোৰ বদলাই দিব পৰা
যাব দিয়কচোন।

বসন্ত : এইখিনিভ পানী পৰেনেকি বাক ?

মানুহ : ইয়ে বাম। এইখিনিভ পানী পৰিছে
কেনেকৈ ? আগৰ পৰিয়ালটোৱেতো এইটো
কথা মোক কাহানিও কোৱা নাই। নাই নাই
বুজিছে, নিজে নাচালে একো নহয়। তেওঁ-
লোকেতো অন্ততঃ এইটো কথা মোৰ কাণ
চোৱাব লাগিছিল। আপোনাৰ কিন্তু বেছ
ধৰৰ আছে দেই। ছেঃ—তাৰ মানে আজি
মই খোচা মাৰিবলৈ আকৌ মানুহ এটা
বিচাৰিব লাগিব। বাক এইটো হ'ব দিয়কচোন
—আহক।

বসন্ত : কোঠা তাৰ মানে এই ছটাই আৰু, নহয়
জানো ?

মানুহ : আৰু এটা আছে, কিন্তু সেইটো ভাৰা
নিৰ্দিষ্ট কাৰণ তাত মোৰ বৰ ল'ৰাটো থাকে।

বসন্ত : আপোনাৰ লগত নাথাকেনেকি ?

মানুহ : এ — তাৰ কথা নকৰ। সি বাতি বিয়লি

আহেতো। সেইকাৰণে তাক বাহিৰে বাহিৰেই
তাতৈ থাকিবলৈ দিছো।

অমৰী : বাতি বিয়লি আহে মানে— ?

বসন্ত : নাইট ডিউটি কৰে চাগে কৰবাত—সেইটো
কোনো কথা নহয়।

অমৰী : আগৰ পৰিয়ালটো বাক কিয় গুটি গ'ল ?

বসন্ত : ক'বলৈ ট্ৰেলফাৰ হ'ল চাগে।

অমৰী : তই জানেনেকি ?

বসন্ত : জানোতো। [মনে মনে] তই চুপ থাক।

মানুহ : এতিয়া খালি মোৰ প্ৰেম হৈছে
এইটো—

অমৰী : এই ইটাবোৰ ?

মানুহ : অকল ইটাই নহয়, সোৱা চাওক বালিও
পেলাই থৈছো। আৰু এহেজাৰমান টকা
পালে মোৰ হৈ যাব আৰু।

বসন্ত : কি কৰিব ?

মানুহ : মানে চেনিটেৰীটো।

বসন্ত : বৰ্তমানৰ সুবিধা ?

মানুহ : বৰ্তমানৰ কমন বুলিয়েই ধৰকচোন।

বসন্ত : ভাৰা কিমান কৰিছে ?

মানুহ : আগৰ পৰিয়ালটো ১৪০ টকাত আছিল।

বসন্ত : চেনিটেৰীৰ কাৰণে যে এহেজাৰ টকা
আপোনাৰ প্ৰয়োজন, সেইটো সোনকালে
পোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে আপোনাৰ ?

মানুহ : সেইটো এতিয়া আপোনালোকেহে জানে।

অমৰী : মানে ? [আচৰিত হৈ]

মানুহ : আপোনালোকে সেই এহেজাৰ টকা
এডভান্স দিয়ে যদি হ'ব আৰু —

অমৰী : মই এডভান্স দিব লাগিব ?

বসন্ত : আৰু কোনে ? তেখেততো নাথাকে এইটো

বহুত, তইহে থাকিব। পইচা পাতি বহুত
কৰি পুৰিধাখিনি কৰিল। এনে পুৰিধাজনক
ঠাই ক'ত পাৰি?

মাহুহ : ঠাই ভাল। এই ঠাই ভোখবৰ কাৰণেই
আগবজন মাহুহ যাব সুখুজিছিল। বৈশীয়েকেতো
কান্দিয়েই দিলে।

বসন্ত : কান্দিবন্তোন, যিয়েই আছে সিয়েই কান্দিব।
খালি আমাৰ কথা হৈছে আমি ইতিমধ্যে
বহুত কান্দিছো। আক কান্দিবলৈ ইচ্ছা নাই
বুজিছে। ঠাই ভাল যেতিয়া কেতিয়াবা
ফুৰিবলৈকে আহিম দিয়ক। আপুনি থাকিব
নহয়?

অঘৰী : ভাল, থাকিব তেন্তে।

[বিবতি]

বসন্ত : নাই নাই ভাই মোক নধৰিবি। মই তইতৰ
সেইবোৰ ঘৰুৱা কথাত সোমাবগৈ নোৱাৰো।

অঘৰী : তই একো কৰিব নালাগে নহয়। তই
মাথোন বহি থাকিবি।

বসন্ত : তই যাবি তোৰ বৈশীয়েবৰ ওচৰলৈ। মোক
টানিছ কেলৈ?

অঘৰী : মই তোক শহুৰৰ ঘৰলৈ যাবলৈ লগ দৰা
নাই নহয়।

বসন্ত : শহুৰ নহ'লেও মোমা শহুৰ দেখোন।

অঘৰী : তই সুবুজা হৈছ কিয় বসন্ত। তই গ'লে
মানে অলপ সাহস পাওঁ দেখোন।

বসন্ত : নিজৰ ভিবোতাজনীৰ ওচৰলৈ যাবলৈকে
তোক আকোঁ বেলেগে সাহস লাগেনে? এইবোৰ
বাজে কথা মোক নকৰি দেই।

অঘৰী : ঘৰ পালানে বুলি সুবিলে মই কি বুলি
কৰা কচোন!

বসন্ত : অ' তাৰ মানে সেইটো মই ক'ব লাগিব
হ'বপায়?

অঘৰী : ময়েই কম বাক। কিন্তু তই থাকিলে
মানে ছয়ো মাহুহজনীক ভালকৈ বুজাব পাৰিম
কথাটো।

বসন্ত : এই সাধাৰণ কথাটো বুজাবলৈ তোক হুটা
মাহুহ লাগেনে? কৈ দিবি, ঘৰ বিচাৰি
কেতিয়াবা পাওঁ ঠিক নাই, তুমি আক কিছুদিন
ইয়াত থাকিব লাগিব।

অঘৰী : হিঃ হিঃ বসন্ত মই সেইদৰে ক'ব নোৱাৰো।
মোৰ ইচ্ছাটো ক'ত থাকিল কচোন।

বসন্ত : তেন্তে কৰি, তুমি গালি পাৰিছ। যদিও
আক ক'ব নোৱাৰো। ঘৰ এটা ঠিক নকৰাকৈ
বাক মই কোনটো নাকেৰে তোমাৰ ওচৰলৈ
আহো কোৱাচোন?

অঘৰী : তাৰ পিছত?

বসন্ত : আজি বন্দুৱন্ত কৰি চিধাই তোমাৰ কাষলৈ
আহিছো।

অঘৰী : তাৰ পিছত?

বসন্ত : কি তাৰ পিছত তাৰ পিছত কৰি থাক অ'।
মই পাতনি মেলি দিছো। যেতিয়া বাকীখিনি
নিজে সজাই পৰাই লবি যা।

অঘৰী : বসন্ত মই মৰি যাম।

বসন্ত : মহা মজিল! ঘৰ বিচৰাবপৰা আবন্ত কৰি
বৈশীয়েবক বুজোৱালৈকে গোটেইবোৰ তই
মোৰপৰা বিচৰাটো ভুল হৈছে নহয়। ঘৰ
পোৱাৰ পিছতে যে তোৰপৰা মই লুখেৰে
থাকিব পাৰিম আশা নাই দেই!

অঘৰী : তোক তেতিয়া নাটানো। তই নিশ্চিত
থাক। এতিয়া ক। তাৰ পিছত কি কৰ?

বসন্ত : কবি ! কবি.....কবি ।

অঘৰী : ও.....কম.....কম ।

বসন্ত : ঠিক আছে । তই কবি তোমাৰ কপালেহে
এইটো ঘন পাইছোঁ দেই । বঢ়িয়া দেই ! বঢ়িয়া
ঘৰ । ছুটা কম । লাইট পানী সকলো আছে ।
চিটি বাহেৰে যোৱা, বিক্সাৰে যোৱা, ৰাতি
চিনেমা চাই আছা—কোনো অনুবিধা নাই ।
খালি চূণ তেল নিদিয়াকৈ ঘৰটোত সোমাবলৈ
মই বেয়া পাইছোঁ । আজি যাওঁতেই ফাচী
বজাবপৰা চূণৰ টিন এটা লৈ যাম । ভোক
লুখিব পাৰে, কেলেই মালিকে চূণ তেল
নিদিয়েনেকি ? কবি আজিকালি আক মালিকে
ভাৰাঘৰত চূণ তেল দিয়া প্ৰথা ইয়াত নাই ।
সেইটো কিয় আশা কৰিছা মিছাতে ? দেওবাৰে
চূণ তেল দিয়া হ'লে সোমবাৰে তোমাক...

অঘৰী : মজলবাবৰ পিছত কি কৰিম ?

বসন্ত : মজলবাবৰ পিছত ? ওহো, এইবোৰ চেবা-
গুলিৰে নহব । তই এটা বুলেট লৈ যা
বুইছ ?

অঘৰী : বুলেট !

বসন্ত : অ' বুলেট ।

অঘৰী : দে তেনেহ'লে ।

বসন্ত : বুলেট, ভোক মই ঠিকেই দিম । ফুটাৰ
পাবিবিভো ?

অঘৰী : পাবিম ।

বসন্ত : ৰবি, চিগাৰেটটো জ্বলাই লও ।

দৃষ্টান্ত

অঘৰী : ইমানদিন থাকিলাই আক ছদিনমানো
থাকিব নোৱাৰানে ?

লক্ষী : মইহে জানিছোঁ মই কি কষ্টত আছোঁ ।

অঘৰী : মোৰ কষ্টতো তুমি দেখিব লাগিছিল ।

সপোনতো ভাৰাঘৰ দেখা হলো জানা ?

লক্ষী : ভাৰাঘৰ নেদেখি আক মোক দেখিবানে ?

অঘৰী : তেনেকৈ কিয় কোৱা বাক ? ভাৰাঘৰ এটা
মই মোৰ কাৰণে বিচাৰি ফুৰা নাই নহয়,
তোমাৰ কাৰণেই বিচাৰিছোঁ । এতিয়া পাইছোঁ
কাৰণে আহিছোঁ তোমাৰ ওচৰলৈ ।

লক্ষী : অ'ব বটল এটা কিনিবলৈকো তুমি মোৰ
হাতত পইচা এটা দি যোৱা নাই ।

অঘৰী : কেলেই মামীয়ে নৰ্বহেনেকি ?

লক্ষী : সেইটো শেষ হ'ল । ইপিনে মামাৰ খৰচ
দেখি মোৰ বৰ বেয়া লাগি আছে । [হঠাৎ]

অ' মোৰ বাচনৰ বাকচটো ক'ত থৈছা ?

অঘৰী : বসন্তৰ ভাতে থৈছোঁ ।

লক্ষী : গোটেইবোৰ কাঁহৰ বাচন । ক'ববাত কিবা
হ'ব লাগিলে ।

অঘৰী : সেই বিষয়ে তুমি নিশ্চিন্ত থাক ।

লক্ষী : শুভ কিনিলা ?

অঘৰী : কিনিছোঁ ।

লক্ষী : সক কেটলী এটা লাগিব নহয় ?

অঘৰী : অ' সেইটো পাহৰিলোৱেই । আজি
যাওঁতেই কিনি নিম ।

লক্ষী : হওক তেও দেউ, আজি এমাহৰ পিছত ঘৰটো
হ'লগৈ । হেৰি নহয়, সক ল'ৰা বা ছোৱালী
এজনী পাবানেকি বাক ? তুমি অফিচলৈ গলে
মই অকলে কেনেকৈ থাকিম ?

অঘৰী : সেইটোও হয় । ওচৰত পিছে মানুহ আছে ।

লক্ষী : তথাপি নতুনে নতুনে আচহুৱা লাগিব নহয় ।

অঘৰী : চাওঁচোন বাক । মামা নাহিবনেকি এতিয়া ?

লক্ষী : মামাক কৈলৈ ?

অঘৰী : পুৰোহিত এজন লাগিছিল নহয় ?

লক্ষী : কৈলৈ ?

অঘৰী : পূজা-পাতল এভাগ নপতাকৈ জানো
ঘৰটো ল'লে ভাল হ'ব।

লক্ষী : সেইবোৰ বাদ দিয়া দেই। পূজা-পাতল
পাতিব নেলাগে। তাতকৈ কামাখ্যাতে নৈবেদ্য
এভাগ দিম, হৈ যাব। যুঠতে কাইলৈ চুণ তেল
দিয়া হ'লে পৰহিলৈ তুমি মোক লৈ যাবাহি।
আক দেবি হ'লে মই কিন্তু ইয়াত নাথাকো।

অঘৰী : মোৰ একো নাই। তোমাৰ কাৰণেহে
কৈছিলো। মইতো ভূত-প্ৰেত এইবোৰ
একোকে বিশ্বাস নকৰোঁ।

লক্ষী : তাত ভূত-প্ৰেত আছে নেকি কিবা ?

অঘৰী : নাই।

লক্ষী : তেন্তে ?

অঘৰী : সেইবোৰৰ ভয় একো নাই। কথা হ'ল
মানে ঘৰটোৰ যিটো বাথকম নহয়...তাত
বোলে আমাৰ আগতে থকা মাহুহজনৰ
ঘৈণীয়েক চিপ লৈ মৰিছিল.....

লক্ষী : কি [আচৰিত]

অঘৰী : চিপ লৈ মৰিছিল।

লক্ষী : [ভয়ত] অ' মা—মই মৰি গলেও সেইটো
ঘৰত নাথাকো দেই। তাতকৈ মোক ঘৰলৈ
পঠিয়াই দিয়া। তুমিনো এনেকুৱা এটা ঘৰ
বন্দবস্ত কৰি আহিব পোৱানে ? কৈটো নহয়,
তুমি আচৰিত মানুহ !

অঘৰী : ঘৰ নেপালে মই কি কৰিম ? আমিওতো
এদিন মৰিম।

লক্ষী : সেইবুলি মই তাত চিপ লৈ মৰিবলৈ যাব
নোৱাৰোঁ।

অঘৰী : মহা মকিল ! তোমাক চিপলৈ মৰিবলৈ
কোনে কৈছে ?

লক্ষী : ইচ বাম কি সাংঘাতিক ! অ' মামী—মামী—
মামী—

অঘৰী : হেৰা শুনাচোন, মামীক চিঞৰিছা কৈলৈ ?
সেইটো ঘৰ নলওঁ বাক। ...হে ভগৱান
এইবাবলৈ জানিবা বন্ধা ! কিন্তু ইয়াৰ
পিছত ?

কুঠাবৰ নাল

ৰমা বেজবৰুৱা

কুঠাবৰ নাল এটা লৈ ডুল বুজাবুজিৰ মাৰ্গেৰে এক নাটকীয় সংকটপূৰ্ণ পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি
কৰি কাহিনীয়ে এক অল্পম 'কমেডি অৱ এৰৰ্চৰ' ৰূপ লয়।

চৰিত্ৰ :

সোণাধৰ : গাঁৱৰ এজন হোজা নিমাখিত আদৰ্শগীয়া মানুহ
সোণাধৰৰ বৈশীয়েক

পিতৃ : গাঁৱৰ ল'ৰা, টেক্সীৰ হেণ্ডিমেণ

দাবোণা

সোণাধৰ : অই কুসুদৰ মাক ! কুসুদৰ মাক !

.....সুগুননেকি ? অ'ই.....

বৈশীয়েক : [হুঁইব পৰা] কি হ'ল ? এনেকৈ
চিঞৰিছা কেলেই ? আহিয়েই চিঞৰিবলৈ
কিহে পালে ?

সোণাধৰ : ই কেনি গ'ল ? ই ...কুসুদ ? য'বে
বন্ধ ভ'তে এবি ভৰংকৈ কৰবালৈ ওলাই
গ'ল.....এইখন—এইখন দেখিছ নে নাই ?

বৈশীয়েক : অ' দেখিছোঁ, কুঠাৰ । কি হ'ল পিছে ?

সোণাধৰ : 'কি হ'ল পিছে' । বেছি খং তুলি
নলবি দেই । সি ক'লৈ গ'ল সেইটো
আগতে ক.....

বৈশীয়েক : কেনেকৈ ক'বা কলৈ গ'ল ? ভাত-
কেইটা খাই কেতিয়াবাই ওলাই গ'ল । বন্ধ
ঠিকাদাৰৰ ভাটলৈকে যাব পায়.....আক নো
কলৈ যাব ?

সোণাধৰ : বন্ধ ঠিকাদাৰ ? বাতিপুৰাৰপৰা মাজ-
বাতিলৈকে ঘূৰি ফুৰাৰ বাহিৰে আন কাম
একো নাই নেকি ভাব ? আজিলৈকে ক'তো
কাম-বন এটা যোগাব কৰিব নোৱাৰিলে !
ধুৱা... ! এইটো বয়সলৈ দায়িত্বজ্ঞান নহ'ল
.....কিবা এটা সামান্য কাম দিলেও
সেইটোতে কঁাকি মাৰি মূৰ পুলুকা মাৰিব ।
মই যোৱাৰ আগতে শুনিছিলি নহয় তাক কি
কৈ গৈছিলো ?

বৈশীয়েক : ইস্ বাস কেলেই তেনেকৈ চিঞৰ
বাৰবৰ কৰিছা ? সি কুঠাৰৰ নাল মলগাওঁ
বুলি কৈছে নেকি ? আজি লগাই দিব বুলি

কৈছে, লগাই দিব । কেলেই চিঞা কৰিছা ?
কিবা এটা জৰুৰী কাম আছে চাগে । সেই-
কাৰণেহে লৰালৰিকৈ ওলাই গৈছে ।

সোণাধৰ : জৰুৰী কাম ? নিকৰ্মা-ধুৱা এটাৰ
আক' কিহৰ জৰুৰী কাম অ' ? মোক
সেইবোৰ কথা কৈ ঠগিবলৈ নাহিবি বুইছ ... ?
...জাপিখজীয়া গাঁৱত পুলিচৰ যি ধৰপাকৰ
চলিছে আজি দেখি আহিলোঁ পুলিচে ভোৰ
কাম-বন নোহোৱা পুতেকৰ জৰুৰী কাম
উলিয়াই দিব । ভেতিয়া গম পাবি
বাপেকে... । যিদিনা পুতেকক হাতকেৰেপা
মাৰি পুলিচে বঙাধৰত দুমুৱাবগৈ সেইদিনা
কিন্তু মোৰ গাত দোৰ নিদিবি ।

বৈশীয়েক : কি আগ-শুৰি নোহোৱা কথাবোৰ
কৈছা তুমি ? কুসুদে কাৰ কি জগৰ লগালে
—কাৰ ঘৰত সিদ্ধি দিলে যে পুলিচে এনেয়ে
তাক ধৰি নিব ?

সোণাধৰ : নিছেই । নিছে কাৰণেহে কৈছোঁ ।
এই অমুকাই এনেয়ে এমেয়ে কথা নকয়
বুইছ কুসুদৰ মাক ! নিজ কাণেৰে শুনি
আহিছোঁ — নিজ চকুৰে দেখি আহিছোঁ ।

বৈশীয়েক : কি শুনিলা — কি দেখিলা ? তুমি
এতিয়া জাপিখজীয়াৰপৰা অহা নাই জানো ?
নে আন কৰবালৈহে গৈছিলি ?

সোণাধৰ : জাপিখজীয়াৰপৰাহে আহিছোঁ । সেই-
কাৰণেহে কৈছোঁ — পুতেকক চম্ভাল ।
জাপিখজীয়া ইয়াৰপৰা হুমাইলহে ।

বৈশীয়েক : ইস্ বাস, এই মানুহটোৰপৰা ঈশাৰ

নাই। আচল কথাটো নোকোৱা ক'লেই ?
কি শুনিলা জাপিখজীয়াত ? দেবেনৰ ঘৰত
কিবা হ'ল নেকি ?

সোণাধৰ : অকল দেবেনৰ ঘৰতেই হোৱা নাই।
গোটেই গাঁওখনতেই। বিশেষকৈ যাব ঘৰত
আমাৰ ইয়াৰ নিচিনাকৈ কাম-বন নোহোৱা
উত্তৰাধীনাৰ আছে। মুঠৰ ওপৰত, জাপি-
খজীয়াত পুলিচে হালে হালে সাঙুৰিছে,
গাড়ীত তুলিছে আৰু টাউনলৈ চালান দিছে।
দেবেনৰ ভায়েক নবেনকো আজি তিনিদিনৰ
আগতে ধৰি চালান দিলে।

বৈশীয়েক : নবেনক ? সি দেখোন একেবাৰে ঠাণ্ডা
ল'ৰা। সিনো কাৰ ঘৰত ...

সোণাধৰ : ঠাণ্ডা-গৰম বুলি কথা নাই বুইছ।
মুঠৰ ওপৰত পুলিচৰ এবাৰ কাৰোবাৰ ওপৰত
সন্দেহ হলেই হ'ল। তাতে কান্দুৰাই এবাৰ
নবেনৰ নামটো উচ্চাৰণ কৰিলে যেতিয়া
নবেনৰ কত বন্ধা আছে। তই কি বুজিবি
এইবোৰ ? আজি ৩৪ বছৰ মানৰ আগতে
আমাৰ কুমুদৰ লগতো কান্দুৰাৰ এবাৰ ফেৰিয়া
ফেৰি লগা নাছিলনে ? সেইকাৰণেহে কৈছো
... দিনকাল যেনে চলিছে কোন মুহূৰ্ততে ...

বৈশীয়েক : হেৰা, তুমি কি কথাবোৰ কৈ আছা ?
কিবা কবৰ মন আছে যদি আচল কথাটো
কৈ পেলোৱা। এইবোৰ ছালে-বেৰে কোবোৱা
কথা কৈ মোক ভয় খুৱাই নেথাকিবা।
পুলিচৰ কথা কৈ একে কোবেই ক'ব কান্দুৰানে
কান্দুৰাৰ কথাটো গ'লা। ক'ব কান্দুৰা
সেইটো, মই হ'লে একো বুজা নাই।

সোণাধৰ : এইজনী ক'ব আকৰী অ'। তু-

ভাৰতৰ মাহুৰে কান্দুৰাৰ নাম ক'লে বুজতে
পলায়—এই আক' আজি চিনি নোপোৱা
হ'ল ? ক'লেই জাপিখজীয়াৰ গেছেলাৰ
পুতেক সেই গভাইত চোৰটো কান্দুৰাক চিনি
নেপায় ?

বৈশীয়েক : অ—অ—কান্দুৰা। তাক আক চিনি
নেপাওঁনে ? সেইটো জেলত পৰিছিল নহয়,
আকো ওলাল কেতিয়া ? নবেনৰ কথা
আকো কি কি ক'লে ? নবেন দেখোন ...

সোণাধৰ : তোৰ লগত কথা কোৱাৰ এইবোৰেই
মজিল বুইছ ? বামাৱৰণৰ একেবাৰে সীতাৰ
জন্ম-বৃত্তান্ত ক'ব লাগিব। ক'লেই, আজি ডেৰ
মাহমানৰ আগতে নাওহলীয়াৰ ঘাইগু
মহাজনৰ ঘৰত ডাঙৰ ডকাইতি এটা হৈছিল,
শুনিছিলি নে নাই ?

বৈশীয়েক : শুনিছিলো—শুনিছিলো। কুমুদে
কৈছিল। মহাজন আৰু বৈশীয়েকক হাতে-
ভৰিয়ে বান্ধি কেবাহাজাৰ টকা, পাটৰ
কাপোৰ-কানি আৰু গহনা-গাথৰি লৈ যোৱা
নাই জানো ? দলটোত হবলা কান্দুৰাও
আছিল ?

সোণাধৰ : ব। ছকুৰিমান আছিল বোলে।
গোটেইবোৰে হেনো মুখত কাপোৰ বান্ধি বান্ধি
গৈছিল। কোনেও চিনিব নোৱাৰাকৈ ভেঁৰচন
ধৰি গৈছিল। পিছে বেজিৰ জলা মণি কুঠাৰৰ
জলা নমনাৰ নিচিনা কথা হ'ল বুইছ। মহাজনৰ
ঘৰত সিহঁতৰ চেণ্ডল এপাট আৰু গামোচা এখন
পৰি আছিল। পুলিচে সেই ছবিৰ বস্ত্ৰৰ পৰা
খেদি খেদি এই তোৰ এমাহৰ মূৰত জাপি-
খজীয়াৰ কান্দুৰাৰ ঘৰ ওলালহি। গামোচাখন

হেনো কান্দুৱাৰ আছিল। সিহঁতৰ পুখুৰীটোৰ
পৰা কিবা-কিবি মালো উলিয়াইছে। আক
তাৰ পিছৰ পৰাই পুলিচৰ ধৰ-পাকৰ আৰম্ভ
হ'ল।

বৈশীয়েক : বৰা, নবেনে আক' কি কবিলে ? দল-
টোত সিও আছিল নেকি ?

সোণাধৰ : সি নাছিল অ' সি নাছিল। সন্দেহতে
অৰ্থাৎ চোভামানি ডাক ধৰিছে। নধৰিব
কেলেই ? কান্দুৱাই তাৰ লগত নবেন আক
গাঁৱৰ কেবাটাও আছিল বুলি কৈছে। তাতে
সেইদিনা বাতি নবেন বোলে ঘৰতো নাছিল।

বৈশীয়েক : কলৈ গৈছিলনো সি ?

সোণাধৰ : গাঁৱত সেইদিনা বাতি তাওনা আছিল।
সি চাবলৈ গৈছিল।

বৈশীয়েক : সেই চুৱাখোৱা দগধাটোৰ নো নবেনৰ
নাম লবলৈ কিহে পালে ?

সোণাধৰ : আখেজ বুইছ আখেজ। আজি এবছৰ-
মান আগতে বোলে এদিন নবেনে কান্দুৱাক
কিবা এটা কথাত খুব মৰিয়ালে। তাৰ
পৰিণামটো কি হ'ল দেখিলি ? সেইকাৰণেহে
মই কৈছো। আমাৰ ই অৰ্থাৎ কুসুদবো ... সিও
এদিন তাহানি কান্দুৱাৰ লগত ...

বৈশীয়েক : তুমি মিছাকৈ ভয় কৰিছা। সেইবোৰ
ভয় একো নাই। আজি তিনি-চাৰি বছৰৰ
আগতে কিবা এটা সৰু মুখ চুপতা চুপতি
লাগিছিল। সেইটোত আক আজি ইমান দিনে
কান্দুৱাই ধৰি থকা নাই বুইছনে ...

সোণাধৰ : চোৰক বিশ্বাস নকৰিবি বুইছ। সঁজাত
নাই সিহঁতৰ। তাবোপৰি কান্দুৱাই লগাওক
বা মলগাওক, ইয়াৰ নিচিনা কামখন

নোহোৱাকৈ মহলা মাৰি বহুৱা কোবাই কুৰা
ল'ৰাবিলাকৰ ওপৰত পুলিচ-চুলিচৰ নজৰ
বেছিকৈ পৰে ডেহেলৈ সি ল'ৰা হাজাৰ ভাল
হওক।

বৈশীয়েক : বাহিৰত অলপ ওলাই সোমাই নুফুৰিনো
সি কি কৰিব কোৱাচোন ? কাম এটা পালেহে
কাম কৰিব পাৰে। এইবেলি কাম এটা পোৱাৰ
আশা আছে বুলি সিদিনা কৈছে।

সোণাধৰ : কোনটো কাম, কোনটো কাম ?

বৈশীয়েক : কেলেই আজি এমাহমানৰ আগতে যে
টাউনলৈ গৈ পৰীক্ষা দিছিল ? সেই যে
চৰকাৰী গাড়ীত...

সোণাধৰ : অ' সেই মেকানিক কামটো ? এমাহেই
হ'লনে পৰীক্ষা দিয়া ?

বৈশীয়েক : অ' তোন, কেলেই জেঠৰ ডেইশ
তাৰিখে ? পাহৰিলাই হবলা ? আগদিনা সি
মহেশ্বৰ লগত গৈ টাউনত মহেশ্বৰ বায়েকৰ
ঘৰত থকা নাই ? সেইদিনা বাতি টাউনত
বায়োডোপ নে কিও চাইছে নহয় ? ইমানকৈ
পাহৰিলে কেনেকৈ হব ?

সোণাধৰ : ব-ব। জেঠৰ ডেইশ তাৰিখ। ব-ব।
ধৰ এমাহ-তাতকৈ বেছিহে হ'ল। সোমবাৰ
আছিল নহয় ? তাৰ ইংৰাজী মাহৰ লেখেৰে
জুন মাহৰ সাত তাৰিখ আছিল। তাৰ আগদিনা
... তাৰ আগদিনা জুনৰ ছয় তাৰিখ। ...কি ?
তই ... তই কোৱা নাছিলি কেলেই ? খাই
দিলি তই। সৰ্বনাশ হ'ল—

বৈশীয়েক : কি হ'ল ? হ'ল কি ? তেনেকুৱাখন
কৰিছা কেলেই ?

সোণাধৰ : হবলৈ কিটো বাকী আছে ? ঠিক মিলি

পৰিছে। অহ্, অহ্...। নিৰ্ধাত ইয়াকো পুলিচে
ধৰিব। মহেশ্বৰ পুলিচে বিচাৰি কুৰিছে...

বৈশীয়েক : কি হ'ল নোকোৱা কৈলেই ? কৈলেই
এনেকৈ চিঞৰিছা ? মহেশ্বৰ আক'...

সোণাধৰ : থেং ভেবী। মহেশ্বৰ লগত সি জুনৰ হয়
ভাবিখে টাউনলৈ গৈছিল। হয় নে নহয় ?
আক সেইদিনাই বাতি নাওহলীয়াত যইও
মহাজনৰ ঘৰত ডকাইটি হৈছে। এতিয়া
বুজিলি ? যি ভয় কৰিছিলো সেইটোয়ে হ'ল—

বৈশীয়েক : কুয়ুদ সেইদিনা টাউনলৈহে গৈছিল।
সি...সি কিবা সেইদিনা ..

সোণাধৰ : এই চুপ থাক। একো বুজি নেপায়
কথাবোৰ। তইত মাইকী মাহুহবোৰেই যতকুটৰ
ঘাই। পৰীক্ষাৰ আগদিনা টাউনলৈ যাবলৈ
ওলোৱাত তই মানা নকৰিলি কৈলেই ? তই...
তই...

বৈশীয়েক : কি কথাবোৰ কৈছা তুমি ? সেইদিনা
বাতি মহাজনৰ ঘৰত বাতি ডকাইত সোমাব
বুলি মই জানো নেকি ? আক...আক পুলিচে
এনেয়ে এনেয়ে ধৰিলে হব নেকি ? মহেশ্বৰ
ভিনিহিয়েকে সাক্ষী দিব নহয় ?

সোণাধৰ : হেট, থৈ দে তোৰ মহেশ্বৰ
ভিনিহিয়েকৰ সাক্ষী ! হেব' সাক্ষী-বাদী
পিছতহে হ'ব। প্ৰথমতে তাক হাত-কেৰেপা
লগাই ধৰি নিব। সেইটো কম লাজৰ কথা
নেকি ? মই...মই কোনটো নাকেবে গাঁৱত
মুখ উলিয়াম ? হৌ ?

বৈশীয়েক : অ' ভেনেহ'লে কি হ'ব ? তুমি মতা-
মাহুহটো হৈ কিবা এটা ক'বা। দাবোগাব
ওচৰলৈকে গৈ হাতে ভৰিয়ে ধৰি.....

সোণাধৰ : এই চুপ থাক। মোক ভাবিবলৈ দে।
তই...তই এইবোৰ কাবোৰাক কৈছ নেকি ?
কুয়ুদ টাউনলৈ যোৱা কথা...পৰীক্ষা দিয়াৰ
কথা ? তইতৰ মাইকী মাহুহবতো ঠিকনা
নাই...যতে পায় ততে লেপলেপাই.....

বৈশীয়েক : নাই কোৱা...নাই কোৱা। ক'তনো
কৈছো ? কেবল সেই সিদিনা দেউকণৰ
বৈশীয়েকৰ আগতহে.....

সোণাধৰ : খাই দিলি ! তই মোক এইদৰেই খাবি
দেই। কি দৰকাৰ তোৰ ভেনেকৈ চেলবেলাই
কুৰিবলৈ ? খবৰদাৰ ! আক কাবো আগত
এইবোৰ নকৰি। এতিয়া তোৰ গাৰ নোমেই
শক্ত। বুজিছনে নাই ?

বৈশীয়েক : নকৰ্ত-নকৰ্ত বাক।

সোণাধৰ : আক শুন। কুয়ুদকো কৈ দিবি
সাধানে যাতে থাকে। বাতি বিয়লি যাতে
ঘূৰি হুকুৰে। মুঠৰ ওপৰত নিজক বচাই
কুৰিব লাগে। কিবা হবলগীয়া হ'লে মই হ'লে
তাক বচাব নোৱাৰোঁ। এতিয়াই কৈ থলো।
ভেতিয়া মাৰ পুতেৰে যি কৰ কৰি থাকিবি...
বৈশীয়েক : তুমি এতিয়া ভেনেকৈ ক'লে কেনেকৈ
হ'ব। তুমি বাপেকটো হৈ.....

[এনেতে বাহিৰত কোনোবাই 'কুয়ুদ'। অ'
'কুয়ুদ' বুলি চিঞৰে]

সোণাধৰ : [উচপ খাই উঠি] কোন ? কোন ??

পিত্তো : মই...মই মানে পিত্তো।

সোণাধৰ : পিত্তো ? কোন পিত্তো ?

বৈশীয়েক : কৈলেই পিত্তোক চিনি নোপোৱা ?
গজেনৰ পিত্তেক...

সোণাধৰ : অ.. পিত্তো আহিছ ? আহ আহ।

সোমাই আহ। আহ বহ, সেই টুলখনতে বহ। হেৰি নহয়, কুন্দ নাই নহয়? তাত কেইটা খায়েই হেনো ডেকালবা ধুৱা কোবাবলৈ ওলাই গৈছে। সি বহত থাকে নেকি? পিছে কেলেই লাগে নো ডোক কুন্দক?

পিত্তো : কাম এটা আহিল দাইটি!...এ...কুঠাব-খন দেখোন মাটিত পেলাই থৈছে, কি হ'ল? নাল নাই দেখোন...কুঠাব নাল লগাব খুজিছে হবলা?

সোণাধৰ : ক'ত মই লগাব খুজিছো? কুন্দক আজি মই ৰাতিপুৱাই কৈ গলো নাল লগাবলৈ, পিছে ক'ত লগাব তোৰ মেকানিক বাবুৱে। যবে বস্ত ততে এৰি তাতকেইটা খাই ক'বাত মহলা মাৰিবলৈ ওলাই গ'ল। মই জাপি-খজীয়াৰপৰা আহি...কি হ'ল তই দেখোন কুঠাবখন বৰকৈ চাইছ? কৰঙাৰপৰা অনা কুঠাব বুইছ। বৰ মজবুত হৈ আছে...

পিত্তো : কুঠাবখন মই চোৱা নাই দাইটি! মানে হেৰি নহয়, কথা এটা হৈছে নহয়! সোনকালে আজিয়েই ভালকৈ নাল লগাই নালডালত কিবাকিবি সানি পুৰণি কৰি ৰাখক...ন'হলে কুঠাবখনকে পুখুৰীত পেলাই দিয়ক...

বৈশীয়েক : কেলেই?

সোণাধৰ : কুঠাবখন পেলাবলৈ কি হ'ল? তই কি কৈছ এইবোৰ?

পিত্তো : কাৰণ আছে দাইটি! আপোনালোকে হুনীয়াৰ হালচাল নেজানে। নাওহুনীয়াৰ ডকাইটি কেচটো ওনিহে নহয়? জাপি-খজীয়াৰ বহুত ডেকাল'বাক ৰখিছে ওনিহে

নহয়? তাৰ লীডাৰ কান্দুৰা আহিল ওনিহে নহয়?

সোণাধৰ : ওনিহো! ওনিহো-মই নিজে আজি জাপিখজীয়াত ওনি আহিছো। গামোচা আৰু চেণ্ডেল এপাতৰ পৰা খেদি খেদি...

পিত্তো : গামোচা আৰু চেণ্ডেলৰ মালিকক বিচাৰি বিচাৰি কান্দুৰাক ৰখিলে। কিন্তু আৰু এটা বস্ত পুলিচে বোলে বিচাৰি পোৱা নাই...

সোণাধৰ : কি?

পিত্তো : মহাজনৰ ঘৰত কুঠাব নাল এটাও পাইছে কিন্তু কুঠাবখনহে বিচাৰি পোৱা নাই। যবে যবে খানাতালাচী চলাই...

সোণাধৰ : কি? মই দেখোন জাপিখজীয়াত একো হুওনিৰো...

পিত্তো : সেইকাৰণেতো কৈছো এইবোৰ জজালত পৰাতকৈ কুঠাবখনকে পেলাই দিয়ক পুখুৰীত...

বৈশীয়েক : সেইবুলি ইমান মূল্যৰ কুঠাবখন পুখুৰীত পেলাই দিব পাৰি নেকি? এইখন কুন্দে নিজে গৈ কৰঙাৰপৰা...

সোণাধৰ : চুপ থাক তই। সেই বুলি নিজৰ বিপদ এটা চপাই আনিব নোৱাৰো নহয়। আজিয়েই পেলাই দিম...এতিয়াই.....

পিত্তো : আপোনালোকে সেইবুলি খুব বেছি ভয় নকৰিব দাইটি! মই আছো যেতিয়া একো ভয় নাই.....

বৈশীয়েক : তই পিছে এতিয়া আহিলি কৰ'পৰা? হুখখন শুকান শুকান দেখিছো। তাত বোৱাই নাই নেকি?

পিত্তো : ক'ত তাত খাব খুৰীটি? আজি ৰাতি-পুৱাৰপৰা টাউনত গাড়ীৰ পাৰ্টচৰ লোকজনত

খুবোতে খুবোতে হাৰবান হৈ গৈছে। গাড়ীৰ 'কাৰভ্ৰেটৰ' ঢাকন আৰু 'চকেটক্স' হুটা বিচাৰি আনি এই অলপ আগতে আহি বৰ পাইছোঁহি। বৰ মানে মালিকৰ বৰ। আহি পোৱাৰ লগে লগে মালিকে ক'লে যা, কুসুদ আছে নে নাই, মাতি আন—বচ এয়া—

সোণাধৰ : বচোন ব। তই এইবোৰ কি গাইছ মই হ'লে একো বুজা নাই। কি মালিকৰ কথা কৈছ ? কোন নো ?

পিত্তো : অ' দাইটি, আপুনি নেজানে নেকি মই আজিকালি টেক্সীত কাম কৰোঁ।

সোণাধৰ : টেক্সী ? মানে ভাৰা মৰা গাড়ী ?

পিত্তো : অ' মানে দাইটি আজিকালি মই মানে পল্লীখনৰ বৰাৰ ভাৰামৰা গাড়ী মানে টেক্সীত কাম কৰোঁ।

সোণাধৰ : মই বৰ আচৰিত পাইছোঁ পাই। ভাহানিতে পঢ়া-শুনা এৰি মোমায়েৰৰ ঘৰত ছদিনমান থকা নাছিলি জানো ? তাৰপিছত আহি বোলে টাউনৰ কোনোবা এখন চাহৰ দোকানত সোমাইছিলি বুলি শুনিছিলোঁ। তাৰপিছত নো গাড়ীৰ কাম শিকিলি কেতিয়া ? কামত সোমালি কেতিয়া—এবা পাই আচৰিত পাইছোঁ—

পিত্তো : দাইটি, আপুনি বুজা নাই কথাটো। মই গাড়ীৰ কাম শিকিছোঁহে। আজি হুমাহমানহে হৈছে। এতিয়াও শিকি আছে।

সোণাধৰ : অ' তাকে ক। ভাল হৈছে—বৰ ভাল হৈছে। ক'বাত যে মূৰটো গোজা মাৰিবলৈ সুবিধা পাইছ, ই কম কথা নেকি ? এইটো পুৰুষৰ লক্ষণ। আহাৰ ডোখৰবহে আজি

ইমানদিনে সুবিধা এটা নোলাল। আই. টি. পাহ কৰিলে ; আজি বোলে ইয়াত পৰীক্ষা কালি বোলে তাত পৰীক্ষা—কামৰ বেজিকা হ'লে টেক্‌টেকি। দেশৰ বিজ্ঞতাবীয়া বিলাকৰ লগত মহলা মাৰিব। বাপেকৰ ওপৰত বহি বহি খাবলৈ পাইছে, তাতকৈ আৰু কি লাগিছে !

পিত্তো : এহ্, দাইটি, আপুনি কুসুদৰ কথা কৈছে তেনেকৈ কৈছে ? চাব—এদিন তাৰ ভাল চাকৰি হৈ যাব। একদম কাষ্ট-কিলাচ মেকানিক। আপুনি ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি আৰামতে বহি খাই থাকিব। কুসুদৰ নিচিনা চালাক, মানে দাইটি তাৰ নিচিনা গাড়ীৰ কামজনা ল'ৰা বৰ কম আছে—তাৰ লাক দেখিব এদিন দাইটি.....

এহ্, খুবীদেউ, আপুনি চাহকেই আনিলে। এইকিটা কি ? পিঠা ? ঠিক আছে। ভোকে লাগিছিল—

যৈলীয়েক : ভাতো আছে খাবি নেকি বাক ?

পিত্তো : নাই, নাই খুবীদেউ, সেইচৰ নেলাগে। আজিকালি গাড়ীত কাম কৰাৰ পিছৰপৰা কত দিন ভাত নোখোৱাকৈয়ে যায়.....

যৈলীয়েক : ব ভেনে। মই আৰু ছটামান পিঠাকে আনি দিওঁ.....

সোণাধৰ : হয় নে পিত্তো, তইতৰ গাড়ীত ছাইতৰ নাই জানো ? সি কামৰ নেকানে জানো কুসুদক যে মাতিবলৈ আহিছ ? আৰু কুসুদক বিনা পইচাত খটুৱাবলৈহে ভোৰ গাড়ীৰ মালিকে মানে হেৰি পল্লীখনে মাতিছে। শূদা চাহ এটোপা খুৱাই পঠিয়াই দিব।

পিত্তো : নাই, নাই, দাইটি, আপুনি কি কথা কৈছে ? মই মালিকক কৈ পূৰা দহ টকা আদায় কৰি দিম। যেমালি পাইছে নেকি ? আৰু আমাৰ ড্ৰাইভৰৰ কথা কৈছে ? কোন জানেনে নাই ? সেই মঞ্চিৰ বুঢ়াৰ পুতেক হীৰাহে। একো নেজানে। মোতকৈও নেজানে। গাড়ীৰ চুইচ দি ষ্টাৰ্ট দিব, গিয়েৰ চেঞ্জ কৰিব 'একচিলেটৰ' দবাব—বহ। আৰু একো নেজানে। তাতেই তাৰ কি বাহাতুৰী দেখিব দাইটি ! মোৰ ওপৰত যি চন্দাৰী— পিত্তো চিগাৰেট আন, পিত্তো চাহ আন, তামোল আন—ইটো কৰ—সিটো কৰ……

সোণাধৰ : তই নো কৰ কৈলেই ? নিজৰ মান-সন্মান বুজি নেপাৰ নেকি ?

পিত্তো : চব বুজো দাইটি চব বুজো। মোৰ সন্মান মই বুজো। কিন্তু মোৰ স্বার্থ আছে দাইটি। হীৰা ককাইটিক ফুচুলাই মেলি তেল-টেঙা দি দুদিনমান গাড়ীৰ ষ্টেৰিং পালেই মোৰ কাম ফিনিচ্। বহু ডাবপিছত, লাইচেন্স এখন কৰাই ল'লে হীৰা ককাইটিক কোনে কেয়াৰ কৰে। সেইকাৰণেইতো সি মোক যি কৰিবলৈ কয় তাকেই কৰোঁ। আৰু সেইকাৰণেই মোৰ ওপৰত তাৰ লাহে লাহে বিচাচ হৈছে। এদিনতো বুইছে দাইটি, ডেবগাঁৱৰপৰা অলপ সময়ৰ কাৰণে সি মোক ষ্টেৰিং দিছিল। গাড়ীত সেইদিনা পেটিনজাৰ বেছি নাছিল। বেছি সময় চলাবলৈ দিয়া নাছিল ! পিছে হ'লে হব কি ? তাতে এটা সৰু ঘটনা মানে সৰু একচিডেন হ'ল।

সোণাধৰ : একচিডেন ? মানে মাতুৰ মাৰিলি ?

পিত্তো : নাই নাই, ডেনেকুৱা ডাঙৰ একো নহয়। গিয়েৰ চেঞ্জ কৰি টপ গিয়েৰত বেছি সময় আহিবলৈ নেপালোৱেই—আগতে হঠাৎ চাল্য মানে ছাগলী পোৱালি এটা পৰি গ'ল। ষ্টেৰিং কাটিছোহে কাটিছো—বেবেক কচিছোহে কচিছো—ওঁহো—বাখিব নোৱাৰিলোঁ।

সোণাধৰ : মৰিল হোঁ ?

শৈলীয়েক : আই ঐ দেখি, তোৰ অকণো বেয়া নেলাগিলনে ?

পিত্তো : কি বেয়া লাগিব খুবীদেউ—গাড়ীৰ লাইনত কাম কৰিলে এনেকুৱা সৰু সৰু একচিডেন হবদম হৈয়ে থাকে।

সোণাধৰ : সাবধান হবি বোপাই, সাবধান হবি। পুলিচে কোনোবা দিনা ধৰি নি জেল হাজত পোৱাবগৈ। গমটো পাবি তেতিয়া।

পিত্তো : সেইখিনি নজৰ আমাৰ ঠিক আছে দাইটি ! পুলিচক ক'ত কেতিয়া খাটিব পকাৰ লাগে পূৰা টেবনিং আছে আমাৰ।

সোণাধৰ : তথাপি বুইছনে বেয়া কাম নকৰাই ভাল—সদায় নিজক বচাই ফুৰাটোহে বুদ্ধিমানৰ কাম।

পিত্তো : নিজক বচাই ফুৰিবৰ কাৰণেইতো সদায় ইমান ভাল-ভুল মাৰি ফুৰিবলগীয়া হয়। আপুনি লাইনত নাই যেতিয়া কথাবোৰ বুজি নেপাৰ। …ছাগলী পোৱালিটো মৰাৰ দিনা কি হ'ল জানে ? সেই সময়ত বাস্তাৱ কামত গাড়ীৰ কাৰণে বাট চাই পুলিচ এজনো বৈ আহিল। পুলিচ দেখি মোৰ পিলাই চমকি গ'ল। কিন্তু তাৰ পিছ পাকতে বুজি এটা উলিয়াই তেওঁৰ ওচৰলৈ আহি ক'লো, ককাইটি তেঁমাক

দেখি গাড়ীত তুলি লৈ যাওঁ বুলি হঠাৎ বেবেক
কচি গাড়ী বাধি দিওঁতে হঠাৎ চালা ছাগলী
পোৱালিটো আগত আহি গ'ল।

সোণাধৰ : তাৰ পিছত ?

পিতো : তাৰ পিছত আক কি হ'ব ? পুলিচ
ককাইটিয়ে ভাল পালে। হীৰা ককাইটিয়েও
চিগাৰেট এটা দিলে। গাড়ীত তুলি লৈ
আনিলো। টাউনৰ পুলিচ-চুলিচ চব মোব
হাতৰ যুষ্টিত বুইছে দাইটি। পিতো বুলি
ক'লে আজিকালি চব পুলিচে চিনি পায়।
খাটিব কৰে। সেইকাৰণেহে কৈছিলো মই
থাকোতে পুলিচৰ কোনো কথা লৈ ভয়
নকৰিব।

ঘৈণীয়েক : ভয় নকৰাকৈনো কেনেকৈ থাক ?
আজি দমায়েৰে জাপিখজীয়াত যিবোৰ শুনি
আহি কৈছেহি আমাৰ কুমুদৰ কাৰণে ভয়ৰ
কথাই হৈছে।

পিতো : সিতো একো কৰা নাই—ভয় কৰিবলগীয়া
কি কথা আছে।

ঘৈণীয়েক : মানে সেইদিনা বাতি.....মানে সেই
নাওহলীয়া.....

সোণাধৰ : চুপ থাক এইজনী !.....নহয় অ' কথা
আন একো নহয়। তোক কথাডো বিশ্বাসতহে
কৈছো ; তই আক' কাকো নকৰি।

পিতো : নকওঁ নকওঁ।

সোণাধৰ : নাওহলীয়াৰ ডকাইতি হোৱাৰ দিনা
বাতি আমাৰ কুমুদো ঘৰত নাছিল।

পিতো : কুমুদ নাছিল ? ক'ত গৈছিল সি ?

সোণাধৰ : টাউনলৈ গৈছিল। সেইদিনা বাতি
মহেশ্বৰ সৈতে ছয়ো মহেশ্বৰ বায়েকৰ ঘৰত

থাকি পিছদিনা সি মেকানিক কামৰ কাৰণে
পৰীক্ষা দিছিল—কথা সেয়ে—

পিতো : অ' কথা সেইটো। এইটো একেবাৰে
মামুলি কথা। আপুনিও দাইটি, বৰ সক
কথাতেই ভয় কৰে।...আক যদি সন্দেহ কৰি
পুলিচে পিছ লয় তেন্তে মোক কব। ইয়াকি
পাইছে নেকি ? কুমুদ সেইদিনা টাউনত চিনেমা
চাবলৈ গৈছিল—বহ—।

ঘৈণীয়েক : শুনিছা ? তুমিহে মিছাকৈ ঘৰত
এইবোৰ চিঞৰ-বাখৰ কৰি থকা।...হেৰি নহয়
পিতো, তই আমাৰ কুমুদক বড় ঠিকাদাৰৰ ঘৰত
চাইছিলি ?

পিতো : তাত নাই খুবীদেউ। তাতো চায়েই
আহিছো। বড় ঠিকাদাৰৰ গাড়ী পৰহি দিনাই
চালু হৈ গ'ল। দেবেনৰ দোকানতো চলো।
তাতো নাই। তাত আক' কোনোবা এটাই
ক'লে বোলে কুমুদ জাপিখজীয়াৰ পিনে গৈছে।

সোণাধৰ : কি ? সি জাপিখজীয়ালৈ কেলেই
গৈছে ?

পিতো : কেনেকৈ ক'ব ? মই পিছে বিচাচ কৰা
নাছিলো কাৰণেহে ঘৰত বিচাৰি আহিলো।

সোণাধৰ : এই ল'ৰাটোৰপৰা উপায় নোপোৱাত
পৰিলো বুইছ পিতো। সি নিজে নিজে গৈ
কেলেই বিপদৰ মাজত সোমাই পৰিব লাগে
কচোন। ই নিজেতো মৰিবই—মোকো মাৰিব।

পিতো : ঠিকেই কৈছে দাইটি ! সি যদি জাপি-
খজীয়ালৈ গৈছে তেন্তে ভাল কৰা নাই।
আপুনি কি জানিছে দাইটি, পুলিচে অলপ
কথাতে চোভা কৰে। তথাপি আপুনি ভয়
নকৰিব।

সোণাধৰ : যি হ'বলগা আছে হবই। ভয় কবিনো
কিটো কৰিবি ? বাদ দে সেইবোৰ....।

পিত্তো : ময়ো যাওঁ দাইটি ! তাৰ কাৰণে আক
মই কিমান বখি থাকিম ? সি আছে কেতিয়া
ঠিকনাতো নাই।

সোণাধৰ : অ দেখিলিয়েই নহয়। একো ঠিকনা
নাই।

বৈলীয়েক : আক অলপ সময় বহুচোন। গৈনো
কি কৰিবি ? আক এটোপা চাহ
ঘাবিনে ?

পিত্তো : নাই নাই নেখাওঁ। চাদা আক চুণৰ
টেমাটোকে দিয়ক। আপুনি ঠিকেই কৈছে
খুবীদেউ। অলপ দেবী বহিছোৱেই বাক।
আজি গাড়ী বন্ধ যেতিয়া কামো নাই। ইয়াত
চাহ-পিঠাতো খালোৱেই। ভাতৰ ভোক চলি
গ'ল। আক বুইছেদাইটি, ডেইলী ব'দে-বৰষুণে
গাড়ীৰ কাষত খাবা হৈ পেচিন্জাৰ আহিব
আহিবকৈ বখি থকাতকৈ ইয়াত আপোনাৰ
লগত বহি সুখৰ ছুখৰ কথা পাতি কুমুদৰ কাৰণে
বখি থকা বহুত ভাল।

সোণাধৰ : কেলেই ?

পিত্তো : কেলেই সুধিছেনে ? কেতিয়াবা মগজ
একেবাৰে বেয়া হৈ যায়। এঘণ্টা, দুঘণ্টা বখাৰ
পিছত পেচিন্জাৰ এটা ছুটা আহিব আক
সিহঁতৰো দেখিব কত দেমাক। টেবেলচপট বাছ
যোৱাৰ পিছত যি চাৰি পাঁচটা পেচিন্জাৰ
বাকী থাকে সিহঁতক যে কিমান খাটিব কবি
আনিব লাগে। তাতে আজিকালি টেম্বী বহুত
হ'ল আক ইকালে খুচুৰা বেপাৰী মানুহবোৰে
মালে-বন্ধুৱে অলপ ভাঙাত ডিজেল গাড়ীত

উঠিহে ভাল পায়। এইবোৰ আজিকালি বহুত
জঙ্কাল হ'ল দাইটি।

সোণাধৰ : কিন্তু তহঁতৰ গাড়ীবোৰত দেখোন চাৰি
পাঁচটাৰ ঠাইত বহ বাবটালৈকে লাগি নিয়া
দেখো দেখোন। ভাৰাত যোৱা মানুহ কোনটো,
ডাইভাৰ কোনটো, ধৰিবই নোৱাৰি। তহঁত
কেতিয়াবা বৰ ডাঙৰ একচিডেন্ত মৰিবি
দেই।

পিত্তো : উপায় নাই দাইটি, নহ'লে হুপুচায়।
মালিককতো দিব লাগিবই, তাৰ বাহিৰেও
অমুকক দিয়া, তমুকক দিয়া নিজবোতো ছুই
চাৰি পইচা উপকৰা এটা লাগে।...সেই দহ
বাবটা মানুহ যে তোলাৰ কথা কৈছে দাইটি,
সেইকেইটা যোগাৰ কৰাও কম কথা নেকি ?
ছুই তিনি ঘণ্টা চিঞৰোতে চিঞৰোতেহে
কোনোমতে—

বৈলীয়েক : তই আক' চিঞৰিব লাগে কেলেই ?

পিত্তো : মোৰনো কাম কিটো ? সেইটোৱেহে।

নহ'লে পেচিন্জাৰ যোগাৰ হ'ব কেনেকৈ ?

বৈলীয়েক : কি বুলিনো চিঞৰ ? শুনাচোন অকমান।

পিত্তো : এহ্ এইবোৰ ঘৰৰ ভিতৰত নজমে
খুবীদেউ।

সোণাধৰ : খুবীয়েৰে ইমানকৈ শুনিবলৈ ইচ্ছা
কৰিছে যেতিয়া শুনাচোন অলপমান। কিনো
বৰ ডাঙৰ কথাটো ?

পিত্তো : কথা মানে অলপ একো ডাঙৰ নহয়।
চিঞৰি থাকিব লাগে। মানে এনেকুৱা আক—
ডেবৰ্গাঁও যাব নেকি, ডেবৰ্গাঁও, ডেবৰ্গাঁও.....
দাদা ডেবৰ্গাঁও যাব নেকি ? আক এজন লাগে
—এজন পেচিন্জাৰ হ'লেই যায় আক.....

বাহুলী ! বায়েগা নেকি ডেবগাঁও ?.....কোন
বাব ককাইদেউ.....ডেবগাঁও...আহক.....

[সোণাধৰ আৰু বৈশীয়েকে হাঁহে। এনেতে
বাহিবত “সোণাধৰ আছা নেকি ?” বুলি
চিঞৰে। পিতৌৰ চিঞৰ বন্ধ হয়]।

সোণাধৰ : চা চোন পিতৌ কোন আহিছে ?

[সোণাধৰ আছা নেকি ?]

পিতৌ : [ভয়ত] সৰ্বনাশ দাইটি, আহিছে !
আহিছে !!

সোণাধৰ : কোন ?

পিতৌ : পু...পুলিচৰ দাবোগা।

সোণাধৰ : [ধক ধক] পুলিচৰ দাবোগা...? ?

পিতৌ : হাতত চুটি লাঠি এডাল.....

বৈশীয়েক : সেইডাল...সেইডাল কুঠাৰৰ নালেই
হবলা...

সোণাধৰ : লুকুৱা লুকুৱা—এই, কুঠাৰখন আঁতৰা
...আঁতৰা বুলিকৈছোঁ...নে...নে...ভংগপাং।

দাবোগা : সোণাধৰৰ ঘৰ হয়নে ? সোণাধৰ দত্ত ?
...সেইখন কি লুকুৱাইছা আক' ? তুমি আকৌ
কাৰ ল'ৰা ? ভিতৰলৈ ল'ৰ মাৰিব খুজিছা
কেলেই ? কি হৈছে, কিবা এটা হৈছে
নেকি ?

সোণাধৰ : নহয়...মানে...এইখন সেউজা হৈ
আছে তাকে মানুহজনীয়ে আঁতাই ধৈছে। দাব
নাল এটা লগাব লাগে...তাকে উলিয়াই
লৈছিলোঁ। মানে...

দাবোগা : সেইখন কুঠাৰ যেন হে পালো দেখোন।

চাওঁ, চাওঁ, সেইখন দা নে কুঠাৰ চাওঁ।

সোণাধৰ : মানে দেউতা, ইয়াতে কুঠাৰখনো লগতে
আছিল। সেইখনো তাই ভিতৰলৈ লৈ গৈছে

...বহকচোন আগতে...এই পিতৌ, চকিখন
আঁতাই দে...

দাবোগা : বাক বাক।

সোণাধৰ : এই শুনিছ, ডামোলৰ বটাটো লৈ আন
...পিছে দেউতা কি মন কৰি বা আহিল ?

দাবোগা : এনেয়ে অহা নাই। সকাম এটা আছে।

এইটো ডোমাৰ ল'ৰা নেকি ?

সোণাধৰ : নহয় দেউতা, এইটো মোৰ ল'ৰা নহয়।

দাবোগা : ডোমাৰ ল'ৰা এটা নাই জানো ?

সোণাধৰ : আছে, ল'ৰা বুলিবলৈ সেই এটাই।

ছোৱালী এজনী আছিল তাইক কেতিয়াবাই
উলিয়াই দিলোঁ।

দাবোগা : সেইবোৰ বাদ দিয়া। ডোমাৰ ল'ৰাটোৰ
নাম কি ?

সোণাধৰ : নাম মানে তাক বাপুকণ বুলি গাঁৱৰ
খেনোৱে মাতে খেনোৱে মৰমতে বাপু...
খেনোৱে বোপাইটো.....

দাবোগা : কি বাজে কথা কৈছাছে ? ডোমাৰ লগত
মই ইয়াত চুপতি মাৰিবলৈ অহা নাই। মোৰ
আক বহুত কাম আছে। ঘৰত মতা নামটো
কোনে শুধিছে ? তাৰ আচল নাম কি ?

সোণাধৰ : আচল নাম মানে হেৰি নহয়, তাহানি
ফুলত নাম লগাওঁতে নাম ফুলত থৈছিলোঁ—
এতিয়া সেই একে নামেই আছেনে আকৌ
বেলেগ হ'ল সেইটোহে.....

দাবোগা : হেৰা, পুলিচৰ মানুহৰ আকত চুপতি
মৰা বৰ বিপদৰ কথা বুইছা ? পুলিচৰ আকত
মিছা কথা ক'লে কি, হয় মেজাৰা একি ?
ফুলত ল'ৰাটোৰ নাম ফুলত দত্ত হয় নে মৰা
কোৱা ?.....বাক, তাৰ বৰদাস এতিয়া কিমান ?

সোণাধৰ : বয়সহে খাওকতে সঠিককৈ.....

বৈশীয়েক : কেলেই, এই বহাগত কুৰি বছৰ উকলি
যোৱা নাই জানো ?

দাৰোগা : ওঁ—ঠিক আছে। এতিয়া কেনি গ'ল
তোমাৰ ল'ৰা ?

সোণাধৰ : ভাতকেইটা খাই কেনিনো ওলাই গ'ল।
বহু ঠিকাদাৰৰ লৰীখনতে এইকেইদিন লাগি
আছিল। সি আক' আপোনাৰ,.....ভাল
মেকানিক.....

দাৰোগা : ল'ৰা হ'বলা বৰকৈ ঘৰত নেথাকে। ঘূৰি
ফুৰে বোলে, শুনিছোঁ, হয় নেকি ? বাতিও
বোলে ঘৰত তেনেকৈ নেথাকে.....

সোণাধৰ : কোনে ক'লে এইবোৰ কথা দেউতা ?
মোৰ ল'ৰা কেতিয়াও তেনেকুৱা নহয়।
বাতিপুৱা গধূলি এনেয়ে এপৰ ফুৰিবলৈ ওলাই
যায় সঁচা। কিন্তু বাতি বিয়লি মোৰ ল'ৰা
কেতিয়াও.....নহয় নে বাক পিত্তো ?

দাৰোগা : এওঁ কোন ? কাৰ ল'ৰা ?

পিত্তো : মোৰ নাম ছাৰ পিত্তো...সেই যে পিত্তো।
মোক আপুনি টাউনত দেখিছে ছাৰ—সেই যে
বৰাৰ টেক্সীত কাম কৰোঁ। এদিন ছাৰ
আপোনাক আমাৰ গাড়ীত ডেবগাওঁলৈ লৈ
গৈছিলোঁ.....

দাৰোগা : অ' টেক্সীৰ হেতিমেন ? সাতঘাটৰ
চেভেলী। ঘৰ ক'ত ?

পিত্তো : ঘৰ ইয়াতেই...মানে.....

দাৰোগা : ইয়াতলৈ কি কৰিবলৈ আহিছা ?

পিত্তো : মানে ছাৰ কুৰুক বিচাৰি আহিছিলোঁ।

দাৰোগা : বহা বহা ! ক'ত যোৱা ? তোমাৰ লগতো

কোনো আছে ? কুৰুকৰ সৰু বেতিয়া.....

পিত্তো : মই থাকি কি কৰিম ছাৰ ? মালিকে মোৰ
কাৰণে বখি আছে কিজানি ?

দাৰোগা : বহা বহা। কথা বেয়া হ'ব কিন্তু.....

পিত্তো : মোৰ গাত একো দোষ নাই ছাৰ। মইতো
সেইদিনা বাতি.....

দাৰোগা : মনেমনে থাকাহে।...এতিয়া বাক আচল
কথালৈ আহো। বাক সোণাধৰ, এইখন
তোমাৰ ল'ৰাৰ কটো নহয়নে ?

সোণাধৰ : [ভয়ত] নহয়...মানে হয়...হয়। কিন্তু
আপুনি মানে আপুনি এইখন ...

বৈশীয়েক : চাওঁ চাওঁ ॥ হৰি, হৰি। তাৰ কটোখন
নো আপুনি কেনেকৈ পালে ? আপোনালোকে
তাক মিছামিছিকৈ সন্দেহ কৰিছে। তাৰ গাত
অকণো দোষ নাই.....কাৰো লগত তাৰ
কাজিয়া নাই। কতো সি একো কৰিবলৈ
যোৱা নাই.....। আপোনালোকে মোৰ অকৰা
ল'ৰাটোক মিছামিছিকৈ.....

দাৰোগা : কি ক'লা অকৰা ল'ৰা ? হেৰা আই.
টি. আই. পাছ কৰা ল'ৰাক অকৰা বুলি ক'লে
কোনে বিশ্বাস কৰিবহে ? যোৱা বছৰ তোমাৰ
ল'ৰাই আই. টি. আই. পাছ কৰা নাই জানো ?

সোণাধৰ : হয় পাছ কৰিছে।

দাৰোগা : ওঁ—ঠিকেই মিছিছে।...

বৈশীয়েক : [কান্দি] মই তোমাক কেতিয়াই
কৈছিলোঁ নহয়—ল'ৰাক আই. টি. নে বোপাইটি
সেইবোৰত পঢ়ুৱাব নেলাগে। কেতিয়া
হুতমিলা, বোলে ল'ৰা গাড়ী মেকানিক হ'ব—
বহুত টকা পাব—অবিভক্ত জাল হ'ব...।
এতিয়া ? এতিয়া ল'ৰাই জেলৰ ভিত্তি বাক-
লগিয়া হ'ল।

দাবোগা : [ধমকি দি] হেবা, কি হৈছেহে তোমাব
কান্দিবলৈ ? মই কথাকিটা মিলাই গৈছোঁ ।
...এতিয়া লাহে লাহে চব কথা ওলাব ।...
বাক শুনা যোৱা জুন মাহৰ সাত তাৰিখে
তোমালোকৰ ল'ৰা ক'লৈ গৈছিল ?

ঘৈণীয়েক : [কান্দি কান্দি] হৰি, হৰি ! ইমান
মিছাকথা ছাব মাৰি মাৰি ধৰিবলৈ আহিছে ।
সি সেইদিনা গাঁৱতেই নাই । নাওহলীয়া
দূৰৈৰে কথা—জাপিখজীয়ালৈকে যোৱা নাই ।
মোৰ ল'ৰাৰ সকৰেপৰা কাৰো ঘৰৰ বস্তু লবচৰ
কৰাৰ অভিলাষ নাই সি এতিয়া লগত পৰি
নাওহলীয়ালৈ যোৱা বুলি ছাব মাৰি ধৰিলেই
মই মাকজনীয়ে মানি লম নেকি ? সেই মৰম
নোহোৱা কান্দুৱাই ক'লে বুলিয়েই ।

সোণাধৰ : এই, তই চুপ থাক । যি ক'ব লাগে
মই কম নহয় ?

ঘৈণীয়েক : কেলেই চুপ থাকিম ? তুমি বাপেকটো
হৈ যি কৰিছা—কৰিছা । এতিয়া মই যুখেৰে
নেমাতিম নেকি ? পুলিচ হ'ল বুলি সঁচা মিছা
একো নেমানিব নেকি ?

দাবোগা : হেবা, তোমালোকৰ কথা-বস্তাবোৰ
কিবা কেনেবা কেনেবা লাগিছে দেই । কথা
কিন্তু বেয়া হৈ যাব । সক কথাতেই এইবোৰ
ছৱাছৱা লগাইছা । আক পুলিচ বুলিয়েই
সকলোৱে মিছা আক অনায়াস কামহে কৰে
নেকি ? কি কথাবোৰ কোৱা ?

ঘৈণীয়েক : আপোনালোকৰ কাৰণেহে সেইটো
সক কথা । মিছা কাৰণত ল'ৰা এটাক ধৰি
নিয়াটো এতিয়া সক কথাহে হ'ল ?...উসু আই
ভগৱতী...

দাবোগা : হেবা সোণাধৰ, তোমাব ঘৈণীয়েকক মনে
মনে থাকিবলৈ কোৱা । নহ'লে, নহ'লে...
মই কিন্তু...তুমি কোৱা সোণাধৰ...সেইদিনা
তোমাব ল'ৰা...

সোণাধৰ : দেউতা, সেইদিনা অৰ্থাৎ ইংৰাজী মাহৰ
জুনৰ সাত তাৰিখে বাতিপুৱাই কুমুদৰ টাউনত
এটা কামৰ কাৰণে পৰীক্ষা নে কিবা এটা
আছিল । সি তালৈহে গৈছিল ।

দাবোগা : সেইদিনা বাতিপুৱাই গৈ ইণ্টাৰভিউ
পালেগৈনে ?

সোণাধৰ : মানে মানে...আগদিনাই সি গ'ল । গৈ
বাতিটো মহেশ্বৰ বায়েকৰ ঘৰত থাকিলগৈ ।

দাবোগা : ল'ৰা তেনেহ'লে টাউনত ইণ্টাৰভিউ
দিবলৈ আগদিনাই অৰ্থাৎ হয় জুন তাৰিখেই
গ'ল, নহয়নে ?

সোণাধৰ : হয় । দেউতা আপুনি হাঁহিছে দেখোন ।
মোৰ কথাবোৰ বিশ্বাস হোৱা নাই নেকি ?

ঘৈণীয়েক : বিশ্বাস হোৱা নাই যদি টাউনৰ মহেশ্বৰ
ভিনিহিয়েকক সুধিব পাৰে দেখোন । তেতিয়াই
পৰমাৰ্ণ হৈ যাব সি নাওহলীয়ালৈ গৈছিল নে
টাউনলৈ গৈছিল ।

সোণাধৰ : দেউতা, আপুনি মিছাকে মোৰ ল'ৰাৰ
ওপৰত সন্দেহ কৰিছে । সকৰেপৰাই মোৰ
ল'ৰা ভাল দেউতা । আপোনাৰ আগত মই
লপত খাই ক'ব পাৰোঁ । হওঁতে পঢ়া-
শুনাত সিমান ভাল নাছিল সকৰেপৰাই । দা
কটাৰী লৈহে ভাল পাইছিল । তাকে চাই
মেট্ৰিক কেল কৰা দেখি তাক আই. টি.-ত
গাড়ী মিলিব মেকানিক শিকিবলৈ লগাই
দিদোঁ । ছাব সিহঁত.....

দাবোগা : তোমাক এইবোৰ কোনো সুবিছেহে ?
মই সুবিছো নেকি ?

সোণাধৰ : সুস্থিৰিলেও মই কবই লাগিব। অন্তায়
অধৰম এইবোৰ বেছি হৈছে দেউতা। নহ'লে
মোৰ ল'ৰাৰ নিচিনা নিমাত্ত এটাক
আপোনালোকে ধৰি নিবলৈ আহেনে ?

দাবোগা : উসু বাম ! তোমাৰ কি হৈছেহে ?

সোণাধৰ : আই. টি.-ত পঢ়ি অহাৰ পাছতো সি
কেতিয়াও এনেয়ে শুই বহি থকা নাই। আজি
বোলে অমুকৰ, কালি বোলে তমুকৰ এনেকৈ
সি লোকৰ গাড়ী চাই মেলি সি সহায় কৰি
ফুৰিছে। লোকৰ সহায় কৰাৰ ফল এতিয়া
সি হাতে হাতে পালে। উপকাৰীক অজগৰে
খালে.....

দাবোগা : মনে মনে থাকিবা নে নেথাকা ?

ঘৈণীয়েক : কেলেই আজি এমাহমানৰ আগতে
পকা আলিত এওঁলোকৰ পুলিচৰ গাড়ী এখন
বেয়া হৈ পৰি থাকোতে আমাৰ কুমুদেই জানো
গৈ ভাল কৰি দিয়াগৈ নাই ? সেইবোৰৰ গুণ
নাই নেকি ?

সোণাধৰ : সেইবোৰ চিঞৰি একো লাভ নাই।
একো লাভ নাই...। তই মনে মনে থাক।
নহ'লে আমাকো সাঙুৰি নিব।

দাবোগা : হেৰা তোমালোকৰ কি হৈছেহে, কি
হৈছে ? মাজতে এইবোৰ কি চিঞৰ বাধৰখন
কৰি আছা ? চবকে এবোট কৰি লৈ যাম
কিন্তু...মতা-মাইকী একো নেচাওঁ.....

ঘৈণীয়েক : নিব তোন। নিবৰ কাৰণেইতো
আহিছে।- আপোনালোকৰ কাম সেইটোহে।
.....ছুখীয়াৰ ওপৰত পৰ্তাপ.....

সোণাধৰ : কিন্তু মোৰ ল'ৰা যে সিদিনা নাও-
হলীয়ালৈ গৈছিল তাৰ কি পৰমাণ নিদিয়াকৈ
এনেয়ে জবৰদস্ত ধৰি নিব খুজিলে হ'ব নেকি ?
.....অই, লৈ আন কুঠাবখন। আন তৎক্ষণাত
আন.....দেখুৱা.....

দাবোগা : হেৰা তুমি পগলা হোৱা নাই তো ? নে
মোক তোমালোকে পগলা কৰিব খুজিছা ?
কি কুঠাব গাইছা ?

ঘৈণীয়েক : এইখন কুঠাব—এইখন। পৰহিদিনা
ইয়াৰ নালডাল ভাগিল—আজি লগোৱাৰ
কথা আছিল।

সোণাধৰ : কি পৰমাণ আছে কওক দেউতা,
এইখন কুঠাবৰ নালডালেই যে আমাৰ কুমুদে
নাওহলীয়ালৈ নিছিল তাৰ কি পৰমাণ আছে
কওক। এই, ইয়াৰ পুৰণি নালডাল কি হ'ল ?

ঘৈণীয়েক : তুমি জুইত পুৰি দিয়া নাই ? মই
কিবা জানো নেকি এই কুঠাবৰ নালডালৰ
পৰাই যে ইমান এটা ডাঙৰ কাণ্ড হ'ব ?
আজি পিতোৱে কওঁতেহে জানিছো বোলে
পুলিচৰ মাজুহেহে নাল নোহোৱা কুঠাব বিচাৰি
ফুৰিছে।

[দাবোগাই একো বুজি নেপাই চিঞৰি দিয়ে]

দাবোগা : [খঙত] তোমালোকে মনে মনে
থাকিবা নে মই কিবা বেলেগ ব্যৱস্থা কৰিম
কোৱা ? এফালৰপৰা কঁকালত পৰা লগাম।
চিনি পোৱা নাই মোক ?...মনে মনে থাকা...।
মোক কথা শেষ কৰিবলৈ দিয়া...কাবোৰাৰ
ঘৰলৈ পুলিচ আহিলেই ধৰি নিবলৈকে অহা
বুলি ভাবা নেকি ? কুঠাব উলিয়াই মোক
ভয় দেখুৱাবলৈ আহিছে ??

সোণাধৰ : নহয় মানে...সেইদিনা বাতি...মানে
কুঠাৰ... ..

দাৰোগা : চুপ থাক। হে। ...মুখেৰে নেমাতিবা।
শুনা, যোৱা জুনমাহৰ সাত তাৰিখে তোমা-
লোকৰ ল'ৰা কুমুদে টাউনলৈ ষ্টেট ট্ৰেনপৰ্টৰ
মেকানিক কামৰ বাবে ইণ্টাৰভিউ দিবলৈ
গৈছিল নহয় ? সেইদিনাৰ আগবাতি সি ক'ত
আছিল মই শুবিছো নেকি ?

সোণাধৰ : নহয় মানে...সেইদিনা বাতি মানে...
যইও মহাজনৰ ইপিনে কুঠাৰ... ..

দাৰোগা : ধেং তেৰি। কি মানুহহে তুমি ? শুনা,
তোমাৰ ল'ৰা কুমুদে সেই মেকানিক চাকৰিটো
পাইছে।

ঘৈলীয়েক : কি ? চাকৰি পাইছে ?

দাৰোগা : অ' চাকৰি পাইছে। তাৰেই পুলিচ
ভেৰিকিক্কেচন অৰ্থাৎ তাৰ ঘৰৰ খা-খবৰবোৰ
সঁচা নে মিছা তাকে লবলৈ আহিছিলো। মই...
তাতেই তোমালোকে এনেকুৱাখন কৰি দিলা
যে...কুঠাৰো দেখুৱালা...মই হ'লে... ..

সোণাধৰ : [হাঁহি হাঁহি] অ' কথা তেনে সেইটোহে।
মই আক' ভাবিছিলো। সেই নাওহলীয়াৰ
ডকাইতিৰ কুঠাৰৰ পম খেদি ইপিনে কুমুদক
বিচাৰি...এতিয়াহে কথাৰ গুৰি ওলাইছে...।

দাৰোগা : অ' কথা সেইটোহে। পুলিচ হ'ল বুলি
এনেয়ে এনেয়ে মানুহ নথৰে নহয়।

ঘৈলীয়েক : [আনন্দত] দাৰোগা দেউতা, আমাক
আজি বৰ ভয় খুৱালে দেই। বহক, ভালকৈ
চাহ এটোপা খাই যাব লাগিব।

মুগাৰ মেখেলা

সতীশ দাস

অসমীয়া সমাজত মুগাৰ মেখেলা এখনৰ সমাদৰ কিমান সকলোৱে জানে। তেখে
এখন মুগাৰ মেখেলাৰ শুক্লৰ ওপৰত আধাৰিত এটি হালু-মধুৰ কাহিনী।

চৰিত্ৰসমূহ

বিমল :

মীৰা : বিমলৰ পত্নী

বীণা : মীৰাই বীণা

ধৰণী : বিমলেই ধৰণী

বীণা আৰু বীণাৰ মাক

বীণা : বীণাৰ ভনীয়েক

নবহৰি : কপচিঙৰ বাপেক

কপচিং : নবহৰিৰ পুতেক

ঘোষক : আকাশবাণী—গুৱাহাটী

আজিৰ দেওবৰীয়া নাট্যাভূষ্ঠানত শুনক—

[কষ্টক বিবতি]

মীৰা : কি হ'ল ? বেডিঅ'টো বন্ধ কৰি দিলে
কেলেই ?

বিমল : নাটক নুশুনিলেও হ'ব দিয়া।

মীৰা : কিয় ?

বিমল : মাহুহৰ জীৱনটোৱেই নাটক দেখোন।
বেলেগে আক নাটক শুনাৰ প্ৰয়োজন কি ?

মীৰা : এ খণ্ডক, খণ্ডক। —চাওঁ বেডিঅ'টোকে
সাবটি বহিছে দেখোন-গুচক। শুনিবলৈ
দিয়ক, নিশ্চয় কিবা ধেমেলীয়া নাটক আছে
আজি।

বিমল : উস্ শুনাচোন শুনা—। বেডিঅ' নুখুলিবা।

আজিৰ নাটকখন ধেমেলীয়া হ'লেও আমাৰ
কাৰণে সাংঘাতিক।

মীৰা : আমাৰ কাৰণে সাংঘাতিক ? কিয় ?

বিমল : আজিৰ নাটকখন এনেকুৱা এখন নাটক
যিখনৰ নায়িকা এজনী নাৰী। [কঠ নকঠকৈ]
নাৰী মানে...ধৰা...তুমিয়েই—

মীৰা : [আচৰিত হৈ] মই ?

বিমল : অ' তুমি। আক কাহিনীটোও এনেকুৱা
যিটোৰ লগত তুমি ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত।

মীৰা : [আক আচৰিত হৈ] মোৰ কাহিনী ? তাকে
বেডিঅ'ত প্ৰচাৰ ? অ' গোঁসাই—কি কৈছে
আপুনি ?

বিমল : ঠিকেই কৈছোঁ। যিটো কথা আজিও
তুমি নাজানা আক ময়ো তোমাক কোৱা নাই—

আক কি জানা ? সেই কথাটোৱেই হৈছে
আজিৰ নাটকৰ বিষয়-বস্তু—।

মীৰা : [প্ৰায় কন্দাৰ দৰে] ঘৰুৱা কথা নি বাহিৰত
—তাকে দহে শুনাকৈ বেডিঅ'ত প্ৰচাৰ—

বিমল : চোৱা মীৰা, তুমি মোক ভুল বুজিবা।
কথাটো কি জানা ? মই বিশ্বাস কৰি ঘটনাটো
এজন বন্ধুক ক'লোঁ—। তেওঁ ভাল পাই
নাটক লিখি প্ৰচাৰৰ বাবে পঠালে। মই
কি কৰোঁ কোৱা ?

মীৰা : ঘৰৰ কথা নি বাহিৰত চেপ্চেপাই ফুৰিব,
মই এনেকুৱা তিবোতা হলোঁ ; মোক লৈ এতিয়া
নাটক ; তাকে বেডিঅ'ত প্ৰচাৰৰ বাবে উস্
মই মৰি নাযাওঁ কিয় বাক [প্ৰায় কান্দিবলৈকে
ধৰে]

বিমল : উস্ কি মকিল ; সপ্তাহটোৰ এদিন—মাত্ৰ
দেওবাৰটো ঘৰত থাকোঁ, তাকে কন্দা কটা
কৰি। [মীৰাই কন্দা দেখি] চাওঁ শুনাচোন— !

মীৰা : নেলাগে। গুচক।

বিমল : শুনা, মই তোমাৰ কথা আন কাৰো আগত
কৈ ফুৰা নাই বুজিছা—মই কৈছোৱেই নহয়
মাত্ৰ এজন বিশ্বাসী বন্ধুক কৈছোঁ—আন কাৰো
কোৱা নাই। তেওঁ বেডিঅ' নাটক লিখি
প্ৰচাৰৰ বাবে পঠালে—

মীৰা : [খঙত কান্দি] সেইজনেই হ'ল আপোনাৰ
বিশ্বাসী বন্ধু— !

বিমল : নহয়, অৱশ্যে তোমাৰ বিৰুদ্ধে একো
তেনেকৈ লিখা নাই। নাটকখন লিখাৰ পিছত
মোক পঢ়িবলৈ দিছিলেও !

মীৰা : আপুনি তেতিয়া বেডিঅ'লৈ পঠাবলৈ মানা
নকৰিলে কিয় ?

বিমল : বেডিঅ'লৈ যে পঠাব সেইটো তেওঁ মোক
কোৱা নাছিল। আজি পুৱাহে তেওঁ লগ পাই
মোক ক'লে—

মীৰা : [প্ৰায় কন্দাৰ সুবত] উস্ কি হব মোৰ
এতিয়া ? মোৰ কথা সকলোৱে গম পাব।

বিমল : নাই নাই তুমি চিন্তাই নকৰিবা, তোমাৰ
কথা কোনেও গম নাপায়। তাত তোমাৰ আচল
নামটো নাই নহয় ? নাটকত তোমাৰ নাম
বীণা। আৰু মোৰ নাম বিমলৰ ঠাইত ধবলী—
আৰু নাটকৰ নাম কি জানা—‘মুগাৰ মেখেলা।’
নাটকৰ প্ৰথম দৃশ্যটো আৰম্ভ হৈছে, পূজাৰ
পিছত তুমি মাৰাৰ ঘৰৰপৰা বিদায় লৈ ইয়ালৈ
অহাৰ সময়ৰপৰা—

[দৃশ্যৰম্ভ হ'ল এনেদৰে]

[কেইবাগৰাকীও তিবোতা, আৰু দুই-এটা সৰু ল'ৰা-
ছোৱালীৰ কান্দোন শুনা যায়]

মাক : [কন্দাৰ সুবত] অ' আই বীণা ; এইদৰে
পূজাই-পাৰ্বনে, বিহুৱে-সংক্ৰান্তিয়ে আহি
থাকিব। [সৰু লৰাটোক চুমা এটা খাই]

সোণটি আহিব দেই—

বীণা : [উচুপি] বীণা যাওঁ—

বীণা : [ডাঙৰকৈ কান্দি] যা বাইদেউ।

বীণা : [উচুপি] নাকান্দিবি, আৰু কেতিয়া আহেই
ঠিক নাই !

মাক : [কান্দিয়েই] বীণাৰ কথাটো ঠিক হ'লে
আহিব কিন্তু—

ধবলী : [দূৰৰপৰা] বীণা, আহা বিজ্ঞা পাইছো
পলম হ'লে আৰু বাহু নাপামগৈ।

বীণা : বাক যাওঁ দেই—[কান্দি কান্দি বীণা আৰু
মাকে বিদায় দিয়ে]

[বিজ্ঞাই হৰ্ণ বজাই আগবাঢ়ি থাকে। বিজ্ঞাত ধবলী,
বীণা আৰু সোণটি বাটৰ পৰিবেশ বুজাবলৈ মটৰগাড়ী
আৰু অন্যান্য যান বাহনৰ শব্দ শুনা যায়]

ধবলী : হৈ বিজ্ঞাৱালা, এতনা জোৰকৈ যায়া ছায়,
ক'ববাৰ গাড়ীয়ে চাবীয়ে খুন্দা মাৰিলে ক'য়া
হোণা ?

বিজ্ঞাৱালা : বাবু মই অসমীয়া দিয়ক। উত্তৰ পাৰে
ঘৰ !

ধবলী : অ' হয় নেকি ? তাৰ মানে অসমীয়া ল'ৰায়ে
গুৱাহাটীত……

সোণটি : দেউতা, ইমান ডাঙৰ ডাঙৰ এইবোৰ
কাৰ ঘৰ ?

ধবলী : কাৰ ঘৰ ? মাহুহৰ !

সোণটি : এইবিলাকত ডাঙৰ ডাঙৰ মাহুহ থাকে
নহয় দেউতা ?

ধবলী : উস্ এইটো আৰু। এইবিলাক মাহুহৰ
ঘৰ নহয় অ' অফিচ-ঘৰ !

সোণটি : নহয় আৰু অফিচ—তোমাৰ অফিচটো
দেখোন অকণমান—

ধবলী : হেই এইটো তই যদি জানই নুখি আহ
কিয় ? হেৰা বীণা ইয়ালৈ আহি ই বৰ
কেপকেপাই থকা হ'ল হে।

বীণা : [অকণমনস্কভাৱে] জানো…… ?

সোণটি : মা, আমি এতিয়া ক'লৈ যাম— ?

বীণা : ঘৰলৈ সোণটি।

সোণটি : মাহীদেউ, আইতাইড আমাৰ ঘৰলৈ
নাযায় নেকি মা ?

বীণা : দেউতাবে মাতিলেহে যাব।

সোণটি : দেউতা তুমি মাহীদেউহঁতক নামাজা কিয় ?

ধৰণী : মাতিলেই ঘাব নেকি ? ইয়াত আইতা-
হঁতৰ ঘৰ আছে আইতাৰ মাহীদেউৰ ইয়াত
থাকিব আৰু আমি আমাৰ ঘৰত থাকিমগৈ ।

সোণটি : দেউতা, আমি আহোঁতে, আইতা,
মাহীদেউ আৰু মায়ে কিয় কান্দিছিল ?

ধৰণী : হেৰি নহয় সোণটি, মাৰক আজি আইতাৰ-
হঁতে ন কইনা কৰি উলিয়াই দিছে নহয়
সেইবাবে—

বীণা : ছিঃ সকল'বাটোৰ আগত লাজো নাপায় !

ধৰণী : মিছা কথা নেকি ? আহিবলৈ ওলোৱাৰ
সময়ত তোমালোকে যিখন কন্দা-কটা আবস্ত
কৰিলা নহয়—শেষত মোৰে কান্দি দিবৰ মন
গৈছিল— !

বীণা : আৰু যে কেতিয়া আহোঁ তাৰতে ঠিক নাই ।
আপোনাক কত বছৰ কুটুৰি কুটুৰি থকাৰ পিছত
এইবাবে মাৰ ঘৰত পূজা চাবলৈ পালোঁহি ।

ধৰণী : ক'ব নোৱাৰোঁ দিয়া, এইটো তোমালোকৰ
কি ধৰণৰ চখ ।

বীণা : কোনটো ?

ধৰণী : এই যে পূজা এটা আহিলে, মাৰ ঘৰলৈ
আহোঁ, বিহু এটা আহিলে মাৰ ঘৰলৈ আহোঁ;
আছা তোমালোকৰ কাৰণে মাকৰ ঘৰৰ
সোৱাদটো অলপ বেলেগ নেকি হে ?

বীণা : হৈছে হৈছে—বাটে বাটে চুপতিখন মানিব
নালাগে ।

ধৰণী : এবা চুপতিয়েইভো, এই গুৱাহাটীলৈ
অহাই ৰোৱাই কিমান খৰচ পৰিল জানা ?

সোণটি : [চিঞৰি] দেউতা—সেয়া ৰোৱাই
মিঠাই—ৰোৱাই মিঠাই—

[টিলিঙা বজাই এটা মিঠাইৱালা পাৰ হৈ যায়]

ধৰণী : ই ইয়ালৈ আহি ৰোৱাই মিঠাৱো চিনি
পোৱা হ'ল !

সোণটি : ৰোৱাই মিঠাই খায় নেকি দেউতা ?

ধৰণী : নাখায় ।

সোণটি : সোৱা সকল'ল'বা-ছোৱালীয়ে খাইছে
আকোঁ !

ধৰণী : উঃ ই দেখোন বাটে-পথে যি দেখে তাকে
খোৱা হ'ল ! বীণা, ই দেখোন বৰ লুটুৰা
হ'লহে ।

বীণা : ল'ৰা ডাঙৰ হৈছে, বুজিব পৰা হৈছে,
হবই ।

ধৰণী : হোঁ—ল'ৰা ডাঙৰ হৈছে—হবই । এই
কেইদিন যি পায় তাকে কিনি খুৱাইছা হবলা
—আইচক্ৰিম, চানাচুৰ—

বীণা : কিবা মই খুৱাইছোঁ নেকি ? আইতাক
মাহীয়েকহঁতে দিছে মৰমতে, খাইছে ।

ধৰণী : আইতাক মাহীয়েকহঁতে দিছে মৰমতে
খাইছে, কিন্তু ইয়াৰ পিছত যে—ঘৰলৈ গৈ
তোমাৰ আৰু মোৰ মূৰ খাব সেইটো গম পোৱা
নাই হবলা ।

বীণা : ছিঃ কি কথাবোৰ যে মুখলৈ আহে আৰু...

ধৰণী : কি কথা মানে ? যি দেখে তাকে লগা হব
তাক ।

বীণা : নানেভো নানেই, বছৰ ছ'বছৰৰ মূৰত এদিন
আনিব, তাতো মৰম কৰিলে লেঠা । চিন্তা
কৰিব নেলাগে আপুনি, মায়ে তাৰ এবছৰৰ
কাপোৰ কানি দিয়েই পঠাইছে—কিনিব
নালাগে ।

ধৰণী : তাক বাক দিলে । তোমাক কি দিলে ?

বীণা : ইমান কেইদিন খুৱালে বুৱালে মাছে-মঙহে
—এই দামৰ দিনত, আক কি দিব লাগে।

ভেও বুলি দিছে মেখেলা এখন।

ধৰণী : [তমুনিয়াহেৰে] আক এবছৰলৈ তোমাব
কাৰণেও চিন্তা নোহোৱা হ'ল তেনেহ'লে...

বীণা : মাৰ ঘৰলৈ আহিলে আক কত বস্তু নিব
পাৰোঁ—আপুনিহে আহিবলৈ নিদিয়ে।

ধৰণী : মানাই যদি অহা-যোৱা ভাবাটো দিয়ে
তেনেহ'লে সপ্তাহে সপ্তাহে আহিবা, মাহে মাহে
আহিবা—মোৰ কোনো আপত্তি নাই।

| বাছ টেণ্ডৰ কোলাহল শুনা যায়—। মটৰ হৰ্ণ,
মানুহৰ কথা-বতৰা ইত্যাদিৰ মাজত—।

ধৰণী : কথাটো কথাই বাছ টেণ্ড পালোহিয়েই।
বিস্মাৱাস্য এয়া তোমাব ভাবা লোৱা। সোণটি
বলা—বীণা এটা কাম কৰো নেকি বেডিঙটো
ময়েই কাকত লওঁ নেকি—নহ'লে আকো এই-
খিনিতে আধলি এটা ভৰিব লাগিব।

বীণা : [লাহেকৈ] ছিঃ মানুহে দেখিলে কি ক'ব—!
আমাব ওচৰৰে কেইবাটাও ইয়াত কাম
কৰে—

ধৰণী : হেই বেডিং উঠাও—

[লগে লগে মানুহৰ কোলাহলৰ মাজত সকলো
হেৰাটো যায়—আক কন্ঠক বিবতিৰ পিছত আন
এটি দৃশ্যবস্তু]

বেণু : ওঁ তাৰ পিছত ক'চোন, কি কি হ'ল ?

বীণা : [শঙ্কৰ্ণ প্ৰকাশেৰে] বেণু তই যাবিচোন
এবাব। আগৰ গুৱাহাটী আক নাই বুজিছ—
ইস্ ইমান যে মানুহ, ঘৰ-ছৱাৰ হ'ল—পুৱা-
ছপবীয়া, গধূলি বাটত ফুটপাথত মানুহৰ ভিৰ
নকমেই।

বেণু : ব'চোন আচল কথাটো আহ ! মাৰ ঘৰত
কি কি খালি ক'চোন !

বীণা : খালী আক কিবাকিবি !

সোণটি : মা, অ' মা—

বীণা : ব'চোন, এই ল'ৰাটোৰ এই স্বভাৱটোৱেই
নগ'ল, মানুহৰ লগত কথা পাতিবলৈ
ললেই খো খোৱাই থাকে। যা বেলুনটোলৈ
খেলগৈ !

সোণটি : বেলুনটো ফাটিল।

বীণা : তেনেহ'লে মটবখনকে লৈ খেলগৈ যা !

বেণু : ভাগ্য ভাল তোৰ—এটা ল'ৰা। মোৰ
তিনিটা ল'ৰা-ছোৱালীয়ে জলাই মাৰে।
কোনোমতে ফুচুলাই থৈছে—ইয়ালৈহে
আহিছোঁ।

বীণা : অ'—তই কি সুখিছিলি ?

বেণু : নহয় মাকে কিবাকিবি দিলেনে নাই ?

বীণা : ল'ৰাটোক তিনিজোৰ পূজাৰ কাপোৰ দিলে
—মোক এখন মেখেলা দিলে—

বেণু : নাইলনবনে ?

বীণা : হেঁ সেইবোৰ বৰ ফেৰফেৰীয়া কেনেকৈ যে
পিন্ধে সেইবোৰ কবই নোৱাৰোঁ। মায়ে আক
কিবাকিবৰ কথা কৈছিল—মই বোলোঁ—
নেলাগে দে সেইবোৰ মুগাৰ মেখেলা এখন
দিলেই হব। আক বেয়াও লাগে নহয়—
আমাব আক আগৰ দিন নাই। ভাবাঘৰ
কেইটাৰপৰাই যিখিনি টকা পায়—তাৰেই
ভাইটোক পঢ়ুৱায় লাগে, বীণা আক মা চলি
থাকে। ভেও বুলি যিখিনি পাৰে দিছে আক—

বেণু : চাওঁ কোনখন মেখেলা ?

বীণা : বৰ উলিয়াও—।

বেণু : [সোণটিক] তোমাক কি কি দিলে
আইডাই ?

সোণটি : চোলা, পেণ্ট, গাড়ী, বেলুন—

বীণা : [বাকচ খুলি খুলিয়েই] সোণটি তই সো
ভাত খেলি থাকগৈ যা [ওচৰলৈ আহি] এইখন
অ' বেণু !

বেণু : বুটা বহা, ফুলটো বব ধুনীয়া !

বীণা : জমিনটোও ভাল নহয়নে ? যাব লাগে
কিছুদিন—

বেণু : তোৰ সেই বঙা পাৰীৰ চাদবখনেৰে বড়িয়া
মেট্ছ কৰিব।

বীণা : আমাবজনে আকৌ একেবাবে কাপোৰ
কিনিব নাজানে।

[দূৰত সোণটিৰ মাত শুনা যায় “দেউতা দেউতা”]

বীণা : সেয়া আহিল হবলা।

বেণু : কিয় অফিচ ?

বীণা : দেওবাৰেনো কিহৰ অফিচ।

বেণু : পাহৰিছিলোৱেই। বাক মই যাৱেই দে—

বীণা : বহচোন বহ।

ধৰণী : [সোমাই আহি] অ'—তুমি আহিছা !

বেণু : অ'।

ধৰণী : বহা—বহা বীণা, চাওঁ পানী এগিলাছ
দিয়াচোন। এই ল'বাবোৰে যে য'তে ত'তে
লাজত পেলায় !

বীণা : কি হ'ল ?

ধৰণী : লক্ষীপুজাৰ চান্দা লাগে—পইচা থাকিলেহে
দিবা। বাটতে ধৰিছে।

বীণা : পানী খাওক।

বেণু : বীণা, মই যাওঁদে তইতে ভাত-পানী খা।

বীণা : আবেলি এবাৰ আহিবিচোন।

বেণু : বাক চাওঁ দে !

[বেণু যায়গৈ]

বীণা : ওলাই গ'লে আক ঘৰলৈ মন নাযায় নেকি ?

ভোক পিয়াহলৈ বোধ কৰোঁ মনত নপৰে।

ধৰণী : হৌ ভোকহে নালাগিব। বাঢ়া বাঢ়া, ভাত
পানী বাঢ়া। [কিবা এটা দেখা যেন কৰি]—এ
এইখন ক'ব মেখেলাহে ?

বীণা : ময়েই উলিয়াইছিলোঁ। বেণুৱে চাব খুজিছিল

ধৰণী : অ' মাৰাব ঘৰবপৰা তোমাক দিয়া মুগাব
মেখেলা—এইখনেই তেনেহ'লে—

বীণা : অ'—। কিয় বেয়া নেকি ?

ধৰণী : বেয়া নহয় ভালৈই। পিছে কিমান দাম
লোৱা বুলি ক'লে ?

বীণা : দামটো নক'লে মায়ে। আপুনিহে কি
কাপোৰবোৰ আনে ? আপুনি অনাখন আক
এইখন মেখেলা কিমান শুকাং চাওঁকচোন।
ইয়াৰ জমিনটো……

ধৰণী : বুজিছোঁ !

বীণা : টকাও দিব আক বেয়া বস্তুও আনিব।

সেইবাবেই আপুনি অনা সেইখন ঘূৰাই দিলোঁ।

ধৰণী : কি কৰিবা বয়স হৈ আহিছে নহয়, ভাল
বেয়া বস্তু চিনাও অলপ অনুবিধা পাই অহা
হৈছোঁ।

বীণা : হৈছে বলক এতিয়া, ভাত চোঁচা হৈ শিল
যেন হ'ল চাগে। [অলপ বৈ] কি হ'ল ?
এইখিনি কওঁতে বেয়াই পালে নেকি ?

ধৰণী : বেয়া পোৱা নাই, সেইদিনাৰ কাজিয়াখনৰ
কথাহে মনত পৰিছে।

বীণা : কোন দিনাৰ ?

ধৰণী : সেই মুগাব মেখেলাখন অনাৰ দিনা—

[লগে লগে কৃত গদীতে দৃষ্টান্ত বটায়]

বীণা : [কান্দি কান্দি] নালাগে, নালাগে—মোক এনে মেখেলা, চখ কবি বস্তু এটা খুজিলে সদায় এইখন কবিব।

ধবলী : আহা ববাচোন ! ইমানকৈনো খং কবিছা কিয় ?

বীণা : আগতেও কি সেইটো ছোট আনি দিলে চাৰিবাবমান ধোওতেই নটাই হ'ল। বেণু পুন্পাইতে কি শুল্লব শুল্লব ছোট ঘাঠি-সত্তৰ টকাত কিনিছে।

ধবলী : সিহঁতে পাবিছে আনিছে।

বীণা : আমাৰ যেন চখ নায়েই। - নিজেতো নিপিক্কেই ভাল কাপোৰ। আমিও পিক্কাব নালাগে।

ধবলী : হৈছে হৈছে খোৱা, মই বস্তু এটা আনিলে মাছ-মাংসৰ বাহিৰে তোমাৰ একোৱেই পছন্দ নহয়। তুমি নিজে গৈ কিনি নানা কেলেই ?

বীণা : লগত নিলেহে পাৰোঁ কিনিবলৈ !

ধবলী : ঠিক আছে। এইবাবপৰা তোমাক লৈ যাম, নিজেই বাছি বিছাবি কিনিবা।

বীণা : ঠিক আছে। এইখন মোক নালাগে। বেণুহঁতে হাঁহিবলৈ নিপিক্কা এইখন !

ধবলী : নিপিক্কা নাই কিন্তু কিনি অনা বস্তু ঘূৰাই দিবলৈ ভাল নালাগে।

বীণা : বহিদ দেখুৱাই, অমলা, পুন্পাইতে কিমান বস্তু ঘূৰাই আনে ! আমাৰহে নোৱাৰে।

ধবলী : বহিদ দিলেহে তাকে দেখুৱাই ঘূৰাই দিব পাৰিম।

বীণা : [আক খঙেৰে] বহিদ নিদিয়া, পছামাকী

দোকানবপৰা কিনি আনিছে ! নালাগে নালাগে মোক এইখন—মেখেলা—[কান্দি]

ধবলী : নালাগে নাই—! কল্যাকটাতখন নকবিবা মনে মনে থাকা—!

[কল্যাকটাতখনে মিহলি হৈ দৃষ্টান্ত বটায়]

ধবলী : এইবোৰ কথা তুমি পাহৰিলেও মই নাপাহৰোঁ নহয় !

বীণা : হৈছে বলক, ভাত খাওক গৈ আট্টে বাজিব হ'বই এতিয়া।

[কৃতক বিবতি]

ধবলী : আও আজি দেখোন বহুত কিবাকিবি বান্ধিছা—। চাওঁ পানীৰ ঘটটো দিয়াচোন।

বীণা : মোক যে কৈছে এইখন মেখেলাৰ কথা— তাৰ পিছত জানো আন এখন আনি দিলে ?

ধবলী : আনি দিওঁ ক'বপৰা। তাৰ পিছৰ মাহতে দেখোন বীণাৰ বিয়াৰ বন্দৰস্তৰ কাৰণে আকৌ মই যাব লগা হ'ল..... !

বীণা : আপুনি অকলে যাওঁতেই ইমানবোৰ টকা পইছা খৰচ হ'লনে ?

ধবলী : মই অকলে গ'লোঁ হয়, কিন্তু তালৈ কিনি নিয়া কাপোৰ-কানি—বীণাক দিবলৈ নিয়া মেখেলাখন.....

বীণা : কি হ'ল ? বৈ গ'ল যে—

ধবলী : ববাহে জিভাৰ কামোৰ খালোঁ—

বীণা : কথা কৈ কৈ ভাত খালে এনেকুৱা হ'বই।

ধবলী : কথা কৈ কৈ ভাত খালে—বহুত খাব পাৰি—। মাংসৰ জোল বঢ়িয়া বান্ধিছা !

[অলপ বৈ] অ'—তাৰ পিছত কি কৈছিলোঁ !

অ'—বীণাৰ বিয়াৰ বন্দৰস্তৰ কথা। তুমি নগৈ মোক যে কি বিপদত পেলোৱা বাপৰে বাপ—

ললিত সেতু

[বীণাই কান্দি আছে ধবনীয়ে বুকাইছে]

ধবনী : সেয়া হুবুজা কেলেই বীণা।

বীণা : [কান্দি] উঃ ভিনদেউ।

ধবনী : বিয়াৰ একো বন্দনতই হোৱা নাই—কল্লা-
কটা আবন্ত কৰিলাই। একেবাবে উলিয়াই
দিলে দেখোন চিঞৰত গগন কালিবা।

মাক : বীণা, তইনো কি কৰি আহ, যা.....
তেওঁলোক এতিয়া পাবহি নহয়।

ধবনী : যোৱা বীণা, তেওঁবিলাক আহি কান্দি
কান্দি উখহা এই চকু দেখিলে, ক'ব,—
হোৱালীজনীৰ চকু ছটা উখহা। আমাৰ আকো
হোৱালী চোৱাৰ নিয়ম হৈছে ক'ত খুঁ আছে
সেইটোহে নিৰীক্ষণ কৰা।

বীণা : মই সিহঁতৰ আগত কেতিয়াও নোলাওঁ।

ধবনী : ছিঃ সিহঁত নহয় তেওঁলোক তেওঁলোক।
নোলালে কেনেকৈ হ'ব ওলাবই লাগিব। বাক
মই যে মুগাৰ মেখেলাখন আনিছো সেইখনকে
পিন্ধিবা। বঢ়িয়া দেখিব।

মাক : বীণা, যাচোন, কাপোৰ-কানি পিন্ধগৈ।
[ধবনীক] বুজিছা ধবনী, মই আক তাইক
নোৱাৰিছো। এইদৰে মানুহৰ আগত ওলাবলৈ
লাজ কৰিলেনো কেনেকৈ হ'ব। কাৰ ভিল
মাহ কাৰ লগত থাকে কোনে জানে? তেওঁ
বুলি নিজে আহিছে যেতিয়া.....

ধবনী : নাই নাই—উলিয়াই দিব পাৰিলে ভালৈ
দিয়ক। তাৰ পিছত ববীনৰ বিয়াখন পাতি
বোৱালী এজনী গোটালেই আপোনাৰ সকলো
হুখ দুখ হ'ব।

মাক : জানো বোপাই, কণা বিধাতাই এই বিধবালৈ
চকু মেলি চায়েই নে নেচায়েই।

[বাহিৰত হৰণ বাজে]

মাক : এ আহিলেই হবলা। [চিঞৰি] এই বীণা,
[খব ধৰকৈ—হুৱাৰ যুৰলৈ যেন আগবাঢ়ি গৈ]
অ' আপোনালোক আহিলেই—আহক আহক।

[নবহৰি আক কপটিং লোমাই আহে—নবহৰি
গঞা হোজা আক কপটিং যেন উচ্চ শিকিত
যুবক বিশেষকৈ পিন্ধন-উবণত]

নবহৰি : বব কষ্ট কৰিহে আপোনালোকৰ ঘৰটো
বিচাৰি উলিয়াব পাৰিছো।

মাক : কিয় মই চিঠিৰ সম্পূৰ্ণ ঠিকনা দি পঠাইছো
নহয়—কষ্ট হ'ব নালাগিছিল দেখোন। বহক
থিয় হৈ থাকিলে যে—। বোপা বহা—

কপটিং : খেঙ্ক ইউ—

নবহৰি : ঠিকনা দিলেও কি হ'ব—আপোনালোকৰ
গুৱাহাটী যিহে ডাঙৰ।

কপটিং : ইয়েচ ফাদাৰ, বিগ, বিগাৰ, বিগেট্—

মাক : বহক বহক—[ভিতৰৰ ফালে লক্ষ্য কৰি]
ধবনী চাওঁ আহাচোন—

ধবনী : কওক—

মাক : তুমি এওঁলোকৰ লগত কথা পাতা; মই
অলপ ভিতৰৰ ফালে চাওঁগৈ। এওঁ হৈছে
আমাৰ ডাঙৰ জোঁৱাই—

কপটিং : অহ্ প্লেদেট্ টু মিট ইউ!

নবহৰি : এইটিয়েই মোৰ একমাত্ৰ ল'ৰা, কপটিং
কলিতা—ইয়াৰ বাবেই—[নবহৰিয়ে হাঁহে]

ধবনী : বুজিছো—বুজিছো।

নবহৰি : পঢ়া-শুনাত ভালৈই আছিল। এবাৰ মাজতে
টাইকয়েদ হৈ কি হ'ল জানো? পৰীক্ষাত

পাহ কবিবই নোৱাৰা হ'ল—সেইধাৰে এতিয়া
বিজনেহুত লগাই দিছোঁ। এতিয়া তালেই
চলিছে।

ধৰণী : হয়। কি বিজনেহু কৰে আপুনি ?

ৰূপচিং : জুট জুট মৰাপাট—গ্ৰেটেস্ট অফিট !
ইওবচেল্ফ ?

ধৰণী : মই চাকৰি কৰোঁ নগাঁৱত।

ৰূপচিং : চাব্‌ভিহ, ভেবী গুড্—প্লিজ ইওব
ডিপাৰ্টমেণ্ট।

ধৰণী : কৰোঁ আক—

নবহৰি : মোৰ ল'ৰা ইংৰাজীত বৰ চোকা আছিল,
গাঁৱত বৰ নকয় ! তাতনো ইংৰাজী কোৱা
মাগুহ কেইটা আছে ? টাউনৰ মাগুহ পালে
কয় ছই-এঘাৰ।

ধৰণী : ভাল, ইংৰাজী ক'ব লাগে।

ৰূপচিং : আৱাৰ ভিলেজ নো' মেন ইংলিছ স্পিকিং।
আই ব'বেট—অনলি ভিলেজ আছামীজ্।
আছামীজ লেজুৱেজ নো' ক'বছ অনলি মানে—
মানে—মাইলদেট্—মাইলদেট্.....

ধৰণী : ববচোন দেই, মই এইমাত্ৰ ভিত্তবৰপৰা
আহোঁ—[ভিতৰ সোমাই ধৰণীয়ে একো নকৈ
কেৱল হাঁহিবলৈহে ধৰে।]

মাক : [লাহেকৈ] কি হ'ল ? হাঁহিছা দেখোন ?

ধৰণী : নাহাঁহিব। উসু আপোনাৰ ভাবী জেঁৱাইব
কথা শুনি হাঁহিছোঁ।

মাক : কি কথা ?

ধৰণী : ইংলিছ কথা—[হাঁহিত যেম ধৰণীৰ চকুৰ
পানী ওলোৱাৰ উপক্ৰম] উঃ কোনে আপোনাক
এই ল'ৰাৰ খবৰ দিছিল ?

মাক : কিয় ? বেয়া নেকি ?

ধৰণী : অকল ল'ৰা হ'লেই নহয়, নহয়, ল'ৰাটোৰ
ভিত্তিৰ ওপৰত থকা দুবটোৰ ভিত্তবত মনজ
বোলা বস্তু এটাও থাকিব লাগে।

মাক : কিয় সেইবোৰ নাই নেকি ?

ধৰণী : নাই মানে—তাৰ এটাও জু নাই যেন
পাইছোঁ।

মাক : কিহৰ জু নাই যুলিলা বোপা ? অ' চাহ
আনিলি বীণা, চুলিখিনি ভালকৈ কনিয়াই লব
নোৱাৰিলিনে ? ইহ চকু ছটা চোৱা তাইৰ—

ধৰণী : নালাগে—আই, বীণাই চাহ দিবলৈ যাব
নালাগে। ময়েই চাহ দিম !

মাক : [আচৰিত হৈ] কিয় ?

ধৰণী : এনেকুৱা ল'ৰাটলৈ ছোৱালী বিয়া দিৱাতকৈ
বীণা যবত থকাই ভাল।

মাক : কি কৈছা বোপা ?

ধৰণী : ঠিকেই কৈছোঁ। আপুনি পৰ্দাৰ কাকেৰে
চাই থাককচোন।

[বিৰতি—যেন ধৰণী সিটো কোঠালৈ গৈছে]

নবহৰি : আপুনিয়ে চাহ আনিলে যে ?

ধৰণী : হয়।

নবহৰি : কিয় ছোৱালীজনী ?

ৰূপচিং : উই আৰ কামিং টু ছি দি গাৰ্ল—নই
ইওব কেছ—

ধৰণী : ইউ প্লিজ টেক্ ইঅব্‌ টি, চাহ খাওক।

ৰূপচিং : উইদাউট্ ছিইং গাৰ্ল—ইটিং টি ইজ্, নই
গুড্, ভেবি বেড্ !

নবহৰি : ছোৱালীৰ নামটো কি আছিল জানো ?

ধৰণী : বীণা।

ৰূপচিং : অহ্, ভেবি বিউটিফুল নেম্। আই বে
ন' ছি বিত্‌ছ্ ছোৱাট ব্ৰাছ ?

ধবলী : তাৰ মানে বীণা কোন ক্লাছত পঢ়ে শুবিছে ?

কপটিং : ইয়েহ্ ।

ধবলী : বি. এ. ক্লাছত ।

কপটিং : বি. এ. ক্লাছ ? ভেৰি শুড্ । লেট্ আহ্
ছি হাব কেহ্ !

ধবলী : বীণা আজি ক্লাছলৈ গৈছে ।

কপটিং : ক্লাছ ? টু দে—হান দে—হোৱাট ক্লাছ
টু দে ?

নবহৰি : কি ক'লা বোপা ! তাৰ মানে ছোৱালী
এতিয়া ঘৰত নাই ?

ধবলী : তাই কলেজলৈ গৈছে ।

নবহৰি : দেওবাৰে কলেজ । মিছা কৈছে হবলা ?

ধবলী : মিছানো কিয় কম ?

নবহৰি : ভেনেহ'লে আজি.....

ধবলী : এৰা, ছোৱালীৰ লগত দেখা নহবই !

নবহৰি : আমিতো বব নোৱাৰিম, টেক্সী লৈ
আহিছোঁ। সিকালে কাৰবাৰো আছে.....

ধবলী : বব নালাগে আপোনালোক যাওকগৈ ।
পিছত আমি খবৰ দিম ।

নবহৰি : ভেনেহ'লে কথাটো...ইমানবোৰ টকা
খৰচ কৰি.....

ধবলী : কি কৰিব আৰু কেতিয়াবা হয়েই
ভেনেকুৱা তাতো আপোনালোক কাৰবাৰী
মানুহে অনাইকতে বহু পইচা খৰচ কৰাৰ
অভ্যাস আছেই আপোনালোকৰ নহয় জানো ?

নবহৰি : আমি ভেনেহ'লে—

ধবলী : হয় যাওক ।

মাক : ধবলী—। বব আপোনালোক—। কি
কৰিবলৈ ওলাইছা ধবলী—

ধবলী : ঠিকেই কৰিছোঁ !

মাক : ইমান দিনৰ সুবত ।

ধবলী : ছোৱালীৰ সুৰ খাবলৈ ওলাইছে !

নবহৰি : [খঙত] ছোৱালীৰ মাক আপুনিহে—
এখেত—

ধবলী : মই ছোৱালীৰ ভিন্দেউক ।

মাক : শুনক । ধবলীয়ে মিছাই কৈছে । ছোৱালী
মই আপোনালোকক দেখুৱাম । বহক—

ধবলী : আপুনি—[আচৰিত হৈ]

বীণা : [ভিতৰৰ পৰা] মা—তুমি মোক মাটিৰ
পুতলা পাইছানেকি, যাকে তাকে দেখুৱাবলৈ ?
মই নাযাওঁ— !

কপটিং : হাব চুইট্ ভইছ । বাট্ ইট্ ইজ বিগেট্
ইন্‌ছাণ্ট—। ছি ডু নট্ কাম ইন ফ্ৰণ্ট্ অব
আহ্,—

বীণা : [দূৰবপৰাই] ইমান ইংৰাজী জানিলে, মেম
বিয়া কৰোৱাই ভাল ।

কপটিং : কাদাৰ, হাব কেহ্ ইজ ভেৰি চাৰ্প ।

মাক : তইতে যে কি কৰিবলৈ ওলাইছ—মই হ'লে
একো বুজা নাই ।

ধবলী : আপুনি পৃথিৱীৰ আও-তাও একো নাজানে-
নেকি ? এই বুৰ্জক বিলাকৰ লগত সঘন
কৰিবলৈ ওলাইছে ।

নবহৰি : আমি বুৰ্জক ?

কপটিং : [খঙেৰে] উই আৰ কামিং ইন্‌টু টেক্সি ;
ইন্‌ জুট বিজনেছ উই আৰ ম'ব প্রকিট্, উই
হেভ্ মেনি মানি । ইউ হে আহ্ বুৰ্জক !
গো, কাদাৰ হিয়াৰ নো মেৰিজ মেকিং গো—
গো—

[বিবতি—হাঁহিৰে দৃঢ় আৰত হয়]

ধবলী : [হাঁহি হাঁহি] উস্ বোৰ ভাবী খালপতিব

যে ইংৰাজী মনত পৰিলে কেতিয়াবা অকলে
অকলে হাঁহি উঠে— !

বীণা : হৈছে এতিয়া মুখ ধোৱক !

ধৰণী : তাৰ পিছত বীণাৰ বিয়া নোহোৱাৰ কাৰণে
আইতাই কিজানি এতিয়াও মোক গালি পাৰি
থাকে। যাৰ বিবাহ যাৰ লগত থাকে হবই।
যেনেকৈ তোমাৰ লগত মোৰ সেই সিদিনাৰ
মাত্ৰ.....

বীণা : খণ্ডক সেইবোৰ এতিয়া।

ধৰণী : নহয় মই কৈছোঁ মানে বীণাৰ বিয়া দিয়াৰ
সময় এতিয়াওতো পাৰ হৈ যোৱা নাই।

বীণা : বাক যেতিয়া যি হয় হ'ব। যাওক
বটোতে ডামোল আছে।

[বিবতি]

ধৰণী : বীণা, চাওঁ শুনা।

বীণা : কি হ'ল কণ্ডক।

ধৰণী : তোমাৰ মাতৃ ঘৰৰ সম্পত্তি মুগাৰ মেখেলা-
খন বিছনাতে পৰি থাকিল ভালকৈ ধোৱা।

বীণা : খম দিয়কচোন পিছত।

ধৰণী : নহয় নহয় এতিয়াই ধোৱা।

বীণা : কিয় ?

ধৰণী : এইখন দেখিলে মোৰ বহুত কথাই মনত
পৰে।

বীণা : কি কথা ?

ধৰণী : কিছুমান পুৰণি কথা।

বীণা : কোনো ?

ধৰণী : বৰ পুৰণি নহয় অৱশ্যে। সিদিনা তোমাৰ
মাৰাৰ ঘৰৰ কথা এটাহে মনত পৰিছে।

বীণা : কি কথানো ?

ধৰণী : কথা সাংঘাতিকেই ! শুনি জানো ভাল পাব।

বীণা : কণ্ডকচোন বাক।

ধৰণী : পূজাৰ দিন ! তুমি, মই আৰু সোণটি মাৰাৰ
ঘৰত। সেইদিনা বাতি জালেমান হৈছে ; তুমি
আৰু সোণটি শুই পৰিছা। কাৰণ পূজা চাই
তোমালোকৰ বৰ ভাগৰ লাগিছিল। মই
বিছনাত বাগবিছোঁ যদিও টোপনি অহা নাই।
কাৰণ গুৱাহাটীলৈ আহি ইমান টকা খৰচ
কৰিলোঁ। মাহটোৰ পিছৰ দিনকেইটা কেনেকৈ
চলিম, দোকানীয়ে বাকী দিব ইত্যাদি ভাবনাই
মোক অশান্তি কৰি আছিল—এনেতে সিটো
কোঠাত ফুচুচাই কোনোবা ছুজনী ভিবোতাই
কথা পাতি থকা শুনি কাণ পাতিলোঁ। তোমাৰ
মাৰাই কৈছে—

[বিবতি]

মাক : বীণা অ' বীণা।

বীণা : হোঁ ! কি অ' মা ?

মাক : এতিয়া কি কৰ ? ইহঁতো আছিল বৰ
বিপদত পৰিলোঁ।

বীণা : ময়ে যামনেকি কাইলৈ কুহুদ দাদাৰ
তালৈ ?

মাক : কিয় ?

বীণা : টকা কেইটামান ধাৰে আনিবলৈ।

মাক : বচোন ছুদিনমান। সোণটিকতো কাপোৰ-
কানি দিলোৱেই, বীণাক কিবা এখুজলি নিদিলে
ভাল হব জানো ?

বীণা : তুমি এটা কাম নকৰা কিয় মা ?

মাক : কি ?

বীণা : বীণা বাইদেউক সেই মেখেলাখনকে নিদিয়া
কেলেই ? একেধাৰে নতুনে আছে।

মাক : কোনখন ?

বীণা : কিয় এবাব ভিন্দেউ অকলে আহোতে
আনিছিল যে—মুগাব মেখেলাখন বুটা
বহা।

মাক : ভালে আছে জানো ?

বীণা : কতা মই দেখোন পিছাই নাই, ভিন্দেৱে
দিয়া ভাগেই বাকচত থৈ দিছো।

মাক : বাক কাইলৈ উলিয়াই চাবিচোন। আগতে
বায়েরক নেদেখুৱাবি।

[খড়ীত বাব বজাব কোব পৰে]

মাক : অ' আই নিশা বাব বাজিলেই, ওই
থাক।

[ক্ষত সঙ্গীতৰ সাকোবে]

বিমল : উৱা। নামাতা কিয় মীৰা ? সঁচা কথা,
তোমাক দিয়া মেখেলাখন মাৰাই কিনি দিয়া
নাই। ইংবাজী কোৱা দৰাই বীণাক চাবলৈ
আহোতে সেইখন মেখেলা মই লৈ গৈছিলো
বীণাক দিবলৈ।

মীৰা : আপুনি বোলে কিনিহে নিছিলো সেইখন ?

বিমল : ক'ত কিনি নিলো। টকা কম হোৱাব

কাৰণে নিকিনি মোৰ বাকচত খোৱা মেখেলা
খনকে লৈ গলো।

মীৰা : আপোনাৰ বাকচত খোৱা মেখেলা ?

বিমল : অ' ! যিখন মেখেলা নিপিকো বুলি কান্দি-
কাটি মোক যুৰাই দিবলৈ দিছিল। ক'ত
যুৰাই দিম ! যুৰাই দিবলৈ লাজে লাগিল
মোৰ কিতাপ-পত্ৰ থকা বাকচটোত পেলাই
থলো। সেইখনেই এইখন মুগাব মেখেলা
যিখন তেতিয়া মই কিনি আনি দিওঁতে তোমাৰ
মনত আছিল পহামাৰ্কা আৰু মাৰাৰ ঘৰৰপৰা
আহোতে হ'ল নুন্দৰ, জমিনটো ভাল দেখিবলৈ
ধুনীয়া। একেটা বস্ত্ৰৰে কত যে ৰূপ—নহয়নে
মীৰা ? কি হ'ল—মনে মনে থাকিলা যে ?
[কন্ঠক কৈ] এতিয়া বেডিঅ' খুলিলে কি
হব ? নাটক কি জ্ঞানি শেষ হৈ গৈছে।

[মীৰাই বেডিঅ' খোলাত নাটকত শেষ
সঙ্গীত আৰু ঘোষকৰ ঘোষণাহে শুনিবলৈ
পোৱা যায়। যেনে “মুগাব মেখেলা” নাটকখনি
শুনিলে ; ভিন্ ভিন্ চৰিত্ৰ ৰূপায়নত আছিল...]

কবৰতলীৰ আৰ্হস্বৰ

নগেন শইকীয়া

এদিন নিশা বিগত মহাযুদ্ধৰ এজন সৈনিক নগৰৰ উপকণ্ঠত থকা এখন কবৰতলীৰ প্ৰশান্ত পৰিবেশৰ মাজত কিছু সময় শান্তিৰে কটাবলৈ গ'ল। যোপহৰা আক্কাৰৰ এচুকত এটা কবৰৰ ওপৰত বিলম্ব লৈ থকা অৱস্থাত সেই কবৰতলীত এটাৰ পিছত এটাকৈ এলানি ঘটনা ঘটিল : প্ৰবক্তিত প্ৰেমিকৰ প্ৰতিশোধপৰায়ণতা, চোৰাং ব্যৱসায়ীৰ বাৰ্ষবন্ধাৰ দাবীত নিষ্ঠুৰ অবাহুৰিকতা, ৰাজনৈতিক দালাল ওতাৰ হৃদয় পৰিবৰ্তন, আদৰ্শ-বিচ্যুতিৰ উন্মাদ পৰিণাম—এটাৰ পিছত এটাকৈ সংঘটিত হ'ল ঘটনাবলী।

চৰিত্ৰ

চৰিত্ৰ : মহাবুদ্ধৰ সৈনিক

বমেন : প্ৰেমিক

মনোৰমা : প্ৰেমিকা

ব্যৱসায়ী

কৰ্মচাৰী

অমৰেশ : ৰাজনৈতিক দালাল গুণ্ডা

বিকাশ : ৰাজনৈতিক কৰ্মী

ৰঞ্জিত : হিংসানীতিত বিশ্বাসী, চৰমপন্থী ৰাজনৈতিক ডেকা।

বিজয় : ৰঞ্জিতৰ দলভুক্ত, কিন্তু শেষত মত পৰিবৰ্তন হয়।

[বহুত দুবেদি পাৰ হৈ যোৱা বেলৰ কক্ কক্ শব্দ আৰু দীঘলীয়া কীণ উকিৰ বোম । বতাহৰ শব্দ । দুবেত শিয়ালৰ হোৱা আৰু কুকুৰৰ ডুক্-ডুকনিৰ শব্দ । ওচৰত গছৰ ডালত চবাইৰ পাখিৰ চপ্-চপনিৰ শব্দ । চবাইৰ হুই-এটা মাতে নিস্তকতা ভংগ কৰিব । দুবেত বাতি বাৰ বজাৰ ঘণ্টা ।]

চৰিত্ৰ : [ঘণ্টা-ধ্বনি শেষ হোৱাৰ লগে লগে এটা হামি মাৰিব আৰু লাহে লাহে ক'ব ।] বাতিৰ ঘড়ীত বাৰ বাজি গ'ল । এই ঘড়ীবোৰ চব বাতি বাৰ বজাৰ পিছত বন্ধ কৰি দিব লাগে—যাতে মানুহ শাস্তিৰে শুব পাবে । [অকমান বৈ] কি জঘন্য ! যুদ্ধৰ কেম্পত ঘড়ীৰ কাঁটাত সময়ৰ বঙা নিচান—তাৰ অৰ্প থাকিব পাৰে ; কিন্তু এই কববতলীত সময়ৰ হিচাপ কিয় ? কববতলী হ'লগৈ অনন্ত জিবনিৰ ঠাই । ইয়াত জীয়া মানুহো কফিনৰ ভিতৰত সোমোৱা উচিত । কিন্তু কথা হ'ল—মোৰ বাবে এটা কফিন নাই । সেইবাবে কববৰ এই পকা প্লেৰ ছটাৰ ওপৰতে মই পৰি থাকিম । ভিতৰত কোন শুই আছে শুই থাক—মই তোৰ একো অপকাৰ কৰিব খোজা নাই । [এটা যুহু মেৰ হাঁহিৰে] আৰু মই তোৰ অপকাৰ কৰিমই বা কেনেকৈ ? তইতো জীয়া মানুহ নহয় যে মোক অপকাৰ কৰিবি ! অৱশ্যে জীয়াই থাকোঁতে তই কাক কিমান অপকাৰ কৰিলি জনাব মোৰ দৰকাৰ নাই । শুই থাক—শুই থাক... [অকমান বিবতি] আঃ পোহৰ ক'বপৰা সোমাইছে ! কববতলীত পোহৰৰ প্ৰয়োজন

নাই । লাইটবোৰ চব অক কৰি দিব লাগে—যিদৰে যুদ্ধৰ সময়ত ব্লেক আউট কৰা হয় । তেতিয়াহ'লে কববতলীৰ গেটৰ সন্মুখৰ লাইট-টোৱে চকু টিপিয়াই থাকিব নোৱাৰে । [বতাহৰ মৌ মৌ শব্দ] কববতলীত বতাহৰ শব্দ কিয় ? বতাহ বন্ধ কৰি দিব লাগে—যাতে কববতলীৰ দাঁতিৰ এই সবল আৰু ইউকেলিণ্টাচ্ গছ কেইজোপাত বতাহে খুলিয়াই শব্দ কৰিব নোৱাৰে । যিদৰে চবাইবোৰ শুই থাকে, গছৰ পাতবোৰো শুই থাকিব লাগিব ।—কববৰ তলত কোন আছে শুই থাক—ময়ো শুই থাকোঁ । তইতৰ লগত শুলে—জীয়া মানুহৰ বিষাক্ত নিশ্বাসৰপৰা বন্ধা পাব পাৰি । আঃ নহ'লে কি দুৰ্গন্ধ ! সিঁতৰ নিশ্বাসৰ দুৰ্গন্ধ । বমি হ'ব খোজে । পেটত যি সামান্য খাদ্য পৰে, ওলাই আহিব খোজে—যিদৰে যুদ্ধৰ সময়ত হয় । এতিয়া চব শুই থাক—চব শুই থাক । কববতলী এতিয়া শাস্তি শয্যা—শাস্তি শয্যাৰ বাতি... ..হিঃ হিঃ হিঃ [এতিয়া হামি মাৰি শোৱে]

[নিস্তক । নিস্তকতা বুজাবলৈ জলতৰঙ্গৰ দৰে হুই-এটা শব্দ কৰিব । গেটৰ মুখত মানুহৰ পদ শব্দ ।

স্ত্ৰী-কণ্ঠ : [ফুচ্-ফুচাই] এয়া এয়া কলৈ আনিলা বমেনদা ?

বমেন : মনৰ কথা ক'বলৈ বাতিৰ কববতলীতকৈ আৰু ভাল ঠাই নাই মনোবন্দা । চোৱাচোন কি পৰিকাৰ অথচ নিৰ্জন ! কি জয়াল অথচ নিৰাপদ !

মনো : [ছুচুচাই বিহ্বলভাবে] মোৰ ভয় লাগে
 বমেনদা—মোৰ ভয় লাগে। [গেট খোলাৰ
 শব্দ। গছৰ ডালত চৰাইৰ পাখিৰ ঢপঢপমিৰ
 শব্দ। গেট বন্ধ কৰাৰ শব্দ। বমেন আৰু মনোবমাব
 কথা-বতৰাবোৰ আগবাঢ়ি আহিব।]

বমেন : ভয় নাই ভয় নাই মনোবমা। মানুহৰ মাজত
 মানুহলৈ ভয় থাকে। ইয়াত কিন্তু কবৰৰ
 ডলৰপৰা কোনেও উঠি আহি আমনি নকৰে।
 আৰু কি মিহি পৰিষ্কাৰ হাঁহনি—পৰিষ্কাৰ কবৰ-
 বোৰ ! ইংৰাজবিলাকে কিন্তু মৰাৰ পিছতো
 ভালকৈ থাকিব জানিছিল।

মনো : তথাপি মোৰ ভয় লাগে। মোৰ গাৰ নোম-
 বোৰ দালি দালি হৈছে। তুমি মোক ধৰি
 থাক। বমেনদা ! নাই—নাই আমি ওলাই
 যাব লাগে। তুমি যিহকে কৰিবলৈ কোৱা—
 মই তাকেই কৰিম—আমি মাত্ৰ ইয়াৰপৰা
 ওলাই যাব লাগে বমেনদা।

বমেন : [এটা শ্বেষ হাঁহি] ওলাই যাম—ওলাই
 যাম মনোবমা। কিন্তু তাৰ আগতে আমি
 কেইটামান কথা পাতি লওঁ। ইয়াতকৈ নিৰ্জন
 আৰু নিৰাপদ ঠাই আৰু ক'ত পাম ?

মনো : চোৱা বমেনদা চেকেণ্ড' চিনেমা শেষ
 হ'ল, চাৰ্কিচ শেষ হ'ল—বৰত কি ভাবিব—এই
 বাতি বাৰ বজাৰ পিছত—

বমেন : একো নাতাবে—একো নাতাবে। আহাঁ
 বহাঁ এই কবৰৰ ওপৰতে বহাঁ।

মনো : নাই নাই কবৰৰ ওপৰত মই বহিব নোৱাৰোঁ।
 [এটা টোপা বিহ্বলভাবে শব্দ] মোক লৈ ব'ল লৈ
 ব'লা বমেনদা—

বমেন : লৈ যাম—লৈ যাম। তাৰ আগতে তেনে মই

তোমাক স্পষ্টভাৱেই সোধোঁ—তুমি মোক
 ঠগিবৰ চেষ্টা কিয় কৰিছিল ?

মনো : [নিষাড, কথা-বতৰাৰ উত্তেজনাৰ উঠা নমাৰ
 লগে লগে এটা তীব্ৰ টোপা সুৰ উঠা নমা কৰি
 থাকিব।]

বমেন : নেমাতা কিয় ? [অকমান অন্তমনস্ক হৈ]

তোমাৰ হাঁহি, তোমাৰ কথা-বতৰা, তোমাৰ
 মনৰ ইচ্ছিতেবে তুমিয়েই মোক কাষলৈ চপাই
 নিছিল। তুমিয়েই মোৰ প্ৰাণত জগাই
 তুলিলা প্ৰেমৰ তীব্ৰ নিচা। তুমিয়েই মোৰ
 কোলাত মূৰ থৈ কৈছিল। নতুন জীৱনৰ
 স্বপ্ন। মোৰ প্ৰাণতো জগাই তুলিলা সুখ
 স্বপ্ন। মই কৈছিলোঁ—মোৰ একো নাই মই
 বিস্ত নিঃস্ব হৈ জন্ম লাভ কৰিলোঁ। তুমি
 কৈছিলোঁ—

মনো : ওঁ মই কৈছিলোঁ—পাখিৰ সা-সম্পদৰ
 ওপৰত আছে মানুহৰ হৃদয়ৰ সম্পদ। মোক
 সেই সম্পদ লাগে। কাৰণ তোমাৰ মাজত
 আছিল এটা সম্ভাৱনাময় ভৱিষ্যতৰ প্ৰতিশ্ৰুতি।
 তোমাৰ চকুত আছিল হৃদয়ৰ দীপ্তি আৰু
 আশাৰ আলোক। সেই আলোকত মোৰ
 হৃদয় আলোকিত হৈ উঠিছিল। কিন্তু বীৰে—
 বীৰে তোমাৰ চকুৰ দীপ্তি সলনি হৈছিল
 এক ভয়ৰ কুখাৰ দৃষ্টিলৈ, আৰু তুমি মোক
 সম্পূৰ্ণকৈ পাবৰ কাৰণে হৈ পৰিলোঁ ব্যাকুল...

বমেন : ওঁ মই তোমাৰ দেহ-মন সৰ্বস্ব পাবৰ কাৰণে
 হৈ পৰিলোঁ ব্যাকুল, কাৰণ মই এটা ভেজ-
 মণ্ডৰ মানুহ।

মনো : সেইবিনিতেই তুমি ভুল কৰিলোঁ। মই
 মোক তোমাৰ বাবেই উজ্জীৱিত কৰিছিলোঁ।

কিন্তু তুমিয়েই কোৱা—কোন দেৱতাই পূজা
শেষ নৌহওঁতেই নৈবেদ্য ভোগ কৰিছে ?

বমেন : নাই নাই—মই কোনো যুক্তি নাজানো, মই
জানো মোৰ মন আৰু মোৰ তেজৰ বাসনা—।
তুমি মোক কাকি দিছা—নহ'লে অশোকৰ
লগত—

মনো : অশোকৰ নাম মুখত নল'বা। [অন্যমনস্ক হৈ]
তুমি নাজানা, তুমি মুৰ্খ,—মই যে অশোকৰ
মাজত তোমাৰ অতীতক দেখা পাওঁ—

বমেন : ছলনাময়ী নাৰীৰ প্ৰভাৱৰ কথাত মই
আক ভোল নাযাওঁ। [ভেপবপবা এটা মদৰ
বটল উলিয়াই] মোক স্বপ্ন নালাগে, মই বাস্তৱত
বিচাৰোঁ...

মনো : তুমি কি খাব খুজিছা ? কি খাব খুজিছা ?
বমেন : হাঃ হাঃ হাঃ অমৃত অমৃত [মুখত ঢলাব
শব্দ]।

মনো : [উচুপি উঠে] তুমি তুমি এটা মাতাল, অন্ধ,
মুৰ্খ—

বমেন : এই মাতালৰ লগত আক্ৰি তোমাৰ শেষ
আলাপ হ'ব।

মনো : এবি দিয়ঁ—মোৰ হাতত নথবিৰাঁ—মই—
চিঞৰি দিম।

বমেন : চিঞৰা চিঞৰা—যিমান পাবা চিঞৰা—
তোমাৰ চিঞৰত কববৰ তলৰ মৰা মানুহ সাব
পাই উঠি তোমাক বন্ধা কৰকহি। [উত্তেজিত
হৈ] তোমাক [কোটা-ভুটিৰ শব্দ "এবিদে
লপট"—আদি শব্দ]। তোমাক মই চাবই
লাগিব—। মই চাম এই শবীৰৰ মাজত কি
বহুত লুকাই আছে—কি বহুত লুকাই আছে !

মনো : [খীশ কৰে] এবি দে, এবি দে,—উস্

মোৰ উশাহ—এবি—দে—আহ্ আহ্—আ
...[এটা তীব্ৰ সুৰ অকস্মাতে আবদ্ধ হৈ মাৰ বাৰ]
নিশ্চক জলতবলৰ শব্দ। বতাহৰ শব্দ]।

চৰিত্ৰ : [সাব পাই এটা এঙামুৰি দিলাৰ শব্দ কৰে—
আৰু শোৱাবপবা উঠি গৈ হটাত বহি নাকেৰে
গন্ধ লয়।]

ঠিক তুৰ্গত এটা পাইছোঁ—মানুহৰ গাৰ
গোন্ধ, নিশ্বাসৰ গোন্ধ—। কিন্তু বাতি বাব
বজাৰ পিছত কববতলীলৈ কোন জীয়া মানুহ
আহিব ! যদি কোনোবা আছে, তাক বন্ধ
কৰিব লাগিব। জীয়া মানুহৰ বাবে কববতলীৰ
ছৱাৰ বন্ধ। এইখন যুদ্ধক্ষেত্ৰ নহয়—অৱশ্যে
মৰণৰ নিশ্বাস যুদ্ধক্ষেত্ৰৰ দৰেই ইয়াৰ বতাহত
সদায় বলি আছে। কিন্তু বাতিৰ আন্ধাৰত
কববতলীত জীয়া মানুহৰ গোন্ধ-অসহ্য-অসহ্য !
এইটো বন্ধ কৰা উচিত। কববতলীৰ নিয়ম
বেলেগে বচনা কৰা উচিত—যিদৰে বুদ্ধত
কিছুমান বেলেগ নিয়ম থাকে, যিবোৰ সাধাৰণ
মানুহৰ বাবে দৰকাৰ নহয়। নহ'লে কববতলী
আৰু চহবতলীৰ কি পাৰ্থক্য থাকিল ? [দুবত
শিৱালৰ হোৱা] আঃ শব্দ নকৰিব—তুবলৈ
দে—তুবলৈ দে। মোকো তুবলৈ দে আৰু
সদায় কববৰ তলত শুই থকাবোৰকো চুপে
চাপে তুবলৈ দে। [হামিয়াই] বব—হামি
আহিছে, ভবি-হাতবোৰ টনটনাইছে, কঁকালত
এটা বিষ অনুভৱ কৰিছোঁ। মৃতকসকল,
বুইছা—এইবোৰ হ'লগৈ তোমাৰ বিতীৰ মহা-
সমৰৰ দান। থাক—থাক—বিষ-কোপ তইতো
থাক। নহ'লে তইজন নাম সুগমীয়া কৰিবলৈ
মই ক'ত ক্ৰুচ, চিহ্ন বিচাৰি পাম ? দেখা নাই

এই কববতলীৰ ক'ত জুচ-চিহ্ন ভাগি-হিগি
গ'ল? ক'ত হাউলি আছে? ঠিক যিদৰে
সলীদৰ খোছত মাহুৰৰ শৰীৰ হাউলি যায়—
এটা আৰ্ত্তনাদ, গেঙনি আৰু তাৰ পিছত হাউলি
পৰি যোৱা—ঠিক যিদৰে বেচ্কেম্পৰপৰা
দূৰত থকা পহৰা-চকীৰ এক ডজন হুঁজাকৰ
ভোগৰ বাবে অনা এজনী তিবোতাৰ শৰীৰ
হাউলি ভাগি পৰিছিল—কোনোদিনে উঠিব
নোৱৰাকৈ, আৰ্ত্তনাদ—গেঙনি আৰু হাউলি
পৰি যোৱা... [বৈ নাকেৰে গোন্ধ লয়] কিন্তু
এই মহাবাতি কববতলীত সেই আনুৰিক
সন্তোগৰ ত্ৰেদৰ গোন্ধ কিয়? এইখন কি
ধৰ্ম্ম-শয়্যা, নে আজি ফুলশয়্যাৰ বাতি? হিঃ
হিঃ হিঃ ফুলশয়্যাৰ বাতি...ময়ো শোওঁ, শুই
থাক তইতো, হিঃ হিঃ হিঃ...

[নিস্তকতা। জলতৰঙ্গৰ শব্দ। বাতিৰ আবহাৱা
বুজোৱা শব্দ। শব্দবোৰ যেন আগতকৈ তীব্ৰ।
গেটৰ ওচৰত মাহুৰৰ পদ শব্দ]।

কৰ্মচাৰী : [শব্দ আৰু ভয় মিহলি] কিন্তু এই কবব-
তলীত আমি কি কৰিম?

ব্যৱসায়ী : [গম্ভীৰ মাত] কববতলীয়েই হ'ল
ব্যৱসায়ৰ গোপন লেনদেন কৰাৰ বাবে
আটাইতকৈ নিৰাপদ ঠাই। [গেট খোলাৰ
শব্দ। লগে—লগে এটা চৰাই উৰি যোৱাৰ শব্দ]
সোমাই ব'লা আমি ঠিক দক্ষিণৰ কবৰ।
হুটাৰ ওচৰতে বহোঁগৈ।

[মাকে মাকে জলতৰঙ্গৰ শব্দৰ দৰে শব্দ,
হুই-এটা পোকৰ মাত। ধাহনিঙ গৈ থকাৰ শব্দ।]

ব্যৱসায়ী : তোমাৰ মনত আছেনে—বিদিনা তোমাক
দলত পুমাই লৈছিলো—সেইদিনা তুমি কি
প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলো? মনত আছেনে—এটা

সামান্য চাকৰি বিচাৰি হাবাথুৰি খাই ছুৱাৰে
ছুৱাৰে ঘূৰি ফুৰিছিলো? মনত আছেনে
শ্ৰেষ্ঠত পৰি বিয়া কৰাই অনা কপহী ঘৈণীয়েৰ
আৰু ল'ৰা-ছোৱালী হুটাৰ মুখত তিন দিনে
এমুঠি ভাত দিব পৰা নাই বুলি হুক-হুকৈ
কান্দিছিলো? [দূৰত এটা চৰাইৰ কি'উট-কি'উট
শব্দ] এতিয়া সেই ঘৈণীয়েৰে সপ্তাহত তিনিখন
চিনেমা চায়। সেই ল'ৰা-ছোৱালীয়ে টেবিলিনৰ
চোলা পিন্ধে।

কৰ্মচাৰী : সেইটো আপোনালোকৰ দয়া।

ব্যৱসায়ী : [স্নেহেৰে] কুঃ দয়া? ওঁ অৱশ্যে প্ৰথমতে
তোমাক দেখি দয়া হৈছিল আৰু [চেপা খেক
খেক হাঁহি মাৰি] আৰু পিছত ঘৈণীয়েৰক দেখি
অলপ অলপ মনটো ভাল লাগিছিল—

কৰ্মচাৰী : মোৰ তিবোতাক লৈ আপুনি লেভেৰা
ইজিত নকৰিব।

ব্যৱসায়ী : [তীব্ৰ স্নেহ] তোমাৰ তিবোতা? কুঃ
তুমি ঘৰত কেইদিন থাকিবলৈ পোৱা? আৰু
তোমাক কৈ দিয়াই ভাল হ'ব—তোমাৰ তিনি
নং ল'ৰাটোৰ.....

কৰ্মচাৰী : [তীব্ৰ ঝং আৰু ঘৃণাৰে] চূপ—

ব্যৱসায়ী : [স্নেহেৰে] কি মাৰিবানেকি?

কৰ্মচাৰী : [নিজকে কোৱাৰ দৰে] তাইক—তাইক
আজিয়েই শেষ কৰিম—বেইমানী—

ব্যৱসায়ী : ওঁ দৰৱে দেখিছো গুণ দিছে।—ঠিক
আছে নকওঁ বাক তোমাৰ তিবোতাৰ কথা।

কৰ্মচাৰী : মই সুবিব খুজিছো—বাতি এই কবব-
তলীলৈ মোক মাতি অনাৰ কি দৰকাৰ আছিল?

ব্যৱসায়ী : [স্নেহ] ওঁ। তুমি দেখিছো বোধপৰাত
কৈকিয়ৎ বিচাৰিব পৰা হ'লো!

কর্মচারী : চাকরি করিলো বুলি—মই কাবো
নিকিনা গোলাম হোৱা নাই—

ব্যৱসায়ী : নাই নাই—নিকিনা গোলাম কিয়
হ'বা !

কর্মচারী : মই ইয়াত এক মিনিটো নাথাকোঁ। ক'ব-
লগীয়া আছে সবত হ'ব—[খাব খোজো]

ব্যৱসায়ী : [প্লেস হাঁহি] মোৰ হাতত এইটো
দেখিছানে ? মে'ড ইন ইউ-এচ-এ। তুমি
লবচৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে ময়ো ঘোঁৰাটো
টিপি দিবলৈ বাধ্য হ'ম। বিশেষ শব্দ
একো নহ'ব—কিন্তু তোমাৰ বুকুৰ শব্দ বন্ধ
হৈ যাব।

কর্মচারী : [নিশাও]

ব্যৱসায়ী : কি ? ভয় লাগিছেনেকি ?

কর্মচারী : [অলপ ভয়েৰে] মোক যাবলৈ দিয়ক।

ব্যৱসায়ী : [খেক্ খেক্ কৈ হাঁহি] দিম দিম। যাবলৈ
দিম। কিন্তু তাৰ আগতে অলপ খেলি ভাল
লাগিছে। মেকুৰী আৰু নিগনিৰ খেলা !
[খেক্ খেক্ খেক্]

কর্মচারী : মই একো বুজা নাই—মোক কিয় এনেকৈ
মাতি আনিছে—কিয় ভয় দেখুৱাইছে……

ব্যৱসায়ী : তেনেহ'লে আচল কথাটো আছোঁ।
কিন্তু কামটো মোৰ হাতেৰে কৰিব খোজা
নাছিলোঁ। লটফে অহাৰ কথা আছিল।
বাওক—ডাকো দেখিছোঁ ময়েই শিকা দিব
লাগিব।—[বৈ] মই জানিব খুজিছোঁ—জগত
সিং কেনেকৈ ধৰা পৰিল ?

কর্মচারী : মই আহিছেই কৈছোঁ সেই কথা।

ব্যৱসায়ী : আকৌ এবাৰ মই শুনিব খোজোঁ।

কর্মচারী : নতুন একো ক'বলৈ নাই—

ব্যৱসায়ী : চুপ্। বদমাচ—বেইমান—। মোহনৰ
গাড়ীত পঞ্চাশ কেজি মাল আছে বুলি
একাইজনক কোনে খবৰ দিছিল ?

কর্মচারী : মই নাজানো।

ব্যৱসায়ী : জগত সিঙে কুৰি হাজাৰ কোৰ মাল
আনিছে বুলি পুলিচক কোনে খবৰ দিছিল ?

কর্মচারী : মই নাজানো।

ব্যৱসায়ী : তই জানিবই লাগিব। তই ক্ৰমাৎ
দেশপ্ৰেমিক হ'বলৈ ধৰিছ—

কর্মচারী : যোৱা সপ্তাহততো ময়ে পতাসোণ পাব
কৰি আনিছোঁ বৰ্ডাৰপৰা।

ব্যৱসায়ী : সেইটোও তোৰ দেশপ্ৰেম। লটফে
পঞ্চাশ কুইণ্টল চাউল লৈ যোৱা ট্ৰাকখনৰ খবৰ
পুলিচক কোনে দিছিল ?

কর্মচারী : মই কেনেকৈ জানিম ?

ব্যৱসায়ী : তই জানিবই লাগিব। বেইমান
আবকাৰী ইন্সপেক্টৰটোক সুবিধাত পায়ো
তই কিয় গুলি কৰা নাছিলি ?

কর্মচারী : মই কোনোদিন মানুহ মৰা নাই—

ব্যৱসায়ী : ঠগ, জুৱাচোৰ, বদমাচ—তোক মই
দেখুৱাই দিম কেনেকৈ মানুহ মাৰে। নিমখ-
হাবান—বেইমান।

কর্মচারী : [ভয় আৰু শব্দৰে] মই মই—একো
দোষ কৰা নাই—মই একো নাজানো।

ব্যৱসায়ী : চুপ। তইয়ে জুইৰ লগত খেলা কৰি
আছিলি—বুজা নাই।

কর্মচারী : মোক নামাৰিব—মোক নামাৰিব—

ব্যৱসায়ী : গোপন ব্যৱসায়ৰ গুণু ছোৱাৰ সন্ধান
দিয়া কোনো কর্মচারীকে মই যোৱা কুৰি বছৰে
জীয়াই থাকিবলৈ দিয়া নাই। তোক মই

মাজৰাতিৰ কবৰতলীলৈ এনেয়ে মাতি আনিহোঁ
বুলি ভাবিছ ? ভাবিছিলোঁ তোক মই নিজ
হাতে ঢাকা নকৰোঁ [খেৎ খেৎ খেৎ]। কাৰণ
তুনিবি ? কাৰণ তোৰ বৈশীয়েৰ মোহিনী মোৰ
বক্ষিতা [খেৎ খেৎ কৈ হাঁহে]।

কৰ্মচাৰী : মই তুনিৰ নোখোজেঁ—মই তুনিৰ
নোখোজেঁ।

ব্যৱসায়ী : তই তুনিবই লাগিব মুৰ্খ।

কৰ্মচাৰী : [খঙত ফাটি পৰে] জুৱাচোৰ চালা
বেইমান

ব্যৱসায়ী : [তীব্ৰ কঠেৰে] চাই আপ্। বদমাচ
—ইনকৰমাৰ নিমখ-হাবাম। মুখ ঘূৰাই ল—
মুখ ঘূৰাই ল—[গুলিৰ এটা শব্দ হয়। আঃ সাঃ
মোক বচোঠা মোক বচোঠা শব্দ হয়। গেঙনিৰ
শব্দ আৰু বাগৰি পৰাৰ শব্দ।]

[এটা তীব্ৰ সুৰৰ বজাৰ আৰু নিস্তৰ্গ।]

চৰিত্ৰ : যেন এটা বাকদৰ গোন্ধ—ঠিকেই বাকদৰ
গোন্ধ হব লাগিব। কাৰণ, মোৰ আগশক্তিৰ
লগত তাৰ বনিষ্ঠ পৰিচয় আছে। কিন্তু, মহা-
সমৰতো কেতিয়াবাই শেষ হ'ল বাতিৰ পিছত
কত দিন, দিনৰ পিছত কত বাতি পাৰহৈ গ'ল।
মানুহ শান্তিত শুব লাগে, ভাগৰ লগাৰ পিছত
নিভাল মাৰি শুব লাগে। গুলিৰ প্ৰয়োজন
কিয় ? বাকদৰ প্ৰয়োজন কিয় ? বুদ্ধ নহ'লে
বাকদৰ ধোৱাৰ গোন্ধ কিয় ওলাব ? মোৰ
নাকে সেই ধোৱা কেতিয়াবাই শুহি ল'লে—
কেতিয়াবাই। সেইবাবেইতো মই নীলকণ্ঠ
হৈ পৰিলোঁ। সেইবাবেইতো মই মানুহৰ
মাজৰপৰা কবৰতলীলৈ গুচি আহিছিলোঁ।
কাৰণ কবৰতলী হ'লগৈ জিহনিৰ ঠাই। ইয়াত

সময়ৰ প্ৰশ্ন হুঠে, অনন্তকাললৈ তই থাকি,—
ইয়াত চকু মেলাৰ প্ৰশ্ন নাই, উঠাৰ প্ৰশ্ন নাই,
তই থাকি—কবৰতলীত অনন্ত টোপনিত
তেওঁলোক টোপনি গৈ আছে—তেওঁলোকক
আমনি নকৰিব। [চবাইৰ পাখিৰ ঢপ্ ঢপনি]
চবাই-চিৰিকতি, তহঁত কিয় উঠিছ ? তেনে
তহঁতেও বাকদৰ গোন্ধ পাইছ ? যুত্ৰাৰ নিশ্বাস
পাইছ ? ময়ো নাজানো সেই গোন্ধ ক'বপৰা
আহিছে ? কবৰতলীৰ বাহিৰত কি এখন বুদ্ধ
চলি আছে ? তাত কি মানুহ মৰিছে ? নহ'লে
সন্তুষ্ট মানুহৰ শেষ নিশ্বাসৰ গোন্ধ কিয় পাম ?
নাই—নাই কবৰতলীৰ চাৰিওফালে এখন হাল
দিব লাগিব—যাতে কোনো বুদ্ধৰ গোন্ধ ইয়ালৈ
আহিব নোৱাৰে। মানুহবোৰে কিজানি কবৰ-
তলীৰ কথা পাহৰি গৈ বুদ্ধৰ গোন্ধত মত্তলীয়া
হৈ আছে। [হামি মাৰে] মোক টোপনিয়ে
ধৰিছে। কিন্তু বাৰে বাৰে মোৰ টোপনি
অসহ্য ধোৱাৰ গোন্ধে ভাঙি দিছেহি। হে
কবৰতলীৰ যুতকসকল, তোমালোক সন্নিধানে
শুবা—কাৰণ কবৰতলী আৰু চহৰতলী যেন
ক্ৰমাৎ একাকাৰ হবলৈ ধৰিছে। এখন নতুন
বুদ্ধ অথবা পুৰণি বুদ্ধৰ নতুন আয়োজন
সম্পূৰ্ণ-প্ৰায় হৈছে। তোমালোক সন্নিধানে
শোৱা—ময়ো শোৱা—ময়ো শোৱা—।

[নিস্তৰ্গতা। যাকে যাকে বাতিৰ নিস্তৰ্গতাক
জৰাৰ কৰি তুলিছে—বতাহৰ তৰলান্বিত শব্দই,
জলতৰলৰ দৰে শব্দই, পোক-পৰুৱাৰ আকস্মিক
শব্দই।—গছৰ ডালত এটা চবাইৰ বক্ বক্ শব্দ
হয়। দুবত ক'বপাত হোৱা কটা-কানিৰ বীণ বেশ
তৰা বান্ধ, কুকুৰৰ বাকৰ বীণ বেশ। তাৰ পাছত

গেটত এটা শব্দ হয় আক পদশব্দ শুনা যায়। পদ শব্দটো ধীপ হৈ যায়। অলপ পিছতে আকো শব্দ হয় আক এটা গধুব পদশব্দ ক্রতভারে আছে, এটা উত্তেজিত টেণা মাতো ক্রমাৎ আগুয়াই আছে।]

উত্তেজিত কণ্ঠ : তই পলাই সাবিব নোরাব।
পৃথিবীর ক'তো তই পলাই সাবিব নোরাব।
মোর নাম অমবেশ গুণা। মই যি কাম হাতত
লও—তাক নিয়াবিকৈ পালন কবাই মোর
কাম। মই এবাব লপথ খাই ল'লে ; এনেকুরা
শক্তি নাই যি মোক বাধা দিব পাৰে। তই,
মুঃ তই হ'লি এটা সামান্য নিগনি। কাইটিয়া
চেহেবা ; দেখিলেই তোক গোব মাৰি দূৰলৈ
পেলাই দিবলৈ মন যায়। মই ভাবি নাপাওঁ,
মই ভাবি নাপাওঁ—বববকরার নিচিনা মন্ত্রী-
মাকিক মাহুহে তোক কিয় ভয় কৰে।—কিন্তু
বাহাদর—যেতিয়াই মই বববকরাক রঙ দিলোঁ,
আচলতে তেতিয়াই তই খতম হ'লি বুলি ধৰি
ল। [পালচাবি কবি বিচাৰি ফুৰাৰ শব্দ] —
কিন্তু তই গ'লি ক'লৈ ? মোর চকুৰে মই নিজে
দেখিছোঁ—তই এই কবরতলীলৈ সোমাই
আহিছ। চালা। চকু মোর ঠিক আছেতো !
নাই নাই—তোক খতম নকৰালৈকে মই এক
চোকে মাল গিলাব কথা ভবা নাই। চকু
মোর ঠিক আছে।—হোঃ দৰকাৰ হ'লে কবব
খানি তোক বাহিব কবিস—[হঠাৎ কিবা দেখি]
আবে—কবরতলীত মাইকী মাহুহ ! ইহঁত চবব
পৰা পৃথিবীর কবরতলীও বাহি নাখাকিল।
আ—খতম হ'ল বেন পাইছোঁ। হেব' তই
কাক ভয় পুৱাইছিলি যে তোক মাৰিবলগীয়া
হ'ল ! কিন্তু হুখখন দেখিলে 'বুলি' যেন লগি

যায়। কাপুকমবোৰে মাইকী মাহুহলৈ কিয়
ভয় কৰে মই ভাবি নাপাওঁ। থাক, তই থাক,
মই আগবৰি এই বদমাচ 'বিকাশ'টোক বিচাৰি
লওঁ। তাৰ পিছত কি হয় দেখা যাব—
[আগবচাৰ শব্দ। বাতিৰ স্বাভাৱিক ছই-এটা
শব্দ।]

[সি হঠাৎ বৈ দিৱে আক স্বাভাৱিক কঠেৰে মাতো।]
বিকাশ, তই ক'ত আহ ওলাই আহ।
নহ'লে কিন্তু মোর খুন গৰম হৈ যাব আক
খুন গৰম হ'লে মই তোক বৰ বেয়াকৈ খুন
কবিস। তই ভাবি চা—তই কোনটো বিচাৰ।
তইতো মৰিবি খাটাং—কিন্তু একে কোবে
মৰিবলৈ বিচাৰ, নে ধীৰে ধীৰে ? [বৈ]
যদি তই ওলাই নাহ, তেতিয়া জানিবি তোৰ
অজ-প্রত্যজ এটা এটাকৈ ৩টি তোক লাহে-
লাহে এটা কুকুৰা চবাই মৰাদি মাৰি থাকিস।
গতিকৈ তোৰ ভাগ্য তই নিজে ঠিক কৰি ল—
মই এক ছই তিনি বোলাব লগে লগে তই
ওলাই নাহিলে—মোর গাত দোষ নাই—[বৈ]
এক—ছই—

বিকাশ : [অকমান দূবৰপৰা] অমবেশ—

অমবেশ : ওঁ মই অমবেশ—।

বিকাশ : মোকতো তই মাৰিবিয়োই, সেই বিষয়ে
মোর সন্দেহ নাই।

অমবেশ : তেনেহ'লে তই এনেকৈ পলাই ফুৰিছিলি
কিয় ? নাজান—অমবেশ এবাব দাঙি লোৱা
ছুৰি মাহুহৰ বুকুত নোসোমোৱাকৈ পকেটলৈ
ধুৰি নাহে।

বিকাশ : জানো, জানো —[মুহু ধাঁহি] কিন্তু,
পৃথিবীত জীয়াই থাকিবলৈ কোনে নিবিচাবে

ক ? তই নিবিচাব, তোৰ মালিক বববকরা চাহাবে নিবিচাবে ?

অমবেশ : [ধমক দি] চুপ্ । বববকরা চাহাব মোৰ মালিক নহয় । মোক হুকুম দিবলৈ বববকরা চাহাবৰ কোনো পাৱ নাই । মোৰ মালিক মই নিজে ।

বিকাশ : [স্বেৰণ টাৰিণে] আক সেইকাৰণে তই বববকরা চাহাবৰ হুকুম আখৰে আখৰে পালন কৰিবলৈ মোক বিচানি এই মহাবাতি কববতলী পাইছহি ।

অমবেশ : বিকাশ, মোৰ খুন কিন্তু গৰম হৈ যাব । চা—বববকরাৰ হুকুম মই পালন কৰিবলৈ অহা নাই । এইটো মোৰ বিজিনেছ্ । আক মই বিজিনেছ্ নকৰোঁ বুলিলে বববকরাৰ বাপেকৰ ক্ষমতা নাই, মোক হাত দিয়াব ।

বিকাশ : ঠিক আছে । তই মোক মাৰিবিয়েই যেতিয়া আক ছটামান কথা তোক কৈ লও— কি কৰ ?

অমবেশ : বেছি সময় মই তোৰ বক্ বক্ শুনি থাকিব নোৱাৰোঁ । কি কৰ কৈ ল ।

বিকাশ : মই কৈছোঁ, তই নকৰোঁ বুলিলেও বববকরা চাহাবহঁতৰ দৰে মানুহে তোক কৰিবলৈ বাধ্য কৰিব ।

অমবেশ : মিছা কথা ।

বিকাশ : একেবাৰে সঁচা কথা । [তীব্ৰ কণ্ঠেৰে] কাৰণ, তই বববকরাৰ মানত এটা কুস্তাকা বাচ্ছা, হাতিয়াব ।

অমবেশ : চুপ বও ।

বিকাশ : [হাঁহি] তইতো মোক চুপ কৰিবিয়েই । [অলপ হুখেৰে] মই মৰিবলৈ কোনো দিন

ভয় কৰা নাই অমবেশ । আশিত্তো সদায় মৰি মৰি বাচি আছে । কিন্তু মৰাৰ আগতে কিজানি এই মৰি মৰি বাচি থকা মানুহবোৰক মূৰ দাঙিবলৈ অকমান সহায় কৰিব পাৰিলোঁ-হেঁতেন । সেইটোৱেই চুখ । [এটা মূহু সুবৰ বন্ধাৰ] তই কেতিয়াবা তোৰ লগৰ মানুহবোৰৰ কথা ভাবি চাইছনে ? তই কেতিয়াবা তোৰ কথা ভাবি চাইছনে ? মোক মাৰিবৰ কাৰণে বববকরাই তোক পাঁচশ আগধন দিছে আক ডেবহাজাৰ কাম খন্তম হোৱাৰ পিছত দিম বুলি কৈছে । কাৰণ, মই বববকরাৰ শত্ৰু । কাৰণ, বববকরাই যাতে আমাৰ গৰীব মানুহক ঠগি ভোট জিকিব নোৱাৰে, তাৰ কাৰণে মই গৰীব মানুহবোৰক সঁচা কথা কৈ দিছোঁ । মই কৈ দিছোঁ বববকরাই ইমানদিনে কিমান লাখ লাখ টকা মাৰিলে । তোৰ মোৰ দৰে মানুহৰপৰা চুহি লৈ যোৱা লাখ লাখ টকা । সেইবাবে মই বববকরাৰ শত্ৰু । কিন্তু তই মোৰ কি কাৰণে শত্ৰু হবি ?

অমবেশ : [মাতত সামান্য হৰ্ষলতা]—এইটো মোৰ বিজিনেছ ।

বিকাশ : [হাঁহি] ঠিকেই । মোকো বববকরাই দহ হাজাৰ টকা দিব খুজিছিল ।

অমবেশ : [অলপ আচৰিত হৈ] দ-হ হাজাৰ ।

বিকাশ : কি আচৰিত হলি দেখোন ?

অমবেশ : কিন্তু, কাক মাৰিবৰ কাৰণে ?

বিকাশ : মোক নিজকে মাৰিবৰ কাৰণে ।

অমবেশ : তোক নিজকে ? মৰাৰ পিছত তই টকাৰে কি কৰিবি ? [বৈ] নাই—নাই তই মিছা কথা কৈছ । তই মাৰিব খুজিছ ।

বিকাশ : তই যিদৰে তোৰ বিজিনেহুত বেইমানী নকৰ, ময়ো মোৰ বিজিনেহুত নকৰোঁ। গতিকে মোক মৰাৰ আগতে তই মোক বিধাস কৰিব পাৰ। [বৈ] বববকৱাই মোক কৈছিল,— “বিকাশ তুমি এই ইত্তৰ মাহুহবোৰৰ, কুলি-বোৰৰ লগত থাকি, সিহঁতৰ হৈ মাত মাতি একো কৰিব নোৱাৰা। তাতকৈ মই তোমাক দহ হাজাৰ টকা দিওঁ, তুমি কিবা এটা পাৰ্মানেণ্ট্ বিজিনেহু কৰা। এই ষাৰ্ডগ্ৰেড্ মাহুহবোৰৰ লগত লাগি তুমি তোমাৰ ভৱিষ্যত নষ্ট কৰিব খুজিছ। কেলৈই ?”

অমৰেশ : আক তই টকা নল'লি—

বিকাশ : নল'লোঁ। কাৰণ টকাৰে তেওঁ মোক কিনিব খুজিছিল যিদৰে তোক টকা দি কিনি লৈছে মোক মাৰিবৰ কাৰণে।

অমৰেশ : মোক কোনেও কিনিব নোৱাৰে।

বিকাশ : [হুখেৰে] আমি ক'ব নোৱাৰাকৈ সিহঁতে আমাক কিনি অমৰেশ। মোক কিনিব খুজিছিল কি কাৰণে জান ? যাতে মই তেওঁৰ ভোট নাভাঙো। যাতে তেওঁৰ ষ্টিল-ইণ্ডাষ্ট্ৰীৰ লেবাবিলাকক বোনাচ বিচাৰিবৰ কাৰণে উচটাই নিদিওঁ, যাতে তেওঁৰ লাখ-লাখ টকা আত্মসাৎ কৰাৰ কথা প্ৰচাৰ কৰি নিদিওঁ। কিন্তু মোৰ বাবে মোৰ জীৱনটোৰ একো মূল্য নাই। সেইবাবে মই টকা নল'লোঁ। মোৰ কথাত যদি লেবাববোৰে ছপইচা প্ৰাপ্য বোনাচ আদায় কৰিব পাৰে, সেইটোৱেই মোৰ বাবে ডাঙৰ সম্পত্তি। মোৰ কথাত যদি বববকৱাৰ দৰে শোখকৰ মুখা-খুলি পৰে, সেইটোৱেই মোৰ লাভ। কাৰণ, মই মাহুহক ভাল পাওঁ।

অমৰেশ : তাৰপৰা তোৰ কি লাভ হয়—

বিকাশ : মোৰ টকা-পইচা একো লাভ নহয় অমৰেশ। আমি যাক ভাল পাওঁ তাৰ কাৰণে যে মৰিও শাস্তি লাভ কৰোঁ। বববকৱাই মোক মাৰিব খুজিছে তাৰ ব্যক্তিগত লাভৰ কাৰণে, তই ছুৰি লৈ মোক মাৰিব খুজিছ তোৰ লাভৰ কাৰণে। কিন্তু মই বববকৱাক মাৰিব খোজোঁ। সাধাৰণ মাহুহৰ লাভৰ বাবে। চা তোৰ হাতৰ ছুৰিখনৰ লগত মোৰ শত্ৰুতা নাই, তোৰ লগতো নাই। মোৰ শত্ৰুতা বববকৱাৰ লগত। বববকৱাই সেইবাবে তোক হাতিয়াব কৰা নাই কি ?

অমৰেশ : তই মোক এইবোৰ কথা কিয় কৈছ বিকাশ ? মোৰ নাম অমৰেশ গুণ্ডা, মাহুহ মৰাই মোৰ বিজিনেহু,—

বিকাশ : জানো জানো ভাই। কিন্তু তোৰ দেউতাৰৰ সম্পত্তিখিনি যদি কাকতি মণ্ডলে আত্মসাৎ নকৰিলেহেঁতেন, তোৰ ভাই এটা যদি খাবলৈ নেপাই বেমাৰত ডুগি নমৰিলেহেঁতেন,...

অমৰেশ : [তীব্ৰ কঠেৰে] মই শুনিব নোখোজেঁ।—
শুনিব নোখোজেঁ।—

বিকাশ : তই শুনিবই লাগিব। তোৰ যদি শুনীজনী হেৰাই নগ'লহেঁতেন, তই গুণ্ডা হলিহেঁতেননে ?

অমৰেশ : যিবোৰে মোৰ ভাই-শুনীক অত্যাচাৰ কৰিছে, সিহঁতৰ প্ৰত্যেককে এটা এটাকৈ এই ছুৰিৰে মই খতম কৰি দিম।

বিকাশ : [হাঁহি] নোৱাৰ। নোৱাৰ অমৰেশ। অকলে তই পৃথিৱীৰ কেইটা বেয়া মাহুহক খতম কৰিবি ? বববকৱাৰ কাৰখানাৰ ডেবল লেবাব

আক গাঁৱৰ হেজাৰ বিজাৰ মানুহক লগ লগায়ে
এটা বৰবকৱাক আজি ইমান বহুবে ঠাণ্ডা কৰিব
নোৱাৰিলো। সিহঁতৰ হাতত শক্তি আছে,
ক্ষমতা আছে, পোহনীয়া গুণ আছে—

অমৰেশ : মই পোহনীয়া গুণ নহয়—

বিকাশ : টোপ খুৱাই চবাই পোহা আক পইচা
খুৱাই গুণ পোহা—একে কথা।

অমৰেশ : তই—তই মোৰ মগজু গৰম কৰি তুলিছ
কিন্তু—

বিকাশ : ঐ গৰম কৰি তুলিছো। কাৰণ, যোৱা
বাৰ এই বৰবকৱাহঁতৰ দৰে মানুহৰ উচটনি
আক লোভত পৰিয়েই কৰিমহঁতৰ গাঁৱত
তহঁতে জুই দিছিলি, তাৰ আগবাব পৰিতোম-
হঁতৰ কলনী মানুহৰ তেজৰে বঙা কৰিছিলি।
মোক তই ক'ব পাৰিবি—পৰিতোমহঁতৰ
কলনীৰ খাবলৈ নোপোৱা মানুহবোৰ মৰা-
পৰা, কৰিমহঁতৰ গাঁৱৰ ল'ৰা-ভিৰোতাবোৰক
জুইত পৰি মৰাপৰা তোৰ কিবা লাভ হৈছিল !
তোৰ পৰিয়াল, তোৰ আই-বোপাইক, খাবলৈ
নোপোৱা ভাই-ভনীক যদি আনে জুই অলাই
মাৰিলেহেঁতেন, তই সহ্য কৰিলিহেঁতেন ? [বৈ]
মই সেই মানুহবোৰক সেই সাহস দিব খোজোঁ।
অমৰেশ, মই সিহঁতক এক গোট হ'বলৈ শক্তি
যোগাব খোজোঁ। অমৰেশ।

অমৰেশ : [মাতত হৰ্ষলতা]—কিন্তু, তই, তই মোক
চিনাই দিব পাৰিবি—কোনে মোৰ আই-
বোপাই, ভাই-ভনীক অত্যাচাৰ কৰি মাৰিলে—

বিকাশ : যেতিয়া এটা সাপে মানুহ কামোৰে,
তেতিয়া জানিব লাগিব, ওচৰত ক'ববাত সাপৰ
গাত আছে। সেই গাতটো বিচাৰি পালেই

সাপটোকো পাৰি। কিন্তু, তই অমৰেশ গুণ।
তোৰ বল আছে, সাহস আছে, কিন্তু তোৰ
বুদ্ধি নাই, মগজু নাই—

অমৰেশ : [চিঞৰি] বিকাশ—[এটা তীব্ৰ সুৰ বন্ধত
হৈ মাৰ যায়]

বিকাশ : সেইবাবে তই তোৰ দৰে খাবলৈ নোপোৱা
মানুহৰ আই-বোপাই, ভাই-ভনীক বৰবকৱাৰ
হাতিয়াৰ হৈ পুৰি মাৰিছ ; সেইবাবেই তই
মোক মাৰিবলৈ আহিছ কাৰণ [ধোকাধুকি
মাতেৰে] মই-মই তহঁত তহঁত চবকে ভাল পাওঁ
অমৰেশ। মই মাথোঁ বৰবকৱাৰ দৰে মানুহ-
বোৰক উভালি পেলাবলৈ বিচাৰোঁ। [সুৰ
কঁপনি লাহে লাহে তীব্ৰ হয়। বিকাশ আগবাঢ়ি
অহাৰ শব্দ]—কিন্তু, তাৰ আগতে বৰবকৱাই
মোক উভালি পেলাবলৈ তোক পঠিয়াই দিছে।
কাৰণ সি জানে, মই জীয়াই থাকিলে যি পাত
ছুৰি মোক মাৰিবৰ কাৰণে তোৰ হাতত তুলি
দিছে, সেই একেপাত ছুৰি তাৰ বুকুলৈ ঘূৰি
যাব পাৰে। ছহাজাৰ টকাৰে যদি তোৰ
হেকৱা ভনীজনীক আক মৰা ভাইটোক
ঘুৰাই আনিব পাৰিলিহেঁতেন, মই আনন্দেৰে
বুকুপাতি দিলোহেঁতেন। ছখ মোৰ ইমানেই
মই মানুহৰ বাবে একো কৰিবলৈ নো পাওঁতেই
মৰিবলগীয়া হ'ল ; মোৰ জীৱন এটা গুণাৰ
মদ আক বেজাৰ খৰচ যোগাওঁতে গ'ল।
[বৈ] মোৰ ক'বলগীয়া কথা শেষ হ'ল।
এতিয়া তই বৰবকৱাৰ ওচৰত কৰা এতিয়া
বকা কৰি মোৰ বুকুত ছুৰি বহুৱাই দিব পাৰ।
দে—পলম নকৰিবি—পলম কৰি মোক আক
শান্তি নিদিবি অমৰেশ।

[নিস্তক । হঠাৎ এটা তীব্ৰ কৰুণ সুৰ আৰু
লগে লগে বুকু ভঙা চেঁপা কান্দোনৰ শব্দ ।]

অমৰেশ : [তীব্ৰ কান্দোনৰ সুৰত] ভই—মোক কিয়
শিকালি এইবোৰ কথা ? কিয় শিকালি ?
মানুহ হ'বলৈ বিচৰা নাছিলো—মই গুণ্ডা হৈ
থাকিব খুজিছিলো । মই মোৰ ভাই-ভনীৰ কথা
পাহৰি যাব খুজিছিলো—ভই কিয় মোক
সোঁৱৰাই দিলি ? কিয় সোঁৱৰাই দিলি ?

বিকাশ : [কোমলভাবে] ভইতক ভালপাওঁ কাৰণেই
অমৰেশ । এতিয়াও বহুত সময় আছে, তোৰ
শক্তি আৰু সাহসেৰে মানুহৰ বাবে ভই বহুত
কৰিব পাৰ—

অমৰেশ : নাই—নাই - নাই । মই নোৱাৰোঁ । মই
নোৱাৰোঁ । মই বলিয়া হৈ যাম—বলিয়া হৈ
যাম । কিন্তু মই গুণ্ডা হৈয়ে মৰিব খোজোঁ ।
আৰু একো পৰিচয় মোক নালাগে ।

[হঠাৎ এটা তীব্ৰ সুৰ, এটা তীব্ৰ আঘাট আৰু আঃ
আঃ শব্দেৰে বাগৰি পৰাৰ শব্দ]

বিকাশ : অমৰেশ—অমৰেশ ভই কি কৰিলি ? ভই
কিয় আত্মহত্যা কৰিলি ?

অমৰেশ : মই আৰু মানুহ হ'ব নোৱাৰোঁ—আঃ আঃ
[গেৰুনিৰ শব্দ ।]

[নিস্তকতা । দুৰ্বেত শিলাপৰ হোৱা । বতাহত পাও
শব্দৰ শব্দ । মাজে মাজে বাতিৰ স্বাভাৱিক শব্দ ।]

চৰিত্ৰ : আহ—কি জানি আৰু এপৰ বাতিও নাই ।
[নাকেৰে গোন্ধ লয় ।] এটা তেজৰ গোন্ধ পাইছোঁ
কেঁচা তেজৰ গোন্ধ—যেন কোনোবা চিনাকি
মানুহৰ তেজৰ গোন্ধ, কাপুকুৰৰ তেজৰ গোন্ধ ।
বুদ্ধকেন্দ্ৰত শত্ৰুৰ গুলিৰ আঘাটলৈ ভয় কৰি
নিজৰ গুলিৰে নিজৰ বুকু বিক্কাই মৰাৰ

কাপুকুৰালি । মূৰ্খ । চাই নল'লি কিয় মোৰ এই
শৰীৰ ? এখন হাত মহাসমৰে লৈ গ'ল,
সেইবুলি কি পিছছহঁকি আহিছিলো ! এখন
হাতেৰে টিগাৰ টিপি এটাৰ পিছত এটা শত্ৰু
নিপাত কৰিছিলো, কিন্তু বুদ্ধবৰ ভয়ানক ; বৰ
জঘন্য । সেইবাবেইতো ইয়ালৈ আহিলো ! কিন্তু
ইয়াতো শান্তি নাই । কববতলীৰ মৃতক সকলকো
বুদ্ধৰ গোন্ধে স্পৰ্শ কৰিছেহি, টোপনি কাঢ়ি
নিছে । বুদ্ধ বুদ্ধ আৰু বুদ্ধ । টোপনি হবনৰ বুদ্ধ
আৰু টোপনি লাভৰ বুদ্ধ । ভই থাক, টোপনি
যা—আটাইবোৰ ভই থাক । কববতলী হ'লগৈ
অনন্ত জিবনিৰ ঠাই—হিঃ হিঃ হিঃ……

[নিস্তকতা । জলতবজৰ শব্দ । দূৰত ঘণ্টাৰ
শব্দ । হঠাৎ বাতিৰ নিস্তকতা ভঙ্গ কৰি গেট-
খন ঘটংকৈ খোলাৰ শব্দ । লগে লগে উত্তেজিত
ফুচ-ফুচনি । ক্ৰমাৎ মাতবোৰ ওচৰ চাপি
আহে ।]

বঞ্জিত : নগৰখনত জুই অলাই দিওঁ বিজয় । সেই
জুইত চব পুৰি মৰক ।

বিজয় : নাই নাই সেইটো ঠিক নহ'ব । তেতিয়া
আমাৰ নিচিনাবোৰো মৰিব ।

বঞ্জিত : মৰাই ভাল । এইটো কি এটা জীৱন ?
সংস্ৰাহীন, নিৰাপত্তাহীন, বাষ্টাৰ কুকুৰৰ দৰে
ছৰাৰে ছৰাৰে ঘূৰি ফুৰিম ?

বিজয় : নহয় বঞ্জিত—এনেকৈ জুই অলালে নহ'ব :
পৰিকল্পিতভাৱে আন্দোলনৰ জুই অলাব
লাগিব ।

বঞ্জিত : পৰিকল্পনা নহয়—ঠিৰ ব'লাৰ চলোৱাদি
চলাব । প্ৰথমে লগলৈ মাতি চাম । আহিলেতো
ভালেই, নাহিলে নিজে মৰিব ।

বিজয় : নাই নাই চৰ মাহুহ জীয়াই থাকিবলৈ
বিচাৰে। তেনে কথা ঠিক নহ'ব।

বঞ্জিত : জীয়াই থাকিবলৈ বিচাৰিলেই কি
মাহুহ অমৰ হ'ব পাৰে? কোনোবা জীয়াই
থাকিবৰ কাৰণে কি কোনোবা মৰিব লাগে?

বিজয় : ময়োতো তাকে কৈছো—আন কোনোবা
জীয়াই থাকিবৰ বাবে যিদৰে আমি মৰিবলৈ
নিবিচাৰোঁ, আমি জীয়াই থাকিবৰ কাৰণেও
কিয় আনক মৰিবলৈ বিচাৰিম?

বঞ্জিত : সেইবাবে আমি কুকুৰৰ জীৱন যাপন
কৰিম? আমি নগৰ অলাই দিম, গুদাম
লুটপাট কৰিম, ভোগৰ বস্তু কাঢ়ি আনি ভোগ
কৰিম—

বিজয় : নাই নাই ঠিক নহ'ব বঞ্জিত। তোৰ দৰে
মোৰ দৰে বহুত মাহুহৰে আশা আছে, কল্পনা
আছে, প্ৰেম আছে—

বঞ্জিত : তই হহঁৱালি বিজয়—[প্ৰেম] প্ৰেম? হাঃ
হাঃ প্ৰেম? অ'—আমি সেই গাভৰুবোৰো
লুট কৰিম। মুঠতে ভাঙিম আৰু ভোগ কৰিম।
আমাকো প্ৰেমৰ সোৱাদ লাগে।

বিজয় : কিন্তু প্ৰেমত কোনো অধিকাৰ নাথাকে,
দাবী নাখাটে। সি মাহুহৰ একান্ত হৃদয়ৰ
ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে।

বঞ্জিত : চুপ। হৃদয়ৰ কথা নক'বি। হৃদয়বান হৈ
নেদেখুৱাবি। তোৰ মাজত এই পৰিবৰ্তন
দেখিয়েই কবৰতলীলৈ মাতি আনিছোঁ। শেষ
কয়ছলা হ'ব লাগিব। তই বাবে বাবে আমাৰ
কামত বাধা দি আহিছ—

বিজয় : লুট-পাট কৰি ভোগ কৰা নাথায় বঞ্জিত।
মাহুহক অকাৰণত মাৰি, তই কাৰো একো

উপকাৰ কৰিব নোৱাৰ। কেৱল নিজৰ ভোগ-
বিলাসৰ মগতাৰ বাবে বাট ওলাব।

বঞ্জিত : তেনে তই নগৰখন অলাই দিয়াত নাই।

বিজয় : নগৰখনত দৰিদ্ৰ মাহুহৰে সংখ্যা বেছি।
মই বিনা বিচাৰে, নগৰখনত জুই লগোৱাত
নাই। অৱশ্যে জুয়ে যদি কেৱল চাই চাই
মাহুহৰ শত্ৰুৰ পুৰিলেহেঁতেন বেলেগ কথা।

বঞ্জিত : তই এটা প্ৰতিক্ৰিয়াশীল, সংশোধনবাদী
দালাল।

বিজয় : বঞ্জিত!

বঞ্জিত : ওঁ। তোৰ কথা আৰু কামে তাৰেই প্ৰমাণ
কৰিছে আৰু তোৰদৰে হৃদয়বান নপুংসক
এটাৰ ডেজেৰেই প্ৰথম আবস্তু কৰোঁ।

বিজয় : [বিচলিত হৈ] আঃ নামাবিবি—নামাবিবি
—বিশ্বাসঘাতক—

বঞ্জিত : ওহোঁ নহ'ব। কোনো যুক্তিক জীয়াই
থাকিবলৈ দিব নোৱাৰি, প্ৰেমক জীয়াই
থাকিবলৈ দিব নোৱাৰি। [আঘাট কৰাৰ শব্দ।
শব্দ কৰি বাগবি পৰাৰ শব্দ।]

বিজয় : আঃ মোক জীয়াই থাকিবলৈ—আঃ আঃ
[নিশ্বাস]

[নিশ্বাসত ভাঙি দূৰৈত এটা বন্ধুকৰ ওলিৰ আৱাজ।
তাৰ বেল উপভি থাকিল। কুকুৰৰ ডাক শুনা
গ'ল। দূৰৈত কুকুৰৰ হুক হুকনি শুনা গ'ল।
কেঁচাৰ শেষ বাতিৰ চিঞৰ শুনা গ'ল।]

চৰিত্ৰ : আস্—বাতি পুৰাবৰ হ'লনেকি? কি
হুঃখগত বাতিটো পাৰ হৈ গৈছে। দাবী হৈছে
যেন এইখন কবৰতলী নহয়, বুদ্ধৰ থলি। ধৰ্ম,
হত্যা, বন্ধুকৰ ওলিৰ শব্দ আৰু ঘোঁৰী, সজীৱ
অথবা চুৰিৰ আঘাত আৰু কিৰকিবকৈ বোৱা

ভেজৰ কোৱাৰ। ভেজ আৰু বাকদৰ গোক, বাকদ আৰু মাগুহৰ আৰ্জনাৰ শব্দ। এইখন এখন যুদ্ধক্ষেত্ৰ নেকি? নে কোনোবা যুত সৈনিকৰ কবৰতলী। [বৈ] হে কবৰতলীৰ যুতকসকল, তোমালোকেই মোক আচল উত্তৰ দিব পাৰিবা—এইখন কবৰতলী নে যুদ্ধতলী। তোমালোকেই কব পাৰিবা—যুদ্ধতলীৰ সীমা বহল হৈ আটাইবোৰকে বুকুত সোমাই ল'লে, নে কবৰতলীৰ সীমাত পৃথিৱী সোমাই পৰিল। তোমালোকেই কব পাৰিবা—মই ক'ত আছোঁ। কাৰণ এখন যুদ্ধৰ কথা মাত্ৰ মোৰ মনত আছে—মোৰ এই ছিগা হাতখন তাৰ সাক্ষী, মোৰ ভৰিৰ বিষ আৰু গাৰ বিষ তাৰ সাক্ষী। আঃ কি ভয়ঙ্কৰ, ভয়ংক, আশ্চৰ্য্যিক তোমালোকেই কব পাৰিবা—এই কবৰতলীত মই কিয় সেই যুদ্ধৰ পুনৰাবৃত্তি হোৱা দেখিছোঁ। কিয় বাকদ আৰু ভেজৰ গোক পাইছোঁ, ধৰ্ম্মণৰ ক্ৰেদৰ গোক পাইছোঁ? নে এইবোৰ মাগুহৰ মনত থাকি গ'ল? নে কেৱল মোৰ মনৰ মাজত? এইবোৰবপৰা পলাই মই ইয়াত—এই অনন্ত শান্তি আৰু জিৱণিৰ ঠাইত আশ্ৰয় লৈছিলোঁহি। কিন্তু ইয়াতো দেখিছোঁ সময় ক্ৰিগতিত ঘূৰিছে—ঘণ্টাৰ ধ্বনিয়ে সময়ৰ সংকেত ঘোষণা কৰি আছে। পোহৰ আৰু বতাহ সোমাই আহিছে, চৰাইৰ মাত আৰু পাখিৰ ঢপ্‌ঢপ শব্দ হৈছে—জীৱনৰ স্পন্দন অহুভূত হৈছে। ইয়াতো যুদ্ধৰ প্ৰস্তুতি অথবা যুদ্ধ চলিছে। হে যুতকসকল, তোমালোক যদি উঠিব পাৰা উঠা। মই ইয়াত আৰু নাথাকোঁ—মই তোমালোকৰ ইয়াতো শান্তি আৰু জিৱণি নাপালোঁহি—

[উঠাৰ শব্দ। লগে লগে এটা উত্তেজনাৰ সুৰৰ কঁপনি, বতাহৰ শব্দ, দূৰত অস্পষ্ট কোলাহলৰ শব্দ।]

[চৰিত্ৰৰ মাতটো আগবাঢ়ি আহে]

এওঁ কোন? তুমি কবৰতলীত কিয় পৰি আছাঁ? আহাহা—তোমাৰ বুকুত ভীৰু ছবি— আহাহা তুমি তুমি—তোমাক মই যেন ক'বাত দেখিছিলোঁ। তুমি—তই—তই মোৰ সৰু—তাইটি নেকি? হয়—হয়—তই মোৰ তাইটি। কিন্তু তই তই কেনেকৈ ইয়াত ছবিৰ আঘাতত প্ৰাণ দিলিহি? কিয় আহিছিলি? কিয় আহিছিলি?—মোৰ তাই—[ভীৰু কৰণ সুৰ ধ্বনিত হয়।] পৰি থাক—পৰি থাক—তোক যুতকসকলে একো অপকাৰ নকৰে। তোমাৰ নিষ্পাপ যুধ নিষ্পাপ হৈ পৰি থাকক—। হে কবৰতলীৰ যুতকসকল—মোৰ চেনেহৰ এটা ভাইক তোমালোকক গটালোঁ—। [সুৰ আকৌ ভীৰু হয়] তুমি—তুমি কোন? তুমি কিয় পৰি আছাঁ? আহাহা তুমিও কি প্ৰাণ দিলি? আহাহা তোমাৰ হাতত বক্তাক্ত ছবি আৰু তোমাৰ বক্তাক্ত বুকু! তুমি—তুমি—তুমি মোৰ যেন বৰ চিনাকি তুমি কোন? তুমি তুমি মোৰ বন্ধু নোহোৱানে? হয় হয়—নিশ্চয় তুমি মোৰ বন্ধু! কিন্তু তুমি ইয়ালৈ কিয় আহিছিলি? কিয় আহি এই কবৰতলীত আত্মহত্যা কৰিলিহি মোৰ প্ৰাণৰ বন্ধু—তুমি কিয় এনে কৰিলি [বৈ] হে কবৰতলীৰ যুতকসকল,—তোমালোকৰ হাতত মোৰ এজন চেনেহৰ বন্ধুক গটালোঁ—তোমালোকে তেওঁক চাব। [দূৰৰ শব্দবোৰ মাতে মাতে স্পষ্ট হয়।] তুমি শান্তিত পৰি থাকাঁ বন্ধু—পৰি থাকাঁ। [সুৰ ভীৰু হয়] তুমি তুমি কিয় পৰি

আই—তুমিও কি অল্পশেষত—কববতলীত
শেষ নিশ্বাস পেলাবলৈ আহিলা ? কিন্তু
তোমাৰ এই চিন্তাক্লিষ্ট মুখৰ আচ্ছাদন হ'বিন
যেন মোৰ চিনাকি ! তুমি তুমি মোৰ দাদা
নেকি ? ঠিক হয় । তোমাৰ মুখৰ উজ্জ্বলতাই
কয় তুমি তোমাৰ পৰিয়ালৰ কাৰণে কিমান
চিন্তিত । কিন্তু তোমাৰ বুকুত এই গুলিটো
কোনে মাৰিলে দাদা ?—কোনে মাৰিলে ? তুমি
কিয় এনেকৈ প্ৰাণ দিলা ? কিয় ?—মই
তোমাৰ পৰিয়ালক কি ক'মগৈ ?—আহাহা—
মই এজন দাদা হৈছিলোঁ—মোৰ প্ৰাণৰ
দাদা ।—লোঠা জিৰণি লোঠা—তোমাক আক
ৰিতীয় গুলিটো ইয়াত কোনেও নামাবে—
[বৈ] হে কববতলীৰ যুতকসকল তোমালোকৰ
হাতত মোৰ এজন চেনেহৰ দাদাকে গটালোঁ ।
তোমালোকে তেওঁক চাবা । [সুৰ তীব্ৰ হয় ।
দূৰত বন্ধুৰ গুলিৰ আশ্রয় আৰু মাগুহৰ কোলাহল
শুনা যায় ।]—আহাহা—তুমি কোন ? তুমি
কাৰ ভগ্নী, কাৰ প্ৰিয়া, কাৰ মাতৃ ? তুমি
এনেকৈ কিয় কববতলীত নিপ্ৰাণ হৈ পৰি
আইছি ? আহাহা তোমাৰ মুখত যেন মোৰ
ভাহানিৰ প্ৰিয়াৰ প্ৰতিচ্ছবি ! আহাহা—মোৰ
প্ৰিয়া—মোৰ প্ৰিয়া—তুমি কিয় ইয়ালৈ
আইছিলি ? কোনে তোমাক এনেকৈ পাৰলিক-

ভাৱে হত্যা কৰি গ'ল— ? মোৰ প্ৰিয়া—মোৰ
চেনেহৰ প্ৰিয়া—শোঠা—তই থাকি—এতিয়া
তুমি নিশ্চিন্ত মনেৰে চোপনি যোঠা—[বৈ]
হে কববতলীৰ যুতকসকল, মোৰ চেনেহৰ
প্ৰিয়াকে তোমালোকৰ হাতত গটালোঁ—
[বাহিৰৰ অস্পষ্ট কোলাহল স্পষ্ট হ'বলৈ ধৰিলে ।
জুই অলাব শব্দ, বাকদ বিস্ফোৰণৰ শব্দ আৰু
মাগুহৰ আৰ্তনাদত নিস্তৰ্জতা চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হ'বলৈ
ধৰিলে । এটা প্ৰাণকাতৰ সময়ৰ আৰ্তনাদ
তীব্ৰ বেগেৰে আহিবলৈ ধৰিলে—“বচোঠা—
বচোঠা” শব্দৰে ভৰি পৰিবলৈ ধৰিলে ।]

চৰিত্ৰ : কি হৈছে ? কি হৈছে ? [দৌৰাদৌৰিৰ
শব্দ] সেয়া জুই নগৰখনত জুই অগ্নি উঠিছে ।
[চিঞৰিবলৈ ধৰিলে] বুদ্ধ লাগিছে—বুদ্ধ
লাগিছে । [ইফালৰপৰা সিফাললৈ আৰ্তনাদৰ
শব্দৰ লগে লগে সি দৌৰে] তোমালোক পলাই
নাহিবা—পলাই নাহিবা । মোৰ ভাই, মোৰ
দাদা, মোৰ বন্ধু, মোৰ প্ৰিয়া তোমালোক
পলাই নাহিবা । নাই নাই ময়ো যাব লাগিব,
ময়ো বুদ্ধ কৰিবগৈ লাগিব । যুতকসকল
তোমালোক থাকি, তোমালোক তই থাকি ।
[‘বচোঠা-বচোঠা’ । শব্দ আহি থাকিবলৈ ধৰে]
তোমালোক নপলাবা, ময়ো গৈছোঁ—ময়ো
গৈছোঁ……

নিগনি

মহেন্দ্ৰ বৰঠাকুৰ

প্ৰতিবেশী এখন গাঁৱৰপৰা বিপদাপন্ন হৈ আহিল। অমুপ্ৰবেশকাৰী আহি, প্ৰথমে পদূলিত থিয় হোৱাৰপৰা, শেষত বৰগৰৰ শোৱনি কোঠাত সোমোৱাৰ অধিকাৰ বিচাৰিলে। নিজ সমস্যাৰ সমুখত সাহসেৰে থিয় হৈ সমাধান কৰাৰ চেষ্টা নকৰি আনৰ বোকা আৰু সমস্যা হৈ পৰা এচাম মানুহৰ প্ৰকৃতিক লৈ ব্যঙ্গ-কাহিনী।

চৰিত্ৰ :

পুৰুষ (ভঙনীয়া)

গৃহস্থ

অফিচাৰ

বৰ্মন

১ম ঘোষক

২য় ঘোষক

২য় মানুহ

[মটবেৰে আহি বাইক যোগে কৰা ঘোষণা]

১ম ঘোষক : বাইজ, আপোনালোকে নিশ্চয় জানে যে পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজৰ আজি নিগনিৰ অত্যাচাৰত পানীত হাঁহ নচৰা অৱস্থা হৈছে। আমাৰ নিচেই গাতে লাগি থকা এইখন গাঁৱৰ বাইজৰ কুলাই পাচিয়ে নথকা ছুখ-হুৰ্গতিত আমি সৰ্ব্বদা দি হ'লেও সহায়ক বিব লাগিব। পলশুৱা গাঁৱৰ লগত আমাৰ গাঁৱৰ পৰম্পৰাগত কাজিয়া আছে যদিও, মানৱতাৰ কাৰণত সেই কথা আজি পাহৰি যাব লাগিব। আমি মনত ৰখা উচিত যে আমাৰ কোনোবা পুৰুষে লগাই থৈ যোৱা কাজিয়া আজিৰ পুৰুষে নিষ্পত্তি কৰি মকামিলা কৰিবলৈ ওলাইছে। বাইজ, নিগনিৰে সৰ্বনাশ কৰা এই হুৰ্গত লোকৰ সাহায্যৰ অৰ্থে নিতে-নৱ কুষ্টি সংঘই পৰশুৰাম থিয়েটাৰ হলত কাইলৈ সন্ধিয়া এখনি বিচিত্ৰানুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰিছে। ইয়াত অংশ গ্ৰহণ কৰিব বোম্বাইৰ নৃত্য-পটীয়াসী কুমাৰী অলক্ষী দেৱী, পঞ্জাবৰ বিখ্যাত কুপাল সিঙৰ ভাঙৰা নৃত্য দল, কলিকতাৰ সুখ্যাত কণ্ঠশিল্পী জলাঞ্জলি সোম, লক্ষৌৰ প্ৰখ্যাত তৰলাবাদক ওস্তাদ বকবুদ্দিন চাহাবে। আহক, দলে দলে আহি এই সন্ধিয়া ল'ৰা-ছোৱালী বৈশীয়েকহঁত লৈ উপভোগ কৰকহি। নাপাহৰিব, কাইলৈ সন্ধিয়া ৬ বাজি ৩১ মিনিটৰপৰা।

আগতীয়াটিক টিকট পাবলৈ হ'লে—এই ঠিকনাত থবব কৰক—টকৌবাৰী টি স্টল,

টকৌবাৰী; মিল্ল। মাজিহুদ্দিন আহমদ, মিউজিক মাৰ্ট, ববৰজাৰ; শৰ্মা এণ্ড ভট্টাচাৰ্য এজেন্সি, চেন্নাপানী।

মনত ৰাখিব, এই সুযোগ এবাৰ হাতৰ-পৰা গ'লে সতকাই আক নাহে। এই সুযোগ আগবঢ়াইছে নিতে নৱ কুষ্টি সংঘই।

আহক, আহক, হুৰ্গত লোকৰ সাহায্যৰ্থে[মটবৰ শব্দ আৰু ঘোষণা ক্ৰমশঃবিলীন হৈ যায়—এখন হিন্দী ছবিৰ গীতৰ আৰু অন্য এটি দলৰ প্ৰচাৰৰ ঘোষণাৰ ক্ৰম বৃদ্ধি হৈ আছে।]

২য় ঘোষক : নিগনিৰ উত্পাতত জৰ্জৰিত হোৱা আমাৰ চুবুৰীয়া পলশুৱা গাঁৱৰ সাহায্যৰ্থে স্থানীয় নাট্য মন্দিৰত কলা সংঘই আগবঢ়াইছে, ছঃশাসনৰ বক্তৃপান। অহা শনিবাৰে নিশা ৯ বজাৰপৰা। ছঃশাসনৰ ভাৱত অংশ গ্ৰহণ কৰিছে জীৱুত নেত্ৰধৰ বৰঠাকুৰে, জৌপদীৰ ভাৱত জীৱুত ভৃগুমোহন গগৈয়ে আৰু ভীমৰ ভাৱত 'বাতিৰ পাহত দিন' হৰ কথাহৰিৰ খ্যাত অভিনেতা জীৱুত মধুকৰ কলিতাই।

আহক, আহক, টিকটৰ হাব—কাৰ্ট' ব্ৰাহ তিনিটকা, ইণ্টাৰ ব্ৰাহ দুটকা আৰু বাৰ্ড ব্ৰাহ এটকা। সোণালী সুযোগ নেহেকৱাৰ। আহক, পলশুৱা গাঁৱৰ সাহায্যৰ্থে কলা সংঘৰ অন্তিম—ছঃশাসনৰ বক্তৃপান—ছঃশাসনৰ বক্তৃ পা—

[ক্ৰমবিলীন]

২য় মাহুহ : 'বাতিৰ পাহত দিন' হৰ টকিত সকলৰ কলিতা ক'ত আছিল অ' ?

১ম মাহুহ : কেনেই—সেই ভেৰাইট খ' দেখুৱা

দৃশ্যটোত দৰ্শকবোৰৰ মাজত যে আছিল।
বাক, সেইবোৰ কথা বাদ দি এতিয়া আমাৰ
মিজৰ আলোচনালৈ আহোঁ। কি কৈছিলো—
অ’—লিখচোন, বৰগোলাৰপৰা পাম ৫১ টিন
ঘিউ।

২য় মানুহ : ৫১ টিন ? ঘিউ ?

১ম মানুহ : ওঁ, গণেশপূজা আৰু যজ্ঞৰ কাৰণে
সিমানখিনি ঘিউ লাগিবই।

২য় মানুহ : লাগিব ! ৫১ টিন ঘিউকে লাগিব ?

১ম মানুহ : ব, বৰগোলাই ৫১ টিন ঘিউ দিলে,
কিন্তু.....

২য় মানুহ : পইচা নোলোৱাকৈ ?

১ম মানুহ : কি কথাবোৰ সোধ অ’ ! সেই
একাৱত্ৰ টিন শ্ৰীশ্ৰীগণেশ পূজা আৰু যজ্ঞৰ
বাবে দান দিছে। পইচা কিয় লব ?

২য় মানুহ : ফ্ৰি ! ভেনেহ’লে যজ্ঞ আৰু পূজা
পাতিবই লাগিব ?

১ম মানুহ : লাগিবই। ঘিউৰ টিনখিনি নহ’লে
খুৰাই দিবি নেকি ? কিন্তু অশ্ৰান্ত বস্ত্ৰৰ বাবে
হুহেজাৰ মান টকা উঠাব লাগিব।

২য় মানুহ : হুহেজাৰ ! একেবাবে হুহেজাৰ টকা
লাগিব ?

১ম মানুহ : সেয়া কমহে ধৰিছোঁ। মই ভাবিছোঁ,
বভা আদিৰ বাবে দৰকাৰ হোৱা বাঁহ আমি
ঘৰে ঘৰে তুলিম। আমাৰ এই অকলৰ আতি-
ষৰপৰা পূজাৰ বাবদ পাঁচ টকাকৈ চান্দা
লম। বাঁহ দিব নোৱাৰিলে সাত টকাকৈ
দিব লাগিব।

২য় মানুহ : লাগিব ? নিমিলে একেবাবে আক্ৰমণ
কৰাই ভাল হ’ব, নহয়নে ?

১ম মানুহ : হয়চোন। এইখন আমি বিয়া পাতিব
খোজা নাই নহয় ! আমাৰ নিচেই ওচৰৰ এখন
গাঁৱত এন্দুৰ নিগনিৰ উত্পাদ হৈছে। ঘৰ
মন্ত্ৰৰ পথাৰ ধ্বংস কৰিছে। শুনিছোঁ বোলে
নিগনিৰে গাঁত খান্দি পলখুৱা গাঁওখন ইমান
কোপোলা কৰিছে যে তাত মানুহে খোজ
কাঢ়িও ওলাই সোমাই কুৰিব নোৱৰা হৈছে।
কঁকাললৈকে হেনো মানুহবোৰ সোমাই সোমাই
যাবলৈ ধৰিছে। ভঁৰালত ধান নাইকিয়া হৈছে,
পিকিবলৈ কাপোৰ নাইকিয়া হৈছে। আলমাত
কাপোৰ খবই নোৱাৰে, আনকি মানুহৰ
গাতেই নিগনিৰে কাপোৰ কুটিবলৈ ধৰিছে।
নিগনিৰ উত্পাদত মূৰৰ চুলিও চম্ভালিব
নোৱাৰি বুঢ়া-বুঢ়ী, ডেকা-গাভৰু, ল’ৰা-
ছোৱালী সকলোৱেই মূৰবোৰ খুৰাই পেলাইছে।

২য় মানুহ : ছোৱালীহঁতৰ শ্ৰো-পাউদাৰৰ খৰচ
বাঢ়িছে চাগে...

১ম মানুহ : মানে ?

২য় মানুহ : নহয়—চুলি খুৰাইছে যেতিয়া কপালখন
বাঢ়িছে নহয় চাগৈ।

১ম মানুহ : শুন, সেইসকল দুৰ্গত লোকক সহায়
কৰিব লাগিব। এই বিপদ আঁতৰ কৰিব
লাগিব। এন্দুৰ, নিগনি, দালখলীয়াৰ ঈশ্বৰ
শ্ৰীগণেশৰ পূজাপাতি এই বিপদৰপৰা হাজাৰ
বাইজক আমি উদ্ধাৰ কৰিবলৈ ওলাইছোঁ।
হুপইচা দান দিয়াটো বাইজৰ নৈতিক কৰ্ত্তব্য।
চাওক, বৰগোলাৰপৰা আমাক ইমান ডাঙৰ
সহায় কৰিছে। তেওঁলোকনো আমাৰ কিহৰ
কি হয় ? অথচ আমাৰ উদ্ধাৰ হওক, কুলিয়েই
৫১ টিনকৈ ঘিউ...

২য় মানুহ : পূজাৰ কাৰণে দিছে। ইয়াৰ পিছত
যিউৰ দাম অংক বাঢ়ি যাব নেকি ?

১ম মানুহ : এতিয়া আমি কথা পাতি থকাটো উচিত
হোৱা নাই, বুজিছ। ব'ল, বৰগোলাত তুচ্ছ-
বামহঁতো গোট খাবহি। চান্দা ভোলাৰ ব্যৱস্থা
এটা কৰিব লাগিব, পুৰহিত বিচাৰিব লাগিব।

২য় মানুহ : পুৰহিতৰ বাবে টেণ্ডাৰ ক'ল কৰিব
নোৱাৰনে ?

১ম মানুহ : ভাবি চাম। এতিয়া যা [পুনৰ প্ৰচাৰৰ
গাড়ীৰ শব্দ ক্ৰমবৃদ্ধি]

ঘোষণা : বাইজ ! আমাৰ নিচেই চুবুৰীয়া পলশুৱা
গাঁৱত নিগনিৰে যি সন্তানসব সৃষ্টি কৰিছে তাৰ
প্ৰতিবাদ ৰূপে আমি কাইলৈ ২৪ ঘণ্টা জোৰা
হৰতাল পালন কৰাৰ সিদ্ধান্ত লৈছোঁ। কাইলৈ
পুৱা পাঁচ বজাৰপৰা ২৪ ঘণ্টা জোৰা হৰতাল
পালন কৰা হ'ব। সকলো দোকান বজাৰ
যানবাহন বন্ধ ৰাখিবলৈ বাইজক গোহাৰি
জনাৰোঁ। দাইল, চাউল, নিমখ তেল যিসকলে
কাইলৈ কিনিম বুলি বাট চাই আছে—সেই
সকলে যেন আজিয়েই বজাৰ-সমাৰ কৰি থয়।
মনস্ত ৰাখিব, পলশুৱা গাঁৱৰ নিগনিৰ বিৰুদ্ধে
আয়োজন কৰা এটা প্ৰতিবাদ দিবসত সকলোৰে
সহযোগ কামনা কৰিলোঁ। মনস্ত ৰাখে যেন,
আমাৰ কথা নুশুনি কোনোবাই যদি দোকান
বজাৰ খুলিবলৈ যায়—তেনেহ'লে কথা বেয়া
হ'ব। আমি কাকো স্পেয়াৰ নকৰোঁ।

দৃশ্য পৰিৱৰ্তন

[চুই-এজন মানুহৰ কথা-বতৰা]

অফিচাৰ : মিষ্টাৰ বৰ্মন, আটাই বজাতে মিটিঙ
আছিল—অৰ্থাৎ এই চাৰিজনক লৈকে কেখন

গাঁৱৰ মানুহ কুৰিজনমানহে আহিছে। এই
কেইজন মানুহৰ আগত মই কি কথা ক'ব ?
এনে হ'ব বুলি জনা হ'লে ইমান কষ্টকৈ মই
লেক্চাৰ প্ৰিণ্টেয়াৰ নকৰিলোঁহেঁতেন নহয় !

বৰ্মন : কি কৰিব ছাৰ, গাঁৱৰ মানুহে মিটিঙৰ নামেই
নুশুনে। সেয়েহে আমাৰ অফিচৰ মানুহখিনিকে
আহিবলৈ বাধ্য কৰাৰোঁ। মিটিঙ ক'ল কৰা
হৈছে যেতিয়া পাতিবই লাগিব। এই মানুহ-
খিনিকে লৈ পাতক ছাৰ।

অফিচাৰ : আক অলপ সময় চাওঁনেকি ?

বৰ্মন : লাভ নাই।

অফিচাৰ : ঠিক আছে, আপুনি আয়োজন কৰক,
মই লেক্চাৰটো আক এবাৰ চকু ফুৰাই লওঁ।
হেৰি অ', মাইকৰ স্পীকাৰ কেইটা ভাল নহয়।

বৰ্মন : বঢ়িয়া ছাৰ।

অফিচাৰ : তেনেহ'লে আবন্ত কৰোঁ কি বোলে ?
বলক, আগবাঢ়ি যাওঁ... [কিছুমান মানুহৰ কথা-
বতৰা স্পষ্ট হয়] হেৰি চুই চাৰিজন আক মানুহ
অহা যেন দেখিছোঁ।

বৰ্মন : হয়, আপুনি কথা কবলৈ আবন্ত কৰিলেই
আক মানুহ গোট খাবহি। [চিৰ'বি] বাইজ,
আহক এতিয়া আমাৰ ব্ৰহ্মস্পদ উন্নয়ন
প্ৰতিবোধ বিষয়াই আপোনালোকক একেধাৰ
ক'ব খুজিছে।

অফিচাৰ : পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজ, নিগনিৰে আমাৰ
এই অঞ্চলটোত কি চূৰ্ণা কৰিছে—সেই কথা
বুৰঞ্জীৰ ক'তো পোৱা নাযায়। সি সোণালী
আখৰেৰে চিৰদিনলৈ লিখা থাকিব। পথাৰৰ
শস্ত্ৰ, ভৰালৰ শস্ত্ৰ, মানুহৰ ঘৰৰ মূল্যবান কানি-
কাপোৰ কিতাপ-পত্ৰ নিগনিৰে খাই শেষ

কবিলে। আনকি যোৱা নিশা আমাৰ অকিচৰে।
তালেখিনি গোপনীয় কাগজ-পত্ৰ, ফাইল আদি
খাই শেষ কবিলে। এনে অৱস্থাতো আপোনা-
লোকে বি মনোবল দেখুৱাইছে সেই কথা কৈ
শেষ কৰিব নোৱাৰি। এই গাঁৱৰ সকলো বৰ্ণনা
কৰি আমাৰ মুখ্যমন্ত্ৰীলৈ মই এখন ডাঙৰ চিঠি
লিখিছিলো। আক আজি সেইখন প'ষ্ট কৰাৰ
কথা আছিল, কিন্তু সেইখনো নিগনিৱে খাই
পেলালে। তথাপি আজি মই আকৌ লিখিম।
বাইজ, মই খবৰ কাগজত পাইছো—ভাৰতবৰ্ষত
নিগনিৱে বহুতো হিংসাত্মক কাম কৰিছে। এই
নিগনিৱে ভাৰতত বহুবেকত ২'৪ নিখুঁত টন
ধাতু-শস্ত্ৰ হজম কৰে। পিয়ল কৰি পোৱা গৈছে
যে আমাৰ দেশত ২৪০০ নিখুঁত নিগনি বা
এন্দুৰ আছে। হয়তো কোনোবা ৰাজ্যত খেদা
খাই সেইবিলাক ভগনীয়া হৈ আমাৰ এই
পলশুৱা গাঁও ওলাইছেহি। আমি উন্নয়ন
বিভাগৰ ভৰকৰপৰা সকলো কথা যথাস্থানত
জনাবলৈ যত্ন কৰি আছো আক ইতিমধ্যে
স্থানীয়ভাৱে গোটেই সমস্তাটো অধ্যয়ন
কৰিবলৈ এটি অধ্যয়ন আয়োগ গঠন কৰিছো।

২য় মানুহ : অধ্যয়নৰ পিছত কি কৰিব ?

অকিচাৰ : প্ৰতিবেদন যথাস্থানলৈ পঠিয়াই তাৰ-
পৰা সেই পৰামৰ্শ মতে এন্দুৰ মৰা সা-সজুলি,
ঔষধৰ বাবে কেন্দ্ৰলৈ লিখিম।

২য় মানুহ : কেন্দ্ৰলৈ কিয় ?

অকিচাৰ : কিছুমান বস্তু আমি বিদেশৰপৰা আনিব
লাগিব। সেইবোৰৰ.....কথা আছে।

২য় মানুহ : সেইখিনি কবোতে কিমানদিন লাগিব ?

অকিচাৰ : কিমান দিন মানে ? অতি দীৰ্ঘেই

কৰিম। এয়াৰ কৰিম, টেলিফোন পঠিয়াব,
নিজেই যাম। য'লৈকে যাব লাগে তালৈকে
যাম—দিল্লী, আগ্ৰা, লক্ষ্ণৌ, লণ্ডন, আমেৰিকা,
আফ্ৰিকা, জাপান, ইন্দোনেচিয়া, পিকিং, হংকং,
বাৰালপিণ্ডি.....

২য় মানুহ : ভ্ৰমণটো ছাৰ একালৰপৰা কৰি যোৱাই
ভাল হবনেকি ?

বৰ্মন : হেৰি, আপুনি বহি নাথাকে কৈছে ?
আমাৰ ছাৰে আপোনালোকক ছাৰৰ কথা
কবলৈকে আহিছে। কিন্তু আপোনালোকে
ছাৰৰ সহায়ভূতিৰ সুযোগ লৈ ভেৰেতক জেৰা
কৰাত লাগিছেহি দেখোন।

অকিচাৰ : সঁচা, সঁচা—থুব সঁচা কৈছে মিষ্টাৰ
বৰ্মন। এইখন এখন মিটিঙহে, প্ৰস্তোতৰৰ
অনুষ্ঠান নহয়। তথাপি শুধিছে যেতিয়া
কৈছো—এইখিনি কাম কবোতে এবছৰো
লাগিব পাৰে, পাঁচ বছৰো লাগিব পাৰে।
কিছুমান ফৰ্মেলিটি আমি অৱজাৰ্ভ কৰিবই
লাগিব। চাওক বাইজ—এই পলশুৱা গাঁৱত
নিগনিৰ উত্পাদ আৰম্ভ হয়—প্ৰকৃততে যোৱা
কুৰি বছৰ মানৰপৰাই। আমি অৰ্থাৎ আমাৰ
চৰকাৰৰ দৃঢ় বিশ্বাস, অহিংস উপায়েৰে আমি
নিগনি দূৰ কৰিব পাৰিম আক সেই বাবেই
আমি নিগনি হত্যা কৰাৰ পৰিকল্পনা লোৱা
নাছিলো। কিন্তু নিগনিৱে এতিয়া আমাৰ লগত
পোনপটীয়াকৈ জুৰুঁজি গৰিলা কৌশল অৱলম্বন
কৰিছে। আমাৰ অভ্যন্তৰে আমাৰ সৰ্বনাশ
কৰিছেহি। তথাপি আপোনালোকে তৰ
নকৰিব। প্ৰয়োজন হ'লে ডি. ডি. টি. বিদ্যাস্ত
গেছ, বন্দুক, বেচিনগান, টেংক, দৰকাৰ হ'লে

অ্যাটন বোমা পেলায়ে। আমি নিগনি ধ্বংস
কৰিব। ইহঁতে আমাৰ অৰ্থনীতিত বাধা দিছে,
প্ৰগতিৰ প্ৰতিবন্ধক হৈছে। সোণৰ সংসাৰ
ছাবধাৰ কৰিব খুজিছে।

২য় মানুহ : এমাহমান কাৰকিউ দি খণ্ডক নহ'লে
ছাৰ। ভেতিয়া সিহঁত ওলাব নোৱাৰিব।

অফিচাৰ : সেইকথা ময়ো ভাবিছিলো। কিন্তু
বৰখুণৰ বতৰ বাবে অলপ অনুবিধা আছে।
সসাগৰ সংঘৰপৰাও দীঘলীয়াতকৈ কাৰকিউ
দিয়াৰ প্ৰস্তাৱ এটি গ্ৰহণ কৰি আমাৰ হাতত
দিছেহি। আমি গোটেই পৰিস্থিতি ভালদৰে
অধ্যয়ন কৰি লৈছে কামত হাত দিম।

[হঠাৎ এটা শব্দ হয় আৰু অফিচাৰৰ কথা বন্ধ
হৈ যায়। তিনি চেকেণ্ডমান নিস্তৰতাৰ পিছত
সমবেত বাইজৰ মাজত হাঁহি আৰু কিবিলি শুনা
যায়।]

অফিচাৰ : [ডয় খোৱাৰ দৰে] বৰ্মন—এইবোৰ,
এইবোৰ কি—কি হৈছে এইবোৰ—

বৰ্মন : কি কৰিব ছাৰ—মাইকৰ স্পীকাৰটো যি
দাল বচিৰে বান্ধি থৈছিল সেই বহিডাল
নিগনিৰে কোনোবা পৰকত কামুৰি ছিঙি দিলে
আৰু স্পীকাৰটো নৰি পৰিল।

২য় মানুহ : হয় ছাৰ, নিগনিৰে গনি গনি পালেগৈ
যে সকলক কথাকে বজন জনাই সদৰী কৰা
এই মন্তীবোৰেই সকলোৰে কাল।

বৰ্মন : আপুনি কি ক'ব খুজিছে? আপোনাৰ
কথাৰ অৰ্থ কি?

২য় মানুহ : আপোনাক একো ক'ব খোজা নাই
ডাঙৰীয়া, আপোনাৰ সিকনকে ক'ব খুজিছো—
যে এই পলমুৱা গাঁৱত নিগনিৰে দৈনিক পাঁচ

হেজাৰ টকাৰ খাদ্য কাপোৰ-কানি কাগজ-পত্ৰ
লোকচান কৰিছে। গতিকে এনে এটা গুৰুত্ব-
পূৰ্ণ বিষয়ৰ প্ৰতি হঠাতে কিবা এটা নকৰি
আমি শুল্কিৰ মগজেৰে পাঁচ বছৰমান সমস্তাটোৰ
ওপৰত চিন্তা কৰি থকাই ভাল হ'ব।

[এটি উত্তেজিত পৰিবেশ, মানুহবিলাকৰ নিজৰ কথা-
বতৰা; ঠিক যেন—মানুহবিলাক উঠি গৈছেগৈ।]

অফিচাৰ : [খঙত] বৰ্মন, কি নাম এই মানুহটোৰ?
বৰ্মন : মোৰো ছাৰ ইয়ালৈ অহা তিনিবছৰৰে
হৈছে। সকলোকে চিনি নাপাওঁ।

অফিচাৰ : পুলিচক খবৰ দি খব। শুল্কিৰ পালেই
হেল্পকাফ্ দিব লাগিব। সি বুজক, বাঘৰ
নেজেৰে কাপ খজুৱাবলৈ গলে কি হ'ব পাৰে।

বৰ্মন : বাঘটো যদি মৰা হয় ছাৰ?

অফিচাৰ : মানে?

বৰ্মন : নহয়, মানে বাঘটো গৰালৰ ভিতৰত সুমুৱাই
খোৱা বাঘ হয়।

অফিচাৰ : কি কৈছে?

বৰ্মন : নহয় ছাৰ, বাঘটো যদি নাকি লগোৱা হয়?

অফিচাৰ : আপুনি কি ক'ব খুজিছে?

বৰ্মন : নহয় ছাৰ—সেই সিহঁতিৰে সেইদৰে প্ৰশ্ন
কৰিব পাৰে, সেইকাৰণে সেইযাৰ কথাবোৰো
উত্তৰ এটা বিচাৰি থব লাগিল।

অফিচাৰ : হৌ—হৌ—

দৃশ্য পৰিৱৰ্তন

১য় মানুহ : মই ডাঙৰ ডাঙৰকৈ পঢ়ি দিছো।
কাগজখন লৈ টনা-আজোৰা নকৰিবি।

২য় মানুহ : কাগজখন নিজে হাতত লৈ পঢ়িহে
ভাল লাগে অ'। বাক পঢ়.....

১ম মানুহ : পলশুৱা গাঁৱত যুত্ৰা সংখ্যা একুবি সোতৰজনলৈ বৃদ্ধি পাইছে। কিন্তু গতিবে পলশুৱা গাঁৱৰ লোকসকলক নিৰাপদ স্থানলৈ আঁতৰাই নিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে।

২য় মানুহ : তাৰ মানে ?

১ম মানুহ : শুনি থাকচোন। এন্দুৰ মৰা ঔষধ প্ৰয়োগৰ ফলত পলশুৱা গাঁৱত বিষক্ৰিয়া হৈ এতিয়ালৈকে একুবি সোতৰজনৰ যুত্ৰা হোৱা আৰু ডেবৰ লোকৰ অৱস্থা উদ্বেগজনক বুলি চৰকাৰীভাৱে প্ৰকাশ কৰা হৈছে। বেচৰকাৰী বাতৰি অনুযায়ী যুত্ৰাৰ গৰাহত পৰা লোকৰ সংখ্যা তিনিবুৰি পোন্ধৰজন।

২য় মানুহ : চৰকাৰীভাৱে মৰা আৰু বেচৰকাৰীভাৱে মৰাটোনো কি অ' ?

১ম মানুহ : বচোন শুনি ল'।

২য় মানুহ : নহয়—সুধিছোঁহে সকলোৰে চকুৰ আগত। মৰাবোৰ কিজানি চৰকাৰীভাৱে মৰা হয় নে বাক' ?

১ম মানুহ : শুন, ইতিমধ্যে পলশুৱা গাঁৱৰ ভালেমান লোক আহি হাতীখোলা, সামৰণি, দিঠেকোষ, বজাহাউলি আদি গাঁওসমূহত আশ্ৰয় লৈছেহি। প্ৰকাশ যে এন্দুৰ মৰা ঔষধ প্ৰয়োগ কৰাৰ পাছত পথাৰৰ সকলো শস্ত্ৰ, গছ-গছনিবোৰ শুকাই যাবলৈ ধৰে, মানুহৰ ছালতো জুয়ে পোৰাৰ দৰে টোপা খহ উঠিবলৈ ধৰে আৰু কিছু সময়ৰ পিছতেই আক্ৰান্ত লোকজনৰ যুত্ৰা হয়। পুখুৰী, কুঁৱা, আনকি দমকলৰ পানীও বিষাক্ত হৈছে বুলি কোৱা হৈছে। উল্লেখযোগ্য যে ভূগভোজী বৰচীয়া জন্তু, যেনে—হাঁহ-হাগলী, গৰু-ম'হৰ মৰালই পলশুৱা গাঁৱত দ'ম

বাঢ়িছে আৰু সেই শ খাবলৈ অহা শগুনো শ ভক্ষণৰ পাছতেই সেই ঠাইত চিৰদিনৰ বাবে শুই পৰিছে।

২য় মানুহ : সি যি নহওক, নিগনিবোৰ নিশ্চয় মৰিব চাগৈ।

১ম মানুহ : নিগনিবোৰ মৰিলেই যেনিবা, তাৰপৰা লাভ হ'ব কিটো ? দৰবে মৰাতকৈ নিগনিয়ে মৰাটো মানুহে সহিব পাৰিলেহেঁতেন।

২য় মানুহ : এঃ—মূল সমস্যাটো নিগনি মৰাৰে। হ'ব, পঢ়চোন আৰু কি লিখিছে—চাচোন চা, আয়োগ গঠন হৈছেগৈ নে নাই।

১ম মানুহ : মই আগতেই কৈছোঁ এইবিলাকৰ দ্বাৰা কাম নহ'ব। এতিয়া সকলোৱেই ত্ৰিগণেশপূজা পাতিব লাগিব। বৰগোলাই ৫১ টিন ঘিউ।

২য় মানুহ : এই ৫১ টিন ঘিউ কাৰ যুৰবপৰা উলিয়ালে বাক জ্ঞাননে ? তহঁতৰ যুৰবপৰা নহয়তো।

১ম মানুহ : তই কথাবোৰ কিবা কিবা ধৰণেৰে ক'ব ? নিচেই ওচৰৰে গাঁও এখনত ছৰ্যোগ হৈছে—আমি চুবুৰীয়া হিচাপে পৰাধিনি কৰিব লাগিব। তাত তোৰ আপত্তি কিয় ?

২য় মানুহ : আপত্তি মুঠেই নাই। পলশুৱা গাঁৱৰ যিটিঙলৈকো মই গৈছিলোঁ। বাঃ কি লেকচাৰ ! হৈ যাব অ'। চেৰিটি খ' হ'ল ; গণেশপূজা হ'ব, মিটিং হৈছে, হৈছিল ; হবতাল, হৈছিল, হ'ব ; বহু সকলো ঠিক হৈ যাব - বুজিছ, ইমানবোৰ কৰাৰ পিছত ক'ব নিগনি ক'লৈ পলাব। গণেশপূজাৰ কাৰণে চাৰিটামান মাইকৰ বোপাৰ কৰিছ নে নাই ? মাইকো লাগিব নহয়—হ'ব পাৰ।

১ম মানুহ : লাগিব-তোন।

২য় মানুহ : ওঁ, লাগিব। নহ'লে পূজা কৰাৰ
কথাষাৰ নিগনিয়ে গম পাব কেনেকৈ ?

১ম মানুহ : ঐ সেইকালে চাচোন, সোৱা সেইবোৰ
মানুহ নহয় নে ? বলচোন বল, আগবাঢ়ি যাওঁ।

[দৃশ্য পৰিবৰ্তন]

পুৰুষ : কি কৰিম ঈশ্বৰ, নিগনি মাৰো বুলি কি
দৰবখন হুটিয়ালে ক'ব নোৱাৰোঁ। নিগনিৰ
লগত মানুহো মৰিল, কিছুমান সঁচাসঁচিকৈ
মৰিল, কিছুমান জীয়াই জীয়াই মৰিল। বোলো
আমিবোৰ জীয়াই জীয়াই...মৰিলোঁ....।

গৃহস্থ : বৰচোন, আপুনি অলপ শান্ত হওক।

পুৰুষ : শান্ত আৰু কি হব ঈশ্বৰ, গাঁৱৰ মানুহ-
বোৰক ঘৰ এৰি যাবলৈ ক'লে। কিছুমানক
আনি আপোনালোকৰ গাঁৱৰ স্কুল ঘৰত
বাখিলেহি। মোকো তাতেই থাকিবলৈ দিছিল।
পিছে দেউতা ঈশ্বৰ—সেই বেমাৰী মানুহজনী
আৰু এই পানী-কেঁচুৱাটো লৈ মই বোলো
সেই ঘৰত কেনেকৈ থাকিম ? দিয়ক ঈশ্বৰ,
আশ্ৰয় দিয়ক—এই বাৰাণ্ডাখনত দিলেই হ'ল,
তাতেই থাকিম। মানুহজনী আৰু কেঁচুৱাটোক
আপোনালোকৰ পাতত পেলনি বোৱা কিবা
এখুদ দিলেই হব। মই যাম আৰু য'তে ত'তে।

গৃহস্থ : বাক বাৰাণ্ডাত থাকিব নালাগে, মোৰ সেই
চ'ৰা ঘৰতেই সোমোৱাগৈ। চাওঁ, হেৰ আই,
কেঁচুৱাটো লৈ ভিতৰলৈ যা। বোলো হয়নে
—হেৰা—হেৰা—গোবিন্দ মাক—বোলো
বাহিৰলৈ ওলাই আহাচোন।

[বাতি বাতি আঁতৰি যায়]

[দৃশ্য পৰিবৰ্তন]

যোগেন : তাৰ নিহত আৰু কি হব, মই পলাইছোঁ।

সিহঁতৰ কাৰণেই সকলোবিলাক গণ্ডগোল হ'ল।

২য় মানুহ : গোলমাল লাগিলে, পলোৱাটোৱেই
বুদ্ধিমানৰ কাম নহয় জানো। ব'চোন যুঁজ
কি হ'লগৈ।

যোগেন : কি হব আৰু, নিজে নৱ কৃষ্টি সংঘই নিজৰ
কামত থকা ঘৰটো আৰু মাটিখিনি বন্ধকত দিব
লাগিব।

২য় মানুহ : পলশুৱা গাঁৱক সহায় কৰিব নোৱাৰিলি ?

যোগেন : তোৰ যে কথা আৰু, গাব চোলা বিক্ৰী
কৰিব লাগিব এতিয়া, পলশুৱা গাঁৱক সহায়
কৰা। শুই চাচোন বোম্বাইৰ কুমাৰী লক্ষ্মীমেৰীক
দিব লগা হ'ল প্লেণ ভাৰাৰ সৈতে চাৰি হেজাৰ
সাতাৱন্ন টকা। কুপাল সিঙৰ ভাঙৰা নৃত্যৰ
দলক দিব লগা হ'ল সাত হেজাৰ টকা,
জলাঞ্জলি সোম আৰু ওস্তাদ বককদ্দিন চাহাবক
দিবলৈ পইচা নাইকিয়া হ'ল। সেইকালে
চাৰি হেজাৰ টকা ধৰি থ'। এতিয়া নপলাই
কি কৰিব কচোন। ইয়াৰ উপৰিও—কটো-
গ্ৰাফাৰক ডেবশ টকা, মাইকৰ ছল টকা,
হলব ভাৰা.....

২য় মানুহ : কাম কৰ—পলশুৱা গাঁৱৰ সাহায্যৰ
বাৰে চেৰিটি থ' আবস্ত কৰিবলৈ গৈয়েই
ভহঁতৰ এই কলৰ জপৰ হ'ল যেতিয়া জাননী
দি দে, পলশুৱা গাঁৱৰ প্ৰত্যেকেই পাঁচ টকাকৈ
চান্দা দিব লাগিব আৰু তাকেই যদি কৰিব
নোৱাৰ তেনেহ'লে বৰগোলাৰপৰা কেই
হেজাৰমান টকা চান্দা ল', বৰগোলাই

সেই টকা দাইল, চাউল, মিঠা তেলত
উঠাই ল'ব।

যোগেন : তোৰ কথাবোৰ পোন নহয় নেকি অ' ?
২য় মানুহ : কিয়, একেবাবে পৃথিৱীৰপৰা চম্ভ।
মই ভাল বুদ্ধি দিছোঁ বুদ্ধিহ—মোৰ বুদ্ধি মতে
কাম কৰিলে পইচা নাইকিয়া বস্তু কি নি খোৱা
মানুহবোৰৰ বাহিৰে কাৰো একো লোকচান
নহ'ব।

যোগেন : তোৰ পিছৰ বুদ্ধিটো অৱশ্যে বেয়া নহয়।
আগৰ বুদ্ধিটো কামত লগাব নোৱাৰি। কাৰণ
পলশুৱা গাঁৱত এতিয়া মানুহ নাই। সকলোবোৰ
আতৰাই পঠোৱা হৈছে। পলশুৱা গাঁৱৰ বায়ু
বিষাক্ত হৈছে। এতিয়া তাত নিগনি নাই
যদিও মানুহ থাকিব নোৱৰা হৈছে। সেই
গাঁৱত বোলে ধাহ-বন এডালো নাইকিয়া হৈ
পৰিছে।

২য় মানুহ : বল, তেনেহলে আমি এতিয়া তাৰ
শাসনভাৰ লওঁগৈ।

[দৃশ্য পৰিবৰ্তন]

পুৰুষ : আপোনালোকৰ অণ মই জনমত কেনেকৈ
শুধিম ঈশ্বৰ ! আপোনসব মোৰ ইচ্ছাৰ বুকুৰ
কুটুম আছিল।

গৃহস্থ : নাই নাই, তেনেকৈ কিয় কৈছে ? নাপায়,
নাপায়। কেতিয়াবা আমাৰ গাঁৱতো বিপদ-
আপদ হ'লে আমিও আপোনালোকৰ ওচৰলৈকে
যাব লাগিব।

পুৰুষ : তথাপি ঈশ্বৰ, আজিকালিৰ যুগত এনে মানুহ
ক'ত আছেনো ? পিছে হেৰি আপুনি যদি
অসন্তোষ নকৰে কথা এয়াৰ কওঁ.....

গৃহস্থ : কওক, কওক.....

পুৰুষ : বাৰাণ্ডাতেই পৰি থাকিম বুলি আৱিহিলোঁ।
দুৱা কৰি আপুনি চ'ৰাঘৰটোত থাকিবলৈ দিলে।
পিছে ঈশ্বৰ—চ'ৰাঘৰটোত বৰ কেৰকেৰীয়া—
বতাহ মাৰি থাকে। কেঁচুৱাটোৰ সৈতে মাকে
বৰ কষ্ট পাইছে। যদি বেয়া নাপায়, সেই
মাকৰ কোঠাটোতে থাকিবলৈ দিলে—ল'ৰা-
পোৱালিটোৱে সৈতে মাকে বাচে, ময়ো বাচোঁ।

গৃহস্থ : মোৰ মাজু ল'ৰাটো আক' সেইটো কোঠাত
শোৱে। বাক হ'ব দিয়া। তাৰ বিহনাখনকে
বাহিৰলৈ উলিয়াই দিম।

পুৰুষ : জানো ঈশ্বৰ জানো, আপুনি যে দেবতুল্য
মানুহ, সেইটো আক মোক ক'ব লাগিছেনে ?
আয়ে বেয়া নাপাইতো ?

গৃহস্থ : নাপাই, নাপাই, কিয় বেয়া পাব !

পুৰুষ : ঈশ্বৰে আপোনাক নন্দন-বন্দন কৰক।

[দৃশ্য পৰিবৰ্তন]

[হঠাতে এটা শব্দ হয়—ঠিক যেনিবা দুখন মটৰৰ
সংঘৰ্ষ। দূৰবপৰা দ্বিতীয় মানুহ চিৰ'বি চিৰ'বি
আছে। দৌৰি আহোঁতে কোপাই আছে।]

২য় মানুহ : যোগেন, বোলো হেৰেই যোগেন—যোগে
—ঐ—ঐ যো—গে—ন। [কোপাই] ইস্‌ইমান
চিৰ'বিছো, তই আক' কেনি দৌৰিছ ?

যোগেন : সৌ এন্নিডেওটো দেখিছ। মই আক'
তোৰ নিচিনা এটা ল'ৰা তাত থকা যেন দেখি
তয়েই বুলি ভয়তে দৌৰিছোঁ, মই বোলো তই
মৰিলিয়েই আজি।

২য় মানুহ : মোৰ নিচিনা ! চাট্টো কেনেকুৱা
বাক ?

যোগেন : হালধীয়া স্টাইপৰ চাৰ্ট পিছা।

২য় মানুহ : তেনেহ'লে মই নহয়। মই এইটো
ইটা বঙৰ চাৰ্টহে পিছিছো।

যোগেন : উস্ বন্ধা ! পিছে দৌৰিছ কিয় ?

২য় মানুহ : ছঃশাসনৰ বক্তৃপান।

যোগেন : মানে মই কিন্তু ছঃশাসন হ'ব নোৱাৰোঁ।

২য় মানুহ : ছঃশাসন কোনো হ'ব নালাগে। খিয়েটাৰ
হৈ গ'ল।

যোগেন : পলশুৱা গাঁৱলৈ কিমান পইচা দিলি ?

২য় মানুহ : ব, এতিয়া তেজ দিবলৈ ওলাইছো।

যোগেন : মানে ?

২য় মানুহ : টিন ভাৰা, লাইট ভাৰা, ত্ৰেছ ভাৰা,
চকি ভাৰা, একোৰে পইচা দিব পৰা নাই।
গোটেইমখাই মোক বিচাৰি ফুৰিছে। এতিয়া
বক্তৃপানৰ বাবে বুকুখননো কেনেকৈ পাতি
দিওঁ বাক ?

যোগেন : ভাল হৈছে, তয়ো পলাইছ, ময়ো
পলাইছো।

২য় মানুহ : এস, তই তেও বোম্বাইৰ নাচনী নচুৱালি।

যোগেন : মই পইচা দেখুৱাই নচুৱালোঁ, মোক
লাঠি দেখুৱাই নচুৱাইছে।

২য় মানুহ : ভাল হৈছে, বুজিছ, বল ছয়োটা
পলশুৱা গাঁৱলৈ যাওঁ ; তাতে ইনাই বিনাই
কান্দি থাকোঁগৈ। কবিয়ে কৈছে নহয়, পৰৰ
হুখত কান্দিব পাৰিলে, কান্দোনতো মুখ পায়
বুলি.....

যোগেন : মই কি ভাবিছোঁ জান—কটা আমাৰ
গাঁৱতেই যদি পলশুৱা গাঁৱৰ দৰে নিগনি
সোমালেহিহেঁতেন, তেতিয়া অন্ততঃ এইবোৰ
জকালপৰা সাৰিবৰ উপায় এটা ওলালহেঁতেন।

২য় মানুহ : ঐ সোঁটো মাইকৰ মানুহটো নহয়নে ?
ইয়াৰপৰা যাওঁগৈ ব'ল। সেইদলে মোকেই
বিচাৰি ফুৰিছে যেন পাইছো। ব'ল, ঐ ব'ল।

[দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

অফিচাৰ : এতিয়া কি কৰে বৰ্মন ! পলশুৱা গাঁৱলৈ
আক এতিয়া যাব নোৱাৰি। গ'লে মানুহ-
খিনিয়ে আমাক অপমান কৰিব। ইতিমধ্যে
খবৰটো পাইছেনেকি ?

বৰ্মন : ক'বতো নোৱাৰিছোঁ ছাৰ। তয় লাগিছে
কাগজবিলাকলৈহে—সিহঁতে তৌটোকে বোঁটো
কৰি লিখি দিব বোলে—নিগনি মৰাৰ তুল
ঔষধ প্ৰয়োগৰ ফলত সহস্ৰলোকৰ প্ৰাণহানি।
আমিয়েই মৰিব লাগিব। মই সেইকাৰণেই
কৈছিলোঁ বোলো ছাৰ, তুহেজাৰ চাৰি হেজাৰ-
মান মেকুৰীকে পলশুৱা গাঁৱত মেলি
দিওঁ, ক'ব নিগনি ক'লৈ পলাব খবৰেই
নাপাব।

অফিচাৰ : ঔষধ ছটিয়াবলৈ দিয়া অৰ্ডাৰটো ক'ত
থাকিল ?

বৰ্মন : সেইবোৰ নিগনিয়ে খাইছে বুলি খবৰ দিয়া
হৈছে।

অফিচাৰ : ভাল কৰিছে। এ বৰ্মন—কাইলৈপৰা
মই তিনি মাহ মানৰ বাবে ছুটী লওঁ। মোৰ
হাটৰ বেমাৰ হৈছে। দেনা-পাওনাখিনি আপুনি
চাই দিব।

বৰ্মন : সেইবোৰ কাগজ-পত্ৰও নিগনিয়ে খালে।

অফিচাৰ : আপুনিও আক ছাৰ। বৰ দৰকাৰী
কাগজখিনি মই ঘৰত থৈছোঁগৈ। কিবা
এনকুৱাৰি আহিলে আপুনি চম্ভালিব। এতিয়া

গোটেইখনে মোকেই দোষিবলৈ চাব। আপুনি
ভালদৰে নিব লাগিব।

ধৰ্মন : আপুনি ছাব চিন্তাই নকৰিব। নিগনিয়ে
আপোনাক মোক অপমান কৰিবলৈ অহা নাই।
অকিচাৰ : ভাল। মই তেতিয়াহ'লে নিশ্চিন্ত মনেৰে
যাব পাৰিম।

[দৃশ্য পৰিৱৰ্তন]

পুকুৰ : ঈশ্বৰ, আজিৰ আজ্ঞাখন কেনে পালে ?
গৃহস্থ : বৰ শুল্কৰ হৈছিলহে, বৰ শুল্কৰ হৈছিল।

—যৈলৈয়েৰে বৰ ভাল বান্ধে হে।

পুকুৰ : আপোনালোকৰ আলীৰ্বাদ ঈশ্বৰ। মট
সেয়েহে ভাবিলো বোলো আমি থাকোঁতে
আয়েনো কিয় বন্ধা-বঢ়াখিনি কৰিব লাগে।
আজিৰপৰা তায়েই কৰক। বান্ধনি ঘৰত আইব
নোসোমালেও হ'ব।

গৃহস্থ : আয়েৰাই মান্তি হব জানো—

পুকুৰ : আপুনি এষাৰ ক'লেই হয় দেখোন ঈশ্বৰ।
আইক আমাৰ গৰাকীয়ে একেবাবে নিজৰ
মাকৰ দৰেই জ্ঞান কৰে। কেঁচুৰাটোৱেও
আইক বুঢ়ীমাকক পোৱাদি পাইছে। তায়েই
কৈছে বোলে মই থাকোঁতেনো আই পাকঘৰলৈ
যাব লাগিছে কেলেই ? ময়ো বোলো সজ
কথাকেই কৈছ।

গৃহস্থ : তোমালোকক মই বৰ ভাল পাইছো।

পুকুৰ : জানো ঈশ্বৰ—হওঁতে আপোনাক কথা
এষাৰ কম কম বুলি বহুত দিনৰপৰাই ভাবি
আছো। পিছে ঈশ্বৰ, সাহসে কুলুৱা নাই।

গৃহস্থ : কি কথানো ? মোৰ আগত কথা কবলৈ
আক' কিহৰ সাহস লাগে ?

পুকুৰ : নহয় ঈশ্বৰ, আপুনি হওঁতে তেনে মানুহ
নহয় জানো। আক আয়ো তেনেই দেৱী,
তথাপি দিয়কচোন.....

গৃহস্থ : কি কথানো ক'ব খুজিছা নোকোৱা
কেলেই ?

পুকুৰ : ছখত পৰি ঘৰ-ছৱাৰ এৰি আহিলো ঈশ্বৰ।
পাবোঁতেনো বোপা-ককাৰ ঠাইখন এৰি
আপোনাৰ ঘৰত আশ্ৰয় লৈছোঁহিনে ? ঈশ্বৰে
মোক ঈশ্বৰৰ ওচৰলৈকে আনিলে, নিগনিয়ে
গোৰ মাৰি গজাতে পেলালে,.....

গৃহস্থ : পিছে আচল কথাটোনো কি ?

পুকুৰ : হয় ঈশ্বৰ মানে কথাটো হৈছে—মোৰ
মানুহজনী দেখিছেই—গাভৰু মানুহ, লাজ
চৰম অলপ বেছি। মাজৰ কোঠাটোৱেদি
অহা-যোৱা কৰি থাকিবলৈ অনুবিধা পায়।
ঈশ্বৰ আপুনিও থাকে, আপোনাৰ ডেকা
ল'ৰাটিও থাকে, সেয়েহে বোলো আপোনাৰ
শোৱনি কোঠাটোকে দিয়ক—একাঘৰীয়া হ'ব,
পাক-ঘৰলৈকে সহজে অহা-যোৱা কৰিব পাৰিব।
আয়ে আক পাকঘৰত নোসোমালেও হ'ব।
বন্ধা-বঢ়াখিনি তায়েই কৰিব। আপোনাৰে
থাইছোঁ, আপোনাৰে পিচ্ছিছোঁ...

গৃহস্থ : মোৰ পিচ্ছিছা ! এ, মিছা নহয়,—তুমি
দেখোন মোৰ পোছাকী চুবীয়াখনকে পিচ্ছিলা !

পুকুৰ : হয় ঈশ্বৰ, নেদেখাজনে আপোনাক আঁতে
মানে দিছে। আমি দেহা মাটি কৰি, তেজ
পানী কৰি এমুঠি উলিয়াইছিলো। তাকো
ভোগ কৰিবলৈ নাপালো—নিগনি সোমালহি,
সকলো ডহিলং কৰিলে।

গৃহস্থ : হেবা, সেইবুলি বাৰাণ্ডাৰপৰা বৰঘৰ—

আখলৰ পাবাগৈ নেকিহে ? ঠাণ্ডা লাগিছে
বুলি লেপ কবল আনি প্ৰথমে কেঁচুৱাৰ গাত
দিলা । এদেও ছদেও লোটা নিয়া চেও ধৰি
পিছা কাপোবতো হাত দিলাগৈ । নিজেই
দেখোন নিগনি হ'লাহে ?

পুৰুষ : 'সাগৰৰ পানী ঈশ্বৰ, বাপৰে খাই কি অন্ত
কৰিব ? কপাল ঈশ্বৰ, কপাল নহ'লেনো এনে-
দৰে পৰৰ মুখলৈ চাই দিন কটাব লাগেনে ?
গৃহস্থ : তুমি জানা প্ৰভু, মুকুতা দি শোকোতাই
পাওঁ নে শোকোতা দি মুকুতাই পাওঁ ।

[দৃশ্য পৰিবৰ্তন]

১ম ঘোষক : পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজ, আপোনালোকে
নিজৰ গাঁও এৰি আহি এই আশ্ৰয় শিবিৰত
কিমান ছখেৰে দিন কটাব লগা হৈছে সেই
কথা আমি বুজিছোঁ । পলশুৱা গাঁৱত ইতিমধ্যে
নিগনি-মৰা ঔষধ ছটিওৱাৰ ফলত যি বিষফিয়া
হৈছিল—সি শাম কাটিছে যদিও পুনৰ তাত
নিগনি ওলাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে । এই বিষয়টোৰ
ওপৰত সমগ্ৰ বিশ্বৰে দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰি এটি
নুহ জনমত গঢ়ি তোলাৰ প্ৰয়োজন হৈছে ।
তাত যি ছই চাৰিঘৰ মানুহ থাকি আহিল
তেওঁলোকে গাঁওখনক চোৱা-চিতাব দায়িত্ব
নিজৰ হাতলৈ নিয়াত চৰকাৰী কৰ্তৃপক্ষ অনন্তৰ্হ
হৈ পুনৰ এন্দুৰ মৰা ঔষধ ব্যাপকভাৱে
প্ৰয়োগ কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰিছে । ইয়াৰ
বিকছে মাত্ৰ মাতিবৰ হ'ল । আমি তাত থাকি
অহা সেই কেইঘৰ মানুহৰ কাৰ্যকলাপত
নৈতিক সমৰ্থন আগবঢ়াইছোঁ ।

২য় ঘোষক : আক বাইজ, মই কওঁ যে...

১ম ঘোষক : বৰাচোন, কথাৰ ওপৰতে কিয় মাতা,
মই কথা কৈ আছোঁ দেখা নাই ?

২য় ঘোষক : বৰা মই কওঁ । বাইজ, মই ভাবোঁ এই
বিষয়টোৰ প্ৰতি অন্যান্য গাঁৱৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ
কৰাৰ বাবে আমাৰ এটা সজাতি দল বিত্তিয়
গাঁৱলৈ যাব লাগে । কাৰণ এতিয়া আমি এই
এখন গাঁৱে আপোনালোকৰ বোজা ল'ব লগীয়াত
পৰিছোঁ । আমাৰ গাঁৱত আমাৰ নিজৰেই
ঘৰ-ছুৱাৰ নাই, খাবলৈ-ববলৈ নাই, পিন্ধিবলৈ
নাই—এনেস্থলত আমি আপোনালোকক ক'ত
পুহিব পাবিম ! এইখন গাঁৱৰ বাইজে পিছত
আপোনালোককেই নিগনি হেন জ্ঞান কৰিব ।
গতিকে আমি এটি সজাতি দল গাঁৱে গাঁৱে লৈ
আপোনাসৰৰ ছখ-ছৰ্গতিৰ কথা অন্যান্য গাঁৱৰ
বাইজক জনাই কিবা সহায় কৰিব পাবোনেকি
চেষ্টা কৰোঁ ।

১ম ঘোষক : এইযাব বৰ সজ কথা কৈছে । মই
ভাবোঁ সজাতি দলটোত কমেও এবাৰজন লোক
থাকিব লাগিব ।

১ম ঘোষক : আপোনালোকে কথাৰ মাজত এনেদৰে
হেতা ওপৰা লগাইছে কেলেই ?

২য় ঘোষক : শুনক বাইজ, ধৰক বাক সজাতি
দলটোত এবাৰজন লোক যাব । তাৰ বাবে
বেল, মটৰ, টেন্সি, বিয়াৰ খৰচ, মটিয়াৰ খৰচ,
খোৱা-মেলা, হোটেলত থকাৰ খৰচ লাগিব ।
মই ভাবোঁ আপোনালোকে প্ৰত্যেকে পাঁচ
টকা মানকৈ চান্দা দিয়ক ।

১ম ঘোষক : এইযোৰ কি কথা কৈছা, এই মানুহ-
খিনিৰ এনেয়ে লাওলোৱা অৱস্থা । এওঁলোকে
চান্দা দিব ক'বপৰা ?

২য় ঘোষক : কিন্তু আমি এখেতসকলৰ কামতেই
যাম। যাব যি আছে দিয়ক। বৰগোঁহায়ে কৈছে
আপোনালোকৰ কাণৰ ডিঙিৰ ছুই এপদ বস্তু
তাত চিকিউৰিটি হিচাপে থলৈগৈও তেওঁলোকে
আপোনালোকক কম সুদত টকা ধাবলৈ দিব।
এই বিষয়ে আমি বিতং আলোচনা কৰি
আহিছোঁ। আপোনালোকে সমস্তাৰ গুৰুত্ব বুজি
পাব বুলি আমি আশা ৰাখিছোঁ। এতিয়া
আমাক ওৱান্ড' অপিনিয়ন লাগে। বাইজ,
বিশেষকৈ এই গাঁৱৰ ডেকাসকল, মই
পলশুৱা গাঁৱৰ শৰণাৰ্থী নহয়, তথাপি ময়ো
আজি এই শৰণাৰ্থী শিবিৰত ভৰ্তি হৈছোঁহি।
মাহুহজনীক মাকৰ ঘৰলৈ পঠিয়াই দিলোঁ,
ল'ৰাটো ক'ত আছে কি কৰিছে ক'ব
নোৱাৰোঁ। মই ইয়ালৈকে আহিছোঁ—মোকো
এমুঠি ধাবলৈ দিব। মোবো ঘৰ এতিয়া আনৰ
হাতত। পলশুৱা গাঁৱৰেই নিৰাত্মক এজনক
দিছিলোঁ—কিন্তু যোৱা তিনিদিন মানবপৰা
তেওঁৰ মিটিৰ-কুটুম সবহকৈ আহি থাকিবলৈ
লোৱাত সজুহাতে ময়েই ঘৰ এৰি গুচি আহিছোঁ।

[থন্তেক সকলো নীৰৱ]

ব্যক্তি : বাইজ, মানৱতাৰ খাটিবত আপোনালোকে
আমাক যি সাহায্য দিলে তাৰ বাবে আমি
পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজ কৃতজ্ঞ। আমাৰ গাঁও
নিগনিয়ে সৰ্বনাশ কৰিলে। এই নিগনি
মাৰিবলৈ আমি যিসকলৰ ওপৰত দায়িত্ব
দিলোঁ সেই সকলেও নিৰ্বিচাবে বিহ ছটিয়াই
আমাক গাঁৱৰপৰা ওলাই আহিবলৈ বাধ্য
কৰালে। পিছে আমি এতিয়া পুনৰ গাঁৱলৈ ঘূৰি
যোৱাৰ সংকল্প লৈছোঁ।

১ম ঘোষক : নাই, নাই, সেইটো কেনেকৈ হ'ব ?
হেৰি, আপোনালোক তালৈ কেনেকৈ যাব ?
তাত বোলে আক নিগনি ওলাইছে।

ব্যক্তি : কিন্তু আমি সদায় আপোনালোকৰ ওপৰতে
খাই বৈ থাকিলে—আপোনালোকেও আমাক
নিগনি বুলি ভাবিব। গতিকে আমি পলশুৱা
গাঁৱৰ এই শিবিৰত থকা বাইজে স্থিৰ কৰিছোঁ
আমি ইয়াৰপৰা যামগৈ। নিগনিৰ লগত নিজেই
যুঁজ দিম। আপোনালোকে মাথোন আমাক
অলপ হাবিয়াস দিব লাগে। এনেয়ে খেদি
দিলে আমি যাব নোৱাৰিম। এই বিষয়ে আমি
কৰ্তৃপক্ষকো জনাইছোঁ। [এনেতে এখন জীপ
গাড়ী অহাৰ শব্দ] কৰ্তৃপক্ষই আজিয়েই আমাক
কিবা এটা সিদ্ধান্ত জনাবহি বুলি কৈছিল। অ'
সোৱা আহিছেই নেকি ? [জীপ আহি বয়হি]
বাইজ, পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজ, আপোনালোকে
কওক—জয় পলশুৱাৰ জয়—

[সকলোৱে জয়ধ্বনি দিয়ে]

১ম মাহুহ : আহক ছাৰ, আহক... ..

বৰ্মন : বিশেষ কাৰণত আমাৰ অফিচাৰ আজি
আহিব নোৱাৰিলে বাবে ময়েই আহিছোঁ।
[সুৰ সলাই] অ' সোঁ গাড়ীত থকা বস্তুবোৰ
নমাই আনিবলৈ কওকচোন [আগৰ সুৰত]
মোৰ লিখাস পলশুৱা গাঁও এৰি অহা সকলো
বাইজ ইয়াতেই আছে।

গৃহস্থ : সকলো বাইজ ইয়াত নাই। কিছুমান অশ্ল
মাহুহৰ ঘৰত আশ্ৰয় বিচাৰি গৈছে।

বৰ্মন : আমি প্ৰথমে আশ্ৰয় বিচাৰি অহা বাইজৰ
নাম বেজিষ্টাৰ কৰা নাছিলোঁ যদিও পিছত
আমি বেজিষ্টাৰ কৰি ৰাখিছোঁ। [কাগজ বেলি]

এইয়া এইখন বেজিঙীৰ বুক। ইয়াত পাঁচ
হেজাবজনৰ নাম আছে।

গৃহস্থ : কিন্তু পাঁচ হেজাবতকৈ মানুহ বেছি
আহিছিল।

বৰ্মন : আগতে অহাবোৰৰ কথা বাদ দিয়ক। নাম
থকাখিনিকে ধৰকচোন। অ' শুনক—পলশুৱা
গাঁৱৰ বাইজ নিজ গাঁৱলৈ ঘূৰি যোৱাটো
সকলোৱেই কামনা কৰিছে বাবে আমিও
আনন্দিত হৈছোঁ। আপোনালোক পলশুৱা
গাঁৱৰ বাইজ, আপোনালোকৰ কাৰণে আমি
এখন এখন নিগনি মৰা কুন্দা আৰু এটা এটা
ঘিলা পিঠা আনিছোঁ। মনত ৰাখিব, ঘিলা
পিঠাটো খাবলৈ অনা নাই, নিগনিক খুৱাই
মাৰিবলৈহে আপোনালোকৰ হাতত দিম। আমি
হিচাপ কৰি পাইছোঁ যে প্ৰত্যেকেই যদি এটাকৈ
নিগনি মাৰে তেনেহ'লে ইয়াত থকা পাঁচ হেজাব
মানুহে দিনে পাঁচ হেজাবটা নিগনি মাৰিব
পাবিব আৰু ৩০ দিনত সেই হিচাপ হবগৈ
একলাখ পঞ্চাশ হাজাৰ, এবছৰত হবগৈ ডেৰ,
বহুত। বুদ্ধিটো আপোনালোকে কেনে দেখে ?

গৃহস্থ : কি কৰে সোনকালে কৰক, মোৰ ঘৰত

থকা কেইজনৰ আৰু' মিটিঙলৈ আহিবলৈ
সময়েই নাই। বব, মই মাতি আনোঁগৈ।

বৰ্মন : অ', এতিয়া মই এজন এজনকৈ নাম মাতি
যাম, সেইমতে উঠি আহি এখন নিগনি মৰা
কুন্দা, I mean 'কান্দ', আৰু তাৰ লগত
একোটাকৈ পিঠা আমাৰ হাতৰপৰা লৈ যাবহি।
পলশুৱা গাঁৱৰ বাইজ, তুদিনত পৃষ্ঠভংগ নিদি
সাহসেৰে বিয় হ'বলৈ খাত আৰু হাতিয়াৰ
আমি আপোনসবলৈ আগবঢ়ালোঁ। নিজৰ
মাটিলৈ, নিজৰ গাঁৱলৈ ঘূৰি গৈ তাৰ নিগনি
খেদকগৈ। আহক, মই নাম মাতি গৈছোঁ।

[এটি হলধুলীয়া পৰিবেশ]

প্ৰথমে এয়া শ্ৰী আহত শইকীয়া, তেখেতৰ পত্নী
শ্ৰীমতী খেপেশ্বৰীবালা শইকীয়া, তেখেতৰ
পুতেক শ্ৰীমংগলচৰণ শইকীয়া (pause)।
ইয়াৰ পিছত শ্ৰীতুৰ্জয় শৰ্মা, তেখেতৰ পত্নী...
তেখেতৰ পত্নী...অ' তেখেতৰ পত্নী নাই নহয়
...তেখেতৰ কন্যা শ্ৰীমাইচেনা, পুতেক অগক
শৰ্মা, মাজু পুতেক হেতা ওপৰা শৰ্মা, সক
পুতেক শ্ৰী.....

[ক্ৰমে বিলীন]

খং

বত্ৰ ওজা

পৰিচালকৰ খং আছে, ভীৰু প্ৰথম খং। বিহ্বল প্ৰবাহৰ দৰে প্ৰতি মুহূৰ্ততে তেওঁ শিহবংশীল।

জ্যোতি নিকতাপ। চোঁচা শিলৰ দৰে বৈ থাকে। একোতে আঁমনি নাই। এদিন জ্যোতিয়ে উপলব্ধি কৰিলে জীৱনত উত্তাপ লাগে, বাগ-অচুবাগ লাগে। তেওঁৰ নিকতাপ মনত একুবা জুই অলিৰ লাগে।

পৰিচালকৰ ওচৰ চাপিল জ্যোতি। পৰিচালকৰ খঙাল হতাশটোৰ মাজেৰে যেন ব্যক্তিত্ব আৰু পৌকষৰ স্ক্ৰলিংগ নিঃসৰিত হৈছিল। জ্যোতিয়ে আশা কৰিছিল সেই স্ক্ৰলিংগই তাইৰ নিকতাপ মনত জুইৰ সঁকাৰ কৰিব।

জ্যোতিয়ে ক্ৰমে অহুতৰ কৰিলে তাইৰ মনত উত্তাপ সঁকাৰিত হ'ল সঁচা, কিন্তু তাইৰ সান্নিধ্যই পৰিচালকক যেন নিম্ৰত কৰি আনিছে, প্ৰশমিত কৰি আনিছে। পোৱা আৰু হেৰোৱাৰ মধুৰ বেদনাৰ ভাৱ সহিব নোৱাৰা হ'ল জ্যোতিয়ে। তেওঁ এতিয়া ক'লৈ যাব? তেওঁ সিদ্ধান্ত ল'লে।

চৰিত্ৰ :

জ্যোতিৰুণা

পৰিচালক

বাইদেউ

প্ৰবীণ

দাৰ্শনিক

ডেকা বন্ধু

ছয়না

নাইট ক্লাবৰ বিভিন্ন বয়সৰ কেইজনমান পুৰুষ মহিলা

চিষ্টাৰ (নাৰ্চ)

[বিশাল নদীৰ ঢৌ বাগৰি আহি পাৰত ঠেকা
 খোৱা শব্দ । দূৰৈত মগৰিবৰ আজান । অনতিদূৰত
 সজিয়াৰ সংকেত স্বৰূপ মন্দিৰৰ ডবা-ধ্বনি । তিনিও-
 বিধ ধ্বনি বেলেগে কৰিব ।
 সময়ত এক গভীৰ সময়ৰ সৃষ্টি কৰি নীৰৱতাৰ
 মাজলৈ যাব ধৰে ।
 নীৰৱতা ভাঙি ওলাই আহিব ধৰে । নিবিড়
 অন্ধকাৰত বুৰি থকা এক নাবীকণ্ঠ ।]

জ্যোতিকণা : দেখিছিলো

জ্ঞাতে আহে—অজ্ঞাতে যায়
 কান্দি আহে হাঁহি যায় ।
 ভাবিছিলো ।
 অজ্ঞাতে অহা ময়ো
 অজ্ঞাতেই যাম ।
 অহাৰ বতৰা নোপোৱা মই
 যোৱাৰ বতৰাও নাপাম ।
 আনৰ অহাৰ পৰত
 আনে হাঁহিছিল
 আনৰ যোৱাৰ পৰত
 আনে কান্দিছিল ।
 মোৰ বেলিকা পিছে
 প্ৰবেশত যদি কান্দিছিলো ময়ে
 ময়েই কান্দিছো প্ৰস্থান পৰতো—
 তাৰো, তা—ৰো বহু বহুতো
 পি-ছ-তো—এ—তি—য়া—ও ।
 মই বাক আহিছো নে গৈছো ?
 নদীত বাগৰে ঢৌ—যায়
 সোঁত বয়—যায় ;

মহজিদত মগৰিবৰ আজান
 বেলি যায় — ;
 মন্দিৰত ডবাধ্বনি
 দিন যায় ;
 পিছে মই ? গইছো আহিছো ?
 মই আন্ধাৰত দেখিছো
 হুতনা দেশত শুনিছো
 পাহৰণি কোলাত শূৰবিছো— ।
 এয়া বাক অহা নে যোৱা ?
 নে যোৱাৰ নামত উভতি চোৱা ?
 নে অহা-যোৱা যোৱা-অহা
 ঘূৰা ঘূৰা ঘূৰা ?

[এটা গীতৰ প্ৰথম কঁকিটো শুনা যায়]

“লুইতৰ সোঁতত লিখা বব মোৰ
 জীৱনৰ য’ত কথা
 বালি চাপৰিত বালিৰে লিখি যাম
 পায়ো হেৰুৱাব বেথা ।”
 জীৱনত প্ৰথম দেখিছো—
 ঘূৰি ঘূৰি গীত জোৰা ।
 সেই ক’লা কাঁহীখন ।
 প্ৰথম শুনিছো লুইতৰ সোঁতৰ ঢৌৰ
 শৈশৱ কৈশোৰৰ কথা ।
 নিজৰ দেহত বিৰিঙিব ধৰা—
 ঢৌবোৰলৈ চাপো—
 নিজকে নিজকে নিচেই
 চিনাকি, চিনাকি লাগিল ।
 ঘূৰি ঘূৰি গীত জোৰা—
 ক’লা কাঁহীৰ গীতৰ তালে তালে

নাচি নাচি নিজকে পাহৰা আটায়ে—

মোক যেন চিনি পালে।

ময়ো যেন মোকেই চিনিগৈ। প্রথম—

[এখন গ্রামোফোন বেকৰ্ড এনেয়ে ঘূৰি আছে।
কোনোৱে সলাই দিয়া নাই]

প্ৰবীন : [আঁঠে কুৰি বছৰীয়া কণ্ঠ] ভক্তি তোমাক
বৰ চিনাকি চিনাকি লাগিছে, তুমি কাৰ লগত
আহিছা ? [কাণ-প্লেট ধোৱা শব্দ]

ছয়না : [৬৭ কুৰি বছৰীয়া নাবীকণ্ঠ] প্ৰবীন চাচাই
সেই ছোৱালীজনীক কি সুধিছে মই ইয়াৰ-
পৰাই কৈ দিব পাৰোঁ।

আন এগৰাকী সমবয়সীয়া মহিলা : কি ?

ছয়না : ভক্তি তুমি মোক চিনি পাইছানে ?
তোমাক পিছে মোৰ খুব চিনাকি চিনাকি
লাগিছে।

সমবয়সীয়া মহিলা : তোৰ লগতো চাগে তেনে-
দৰেই চাচাৰ প্ৰথম পৰিচয়।

ছয়না : তোৰে মোৰে একেই বুলি ক'লে মই
নিশ্চয় আপত্তি নকৰোঁ।

[হাঁহে আৰু গিলাচৰ শব্দ]

ছয়না-সমবয়সীয়া : চিয়াৰ্গ !

[গিলাচত পানীৰ ঢলা শব্দ]

মদাহি পুৰুষৰ কণ্ঠ : এয় ওয় বুঢ়াৰ কাণু দেখিছ
—বেচেৰী ছোৱালীজনীক বাতিটোৰ ভিতৰতে
মেছাৰ বনাইছে এবিধ।

[চিগাৰেট অলোৱা শব্দ]

ডেকা ল'ৰা : আচৰিত হবৰ কিটো আছে ?
এইটো বয়সৰ ল'ৰা-ছোৱালী চকুত লাগেই।
নাকত শেঙেলু লাগি থকা অৱস্থাত স্কলৰীকো
বান্ধবী বান্ধবী লাগে। আৰু শৈশৱৰ মোট

সলাই কৈশোৰৰ ব'দ-কাচলিত থিয় হোৱাৰ
লগে লগে বান্ধবীও স্কলৰী হৈ উঠে। তেনে
ছোৱালী এজনী সঁচাকৈয়ে স্কলৰী হ'লে—
আৰু দেখোঁতাৰ দেহত যৌবন ভৰা মন এটা
খাকিলে স্বাভাৱিকতে চিনাকি চিনাকি লাগে।

আন এগৰাকী ডেকা : লাগিববে কথা।

দাৰ্শনিক : এই অচিনাকিক, মানে প্ৰথম দেখিয়েই
চিনাকি চিনাকি লগা সম্পৰ্কে মোৰ এটা কিন্তু
ব্যক্তিগত উপলব্ধিৰ কথা আছে।

আন এগৰাকী : Now our philosopher
friend's turn. Listen—listen
please, ladies and gentleman.

দাৰ্শনিক : মোৰ মতে আমি আটায়ে পৰম্পিতা
অৰূপ ৰূপৰ আকৰৰ ওচৰৰপৰা আহিছোঁ।
আমি ইয়ালৈ আহি তেওঁৰ অন্তিত্ব পাহৰিব
পাৰোঁ—কিন্তু সেই ৰূপ পাহৰিব নোৱাৰোঁ।
তাৰ প্ৰমাণ এই চাওক—এই কিশোৰীজনী—
তাই আমাৰ এই ক্লাবলৈ প্ৰথম আহিছে—
যাৰ লগত আহিছে তেওঁত বাদে আমি
কোনোৱে কাহানিও তাইক দেখা নাই। কিন্তু
আমাৰ সকলোৱে তাইক চিনি পাওঁ, চিনি
পাওঁ লাগিছে। ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয়
যে তাইক আমি ক'বাত কাহানিবা
দেখিছিলোঁ। ইয়াৰ অৰ্থ এইটোও নহয় যে
কিশোৰীমাত্ৰেই চিনি পাওঁ চিনি পাওঁ লাগিবই।
ইয়াৰ অৰ্থ তাইৰ দেহত, তাইৰ মুখমণ্ডলত
অৰূপ ৰূপৰ আকৰ পৰমেশ্বৰৰ ৰূপৰ কথা
আমাৰ বহুততকৈ বহুত বেছি আছে। তাই
ঈশ্বৰৰ জীয়ৰী হিচাপেই গৌৰৱাৰ্হিতা নহয়,
তেওঁৰ ৰূপৰ ভাগত সৰ্বসাধাৰণতকৈ বেছি

পোৱাৰ তাই অধিকাৰিনী। তাইক আমি আগতে দেখা নাছিলোঁ। এই কথাটো আংশিকভাৱে সত্য। প্রকৃত সত্য হ'ল তাইক আমি সম্পূৰ্ণভাৱে দেখিছিলোঁ। এতিয়া দেখিছোঁ আংশিকভাৱে—

ডেকা কণ্ঠ : আজি ময়ো খাম Same brand my philosopher friend takes.

দাৰ্শনিক : এয়া বন্ধু উপলব্ধিহে, ডিক্চনৰ অবদান নহয়।

আন এগৰাকী : Carry on, don't disturb him.

দাৰ্শনিক : Thank you. এতিয়া প্রশ্ন হ'ল, আমি তাইক সম্পূৰ্ণভাৱে ক'ত দেখিছিলোঁ ? দেখিছিলোঁ ঈশ্বৰৰ ওচৰত। আমি অহাৰ আগতে ঈশ্বৰক দেখিছিলোঁ। সেয়ে আহিল আমাৰ বাবে তাইক সম্পূৰ্ণ দেখা। আমি আহিলোঁ ঈশ্বৰৰ হাতৰ পৰশ লৈ কপকপা লাভৰপৰা বঞ্চিত হৈ। তাই আহিল পৰশ আৰু কপ ছয়োটা লভি। সেয়েহে তাইৰ মাজৰ অংশৰূপে সোঁৱৰাই দিছে সম্পূৰ্ণ কপৰ কথা [কিবা এটা হঠাতে বটে] Nonsense, who has done this ?

আন এগৰাকী : লাইটবোৰ কিয় কোনে জুমাই দিলে ?

ডেকা কণ্ঠ : আস্ মই পোহৰত দেখিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিলোঁ মাথোঁ, দিলে আন্ধাৰ নমাই। এতিয়াতো দেখিমই—এই দেখাত কোনো আমেজ নাই।

[গিলাচত যদ পিৱা শব্দ]

কিশোৰী কণ্ঠ : পোহৰখিনি ক'লৈ গ'ল ?

প্রবীন : মই লুকাই থলোঁ ভটি।

কিশোৰী : কিয় ?

প্রবীন : তুমি মন কৰা নাই, সকলোৱে তোমালৈ চাইছে। সকলোৱে তোমাৰ কথাকে পাতিছে। পিছে মইহে তোমাক প্রথম চিনিছিলোঁ, গতিকে সিহঁতে তোমাক চোৱাতো মই পছন্দ নকৰোঁ, আৰু তুমিও চাগে সিহঁতৰ সেই চাৱনিবোৰত আমনি পাইছ।

কিশোৰী : উহ, নাই পোৱা। মই পোহৰতো আমনি পোৱা নাছিলোঁ—আন্ধাৰতো নাই পোৱা। সিহঁতৰ চাৱনি, আপোনাৰ চাৱনি কাৰো একো পাৰ্থক্য নাই।

ডেকা কণ্ঠ : [প্রবীনৰ নিচেই ওচৰত] Good morning চাচা !

প্রবীন : তুমি আহিলা !

বাইদেউ : [বেছবয়সীয়া] এস্ এইজনীক পাহৰিয়েই আছিলোঁ। বাতি পুৱালেই একো এটা খাবলৈকো দিয়া নাই, মোৰ ওপৰত খং উঠিছে নে অ' ?

কিশোৰী : নাই উঠা বাইদেউ।

বাইদেউ : বল।

[মটৰ গাড়ীৰ টাৰ্ট কৰা শব্দ আৰু যোৱা শব্দ মটৰৰ শব্দ কমে, চৌৰ শব্দ বাঢ়ে, বিশি বিশি আন্ধাৰৰ সুৰ, বৈ বৈ বাজে মলিখৰ কাঁহ বক্টা। এই শব্দবোৰ দূৰৰপৰা অহা যেন লাগে।]

জ্যোতিকণা : এবা বাইদেউ, খং উঠা নাই।

অ' উঠা নাই নহয়, উঠা নাছিল।

এবা, প্রবীন চাচা, আমনি পোৱা নাই কাৰো চাৱনিত্তেই ;

আন্ধাৰতো, পোহৰতো ;

অ' পোৱা নাই নহয়, পোৱা নাছিলো
এবা ডেকা দাৰ্শনিক ; মই ঈশ্বৰৰ ৰূপ লভা
জীৱনী,

অ' নহয় জীৱনী আছিলো ।

তুমিয়েতো শিকাইছিল। বাইদেউ কাকোৱেই
একোৰে খং খাব নালাগে, মানুহবোৰে তেনেখন
কৰেই, তেনেদৰে কৰেই ;

তুমিয়েতো কৈছিল। প্ৰবীন চাচা কাকোৱেই
একোতে আমনি পাব নালাগে। কিশোৰী
এজনীক পুৰণি আপোন সকলো মানুহৰে
চিনাকি চিনাকি লাগেই, সকলোৱে তেনেখন
কৰিবই—

তেনেদৰে কৰই ।

তুমিয়েতো শুনাইছিল। দাৰ্শনিক ডেকা, ঈশ্বৰৰ
মই ওচৰৰ সম্পৰ্কীয়, গতিকে ঈশ্বৰৰ সকলো
পুত্ৰৰে মোক আপোন আপোন লাগিবই সকলো
পুত্ৰই তেনেখন কৰিবই, তেনেদৰে কৰই ।

তেনেহ'লে মোৰ আমনি ক'ত ! খং ক'ত !

কিন্তু—কিন্তু—তু [শব্দবোৰ বাঢ়ে]

কি—নু—তু—

আজি মোৰ দেহৰ ঢৌবোৰ চাই খং উঠে
বাইদেউ

লুইতৰ ঢৌবোৰৰ কোলাত শুই দেহৰ ঢৌৰ
আপোন পীড়ন অসহন লাগে বাইদেউ ।

আজি মোৰ আমনি লাগে প্ৰবীন চাচা ।

হয়গ্ৰীৱ মাধবৰ মন্দিৰৰ

কলসীৰ চাৱনি চাই চাই আমনি লাগে আজি,

মোৰ আপোন আপোন নালাগে দাৰ্শনিক ডেকা,

পোৱামকাৰ পুৱাৰ আজান শুনি মোক নিজকে

পলৰীয়া পলৰীয়া লাগে,

আজি মোক আন্ধাৰে আমনি নকৰে—

আজি মোক সৌৱৰণী খং তোলে

[pause] পোহৰ আহিল—

পুৱাৰ পোহৰ

ভাবিছিলো—

মন্দিৰ মছজিদৰ নিচেই কাষৰ

এই বিশাল নদীয়ে মোক

পুৱা আশ্ৰয় দিব

নাই, নোৱাৰিলে

আন্ধাৰলৈ ঠেলি দিলে ।

শিকাই দিলে

পোহৰলৈ খং খোৱা

আন্ধাৰক ভাল পোৱা

গতিকে পোহৰ আহিলে

গতিকে মোৰ যাবৰ হ'ল

আন্ধাৰলৈ—

এটা দিন, এটা বুগ, এটা কয়

খং ক্ষোভ আমনিৰ মাজত নীৰৱে কটাৰলৈ—

[সকলো ধ্বনি ডাঙৰ হয় । কমি যায় ৫ চেকেণ্ড
চাইবেন বাজে । এটা ভাপ কল কাঁট হয় । কমি
আছে । এটা ডিছেল কল কাঁট হয়, কমি আছে ।
এটা চৰাইৰ ডেউকাৰ ধ্বনি, ডেউকাৰ ধ্বনি তল
পেলাই আকাশী ঘানৰ ধ্বনি ; বকেটৰ শব্দ, সাগৰৰ
ঢৌৰ শব্দ, ডবাৰ ধ্বনি, আজান শব্দ ভেদ কৰি
নাৰী কঠ ।]

জ্যোতিকণা : এটা দিন, এটা বুগ, এটা কয় খং

ক্ষোভ আমনিৰ মাজত নীৰৱে

নীৰৱে কটোৱা আঁতিটো ক্ষণ

অ' সৌৱৰণীয় ।

শুনিছিলো, গলে আহিব নালাগে—

শুনিছিলো, যাব পাৰিলে সকলো শেষ
 শুনিছিলো যোৱাৰ অন্তত—
 মাথোঁ—আন্ধাৰ আৰু আন্ধাৰ।
 ধ্বনি নাই, আমনি নাই, ফোঁত নাই।
 শুনিছিলো, মন্দিৰ, মহজিদ আৰু লুইতৰ
 চৌৱে
 সকলো একাকৰ কবি
 বিৰাট অপকপ সুন্দৰ কপৰ আকৰৰ
 অংশ কপ আমিবোৰ
 এক পিতৃ সম্পূৰ্ণ কপৰ
 নিচেই ওচৰ চপাই দিয়ে—
 কিন্তু, কি—নু—তু।
 যোৱাৰ পিছতো
 বহু ব—হু—তো—
 পি—হু—তো—এতিয়া—ও
 শুনিবলৈ আহি শুনিছো
 নাচাবলৈ আহি দেখিছো—
 পাহৰিবলৈ আহি নুঁৱৰিছো—
 মই বাক আহিছো নে উভতিছো—
 উভতিছো নে আহিছো—
 নে ঘূৰিছো—ঘূৰিছো।
 এদিন খং নোখোৱা—
 এদিন আমনি নোপোৱা—
 এদিন ফোঁত নকৰা।
 সেই ভেনেখন কৰা।
 ভেনেদৰে কোৱা সকলৰ
 পিছে পিছে মই ঘূৰিছো—
 নে মোৰ পিছে পিছে
 সিহঁতে ঘূৰিছে ?
 মই নে সিহঁতে ?

কোনে ?

[এখন ইলেকট্ৰিক লিফ্ট উঠা শব্দ। বোৱা, হুৱাব
 খোলা, কোনোবা ওলাই অহা খোজৰ শব্দ]

কোনে ? [হুৱাবত নক্]

কোন ?

ডেকা কণ্ঠ : আহিব পাৰোনে ?

জ্যোতি : অ'—আহক।

ডেকা : চিষ্টাৰ—

জ্যোতি : অ' আপুনি ! আপোনাৰ কথাকে
 ভাবিছিলো।

ডেকা : মোৰ ওপৰত নিশ্চয় খং উঠিছে !

জ্যোতি : খ—অ—অং— !

ডেকা : অ' মানে মোৰ কথাকে ভাবিব লগা হোৱা
 বাবে। জানো চিষ্টাৰ, পৰহিৰপৰা মোৰো
 নিজৰ ওপৰত খং উঠি আছে—আহোঁ আহোঁকৈ
 সময়কে কৰিব নোৱৰা বাবে।

জ্যোতি : আপোনাৰ বচিদখন পিছে আজিহে বেডি
 হৈছে। এই—এই মাত্ৰ। আপোনাৰ কথাও
 এই মাত্ৰহে ভাবিছিলো—

ডেকা : খংটো তাৰ মানে মোৰ ওপৰত ভালকৈয়েই
 উঠিছে। ময়ো তাকে আশা কৰিছিলো
 জানা—

জ্যোতি : [নিজকে নিজে] জা—না—

ডেকা : এবা, খঙেই পাতনি—বচিদখন নিবলৈ
 অহাটো এটা অজুহাত চিষ্টাৰ। বেমাৰীটো
 বিলিঙ্গ কৰি নিলোৱেই। বচিদখন বৰ দৰকাৰী
 নহয়—দৰকাৰ আছিল পৰহিতে নিবলৈ
 আহিম যুলি আজি অহা বাবে—তুমি দেখুৱাও
 নেদেখুৱাওকৈ দেখুৱা খং।

[কলিং বেল বাজে।]

জ্যোতি : খ—অ—অং, পা—ত—নি—মাহুহবোৰে
ভেনেকৈ ভাবেই, ভেনেদৰে কৰেই।

[কলিং বেল বাজি বাজি বন্ধ হয়]

[ডেকাক কয়] এয়া এইখন আপোনাৰ বচিদ
মোক এতিয়া তিনি নম্বৰ কেবিনৰ পেচেন্টে
বিচাৰিছে।

মই আহোঁ বাৰো দেই।

ডেকা কণ্ঠ : মোৰো বহুত কাম আছে। এতিয়া
আহোঁ। চিষ্টাৰ ভুল গুৰুজিবা, তুমি কৰা খঙৰ
বিনিময়ত মোৰ এই তুমি সম্বোধন। মোৰ
পিছে খং উঠিছিল, এই হস্পিটেলত তোমাক
দেখাৰেপৰা মোৰ নিজৰ ওপৰত—তোমাৰ
খঙে মোৰ খঙক দিলে পূৰ্ণতা—অন্ততঃ
পূৰ্ণতাৰ পথৰ প্ৰথম খোজৰ সন্ধান পালোঁ।
আহোঁ দেই।

[ডেকা যোৱা ভৱিষ্যৎ খোজ। জ্যোতিকণাৰ ৩বিৰ
শব্দ, ছুৱাবত নক্]

দাৰ্শনিক : [চিক্ বেডত] আহক চিষ্টাৰ—

জ্যোতি : কিবা লাগে ?

দাৰ্শনিক : কিবা মানে অকলে অকলে থাকি বৰ
আমনি লাগে। আপোনাবো চাগে মই ইমান
ঘনাই মজা বাবে বৰ আমনি লাগে।

জ্যোতি : নাই, কিয় লাগিব, এনেদৰে মাতি
ভাল পোৱা পেচেন্ট অকল আপুনিয়েই নহয়
—নহয়। ইয়াৰ প্ৰায় সকলো পেচেন্টৰে
অকলশৰীয়া লাগে—মোক, আমাক পায় মাতে,
আমি আমনি পোৱা বুলি ভাবে। আমাৰ পিছে
এনে ধৰণত ডিউটি কৰি ভালহে লাগে।

দাৰ্শনিক : সদায় ভাল লগাব পিছত পিছে সদায়
বেয়া লগলাগি থাকে। আমনিৰ পিছত হ'লে

থাকে খং আক খঙেই বুগমীয়া ভাল লগাব
মানে ভাল পোৱাৰ আবশ্যকী।

[ছুৱাবত নক্]

আন চিষ্টাৰ : এয়া জ্যোতি—তোৰ Express
আছে।

জ্যোতি : গৈছোঁ এতিয়া, আহিছোঁ বাক দেই।

দাৰ্শনিক : আমনি ভেনে এতিয়াও নাই পোৱা
চিষ্টাৰ—

জ্যোতি : ভেতিয়া ডিউটি কৰা নহব ?

[পোৰ্টমেন জচি যোৱাৰ শব্দ]

মৰমৰ জ্যোতি ভক্তি,

মোৰ জীৱন নাটৰ সামৰণি পৰো পৰো—

সচৰাচৰ সামৰণি হয় মিলনৰ—নহয় বিয়োগৰ
বতৰা দিয়া হে।

মই কিন্তু নাপালোঁ, তোকো দিব নোৱাৰিলোঁ।

মোৰ জীৱননাটৰ নায়িকা—তই। তোৰ এম
তই কোন—মই কোন ?

এয়েই এই নাটৰ উৎকৰ্ষাৰ চাবিকাঠি। কিন্তু
কি হ'ল ? অবোধ শিশুৱে যিদৰে যাক মা-
দেউতা বুলিব দিয়া হয়—তেওঁলোককেই মা-
দেউতা—কয়—ময়ো মোৰ মনৰ শৈশৱত দেহৰ,
যৌৱনত আনে কোৱামতে হঠাতে এদিনাখনৰ-
পৰা তোক ভক্তি বুলি মাতিছিলোঁ, মাতিয়েই
থাকিলোঁ—

দেহৰ বাৰ্ধক্য আক মনৰ যৌৱনত ভাবিছিলো

মই তোৰ বাইদেৱেৰ হৈ নাথাকোঁ,

হ'ম—মা—দেউতা—সকলো।

তোক তোৰ হাবিয়াসমতে সন্তৰ হোৱাৰ সুবিধা
দিম। কিন্তু দেহৰ বাৰ্ধক্যই মনৰ যৌৱনত
হেপাহৰ গতিবোধ কৰিছিল। হ'লেও তোক

মই তোৰ মন আৰু দেহৰ আংশিকভাৱে
খোৱাক পূৰণৰ অৰ্থেই নটি হোৱাৰ সুবিধা
কৰি দিলোঁ।

মোৰ পিছে কি হ'ল ? তোৰ জীৱিকাৰ চলোৱা
বঠাৰ চাবৰ চাম কাঢ়ি চলাব লগাত পৰিলো
মোৰ জীৱনভৰী।

প্ৰতি মাহে পঠোৱা নিয়মিত পাই আটোঁ। এই
মাহত এই চিঠি পালেই আৰু কিছু পঠালে
নদীৰ কেঁকুৰি এটা পাব হ'ব পাৰিম বা তই
বিচবাটি দিব নোৱৰা ফোভৰ লগতে মই তোৰ-
পৰা অযথা বিচাৰি থকা বাবে ক্ষম্য হোৱা ফোভ
লগলাগি হয়তো বিক্ষোভৰ সৃষ্টি কৰিব; হ'লেও
উপায় নাই। বাট চাই বুলোঁ—মৰ মেৰে—তোৰ
—বাইদেউ—

[চিঠিত ভাঙ দিয়াৰ শব্দ—চমুনিয়াহ—]

দাৰ্শনিক : আবে ডেকাবন্ধু, তই—

ডেকা কণ্ঠ : এবা, দাৰ্শনিক বন্ধু, তোৰ খবৰ ল'বলৈ
আহিলোঁ—

দাৰ্শনিক : মোৰ খবৰ ল'বলৈ আহিছ নে তোৰ
লগত চিনাকি হোৱা কোনো চিষ্টাৰৰ প্ৰভীক্ষাৰ
আমনি ভাঙিব আহিছ—

ডেকা কণ্ঠ : এয়, দাৰ্শনিক, তাহানিখনৰ, মানে
প্ৰথম তোৰ ব্ৰেন্স ধৰাৰ চিনাকি চিনাকি লগা
আৰু আজিৰ চিনাকিৰ মাজৰ পাৰ্থক্য কি অ' ?

দাৰ্শনিক : প্ৰশ্নটো দৰ্শন বিজ্ঞান সন্মত। তয়ো
তাৰ মানে গভীৰভাৱেই আইনৰ থিয় হৈছে।
তুন, তেতিয়া দেখিছিলোঁ সম্পূৰ্ণ, এতিয়া
দেখিছোঁ অংশ। পূৰ্ণতাত লাভ নাই—অংশৰ
কতি নাই। কৈশোৰত শৈশৱে পূৰ্ণতা পায়—
যৌৱন বাৰ্ধক্যৰ অংশ। বাৰ্ধক্য আমাৰ অতি

কাম্য, সেয়েহে যৌৱনে আমাক আকৰ্ষণ
কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে।

ডেকা কণ্ঠ : মই এটা কথা কওঁ—কৈশোৰ উপলব্ধিৰ
তোৰ কথাৰে, যৌৱন উপভোগৰ মোৰ উপ-
লব্ধিৰে—

দাৰ্শনিক : বাঃ বাঃ ডেকা বন্ধু, মোৰ ব্ৰেন্স-এ তোৰ
বেছ কাম দিছে—[তয়ো হাঁহে। তাৰ পিছত
এজন এজনকৈ হাঁহে, এবাৰ ডেকা কণ্ঠৰ হাঁহি আন
এবাৰ দাৰ্শনিকৰ হাঁহি—ইত্যাদি]

আন চিষ্টাৰ : জ্যোতি তই কান্দিছ।

জ্যোতি : কান্দিছোঁ ?

চিষ্টাৰ : তেনেহ'লে কি কৰিছ ?

জ্যোতি : ভাবিছোঁ। সুবিধা, সুবিধা এই চিঠিখনে
দিছে।

চিষ্টাৰ : ভাবি বৰ ভাল লাগে নহয়নে ?

সকলোৱে : আ-বা-আ-বা—মাক-দেউতাকৰ নাম
কাঢ়িলেও খং হুঠে। এয়-এয়-এয়-

[সকলোৱে এয় এয়কৈ কাবোবাৰ পাছে পাছে
দৌৰে।]

এটি অকণি : এইজনী যে কেনে ছোৱালী—বাইদেউ
বুলি জোকোৱাতেই ঘৰ সোমাল।

জ্যোতি : বাইদেউ—সিহঁতে মোক মা-দেউতাৰ নাম
কৈ নোজোকায়—তোমাৰ নাম কয়।

ডেকা কণ্ঠ : এটা নাম সম্পূৰ্ণভাৱে ক'ব পৰাকৈ
তাইৰ সময় নাছিল।

দাৰ্শনিক : যুত্যাৰ আগ যুহুৰ্তৰ একোটা যুহুৰ্ত
একোটাহত যুগৰ সমান।

ডেকা কণ্ঠ : তথাপি তাই—তাইৰ নামটো নক'লে—

দাৰ্শনিক : ক'লে হয়তো আমাৰ মাজৰ কোনোৱে

আজীৱন কান্দিব লাগিলহেঁতেন—ভ্যাগ—
বুজিছ—একুত ভ্যাগ—

জ্যোতি : এই চিঠি সেই প্ৰবন্ধে শেষ উত্তৰ।
মাজতে নানান্তাৰে চেষ্টা কৰিছিলো জানিবলৈ
মোৰ মা-দেউতা কোন ? কিন্তু বাইদেউৰ-পৰা
আঁতৰি কোনে মোক ভেঁওৰ ওচৰত লৈছিল
—সেই কথাষাৰো জানিব নোৱাৰিলো।

চিষ্টাৰ : বৰ খং উঠি যায়।

জ্যোতি : খং ! তোৰ খং উঠিছে। মোৰ অতীতৰ
টুকুৰা এটা জানোতেই তোৰ খং উঠিছে। অথচ
মোৰ জীৱনৰ শৈশৱৰ, কৈশোৰৰ বহুত হতাশাৰ
ঘটনাই মই জানো। অকল জানো নহয়—
সেইবোৰ মোৰ জীৱনতেই ঘটিছিল—ঘটি
আছে। মই কেনেকৈ আহিলো, নাজানিলো,
মই যি হ'ব খুজিছিলো, সেয়া হ'ব নোৱাৰিলো,
মোক আনে কি দিছে নাজানো, কিন্তু আনৰ
বাবে মই নিজকে কৈ দিছো তথাপি, তথাপি
মই খং খোৱা নাই, তথাপি কাৰো ওপৰত
মোৰ খং নাই—অথচ—তাই মোৰ কথা অলপ
শুনিয়েই খং খাব পাৰিছ কেনেকৈ ?

চিষ্টাৰ : কাইলৈ তোৰ মোৰ ছয়োৰে অফ আছে।

তোক মই এঠাইলৈ লৈ যাম।

জ্যোতি : ক'লৈ ?

চিষ্টাৰ : এজন খঙাল মানুহ দেখুৱাবলৈ।

জ্যোতি : কিয় ?

চিষ্টাৰ : আকৰ্ষণী কৰবাব ! তোৰ মনত তাপ
দিবলৈ—সেই মানুহজনৰ বৰ খং। গোটেই
অসমে জানে—খঙাল মানুহ বুলি ; সময় গৈ
আছে জানেনে নাজান ? সেই খঙাল মানুহজনৰ
সময় গৈ আছে একমাত্ৰ খং খাওঁতেই। তোৰ

সময় গৈ আছে—খং মান একো এটা নকবোতেই
—তাই যদি নিকস্তাপ—ভেনে ভেঁও উস্তাপ—

জ্যোতি : এনেবোৰ কথা শুনি ভাল লাগিব
খোজে—পিছে জীৱনত কিবা হ'ল জানো।

চিষ্টাৰ : এই নহ'লখিনি চোৱাবলৈ তোক উস্তাপ
লাগে—উস্তাপ, খং, মান, অভিমান—এইবোৰৰ
কপত কালিলৈ ওলাবি—ছয়ো যাম—

জ্যোতি : [নিজকে নিজে]

সময় গৈ আছে—

মোৰো ভেঁওৰো—

মোক উস্তাপ লাগে—

ভেঁও উস্তাপ।

সঁচা জানো।

পাম জানো ?

পৰি : কাট ইট, চিনেমা কৰিব আহিছে। আপুনি
কৰিছে কি ? আপুনি অসমীয়া শিল্পী হৈ
অসমীয়া মানুহৰ খং প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰে।
আপোনাক কিমানবাৰ বুজোৱা হ'ল—তাৰ
বাবে ডায়লগ বাৰ বাৰ সলনি কৰা হ'ল—খং
উঠাৰ বেক্‌গ্ৰাউণ্ড দিয়া হ'ল—তথাপি আস্—
আপুনি নিজে জনা উচিত আছিল—অসমীয়া
মানুহৰ খং তপবাই মুঠে—আক এবাৰ উঠিলে
মাৰ যোৱাত সময় লাগে। আপোনাৰ
মুখৰপৰা কেমেৰা আঁতৰি পৰি খং বৈ থাকিব
লাগিব। আপুনি জনা উচিত, অসমীয়া মানুহে
প্ৰথমে আলহীক আদৰে, আলহীৰ অত্যাচাৰ
সহ্য কৰে, অসহনীয় হ'লে খুলি কয়, তাৰ
পিছতো আঁতৰি নগলেহে খং প্ৰকাশ কৰে।
এই স্তৰবোৰ আপুনি আপোনাৰ প্ৰকাশভঙ্গীৰে
ফুটাই তুলিব লাগিব। আপোনাৰ বাবে আক

কিমান ঠেক নষ্ট কৰিব ? এতিয়ালৈ কিমান
বে হ'ল খবৰ কৰিছে—অসমীয়া মানুহৰ
খং ফুটাই তুলিব নোৱাৰে অসমীয়া শিল্পী
ওলাইছে—অল লাইটচ্ অফ—এতিয়া আটায়ে
যাব পাৰে—মই আজি কাৰো সতে কথা
নাপাতো—জনাই দিয়া—[উচুপনি]

মোৰ হিবোইনৰ এল্‌বামটো ক'ত ? [উচুপনি]
[পাত দুটিওৱাৰ শব্দ]

আ—হা—হা—কিবোৰ চিঠি—আদৰ্শ
শিল্পী—বহুমুখী প্ৰতিভা কোটাৰী কোটাৰী
কোটাৰী—এই নাৰী জাতিটোৱে নিজকে
জাহিৰ কৰাৰ বাবে পুৰুষক কোটাৰী কৰাত
বাদে আন আক একোকেই নিশিকিলে—
[উচুপনি]

কোন ? কাৰ উচুপনি ? কোন ?
[উচুপনি বাঢ়ে । জোতাৰ শব্দ আঁতৰি গৈ আকো
ওচৰ চাপি আহে ।]

কি লাগে ? [খঙতে যায় । উচুপনি বন্ধ হয়] ।

জ্যোতি : খঙৰ উত্তাপ—

পৰি : কি—হ—হ—মোৰ এই—

[প্ৰতিধ্বনি] ননচেঞ্চ—খালী—

অসমীয়া শিল্পী ওলাইছে খং খাব নাজানে—
চব চব, আৰ্পণৰ—কাৰো ওপৰত বিশ্বাস নাই ।
ঠিক আছে । মোৰ কিয় নোলায় নাই—মই
—এই খং, এই ক্ষোভ, এই আমনি প্ৰকাশ
কৰিছে এবিম—মোৰ জীৱনলৈ আহে—
নাৰী আহে—প্ৰেমিকা হৈ আহে, স্ত্ৰী হৈ
আহে—ভৰ্ত্তা আহিব খোজ ঠিক পিছে—লগত
লৈ আহিব—কি ? খং ক্ষোভ আমনি মাত্ৰ
অভিমান—অহ—নো নো নো……

জ্যোতি : আপুনি নিশ্চয় মোৰ উচুপনি শুনি
আহিছে—আগতে মোক নিশ্চয় দেখা নাই—
পৰি : এৰা—

জ্যোতি : গতিকে আপোনাৰ ওপৰত মই ভাবসা
কৰি খং খাব নিশ্চয় পাৰো—

পৰি : তুমি মোৰ কি জানা ?

জ্যোতি : উজ্জ্বল খঙাল যুবক হিচাপে—

পৰি : যুবক !

জ্যোতি : এজনী যুবতীৰ দৃষ্টিত—

পৰি : তোমাক এই উচুপনি দিলে কোনে ?

জ্যোতি : যিয়ে মোৰ খং ক্ষোভ আমনি মান
অভিমান সকলো কাঢ়ি নিলে ।

পৰি : আছিল জানো ?

জ্যোতি : নাজানো ।

পৰি : তেনেহ'লে কাঢ়ি নিয়া বুলি কিয় ক'লা ?

জ্যোতি : তেনেহ'লে নাই কিয় ?

পৰি : [খঙেৰে] এতিয়া মই কি কৰিব
পাৰো ?

জ্যোতি : মই আপোনাক সহায় কৰিব খোজোঁ ।

মোৰ নিকটাপ মন আৰু দেহত আপোনাৰ
উত্তাপ আনি আপোনাক দিব খোজো শান্তি
—জীৱনটো কৰিব খোজো শূন্য ।

পৰি : অস্বাভাৱিক—এবচাৰ্ড—অতি নাটকীয় ।

মোৰ—মোৰ কল্পনাভীত ।

জ্যোতি : এই অস্বাভাৱিকেই যদি স্বাভাৱিক হয়—
এহ এবচাৰ্ডেই যদি যুক্ত হয়—এই অতি
নাটকীয় যদি হবহ জীৱন হয়—

পৰি : প্ৰমাণ ?

জ্যোতি : কবলৈ সাহস দিছে ?

পৰি : দিছো—

জ্যোতি : আপুনি জীৱনটোত কেৱল খঙেই
কৰিছে—সঁচানে ?

পৰি : হয়তো সঁচা—

জ্যোতি : মোৰ এদিনো খঙেই উঠা নাই—ভাবিব
পাৰেনে ?

পৰি : আশ্চৰ্য ? সঁচানে ?

জ্যোতি : মই নিজে কৈছো—ভাবি চাওক—আপুনি
জীৱনটোত একমাত্ৰ খঙেই কৰা বুলি চৰিত্ৰ
এটা কোনো নাটত চিত্ৰন কৰিলে সেয়া হ'ব
অতি-নাটকীয়—মই জীৱনটোত অকনো আমনি
নোপোৱা বুলি, এদিনো ক্ষোভ প্ৰকাশ নকৰা
বুলি—তেনে ধৰণৰ চৰিত্ৰ এটি নাটত শূন্যৰূপে
সেই নাট হ'ব এৰচাৰ্ড—কিন্তু তুমিওটা সত্য।

পৰি : পিছে তুমি সত্য জানো মিলিব পাৰে ?

জ্যোতি : মানে ? অ' বিজ্ঞানত পঢ়িছিলো—
একেধৰ্মীয়ে বিকৰ্ষণ আৰু চিত্ৰধৰ্মীয়ে আকৰ্ষণ
কৰে।

পৰি : পিছে আকৰ্ষণ বিকৰ্ষণৰ আধাৰ হ'ব লাগে
—গ্ৰহণ সক্ষম।

জ্যোতি : মানে ?

পৰি : উত্তাপ গ্ৰহণ কমতাৰ এটা নিৰ্ধাৰিত সীমা
থাকে—

জ্যোতি : মই বিচৰাৰ, পোৱাৰ আশাৰ মোহৰ অন্ধ,
মই—ভালদৰে নেদেখোঁ—পোনাই কওক—

পৰি : পোন কথাত, উত্তাপ লাগে বুলি, উপলব্ধি
কৰোতে পলম হৈ গ'ল—

জ্যোতি : কাৰ ? মোৰ ?

পৰি : এৰা তোমাৰ, তুমি এতিয়া যাব পাৰা—

জ্যোতি : [খঙেৰে] বৰ পৰিচালক ডাঙৰীয়া,
এতিয়া যাব পাৰা বুলি কাক খেদি দিব

খুজিছে ? মোক কি আপোনাৰ অনুগ্ৰহপ্ৰাৰ্থী
শিল্পী বুলি ভাবিছে ? মোক কি আপুনি
আপোনাৰ কিম্বদন্তি হিবোইন কিংবা গ্লে-বেক
হোৱাৰ আবেদনকাৰী বুলি ভাবিছে। আপুনি
জানে, মই আহিছিলো আপোনাৰ আশ্ৰয়-
বিহীন উচ্ছৃংখল জীৱনক আশ্ৰয় দিবলৈ,
শৃংখলা লগাবলৈ—কিন্তু,—কিন্তু আপুনি মোৰ
খং ভৰাই ল'লে—

পৰি : মোৰ ওপৰত ?

জ্যোতি : [খঙেৰে] আপুনি, আপুনি মোৰপৰা
বন্ধা পাব পাৰিব—কিন্তু মনত বাধক,
আপোনাৰ যিদিনা উপলব্ধি হ'ব যে
আপোনাকো উত্তাপ লওতা—এগৰাকী লাগে
—সিদিনা পলম হৈ গ'ল বুলি কবলৈকো
কোনো নোলাব। মোৰ—মোৰ আপোনাক
শেষ কৰি দিবৰ মন গৈছে। এই মুহূৰ্ততে
নিঃশেষ কৰি দিবৰ মন গৈছে।

পৰি : মই আৰু কোনো কথা শুনিব নোখোজোঁ—
মোক—মোক অলপ জ্বিৰি লাগে।

[খঙেৰে বিবতি]

পৰি : তুমি আহিছা—

জ্যোতি : হয়, পৰি মোৰ ডিউটি আহিল গতিকে
আহিব নোৱাৰিলো—কমা কৰিব।

পৰি : কোনো কথা নাই—মই মাতি পঠিওৱা
খবৰটো তেনে পাইছিল।

জ্যোতি : কালি সন্ধিয়া তুৱেৰে বাটত চাপে মোৰ
বাৰে বহুবাৰ অপেক্ষা কৰিছিল—

পৰি : এৰা—কিবা কাৰণত আহিব নোৱাৰিলা—
কোনো কথা নাই—আহা—বহা—

জ্যোতি : আহিব নোৱৰা কাৰণটো জানিব
নিবিচাবে ?

পৰি : জানি কি লাভ ? এই বে এতিয়া তুমি
আহিছা—তোমাক বে এখন্তেক পাম, কথা
পাতিম, সেয়েই যথেষ্ট ।

জ্যোতি : যদি মই কওঁ—আজি এটা ঠাইত বহি
আপুনি মই কথা পাতিম—মনৰ কথা, খেলা
খেলিম উত্তাপ দিয়া লোৱাৰ—ধেমালি কৰিম
মাত্ৰ অতিমানব—কালি এই ঠাইতে—আন
এজন বুকুৰ লগত তেনেবোৰ কৰাৰ অৱসৰত
আপোনাৰ অকলশৰীয়া জীৱনৰ কথা ভাবি
পুতৌ উপজিছিল—তেতিয়াও কি কোনো কথা
নাই বুলি উকুৱাই দিব ?

পৰি : কি ? [বৈ] অ' অ' নিশ্চয় —

জানা জ্যোতি—তোমাৰ ভালপোৱাক মোৰ
উত্তাপেৰে জীপাল কৰিলো । এতিয়া মই
তোমাৰ উত্তাপৰ প্ৰাৰ্থী । তোমাৰ কাষত মই খং
বাগ মান অপমান সকলো হেৰুৱাই পেলাইছো ।
মোক মাৰ্খোঁ । জিবনি লাগে । জিবনি লাগে
জীৱনত প্ৰথম মোৰ ওপৰত খং খোৱা তোমাৰ
প্ৰেম বুকুৰ একাজলি উত্তাপতম্ব ছায়াত ।

জ্যোতি : মই যদি কওঁ, আপোনাৰ মাজৰ খঙাল
মাতুহজনক হে মই বিচাৰিছিলো ।

পৰি : সেইজন মই আছিলো ? আজি কিন্তু সকলো
তোমাৰ ওচৰত ।

জ্যোতি : আপুনি কাপুকুৰ—

পৰি : তুমি যদি ভাবা—

জ্যোতি : এতিয়াও আপোনাৰ মোৰ ওপৰত খং
উঠা নাই ?

পৰি : মোৰ সকলো খং কোত আমাৰ তোমাৰ

ওচৰত নিঃশেষ হৈ গৈছে—যি যুহুৰ্ত্তত তুমিয়ে
প্ৰথম কৈছিলো—উপলব্ধি কৰোঁতে পলম হৈ
যাব বুলি—নিঃশেষ কৰি দিবৰ মন যায় বুলি
—ঠিক সেই যুহুৰ্ত্তৰপৰা ।

[চৌৰ ঠেকা খোৱাৰ শব্দ]

জ্যোতি : [নিৰ্ভক নিজে] মই বাক বিচাৰিছিলো
কাক ?

নিঃশেষ কৰিব বিচৰাজনক

নে নিঃশেষ হৈ যোৱাজনক ?

ভাল পোৱাজনে তুল কৰিলে—

নিঃশেষ কৰি দিবৰ মন যায় সঁচা—

কিন্তু নিঃশেষ হৈ যোৱাজনক

ভাল জানো পাব পাৰি ?

পা—বি বা—নোৱা—বি—

পৰি : কি হ'ল জ্যোতিকণা, নিমাত্তে বলাষে ?
কিবা কোৱা—তোমাৰ কথা শুনো বুলিয়েই
ইয়ালৈ আহিছো । কি হ'ল ? তেনেখন কৰিছা
কিয় ? মূৰ ঘূৰাইছে নেকি ? ডাইভাৰ গাড়ীখনক
ওচৰলৈ আন—

জ্যোতি : নাই নালাগে—মোৰ একো হোৱা নাই ।
এই ঠাই দোখৰত বহি মোৰ বৰ ভাল লাগে,
আহি পাইছো মাৰ্খোঁ, ইমান সোনকালে নিয়েই
নে ওভতাই ?

পৰি : তেনে তোমাৰ মূৰটো মোৰ কোলাত খোৱা—

জ্যোতি : হয়, জানে—আপুনি ঠিকেই বুজিছে—মই
মোৰ মূৰটো কৰবাত খব বিচাৰিছো—

পৰি : আহা—

জ্যোতি : অ' অ'—আ—সু [বতৰ মিহাল]

কথা এটা কওঁ ?

পৰি : এটা কিয়, যিমান মন যায় কৈ বোৱা—

জ্যোতি : কাট বুলি চিয়'বি বুঠেতো ?

পৰি : তোমাৰ দায়লগ আৰু এল্লথ্ৰেচন এন-জিৰ
বহতো উৰ্দ্ধত—গতিকে—

জ্যোতি : খেংক ইউ—এই অলপ আগতে যে মোৰ
মূৰ ঘূৰোৱা যেন লাগিছিল—সেয়া কিয়—
জানে ? ঠিক এই ঠাইতেই আজি কিছুদিন
আগতে হম্পিটেলৰ পেচেন্ট এজনৰ কোলাত
মূৰ থৈ শুইছিলোঁ। সেই কথা জীৱন্ত স্মৃতি হৈ
থৰা দিছিল। আপোনাক বিশ্বাসঘাটকতা কৰা
যেন লাগি—মানসিক বন্দত মোৰ মূৰটো ঘূৰাই
গৈছিল—

পৰি : [নিজকে নিজে] এয়া বাক সঁচা ন্তে হলনা ?
এয়া বাক কল্পনা নে বাস্তৱ ?

যি গৰাকী নাবীয়ে নাবীশূলভ মনত প্ৰথম
মোৰ আঘাত পাই—প্ৰথম মোৰ ওপৰত খং
ধাইছিল—

জ্যোতি : কি হ'ল, কি ভাবিছে—খং উঠিছে হাগৈ!

পৰিচালক : নাই নাই, উঠা নাই, খঙৰ উত্তাপেৰে
ভোমাক পাইছোঁ, সেই খঙে যদি আকৌ কাঢ়ি
নিয়ে সেই উত্তাপ ! গতিকে খং মই কৰিব
নোৱাৰোঁ জ্যোতি।

জ্যোতি : [নিজকে]

আচৰিত ! যিজন মাতুহৰ মাজত মই মোক
নিজকে নিঃশেষ কৰিবলৈ বিচাৰিছিলোঁ,
সেইজন মাতুহ নিজেই নিজতে নিঃশেষ হৈ
গৈছে। মই বাক পালোঁ কি ? যি মোৰ
অতীত জানিব খোজে, যি মই সাজি কোৱা
কলংক কাহিনী সঁচা বুলি ল'ব পাৰে,
তেনেজনৰপৰা মই বাক পাব পাৰোঁ কিটো !
গতিকে—

পৰি : গতিকে এই ঠাই, এই পৰিবেশ মোৰ
বাবে পুৰণি—

জ্যোতি : পুৰণিৰ মায়া মমতা মোহ জাল ফালি
নতুনলৈ অহাটো বৰ কঠিন জানা ! অ' মোক
পাঁচমিনিট সময় দিবনে ?

পৰি : নিশ্চয়।

জ্যোতি : পাঁচমিনিট, মাথোন পাঁচমিনিট সময় !
মই ইয়াত অকলে নীৰৱে গোপনে পুৰণিক
স্মৃতিৰ খোজেঁ। স্মৃতি বোম্বদন কৰিব
খোজেঁ। আপুনি আপোনাৰ গাড়ীখনেৰে
এপাক ফুৰি আহকগৈ নহ'লে।

পৰি : এই সন্ধিয়া পৰত, নিৰ্জন নদীৰ পাৰত, তুমি
অকলে—

জ্যোতি : আজিতে প্ৰথম নহয়।

পৰি : বাক। মই আহোঁ।

[পৰিচালক আঁতৰি যায়। দূৰত মটৰ কাৰ চলি
আঁতৰি যোৱাৰ শব্দ। নদীত ঢৌৰ শব্দ ক্ৰমে ওচৰ
চাপি আহে]

জ্যোতি : এতিয়া মোৰ কোনো প্ৰশ্ন নাই,

ধিৰা নাই, দ্বন্দ্ব নাই,

মাথোঁ আছে পথ।

যোৱাৰ পথ।

ওভতাৰ পথ মোৰ কছ।

উভতিলে দাৰ্শনিকে কাৰোবাৰ আমনিত উম
লোৱা, ডেকা বন্ধুৱে কাৰোবাৰ খঙৰ জুইত জাহ
যোৱা আৰু বাইদেৱে কাৰোবাৰ বিকোত্ত
নতজাহু হোৱা দেখা পাওঁ।

আৰু ইয়াতেই কন্তক বৈ, গাড়ী লৈ

তেওঁ উভতি আহিব,

মোক উভতাই নিবলৈ।

পিছে ঘাম ক'লৈ,

কাৰ সতে—

নৱজীৱন লভা মই, যুতাত্মাৰ সতে গৈ লাভ
নাই।

লাভ নাই উত্ততি চাই

বিচৰাটো পোৱাৰ, পায়ো হেৰুৱাৰ আনন্দতে,

অজ্ঞাতে অহা মই সজ্ঞানে যাওঁ।

আজিলৈ কোনেও নাকানিলে,

কোনেও নাকানক, মোৰ বাবে

এই হাঁহি মই চিনি পাওঁ,—

আক মই শুনিব নোখোজেঁ।।

এই মুখ মই চিনি পাওঁ,

মই চাব নোখোজেঁ।।

মগৰিবৰ আজান, মন্দিৰৰ ডবা ধ্বনি

আক লুইতৰ ঢৌ !

ভোমালোকে মোক আশ্ৰয় দিয়া

মোক নেদেখা কৰি দিয়া—

হুণুনা কৰি দিয়া—

[দূৰত গাড়ী অহাৰ শব্দ]

সেয়া তেওঁ আহি পাওঁ পাওঁ।

সেয়া তেওঁৰ গাড়ীৰ শব্দ শুনা গৈছে।

মোক লোৱা, মোক আকোৱালি লোৱা।

তেওঁ বিচাৰিলে ক'বা,

তেওঁৰপৰা পোৱা উত্তাপেই মোক

খং, মান, অভিমান দিলে—

চাবলৈ, উত্ততি চাবলৈ সাহস দিলে।

গতিকে তেওঁৰ বাবেই মই যাবগৈ পাৰিলোঁ।

মই আহিলোঁ।

[পানীৰ হুটামান ডাঙৰ ঢৌৰ শব্দ। লগে লগে
এখন মটৰ কাৰ আহি ত্ৰেক কৰি বৈ যোৱাৰ শব্দ।
মটৰৰ দুৱাৰ খোলা আক বন্ধৰ শব্দ। ঢৌ আক
মটৰৰ দুৱাৰ বন্ধৰ শব্দৰ সৈতে সঙ্গীত মিশ্ৰিত হয়।]

মন গুহাৰ অন্ধকাৰত

সুশীল গোস্বামী

মানুহৰ মনৰ গুহাৰ আন্ধাৰত এতিয়াও সুপ্ত হৈ আছে আদিম গুহা-জীৱনৰ একোটা হিংসুক মানুহ। সেয়ে সামাজিক অনুশাসন শিথিল হ'লেই উন্মূলতাৰ সৃষ্টি হয়। হিংসা প্ৰকট হয়। একোখন দেশৰ ৰাজনৈতিক উন্মূলতা আৰু হিংসাকাৰ্যসমূহৰো কাৰণ মানুহৰ সেই আদিম মনোবৃত্তি। সমাজ-বিজ্ঞানী ডঃ আচাৰ্যই এই সত্যকে প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাবলৈ তিনিজন যুৱক আৰু এগৰাকী যুৱতীৰ এটা হল লৈ বিহাৰৰ কোনো এটা অঞ্চলত গৱেষণা আৰম্ভ কৰিলে। এদিন সেই সত্য প্ৰমাণৰ চৰম যুগুৰ্ত উপস্থিত হ'ল। সেই সত্য প্ৰমাণিতও হ'ল, কিন্তু এক অতি ককল পৰিণতিৰ বিনিময়ত। সেই পৰিণতি হয়তো অত্যাৱশ্যক আছিল।

চবিঃ :

ডঃ আচার্য

অমল

মিছ্ দাস

কমা

দেবজিত

নলীন

ডঃ বায়

[এটা টাইপৰ শব্দ]

ডঃ আচাৰ্য : অমল হ'ল ?

অমল : হ'ল ছাৰ। প্ৰফেচাৰ নাৰায়ণ গোস্বামীক পাৰ্চনৈলি এড্ৰেচ কৰিছো।

ডঃ আচাৰ্য : ভালৈয়ে কৰিছা। আনা, চহীটো কৰি দিও।

অমল : এয়া।

ডঃ আচাৰ্য : বেজিষ্টাৰ্ড পোষ্টত পঠিয়াবা, বুজিছা ?

অমল : ভাল ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : এয়া লোৱা। অ', ডঃ স্মিথৰ চিঠিখনৰ উত্তৰ দিয়া হোৱা নাই নহয় ?

অমল : নাই হোৱা ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : আজিৰ ডাকতে চিঠিখন যেনে তেনে পঠিয়াব লাগিব, বুজিছা। যথেষ্ট দেৰি হৈছে। তুমি ড্ৰাকটুটো লৈ লোৱা। মই কৈ গৈছো।

অমল : কণক ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : Dr. Bernard Smith

National Research Council
Ottawa, Canada.

Please refer to our discussion held
in London during September
last.....

[এনেতে টেলিফোনৰ শব্দ হয়]

অমল : হেলো, পি. এ. টু ডঃ আচাৰ্য হিয়েৰ.....
কি কৈছে ? বাক আপুনি ধবক। মই তেখেতক
দিছো। ছাৰ, মিঃ ভট্টাচাৰ্যই আপোনাৰ সৈতে
কথা ক'ব বুজিছে। প্ৰবন্ধটোৰ সম্পৰ্কে।

ডঃ আচাৰ্য : দিয়া, হেল' ভট্টাচাৰ্য, কি ধবক ?

কণক, আলোচনীৰ কাম কিমানদূৰ
আগবাঢ়িছে ? কি ক'লে ? মাৰ্চত ? হয়, মই
প্ৰবন্ধটো লিখি শেষ কৰিলো। শুনক,
প্ৰবন্ধটো মই কলিকতাৰপৰাই আপোনালৈ
বাই পোষ্ট পঠিয়াই দিম। .. হয়...মই ছুবি
আহোঁতে পলম হ'ব। কাৰণ কলিকতাত
এসপ্তাহ থাকি মই তাৰপৰাই দিল্লীলৈ যাম।
ভাল...থৈছে। [বিচিত্ৰাৰটো ক্ৰেদেলত থোৱাৰ
শব্দ] অমল লিখা।

অমল : কণক ছাৰ।

[মাহুৰৰ কোলাহল আৰু পুলিচৰ ঘন ঘন হুইচেলৰ
শব্দ]

ডঃ আচাৰ্য : বাহিৰত কি হৈছে হে অমল ?
চোৱাচোন।

অমল : চাইছো।

[পদশব্দ আঁতৰি যায়। ছুৱাৰ খোলাৰ শব্দ।
কন্তেক পাছত পুনৰ উত্ততি আহে।]

এইমাত্ৰ এটা খুন হ'ল ছাৰ। আলিবাটৰ
ওপৰত আমাৰ হোটেলৰ ঠিক সন্মুখতে।

ডঃ আচাৰ্য : কোন ? কোন খুন হ'লহে ?

অমল : এজন ডেকা ল'ৰা। ডেলহাউচি কোৱাৰৰ
কোনোবা এটা অফিচৰ ক্লৰ্ক অফিচলৈ বুলি
খোজকাড়ি গৈ আছিল। এনেতে চাৰি-
জন সশস্ত্ৰ মাহুৰে আহি তেওঁক আগচি
ধৰিলে আৰু কথা নাই বতৰা নাই—পেটত
ওপৰা-ওপৰিকৈ ছুৱাৰ ছুবি বহুৱাই দিলে।
ভাত গোট খোৱা মাহুৰবোৰে কোৱামেলা কৰা
শুনি আহিছো যে ডেকাজন হেনো তেওঁলোকৰ

দলৰ পৰিচালিত ইউনিয়নৰ সমৰ্থক নাছিল ; সেইবাবেই নিহত হ'ল। বৰ দুখলগা দৃশ্য ছাৰ ! আপুনি এই খিৰিকিখনৰ কাষলৈ আহিলেই দৃশ্যটো দেখিবলৈ পাব। [খিৰিকি খোলাৰ শব্দ] চাওকচোন বাস্তৱ সৌৱা তেজো দোঙা বান্ধিছে।

ডঃ আচাৰ্য : [চিন্তাৰ সুৰত] এৰা, তেজো দোঙা বান্ধিছে। হঁ হঁ, এটা জীৱন শেষ হৈ গ'ল। কোন বিপ্লৱৰ বাবে এই নিৰীহ ডেকাজনৰ অৱশিষ্ট আয়ুস আৰু তেজৰ প্ৰয়োজন হ'ল মই বুজিব পৰা নাই। মই বুজিব পৰা নাই অমল, কি মহৎ উদ্দেশ্য সাধন হ'ল এই কামটোৰে।

অমল : ছাৰ, ইয়াত নিতৌ নিবিচাবে যিবোৰ মাৰ-পিট হত্যাৰ কাণ্ড ঘটিব লাগিছে সেইয়া দেখি শুনি মোৰ ভাব হৈছে যে সম্ভাৱক সমাজৰ প্ৰতিটো স্তৰতে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ এচাম মানুহে উঠি পৰি লাগিছে।

ডঃ আচাৰ্য : কিন্তু এই হত্যা আৰু সম্ভাৱে আমাক কি দিব ? সুস্থ সমাজ-ব্যৱস্থা ? নতুন মূল্যবোধ ? অৰ্থ নৈতিক স্বাধীনতা ? জীৱনৰ প্ৰতি নিষ্ঠা ? শ্ৰেম ? ভালপোৱা ?

অমল : ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : মোৰ মুক্তি কেমেৰাটো আনা। সেৱা যুতদেহটোৰ আৰু তেজদোঙাৰ এখন জীৱন্ত ছবি ধৰি ৰাখোঁ।

[বিৰতি]

[এটা প্ৰচেষ্টাৰ কোঢ়াল। স্তম্ভগান। দোবা দোবৰ শব্দ। ইত্যাদি]

ডঃ আচাৰ্য : মিঃ চেয়াৰমেন এণ্ড ফ্ৰেন্ড্‌চ্, ইতিমধ্যে এটা কথা আমি স্বীকাৰ কৰি লৈছোঁ যে

আমাৰ নগৰীয়া সমাজত হিংস্ৰতাই আজি প্ৰকট ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। এই হিংস্ৰতাই বৰ্তমান কি ৰূপ লৈছেহি সেইয়া কথাবে বৰ্ণনা নকৰি মই ফিল্মৰ মাধ্যমেৰে আপোনালোকৰ আগত দাঙি ধৰিম। কলিকতা মহানগৰীৰ চুকে-কোণে ঘূৰি ফুৰি বাস্তৱ ঘটনাবলীক মই এই ফিল্মত ধৰি ৰাখিছোঁ। এতিয়া প্ৰশ্ন হ'ল এই যে, থাকি থাকি চহৰৰ এই মধ্যবিত্ত আৰু নিম্নমধ্যবিত্ত তথাকথিত সভ্য আৰু শিক্ষিত মানুহখিনি এইদৰে হিংস্ৰ হৈ উঠে কিয় ? ধ্বংসাত্মক কাৰ্যত লিপ্ত হয় কিয় ? এইমাত্ৰ ডঃ ভাৰ্গৱে আগবঢ়োৱা মতামত মই মনোযোগ দি শুনিছোঁ। এজন মনোবিজ্ঞানী হিচাপে তেখেতে ক'ব খুঁজিছে যে—হিংস্ৰতা মানৱ প্ৰকৃতিৰ এটা অপৰিহাৰ্য অংশ। তেখেতৰ এই মত মানি নলওঁ। মই বিশ্বাস কৰোঁ যে—এই হিংস্ৰতাৰ মাজেদি প্ৰকাশ পাইছে মাথোন এই মানুহখিনিৰ জীয়াই থকাৰ এক প্ৰতিযোগিতামূলক আকাঙ্ক্ষা। তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক নিৰাপত্তা ক্ৰমে লোপ পাই আহিছে, ফলত আৱন্ত হৈছে সামাজিক অৱক্ষয়। ইয়াত এজনে তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনাখিনি জোৰ কৰি আদায় কৰি লবলগীয়া হৈছে। উপযুক্ত জীৱিকাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়ক, কৰ্ম আৰু অৰ্থনৈতিক স্বাধীনতা দিয়ক, দেখিব এই হিংস্ৰ মানুহখিনিৰ হিংস্ৰতা লোপ পাইছে। এইটো মোৰ দৃঢ় মত। অকল কোৱাই নহয়, মই এই কথা বাস্তৱত প্ৰমাণ কৰি দেখুৱাব খুঁজিছোঁ। মই……

[বিৰতি]

অমল : ছাব, বিপ'টাৰ মিহ্ বক্তিতা দাসে আপোনাক
এবাৰ লগ পাব খোজে।

ডঃ আচাৰ্য : আহিবলৈ দিয়া।

মিহ্ দাস : নমস্কাৰ ডঃ আচাৰ্য।

ডঃ আচাৰ্য : নমস্কাৰ, বহক। কণকচোন কি মন
কৰি আহিল ?

মিহ্ দাস : যোৱাকালি চেমিনাৰত আপোনাৰ
বক্তৃতা মই আগ্ৰহেৰে শুনিছোঁ। ডঃ ভাৰ্গৱৰ
থিয়ৰিৰ বিপৰীতে আপুনি যি মতামত প্ৰকাশ
কৰিছে সি সকলোৰে মাজত এটা আলোড়নৰ
সৃষ্টি কৰিছে। আমাৰ সম্পাদকে অহা
দেওবাৰৰ সংখ্যাৰ কাকতত আপোনাৰ এটা
বিশেষ সাক্ষাৎকাৰ প্ৰকাশ কৰিব খুজিছে।
আৰু সেই সাক্ষাৎকাৰ গ্ৰহণৰ ভাৰ মোক
দিছে। এতিয়া আপুনি যদি অনুগ্ৰহ কৰি
মোৰ কেইটামান প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়ে...

ডঃ আচাৰ্য : নিশ্চয়, নিশ্চয় দিম। আপুনি সোধক।

মিহ্ দাস : ভাৰতবৰ্ষৰ সামাজিক জীৱনত দেখা
দিয়া হিংস্ৰতাৰ বৰ্তমান ৰূপ আৰু কাৰণ সম্পৰ্কে
আপোনাৰ মতামত মই যোৱাকালিয়েই নোট
কৰি লৈছোঁ। সেই সম্পৰ্কে মই আপোনাক
এতিয়া আৰু একো নোসোধোঁ। এতিয়া কেৱল
এটা কথাই মোৰ জানিবলগীয়া আছে। যোৱা-
কালি বক্তৃতাৰ মাজতেই আপুনি আপোনাৰ
থিয়ৰি বাস্তৱত পৰীক্ষা কৰি দেখুৱাবৰ চেষ্টাত
আছে। কিন্তু এই চেষ্টাটো কেনে ৰূপৰ সেই
বিষয়ে আপুনি একো উল্লেখ নকৰিলে।

ডঃ আচাৰ্য : আপুনি উপযুক্ত প্ৰশ্নকেই কৰিছে
মিহ্ দাস। এয়া, এই বিষয়ে এটা পৰীক্ষা
কাৰ্যৰ প্ৰস্তুতি মই ইতিমধ্যে শেষ কৰিছোঁ।

মিহ্ দাস : কেনেধৰণৰ প্ৰস্তুতি সেই বিষয়ে...

ডঃ আচাৰ্য : চাৰিজন নিৰ্বাচিত ব্যক্তিক লৈ
ভাৰতবৰ্ষৰ বিশেষ এটুকুৰা ঠাইত মই এই
পৰীক্ষা কাৰ্য অলপতে আৰম্ভ কৰিম। মোৰ
এই পৰীক্ষা হ'ব পৃথিৱীৰ সমাজ বিজ্ঞানৰ
বুৰঞ্জীত এক অভূতপূৰ্ব ঘটনা। কিন্তু মোৰ
পৰীক্ষাকাৰ্য শেষ নোহোৱালৈকে মই এই
বিষয়ে বিশেষ কাৰণবশতঃ সম্পূৰ্ণ গোপনীয়তা
অৱলম্বন কৰিব খোজেঁ। মিহ্ দাস, কমা
কৰিব, মই এই বিষয়ে এতিয়া ইয়াতকৈ
বেছি আৰু একো ক'ব নোৱাৰিম।

[বিৰতি]

[টেলিফোনৰ শব্দ]

অমল : P. A. to Dr. Acharjee hear.....

Trunk call ?.....From Calcutta?...

Please connect me.....Hello...

Hello.....Please hold on. ছাব,

কলিকতাৰপৰা দেৱজিত দত্তই আপোনাৰ
সৈতে কথা ক'ব খুজিছে।

ডঃ আচাৰ্য : দিয়া। ছেল' দেৱজিত তালে আহা
নহয় ? মোৰ চিঠি পাইছা ? বেহ, বেহ,
কমাৰ কি খবৰ ? কমালৈকো মই চিঠি দিছোঁ।
বাক, বাক, কি ক'লা ? আৰু ছুজন উপস্থিত
থাকিব। তোমালোক আটাইকেইজনৰে
পুৰিখালৈ চাই মই ইয়াত দিল্লীত লগ
হোৱাটোকে ধিৰাং কৰিলোঁ, বুজিছা। অ'
পৰহিলৈ বাতিপুৰা ঠিক দহবজাত। তেনেহ'লে
তুমি আৰু কমা ছয়ো একেলগে কাইলৈ
বাতিপুৰাৰ গ্ৰেন্ড গুচি আহা। বেহ বেহ...
থৈছোঁ।

অমল : চাহখিনি খাওক ছাব। ঠাণ্ডা হৈ যাব।

ডঃ আচাৰ্য : তুমি লোৱাচোন। [চাহ খাই কথা পাতে।] নিবাব কলিকতাত তুমি দেৱজিত আৰু কম্বাক লগ নাপালা নহয় ?

অমল : নাই, কলিকতা বন্ধ হোৱা বাবে দমদমতে বৈ যাবলগীয়া হলো। তেওঁলোকক কোনতহে কনটেইট কৰিলো।

ডঃ আচাৰ্য : ছয়ো যাদবপুৰ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ নাম কৰা ইণ্ডেণ্ট, বুজিছা। এম. এছ-ছি'ত কাষ্ট' ব্ৰাহ্ম লৈ উভয়ে একেলগে ডঃ জীৱিতেশ বেনাৰ্জীৰ অধীনত ডক্টৰেট বিহাৰ্চ আৰম্ভ কৰে। অলপতে থিছিচ চাবমিট কৰিছে।

অমল : চাবজেট ?

ডঃ আচাৰ্য : এণ্ট্রিকালচাবেল ৰোটানি। ডঃ বেনাৰ্জী হ'ল মোৰ অন্তৰঙ্গ বন্ধু। সেই সূত্ৰেই দেৱজিত আৰু কম্বাক সৈতে মোৰ চিনাকি। ছয়োক মোৰ বৰ ভাল লাগে বুজিছা, অতিশয় অমায়িক আৰু পৰিভ্ৰমী। বেনাৰ্জীয়েও হালকে অতিপাত মৰম কৰে। গৱেষণাত ছয়োৰে নিষ্ঠা দেখি মই মুগ্ধ হৈছো।

অমল : ছাব, বাকী ছজন অৰ্থাৎ ডঃ জীৱন বায় আৰু নলীন চৌধুৰীৰ সম্পৰ্কে মই অলপ জানিব পাবোনে ?

ডঃ আচাৰ্য : নিশ্চয়। তুমি নাজানিলে কেনেকৈ হ'ব অমল ? ডঃ জীৱন বায় এজন জিয়লজিষ্ট, প্ৰৌঢ় আৰু অবিবাহিত। ভূতাত্ত্বিক গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ যথেষ্ট অৱদান আছে। ভাৰতীয় বৈজ্ঞানিক আৰু ঔদ্যোগিক গৱেষণা সংস্থাৰ অধীনত চাকৰি কৰি অলপতে অৱসৰ গ্ৰহণ কৰিছে। বৰ্তমান নাগপুৰত আছে।

অমল : তাতে চেটেল কৰিছে বোৰ হয়।

ডঃ আচাৰ্য : খুব সম্ভৱ। নলীন চৌধুৰী হ'ল মাত্ৰাজ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ মাইনিং ইঞ্জিনিয়াৰিংৰ প্ৰাক্তক। বৰ্তমান চালেমৰ লোৰ খনি এটাত কাম কৰি আছে। মোৰ অফাৰটো পাই—কোম্পানীৰ চাকৰি এৰি আহিব খুজিছে।

অমল : আমাৰ পৰিকল্পনা অনুযায়ী আটাইকেউজন উপযুক্ত মাহুহেই পাইছো ছাব।

ডঃ আচাৰ্য : এবা অমল, এতিয়া চাৰিওজন আমাৰ টাৰ্মচত সন্মত হ'লেই হ'ল।

[বিৰতি]

[মটৰৰ শব্দ—হলধুলীয়া পৰিবেশ]

কম্বা : ফুটপাথেদি খোজকাঢ়ি কি ছুৰিবা ! ইমান ঠেলা-হেঁচা। অকণো ভাল লগা নাই। ব'লা, সোঁ পাৰ্কখনতে অলপ বহোঁগৈ।

দেৱ : নিশ্চয়, তুমি য'লৈকে নিয়া, এই গোলাম যাবলৈ সাজু আছো। এই ধুনীয়া আবেলিটো...

কম্বা : দেৱজিত আগতে কোৱাচোন, এইটো দায়েলগ কাৰপৰা কাঁক মাৰিব খুজিছা।

দেৱ : কাঁক মাৰিব খুজিছা মানে। নাটক ভাল পাওঁ কাৰণে তুমি ভাবিছা—মই আটাইবোৰ নাটকৰপৰা কাঁক মাৰি কওঁ। তুমি মোৰ অবিজ্ঞানেলিটো নাই বুলি ভাবিছা নেকি ?

কম্বা : বাক, বাক, কিমান অবিজ্ঞানেলিটি আছে, গম পাইছোৱেই নহয়। সিদিনা একেচৰ বাণৰ কেৱাৰেলত বন্ধুতা দিবলৈ উঠি তোমাৰ কি যে অৱস্থা ! [হাঁহে] কথা নোলায়। হামি-জামি বঙা-চঙা পৰি কি যে এটা হুখ-লগা অৱস্থা তোমাৰ হৈছিল !

দেৱ : বাহু, মোৰ বক্তৃতা দিয়াৰ অভ্যাস নাই, মই
কি কৰিম। ছাৰে ক'বলৈ ইচ্ছিত দিলে কাৰণে
মই উঠিলো। আৰু মোৰ অৱস্থা দেখি
তুমি খুব মজা লুটিল। নহয়। কবিয়ে ঠিকেই
কৈ গৈছে—Frailty thy name is
woman—

কমা : বাঃ তুমি দেখোন কোটেখন দি কথা কবলৈ
আৰম্ভ কৰিছাৰে। বিছাৰ্ট শেষ কৰাৰ পাছত
তুমি আজিকালি কাব্য-চৰ্চা আৰম্ভ কৰিছা
নেকি ?

দেৱ : এই কমা, ঠাট্টা কৰি নাথাকিব। কৈ দিছে।।
কথা বেয়া হ'ব।

কমা : বাক, হৈছে হৈছে। ব'লা, কাজিয়াখন সো
পাকত বহিয়েই কৰোঁগৈ।

[বাস্তৱ হুলস্থূল ক্ৰমে ফেড্ হৈ যায়]

দেৱ : কাইলৈ বাতিপুৱা মই তোমাক টেলিবে
পিক-আপ কৰিম নে তুমি নিজেই এয়াৰ-
লাইলৰ চিটি অফিচলৈ আহিব। ?

কমা : বালিগঞ্জৰপৰা ইমানদূৰ তুমি মোক পিক-
আপ কৰিবলৈ আহিব নালাগে। মই ঠিক
ন' বজাত চিটি অফিচ পামগৈ।

দেৱ : বাক কমা, ডঃ আচাৰ্যৰ চিঠিখনৰপৰা তুমি
স্পষ্ট কিবা ধাৰণা কৰিব পাৰিছানে ?

কমা : প্লেন এটা তেখেতৰ আছে, বিশেষ কাৰণত
যিটো চিঠিৰে আমাক জনাব খোজা নাই।
পৰহি দিল্লীত জানিবলৈ দিব।

দেৱ : তেখেতৰ প্লেনটো কি কাৰণে ক'ব নোৱাৰোঁ
মোৰ বহুতময় যেন অনুমান হৈছে।

কমা : শুনা, তেখেতৰ ওপৰত মোৰ আস্থা আছে।
তেখেতে আমাক বিহকে কৰিবলৈ নিদিয়ক

কিয়, তেখেতৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখি আমি
সেই কাম কৰিব পাৰোঁ।

দেৱ : তহপৰি আৰু এটা কাম কমা। এম. এছ-টি
পঢ়িবলৈ লোৱাৰেপৰা বিছাৰ্ট শেষ কৰালৈকে
এই সুদীৰ্ঘ পাঁচটা বছৰ আমি হোটেল,
গৱেষণাগাৰ আৰু লাইব্ৰেৰীৰে এটা বৃন্ত সৃষ্টি
কৰি লৈ তাৰ পৰিবিভিত আৱৰ্তন কৰিয়েই কটাই
দিলোঁ। আমাৰ বাবে এটা পৰিবৰ্তনৰো
আৱশ্যক হৈ পৰিছে। ডঃ আচাৰ্যৰ প্ৰস্তাৱটো
এই এটা কাৰণেও মোৰ ভাল লাগিছে।

[বিৰতি]

ডঃ আচাৰ্য : মোৰ ওৱাৰ্ক প্লেন সম্পৰ্কে আপোনা-
লোকক মই ইমান পৰে এটা থূলমূল ধাৰণা
দিলোঁ। এটোবাৰ আৰ্থিক দিশটোৰ কথা কওঁ।
পাৰিভ্ৰমিক হিচাপে আপোনালোকে মোৰপৰা
কিমান পাব সেই অংকটো এতিয়া এই মুহূৰ্ত্তত
মই নকওঁ। ইমানকে কৈ থওঁ যে আপোনা-
লোকে প্ৰত্যেকেই এতিয়া যি পৰিমাণৰ অৰ্থ
উপাৰ্জন কৰি আছে, তাতকৈ বহুগুণ বেছি
অৰ্থ লাভ কৰিব। কিবা সুবিধা ডঃ ৰায় ?

নলীন : কিন্তু আমাৰ কৰ্মস্থল ক'ত হ'ব সেই
বিষয়ে আপুনি একো নক'লে।

ডঃ আচাৰ্য : ভাৰতবৰ্ষৰ বিশেষ এঠাইত মোৰ
পৰিকল্পনা অনুযায়ী এটা study centre
মই ইতিমধ্যে গঢ়ি তুলিছোঁ। তাত আপোনা-
লোকে কাম কৰিব লাগিব। ঠাইডোখৰ ক'ত
অৱস্থিত সেই কথা মই এতিয়াই আপোনা-
লোকক নকওঁ। আগতে সেই বিশেষ ঠাইলৈ
গৈ মোৰ কেইটামান বিশেষ নিৰ্দেশত সন্মতি
প্ৰকাশ কৰি এখন চুক্তিপত্ৰত চহী কৰিব

লাগিব। যদিহে আপোনালোকৰ কোনোবাই
চহী কৰিবলৈ মান্তি নহয় তেনেহ'লে সেইজনে
ঠাইডোখৰ ক'ত নজনা কৈয়ে উভতি আহিব
লাগিব। বিশেষ কাৰণবশতঃ মই এই
গোপনীয়তা অৱলম্বন কৰিবলৈ বাধ্য হৈছোঁ।

নঃ চৌধুৰী : কিন্তু...কিন্তু...

ডঃ আচাৰ্য : এই বিষয়ে কিবা প্ৰশ্ন কৰাটো মই
নিষিদ্ধাৰোঁ। মিঃ চৌধুৰী। যিহেতু ঠাইডোখৰ
অৱস্থান মই গোপনে ৰাখিব খুজিছোঁ। সেয়ে
আপোনালোক তালৈ যোৱাটোও গোপনেই
হ'ব লাগিব। অহা পোন্ধৰ তাৰিখে আপোনা-
লোক পুনৰ ইয়াত লগ হ'বহি; সেুইদিনাই
নিশা এখন বিশেষ গাড়ীৰে অমলে আপোনা-
লোকক গন্তব্য স্থানলৈ লৈ যাব। গন্তব্য স্থান
সম্পৰ্কে বাটত অমলক আপোনালোকে একো
প্ৰশ্ন কৰিব নোৱাৰিব। মই সেই বিশেষ
ঠাইত আপোনালোকক লগ পাম। মোৰ
ক'বলগীয়া এইখিনিয়েই। দেৱজিত্ত কিবা
শুধিবা ?

দেৱ : নাই ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : কমা ?

কমা : এতিয়া মোৰ একো শুধিবলগীয়া নাই ছাৰ।

[বিৰতি]

ডঃ আচাৰ্য : অমল !

অমল : ছাৰ !

ডঃ আচাৰ্য : আহোঁতে বাটত তোমালোকৰ একো
অশুবিধা হোৱা নাইতো ?

অমল : নাই হোৱা।

ডঃ আচাৰ্য : কোৱাটাৰ কেইটাৰ ব্যৱস্থাত ডেওঁ-
লোকে একো আপত্তি কৰা নাইতো ?

অমল : নাই ছাৰ। কোৱাটাৰ ডেওঁলোকে খুবেই
ভাল পাইছে।

ডঃ আচাৰ্য : বাক, এগ্ৰিমেন্ট চাৰিওজনে চহী
কৰিলেনে।

অমল : হয়, কৰিছে।

ডঃ আচাৰ্য : কিবা আপত্তি কোনোবাই তুলিছিল
নেকি ?

অমল : নাই। পাৰিভ্ৰমিকৰ পৰিমাণ জানিব পাৰি
আনন্দ প্ৰকাশ কৰিছে।

ডঃ আচাৰ্য : বেছ। কৰা যে ব্ৰেকফাষ্টৰ পিছতেই
মই চাৰিওজনকে একেলগে আমাৰ কনকাৰেন্স
কমত লগ পাম।

[বিৰতি]

ডঃ আচাৰ্য : আপোনালোক যিহেতু ইতিমধ্যে
মোৰ সৈতে এগ্ৰিমেন্টলৈ আহিছে, সেই হেতুকে
এই ঠাইডোখৰ অৱস্থান সম্পৰ্কে মই আপোনা-
লোকক এতিয়া ক'ব পাৰোঁ।

দেৱ : আমি জানিবলৈ ব্যগ্ৰ হৈ আছোঁ ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : কৈছোঁ। আপোনালোক এই মেপ-
খনৰ কাষলৈ আহক। এইদোখৰ ঠাই।

কমা : বিহাৰত।

ডঃ আচাৰ্য : এৰা। এইখন—এইখন হ'ল
হাজাৰিবাগ। হাজাৰিবাগৰপৰা এইয়া দক্ষিণ-
পশ্চিমে আমাৰ এই ঠাইডোখৰলৈ দূৰত্ব বহুল
তিনি শ' কিলোমিটাৰ। এইটো এটা অশুৰ্বৰ
উপত্যকা। জনবসতি অতি পাতল। এই
ঠাইডোখৰৰপৰা বিশ কিলোমিটাৰৰ তিতবত
আমাৰ বাহিৰে আন কোনো মানুহৰ বসতি
নাই। সেৱা যে পাহাৰৰ চূড়াটো দেখিছে তাৰ
সিকালে এটা পাৰ্বত্য উপজাতি বাস কৰে।

কমা : নাম কি হ'ব ?

ডঃ আচাৰ্য : আমাৰ এজন নৃত্যবিদে চৌডা নামৰ পাৰ্বত্য জাতিটোৰে এটা ঠেঙুলি বুলি কৈছে যদিও তাত সন্দেহৰ অৱকাশ আছে। এই উপজাতিটোৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিবলৈ আহি-য়েই আজি সাত বছৰৰ আগেয়ে মই এই ঠাইত আজিৰ এই আচাৰ্য ঠাডি চেণ্টাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰোঁ। অৱশ্যে ইয়াৰ আৰম্ভণি অতি ক্ষুদ্ৰ আছিল। ইয়াৰ বৰ্তমানৰ ৰূপ দিবলৈ যোৱা হ'ব বহুৰে যথেষ্ট পৰিশ্ৰম কৰিবলগীয়া হৈছে।

বায় : ইয়াত লাইব্ৰেৰী, গৱেষণাগাৰ আদি প্ৰতিষ্ঠা কৰাত আৰু অন্যান্য ঘৰ-দুৱাৰ সজাত যথেষ্ট অৰ্থ ব্যয় কৰা হৈছে। চৰকাৰৰপৰা আপুনি সাহায্য পাইছেনে ?

আচাৰ্য : হয়, ভাৰতীয় নৃত্যাত্মিক জৰীপ বিভাগৰ-পৰা মই কিছুপৰিমাণৰ সাহায্য লাভ কৰিছোঁ।

নলীন : উপজাতিটো সম্পৰ্কে আপোনাৰ মতামত কি ?

ডঃ আচাৰ্য : মোৰ মতে এই উপজাতিটো মধ্য-প্ৰদেশৰ গন্দ উপজাতিৰে এটা ঠেঙুলি।

দেৱজিত : উপজাতিটোৰ মুঠ জনসংখ্যা কিমান হ'ব ?

ডঃ আচাৰ্য : মাথোন চুহুজাৰ। অসুস্থ আৰু অতিশয় উগ্ৰ প্ৰকৃতিৰ। প্ৰথম বছৰটোত সিহঁতে মোক সিহঁতৰ গাঁৱৰ ভিতৰত সোমাবলৈকে দিয়া নাছিল। এবাৰ সিহঁতৰ গাঁৱৰ মুখিয়ালজনক মৰণাপন্ন অৱস্থাপৰা হাজাৰিবাগলৈ নি চিকিৎসা কৰি বচাওঁ। তেতিয়াৰেপৰা সিহঁতে মোৰ লগত মিলামিহা আৰম্ভ কৰিছে। বাহিৰলৈ বলাক। ঠাডি চেণ্টাৰৰ চাৰি

সীমাটোৰ লগত আপোনালোকক পৰিচয় কৰাই দিওঁ।

[হুৱাৰ খোলাৰ শব্দ]

ডঃ আচাৰ্য : আহক। চাব দেই ডঃ বায়, তলত এইডাল তাঁৰ আছে। কেনেবাকৈ উজুটি ধাব। সোঁতে ওচৰা-ওচৰিকৈ টিলা ছুটা দেখিছে তালৈকে সীমা কৰিছে।

বায় : মাটি ডোখৰ লিজত লৈছে ?

ডঃ আচাৰ্য : হয়।

নলীন : ইয়াত ইলেকট্ৰিছটিৰ বাৰুদা আপুনি কেনেকৈ কৰিছে ?

ডঃ আচাৰ্য : সোঁতে বাটটো দেখিছে সেইটোৱেই উপজাতিটোৰ গাঁৱলৈ যোৱা বাট। সেই বাটেৰে ইয়াৰপৰা আঠ কিলোমিটাৰ দূৰত এখন সৰু পাহাৰী নৈ জলপ্ৰপাতৰ আকাৰত তললৈ নামিছে। তাতে জেনেৰেটৰ বহুৱাইছোঁ।

কমা : ঠাইডোখৰৰ উৰ্বৰতা একেবাৰে নাই। মই গছপুলি কই চাইছিলোঁ। গছ নাবাছে।

দেৱ : হাব !

ডঃ আচাৰ্য : তোমাক আৰু কমাক এইভাৱেই গটাৰ খুজিছোঁ। এটা গৱেষণাগাৰ ইয়াত পাতি লোৱা। তোমালোকে পৰীক্ষা কৰি চোৱা কি কাৰণে এই উপত্যকাৰ মাটি বন্ধা হৈ পৰিছে। লগতে কি উপায়েৰেনো এই বন্ধা নাইকিয়া কৰিব পাৰি চোৱা। মই এই উপত্যকাত শস্য কুলাব খোজোঁ। শস্যৰে বিশেষকৈ কাৰ উপকাৰ হ'ব জানানে ?

দেৱ : কাৰ হ'ব ?

ডঃ আচাৰ্য : সোঁ উপজাতিটোৰ। শস্য উঠেননী হ'লে সিহঁতৰ উগ্ৰতা হ্ৰাস পাব ; উন্নতি হ'ব।

কমা : আমি বখাসাখ্যে চেটা কবিন ছাব ।

ডঃ আচার্য : বেহ । আক এটা কথা । এই
অকলটোত সোণ আছে ।

বায় : সোণ ?

নলীন : সোণ ??

দেৱ : সোণ ? সোণ ক'ত আছে ছাব ?

ডঃ আচার্য : সোঁ টিলা ছটাৰ কাষেদিয়েই এখন নৈ
বৈ গৈছে । এইটো হ'ল উত্তৰ দিশ । নৈখন
বৈছে পূবৰপৰা পশ্চিমলৈ । পূবে ন কিলো-
মিটাৰ উজাই গ'লেই সোণৰ চেকুৰা নৈৰ
বালিত দম হৈ থকা দেখা যায় ।

আজি এবছৰ হ'ল, ভূতত্বৰ সাধাৰণ জ্ঞান-
পৰা অনুমান কৰিছোঁ এই সোণ এলুভিয়েল
ডিপজিট । ডঃ বায় আক চৌধুৰী, এই সোণ
আহৰণৰ দায়িত্ব মই বিশেষকৈ আপোনালোক
হুয়োৰে ওপৰত দিছোঁ ।

বায় : পোনতে গোটেই এবিয়াটোৰ জিয়লজিকেল
ষ্টাডি আৱশ্যক হব ।

ডঃ আচার্য : কাইলৈ বাতিপুৱা মই আপোনালোকক
সেই ঠাইলৈ লৈ যাম । এটা বিষয়ত কিন্তু
সাবধান হব লাগিব ।

নলীন : কি বিষয়ে ?

ডঃ আচার্য : সোঁ উপজাতিটোৱে যাতে কোনো-
পধ্যেই গম নাপায় যে আমি ইয়াত সোণৰ
সন্ধান পাইছোঁ । বি যুহুৰ্ত্ততে সিহঁতে গম পাব
সেই যুহুৰ্ত্ততে সিহঁতে আমাক আক্ৰমণ কৰিব ।
আমি গ্ৰাণ লৈ ইয়াৰপৰা সাৰি যোৱা টান হ'ব ।

দেৱ : আমাৰ সিদ্ধান্তটো ভালেই হৈছে—কি
কোৱা কমা ?

কমা : মইতো খুব ভাল পাইছোঁ । মনত অলপো

খোকোজা নোহোৱাকৈ এগ্ৰিমেন্ট চহী কৰি
দিছোঁ ।

দেৱ : ময়ো ।

কমা : জানা, মোৰ আটাইতকৈ ভাল লাগিছে ছাবে
যিটো প্রব্লেমৰ ওপৰত আমাক বিচ্ছাৰ কৰিবলৈ
দিছে সেইটো । এই অনুৰ্বৰ উপত্যকা—যাক
ভূতত্ববিদে নাম দিছে 'উষৰ' বজাভূমি । য'ত
আজিলৈকে এডাল শস্ত্ৰ গজা নাই । গৱেষণা
কৰি আমি যদি ইয়াত শস্ত্ৰ কলাব পাৰোঁ,
ভাবি চোৱাচোন, কিমান ভাল লাগিব । এই
কল উপত্যকাটোত এখন ডাঙৰ সেউজীয়া
বোঁহৰ পথাৰ—পথাৰখনৰ যিটো সীমা তুমি
চকুৰে মণিব পৰা নাই । বোঁহবোৰ বতাহত
হালিছে, জালিছে.....আঃ ! কিমান সুন্দৰ
লাগিব ।

দেৱ : সেইয়াটো বঢ়িয়া লাগিবই । তত্পৰি সোণ
সম্পৰ্কে ছাবে যিটো প্ৰস্তাৱ দিছে সেইটোও
মনঃপূত হৈছে ।

কমা : কোনটো প্ৰস্তাৱ ?

দেৱ : কিয় ? কালি সন্ধিয়া যে কৈছিল ? তিনি
বছৰৰ পিছত তেখেতে ইয়াত সোণ আৱিষ্কাৰ
কৰা কথাটো চৰকাৰক জনাব । এই তিনি
বছৰৰ ভিতৰত যিখিনি সোণ আহৰণ কৰি
ইয়াত জমা কৰা হব সেইখিনি আমাৰ আটাই-
কেইজনৰ মাজতে সমান অনুপাতত ভাগ হ'ব ।
চোৱা, তত্পৰি এই তিনি বছৰৰ বাবে আমাৰ
মোটা মাহেকীয়া দৰমহা আছেই ।

কমা : আমি যাতে আৰ্থিক সমস্তাত মূৰ নঘৰাই
একান্তমানে আমাৰ নিজ নিজ কাম কৰি বাওঁহক
ভাব বাবেই ছাবে এই ব্যৱস্থা কৰিছে ।

দেৱ : কমা !

কমা : কোৱা।

দেৱ : মোৰ ধাৰণা হৈছে অংশ হিচাপে আমি ছয়ো
যিখিনি সোণ পাম, সেয়া যথেষ্ট পৰিমাণৰ
হ'ব। জানা, সোণৰ কথা শুনিয়োই ডঃ বায়
আৰু চৌধুৰী উত্তেজিত হৈ পৰিছে। কৈছে,
ভেঁওলোকে দিনে-নিশাই কাম কৰি নৈৰপৰা
যিমান পাৰে সোণ আহৰণ কৰিব।

কমা : বুজিছোঁ।

দেৱ : কমা, তিনি বছৰ পাৰ হ'লেই আমাৰ
এগ্ৰিমেন্টৰ দিন উকলিব। ছাবে কৈছে, ইচ্ছা
কৰিলে তাৰ পাছত ইয়াৰপৰা গুচি গৈ আমি
বেলেগ জীৱিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰোঁ। শুনা।

আঃ—কিতাপখন হাতৰপৰা নমাই ধোৱাচোন।

কমা : এই ধৰোঁ। এইবাৰ কোৱাচোন।

দেৱ : ইয়াৰপৰা গুচি গৈ আমি ছয়ো কলিকতাত
চেটেলুদ হ'ম দেই—আৰু...আৰু...তুমি নিজে
নকৈ মোৰ মুখৰপৰা শুনিব খুজিছা, এয়েতো ?

কমা : বাক, বাক, তোমাৰ মুখৰপৰাই শুনিব
খুজিছোঁ—কোৱাচোন।

দেৱ : তাৰ পিছত ? তাৰ পিছত এগাল গহনা
পিন্ধি আৰু মূৰত এহাত দীঘল ওৰণি লৈ বহি
থকা টুকটুকীয়া কইনা মোৰ কমানজনীক হোমৰ
গুৰিৰপৰা টুক কৰি তুলি লৈ গুচি আহিম
—হাঃ হাঃ...[ছয়ো হাঁহে]

কমা : বাক, বাক, সেইপালি আগলৈ হ'ব। যি
কেইদিন আমি ইয়াত আছোঁ সেই কেইদিন
কিন্তু আন্তৰিক বিশ্বাসেৰে ছাবৰ কাম কৰিব
লাগিব। অহা কালিৰপৰাই আমাৰ কাম আৰম্ভ
কৰি দিওঁ আছোঁ।

দেৱ : মই সাজু আছোঁ।

কমা : প্ৰথমে কি আৰম্ভ কৰিব ?

দেৱ : চইলু চেম্পাল কলেট কৰোঁ।

কমা : তাৰ পাছতে কেমিকেল এনালাইচৰ বাবে
কেমিষ্ট এপাৰেটাচৰ দৰকাৰ হ'ব। গতিকে
আমাক কি কি লাগিব তাৰ এখন লিষ্ট কৰি
এতিয়াই ছাবক দিওঁগৈ বলা।

দেৱ : বলা।

[বিৰতি]

[এখন নদী বৈ যোৱাৰ শব্দ]

বায় : চৌধুৰী, চাব—লাহে লাহে খোজ দিব।
শিলটো পিছল। তললৈ সোধিনিড পানী বৰ
দ। ঐ, ঐ—এইবাৰ জঁপিয়াওক। বেছ !
আহক। সোঁ শিলটোত বহি অলপ জিৰাই
লওঁ। তাৰ পিছত আমি আৰু তিনি কিলো-
মিটাৰ উজাই যাম।

নলীন : বলক।

বায় : গ্ৰেভেলকিটা আপোনাৰ হেভাৰম্যাকটোত
ধৰোঁ। দিয়কচোন।

নলীন : এইকেটা।

বায় : সোণৰ বৰ বিচ কনচেনট্ৰেচন। এই কেইটাৰ-
পৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে সোণৰ যিটো
উৎস মানে যিটো 'মাদাৰ ভেইন লোড'
(mother vein load) সেইটো বহুত
দূৰৈত আছে।

নলীন : ডঃ বায়।

বায় : কওক।

নলীন : আমি ইয়াত নৈৰ উপৰিতাগত মিহি
বালিৰ সৈতে সোণৰ চেকুৰা লেনচ, কৰ্মত
পাইছোঁ। উপত্যকাৰ সোঁ নামনিৰ কালে

বালিৰ ওলত কিছু গভীৰতাত এনেকুৱা সোণ থকা গ্ৰেভেলৰ ডাঙৰ পকেট পাব পাৰে। যি ইন্সপেক্টৰ হাত সাৰিছে।

বায় : নিশ্চয়। সেইবাবেইতো মই সৌ নামনিটোকে এই গোটেই এৰিয়াটো ইনভেষ্টিগেট কৰিব খুজিছোঁ। আৰু investigation শেষ হ'লেই Dr. Acharjee-ৰ ওচৰত report দাখিল কৰিব পাৰিম।

[বিবতি]

ডঃ আচাৰ্য : ডঃ বায় আৰু চৌধুৰী, আপোনা-লোকৰ ৰিপ'ৰ্ট মই পঢ়িলোঁ। যি বুজিছোঁ, ইয়াত সোণৰ আঁকৰৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। সোণ আহৰণৰ বাবে আপোনালোকে plan-ning আৰু draft mining-ৰ উল্লেখ কৰিছে কোনো কথা নাই। আপোনালোকে কাম আৰম্ভ কৰি দিয়ক। খৰচ আৰু লাগতিয়াল সা-সজুলিৰ বাবে চিন্তা নকৰিব। কেৱল আপোনালোকৰ আৱশ্যকৰ কথা মোক আগতীয়াকৈ জনাব।

ডঃ বায় : আমাৰ লাগতিয়াল বস্তুৰ এখন লিষ্ট ইতিমধ্যে আমি তৈয়াৰ কৰিছোঁ।

ডঃ আচাৰ্য : দিয়ক।

ডঃ বায় : এইখন।

ডঃ আচাৰ্য : এতিয়া সোণ আনি কত খোৱা হ'ব আৰু কেনেকৈ খোৱা হ'ব সেই বিষয়ে মই আপোনালোকক জনাব খুজিছোঁ। মই ইতিমধ্যে এটা গুপ্ত কক সাজি উলিয়াইছোঁ। সেই গুপ্তককৰ ভিতৰত এটা আয়ৰণ চেকত সোণখিনি ৰখা হ'ব। সেই আয়ৰণ চেকৰ একোটাকৈ ডুপ্লিকেট চাৰি আপোনালোক

প্ৰত্যেকৰে হাতত থাকিব। যিহেতু আমি আটায়ে ইয়াত কমা হ'বলগীয়া সোণৰ সমান অংশীদাৰ, সেয়ে আপোনালোকক বিশ্বাসেৰে সমান অংশীদাৰ কৰি লৈছোঁ। এই আলো-চনাৰ শেষতে মই আপোনালোকক গুপ্তকক-টোলৈ লৈ যাম। দেৱজিত আৰু কমা এইবাব তোমালোকৰ কি ক'বলগীয়া আছে কোৱা।

কমা : ছাব, আমি ইতিমধ্যে এই অঞ্চলৰ কেইবা ঠাইতো মাটিৰ নমুনা সংগ্ৰহ কৰি তাৰ analysis কৰি চাইছোঁ। বৰ্তমানে যি ৰিজাল্ট তাৰপৰা পাইছোঁ সেইটো হ'ল যে এই অঞ্চলৰ মাটিত alkaline salt প্ৰচুৰ পৰিমাণে আছে। তাৰ এই alkaline saltৰ উৎস হৈছে underground water। আমি আঁক অধিক নমুনা পৰীক্ষা কৰি চাম আৰু তাৰ পাছতহে মাটিৰপৰা কি উপায়েৰেনো এই salt আঁতৰ কৰিব পাৰি সেইটো পৰীক্ষা হাতত ল'ম।

ডঃ আচাৰ্য : বেছ বেছ ! তোমালোকে কাম কৰি যোৱা। দেৱজিত ?

দেৱজিত : ছাব।

ডঃ আচাৰ্য : অমল কাইলৈকে আকৌ কলিকতালৈ যাব। তোমালোকক আৰু কি কি বস্তু লাগে, এখন লিষ্ট কৰি আজিয়েই তুমি অমলক দিবা।

দেৱজিত : ভাল ছাব।

ডঃ আচাৰ্য : তেনেহ'লে আলোচনা আজিলৈ ইয়াতে সামৰিছোঁ। প্ৰত্যেকমাহৰ অন্তৰে অন্তৰে কাম-কাজৰ কলাকল সম্পৰ্কে বিশদভাৱে আলোচনা কৰিবলৈ আমি এইদৰে একেলগ হ'মহক। বলক—এতিয়া গুপ্তককটোলৈ যাওঁহক।

[বিবতি]

[ভায়োলিনৰ শব্দ]

ডঃ বায় : মিছ্, দস্ত।

কমা : অ' ডঃ বায়, আপুনি? মোৰ পিছপিনে আপুনি থিয়দি আছেহি, মই গমেই পোৱা নাই। নৈলৈ যোৱা নাই?

ডঃ বায় : নৈলৈকে যাবলৈ বুলি কোৱাটোৱৰপৰা ওলাই আহিছিলোঁ। হঠাতে আপোনাৰ ভায়োলিনৰ শব্দ শুনিচোঁ। আপোনাক লগ পাই যাবৰ মন গ'ল। সঁচাকৈয়ে ভায়োলিনত আপোনাৰ শুল্কৰ হাত মিছ্, দস্ত।

কমা : বলক ড্ৰয়িঙ কমত বহিবগৈ।

ডঃ বায় : নাই নাই—আপুনি উঠিব নেলাগে বজাওকচোন—মই আক এটা শব্দ শুনি যাওঁ।

কমা : ইচ্, ইচ্—আপুনি মুঢ়াটোতে বহিছে কিয়? বব, চকি এখন ইয়ালৈকে আনি দিওঁ।

ডঃ বায় : ঠিক আছে মিছ্, দস্ত...। আপুনি একো ব্যস্ত নহ'ব। মই ইয়াত বহি একো অনুবিধা পোৱা নাই। জানে মিছ্, দস্ত.....।

কমা : কওক।

ডঃ বায় : আপোনাৰ সান্নিধ্যলৈ আহি মোৰ ভাব হৈছে যেন ইমানদিনে জীৱনত মই বহুতো কিবাকিবি হেৰুৱাইছোঁ। মই.....।

কমা : ডঃ বায়।

ডঃ বায় : বজাওক আকোঁ। বৈ গ'ল কিয়?

[বিৰতি]

ডঃ আচাৰ্য : দেৱজিত!

দেৱজিত : ছাব।

ডঃ আচাৰ্য : তোমালোকৰ problem-টোৰ কিবা solution পালানে?

দেৱজিত : পাইছোঁ।

ডঃ আচাৰ্য : কি পাইছা?

দেৱজিত : প্ৰচুৰ পৰিমাণে পানী পাম্প কৰি মাটিত থকা alkaline salt-খিনি ধুই উটাই দিব লাগিব। এই প্ৰক্ৰিয়া কিমানদূৰ কাৰ্যকৰী আৰু economic হয়—সেইয়া আমি এক একৰ মাটি লৈ পৰীক্ষা কৰি চাব খুজিছোঁ।

ডঃ আচাৰ্য : বেছ্।

[বিৰতি]

[গৱেষণাগাৰৰ পৰিবেশ]

ডঃ বায় : মিছ্, দস্ত।

কমা : [চক্ খাই] কোন! ডঃ বায়! আপুনি?

ডঃ বায় : নিশা বাৰ বাজিল। কিমান বাজিলৈ আৰু কাম কৰিব? খোৱা-বোৱাও কৰা নাই নিশ্চয়?

কমা : আপুনি ইয়ালৈ এইদৰে.....।

ডঃ বায় : মই ইয়ালৈ অহাত আপুনি বিৰক্তিবোধ কৰিছে। মোৰ অনুমান সঁচানে?

কমা : এই নিশাখন আপুনি.....।

ডঃ বায় : টোপনি নহা দেখি ঘৰৰ বাৰাণ্ডালৈ ওলাই আহিছিলোঁ; দেখিলোঁ আপোনালোকৰ গৱেষণাগাৰত লাইট জলি আছে। ভাবিলোঁ... বাক। দেৱজিত ক'ত?

কমা : ডেওঁ অলপ আগেয়ে কোৱাটোৱালৈ গৈছে।

ডঃ বায় : মিছ্, দস্ত। আপুনি অতিপাত পৰিশ্ৰম কৰিছে। শৰীৰৰ প্ৰতি আপুনি যত্ন লোৱাটো উচিত।

কমা : আপুনি মোৰ স্বাস্থ্যৰ প্ৰতি আগ্ৰহ প্ৰকাশ নকৰিলেই মই ভাল পাম।

ডঃ বায় : কমা! তুমি হয়তো মন কৰা নাই তোমাৰ স্বাস্থ্যৰ অৱনতি ঘটিলে।

কমা : [কঠিন স্বাভাৱে] ডঃ বায় ! মোক নাম
কাঢ়ি মাতিবলৈ মই আপোনাক কেতিয়াও
অধিকাৰ দিয়া নাই।

ডঃ বায় : Oh, I see।

[বিবতি]

ডঃ আচাৰ্য : কোন? অ' কমা ! আহা আহা, বহা।

কোৱাৰ্টাৰপৰা আহিলানে লেব বেটৰীপৰা?

কমা : কোৱাৰ্টাৰপৰা আহিছোঁ ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : plantation কেতিয়া আৰম্ভ কৰিবা?

কমা : কাইলৈ কৰিম। ইতিমধ্যে মাটিখিনি প্ৰস্তুত
কৰি থৈছোঁ।

ডঃ আচাৰ্য : যা হওক, তোমালোকৰ যোৱা নমাহৰ
পৰিভ্ৰম সাৰ্থক হৈছে।

কমা : ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : কিবা ক'বা?

কমা : আপোনাৰ ওচৰলৈ মই এটা অভিযোগ লৈ
আহিছোঁ। আপুনি মোক ভুল হুবুজিব। মই
বহুতো চিন্তা কৰি দেখিছোঁ যে আপোনাক
সকলো কথা জনোৱাই উচিত হ'ব।
মাগুহজন.....।

ডঃ আচাৰ্য : কাৰ কথা ক'ব বিচাৰিছা?

কমা : ডঃ বায়।

ডঃ আচাৰ্য : কি হ'ল?

কমা : বয়োজ্যেষ্ঠ হিচাপে ডঃ বায়ক মই সদায়ে
শ্ৰদ্ধা কৰি আহিছোঁ। কিন্তু তেখেতে মোৰ
শ্ৰদ্ধি বেলেগ মনোভাৱ পোষণ কৰিছে।

ডঃ আচাৰ্য : কমা !!

কমা : মই নাৰী। পুৰুষৰ চকুৰ দৃষ্টি চিনাক্ত আমাৰ
কেতিয়াও ভুল নহয় ছাৰ। ডঃ বায় ক্ৰমে
লোলুপ হৈ উঠিছে। মই অকলশৰীয়া হৈ

থাকিলেই, তেখেত সময়ে অসময়ে মোৰ কাম
চাপেহি। কলত মোৰ কাম-কাজ আৰু অধ্যয়নত
মই বাধা পাইছোঁ। যোৱা কেইদিনমান ধৰি
তেখেত অধিক বেপৰোৱা হৈ উঠিছে। ছুই
এদিন তেখেতে এনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰিছে যে
সেই কথা.....।

ডঃ আচাৰ্য : নাই, নাই, নাই, কমা। কথাটো তুমি
সহজভাৱে লোৱা। ডঃ বায় তোমাৰ পিতৃ-
স্থানীয় ব্যক্তি। তেখেতে তোমাক স্নেহ কৰে।
তুমি তেখেতক বুজাত ভুল কৰিছা।

[বিবতি]

আচাৰ্য : [উত্তেজিতভাৱে] আহক আহক—বহকহি।
Please—hurry up.

বায় : আপুনি দেখোন বৰ উত্তেজিত হৈ আছে।

ডঃ আচাৰ্য : উত্তেজনাৰ কাৰণ হৈছে। মই
আপোনালোকক এই কথা জনাবলৈ পাই বৰ
তৃপ্ত পাইছোঁ যে আমি এটা বিপদৰ সন্মুখীন
হৈছোঁ।

ডঃ বায় : বিপদ!

নলীন : কি বিপদ?

ডঃ আচাৰ্য : সোঁ উপজাতিটোৱে কেনেকৈ জানিব
পাৰিছে যে আমি ইয়াত সোণৰ সন্ধান
পাইছোঁ আৰু যথেষ্ট পৰিমাণৰ সোণ জমা
কৰি ৰাখিছোঁ।

ডঃ বায় : সৰ্বনাশ!

নলীন : তেনেহ'লে—তেনেহ'লে এতিয়া কি হ'ব?

ডঃ আচাৰ্য : মই এতিয়া যিখিনি কথা কম সেই-
খিনি মনোযোগ দি শুনা। মই জানিব
পাৰিছোঁ যে, আজি ৰাতি হোৱাৰ লগে লগে
সিহঁতে আমাক ইয়াত আক্ৰমণ কৰিবহি।

অন্ধ-শব্দ লৈ আজি গোটেই দিনটো গাঁওখনত
আক্ৰমণৰ প্ৰস্তুতি চলিছে।

[গুণগুণনিৰ শব্দ]

[Wall clockৰ শব্দ]

শুনক। এতিয়া আবেলি চাৰি বাজিছে।
সন্ধিয়া হয় বজাৰ লগে লগে একাৰ নামিব।
আমাৰ হাতত মাথোন ছফটা সময়হে আছে।
মাত্ৰ কেইটামান জৰুৰী নিৰ্দেশ দিওঁ। শুনি
লওক। সন্ধিয়াৰ আগে আগে মই আমাৰ
electricity generatorটো যি ঠাইত
আছে তাত বৈ থাকিমগৈ। উপজাতিটো
সেই পিনেদিয়েই আহিব। ইয়াত সোণ নাই
বুলি মই সিহঁতক বুজাই বঢ়াই ওভতাই
পঠিয়াবলৈ চেষ্টা কৰিম। যদিহে সিহঁতক
ঘূৰাই পঠিয়াবলৈ সমৰ্থ নহওঁ তেনেহ'লে মই
লগে লগে power supplyৰ line কাটি
দিম। সেয়াই হ'ব সঙ্কেত। ইয়াত অন্ধকাৰ
হোৱাৰ লগে লগে আপোনালোকে জানিব
যে মোৰ মৃত্যু হৈছে। কিয়নো মই জীয়াই থকা
অৱস্থাত মোৰ সাধনাৰ এই প্ৰতিষ্ঠানৰ
উপজাতিটোৰ হাতত ধ্বংস হবলৈ এবি দিব
নোৱাৰোঁ। I prefer death for it.

কমা : ছাৰ। আপুনি এয়া কি কৰিব খুজিছে ?

তাতকৈ—তাতকৈ আমি—

ডঃ আচাৰ্য : আঃ কমা-অদৰ্কাৰী কথা কৈ সময় নষ্ট
নকৰিবা। ইয়াৰ পিছত আপোনালোকৰ
কৰ্তব্য কি হ'ব শুনক। গেবেজত এখন জীপ
ৰাখি থোৱা আছে। টেকত পেট্ৰল পূৰা আছে।

ডঃ ৰায়! জীপৰ এই চাবিপাত আপুনি ৰাখক।

ডঃ ৰায় : দিয়ক—।

ডঃ আচাৰ্য : যদিহে ইয়াত light off হৈ যায়,
তেনেহ'লে আপোনালোক চাৰিওফালে সময় নষ্ট
নকৰি জীপখন লৈ ইয়াৰপৰা গুচি যাব। এয়া
লওক। আপোনালোকৰ চাৰিওফালৰ নামত
মই চাৰিখন blank chequeত চহী কৰি
দিছোঁ। আপোনালোকে বিমানখিনি বিচাৰে
সেইমতে সংখ্যাটো বহুৱাই লৈ কলিকতাত
বেংকৰপৰা টকাখিনি উলিয়াই ল'ব।

নলীন : কিন্তু সোণখিনি ? সোণখিনিৰ কি ব্যৱস্থা
হ'ব ?

ডঃ আচাৰ্য : কৈছোঁ। সোণখিনি এতিয়া যি অৱস্থাত
আছে, তেনেকৈয়ে থাকক। তাত আমি
এতিয়া হাত নিদিওঁ। গুপ্তকৰ্মৰ ছদ্মৰখন
মুকলি কৰাৰ সংকেত আমি কিজনৰ বাহিৰে
আন কোনেও নাজানে। গতিকে উপজাতিটো
ইয়ালৈ আহিলেও সোণৰ সন্ধান নাপায়।
আপোনালোকে—আমি ইয়াত সোণৰ সন্ধান
পোৱা কথাটো চৰকাৰক জনাবগৈ। চৰকাৰী
বিষয়া আহি পিছত সোণখিনিৰ যাহওক এটা
ব্যৱস্থা কৰিব।

নলীন : কিন্তু আমি...আমি...

ডঃ আচাৰ্য : আপোনালোকে চিন্তা নকৰিব। যি
পৰিমাণৰ সোণ এতিয়ালৈকে আপোনালোকৰ
প্ৰত্যেকৰে প্ৰাপ্য আছিল সেই সমান মুলাৰ
টকা আপোনালোকৰ নামত মই ইতিমধ্যে
বেংকত জমা কৰি দিছোঁ। এইয়া আপোনা-
লোক চাৰিওফালৰ নামত একাউন্ট বুক। এইবাৰ
আপোনালোকক দিব খুজিছোঁ এইটো বক্ত।

ডঃ ৰায় : পিতল।

দেৱজিত : পিতল ! পিতল কিয়, ছাৰ ?

ডঃ আচাৰ্য : এবা, চাৰিওজনৰ বাবে এই চাৰিটা পিত্তল যোগাব কৰিছো। চাৰিওটা লোড কৰা আছে।

কমা : পিত্তলেবে আমি কি কৰিম ছাৰ ?

ডঃ আচাৰ্য : বাখিখোৱাচোন। আমি এটা অনিশ্চিত অৱস্থাৰ সন্মুখীন হৈছো। কেনি কি বিপদ আহিব পাৰে কোনে জানে ?

ডঃ বায় : আপুনি ঠিকেই চিন্তা কৰিছে।

ডঃ আচাৰ্য : মোৰ কবলগীয়া এইখিনিয়েই। এই যুহুৰ্ত্তবপৰা আপোনালোক মুক্ত। আপোনালোকে চহী কৰা এগ্ৰিমেন্ট মই এইয়া ফালি পেলালো। হয়তো এয়ে আমাৰ শেষ দেখা। আপোনালোকৰ ওচৰত মই কৃতজ্ঞ। আপোনালোকৰ ভৱিষ্যতমুখী জীৱনৰ বাবে ভগৱানৰ ওচৰত মই প্ৰাৰ্থনা জনাইছো।

[বিৰতি]

[ঘড়ীৰ টিক্ টিক্ শব্দ]

ডঃ আচাৰ্য : অমল, সময় হৈছে। লাইনটো কাটি দিয়া।

অমল : দিছো ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : মমদাল অলোৱা। সাৱধান—যাতে বাহিৰলৈ পোহৰ নাযায়। বেছ। এইবাৰ প্ৰতীক্ষা।

অমল : খিৰিকিৰে বাহিৰখন এবাৰ চাওঁচোন।

ডঃ আচাৰ্য : কিবা চকুত পৰিছে ?

অমল : নাই ছাৰ। গভীৰ আন্ধাৰ। অ' ডঃ বায়ৰ কোৱাৰ্টাৰত এইমাত্ৰ টৰ্চলাইট এটা অলি লগে লগে জুমাई গ'ল।

আচাৰ্য : তেওঁলোক যাবলৈ সাজু হৈছে [গৰ্জ] ক'তা—তেওঁলোকৰ পিনৰপৰা একো শব্দই নাই

দেখোন ? ইমানপৰে জীপ ষ্টাৰ্ট দিব লাগিছিল।

অমল : ছাৰ !

ডঃ আচাৰ্য : কিবা কৰা ?

অমল : মোৰ ভয় হৈছে যদি তেওঁলোকে অন্য ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰে ? মানে—মানে—আপুনি যিটো—

ডঃ আচাৰ্য : ইউ মিন ভায়েলেন্ট বিহেভিয়াৰ ? নাই—নাই অমল। সেইটো কেনেকৈ সম্ভৱ হ'ব পাৰে ? চাৰিওজনেই শিক্ষিত। শ্বুস্থ। শিক্ষাগত যোগ্যতা চাই চাৰিওজনকে মই উপযুক্ত কামত নিয়োগ কৰিছো। প্ৰচুৰ অৰ্থ দিছো। স্বাধীনতা দিছো। They must behave normally. মোৰ দুঢ় বিশ্বাস থিয়বিৰ সত্যতা প্ৰমাণ হ'বই। হিংস্ৰতা মানৱ প্ৰকৃতিৰ এটা অংশ হ'বই নোৱাৰে। মাথোন অভাৱত—হতাশাত পৰিছে মানুহে—

[দুবৈত ওপৰা-ওপৰিকৈ ছাৰ পিত্তলৰ শব্দ]

অমল : ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : [উত্তেজিত হৈ] পিত্তলৰ শব্দ ! মানে ? মানে ? অমল। [পুনৰ এবাৰ পিত্তলৰ শব্দ] আকৌ গুলিৰ শব্দ। অমল লাইট অন কৰা। কুইক্।

অমল : লাইন দি দিছো।

ডঃ আচাৰ্য : এইবাৰ বাহিৰলৈ ব'লা। বেগাই।

অমল : অকমান বব ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : কি হ'ল ?

অমল : প্ৰথম ছটা গুলিৰ শব্দ আমাৰ গুপ্তকৰ্মৰ পিনৰপৰা আহিছে। তৃতীয়টো আহিছে কোৱাৰ্টাৰৰ পিনৰপৰা।

ডঃ আচাৰ্য : ঠিক আছে। তুমি গুপ্তকৰ্মৰ পিনে যোৱা। মই ইপিনে গৈছো। [দুয়ো দৌৰি যায়]

[দূৰত কমাৰ চিঞৰ]

কমা : ছাৰ—ছাৰ ! [কোপাই ওচৰলৈ আহি] ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : কমা। কি হ'ল কমা ?

কমা : ছাৰ, আপুনি আছে ? উস্—[হকহকাই কান্দে]

ডঃ আচাৰ্য : কি হ'ল কমা ? My child.

তোমাৰ গাৰ কাপোৰ-কানি ইমান বিশৃংখল।

কি হৈছে ?

কমা : মই এইমাত্ৰ ডঃ বায়ক গুলীয়ালোঁ ছাৰ।

ডঃ আচাৰ্য : Dead ?

কমা : হয় ছাৰ। পোনে পোনে বুকুতে গুলীয়ালোঁ।

ইয়াৰ বাহিৰে মোৰ আৰু আন উপায় নাছিল।

ডঃ আচাৰ্য : কি হৈছিল কোৱাচোন।

কমা : [উচুপি] লাইট অফ্ হৈ যোৱাৰ লগে লগে মই কোৱাৰ্টাৰপৰা ওলাবলৈ সাজু হৈছোঁ। এনেতে ডঃ বায় দৌৰি ভিতৰ সোমাই আহিল। দেৱজিত আৰু চৌধুৰীক এৰি অকল মোক লৈ তেওঁ জীপেৰে ইয়াৰপৰা গুচি যোৱাৰ প্ৰস্তাৱ দিলে। মই মান্তি নহালোঁ। তেতিয়া তেওঁ মোৰ ওপৰত জঁপিয়াই পৰিল। ডঃ বায় সেই সময়ত পশু হৈ গৈছিল ছাৰ। চাওক, এইবোৰ দাগ মোৰ শৰীৰত। মই এবাৰ কোনোবাকমে তেওঁৰ বাহৰপৰা এৰা দি গুলীয়াই দিলোঁ। এতিয়া—এতিয়া কি হ'ব ?

ডঃ আচাৰ্য : ধৈৰ্য ধৰা কমা। মোৰ লগত আহ।

[অমল দৌৰি আহে]

অমল : সৰ্বনাশ হ'ল ছাৰ। গুপ্তকক্ষৰ ভিতৰত দেৱজিত দত্ত আৰু চৌধুৰী পৰি আছে। মোৰ ধাৰণা—সোণত হাত দিবলৈ গৈ ইজনে সিজনক গুলীয়ালে।

ডঃ আচাৰ্য : Dead ?

অমল : হয়।

কমা : কি ক'লে ? দেৱজিত ? দেৱজিত নাই !

এইয়া কি হ'ল ছাৰ ? দেৱজিত...।

[পুনৰ কান্দোন]

ডঃ আচাৰ্য : কমা। কমা।

[বিবতি] [পজ]

কমা : তাৰমানে উপজাতিটোৰ আক্ৰমণৰ ভাবুকি দিয়া, কৃত্ৰিম অন্ধকাৰৰ সৃষ্টি কৰা আৰু আমাক পিন্ধল দিয়া—এই গোটেইখিনি কাম আপুনি পৰিকল্পনা কৰিয়েই কৰিছিল ?

ডঃ আচাৰ্য : এৰা কমা, মোৰ পৰিকল্পনা আছিল এনে এটা পৰিৱেশৰ সৃষ্টি কৰা যিটো পৰিৱেশত মানুহ সহজে হিংস্ৰ হৈ উঠিব পাৰে। কিন্তু এই পৰীক্ষা কাৰ্যৰ ফল এনে ভয়াবহ হ'ব পাৰে—মই কল্পনাও কৰিব পৰা নাছিলোঁ। মোৰ অনুতাপ হৈছে। মোৰ থিয়ৰি ভুল। হিংস্ৰতা মানৱ প্ৰকৃতিৰ এটা অংশ। ইট বিমেইনচ্ ইনহিবিটেড্ ইন মেন। মোক তুমি কমা কৰিবা কমা।

কমা : মই আপোনাক বুজি পাওঁ ছাৰ। এই পৰীক্ষাকাৰ্য যিমানেই নিষ্ঠুৰ নহওক লাগে, এজন নিষ্ঠাবান সমাজ-বিজ্ঞানীৰ এটা সত্য অন্বেষণৰ প্ৰচেষ্টা বুলি মই ইয়াক সহজভাৱে মানি লৈছোঁ।

ডঃ আচাৰ্য : তুমি ঘৰলৈ উভতি যোৱাৰ সকলো ব্যৱস্থা মই কৰি দিছোঁ। অমলৰ সৈতে বাহেৰে বাতিপুৱাই তুমি যাত্ৰা কৰিবা। অমলকো মই বিদায় দিছোঁ।

কমা : আপুনি কি কৰিব ?

ডঃ আচাৰ্য : পুলিচৰ অহুসন্ধান শেষ হ'ল। দিল্লীলৈ ইতিমধ্যে খবৰ পঠিয়াইছো। ছই-এদিনতে চৰকাৰী বিষয়াৰ দল এইখিনি পাবহি। তেওঁলোকক এই প্ৰতিষ্ঠান আৰু লগতে সোণখিনি গটাই দি মই সোঁ উপজাতিটোৰ গাঁওখনলৈ গুচি যাম।

কমা : তালৈ কিয় ছাব ?

ডঃ আচাৰ্য : জীৱনৰ বাকী দিনকেইটা সেই উপজাতিটোৰ মাজত থাকি সিহঁতৰ উন্নতিৰ বাবে কাম কৰিম।

কমা : দেৱজিভক মই ইয়াত হেৰুৱালোঁ। নবলৈ

উভতি যোৱাৰ ইচ্ছা মোৰো নাই। মই আপোনাৰ লগতে থাকি আপোনাৰ কামত সহায় কৰিম ছাব।

ডঃ আচাৰ্য : নহয় কমা। সেইটো সম্ভৱ নহয়। গোটেই ভৱিষ্যতটো তোমাৰ সন্মুখত পৰি আছে। তুমি উভতি গৈ নতুনকৈ জীৱন আৰম্ভ কৰা। দেখিবা সময়ে সকলো সহজ কৰি তুলিছে।

কমা : নহয় ছাব। আপোনাৰ লগত কাম কৰাৰ সুযোগকণ মোক দিয়ক।

ডঃ আচাৰ্য : অবুজ ন'হবা কমা। Leave me alone. বলা, তোমাক আগবঢ়াই থৈ আহোঁ।

বড় কোঠাৰ সাধু

ড° প্ৰণৱজ্যোতি ডেকা

মহাৰাজৰ বড় কোঠাৰ ভিতৰত মহাৰাজৰ বাহিৰে কোনেও প্ৰবেশ কৰিব নোৱাৰে। কবিলে আইনমতে দণ্ডনীয়। ৰাজ্যৰ ৰাজকৰ্মচাৰী আৰু আন বহুতেই বজাবৰপৰা অৰ্থ পাবলগা আছে, কিন্তু কোনেও আপত্তি কৰা নাই; কিয়নো সকলোৱে জানে ৰাজকোষ ধন-বহুত্বেৰে ভৰি আছে। বজা সোমাই গ'লেই সোণৰ মোহৰৰ ওপৰত খোজ কাঢ়ি যোৱাৰ শব্দ বাহিৰত থকা কৰ্মচাৰীবিলাকে শুনিবলৈ পায়। কিন্তু এদিন এটা নিগনি পোৱালি বজাৰ পাণ্ডৱীৰ মাজত সোমাই বড় কোঠাৰ ভিতৰ পালেগৈ। ফলত আইনমতে নিগনি পোৱালিৰ বিচাৰ আৰু শাস্তি বিধান হ'ল, কিন্তু লগে লগেই বড় কোঠাৰ অবিদিত বহুত.....

আপাতদৃষ্টিত এজন বজাৰ ৰাজকোষৰ গোপন বহুত্বৰ কাহিনী। কিন্তু অন্তৰ্নিহিত ভাৱপূৰ্বক দিশৰপৰা সাম্প্ৰতিক আন্তৰ্জাতিক পটভূমিৰ বহুতো সমাজ আৰু মানৱ ব্যৱহাৰ আদি ই এক সুস্থিৰ অৰ্থ কথক বাদ।

চৰিত্ৰ :

মহাৰাজ

প্ৰধান মন্ত্ৰী

ডেকামন্ত্ৰী

সেনাপতি

বুঢ়া নিগনি

পোৱালি নিগনি

জননেতা

ঘোষক

বোম্ব : [সাধুকথা কোৱাৰ সুৰত] বছৰদিনৰ আগতে
এখন ৰাজ্যত এজন ৰজা আছিল। ৰজাৰ
হাতী, ঘোঁৰা, সৈন্য-সামন্ত, বয়-বস্ত্ৰ, মানে
ৰজা এজনৰ যি যি বস্তু থাকিব লাগে, সকলো
আছিল। কিন্তু আটাইতকৈ মূল্যবান সকলো
সম্পত্তি ৰাখিছিল তেখেতৰ বস্ত্ৰ কোঠালিত...।
[বৰ্তা এটাত দহ চেকেণ্ডমান ৰাজি থাকে, তাৰ
পিছত শব্দ লাহে লাহে কমি যায়।]

সেনাপতি : কাণখন একেবাৰে ভাল মাৰি ধৰিছে
প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : নাকটো সোঁ হাতেৰে চেপা মাৰি ধৰি
জোৰকৈ উশাহ এটা এবক। তেতিয়া অলপ
ভাল পাব। [ফুকৈ এবাৰ জোৰকৈ উশাহ এৰে]
এতিয়া কেনে পাইছে সেনাপতি ডাঙৰীয়া?

সেনাপতি : অলপ ভাল পাইছোঁ। মানে বিং-
বিঙনিটো গৈছে। অকল জিন-জিননিটো
আছে। আজি ইমান বছৰ শুনি আছোঁ এই
বৰ্তাৰ শব্দটো, তথাপি সহ্য হৈ নাছিল।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আপুনিতো সেই সিদিনাখন আহিছে।

সেনাপতি : সিদিনাখন মানে, প্ৰায় ত্ৰিশ বছৰেই
হ'ল।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মহাৰাজৰ সেৱাত, এই ৰাজবংশৰ
সেৱাত, মই আজি পঞ্চদশ বছৰ কাল
কটাইছোঁ। মহাৰাজৰ দৰবাৰত। কিন্তু আজিও
সেই পঞ্চদশ বছৰ আগৰ প্ৰথম দিনটোৰদৰে,
বস্ত্ৰ কোঠা খোলাৰ সাদ্ধানী বৰ্তা শুনাৰ লগে
লগে উৎকৰ্ষিত কৰ্ত্তনলী চাল খাই আছে, নবীৰব
সম্ভৱতঃ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰোঁ এক অসুস্থ পুৰুষ।

সেনাপতি : মোৰো বুজিছে—পেটতো খালি খালি
লাগে। কিজানি, কিজানি—মহাৰাজে মোৰ
বাকী থকা দৰমহাখিনি দিয়েই দিয়ে। বাক
প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া!

প্ৰধান মন্ত্ৰী : হ'.....।

সেনাপতি : এটা কথা সোধোঁ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আপুনি কি সুবিধা বুজিছে জানো।
তথাপি সোধক।

সেনাপতি : মহাৰাজৰ বস্ত্ৰ কোঠাত কিমান ধন-বস্ত্ৰ,
মণি-মানিক আছে বাক? আপুনি জানেনে?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মই ভাবিছিলোঁ, আপুনি সুবিধা,
মহাৰাজে যদি হঠাতে দয়া-পৰহৰণ হৈ আমাক
যোৱা পাঁচ বছৰৰ বাকী থকা বেতনখিনি দি
দিয়ে, মই পইচাখিনি লৈ কি কৰিম? এতিয়া
আপুনি সোধা প্ৰশ্নৰ উত্তৰটো আপুনিও জানে,
ময়ো জানো। মানে আপুনিও নাজানে, ময়ো
নাজানো বস্ত্ৰ কোঠাৰ ভিতৰত কি আছে।

সেনাপতি : তথাপি কল্পনা কৰি ভাল লাগে।
মহাৰাজৰ বস্ত্ৰ কোঠাৰ ভিতৰখন নিশ্চয় হীৰা,
মৰকত মণিৰে জিলমিলাই আছে। চাকিব
পোহৰৰ আক প্ৰয়োজন নহয়। পেৰা উপচি
কোঠাৰ মজিয়াত ছিটিকি পৰি আছে, সোণৰ
মোহৰবোৰ। মহাৰাজে সোণৰ মোহৰবোৰ
গছকি মচ-মচাই লোমাই গৈছে জিতবলৈ।
এই এটা স্বৰ্ণযুজ্য মহাৰাজৰ জোক্য এপাতত
লাজি ধৰিছে। মহাৰাজে পেৰা এটাত আঁঠু
খিৰ হৈ তলিখন ওপৰলৈ তুলি ফুৰাটো
একহালে, তাৰ পিছত বিৰক্তিবে কবৰ হুক

এটালৈ দলি মাৰি দিলে। আঃ—কিমান দিন
যে সোণৰ মুক্তা হাতেৰে মই পোৱা নাই।
মোৰ বিয়াৰ সময়তে বহুবে দিছিল সোণৰ
মোহৰ এটা। এই, ঠিক এইখিনিতে সোঁ-হাতৰ
তলুৱাতে। এতিয়াও তলুৱাত লাগি থকা যেন
লাগে। এবাৰ বুজিছে বহু কোঠাৰ বন্ধী এজনে
মোক কৈছিল।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [গহীনাই] বহু কোঠাৰ সম্পৰ্কে
আলোচনা কৰাটো বাজজোহ।

সেনাপতি : হেঃ হেঃ হেঃ—এয়া অকল আপোনাৰ
আক মোৰ মাজতহে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : পাহৰি নেযাব, বেবৰো কপি আছে।
[গিৰিপ-গিৰিপকৈ সৈন্তৰ দল এটা পাৰ হৈ
যোৱাৰ পদ]

সেনাপতি : আপুনি ভাল সময়তে মোক জনাই
দিলে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : বেবৰ কাণ থাকক বা নাথাকক,
আপোনাৰ কাণ থকা উচিত। বিশেষকৈ যি
সময়ত ডেকামন্ত্ৰীয়ে আপোনাক মোক আঁতৰাই
নিজে গাড়ী লোৱাৰ মতলবত আছে। অৱশ্যে
বহু কোঠাৰ বন্ধীসকল মোৰ সজাতি।

সেনাপতি : বাক মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : হঁ, আক কি শুবিব খুজিছে?

সেনাপতি : আমি সৈন্তবোৰক কওঁ, যি কোনো
ভাল সৈন্তই কালত বহু কোঠাৰ বন্ধীয়া হ'ব
পাবে। কিন্তু সিদিনাখন জানো কি কামত,
নখি-পত্ৰ খোলাত মোৰ চকুত লাগিল। বহু
কোঠালিৰ বন্ধীয়া আটাইকেইজনে দেশৰ মাত্ৰ
কুৰিটামান পৰিয়ালবপৰা আহি আছে যোৱা
পৰ্য্যন্ত বহুৰ বৰি। ককায়েকৰ পিছত ভায়েক,

দদায়েকৰ পিছত ভতিজাক, দেউতাকৰ পিছত
ল'ৰা। কিন্তু পৰিয়াল সেইকেইটাই। মোৰ
এতিয়া সন্দেহেই হ'ব বৰিছে, যি কোনো
ভাল সৈন্তই বহু কোঠাৰ বন্ধীয়া হ'ব পাবে
বুলি।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : সেইয়া, সেইয়া, আপুনি আন বহুতৰ
দৰে একেটা ভুলেই কৰিবলৈ ওলাইছে।
ভাল সৈন্ত মানে কি? মানে তাৰ শুৰি-গোত্ৰ
ভাল হ'ব লাগিব। [দুৰৈত ভৰিৰ শব্দ]

সেনাপতি : [চিঞৰি] হেৰি ডেকামন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া!
বৰ বেগাবেগিকৈ গৈছে দেখোন। কোনকালে?
মহাৰাজ এই সোমাইছেহে, ওলোৱাত দেৰি
আছে।

ডেকামন্ত্ৰী : [উশাহ নসলাই] বৰ ব্যস্ত—বুজিছে,
বৰ ব্যস্ত। উশাহ লোৱাৰ সময় নাই।
মহাৰাজে আকৌ জুৰ্গভিনালিনী সভাখন মোৰ
ওপৰত জাপি দিছে। মোৰ মৰিবৰ সময়
নোহোৱা হৈ গৈছে। যোৱা ছদিন ধৰি গাৰ
চোলাটো সলাব পৰা নাই।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : সেইটো আপুনি ওচৰলৈ আহোঁতেই
গম পাইছোঁ। এতিয়া ক'লৈ ওলাইছে?

ডেকামন্ত্ৰী : মহাৰাজ বহু কোঠাত সোমাইছে। কিবা
উলিয়াই আজি। তাকে অকমান আগধৰি
আহিছোঁ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : ঐ, ভাল, আগবাঢ়ক। আমিও যাব
ধৰিছোঁ। [শব্দ আঁতৰি যাব]

সেনাপতি : ই, ডেকামন্ত্ৰীৰ মতলবতো কেনে যেন
দেখিছে প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মতলব? জিহ্ন বহুৰ আগতে মই
খেদবাখৰ বাবে মানুহৰ মতলব ভাল যেন দেখা

পাইছিলো। তাৰ পিছত আক কোনো মানুহৰে
ভাল মতলব দেখা নাই।

সেনাপতি : তথাপি ? অনাথ আৰু দুৰ্গতিনাশিনী
সভাখন আপোনাৰ অধীনত নাছিল জানো ?
ডেকামন্ত্ৰীক হঠাতে দি দিলে কৈলৈই বিভাগটো
অৰ্গদেৱে ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : এয়া আপুনি ভবাই তুলিলে। কিয়
দি দিলে ? এইটো বিভাগৰ দৰে লেভেৰা
বিভাগ নাই, বিশেষকৈ যেতিয়া অৰ্থ ভাণ্ডাৰ
শূন্য। আনহাতে এইটো বিভাগৰ দৰে
শক্তিশালী বিভাগ নাই, যদি আপুনি বাস্তৱতে
কিবা কৰিব পাৰে। এতিয়া প্ৰশ্ন হৈছে,
মহাৰাজে বন্ধ কোঠাৰপৰা কিমান ধন-সোণ
উলিয়াই আনিব অনাথ আৰু দুৰ্গতিসকলৰ বাবে।
বলকচোন—বেগাই বলক। মহাৰাজ বন্ধ-
কোঠাৰপৰা ওলোৱাৰ লগে লগে আমি ল'গ
ধৰিব লাগিব। নহ'লে সেই চেঙেলীয়াজনে
পালে সোপাক লৈ যাব।

[একেই : আইনাৰ ওলি বা মাৰ্বল লৰা-চৰা কৰা
শব্দ। ভঙা কাঁহ-পিতলৰ টুকুৰাৰ বা মোহৰৰ
বন-বৰনি]

সেনাপতি : সেয়া, শুনিছে, সোণৰ মোহৰ গনিব
ধৰিছে মহাৰাজ। [পজ] সেয়া, সেয়া—এতিয়া
হীৰা-মুকুটাবোৰ লাৰি-চাৰি চাইছে। মোৰ
মুৰটো আচম্ভাই কৰা যেন লাগিছে। অকণমান
বহো—বৰ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [বিৰক্তিবে] আপুনি বৰ লুভীয়া
হেৰি। শব্দ শুনোতেই ইমান। এবাৰ বন্ধ
কোঠাত সোমাব পাৰিলে, আপোনাৰ ভাতেই
বন্ধচাপৰ কলত মূৰ ঘূৰাই পৰি গ'লহেঁতেন।

সেনাপতি : মোৰ নিজৰ বাবে ভবা নাই। মোৰ
সৈন্ত্যবোৰ দেখিছে। সৈন্ত্যবোৰ বাক যেন তেন,
সিঁঠতৰ ঘৰৰ অৱস্থা দেখিলে চকু পানী ওলায়।
আনহাতে বন্ধ কোঠাত ধন-বন্ধে ঠাহ ৰাই
আছে। সকলোৱে অকল বাট চাই আছে
কেতিয়া মহাৰাজে ধন-বন্ধবোৰ উলিয়াই আনিব।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : সেইটো মহাৰাজৰ ইচ্ছাৰ ওপৰত
নিৰ্ভৰ কৰে। আপুনি সেনাপতি হৈ যদি
ধৈৰ্য হেৰুৱায়, সৈন্ত্যবোৰে কি কৰিব ! ধৈৰ্য,
ধৈৰ্য—ধৈৰ্যই হৈছে আচল কথা।

সেনাপতি : ধৈৰ্য, সেইবুলি আকৌ কিমান দিন
ধৰিব পাৰি ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [খঙেৰে] ধৈৰ্য নধৰি আপুনি কি
কৰিব খুজিছে ?

সেনাপতি : এৰা, হয় হয়, সেইটো অৱশ্যে এটা
কথা—কি কৰিব আৰু ধৈৰ্য ধৰাৰ বাবে।

[দূৰৈবপৰা শুনা যায়]

মহাৰাজ : আপোনাক যিমান দিছো, সিমানই।

যেনেকৈ পাৰে চলাওক গৈ এইকেইটা দিন,—

ডেকামন্ত্ৰী : নহয় মহাৰাজ, এইখিনি ধনেৰে
হুজুৰিব। অনাথ আৰু দুৰ্গতিনাশিনী সভাখনৰ
কৰ্মসকলোকে বেতন আৰু খৰচ দিওঁতেই ধন
শেষ হৈ যাব।

সেনাপতি আৰু প্ৰধান মন্ত্ৰী : মহাৰাজৰ জয় হওক।

মহাৰাজ : জয় হওক, জয় হওক। এইয়া দেখিছো
ডেকামন্ত্ৰী, আপুনি অকলে নহয়, প্ৰধান মন্ত্ৰী
আৰু সেনাপতিও মোৰ অপেক্ষাত। পিছে
আপোনালোকক ?

সেনাপতি : মহাৰাজে বন্ধ কোঠাত সোমোৱা সংকেত
শুনি শুনিয়েই লৰি আহিছো। কিবা এটা

আনন্দ, কিবা এটা উদ্ভেজনা, কিবা এটা
উদ্বেগ।

মহাবাজ : পইচা লাগে ?

সেনাপতি : হয় মহাবাজ। সৈন্যবাহিনীৰ বাবে।

মহাবাজ : এইচা ধৰক। [সোণৰ মুদ্ৰা দিয়াৰ শব্দ]

সেনাপতি : এইখিনিমাত্ৰ—

মহাবাজ : এইখিনিৰেই কাম চলাওক গৈ এতিয়া।

আপোনালোকৰ বাবে জীৱনত সুখ-শান্তি
নোহোৱা হ'ল। সদায় লাগে, লাগে, দিয়ক,
দিয়ক, দিয়ক। আগতে অন্ততঃ বত্ৰ কোঠাত
সোমালে সকলো পাহৰি থাকিব পাৰিছিলো।
আজিকালি বত্ৰ কোঠাত সোমালেও আপোনা-
লোকৰ পাতি থকা হাত কেইখনহে চকুৰ
সন্মুখত ডাহি উঠে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আমাতকৈও, বাইজহে অধিক অসন্তুষ্ট
হৈ পৰিছে। আৰু ধৈৰ্য ধৰিব নোখোজে।
কেইজনমানে আকৌ উলিয়াই ফুৰিছে, বত্ৰ-
কোঠাত সকলো সোমায়হি কিন্তু তাৰপৰা
একোকে ওলাই নাহে। [দুবৈত গোলমাল]
সেইয়া প্ৰাসাদৰ সন্মুখত কোলাহল।

মহাবাজ : আপোনালোকে বুজাই কওকগৈচোন,
আৰু হুসিনমান ধৈৰ্য ধৰিবলৈ। নেথাকিলে
এটা বোলে কথা আছিল। কিন্তু বত্ৰ কোঠাত
যেতিয়া আছে, তেতিয়া ইমান চিন্তা কিহৰ?
মোক সময় দিয়ক। সকলো কাম সুচিন্তিত-
ভাৱে কৰিব লাগে। হঠাতে এদিনাখনৰ
ভিতৰতে ৰাজ্যখনত ধনে-ঐশ্বৰ্য্যে উঠেঠৈ কৰি
বিলে কি কি অনুবিধা হ'ব ভালকৈ ভাবি
চাব লাগিব। সময় লাগে, সময়।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : ভাল মহাবাজ, কেঁটা কৰি চাও।

[বোকাৰ শব্দ আঁতৰি যায়—কোলাহল ক্ৰমত
কৰি আহে।]

ঘোষক : এইদৰে দিনবোৰ গৈ আছিল। ৰাজ্যৰ
মাজুহবোৰে ধৈৰ্য্যৰে আৰু আশাৰে বাট চাই
সেই দিনটোলৈ, কেতিয়া মহাবাজে বত্ৰ কোঠাৰ
দুৱাৰ খুলি, ৰাজ্যখন ধনে-ঐশ্বৰ্য্যে উঠেঠৈ কৰি
ভুলিব। কিন্তু ৰজাৰ সিংহাসনৰ মধ্যমলৈ
আৱৰা তুলাৰ গদীৰ ভিতৰত এটি নিগনিৰ
পৰিয়াল বাস কৰিছিল। নিগনিৰ ল'ৰাজনৰ
সকৰেপৰা বৰ হেপাহ এৰাব অন্ততঃ বত্ৰ-
কোঠাত সোমাই ধন-ঐশ্বৰ্য্যসমূহ নিজৰ চকুৰে
চোৱা। কিন্তু সেউতাক, বুঢ়া নিগনিৱে তাক
কোনো বকমেই অনুমতি নিদিয়ৈ।

বুঢ়া নিগনি : হেৰৌ, তই যে বৰ চত্ৰ-চত্ৰাই ফুৰিছ,
কাৰ খাইছ, জান ? মহাবাজৰ।

পোৱালি নিগনি : আগতে আপুনি কৈছিল—
আপোনাৰ খোৱা বুলি।

বুঢ়া নিগনি : মোৰ খোৱা যি মহাবাজৰ খোৱাও
সেই একে কথা। মই কাৰ খাইছোঁ ? মহাবাজৰ।
মহাবাজৰ দয়াৰ হাতৰপৰা যি অকমান খুদকণ
সৰি পৰে তাকে খাই আমি দিন নিয়াইছোঁ।
তই ক'ত আহ জান ? মহাবাজৰ ঘৰত।

পোৱালি নিগনি : আগতে আপুনি কৈছিল
আপোনাৰ ঘৰ বুলি। কেবাবাৰো মোক ওলাই
যাবও কৈছে আপোনাৰ ঘৰৰপৰা।

বুঢ়া নিগনি : [খঙেৰে] কৈছোঁ, আৰু ক'ব।
এখবাব ক'ব। ডিঙিত ধৰি বাহিৰ কৰি দিম
তোক মোৰ ঘৰৰপৰা। তই সাজান, সাজ-
সিংহাসনৰ গদীত থাকোঁ বাবে অস্বাভাৱিক বক-
বোৱে ৰাজঘৰীয়া খিগানি মেলে। মোৰ খোপা

ককা—আজো-ককাৰ নিগনি সমাজত কিমান নাম, কিমান প্ৰতিপত্তি আছিল। বাইজৰ মাজত, বৰ পিৰাখন আমাৰ; ভালবো ভাল সাহ-চাউলখিনি আমাৰ। ক'বপৰা আছে—এই সমান, প্ৰতাপ প্ৰতিপত্তি—সকলো মহাবাজৰ নামৰপৰা।

পোৱালি নিগনি : আপোনাৰ মহাবাজে নাজানেই যে আমি ইয়াতে আটো। জানিলে কেতিয়াবাই কোবাই মাৰিলে হয়—আমাৰ আটাই কেইজনকে।

বুঢ়া নিগনি—তই তেনে কথা কলি? তই তেনে কথা কলি? [খঙেৰে] মুৰ্খ, তই কেনেকৈ জানিলি—মহাবাজে আমাক নাজানে—চিনি নাপায় বুলি?

পোৱালি নিগনি : আমাৰ পৰিয়াল যদি ইমান জলাই, তেনেহ'লে মোৰ কথা বাক বাদেই দিলো, আপুনি ৰাজসভাৰ মাজেৰে লবমৰা দেখা পালে আটায়ে মাৰ, মাৰ কৰি খেদি আছে কেলৈই?

বুঢ়া নিগনি : [হাঁহি] নকৈছো, তই এটা মুৰ্খ বুলি। মোৰ ল'ৰা হ'লেও তোক দৈবৰে মগজু নিদিলে। মহাবাজে কি লবমৰা নিগনি এটা দেখি চিনি পাব, সেইটো ৰাজঘৰীয়া নিগনি বুলি? বৈ চিনাকি দিয়া হ'লে নিশ্চয় চিনি পালে-হেঁতেন। মই ভাবি আছো এদিন মই নিজক চিনাকি দিম। অকল সক ঘৰপৰা অহা পহৰীয়াবোৰৰ বিখাস নাই, নহ'লে কেতিয়াবাই চিনাকি দিলোহেঁতেন। তই বোপাই সেইবোৰ চিন্তা কৰ। মহাবাজৰ বকু কোঠাত কিমান ধন-বকু আছে জানি আমাৰ কি লাভ? সেইবোৰ কান্দৰ কাৰে বেলেগেৰে দাখুৰ আছে।

পোৱালি নিগনি : কিন্তু কোনোবাই জনা উচিত নহয়—জানো বকু কোঠাত কিমান ধন সোণ আছে।

বুঢ়া নিগনি : হেৰো, খয়ং মহাবাজে নিজে ধন-সোণৰ লেখ ৰাখে। তেখেতে সোণ-ৰূপৰ মুখেৰে আটিব বুলি কৈছে যেতিয়া আটিব। আক তই বাক বকু কোঠাত সোমাত বুলিলেই তোক সোমাব দিব কেলৈই? পকুৱা এটাও নোৱাৰে বকু কোঠাত সোমাবলৈ। বজাৰ চিপাহী চকুৰীয়ে ঘেৰি ৰাখে দিনে-ৰাতিয়ে।

পোৱালি নিগনি : সোমোৱাৰ বুদ্ধি মই ভাবি থৈছো। মহাবাজাই সিংহাসনত বহি চৌপনিয়াই থাকোঁতে কোনোবা এটা সুবিধাত মহাবাজৰ বৰ পাণ্ডবিৰ ভাজৰ মাজত সোমাব পাৰিলেই হ'ল। তাৰ পিছত মহাবাজৰ লগতে বকু কোঠা.....।

বুঢ়া নিগনি : [খঙতে] এই, এই, এই! তোৰ গেমেহা লেতেৰা ভৰি চাবিখনেৰে তই মহাবাজৰ শ্ৰীমূৰ গছকি যাবি? মোৰ আগতে তই এনে কথা ক'বৰ সাহস পালি? ওলা, ওলা, ওলা, মোৰ ঘৰপৰা। কুলাকাৰ, কুসন্তান, বংশৰ কলংক।

[শব্দ] বকু কোঠাৰ শব্দ : বকু কোঠা খোলাৰ দাবাদাব শব্দ]

প্ৰধান মন্ত্ৰী : সেনাপতি ডাঙৰীয়া!

সেনাপতি : আজি আক শেৰ আশা—

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মোক আক সেই কুসন্তীয়া ডেকামন্ত্ৰীক সমান পৰিমাণে ধন দিছে। এনেকৈ চলিলে, আক এই কামত ইত্ৰকা দিয়াহে কথা।

সেনাপতি : কামত ইত্ৰকা দিলে কি লাভ হ'ব প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : এবা, সেইটোও এটা কথা। ব'লক
অকমান আগুৱাই যাওঁ। ডেকামন্ত্ৰীৰ আগতেই
মহাবাজক অকলে লগ ধৰিব লাগিব।

[খোজৰ শব্দ—আক বিকট চিঞৰ, লগতে বন্ধুকৰ
শব্দ শুনা যায়]

সেনাপতি : [কান্দো কান্দো হৈ] মাৰিলে, মাৰিলে,
মহাবাজক ! ডকাইত, দিন ডকাইত। সব
শত্ৰুক। বন্ধ কোঠাৰ বখীয়াবোৰে মহাবাজক
মাৰিলে, বিজোহ—সুটপাত ! মই কি কৰোঁ !
ক'লৈ যাওঁ এতিয়া ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [ব্যগ্ৰ হৈ] আপোনাৰ আন সৈন্ত-
বোৰক মাতক। ডিঙিত সেইডাল বাঁহীটো
কেলেই ওলোমাই লৈ ফুৰিছে।

[হুইচেলৰ শব্দ লৰা-ধপৰাৰ শব্দ]

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মহাবাজ কুললে আছে, ঈশ্বৰক ধন্যবাদ।
মই ভাবিছিলো—

সেনাপতি : মোৰ জীৱ উৰি গৈছিল ভয়তে—

মহাবাজ : [ফোপাই ফোপাই] নাপালি ? সেইকালে
চা—ডহঁতৰ আটাইৰে মই গলধন হুছিঙা কৰিম।
প্ৰধান মন্ত্ৰী আৰু সেনাপতি—কি মুখ মেলি চাই
আছে ? বিচাৰক, ধৰক ! যাব নিদিব !

সেনাপতি : হয় মহাবাজ, হয়। কি বিচাৰিম ?
হীৰা ? মৰকত ? মোহৰ ?

মহাবাজ : নহয়, নহয়, মোৰ পাণ্ডবিত আছিল।
তাৰ মানে ক'লা নেজ থকা—চাওক, আপোনাৰ
সৈন্তবোৰকে মাতক।

সেনাপতি : ক'লা, সক, তাৰমানে নেজথকা মুকুতা—

মহাবাজ : মুৰ্খ, আপুনি জ্ঞান মুৰ্খ। নেজথকা মুকুতা
আপুনি কেতিয়া মোৰ পাণ্ডবিত দেখিছিল ?
এটা জন্তু। কিবা এটা সক জীৱ, চাৰিঠেঙীয়া।

মোৰ পাণ্ডবিত উঠি আছিল। বন্ধ-কোঠাৰ
ভিতৰলৈও সোমাইছিল, মই ওলাই অহাৰ
সময়ত সি পাণ্ডবিতপৰা জাঁপ মাৰি [চিঞৰ]
—পালি, পালি বিচাৰি ! তহঁতৰ আজি এটাকো
শুদাইনেৰোঁ। বন্ধ কোঠাৰ বখীয়া বাব খোৱাৰ
শুধ আদি ওলাই যাব। [মাতটো স্বাভাৱিক কৰি]
কি জন্তু ? কি জন্তু ? নামটো মনত পৰা নাই।
বাজসভাৰ মাজেৰে মাজে মাজে লৰ মাৰে।
ক'লা নেজ থকা।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : নিগনি ?

মহাবাজ : অ, নিগনি, নিগনি, এই ইমানটো।
মোৰ পাণ্ডবিত উঠি আছিল। আপুনি
প্ৰধান মন্ত্ৰী ইয়াতে কি কৰিছে ? ডেকামন্ত্ৰীয়ে
ভেতিয়াবপৰা নিগনি বিচাৰি ফুৰিছে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : লাভ কিবা হৈছে জানো ?

[খোজৰ শব্দ সোমাই আছে]

ডেকামন্ত্ৰী : [ফোপাই ফোপাই] নাই, নাপালো—
মহাবাজ। কাৰেঙৰ কোনটো ফুটাৰে সি পলাই
মাৰিলে নাজানো। ফুটা বহুত কাৰেঙত। মই
ফুটাৰ কথা বাজসভাত ভুলিছিলোৱেই।
মহাবাজে আক অলপ আগতে মোক ধববটো
দিয়া হ'লে—

মহাবাজ : মই যেতিয়া দেখিছোঁ, ভেতিয়াহে
আপোনাক ধবৰ দিম। [থঙেৰে] আজি
কাকো শুদাই নেৰোঁ। বন্ধ কোঠাত বন্ধপা-
বেন্ধপৰ দায়িত্ব কাৰ ?

ডেকামন্ত্ৰী : বন্ধ কোঠা, মানে বন্ধ কোঠা বোলা
কোনো বিশেষ বিভাগ নাই। সমূহ আইন
আৰু শৃংখলাৰ দায়িত্ব—মোক কমা কৰিব—
কথাটো কোৱা বাবে, প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াৰ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াই ইমানদিনে বেছ নিষ্ঠাৰেই
কাম চলাই আহিল। আমি জানো.....

প্ৰধান মন্ত্ৰী : বন্ধবাদ, বন্ধবাদ ! মোৰ কিবা দোষ
হৈছে যদি মহাৰাজে বিচাৰ কৰিব। আইন
আৰু শৃংখলাৰ ভাৱ মোৰ ওপৰত। কোনো
জন-প্ৰাণীকে বহু কোঠাত সোমাব নিদিয়াৰ
আদেশ মই দিছোঁ। আৰু মই জনামতে সেই
আদেশ পালনো কৰিছে বকীসকলে আখৰে
আখৰে।

মহাৰাজ : তেনেহ'লে নিগনিটো সোমাব পালে
কেনেকৈ ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মানে, আইনৰ ফালৰপৰা চাব গ'লে
মহাৰাজে নিজে নিগনিটো বহু কোঠাৰ ভিতৰলৈ
লৈ গৈছে।

মহাৰাজ : মই ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মানে আপোনাৰ শ্ৰীশৰীৰৰ লগতে
নিগনিটো বহু কোঠাৰ ভিতৰলৈ সোমাই গৈছে।
মইতো আৰু মহাৰাজৰ শ্ৰীশৰীৰ খানাতালাচ
কৰিবৰ আজ্ঞা দিব নোৱাৰোঁ। চম্ভৱীসকলক।

মহাৰাজ : অৱশ্যে, অৱশ্যে.....।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মহাৰাজে যদি ক্ষমা কৰে তেনেহ'লে
মই মনত পেলাই দিব পাৰোঁ, যে নিগনি, যিয়ে
আজি নোহোৱা নোপোজা কামকে কৰিলে,
সেই নিগনি দমনৰ ভাৱ আমাৰ ডেকামন্ত্ৰী
ডাঙৰীয়াৰ।

ডেকামন্ত্ৰী : মোৰ ? আজি এই প্ৰথম শুনিলো,
নিগনি দমন বোলা কোনো বিভাগ থকাৰ কথা।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : ইমান আচৰিত নহব। কৃষি মন্ত্ৰীৰ তলত
পোক-পৰুৱা আৰু অনিষ্টকাৰী জীৱনাশক
বোলা বিভাগ এটা আছে। সেইটোৱেই—

ভাৰমানে পোক-পৰুৱা অনিষ্টকাৰী জীৱনাশক
বিভাগ।

ডেকামন্ত্ৰী : সেই যে বুঢ়া বোন্দা এটা আছে, তাক
চাকৰিৰপৰা অৱসৰ দিব খোজোতে আপুনিৱেই
দেখোন ক'লে, যে সি বহুদিনৰ বোন্দা।
আপোনালোকে একেলগে চাকৰিত সোমাইছিল
হেনো একে বছৰতে।

মহাৰাজ : [খঙেৰে] বহু, বহু, বহু—কোনো কথা
শুনিব নোখোজোঁ। ৰাজ্যৰ এই বিপদ—
আপোনালোকে সময় নিয়াৰ ধৰিছে কাজিয়া-
পেচাল কৰি। আজিয়েই বুঢ়া বোন্দাক খেদক।
মোৰ হুকুম। চিপাহী এজনে তাক আলি-
বাটলৈ লৈ গৈ তিনিটা গোৰ মাৰি এৰি দি
আহক, য'তে মৰে মৰক। পেঞ্চন বদ। আৰু
নতুন বোন্দা এটাৰ নিয়োগ কৰক। আমাৰ
দেশত ভাল বোন্দা নাই যদি, বিদেশৰপৰা
অনাওক। খৰচৰ বাবে চিন্তা নাই। আৰু মই
আজি এটা নতুন আইন দিম। বহুদিন কোনো
নতুন আইন দিয়া হোৱা নাই। এনেকৈ দেশ
শাসন কৰিব নোৱাৰি। বৰকাকতক মাতক।
[চিঞৰ শুনা যায়। বৰকাকতি ! বৰকাকতি !
বোন্দাৰ শব্দ সোমাই আহে।] অ'—আছিল—
লেখি লওক। নতুন আইন। কিমান নম্বৰ
আইন হ'ব ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : পাঁচশ এক নম্বৰ আইন।

মহাৰাজ : অ, পাঁচশ এক নম্বৰ আইন। লেখি
লওক মই কৈ গৈছোঁ। আইন হ'ল। নিগনিৱে
যি কৰ সকলো মিছা।

[হাত চাপৰি]

প্ৰধান মন্ত্ৰী : বঢ়িয়া আইন—খুনীয়া আইন। এনে

এখন আইনৰ অস্তাৱ আমি বহু দিনৰপৰা
অন্তৰ কৰি আহিলোঁ।

ডেকামন্ত্ৰী : আমি জানোৱে কথাটো, যে নিগনিয়ে
বিক্ৰম সকলো মিছা। তথাপি কথাটো আইনত
থকাটো ভাল। কি কয় সেনাপতি ডাঙৰীয়া ?

সেনাপতি : হয়, হয়, এনে ভাল কথা এটা ক'তো
নথকাতকৈ আইনত থকাটো ভাল। অন্ততঃ
ক'বলৈ হ'ব।

মহাৰাজ : তেনেহ'লে সেয়েই হ'ল। নিগনিয়ে যি
কয় সকলো মিছা। আৰু নিগনিয়ে যাতে
ক'ব নোৱাৰে তাৰ বাবে আমাৰ নিগনি নিধন
বিভাগ বোলা নুকীয়া আৰু নুদুট বিভাগ
এটি খুলিব লাগে।

ঘোষক : মহাৰাজৰ কথা মতেই কাম। নতুনকৈ
নিয়োগ কৰা ৰাজবোন্দা বৰ ভীষণ আৰু কামৰ।
কৰবাত নিগনি এটিয়ে ঘিটিক কৰিলেই
ৰাজবোন্দাই জাঁপ মাৰি ধৰে। নিগনি কুলত
মহা দুৰ্দ্দিন উপস্থিত হ'ল। আটাইবোৰ নিগনিয়ে
মনে মনে বড় কোঠাত সোমোৱা নিগনিটোক
দোষী সাব্যস্ত কৰিলে। অৱশেষত আন নিগনি-
বোৰৰ দুৰ্দ্দশা দেখি বৰ নোৱাৰি গল্পৰ নায়ক
নিগনিয়ে নিজে গৈ পূৰ্ণ ৰাজসভাত বজাৰ
সমুখত উপস্থিত হ'লগৈ।

মহাৰাজ : আন ৰাজ্যৰ লগত আমাৰ ৰাজ্যৰ
পাৰ্থক্য হ'ল—আইনৰ শাসন আৰু শ্ৰায়
বিচাৰ। বিনা বিচাৰে, ক্ষুদ্ৰ নিগনি এটাও
মোৰ ৰাজ্যত [চিঞৰে] মাৰ, মাৰ মাৰ—
সেইটো নিগনি। [লৰা-ধপৰাৰ শব্দ—প্ৰধান মন্ত্ৰী
আৰু নিগনিয়ে একেলগে] মহাৰাজ, মহাৰাজ,
মহাৰাজ। [নিগনিক ধৰাৰ শব্দ]

মহাৰাজ : মাৰ, মাৰ ডাক। এইটো, এইটোৱেই
হয়। ডাক দেখিলেই চিনি পাইছোঁ। ইয়েই
সোমাইছিল বড় কোঠাত। লৈ যা, তাৰ মূৰটো
ছিঙি, পেলাই দে চুন্নীত।

নিগনি : মহাৰাজ, আপুনিৱেই কৈছিল, এই ৰাজ্যত
বিনা বিচাৰে নিগনি এটাৰো অনিষ্ট নহয়।

মহাৰাজ : ইয়াক আকৌ বিচাৰ লগা হ'ল ! লৈ যা।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [ফুচফুচাই] মহাৰাজ, এনেকৈ মুকলি
ৰাজসভাত বিনা বিচাৰে প্ৰাণদণ্ড দিলে পিছলৈ
আমাৰ ৰাজ্যত আইনৰ শাসন বুলি আনক
ক'বলৈ বাট নেথাকিব। সকলোবাকৈ হ'লেও
বিচাৰ এখন কৰাটো ভাল হ'ব।

মহাৰাজ : ব, ব, অকণমান ব। ইয়াক বিচাৰ লাগে
যেতিয়া বিচাৰটো কৰি দিছোঁ। [গহীন]
মই, ৰাজ্যৰ মহাৰজাই আইনমতে বিচাৰ কৰি
নিগনিক দোষী সাব্যস্ত কৰিছোঁ আৰু সেই
আইনমতেই নিগনিৰ প্ৰাণদণ্ড দিলোঁ [সাধাৰণ
যাতেৰে] যা, ইয়াক লৈ যা।

নিগনি : মহাৰাজ, কোনখন আইন ? কোনখন
আইনমতে মোৰ প্ৰাণদণ্ড দিয়া হ'ল ?

মহাৰাজ : কোনখন আইন মানে ? ডোক মই
ইয়াতেই কোবাই মাৰিলোঁ হয়, ৰাজসভা
লেভেৰা হ'ব বাবেহে...

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [ফুচফুচাই] এক নম্বৰ আইন।

মহাৰাজ কৈ দিয়ক এক নম্বৰ আইন।

মহাৰাজ : অ' ৰাজ্যৰ এক নম্বৰ আইন। মই কি
আইন নাজানো বুলি ভাবিছ নে কি ? এনেই
ওপৰে ওপৰে মহাৰাজ হৈছোঁ ! ৰাজ্যৰ এক নম্বৰ
আইনত আছে, 'মহাৰাজৰ বাহিৰে', মাছুৰ গৰু
জীৱ-জন্ত চৰাই-চিৰিকতি সকলোৰে বাবে বড়

কোঠাত কি আছে চোৱাটো নিষেধ। চালে—
চালে—চালে। তাৰ পিছত কি আছিলহে ?
[পঢ়] কি, মনে মনে আছে মনত নাই যদি,
আইনৰ বহীখন চাই নলয় কিয় ? [কাগজৰ
খচখচনি]

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আমাৰ ৰাজ্যৰ আইন কৰিছে
মহাৰাজে, লেখিছে বৰকাকতীয়ে। এক নম্বৰ
বহী। এক নম্বৰ পাত। এক নম্বৰ আইন।
এইয়া লেখা আছে—মহাৰাজৰ বাহিৰে, মাহুহ,
গৰু, জীৱ জন্তু, চবাই-চিৰিকতি সকলোৰে বাবে
বড়কোঠাত কি কি আছে চোৱাটো নিষেধ।

মহাৰাজ : সেইখিনিটো মোৰেই মনত আছে। তাৰ
পিছত কি আছে পঢ়ক। থাকিব লাগে চোৱা-
জনৰ মূৰ কটা যাব।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [ভৱে ভৱে] এক নম্বৰ আইনত মই
কোৱাখিনিৰ বাদে আক একো নাই। ইয়াৰ
পিছত ছই নম্বৰ আইন।

মহাৰাজ : থওক আপোনাৰ ছই নম্বৰ আইন।
বড় কোঠাৰ ভিতৰলৈ সোমালে কি শাস্তি দিয়া
হ'ব, আইনত লেখা আছেনে নাই ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : নাই মহাৰাজ।

ডেকামন্ত্ৰী : মহাৰাজ, প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ এইটো বৰ ডাঙৰ
গাকিলতি হৈছে। ৰাজ্যৰ ন আইনবোৰ চোৱা-
চিতা কৰাৰ তাৰ তেখেতৰ ওপৰত। কোনো
আইন পূৰণি হৈ ফাটি গ'লে আক তাক জোৰা-
তাপলি দিও চলাব নোৱৰা হ'লে, নতুন আইন
প্ৰণয়ন কৰাৰ কথা মহাৰাজক সোৱৰাই
দিয়াটো প্ৰধান মন্ত্ৰীৰ কৰ্তব্য। আক প্ৰধান
মন্ত্ৰীয়ে দেখ দেখ কৰ্তব্যত অৱহেলা কৰিছে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আইনত ফুল নাই, আইনত ফুল নাই।

এক নম্বৰ আইনত লেখা আছে বড় কোঠাৰ
ভিতৰখন চোৱা নিষেধ। নিষেধ মানে নিষেধ।
তাৰ মানে চাব নোৱাৰে। চাবলৈ আইনে
নিদিয়ৈ। চাব যেতিয়া নোৱাৰেই তেনেহ'লে
চালে কি হ'ব সেৱা, আইনত কেনেকৈ লেখিব ?
লেখিবৰ কোনো অৰ্থও নাই।

মহাৰাজ : [খঙেৰে] তেনেহ'লে কি ইয়াক, এই
নিগনিটোক এৰি দিব লাগিব ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : নহয়, নহয়। এৰি দিয়াৰ কথাই নুঠে।
মহাৰাজে এক নম্বৰ আইনত নেজ এডাল লগাই
দিলেই হ'ল। শ্ৰীমুখেৰে এবাৰ ক'লেই হ'ল—
যেয়ে বড় কোঠাৰ ভিতৰখন চাব তাৰ মূৰ কটা
যাব। অৱশ্যে বৰকাকতীয়ে কথাখাৰ আইনৰ
বহীত লেখি তুলি ল'ব লাগিব আক মহাৰাজৰ
বহী। বহু ইমান খিনিয়ে।

মহাৰাজ : অ' অ' দিয়া। লেখি লোৱা। বড়
কোঠাৰ ভিতৰখন যেয়ে চাব তাৰ মূৰ কটা
যাব। হ'ল নহয়। দিয়া, এইকালে দিয়া।
চহী কৰি দিহো। এয়া হৈ গ'ল আইন। যা,
এতিয়া লৈ যা, তাৰ মূৰটো কাট। কি নিগনি,
কিবা কৰি নেকি এতিয়া ? সকলো আইন
মতে। নকৈহো, আমাৰ ৰাজ্যৰ বিশেষত্বই
হ'ল আইন আক শ্ৰায়ৰ ৰাজত্ব।

নিগনি : মহাৰাজ আইনখন আপুনি আজিহে
কৰিলে। মই বড় কোঠাৰ ভিতৰত কি
আছে আগেয়ে চাওঁ। এইখন আইনে মোক
নোচোৱে।

[ৰাজসভাত মাহুহৰ ওপ-ওপনি]

মহাৰাজ : ই কি কৰ দেখোন মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : হয় মহাৰাজ।

মহাবাজ : [খঙেৰে] কিয় হয় হয় কৰি আছে ?

আইনে কি কৰ ? আইনমতে আমাৰ অৱস্থা কি ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [ভৱে ভৱে] নিগনি শুক ।

ডেকামন্ত্ৰী : [কাকিয়া কৰাৰ সুৰত] এই সকলোবোৰ
প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়াৰ অকৰ্মণ্যতাৰ ফল ।
তেখেতে আইনৰ ভাৱ লোৱাৰ পিছৰেপৰা
দেশৰ আইন আৰু শৃংখলাৰ অৱস্থা দিনে
দিনে অৱনতি হৈ আছে । আৰু সেই কথা
আমি চকুৰে দেখি আছোঁ । আজি নিগনিৰ দৰে
ঘোৰতৰ অপৰাধত অপৰাধী এজনে আইনৰ
শুকঙাৰে সবকি যাবলৈ ওলাইছে । যত্ন কৰা
হ'লে কি তেখেতে এই শুকঙাটো বন্ধ কৰিব
নোৱাৰিলেহেঁতেন ? নিগনিটোৱে কৈছে
আইনখন আজি কৰা হৈছে, সি বহু কোঠাৰ
ভিতৰলৈ আগতেই সোমাইছিল । ঠিক আছে,
আইনখন আগুৱাই দিয়ক ।

মহাবাজ : আগুৱালে নহ'ব, আগুৱালে নহ'ব ।
পিছুৱাৰ লাগিব ।

ডেকামন্ত্ৰী : অ'— আগুৱালে যদি নহয়, পিছুৱাই
দিয়ক । কিন্তু এই হুৰ্ভুতক বিনা দণ্ডেৰে যাব
দিব নোৱাৰি ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : মহাবাজ, আইন আগুৱা পিছুৱা
কৰাটো মোৰ সাধাৰ বাহিৰত ।

ডেকামন্ত্ৰী : আমি আগেয়ে জানো এইয়া আপোনাৰ
কমতাৰ বাহিৰত বুলি । আপুনি বৃদ্ধ হৈছে ।
আৰু এই অৰ্ধৰ অকৰ্মণ্য বৃদ্ধবোৰে বাইজৰ
সুৰত গুৰুতাৰ হৈ ৰাজ্যৰ প্ৰগতিৰ বাহুৰ
সৃষ্টি কৰিছে । আইনৰ দৰে গধুৰ বস্তু
আগুৱা পিছুৱা কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজন যুৱ
শক্তিৰ ।

[বেকগ্ৰাউণ্ডত যুৱ শক্তিৰ জৱ হওক ! আমাক
লাগে নতুন তেজ । ডেকামন্ত্ৰীক প্ৰধান মন্ত্ৰী পাতিক]

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [খঙেৰে] মহাবাজ, এই চেঙেলীয়া
ডেকা সোপাতকৈ এতিয়াও মোৰ কমতা
অধিক । মই নিজে ডেকামন্ত্ৰীক ওচৰলৈ তুলি
তুলি এই পদলৈ আনিছোঁ । তেনেকৈ মই
তেখেতক নমাবও পাৰোঁ । কিন্তু আইন ল'ৰাৰ
মই নোৱাৰোঁ ।

মহাবাজ : নলবিব কিয়হে ? ক'ব এনে আইন
বোলা বস্তুটো ওলাইছে । নলবো বুলি নলবে ।
মোৰ সৈন্য-বাহিনীক মাতক । হাতী লগাই
হেচুকিব দিয়ক । ল'ৰে নে নলবে চাম । এখন
আইন ল'ৰাৰ নোৱাৰিলে মই কিহৰ বজাটো
হ'লো ?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : আইন নলবে । এনেয়ে নকয় আইন
অলৰ অচৰ ! হাকিম লৰিলেও হুকুম নলবে ।
বৰকৈ হেচিলে আইনেই ভাগি যাব । সেই
বুলি কিন্তু আইনৰ অমোঘ হাতৰপৰা ই
নিগনি সবকি নেযায় । এক নম্বৰ আইনত
ই দোষী সাব্যস্ত নহ'ল । ঠিক আছে, নহ'ল
নাই, নিগনিক চুৰিৰ অপৰাধত প্ৰাণদণ্ড দিয়া
যাওক ।

[বেকগ্ৰাউণ্ডত—হয় নিগনি জাতটোৱেই চোৰৰ
জাত । আপুনিও ভাল কথা কৈছে । কিবা সবকাবৰ
মতলৰ নেধাকিলে সি কিয় বহু কোঠাত সোমায় ?
ক'লেই আমি বিশ্বাস কৰিমনে ? বোণা-ককাৰ দিনৰে
বহু কোঠা ।]

নিগনি : মহাবাজ ! বহু কোঠাৰপৰা মই কি চুৰি
কৰিছোঁ, অন্ততঃ সেইটো কওক ।

মহাবাজ : ইয়াৰ সাহস চা । ই আকৌ মোকেই

প্ৰশ্ন কৰে ! ভই ধন নিহ, সোণ নিহ, হীৰা
মুকুতা, মোহৰ ।

নিগনি : মহাৰাজ, বত্ন কোঠাত সেইবোৰ আছে
জানো ? মই দেখিছোঁ আপুনি ভগা কাঁহৰ
বাচনৰ খোলাবোৰ বজাই দিছে বত্ন কোঠাৰ
স্তম্ভবত । শব্দ শুনি বাহিৰত সেইয়া মানুহে
ভাবে আপুনি সোণৰ মোহৰ গনিছে । আইনাৰ
ভগা টুকুৰাবোৰ ইহাভ-সিহাভ কৰিছে, মানুহে
ভাবে সেয়া হীৰা-মুকুতাৰ শব্দ ।

মহাৰাজ : [ব্যাকুল হৈ চিঞৰে] মাৰ, মাৰ—মাৰ
তাক—মিছা কৈছে । সকলো মিছা । তাৰ
মুখত সোণা দে ।

[কোলাহল চিঞৰ—ইনক্ৰাৰ জিন্দাবাদ । আমাৰ
দাবী মানিবই লাগিব । ঠগবাজী বন্ধ কৰক ।
আমাৰ প্ৰাণা আমাক দিয়ক । বন্দুক-বাকদৰ শব্দ ।
কোলাহল লাহে লাহে মাৰ যায় ।]

যোষক : ৰাজ্যৰ মানুহে গৈ বত্ন কোঠাৰ বন্ধ চুৱাব
ভাঙি পেলালে । নিগনিৰ কথাই সঁচা,
বত্ন কোঠা শূন্য । ৰাজ্যৰ মানুহে ঠগবাজ বজা-
মন্ত্ৰী সেনাপতিক ৰাজ্যবপৰা খেদি পঠালে ।
[প'ক]

গোটেই ঘটনাটো সাধু যেন নেলাগিলনে ?
ইয়াৰ এটি অধিক বাস্তৱ মোৰ দিব পাৰি নেকি
চোৱা যাওঁক ।

[স্বেস্বেক—নিগনিৱে ক'ব আৰম্ভ কৰে—
মহাৰাজ, বত্ন কোঠাত সেইবোৰ আছে জানো...
হীৰা, মুকুতাৰ শব্দ । শেষ হোৱাৰ লগে লগে
বজাৰ বোলাই নিগনিক ধৰি খাই পেলোৱাৰ
শব্দ । বাইজৰ মাজত চিঞৰ—খালে খালে,

ৰাজবোলাই নিগনিক খালে । মাৰ তাক,
জীয়াই জীয়াই যেন চোৰাম । মেকুৰীয়ে
চিঞৰে । বাইজে চিঞৰে । কোলাহল ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [চিঞৰ] বাইজ ! বাইজ ! আপোনা-
লোকে কি কৰিব ওলাইছে ? আপোনালোকে
ৰাজ্যৰ আইন ভাঙিব ওলাইছে । মনত ৰাখিব,
পাহৰি নাযাব ৰাজ্যৰ পাঁচশ-এক নম্বৰ আইন ।
নিগনিৱে যি কয় সকলো মিছা ।

[বাইজৰ চিঞৰ—আমাক বিচাৰ লাগে । নিগনি
হতাৰ প্ৰতিশোধ লাগে । নিগনি আমাৰেই এজন ।
ৰাজবোলাক আমাৰ হাতত তুলি দিয়ক ।]

শাস্ত হওক বাইজ, নিগনিৱে আজি আপোনা-
লোকক মিছা কথা কৈছে । আপোনালোকে
তাকেই সত্য বুলি লৈছে । নিগনিৱে মিছা
কোৱাৰ অন্তৰালত থকা কালিমাময় গোপন
বহন্যৰ কথা আপোনালোকে জানো জানে ?
এনেওতো হ'ব পাৰে যে নিগনি বিদেশী শত্ৰু-
ৰাজ্যৰ গুপ্তচৰ । নিগনি কুটাঘাতকাৰী । নিগনি
বিশ্বাসঘাতক—ঘৰশত্ৰু বিতৰ্কণ, নিগনি
দেশভ্ৰোহী—নিগনি—নিগনি ভ্ৰাতৃভ্ৰোহী ।
নিগনিৰ ওপৰত আমাৰ চোৰাংচোৱা বাহিনীৰ
বহুদিনৰপৰা চকু আছে । আজি তাৰ স্বৰূপ
ওলাই পৰিল আপোনালোকৰ আগত ।

বাইজৰ মাত : [চিঞৰ] নিগনিৱে যে মিছা কোৱা
নাই তাক প্ৰমাণ কৰক । আমাক বত্ন কোঠা
খুলি দেখুৱাওক ।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [চিঞৰ] দিয় । প্ৰমাণ দিয় ।
সকলো প্ৰমাণ দাঙি ধৰিম বাইজৰ আগত ।
আপোনালোকৰ কোনে কিমান মুজা পাব
আছে ৰাজৰ্ত্তবালৰপৰা ? পাঁচ ? দহ ? বৰ

বেছি এশ। মই নিজে লক্ষাধিক মুদ্রা পাবলৈ
আছোঁ ৰাজৰ্জবালবপৰা। আজি যদি বহু কোঠা
শূণ্ড বুলি মই বিশ্বাস কৰিলোহেঁতেন।
তেনেহ'লে মই নিজে আপোনালোকৰ শাৰীলৈ
নামি নগলোহেঁতেননে? বহু কোঠা শূণ্ড হোৱা
হ'লে মোতকৈ ক্ষতি কাৰ হ'লহেঁতেন? এই বৃদ্ধ
সেনাপতি ডাঙৰীয়া [একেট] মোৰ ওচৰত
বহি আছে।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : ৰাইজ, ৰাইজ, মই বৰ সন্তোষ পাইছোঁ
যে আপোনালোকে আইন ভাঙকাৰীক হাতে
হাতে ধৰি পেলাইছে। ৰাজবোন্দাক বন্দী
কৰিছে। তাক আমাৰ হাতত তুলি দিয়ক। উঃ
তাৰ ইমান সাহস! মহাৰাজৰ সমুখত মোৰ
সমুখত, এনে এটি কাম কৰি পেলালে। ইয়াৰ
স্থায়িক তদন্ত হ'বই লাগিব। স্থায়িক তদন্তৰ
পিছত ইয়াক এনে কঠোৰ শাস্তি দিয়া হ'ব যে
ভৱিষ্যতে সকলো ৰাজবোন্দাৰ নোম শিঁয়ৰি
উঠিব এই শাস্তি মনত পৰিলে।

ৰাইজৰ মাত : সেইবোৰ নহ'ব। আমি ৰাজ-
বোন্দাক ইয়াতেই ডিঙি মুচৰি মাৰিম।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : ৰাইজ, ৰাইজ, আইন নিজৰ হাতত
তুলি নলব। আইন ভাঙকাৰীৰ শাস্তি আইন-
মতেই হ'ব লাগিব। পোনতে স্থায়িক তদন্ত
হ'ব। মই আপোনালোকক কথা দিছোঁ।

ৰাইজৰ মাত : মুখৰ কথাৰে নহ'ব। লিখিতভাৱে
প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়ক।

প্ৰধান মন্ত্ৰী : দিম, নিশ্চয় দিম। [কাগজত লেখা
শব্দ] এয়া লওক। ইয়াৰ উপৰিও মই আপোনা-
লোকক প্ৰতিশ্ৰুতি দিছোঁ, যে স্থায়িক তদন্তত
ৰাজবোন্দা দোষী সাব্যস্ত নহ'লেও তাৰ ওপৰত
বিভাৰীয় ব্যৱস্থা লোৱা হ'ব। অতি কমেও
তাৰ গাখীৰ ডাটা সাময়িকভাৱে বন্ধ থাকিব
শাস্তিস্বৰূপে। [হঠাতে শোকনতাত বহুতা দিয়াৰ

নিচিনা মাতেৰে] ৰাইজ—নিগনি স্বহীদ হ'ল।
নিগনিৰে দেশৰ উন্নতিৰ হকে নিজৰ জীৱন
আহুতি দিলে। আমি অৱশ্যে স্বীকাৰ কৰিব
লাগিব যে সকলো কলমে ব্যৱহাৰ কৰা নাই।
কিন্তু তেখেতৰ মনৰ সত্যানুসন্ধানী দিশ আমাৰ
উঠি-অহা বুদ্ধকসকলৰ বাবে অৱশ্যেই অনুকৰণীয়।
আপোনালোকৰ লগতে মই কওঁ নিগনি—
মৰিও অমৰ হ'ল।

[ৰাইজৰ চিঞৰ : নিগনিৰ জয় হওক। নিগনি
স্বহীদ হ'ল। মহাৰাজৰ জয় হওক। শব্দ লাহে
লাহে আঁতৰি যায়। বজা, মন্ত্ৰী, সেনাপতিৰে
দীৰ্ঘশ্বাস পেলায়। সময় পাব হৈ যোৱা বুজোৱা
সঙ্গীত।]

বুঢ়া প্ৰধান মন্ত্ৰী : বুজিছে সেনাপতি ডাঙৰীয়া!
সন্ধিয়া সময়ত কিয় জানো মোৰ সদায় শিশু-
কালৰ কথা মনত পৰে, যেতিয়া পৃথিৱীৰ
সকলো কথা, সকলো সাধুকেই বিশ্বাসযোগ্য
যেন লাগিছিল।

সেনাপতি : আজি কিন্তু পুৱা আপুনি মহাৰাজক
ভাল বচাই দিলে। মই আজি ৰাইজে ৰাজ-
সভাতেই মহাৰাজৰ চুলি হিগে যেনেই
পাটছিলোঁ। বাক প্ৰধান মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া, বহু
কোঠাত আপুনি কিবা আছে বুলি ভাবে নে
নিগনিৰে সঁচা কথা কৈছিল?

প্ৰধান মন্ত্ৰী : [হয়নিয়াৰ] সেইবোৰ বহুদিন আগতেই
ভাবিব বাদ দিছোঁ। ৰাজৰ্জবালবপৰা আক
কিমাননো পাব আছে মই? বজাবত কিজানি
মোৰ ভাবে দহগুণ বেছি ধাব। বহু কোঠাৰ
ওপৰত বিশ্বাস কৰিয়েই মহাজনবোৰে ধন
ধাৰে দি আছে মোক। বুজিছে—একেদাল
শিকলিৰে আমি প্ৰতিজনেই একোটা আঙুঠি।
বহু কোঠাত আমি বিশ্বাস কৰিবই লাগিব,
কৰাবই লাগিব।

জন্মেজয়

নব শৰ্মা

তিনিটা স্তবত কাহিনী আগবাঢ়িছে। কোনো এক পৰ্বতত পুৰুষৰ নামে এজন মৰমিয়াল
হুত্বৰ এখন যুগী-পান আছে। তেওঁ লক্ষ্য কৰিছে কিছুদিনৰপৰা “জন্মেজয়” নামৰ এটা
শকত-আবৃত যুগীৰ স্বভাৱি ভাৱ মনোৱস্তি এটা হৈছে আৰু তাৰপৰা অন্য যুগীবোৰলৈকো
সেই প্ৰৱৃতি বিয়পিছে।

সমতলৰ এঠাইত অধ্যাপক পুণ্ডৰীক নামে এজন ব্যক্তিয়ে মানৱ জাতিৰ অৱস্থাৰ
অভিধাৱে বিন্দনীয়া কিতাপ ৰচনা কৰাৰ অপৰাধত তথাকথিত বিচাৰৰ সন্মুখীন হৈছে ;
এই বিচাৰৰ ফলত অধ্যাপকে চৰম শাস্তি লভাৰ সম্ভাৱনা আছে।

একে সময়তে বিকলাংগ পংক্ত অধ্যাপক পুণ্ডৰীকক এগৰাকী মহিলাই (হৰতোবা অধ্যাপকৰ
পত্নী) এখন পেৰাডুলেটৰত বহুৱাই বাটেদি ঠেলি ঠেলি লৈ গৈছে। ক’ৰবাত এখন
যেনা ৰহিব, তাত অধ্যাপক পুণ্ডৰীকে বুৰঞ্জীৰ বীৰসকলৰ তেজৰে এক নতুন মানৱ
সৃষ্টি কৰিব।

এই তিনিটা স্তবত নাটকৰ কাহিনী কিছুমান উল্ট কৰা-প্ৰৱাহৰ মাৰ্গেৰে আগুৱাই গৈ
চৰম পৰিণতি লাভ কৰিছে।

চৰিত্ৰ :

পুৰন্দৰ

শিল্প

বিচাৰপতি

শাহুল

অধিবক্তা

পুণ্ডৰীক

উমিলা

উৰিপুত্ৰ

ভক্তদল

নেতা

পুৰুষ

নাৰী

হিবণ্যক

বিমৰিষ

জনতা (বহুত মানুহ)

[আর দহ হেঁচাব ফুট উচ্চতাত পূৰ্ণবৰ কুকুৰা-
পাৰ। জনশূন্য। দোকমোকালি। কঁৱলি। সিংসত।
—কিন্তু সহজ জীৱন-মিজিত সুখ। চলপুৱাতে
আদবয়সীয়া পূৰ্ণবৰ কৰ্মব্যস্ততা। অকলশৰীয়া
পূৰ্ণবৰে খবৰেদাকৈ ইটো সিটো কৰি থাকি
একেবাহে বহি যায়]

পূৰ্ণবৰ : এই মুখত কিবা অৰাইচ মাড ওলাব
দেই। এই জন্মি, হতছবি যোৱা, তই ইমান
বাঢ়িছ কেলৈই হোঁ ? এবিলিনে—এবিলিনে ?
চাওঁ হোঁ—এব বুলিছোঁ, এব। কেলৈই ইহঁত
তোৰে ল'ৰা-ছোৱালী, তোৰে ভাই-ককাই নহয়
হোঁ ? ইহঁতে কি অপকাৰ কৰিলে তোৰ ?
ও আই ! গোটেইখন তুমুলি কৰিলে দেখিছা।
অঃ অঃ অঃ—দেখিলা দেখিলা। তাৰ সাহসটো
দেখিলা। মই গোটে মাহুহটো থাকোঁতেই,
হেৰোঁ মোৰ চকুৰ আগতে এইটো কাণ্ড কৰিলি
হোঁ ? কটা হতছপাৰাৰ সঁচ ! কিমানখন
নকৰিছোঁ তহঁতৰ কাৰণেই। যেতিয়াই যিহকে
খাওঁ বুলিছ আনি দিছোঁ ; ঘৰ সংসাৰ এবি
তহঁতৰখনেই মোৰো সংসাৰ, আৰু কি বাকী
আছে অ' দিবলৈ ? তাৰ লিছতো অতপালিখন
কেনেকৈ সহি থাকো বাক ! [হঠাৎ] অ',
এইজনীৰ কি হ'ল আকোঁ ? আই ঐ—মই
কতে মৰোঁ ! এইজনী মন্দোদৰী নহয়নে ?
অৱ চাওঁ মাই কি হ'ল.....কি হ'ল ওঁ—ভেজ !
ই জন্মি ! মই জানিছোঁ নহয় এয়া জন্মিৰ কাম,
মজহ একটাই নিলে দেওহে। উঃ উঃ চাওঁ,
ধুৱাই দিওঁ দেই তোৰ ঘা ডোখৰ, [অলপ সময়

পানীৰে ধুৱাই] অৱ অৱ—ভেজ বন্ধ হৈছে,
নহয়নে ? কান্দিবই নে হাঁহিবই বাক হোঁ !
আই ঐ দেখি, মাই চাওঁ, ভাল পাইছ নহয় !
কটা জন্মি, এই মন্দোদৰীয়ে বাক কি তোৰ
পানীখোৱা পুখুৰীত বিহ ঢালিলে, তাইক যে
কামোৰটো মাৰি মজহে সৈতে একটাই নিলি ?
ব দেই মাই, অকণমান তলকা মাৰি পৰি থাক,
তেহে যদি বিয়কোপবোৰ মাৰ যায়। অ,
ভেজ বন্ধ হ'ল যেতিয়া আৰু ভয় নাই।
অকমান কাতি হ, গাটো নুত লাগিব। [ততক
মাৰি] অ' সেইবুলি তাক ইমান 'খাৰীনতা'
দিব পাৰিনে ? ওঁহো সি আটাইয়ে পাই যাব।
নহয়। ঐ—ঐ জন্মেজয়, চাওঁ এইকালে আহ।
[বৈ] অৱ, মাতিলেই আহিবিনে নিধক !
[হঠাৎ] ব....ব....ব....খৰিছোঁ....ক'ত মাৰিবি ?
[কুকুৰাৰ কক্ককনি] সিহঁত হুটাক কাহুৰিয়েই
শেষ কৰিলি, আজি তাই বেচেৰীকো
কামোৰটো মাৰিলি। এদিন মোকো খাবি।
কটা জন্মেজয়, তোক মই মৰমতে জন্মি বুলি
মাৰোঁ। তই—তই—তয়ে আকোঁ মোৰ সতে
শত্ৰুবাৰি কৰ নহয় ? [হঠাৎ] খবৰদাৰ,
খবৰদাৰ, আজিৰপৰা গড়ালৰ ভিতৰত
থাকিবি। যেতিয়া মন যাব খুলি দিম, ওলাই
যাবি, বংশবৃদ্ধি কৰিবি। আকোঁ হুকুম দিম,
ভালে ভালে গড়ালত সোমাবিহি। খবৰদাৰ,
তুৰিযুৰি নচলিব। নচলিব নচলিব ...।
পটেখৰীহঁতৰ সৈতে একেলগে গা বেলাবলৈ
লাগে, নহয় ? এহে, তেতিয়াহে মন গলেই

বোঁট মাৰি আগমঙহৰ সৈতে একৰাই
আনিব পাৰিবা। [কুকুৰাটোৰ কক্ককনি]
চুপ থাক, কটা পিলাচ, ভাল কথা ক'লে
ভাবহে খঙৰ ভয়ক! [কক্ককনি] চুপ থাক!
ব'—দিহোঁ মজাপালি এইডালেৰে.....।

[কোবাবলৈ ধৰে। অশ্বেজৰ কক্ককনি। কোবায়,
কক্ককনি বেছি হয়। কোবায়—বহুতো কুকুৰাই
কক্ককায়—গন্দগোল হৈ যায়। তাৰ মাজতে খিলু
লোমাই আছে]

খিলু : কি হ'ল অ, ককাই, এই পালি কাৰ ওপৰত
উঠিছে?

পুৰন্দৰ : অ, খিলু আহিলি? চাচোন, ই বাপেকক
চিনি পোৱা নাই। গোটেইমথাকে খুটি কাষুৰি
শেষ কৰিলে।

খিলু : অ'—এই কলীয়া নোদোকাৰ কথা কৈছা
নেকি, আও, সেইটো এনেয়ে দেখিলেই মোৰ
চুলিৰ আগে জীৱ যায়। যিহে ভাব চোঁহা!

পুৰন্দৰ : বাক বাক, কিমান দেখুৱাব ডেমাকি—
ময়ো দিম নহয় ছোটোকাটো। কালি বাপেকে
দিহোঁ নিমখ এজোৰা কুটিয়াই।

খিলু : নিমখ! [বৈ হঠাৎ] ওঁ—ওঁ, নিমখ কুটিয়ালে
সিহঁতৰ খুটিয়া-খুটিখন কমিব ওঁ।

পুৰন্দৰ : তই বাক খিলু, মোক এটা সহায়
কৰচোন।

খিলু : বৰাচোন ককাই, আগতে এইটো চুৰট এটা
হঁপি লোৱা। ডোমালৈকে বুলি আনিহোঁ।

পুৰন্দৰ : চুৰট? বাক দে। ওপৰৰপৰা পৰা
সেকি?

খিলু : আকনো ক'বপৰা পৰিব ঐ! বাইজে
মিখিনি পাইছে ওপৰৰপৰাই পাইছে। পিছে

এইটো নতুন চুৰট দেই, সেইকাৰণেহে
ডোমালৈ আনিহোঁ ককাই।

পুৰন্দৰ : মৰম কৰি দিছ যেতিয়া খাওঁ বাক।
তইনো মোক এইবোৰ খন্তীয়া খুচুৰা কি
নিদিয়াকৈ আছ? চুৰট, গোকোৱা চাবোন,
মমবাতি...নোকোৱাকৈয়ে দি আছ। পিছে
এইবাব মোক ডাঙৰ সহায় এটা কৰ। [সককৈ]
বাইজৰ বচৰ ভাগৰে নিমখ এঠেলা মোক
যেনে-তেনে আনি দে।

খিলু : আও...এঠেলা ক'ত পাবা ঐ?

পুৰন্দৰ : কলেই, উৰাজাহাজেৰে পেলাওঁতেইচোন
আঁতৰাই ধব পাৰি। পিছত কোনেও
নেদেখাকৈ।

খিলু : গাঁওবুঢ়াই দেখিলে মোক জীয়াই জীয়াই
পিঙত দিব ঐ। মই নোৱাৰোঁ, মোৰ ভয়
লাগে।

পুৰন্দৰ : এহ্, নাপায় গম গাঁওবুঢ়াই। তই মন
কৰিলেই পাব।

খিলু : [ভাবি] ওঁ...বাক চাওঁচোন কি কৰিব
পাৰোঁ।

পুৰন্দৰ : [কৃত্ৰিম ধং] চাওঁচোন নহয়, আনিবি
এঠেলা। [বৈ] তইতৰ জাতিটোৰহে মহাপুখ
বোপাই। লোকে উৰাজাহাজেৰে আহি বচ
দি থৈ যায়হি! ঠেঙৰ ওপৰত ঠেং তুলি
খোৱা, আমাৰ আকৌ হেজাব কুকুৰাৰ লগত
সংসাৰ। কোনে বোগাবহি বচ?

খিলু : মই বাক এতিয়া আহোঁ ককাই।

পুৰন্দৰ : ওঁ যা! কথাবাব মনত ৰাখিবি। নহ'লে
চা, এই বান্ধন ৰখাই খুটিয়া-খুটি কৰি শেষ
হ'ব। মোকো শেষ কৰেহে লাগে। ইকালে

তইত খোদৰ পচলা। উৰাজাহাজৰ বচন খাই
খাই জীয়াই থাকোতেই উই হাকলু হবি ওঁ !
খিলু : অ' তোমাৰ খবৰ কাগজখন। এইখন
লোৱা।

পুৰন্দৰ : ওঁ—দে কাগজখন। এসপ্তাহৰ আগৰ
সেইখন আকৌ আজিহে আহিছে। তই বাক
যা খিলু। মোৰ বস্ত্ৰটো নাপাহৰিবি আকৌ।

খিলু : বাক।

[ধাৱ। কুকুৰাবোৰে কক্কককাৰ চিঞৰি উঠে।]

পুৰন্দৰ : চুপ থাক...অসভ্যহঁত ! তইত বাকসৰ
লগত কথা, মাহুহে মোক বলিয়াহে বুজিব।
চুপ.....। কাগজখন অকণমান শান্তিৰে
চাওঁগৈ।

[বিবতি]

[কাগজ পঢ়ি পঢ়ি সকলৈ হাঁহি]

এসপ্তাহৰ পুৰণি খবৰতে পাওঁ বহুতো।
[পঢ়ে] “স্বাভাৱিক নেপাম্ বোমা আৰু লেজাৰ
অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ।

বিদেশী সাহায্যৰ পৰিমাণ ১০ হেজাৰ
ডলাৰৰো অধিক।

দুসপ্তাহৰ অভিযানত ১০ হেজাৰ পুৰুষৰ
প্ৰজনন কমতা বিলোপ।

লক্ষু ইন পেনাং ছবিৰ বিশ্ব ৰেকৰ্ড স্থাপন।
একেৰাহে ১৫০ সপ্তাহ।

ডাক্তৰ পুৰন্দৰ...এহ্ কিবা নিজৰ নাম-
টোহে ওলায়...ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক, ওঁ পুণ্ডৰীক
বিচাৰ চলি আছে। স্বাধীনতাৰ আদেশ—
দোষ স্বীকাৰ নকৰালৈকে দোষীৰ বিচাৰ চলি
থাকিব। উকিলৰ জেৰা তুলল গতিত চলিছে।

ডাক্তৰ পুৰন্দৰ...হেঃ, ঘূৰি ঘূৰি নিজৰ নামটোহে
মুখত আছে...ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক নীৰৱ। বিচাৰ
জোৰ চলি আছে।”

এঃ ই কিহৰ ডাক্তৰ ওলাইছে। [হাঁহি]
নিজৰ দোষটোকে যদি ক’ব নোৱাৰ, তই কিহৰ
জানী মাহুহ ! এঃ ডাক্তৰ...পুণ্ডৰীক...বিচাৰ
চলি আছে। চলি থাকিবতো।

[আদালতৰ দৃশ্য। এটা বক্সনি। জিন য়াৰ।
প্ৰহৰীৰ চিঞৰ—“ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক হাজিৰ।” প্ৰাৰ
একেলগে ইনভেলিড চেয়াৰ এখন বেলি অনাৰ
কোঁ-কোঁ শব্দ ওচৰ চাপি বৈ যায়। আদালতত
কিছু সময় গুণগনি। তাৰ পিছত ওক-গতীৰ যবে
বিচাৰপতিয়ে কয়]

বিচাৰপতি : অধিবক্তাসকল, আপোনালোকে
অলপো ইতস্ততঃ নকৰি আচামী ডাক্তৰ
পুণ্ডৰীকক জেৰা কৰি যাওক। আচামীয়ে দোষ
স্বীকাৰ নকৰা পৰ্যন্ত বিচাৰ চলি থাকিব।

[এইখিনিৰলৈকে বিচাৰপতিৰ কঠৰৰ শ্ৰোতাই কিছু
বিকৃত কণত শুনিব; বিচাৰৰ অসাবতা সেই
বিকৃতিয়েই প্ৰকাশ কৰিব। এনেতে এজন অধি-
বক্তাই স্পষ্টকৈ হাঁহি দিয়ে]

অৰ্জাব ! অৰ্জাব ! অধিবক্তা বিগৰিষ।
ডাক্তৰ পুণ্ডৰীকৰ বিচাৰকালত মহামাত্ত
আদালতৰ দ্বাৰা লক্ষ্য কৰা হৈছে, আপুনি
আদালতৰ বিচাৰনামা উপেক্ষা কৰিছে,
যথোচিত গভীৰভাবে গ্ৰহণ কৰা নাই আৰু
হকে বিহকে হাঁহি মহামাত্ত আদালতক
জাহিল্য কৰিছে। আপোনাক এই মৰ্মে সতৰ্ক
কৰি দিয়া হ’ল যে তৰিহতে বিচাৰ চলি থকা
অৱস্থাত এনেদৰে অহেতুক হাঁহিব নিৰ্ভৰন

বাবে আপোনাক বিচাৰালয়ৰ কাৰ্য্যক্রমৰপৰা
বহিষ্কাৰ কৰা হ'ব। অকল সেয়ে নহয়,
মহামান্য আদালতৰ প্ৰতি অসন্মানজনক
আপোনাৰ এই ক্ৰটি-বিচ্যুতিৰ কাৰণে
আপোনাক দায়ী কৰা হ'ব। [থতক পিছত]
অধিবক্তা শাহুল, আপোনাৰ জেৰা আবন্ত
কৰক।

শাহুল : আচামী পুণ্ডীক ! ইতিমধ্যে বহুদিন
পাৰ হৈ গৈছে। আপুনি নিজ দোষ স্বীকাৰ
কৰক [বৈ] ওঁ ?...তিনিটো, কি দোষ !
[হাঁহি] সকলো আচামীয়েই জেৰাৰ উত্তৰত
এই একেই প্ৰশ্ন কৰে—“মোৰ কি দোষ ?”
[থবকৈ] আপুনি বুৰঞ্জীৰ সকলো আচামীৰ
সেই পুৰাতন প্ৰশ্নটো এৰি নিজ দোষ স্বীকাৰ
কৰক [বৈ এটা এটাকৈ] আচামী পুণ্ডীক,
আপুনি এটা জীৱন্ত জাতিক যত্নৰ মুখলৈ
গুপ্ত অস্তিসন্ধিৰে আজুৰি নিয়াৰ অপচেষ্টা কৰি
আহিছে, ‘অনন্ত যৌৱন’ নামে এক অবিদ্যাস্থ
প্ৰলোভনেৰে আপুনি প্ৰতি বছৰে মাতৃহক
বিভ্ৰান্ত কৰিছে; [বৈ] আচামী পুণ্ডীক
উত্তৰ দিয়ক, দোষ স্বীকাৰ কৰক।

[চেৰাৰ শব্দ] উত্তৰ দিয়ক।

বিচাৰপতি : আচামী পুণ্ডীক, অধিবক্তাৰ প্ৰশ্নৰ
উত্তৰ দিয়ক [পুনৰ চেৰাৰৰ কোঁ কোঁ শব্দ।
বিমৰিষ হাঁহি] অধিবক্তা বিমৰিষ, আপুনি
আকৌ এবাৰ ইহাৰ উপক্ৰম কৰিছে।

[বিমৰিষে হঠাৎ হাঁহি বন্ধ কৰে]

সেয়ে যথেষ্ট নহয়। দোষীক দোষ স্বীকাৰ
কৰোৱাৰ উদ্দেশ্যে আপুনি এই বহুতে জেৰা
আবন্ত কৰক। [বিমৰিষে আকৌ নককৈ হাঁহিবলৈ

থবে চেৰাৰখনৰ কোঁ কোঁ শব্দ হয়] আবন্ত
কৰক।

[আকৌ চেৰাৰৰ কোঁ কোঁ শব্দ। বিমৰিষৰ নক
স্পষ্ট হাঁহি। এটা বিশৃংখলা]

অৰ্জাৰ ! অৰ্জাৰ !

শাহুল : [থত] মহামান্য বিচাৰপতি, অধিবক্তা
বিমৰিষৰ, আদালতৰ প্ৰতি ভুল-ভাঙিল্যত মই
প্ৰতিবাদ জনাওঁ। ডাক্তৰ পুণ্ডীকৰ বিচাৰে
আজি আইন জগতত আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছে।
পৃথিৱীৰ প্ৰখ্যাত আইনবিদসকলে এই বিচাৰৰ
ওপৰত দৃষ্টি ৰাখিছে; আনকি নানান দেশৰ
খ্যাতনামা অধিবক্তাই ইয়াত অংশ গ্ৰহণ
কৰিছে। ভেনেচুলত আমাৰ বন্ধু অধিবক্তা
বিমৰিষৰ ভাঙিল্যতৰা হাঁহিয়ে আমাক
আইনবিদসকলক জগতৰ চকুত ছেঁৱ প্ৰতিপন্ন
কৰিছে।

বিচাৰপতি : অধিবক্তা শাহুলৰ প্ৰতিবাদৰ সৈতে
আদালত একমত। অধিবক্তা বিমৰিষৰ বিৰুদ্ধে
যথাসময়ত আদালতে আইনগত ব্যৱস্থা ল'ব।
কিন্তু ইতিমধ্যে অধিবক্তাসকল, আপোনালোকে
জেৰা আবন্ত কৰক। বন্ধ নকৰিব। কাৰণ
পুণ্ডীকৰ বিচাৰ চলিব লাগিব কেৱল দুই-
এজন ব্যক্তিৰ কল্যাণৰ কাৰণে নহয়, সমগ্ৰ
মানৱজাতিক নিশ্চিত প্ৰৱৰ্ত্তনা আৰু হুৰ্জি-
সজিবপৰা বন্ধা কৰাৰ কাৰণে। সেয়ে
অধিবক্তাসকল, আপোনালোকে জেৰা চলাই
আচামীক দোষ স্বীকাৰ কৰাওক।

[ইয়াৰ পিছত প্ৰথমে শাহুল আৰু ক্ৰমে অন্যান্য
অধিবক্তাৰ কঠৰ বাবোৰৰ জেৰা কানিত হৈ শীৰ্ষ-
বিন্দুত উপনীত হয়]

শাহুল আক অধিবক্তাসকল : আচামী পুণ্ডরীক
দোষ স্বীকার কৰক। আপুনি নিজ দোষ
স্বীকার কৰক। স্বীকার নকৰিলে এই বিচাৰ
চলি থাকিব। আপোনাৰ সপোনৰ 'নতুন
মাহুৰ' এটা প্ৰেহেলিকা। আপোনাৰ 'অনন্ত
যৌৱন'ৰ ধ্বনি এটা প্ৰভাৱণা। মানৱজাতিৰ
পৰিত্যাগৰ আগতে আপুনি নিজৰ জীৱন বন্ধা
কৰাৰ কথা চিন্তা কৰক। আচামী পুণ্ডরীক,
আপুনি সপোন-বিলাসী। আপোনাৰ ল'ৰালিৰ
এই সপোন পাহৰি যাওক। জনসমুজ্জক বিভ্ৰান্ত-
কাৰী আপোনাৰ অনিশ্চিত এই যাত্ৰা পৰিত্যাগ
কৰক। এই যাত্ৰা পৰিত্যাগ কৰক।

[শীৰ্ষবিন্দুত আঁতৰি যায়]

আলিবাটৰ দৃশ্য

[আবন্তণি ফেইড্ ইন হয়] চকাত টিলিঙা বজা
এখন ইনভেলিড্ চেয়াৰ আঁতৰবপৰা ঠেলি
অনাৰ শব্দ। কিছু সময় কৌ-কৌ শব্দৰ পিছত]

পুণ্ডরীক : অস্বাভাৱিত দমৰা বিচাৰি
থায় মনিচে হাবাথুৰি
বুঢ়া ডচীয়াৰে প্ৰাচীন প্ৰেম
চল পুৱাতেই প্ৰজাৰ ভেম
বাটত বোলে হেজাৰ জ'জৰি
তুমি বৈ গ'লা বে ! ঠেলা—ঠেলা—হেঁচু
দিয়া—জোৰেৰে..... । [কিছু সময় ধৰি চেয়াৰৰ
কৌ কৌ শব্দ]

নকৰিবৰ চকৰি
নিলাজী অলে বাকৰি
ঠেঠে টিউৱত বাপেকী হয়
প্ৰজাৰ আগৈ ভয়

লাই লেচাইৰ মুখ দেখে কৰম নকৰি।
মোৰ কথাত আমনি নেপাৰা। মই এনেকুৱাই
নহয় জানো ? ইনভেলিড্ চেয়াৰখন তুমিয়েই
হেঁচু কি নানিলে মোৰ সাধ্য আছেনে এখোজ
বাট আগবাঢ়িবৰ ? ঠেলা—ঠেলা।

[কিছু সময় ধৰি চেয়াৰৰ কৌ কৌ শব্দ]

ইচাটি বিচাটি পিছফাল কাটি
গিৰিহঁতৰ আপত্তি

বজাৰ সভাত বিচাৰ হয়

অপৰাধীৰে জয়

[ইফালে] ধৰ্মৰাজৰে টেকেলি কাটি। ও
ও,—ঠেলা, ঠেলা, দেই। এইটো বাটেৰে কত
বছৰ ঠেলিছা এইখন চকি। মাহুৰৰ দেখি
তুমিয়েই আমনি লাগে, তোমাৰ পিছে
কাণহাৰ নাই। তোমাৰ কি ধৈৰ্য !

উমিলা : [অসন্তৰ বিবক্ষিত] মই আক নোৱাৰো, যাঃ।

পুণ্ডরীক : তুমি প্ৰতিবছৰে তেনেকৈ কোৱা।

উমিলা : [হমুনিয়াহ] মোৰ ভাগৰ লাগিছে।

পুণ্ডরীক : তখালি।

উমিলা : মোৰ—

পুণ্ডরীক : মোক আগবঢ়াবলৈ এৰি নিদিয়া।

উমিলা : ঋণ উঠিছে।

পুণ্ডরীক : কি কাজিয়াখনেই নকৰা প্ৰতিবছৰ !

উমিলা : তোমাৰ কাৰণে সহ্য কৰাৰ কি প্ৰয়োজন
মোৰ ?

পুণ্ডরীক : তখালি মোক এৰি নোযোৱা।

উমিলা : হিঃ !

পুণ্ডরীক : তুমি কিমান মৰমিয়াল।

উমিলা : থুই ?

পুণ্ডরীক : আঃ কি যে তোমাৰ অসুখাগ মোৰ প্ৰতি।

উমিলা : থুই—থুই—থুই ! মই কি হুৰ্তগীয়া ।

পুণ্ডৰীক : তুমি ভাগ্যৱতী [ডাঙবকৈ] তুমি
ভাগ্যৱতী । মোৰ সঁখা হ'ব উমিলা । মোকো
কি ভাগ্যৱান কৰি তুলিছা তুমি ! তুমি কি
ভাগ্যৱতী !

উমিলা : [উচুপি] মই শূন্য ।

পুণ্ডৰীক : তোমাৰ কি নাই ? তুমি সম্পূৰ্ণ । [ঈর্ষাবে]
তোমাৰ গতি আছে । [হুখেৰে] মোৰ নাই ।
[হাঁহি] তুমি...তুমি মোৰ জীৱনৰ পৰী... ।

উমিলা : [মুখত ধৰি হাঁহি] তুমি মোৰ পূৰ্বক...
[হঠাৎ হাঁহে]

পুণ্ডৰীক : [ক্ষুণ্ণিত] পূৰ্বক পূৰ্বক, ওঁ পূৰ্বক ।...
ঠেলা—ঠেলা, হেঁচুকি দিয়া ।
[চেঁচাবৰ শব্দ কিছু সময় ধৰি কোঁ কোঁ]

উমিলা : মোৰ বান্ধৱীবোৰ..... ।

পুণ্ডৰীক : অহল্যা, জৰা, অনন্তুয়া, বত্ৰা ।

উমিলা : [বিষাদ] সকলো মা হ'ল ।

পুণ্ডৰীক : সকলো পুৰণি হ'ল ।

উমিলা : [কোভ] সকলো মা হ'ল ।

পুণ্ডৰীক : সকলো পিছুৱাই গ'ল ।

উমিলা : মই পিছে বৈ থাকিলোঁ ।

পুণ্ডৰীক : [হাঁহি] তুমি বোৱা নাই উমিলা ।

টেই টিউবত বাপেকী হ'ব

প্ৰজাৰ জাগে তয়

লাই লেচাইব মুখ দেখে.....হাঁচি ও—

[হাঁচিব লগে লগে আঁতৰত অগণন জনতাৰ
কোচাল শুনা যায়—ক্ৰমে ওচৰ চাপি আহে]

জনতা : ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক ! ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক ! অনন্ত
যৌৱন । আমাক অনন্ত যৌৱন লাগে । আমাক
যৌৱন দান কৰা । অনন্ত যৌৱন ! ডাক্তৰ

পুণ্ডৰীক, ডাক্তৰ পুণ্ডৰীক ! [জনতাৰ কোলাহল
তেনেই ওচৰ চাপি আহে]

উমিলা : [ডাঙবকৈ] জনসমুদ্ৰ ! [কোচাল] জন-
জোৱাৰ !! [কোচাল পাঁত পৰে] তোমা-
লোকৰ উৎসাহত ডাঃ পুণ্ডৰীক সদায় মুগ্ধ হৈ
আহিছে । তোমালোকক অনন্ত যৌৱন দান
কৰাই ডাঃ পুণ্ডৰীকৰ জীৱনৰ ত্ৰুত, লক্ষ্য ।
তাৰবাবেই তেওঁৰ জীৱন জোৰা সাধনা, শ্ৰম ।
নিজৰ জীৱনৰ প্ৰস্তুতাবেও তেওঁ তোমালোকৰ
পূৰ্ণ জীৱন-যৌৱনৰ সঁচাৰ কাঠিৰ সন্ধান লৈছে ।
এই যে এটা সৰু চিৰিঙ । ইয়াত এটা
সামান্য বেজি । তাৰ এটা সামান্যতম খোঁচ—
তোমালোকৰ বাহুত । এয়ে অনন্ত যৌৱন ।

জনতা : আমাক লাগে...লাগে—অনন্ত যৌৱন ।

আক পলম নকৰিবা... ।

পুণ্ডৰীক : [বিজব দৰে অৰ্ধপূৰ্ণ হাঁহি মাৰি] বুঢ়া
ভট্টীয়াৰে প্ৰাচীন প্ৰেম চল পুৱাতেই প্ৰজাৰ
ভেম, বাটত বোলে হেজাৰ জাঁজৰি ।

[আকৌ কোচাল]

উমিলা : জনসমুদ্ৰ ! জনজোৱাৰ ! [কোচাল পাঁত
পৰে] প্ৰতিবছৰে ডাঃ পুণ্ডৰীক আহে এই
এক ত্ৰুত লৈ তোমালোকৰ কাষলৈ । এটি
সামান্য বেজিৰ সামান্য আঘাত । বহু ! কিন্তু
কোনোবাবেই নহয় । ডাঃ পুণ্ডৰীকৰ এটা
মাত্ৰ চৰ্তমানি লবলৈ তোমালোক অপাৰগ,
অনিচ্ছুক—এটা, এটা মাত্ৰ চৰ্ত ।

পুণ্ডৰীক : [সৰকৈ] বুঢ়া ভট্টীয়াৰে প্ৰাচীন
প্ৰেম... ।

[জনতাৰ কোলাহল অতি বেছি হয়—তাৰ ওপৰত
উমিলাই হুতু কৰে কৰ]

উমিলা : ওনা ! শুভকেশী উৰ্বিপুত্ৰৰ বক্তৃকুলৈ
অভিবান । বাট বৰ চৰ্গন । প্রতিবহবে তোমা-
লোকে প্রত্যাখ্যান কৰা । ওনা ! এইবাৰ
ডাঃ পুণ্ডৰীকে শেষবাৰৰ কাৰণে তোমালোকক
জ্ঞানাই দিছে, তেওঁ অনন্ত-যৌৱন দান কৰিব,
কিন্তু তোমালোক তেওঁৰ সৈতে উৰ্বিপুত্ৰৰ
বক্তৃকুলৈ যাত্ৰা কৰিব লাগিব । প্রতিবহবে
তোমালোক লবি আহা, প্রতিবহবে তোমালোক
ভীত হোৱা, প্রতিবহবে তোমালোক কোবেৰে
আঁতৰি যোৱা । ডাঃ পুণ্ডৰীকক প্রত্যাখ্যান
কৰা, প্রৱৰ্ণনা কৰা । বাটৰ বিত্তীয়িকাত
অনন্ত-যৌৱনৰ মোহ পৰিত্যাগ কৰা । কিন্তু
ডাঃ পুণ্ডৰীকৰ তোমালোকৰ ওপৰত অসীম
বিশ্বাস । তোমালোকৰ মুক্তিৰ সঁচাৰ কাঠিৰ
সন্ধানত তেওঁ লাভ কৰিছে—আজীৱন পজুত ।
জনসমুদ্ৰ জন-জোৱাৰ । নিবাশ নহ'বা, নিবাশ
নকৰিবা । এটা বেজিৰ সামান্য খোঁচ । যাত্ৰা
আবস্ত কৰা । মনত বাখিবা—অনন্ত যৌৱন !
লগে লগে যাত্ৰা কৰা উৰ্বিপুত্ৰৰ বক্তৃকুলৈ ।

পুণ্ডৰীক : [উমিলাৰ কথাত আধুত হৈ, মাৰ্কে মাৰ্কে
কৈ থাকে] আক মাত্ৰ কেইটোপালমান নব-বক্ত,
বহু, কত যুগ অপেক্ষা কৰিছে । বেচেৰা
উৰ্বিপুত্ৰ । বেচেৰা শুভকেশ । প্রতিবহবে
ধূলিসাৎ হয় মোৰ প্রতিশ্ৰুতি । জনসমুদ্ৰই
গিৰ্জনি তুলি আছে—নিঃশব্দে আঁতৰি যায় ।
উমিলা, কি তোমাৰ ভ্ৰম ! কি তোমাৰ
চেট্টা । বিগ্ৰহৰ দৰে সজ্জ কৰিছা—কত
অত্যাচাৰ ! [বৈ] উমিলা অতিনব এই
বক্তোৎসৱত তুমি মোৰ তেলুকাইবী । তুমি
অনন্ত ভ্ৰম । [বৈ]

আঃ মাত্ৰ কেইটোপালমান !
আক কেইটোপালমান ।
সেই বক্তৃকুলপৰা জন্ম হ'ব
নতুন মানৱ । নতুন মানৱ জাতি ।
নতুন যুক্ত মানৱ ।

[এই সময়ছোৱাত জনতাৰ উৎসাহজনক কোচাল ;
কিন্তু হঠাতে জনতাৰ কণ্ঠৰ বিকোভলৈ পৰিণত
হয় । আঁতৰি যায়]

[এই সংলাপখিনি উমিলাৰ সংলাপ—“প্রতিবহবে
তোমালোক লবি আহা...বক্তৃকুলৈ” এই পৰ্যন্ত
super imposed হৈ ধ্বনিত হ'ব]

উমিলা : সেয়া আকৌ আঁতৰি গ'ল ।

পুণ্ডৰীক : আকৌ আহিব ।

উমিলা : আকৌ আঁতৰি যাব ।

পুণ্ডৰীক : এদিন যাব আমাৰ লগত ।

উমিলা : কিন্তু—

পুণ্ডৰীক : বেচেৰা উৰ্বিপুত্ৰ !

উমিলা : এইবাৰ তোমাৰ শেষ চেট্টা আছিল !

পুণ্ডৰীক : কত যুগ বৈ আছে—কুণ্ডৰ পাৰত ।

মাত্ৰ কেইটোপালমান তেজ বাকী আছে ।

উমিলা : পুণ্ডৰীক ! এইবাৰ তোমাৰ শেষ চেট্টা
আছিল ।

পুণ্ডৰীক : [তদ্বয় হৈ] হুঁ...কি ? শেষ চেট্টা !
প্রতিবহবেই তো শেষ চেট্টা । য'ত এৰো
তাৰ পৰাইতো আকৌ চেট্টা ।

উমিলা : [হাঁহি] আমি বলিয়া ।

পুণ্ডৰীক : আক কেইটামান বলিয়াৰ প্ৰয়োজন ।

উমিলা : অনন্ত যৌৱনৰ মোহত লবি আহি—

পুণ্ডৰীক : বক্তৃকুল যাত্ৰাৰ তৱত পলাই যোৱা ।

উমিলা : জনসমুদ্ৰ ক'ত ?

পুণ্ডরীক : আমি কিভাবে বলিয়া হইলো ?

উমিলা : জনসমুহের গভীরতাত বিশ্বাস করার কারণে ।

পুণ্ডরীক : টেট টিউবের পিতৃহত বিশ্বাসের কারণে ?
[দীর্ঘস্বরা]

উমিলা : [হাঁহি] বিগ্রহের দবে মস্তিষ্ক-শূন্যতা ।

পুণ্ডরীক : পুৰোহিতের দবে শূন্য-মস্তিষ্ক ।

উমিলা : উপাসনার দবে শুষ্কতা ।

পুণ্ডরীক : বেচেবা...সেই উপাসনাবে অপেক্ষাত ?
ওহো, শুকলা ডাটিকোছার ডবীয়া বুঢ়াই কত
মুগ ধবি কুণ্ডত ঘোটনি মাৰিছে । উৎসৱ
আয়োজন কৰিছে । মোৰ বাবেই বৈ, আছে ।
মোৰ বাবেই ।

[ধুমুহা বজ্রপাত অশান্ত পৰিবেশে পুণ্ডরীকৰ
সংলাপৰ শেষখিনি চাকি ধয় । তাৰ মাজত পিছৰ
দৃশ্য ভাহি আছে ।]

[এটা বৃহৎ কুণ্ডত ঘোটনি মাৰি মাৰি এজন মানুহে
সজ্জিৰ সুৰত এটা এটাকৈ কয় ।]

উৰ্বিপুত্ৰ : ঘুটিছো, ঘুটিছো । শ শ বছৰ কেৱল
ঘুটিছো । কুণ্ডৰ পাৰত বহি বস্তু মন্থন কৰি কৰি
মোৰ সৰ্বশৰীৰ যন্ত্ৰবৎ হৈ পৰিছে । মাজে মাজে
পেশীবোৰ চঞ্চল হৈ উঠে মাজে মাজে আকৌ
অসাব হৈ পৰে, এটা জিনজিননি হৈ থাকে ।
[বজ্রপাতৰ শব্দ] বাট বৰ ছুৰ্গম । মই অকলশৰে
কত মুগ বহিলো ইয়াত । যি দুই-একে অহাৰ
চেঁটা কৰিলে, বাটৰ ড্ৰেগনৰ বিভীষিকাত বাটৰ
কাষতে বৈ দিলে । কোনো উত্ততি গ'ল, কোনো
সোৱে, কোনো বাৱে ঘূৰি দিলে । [বজ্রপাত]
সিহঁত আহিছে...লক্ষ যোজন আঁতৰত সিহঁতে
অহাৰ বাট কাটি আছে । সিহঁত আহি

আছে । সিহঁত আহিব । ডাঃ পুণ্ডরীক আহিব ।
সি প্ৰতিশ্ৰুত । লগত আহিব আৰু কেইটো-
পালমান মৰ বস্ত্ৰৰ উৎস...আঃ, কেইটোপালমান
মাত্ৰ । [বৈ] [বজ্রপাত] ধুমুহা, বজ্রপাত, শিলা-
বৃষ্টি, ভূমিকম্প, প্ৰকৃতিৰ ডাঙৰ । পৰৰ ছকাষে
মাৰণাত্ৰেৰে অতিকায় সবিন্দুপবোৰ, ড্ৰেগনবোৰ,
সিহঁতৰ পবিত্ৰ কৰালবোৰ । হিংস্ৰ জন্তুবোৰৰ
বিকট আৰ্তনাদ । অন্ধকাৰৰ মাজত বিষাক্ত
সাপবোৰৰ মৰণবাহী কলাবোৰ ! প্ৰতি পদে
পদে যাত্ৰীকৰ মৃত্যু সন্নিহিত । মৃত্যু ! মৃত্যুকো
নেওচি কোন আহিব ? ওঁ.....যেয়ে আহিব
সেয়ে হ'ব নতুন মানবৰ জন্মদাতা ! [বৈ]
সিহঁত আহিব, সিহঁত আহিছে । সিহঁতে বাট
কাটি কাটি আহি আছে । পুণ্ডরীক আহিব ।
পুণ্ডরীক আহিছে । [বৈ] আৰু কেইটোপাল-
মান ভেজৰ সন্ধান । কত মুগৰ সন্ধান আজি
প্ৰায় শেষ । পুণ্ডরীক মোৰ শেষ কৰিলে !
[বৈ] কুণ্ডত ভেজৰ ভৰ প্ৰায় চপ্চপীয়া ।
আৰু কেইটোপালমান । ইয়াতে, হয়, ইয়াতে
সহস্ৰ মুগৰ ইতিহাস—আততায়ীৰ লক্ষ্য
বহীদৰ বস্তুকুণ্ড । কত জনে বেছাই বস্তুদান
কৰিলে ইয়াতে । চক্ৰেটিছ, ক'পাবনিকাচ্,
গেলিলিঅ', গেলিলাই, ডাঃ লৰ্কা, বেৰ্ব',
মাৰ্টিন কিং.....

[সংলাপ আঁতৰি যায় । ধুমুহা, বজ্রপাতৰ শব্দও
কীণ হৈ আঁতৰি যায় । জনতাৰ উত্তপ্ত কোলাল
ভাহি আছে । উৰ্বিপুত্ৰৰ সংলাপৰ আঁত ধৰি যেন
উমিলাই কৈ যায়]

[উমিলাৰ প্ৰলাপ-সদৃশ আহুতিৰ মাজে মাজে
জনতাৰ কোলাহল ।]

উম্মিল : কোনো সাৰি নগ'ল

কোনেও পৰিত্ৰাণ নাপালে

কোনে সাৰি নাযায় !

পুণ্ডৰীক : শুনা, শুনা কাণ দিয়া। ডেওঁ মুহূৰ্ত্ত

প্ৰায় ; কিন্তু অতি প্ৰয়োজনীয় কথা কৈছে।

শুনা। তোমালোক ডেওঁলোকৰ সতীৰ্থ হোৱা।

উম্মিল : আততায়ী ইতিহাস ! বান্ধনী ইতিহাস !

কি নিৰ্মম তোৰ মৰণ-আঁচোৰ !!

কুংসিত কদৰ্ঘ সুন্দৰ সুন্দৰতম

কয় বিকলাঙ্গ

কোনে সাৰি নগ'ল

কোনেও নাপালে পৰিত্ৰাণ

কোনে সাৰি নাযায়

কোনে.....।

পুণ্ডৰীক : [ফুচুচাই] শুনা, শুনা—

উম্মিল : পৃথিৱীৰ অতি কুংসিত মানুহজনক শেষ

কৰিবলৈ কেইবাটি হেমলকৰ প্ৰয়োজন।

মৃত্যুশয্যাতে

কেইখন সৌৰজগতৰ কেন্দ্ৰবিন্দু সূৰ্যদেৱ ?

ডেনমাৰ্ক'ৰ ক্ৰীষ্টমঠত কাপুকষ

চাঙ'নাৰ'লাৰ

বীজংস ওলমা বাহুলি !

পেৰীচৰ বাজপথত ভাৰ্গে-ভিয়'ৰ দপদপনি,

লেজেবাচক—তুলি ধৰি

আৰ্গেচৰ ব'দৰ মেলাত

কোন অন্তৰ্ধান হ'ল ?

কোনে সাৰি নগ'ল

কোনেও পৰিত্ৰাণ নাপালে

কোনে সাৰি নাযায়।

পুণ্ডৰীক : শুনা, শুনা, শুনা।

উম্মিল : সুন্দৰ সুন্দৰতম

কোনে সাৰি নগ'ল।

টেহ'ৰ বিলাপ আৰু মুক্ত-প্ৰমিথিউজ

আৰু হাইপিবিয়নৰ পিতৃক বুৰাই দিবলৈ

কেইখন এড্ৰিয়াটিকৰ প্ৰয়োজন ?

মাতাল—নাৱতে উঠি—

নবকত এটি মাত্ৰ ঋতু,

কোনে হৃদয় উজাৰি দিলে

এপাহি চুৰ্গক্ষী ফুলেৰে ?

জীপ্‌চি গাভৰুৰ বেলেঙ, তানত

গ্ৰানাডাৰ পৰ্বত কন্দৰত

গৰ্জ্জ মৰণ বৰে

কেলেঙী কামান।

দেশৰ কাৰণে দিবলৈ

মোৰ মাত্ৰ এটি প্ৰাণ

কাঁচীৰ কাঠত সোৱা উচুপিছে

মুট নাধান্ হেইল।

কলিকতাৰ বাজপথ

ধৰ্ম্মাক্ত নিষ্ঠুৰতাই ছেও ছেও কৰে

অমূল্য জনম।

সাগৰ সন্ধান দি

ভেলবাহী জাহাজৰ মান্দ্ৰল লেখিছে

সোৱা কলংপৰীয়া সখা

কৰি দেৱোপম !

ইতিহাস

আততায়ী ইতিহাস, বান্ধনী ইতিহাস !

কি নিৰ্মম তোৰ মৰণ-আঁচোৰ !!

কোনে সাৰি নগ'ল

কোনেও পৰিত্ৰাণ নাপালে

কোনে সাৰি নাযায়।

[অমৰ্ত্যৰ কোলাহল আঁতৰত—ক্ৰমে নোহোৱা
হয়। চেৱাৰৰ কেঁ-কোঁ শব্দও আঁতৰি যায়।]

[অমৰ্ত্যৰ কোলাহল তাহি যোৱাৰ লগে লগে
কুকুৰাৰ দাঁত তাহি আহে। বহুত কুকুৰাৰ খেদাখেদি,
খুটিয়া-খুটি—কক্ ককনি আৰম্ভ হয়। কুকুৰাৰ পায়,
বহুতো কুকুৰাই একেলগে ডাক দি উঠে]

পুৰন্দৰ : আও বালক ! ইটোৱে সিটোক,
সিটোৱে ইটোক, ইটোৱে সিটোক—ইহঁতৰ
কি হ'বগৈ হয়নে ? এই জন্মেজয়ৰ বিজ্ঞাটোকে
গোটাইমখাই ধৰিলে। দিনে দিনে ইহঁতৰ
খুটিয়া-খুটি, খোৱা-কামোবাখন বাঢ়িহে গৈছে।
ইফালে কুকুৰাৰ সংখ্যা দেখিছা। ঝাঙুলিৰ
মূৰত লেখিব পৰা হ'বগৈ এতিয়া। সৌখন
গোটাই ডেলপুঙা দি দি অ'ত ত'ত পৰি
আছে। খেনোৰ পেট, খেনোৰ নেলু, খেনোৰ
চকু ফুটি তেজ ! [বৈ] ই জন্মেজয় আক
লগৰ কেইটাক হ'লে কোনেও খোট এটাও
মাৰিব পৰা নাই নেই। কেনেকৈ পাৰিব হোঁ ?
সি ডেকেকুৱাই কালৈ পৰোৱাই কৰে ?
কোনোবা তাৰ কাষ চাপিব পাৰেনে ? [কক্-
কক্-কক্—বিকট চিঞৰ]

সোৱা, সোৱা ! খেদি নিলেই নহয় তাইক।
এ—ধৰিলে। বহি ল'লে পিঠিত। ডায়ে
বেচেৰী। কেনেকৈ যুঁজিব হোঁ।...চোৱা
বাক, ঠা আই, খুটিয়াইছ কেলেই ইমানকৈ ?
[কুকুৰাৰ আৰ্তনাদ] এই, এব—এব—এব—
এবিদে তাইক। [আঁতৰলৈ গৈ চেবেপ-চেবেপকৈ
কোৱায়। পাখিব চপচপনি আক কক্ককনি]
ই খিলু আহি নাপালেহি। তাক কিমান দিন
হ'ল নিমখ এ'থৈলাৰ কথা কোৱা। নিমখ

একোজেবা কটিয়াৰ পাবিলেই, খুটিয়া-খুটিখনৰ
অন্ত পৰিব। [বৈ] সি বেচেৰা খিলু ! তাৰ
গাতনো কি দোষ দিম ! বেচেৰাই নিমখ
থৈলা ওপৰৰপৰা পৰোঁতেই একলীয়াটক ধৰ
পৰা নাই হবলা। গাঁওবুঢ়াৰ যিহে চকু ! হয়ো
হয়, গম পালে মুখেৰে নেৰে। কচুকটা দিব।
[কুকুৰাৰ কক্-কক্-কক্] চুপ্ ! [বৈ] নহয়,
সি খিলুও কম ল'ৰা নহয়। ডবাজাহাজৰপৰা
পৰোঁতেই সি নিমখ থৈলা হাত কৰিলে।
সেই বিষহৰি জোপাৰ তলৰ জোপোহাটোৰ
মাজতে লুকুৱাই থৈছে। সি শিয়ান ল'ৰা।
গাঁওবুঢ়াই গমকে নাপায়। আটায়ে নিঃপালি
দিলত সি হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে বিষহৰি
জোপাৰ তল পালেহি। নিমখৰ থৈলাটো
জোপোহাৰ মাজৰপৰা টানি টানি উলিয়াইছে।
ভুকুৱাকৈ বহি লৈ পিঠিত তুলিবলৈ চাইছে।
উহোঁ—নোৱাৰে। কেনেকৈ পাৰিব ! সি
চৈধ্য-পোন্ধৰ বছৰীয়া ল'ৰা এটাই—সেই-
হেনটো ওজন কেনেকৈ কঢ়িয়াব হোঁ ?
[সকলকৈ] ইফালে সিফালে চাই সি থৈলাটোৰ
হুয়োকাণে ধৰি চোঁচবাইছে। শুকান পাতৰ
ওপৰত সব্ সব্ শব্দ। সি উচপ খাই
উঠিছে। উঠিবজোন ! কেউকালে কাণ থিয়কৈ
বৈছে...। [বৈ] নাই, কোনো নাই।
আটায়ে চৌপনিত লালকাল। গাঁওবুঢ়া
চৌপনিত লালকাল।
কোনো ক'ব নোৱাৰে—আটাইৰে চৌপনি।
গাঁওবুঢ়া...এঃ সি কালৈ পৰোৱাই কৰা
ভকত ?
[হাঁহি] সি আহিব। আহি আছে—

হাতত সাৰে ভৰিত সাৰে,—

কাণ থিয়কৈ—খিলু আহি আছে।

[কিছু সময় কুকুৰাৰ চিঞৰ-বাখৰ—ভাব সিহঁত ভাহি যায়। ধুমুহা বজপাতৰ শব্দ শুনা যায়]

উৰিপুত্ৰ : বাট কাটি কাটি সিহঁত আহি আছে।

পুণ্ডৰীক আহি আছে। লক্ষ যোজন আঁতৰত সিহঁতে এতিয়া অহাৰ বাট কাটি আছে।

[ধুমুহা বজপাতৰ শব্দ আঁতৰি যায়]

[কিছু সময় বিবৰ্ত্তিৰ পিছত পুনৰ আলিবাটৰ দৃশ্য]

[উৰিলাৰ উচুপনিৰ শব্দ—চেয়াৰখনৰ শব্দ]

পুণ্ডৰীক : হো হো হো—উচুপিছা কিয় ?

[উৰিলাৰ উচুপনি]

হাঁচি ঠ ! হাঁচি ঠ ! হাঁচি ঠ ! উঃ—জোকাবি দিয়ে গোটেই গা।

উৰিলা : [উচুপনি বন্ধ] এইবোৰো প্ৰয়োজনীয় নহয় ? [হাঁহি দিয়ে]

পুণ্ডৰীক : খুব। চোৱা, মোৰ অসাৰ তলছোৱাত প্ৰতি বছৰে কত লোকে কত খিল দলিয়ালে, কোনো সাৰ-সিকতি নাই। ইনভেলিড্ চেয়াৰ-খনত তুমি ঠেলি ননা হ'লে—মই গতিহীন। কিন্তু এটা অপ্ৰয়োজনীয় হাঁহিয়ে মোক কি গতি আনি দিয়ে। প্ৰতি শিব, উপশিব, পেনী, এন্নি, লোমকুপ……

উৰিলা : এটা হাঁচি

পুণ্ডৰীক : হেকতি

উৰিলা : চৰ্চনি

পুণ্ডৰীক : বায়ুত্যাগ

উৰিলা : মৈথুন

পুণ্ডৰীক : হস্ত মৈথুন

উৰিলা : ভাৱ মৈথুন

পুণ্ডৰীক : উঃ ! অবাঞ্ছিত আকস্মিকতা ! কিন্তু কি প্ৰয়োজনীয় ! [বৈ] ঠ ! ঠেলা—ঠেলা—ঠেলা আকৌ।

[চেয়াৰখনৰ কেঁ-কেঁ শব্দ]

তুমি উচুপা, মোৰ বিচাৰখনৰ কাৰণে নহয় জানো ? এৰা মোৰ বিচাৰখন ! তুমি স্থব্ধ নকৰিবা। মোৰ বিচাৰ চলি থাকিব। কিমান দূৰ চলি আছে—শেষ নহ'ব। সেয়ে মোৰ বিজয়। উচিত বিচাৰ—উচিত দণ্ডৰ অভাৱেই মোৰ জয়, সিহঁতৰ পৰাজয়।

উৰিলা : তুমি জানা—তুমি জানা—সিহঁতে নাজানে—সিহঁতে নাজানে।

পুণ্ডৰীক : বজাৰ সজাত বিচাৰ কয়—
অপৰাধীয়ে জয়।

[ইকালে] ধৰ্মৰাজৰে টেকেলি কাতি।

উৰিলা : কবিন্দুৰ সেই নিমামিত বজাটো—

পুণ্ডৰীক : তেওঁৰেই জানো জয় নহয় ?

উৰিলা : তথাপি অবাঞ্ছিত বিচাৰ।

পুণ্ডৰীক : সিহঁত বৰ্ত্তি থাকিবলৈ বহুত অবাঞ্ছিতৰ প্ৰয়োজন। অবাঞ্ছিত বিচাৰবো।

উৰিলা : হাঁচি ঠ !

পুণ্ডৰীক : সংক্ৰমণ।

উৰিলা : অনন্ত-যৌৱনৰ দাহৰ দৰে।

[নীৰৱতা। চেয়াৰখনৰ শব্দ হয়]

পুণ্ডৰীক : ঠেলা। হেঁচুকি দিয়া।

[ইয়াৰ পিছৰ সংলাপ ক্ৰমে উত্তেজিত হৈ ক'ব।

তুতে পোৱা মাতৃহৰ দৰে কৈ দীৰ্ঘবিকৃত উঠিব]

এটা থিয় পৰ্বতৰ টিঙত

হাতেৰে আকাশ চোৱাৰ আশাত

কিছুমানে শেষ খোজটো দিব খুজিছে—

শেষ খোজ।

যুহু অৱশ্যভাৱী।

খিয় পৰ্বতৰ টিং।

এই খোজটোৱে পৰ্বতৰ অতল তলিব এটা
মাৰাত্মক কুকুতলৈ টানি লৈ যাব। সিহঁতে
ক'ব নোৱাৰে।

পৃথিৱীখনে একেলগে চিঞৰি সিহঁতক সাৱধান
কৰি দিব লাগিছিল, কাৰণ সিহঁত পৰে।
পৰে।

এই বাগৰি পৰে!

বন্ধা নাই!

আছে,

যদি পৃথিৱীয়ে চিঞৰি উঠে।

নহ'লে

যুহু অৱশ্যভাৱী!

যুহু! যুহু!

নিশ্চিহ্ন হৈ যাব।

সিহঁতৰ বন্ধা নাই

যুহু! যুহু!

নি শ্চি হু তা!

[চৰম যুহুৰ্ত্ত হঠাৎ শুক]

[আঁতৰপৰা এদল বিজুতকৰ সংকীৰ্ত্তন ধ্বনি ভাহি
আহি শুচৰ পাইছি। তাৰ পিছত আঁতৰি যায়।
উঠেৰেবে উজাৱল হুকে যেন ভগৱানক হাতেৰে
চুব খুজিছে]

ভক্তদল : আহা সখী অ'

নাম ল'বলৈ যাওঁ

হৰি নামৰ মূল মাত্ৰ কি জানিবা পাওঁ।

অটোৰো অটো...নাম ল'বলৈ যাওঁ

তুমি সৰ্বঅটো...নাম ল'বলৈ যাওঁ

উজাৰি ধৰিবা তুমি হৰি নাম ল'বলৈ যাওঁ

আহা সখী অ'...

[আঁতৰি যায়, হঠাৎ এখন জাৱ শিয় লোকৰ
উত্তৰ নংলাপ, যেন পৃথিৱীত এই যুহুৰ্ত্ত ইয়াত কৈ
জকৰী একো নাই]

কণ্ঠ : আঃ, তৰ্ক কৰিছে কিয় পাটনাৰ? আপুনি
ডিমন্তচৰ জেকটো ভৰাই থৈছিল কিয়? খুলি
দিয়ক। ডামীত ট্ৰাম্প নহয় দেখিছেই। মেলি
দিয়ক। ইখন হাতৰ মেমজনী পৰি যায়। ডিমন্ত-
চত মই একো মাতিবপৰা নাই জানেই। ইপিনে
আপুনি বং গস্তি নকৰে যুঠেই। নাই নাই—
নাই। আপোনাক পাটনাৰ লৈ বিপদ আছে
ভাই। ডাউন্ খাই মৰি যাব লাগিছ।

[আকৌ উত্তৰ হৰি-কীৰ্ত্তনৰ ধ্বনি ভাহি আহি
আঁতৰি যায়]

ভক্তদল : আহা সখী অ'

নাম ল'বলৈ যাওঁ...

[এজন বয়স নেতাই মাইক'কনত ওজৰী ভাষণ
দি থাকে]

নেতা : ছাত্ৰসকল, গৱিহুতৰ নাগৰিকসকল :

আপোনালোক আগবাঢ়ক।

বন্দুকৰ গুলিলৈ তয় কৰি পিছ পৰি
নাখাকিব।

আপোনালোকে তয় নকৰিব

আমি আপোনালোকৰ পিছত আছো।

আমি আপোনালোকৰ পিছত আছো।

আপোনালোকে আমাক বাট দেখুৱাব

লাগিব।

আপোনালোকে এটা মফুৰা যুগৰ পুচসা

কৰিব লাগিব।

আজি এই শিল্প প্ৰতিষ্ঠানৰ অধিক ভাইসকলে
দৰ্শনা বৃদ্ধিৰ বাবে শান্তিপূৰ্ণ আন্দোলন
চলাইছে। আপোনালোকে সেই আন্দোলনৰ
নেতৃত্ব দিব লাগিব। মালিক পক্ষৰ লগত—
প্ৰয়োজন হ'লে বলপূৰ্বক আলোচনাৰ দ্বাৰা
যুক্তি কৰা।

ছাত্ৰ-শ্ৰমিক জিন্দাবাদ !

শ্ৰমিক-ছাত্ৰ-ঐক্য জিন্দাবাদ !

[তকতা। হঠাতে শিল্পাৰ'ৰ আলাই এটা অতি
বোমাটিক পৰিবেশ আনি দিয়ে। পিছৰ সংলাপত
নাৰীকৰ্ত্ত অস্তায়নীয়াভাৱে কামোদ্দীপনা। প্ৰায়
কুচকুচাই। যেন ওঁঠতে ওঁঠ ধৈ কথা কোৱাৰ
প্ৰয়াস।]

পুৰুষ : আপোনাৰ ভনীয়েক শৰ্বাবী সঁচাকৈয়ে
গুণৱতী।

নাৰী : অশেষ ধন্যবাদ। আপোনাৰ বহুমূলীয়া
মন্তব্যৰপৰা বৃদ্ধিৰ পাবিছোঁ—মই কপৱতী।

পুৰুষ : অ' নিশ্চয় নিশ্চয়।

নাৰী : কাৰণ, তেওঁ মোৰ ভনী নহয়, মোৰ প্ৰথম
কন্যা।

পুৰুষ : আচৰিত !

নাৰী : আচৰিত নহয় মিঃ বকরা। [কাৰণ]
সোতৰ বছৰ বয়সতে মোৰ বিয়া হৈছিল।
অ' হোৱাট আ ডান্‌জন্ অফ্‌ আ লাইফ্‌।

পুৰুষ : [বকণ] ছব লাগে। [আকৌ আনন্দত]
কিন্তু আনন্দ পাওঁ। আপুনিতো জামিৰ মোৱাৰা
ভাৰে—শুল্কৰ হৈ আছে।

নাৰী : [উৎসাহিত হৈ অতি কানোঙেৰাবাৰে কাণে
কাণে] মিঃ বকরা। উস্‌। মোৰ—কামি দিবৰ
শৰ য়াৰ।

পুৰুষ : [নিচুকাই] ব'ব, আপুনি বিহ্বল নহ'বচোন।
মই...মই আপোনাক অলপ আলফুলকৈ...

নাৰী : উস্‌ মিঃ বকরা! [বৈ] সেয়ে কৈছোঁ
আপোনাৰ অধীনৰ বাজনৈতিক সম্পৰ্কবন্ধী
বিষয়াৰ পদচোঁড়—মোৰ এটা দাবী আছে।
মিঃ বকরা, মোৰ কন্যা শৰ্বাবী যদি কপ-গুণৰ
সৰোবৰ, মই কপৰ সাগৰ! [বৈ] মই এটা
শকত—পাৰিতোষিকৰ—লোভতে—আপোনাৰ
কাষ চপা নাই। এ...এ...এই—পদবীত—
মোক হেকৱালে...উ...আপোনালোকৰ বাজ-
নীতিয়ে বহুতো হেকৱাৰ, মিঃ ব ক ৱা...আ...।
[শিল্পাৰ'ৰ আলাই পুনৰ পৰিবেশ বোমাটিক কৰি
তুলি জহি যায়।]

পুণ্ডৰীক, উমিলা : হাঁচি ওঁ ! হাঁচি ওঁ ! হাঁচি ওঁ।
[আঁতৰবপৰা পুনৰ জনতাৰ কোঠাল। 'অনন্ত-
বোৱন, অনন্ত-বোৱন। আমাক লাগে। ডাঃ পুণ্ডৰীক,
পলম নকৰিবা'—ক্ৰমে ওচৰ চাপি আহে]

পুণ্ডৰীক : সেয়া তেওঁলোক আকৌ আহিছে।
এইবাৰ তুমি পলম নকৰিবা উমিলা। পাতনি
নেমেলি, ধৰ-ধৰকৈ আনন্ত কৰা। আমাৰ
উদ্দেশ্য কৈ দিয়া। আমি অভিসন্ধি
কৰি কাকো লৈ নাযাওঁ। পোনপটীয়াকৈ
জনতাক কৈ দিয়া। মই অনন্ত বোৱন
দান কৰিম,—একমাত্ৰ চৰ্ত্ত। আমাৰ
সৈতে বক্তৃতাৰ কালে বাজা আনন্ত কৰিব
লাগিব।

[জনতাৰ কোঠাল বেছি হয়]

উমিলা : জনসমুদ্ৰ ! [কোঠাল] জনজোৱাৰ!
[কোঠাল শাঁত পৰে] শুনা, ভোমালোকক
অনন্ত-বোৱন দান কৰাই ডাঃ পুণ্ডৰীকৰ জীৱনৰ

লক্ষ্য, ত্ৰুট। তাৰ বাবেই তেওঁৰ জীৱনজোৰা
সাধনা, জন্ম...। ইত্যাদি—

[উৰ্দ্ধাৰ কঠমৰ ভাৱি যায়। জনতাৰ ওপঙণি
কোলাহলৰ মাজত আদালতৰ বৰকাঁহত বটোৱনি।
আদালতৰ দৃষ্টৰ মাজে মাজে বাহিৰত জনতাৰ কীণ
কোলাহল চলি থাকে। 'অনন্ত যৌৱন', 'ডাঃ
পুণ্ডৰীক' আদি শব্দবোৰ যথার্থভাৱে কাণত পৰি
থাকে।]

[আদালত]

শাৰ্ছল : আচামী ডাঃ পুণ্ডৰীক, 'মোৰ কি মোৰ'—
এই একেটা প্ৰশ্নেৰে আপুনি অকল আমাকে
নহয়, সকলো জোতা, পাঠক-দৰ্শকক বিবক্ত
কৰি আহিছে। বিবক্ত কৰাটো হয়তো
আপোনাৰ ধৰ্ম; কিন্তু মহামাফ্ আদালতৰ
বিচাৰ পৰিচালনাৰ আস্থাৱান অংশীদাৰৰূপে
আমি এই গণ-বিবক্তিত ভাগী হ'ব নোৱাৰোঁ।
[বৈ] আপুনি মোৰ স্বীকাৰ কৰিবই লাগিব।
মোৰ স্বীকাৰ কৰক, নহ'লে শাস্তিৰ বাবে প্ৰস্তুত
হওক। [চেৱাৰ শব্দ—কেঁ-কেঁ] কি? শাস্তি
মই দিব নোৱাৰোঁ, কিন্তু শাস্তি দিয়াৰ বাবে
অহৰহ মোৰ জেৰা অব্যাহত ৰাখিব পাৰোঁ।

[জনতাৰ কোচাল]

বিচাৰপতি : অধিবক্তা হিবণ্যক !

হিবণ্যক : আচামী পুণ্ডৰীক, আপুনি যুক-বহিবৰ
নীৰৱতাবে সমগ্ৰ পৃথিৱীৰ অতুৰুপা লাভ
কৰিব পাৰে; কিন্তু মনত ৰাখিব, স্তায় লাভৰ
বাবে আদালত অতি নিৰ্মম, অতি নিষ্ঠুৰ হ'ব
পাৰে। আপুনি মোৰ স্বীকাৰ কৰক।

[চেৱাৰ শব্দ—জনতাৰ কোলাহল বাহিৰত।]

বিচাৰপতি : অধিবক্তাসকল, জেৰা চলাই যাওক!]

অধিবক্তাসকল : আচামী পুণ্ডৰীক,

মোৰ স্বীকাৰ কৰক

মোৰ স্বীকাৰ কৰক...

[অধিবক্তাসকলৰ ধ্বনি। ইফালে বাহিৰত জনতাৰ
কোলাহল। তাৰ মাজত অধিবক্তা বিমৰ্ষৰ সক
স্পষ্ট হাঁহি]

বিচাৰপতি : অধিবক্তা বিমৰ্ষ! আপুনি পুনৰ
মহামাফ্ আদালতক ডাঙিলা কৰাৰ উপক্ৰম
কৰিছে।

[এইবাৰ জনতাৰ কোলাহল বেছি হয় আৰু অধি-
বক্তাসকলৰ ধ্বনি হঠাতে বন্ধ হৈ যায়]

কি হ'ল? কি হৈছে? অধিবক্তাসকল,
আপোনালোকে জেৰা বন্ধ কৰিছে কিয়? জেৰা
চলাই যাওক। নাই, সকলো অধিবক্তা
আদালতৰপৰা কোৰেৰে ওলাই গৈছে। অনন্ত
যৌৱনৰ ধ্বনিত অধিবক্তাসকল উদ্বাউল।
[চিঞৰি] অধিবক্তাসকল, আপোনালোক
উত্ততি আহক। বাহিৰত যি অনন্ত যৌৱনৰ
বোল উঠিছে, সেয়া ডাঃ পুণ্ডৰীকৰ প্ৰভাৱণা।
আপোনালোক সেই প্ৰৱণতাত ভোল নাযাব।
মহামাফ্ আদালতৰ সন্ধান অকুৰ ৰাখক।

[বিমৰ্ষৰ সক হাঁহি চলি থাকে। জনতাৰ
কোলাহল চলি থাকে]

অধিবক্তা বিমৰ্ষ, এইয়া কি হৈছে? সকলো
অধিবক্তাই বলিয়াৰ দৰে আদালতৰপৰা আঁতৰি
জনসমুদ্ৰত মিলি গৈছে। আদালতত গোচৰীয়া
পক্ষ শূন্য হৈ পৰিছে।

বিমৰ্ষ : [হাঁহি হাঁহি] মহামাফ্ বিচাৰপতি, সঁচা,
আদালত শূন্য হৈ গ'ল। অকল গোচৰীয়া পক্ষ
কিয়, আচামী পক্ষও শূন্য। মহামাফ্ বিচাৰপতি,

আচামী পুণ্ডবীকৰ শূন্য বিকলাকৰ আসনখনক
আমি বহুগুণ ধৰি বিচাৰ কৰি আহিছোঁ।
বিচাৰপতি, এখন শূন্য আসনক আমি বিচাৰ
কৰিছোঁ, আচামী কৰিছোঁ। [হাঁহিবলৈ ধৰে]

বিচাৰপতি : [গৰজি] অধিবক্তা বিমৰ্ষিত ! আপুনি
জাকিছে ই আপোনাৰ অভিনয় আৱিষ্কাৰ।
কিন্তু মিছা কথা। আচামীৰ অ-বৰ্তমানৰ কথা
জানিও এই বিচাৰ চলাই থকা হৈছে, চলি
থাকিব। আচামীয়ে দোষ স্বীকাৰ নকৰা পৰ্যন্ত
বিচাৰ চলি থাকিব। অধিবক্তা বিমৰ্ষিত, আপুনি
জেৰা আৰম্ভ কৰক ; জেৰা চলাই যাওক।
জেৰা.....জেৰা !

[বিচাৰপতিৰ আৰ্ত্তনাদৰ ওপৰত অধিবক্তা বিম-
ৰ্ষিতৰ ডাঙৰ হাঁহি। তাৰ পিছত তাহি যাব।]

[কুকুৰা পায়-সময় নিশা। বাহিৰত কুকুৰাৰ কক-
ককমি]

পুৰন্দৰ : আও বিচাৰো বিচাৰ—এইখন কম বিচাৰ
নহয় দেই। কত দিন চলিলে হোঁ। কাগজখন
মেলিলে ইচোন পাৱেই—“ডাঃ পুণ্ডবীকৰ
বিচাৰ চলি আছে।” এহে, তই কমটো ডাক্তৰ
নহয় দেই। তই ডাক্তৰ মাহুৰ, শু-মুত পৰীক্ষা
কৰি সুখে-সন্তোষে থাকিব পাৰ ; তাকে নকৰি
আকৌ অপৰাধ কৰিবলৈ গৈছিলি কেলেই ?
আক কৰিছ কৰ, এতিয়া আদালতে ধৰিছে
যেতিয়া সৈ কাড়ি দে। অঁ, সেইটোও
নকৰ, এতিয়া পা মজাপালি ! যাঃ—তোৰ
এই সোপাকে কোনে পঢ়ি থাকিব বাবেওটি
কাল। [বাতৰি কাকতখন খঙেৰে বৈ দিয়ে]
এতিয়া শুব লাগে। অসু অসু.....শয়নে
পৰানান্ত।

[দীৰ্ঘতা। কুকুৰাবোৰৰ উৎপাত বেছি হয়।
কিছু সময় ধৰি চলি থাকে। কক-কক-কক কাউ-
বীয়ে কাউবীয়ে কট-কট-কট—খোটাৰ শব্দ]

[অতিষ্ঠ হৈ] চুপ থাক।

[কুকুৰাৰ উৎপাত বেছিহে হয়]

আজি ইহঁতৰ গতি-গোত্র বেলেগ দেখিছোঁ
হ'লে। ভালকৈ শুৱাব যেন পাইছোঁ। একেধাৰে
ভয় নোখোৱা হ'ল। আগতে ভেকাহি মাৰিলে
নিভাল মাৰে, আজি আকৌ কেপেৰি পাতি ধৰা
যেনহে লাগিছে।

[পুনৰ কুকুৰাৰ শব্দ]

যাঃ বি হ'ব ! খুটিয়া-খুটি কৰি মৰি শেষ হ।
মোৰ সক-পানী চুব লাগিল। কুকুৰা বুলিছে
কাক। কটা বাৱণৰ সঁচ।

[পুনৰ কুকুৰাৰ শব্দ]

ই খিলুৰ কাৰণেই বাঢ়িবলৈ পাইছে এই
মখা। সি যদি নিমখ-ঠৈলা আনি দিয়েই, ইহঁতৰ
সৈতে মোৰ এই ফুৰে-নাকে বুঁজখন হ'বলৈ পাই
জানো ? সি এনেয়ে পাহাৰীয়া ল'ৰা হ'ল, মুঠেই
সাহটো নাই। বোলে গাঁওবুঢ়াই কাটিব। এহে-
ইমান সহজ ? নাই নাই—সাহ নাই খিলুৰ।
উৰাজাহাজৰপৰা বচন খাই খাই এই মাহুৰমখাৰ
পিতৃটো ভেনেই মৰিল। সাহৰ নামে পুৰি
খাবলৈও নাই। [বৈ] কটা, নিমখ-ঠৈলা পোৱা
হ'লেই সকলো নিম্পত্তি হ'লহেঁতেন নহয়। উসু,
টোপনিয়োও ধৰিছে হেঁচা মাৰি।

[দীৰ্ঘতা। বাহিৰত কুকুৰাৰ অসন্তৰ কোঁচাল
কিছু সময় ধৰি। পুৰন্দৰৰ নাকৰ শব্দ। তাৰ পিছত
বাহৰ ছত্ৰাবখনত কিবা এটাই বই বই শব্দ কৰে]

[চক খাই] কোন ! ছিলু নেকি অ' ? [বৈ]
নাই মই চিলমিল টোপনিত্তহে কিবা শুনিলো।
এই বাতিখন ছিলু ক'বপৰা আহিব ? কেলেই
আহিব হৌ ? মই অনববত্ত তাৰ কথাই ভাবি
আছোঁ। নহয়, সেইকাৰণে সামাজিকৰ লেখীয়া কথা
হৈছে। [হাঁহে] সি অৱশ্যে নহা ল'ৰা নহয়
নেই। মিছা কথা কাক বোলে নাজানে। কেনেবাকৈ
নিমখ-ঠৈলা পাৰ কবিব পাবিলেই, ছপৰ নিশাই
হওক লাগিলে। এইখিনি পাবহি।.....ওঁহ।

[টোপনি যায়, কুকুৰাৰ উৎপাত চলে। ছৱাবখনত
আকৌ খট খট শব্দ]

[চক খাই] হেঃ কোন ? নীৰৱতা সকলৈ হাঁহি]

নাই, মই কিবা মায়াহে দেখিছোঁ। টোপনিত্ত।
ছিলুৱেই আহিল যেনিবা, ওঁ পিছে সি ছৱাবত
খটখটাব কেলেই আকৌ ? সি সৌখনবপৰাই
ককাই ওঁ ককাই বুলি বোজাল তুলি আহিব।
[বৈ] ছিলু পিছে অহা ল'ৰা দেই। সি আহিব,
নিমখ-ঠৈলা আনিব নোৱাৰি সি পেটে পেটে
অকণমান লাজ পোৱাদিও পাইছে। [বৈ] সি
আহিব। কোনে জানে কিজানি আহিয়েই আছে
এইকালে ! [বৈ] সেইবুলি... ইমান বাতিখন
.....। নাই, কিবাকিবিবোৰহে মনলৈ আছে। চাওঁ,
ইমান দিনে লগ নোপোৱা কোনোবা এজনাই
ওলালহি নেকি আকৌ ! জীবিটু.....হব হব
হব ! [তিনিটা চাপৰি মাৰে] অকণমান শান্তিৰে
শুৱলৈ দিয়া প্ৰভু। [বৈ ভোবভোবাই ওপঙাই]
মোৰ পোছৰশ কুকুৰাৰ ভিতৰত খোৱা-কানোবা
লাগি আঠপ বৈছেগৈ। মাতুহে শুনিছে হাঁহিবই
নে কান্দিবই ? নে মোকে বলিয়া বুলিব ?
জানো বালক.....।

[তই যায়, নাকৰ শব্দ। বাহিৰত কুকুৰাৰ শব্দ—
অত্যাচাৰ, নাকৰ শব্দ—কুকুৰাৰ অত্যাচাৰ। ছৱাবত
আকৌ খট খট শব্দ, নাকৰ শব্দ—বাহিৰত
কুকুৰাৰ অত্যাচাৰ—ছৱাবত খট খট শব্দ, নাকৰ
শব্দ—বাহিৰত শব্দ—ছৱাবত বাহিৰত—শব্দ। হঠাৎ
বাহৰ ছৱাব ভাঙি বিকট কক্ককনিৰে জগ্নেজগ্ন
বিছনাৰ ওপৰত উঠেহি—পাখিৰ চপচপনি। বোটাৰ
শব্দ]

[চক খাই] অ' গোসাই, এইটো কি ওঁ !

[পাখিৰ চপচপনি কট কট কটচ্]

হেৰো, এইটো কি ? মোক ধৰিছ কেলেই,
মই কি কৰিলো ?

[কট কট কটচ্]

হেৰো জগ্নি, তই এইখন কি কৰিছ হৌ।
তইতৰ কুকুৰামখাক ধৰি হেপাহ পলোৱা নাই ?
এতিয়া মোক ধৰিছাহি ? তই এনেকুৱা কেতিয়াৰ
পৰা হলি হৌ ? এই, ধেমালি কৰিছ নেকি।
এৰ বুলিছোঁ। এৰ—ধেমালি কৰিবলৈ লগ নাপালি ;
সময় নাপালি ?

[কট কট কটচ্]

ওঁহ—খুটিয়াইছ কেলেই ? এনেই ধেমালি
কৰিছ কব। তই মোৰ কিমান মৰমৰ ! শুনিছ,
ডোক জগ্নেজগ্ন, মই মৰমতে জগ্নি বুলি মাৰ্তো।
লগৰ হেজাৰ কুকুৰা খুটিয়াই পাব কৰিলি,
গোটেইমখাকে এই মৰ-বিছাটো নিকালি। এতিয়া
মোকে ধৰিছাহি ?

[কট—কট—কটচ্]

ব.....ব.....এই [হাঁহি] খুব-খুবাইছে দেই।
কটা আখানিত্ত ধৰিছ কেলেই ! মাতুহ মাৰিবি তই !
এই, গাব ওপৰত কেনেকৈ উঠি লৈছে চেৱা।

[কই—কই—কটচ্]

[হঠাৎ] আই ঠ, ভাতেহে কামোবটো মাঝিলি !
কটা পিখাচ । সেইটোৱে তোক কি কৰিছিল ?
[অশ্বেষক মাঝিলি ধবোতে পাখিৰ চপচপনি
আক এক বিকট চিঞৰত কক্—কক্—কক্ । লগে
লগে হেজাৰ কুকুৰাই বিকট চিঞৰি ছুৱাৰ ভাঙি
সোমাই আহে । কক্—কক্—কক্—পাখিৰ চপ্-
চপনিৰ জাউৰি কক্—কক্—কক্—ছুৱাৰ ভঙাৰ
শব্দ । কক্—কক্—কক্—কাণ তালি মাৰি যায় । বহু
সময় ধৰি পাখিৰ চপচপনি । পুনৰৰ সময়ত শব্দৰ
ওপৰত সিহঁতে জাউৰিৰে জাউৰিয়ে পৰি কই—কই
—কটচ্ শব্দেৰে আক্ৰমণ চলায় । পাখিৰ শব্দ ।
কুকুৰাৰ শব্দ—বিকট চিঞৰ । কক্—কক্—কক্
—চপ চপ বগ বগ । পুনৰে চিঞৰে]

উস্ মৰিলো ঠ ! আস্—উঃ—মই ইমান
সময় হেমালি বুলি ভাবিছিলো । হে ঐফু, ই—
অশ্বেষক আজি মোক হেজাৰ কুকুৰাৰে খাবলৈ
আছিলে । তহঁতক……তহঁতক—মই ইমান মৰম
কৰোঁ, ইমান বিশ্বাস কৰোঁ ! উস্ মৰিলো—মৰিলো !
……মোক……নিলে ঠ—মোক নিলে । উস্ মোৰ
এডাল নোহোৱা কৰিলে ! আই ঠ, মোক
বচোৱা কোনে পাৰা । মই মৰিলো । ঝিলু……
ঝিলু……তই আহ—মোক বচা, মোক বচা ঝিলু !
অশ্বেষক মোক বহিলে । ……ঝিলু……ঝিলু !
আহ ঐ ঝিলু……!!

[হেজাৰ কুকুৰাৰ বীভৎস বিকট বব আক অত্যাচাৰৰ
মাজত পুনৰে প্ৰাণতাকি চিঞৰে—]

ঝিলু !!

[সকলোৰে দীৰ্ঘনিশ্বাস আদালতৰ চং বটামনি]

বিচাৰপতি : [কক-গটীৰববে] বিচাৰ চলি থাকিব ।

দোৰ বীকাৰ নকৰা পৰ্যন্ত, দণ্ডবিধান নোহোৱা
পৰ্যন্ত, বিচাৰ চলি থাকিব । আপোনালোকে
জেৰা আবন্ত কৰক । জেৰা—জেৰা—বিচাৰ
—বিচাৰ চলি থাকিব ।

[বজপাত । শিলাহুটি]

উৰ্বীপুত্ৰ : পুণ্ডৰীক আহিব । আক কেইটোপাল-
মান নব-বস্ত্ৰৰ উৎস । সিহঁত আহিছে । লক্ষ
যোজন আঁতৰত—সিহঁতে এতিয়া অহাৰ বাট
কাটি আছে । সিহঁত আহি আছে ।

[বজপাতৰ শব্দ ভাহি যায়]

[আকৌ আদালতৰ চং বটামনি]

বিচাৰপতি : বিচাৰ চলি থাকিব—

বিচাৰ……বিচাৰ !

[বজপাত—শিলাহুটি]

উৰ্বীপুত্ৰ : সিহঁত আহিব । লক্ষ যোজন আঁতৰত
সিহঁতে এতিয়া অহাৰ বাট কাটি আছে । সিহঁত
আহি আছে ।

[ধুবুহা বজপাত শিলাহুটিৰ এবল গৰ্জন ক্ৰমে
আঁতৰি গৈ বহু সময় সম্পূৰ্ণ নীৰৱতা]

[শান্ত পৰিবেশ,—পুনৰ ইনভেলিড্ চেয়াৰৰ কেঁ-
কৌ শব্দ]

পুণ্ডৰীক : বুঢ়া ডঢ়ীয়াৰে প্ৰাচীন প্ৰেম
চল পুৱাতেই প্ৰজাৰ ভেম ।
বাটত বোলে হেজাৰ জাঁজৰি
ঠেলা ঠেলি হেঁচুৰি দিয়া । জোৰেৰে ।
[হুইল চেয়াৰৰ শব্দ]

……টেই টিউবত বাপেকী হয়

প্ৰজাৰ জাগে ভয়

লাই লেচাইব যুথ দেখে কবম নকৰি ।

ঠেলা, তুমিয়েই হেঁচুকি নিসিলে মোৰ সাধ্য
 আছেনে এখোজ আগবাঢ়িবৰ ? [হইল চেলাবৰ
 শব্দ]

...বজাৰ সত্ৰাত বিচাৰ কয়

অপৰাধীৰ জয়

ইকালে ধৰ্মবাজৰে টেকেলি কাটি। ঠেলা

ঠেলা !

উম্মিলা : [উঠেবৰে] জননহৃত্ত, জনজোৱাৰ ! এতি-
 বহবে—তোমালোক লবি আৰা, এতিবহবে
 তোমালোক আঁতৰি যোৱা। বাটৰ বিভীষিকাত
 অনন্ত-যৌৱনৰ মোহ পৰিত্যাগ কৰা। ডাঃ
 পুণ্ডৰীকক এত্যাখ্যান কৰা। কিন্তু ডাঃ
 পুণ্ডৰীকৰ তোমালোকৰ ওপৰত অসীম
 বিশ্বাস...।

জেননী

আৰতি দাস বৈৰাগী

দেশৰ হাজাৰ হাজাৰ অনাহাৰী জনগণৰ জীৱন-সংগ্ৰামক এক সৰ্বাত্মক গণ-সংগ্ৰামলৈ
ৰূপান্তৰিত কৰাৰ পথ নিৰ্ণয় কৰা লৈ মুখামুখি হ'ল সম্ভাৱবাদী বাস্তৱমৈত্ৰিক বন্দী অমিতাভ
আৰু তেওঁৰ দাক। অমিতাভই বিশ্বাস কৰে, সৰ্বহাৰাৰ জীৱন মুক্তিৰ কাৰণে সম্ভাৱ আৰু
হিংসাৰ পথেৰেহে যাব লাগিব, কিন্তু তেওঁৰ দাকে ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰে বন্দুকৰ ওলিৰে
বহুত, দাঙ-হুন্দুৱৰ অধিবে সংগ্ৰামৰ পথত অবতীৰ্ণ হ'ব তেওঁ।

চৰিত্ৰ :

দাস
শইকীয়া
বমেন } পুলিচ বিষয়া

অমিতাভ : সত্ৰাসবাদী ৰাজনৈতিক বন্দী

মাক : অমিতাভৰ মাক

দেউতা : অমিতাভৰ দেউতাক

মাটি-হাকিম :

[টেলিকোন বাজে]

দাস : রেছ, রেছ, পুলিচ ষ্টেচন ! রেছ দাহ
স্পিকিং । ... হর । ... আপুনি ... কি ? ... নাম
নকর ? ... পুলিচৰ বহু ? হাঃ হাঃ হাঃ ... পুলিচক
নাম ক'ব নোখোজা, দেখা দিব নোখোজা—
আপুনি কেনে বহু ? ... বাক বাক ... কওক ...
[আচৰিত হৈ] কি ? অমিতান্ত চৌধুৰী ? ...
অমিতান্ত চৌধুৰীৰ সন্তান পাইছে ? ক'ত ?
ক'ত আছে ? কি কৈছে ? ... ক'ত কুলি ক'লে ?
... ইয়াতে ? ঠিক আছে, আপুনি কৈ বাওক
মই নোট কৰি থওঁ । ... ধন্যবাদ । বহুত ধন্যবাদ ।
অ' আপুনি ক'বপৰা কোন কৰিছে ক'বনে ?
হেয়ো ... হেয়ো ... হেয়ো ...

[টেলিকোন বিচিভাৰ থৰ]

শইকীয়া : এইয়া কি কথা হাব ? সঁচানে বাক ?
দাস : জাষ্ট এ মিনিট প্লিজ—বমেন !
বমেন : হাব !
দাস : তুমি এতিয়াই এনকুৰাবীলৈ কোন কৰি
খবৰ লোৱাচোন এইমাত্ৰ ইয়ালৈ অহা কলটো
ক'বপৰা কৰা হৈছিল ?
বমেন : ভাল হাব । [টেলিকোনত হাৱেল কৰাৰ শব্দ ।
লগে লগে দাস আৰু শইকীয়াৰ কথা চলি থাকিব]
দাস : শুনা শইকীয়া ।
শইকীয়া : কওক হাব ।
দাস : কোনক শুনা কথাবিসিৰপৰা অনুমান কৰিব
পৰিছাই নহও ?
শইকীয়া : কথাবি আপোনাৰ ফুফুৱে সিটেইলচ,
জুৰিছল হাব—

দাস : সিটেইলচ, খবৰ মানে—কেৱল খবৰ দিলে
যে অমিতান্ত চৌধুৰী ইয়াতে আছে ।

শইকীয়া : ইয়াতে মানে ?

বমেন : হাব—

দাস : কি বমেন, এনকুৰাবীয়ে কি ক'লে ?

বমেন : নাই হাব । টেলিকোন কলটো এটা
পাব্লিক টেলিকোন বুথৰপৰা কৰা হৈছিল হাব ।

দাস : বাইট । ময়ো তাকেই অনুমান কৰিছিলোঁ ।
বাক, তাকে লৈ এতিয়া ব্যস্ত হোৱাৰ প্ৰয়োজন
নাই ।

বমেন : কিন্তু হাব—অমিতান্ত চৌধুৰীৰ সন্তান
দিওঁতাজনলৈ চৰকাৰে দহ হেজাৰ টকা পুৰস্কাৰ
ঘোষণা কৰিছিল ! খবৰ দিয়া মাতুহটো বুথৰক
যেন পাইছোঁ ।

দাস : বুথৰক মহুৰ বমেন । মাতুহটো অতি চতুৰ ।
বাক বাদ দিয়া—শুনা—

বমেন : হাব !

দাস : তুমি ঘোৱা, ভেলখন উইথ এ ডজন অব্
আৰ্মদ ক'ৰ্ট বেডী কৰিবলৈ কোৱা । উইদিন
এ মিনিট আমি গৈ আছোঁ । আৰু শুনা—
ড্ৰাইভাৰ শিফলালক ল'ব ।

বমেন : ভাল হাব । [গুটি ঘোৱাৰ শব্দ]

শইকীয়া : হাব আপুনিও ...

দাস : রেছ, ময়ো যাব । তুমি বাকীঘোৰ বেডী
কৰা । সোনকাল কৰা । হাবী আপ !

শইকীয়া : হাব ! পৰিচয় দিব নোখোজা বহুজনে
অমিতান্ত চৌধুৰীৰ সন্তান দিয়াৰ কথা কৈ কানাক
কলত পৰিস্কনত পেলাব খোজা বাইছে ?

দাস : সেইগুলি আমি ডিউটিক অৱহেলা কৰিবতো
বোৱাৰোঁ শইকীয়া। সম্ভৱতে আমি অমিতাভ
চৌধুৰীৰ সন্ধান পাইছোঁ—এতিয়া তেওঁক
হাতে হাতে ধৰা পেলোৱাটোৱেই আমাৰ
কৰ্তব্য। অমিতাভ চৌধুৰী পুলিচৰ ঘোৰ
শত্রু। যাৰ মূৰটোৰ কাষে চৰকাৰে ঘোষণা
কৰিছে দহ হেজাৰ টকা। আক আজি আমি
তেওঁৰ সন্ধান পাইছোঁ। অ' বমেন আহিছে!
বমেন সকলো বেডী?

বমেন : হয় ছাব।

দাস : ব'লা তেনেহ'লে—

শইকীয়া : ছাব, বাকী যেন প্ৰোগ্ৰাম?

দাস : এতিয়া নহয়। বাৰ্টড ক'ম। সময় বৈ
নেথাকে নহয়। আহা আহা—কুইক!
[কেৰাৰোৰো জোতাৰ শব্দ ক্ৰমে আঁতৰি যায়।
তাৰপিছত দ্ৰুতগতিত গাড়ী চলাৰ শব্দ ক্ৰমে
fade out হৈ পুনৰ fade in—

শইকীয়া : [উদ্বেজনাবে] ছাব, এইয়া ছাব—এইয়া
চাওক—এইয়া নম্বৰটো মিলি যোৱা নাইনে?

দাস : বাইট—চেভেন চেভেন কাইভ...[বাকীখিনি
যেন মুখৰ ভিতৰত থাকে] শইকীয়া! এইটো
স্লেট। 775/D-ৰ কাৰ্ট' দ্ৰ'বৰ তিনি নম্বৰ
কোঠা। আহা। ড্ৰাইভাৰ!

কৰ্ত : ছাব!

দাস : আমি ওপৰলৈ যাব। হজৰ কনিষ্টবল লৈ
তুমি ইয়াতে থাকিবা। বমেন তুমিও থাকা—
প্ৰয়োজন হ'লে হেড অফিচৰ লগত সান্নায়েলচত
কথা হ'বলৈ পাহৰি নেবাৰা।—ঐ—ডোমা-
লোক এলাৰ্ট থাকিবা।

বমেন : ভাল ছাব।

শইকীয়া : ছাব! টেয়াৰকেচটো দেখা নাইয়ে!

দাস : এইকালে আহা—বিভলভাৰ?

শইকীয়া : বেডী ছাব!

দাস : কুইক! [সতৰ্পণে সিঁহিত উঠে। বহুতৰ
সংগীতে পৰিবেশ বৃদ্ধাৰ।—ছাৰভত চৌকৰ, তাৰ-
পিছত চকিৱাৰ শব্দ—কিছুপৰৰ পিছত ছাৰৰ বোল
থাই যায়]

দাস : হেণ্ড আপ্। শইকীয়া! প্ৰথমে আটাই-
কেউজনৰে পকেট চাৰ্চ কৰি লোৱা।—আমি
মিঃ চৌধুৰী—আই মিন মিঃ অমিতাভ চৌধুৰীক
বিচাৰি আহিছোঁ।

অমিতাভ : ময়েই অমিতাভ চৌধুৰী।

দাস : ৱেছ মিঃ চৌধুৰী। ইঅ'ৰ ড্ৰামা ইজ
অ'ভাৰ। নাটকৰ যৱনিকা পৰিল।

অমিতাভ : সেইটো শব্দ দয়া কৰি ব্যৱহাৰ নকৰিব
মিষ্টাৰ—

দাস : মিঃ দাস। মই পুলিচ চুপাৰিণ্টেণ্ডেণ্ট
মিঃ দাস।

অমিতাভ : এৰা মিঃ দাস, সেইটো শব্দ ব্যৱহাৰ
কৰিবলৈ এতিয়াও সময় হোৱা নাই।

দাস : [হাঁহে] অহ্ হ—দেইচ অলৰাইট—তাৰ
বিচাৰ পিছত হ'ব। শইকীয়া! হেণ্ডকাফ
লগাবলৈ দিৱা—

অমিতাভ : এককিউজ মি মিঃ দাস। মোৰ এটা
বিকুৱেট আছে।

দাস : কওক—

অমিতাভ : হেণ্ডকাফ নলগোৱাকৈ নিব নোৱাৰিব-
নে? বন্দী যেতিয়া হৈছোঁ, মই আপোনালোকৰ
লগত ব-ইচ্ছাই বাবলৈ সাজু আছোঁ।

দাস : নু না-না—আপোনাৰ বাবে সেই ব্যৱস্থা নহয়

মিঃ চৌধুরী। আইনৰ বিচাৰত আপুনিওকতৰ অপৰাধত অপৰাধী হ'লেও আপুনি সন্মানিত বাঙালী। আপোনাক স-সন্মানেৰে নিয়া হ'ব। আহক। আহক মিঃ চৌধুরী।

[কেবাজনো মানুহৰ পদশব্দৰ শব্দ ক্ৰমে বিলীন হ'ব। সঙ্গীত]

অমিতাভ : কি ? কি হ'ল ? যৱনিকা পৰিল ? নাটকৰ যৱনিকা পৰিল ? সিহঁতে কৈছে নাটকৰ যৱনিকা পৰিল। হাঃ হাঃ হাঃ—মুখহঁত ! শুবৰ পাৰ্বোনে কোনখন নাটকৰ যৱনিকা পৰিল ? কৈছে। নহয়, তহঁতৰ কথাবোৰ শুনিলে, তহঁতৰ কাণবোৰ দেখিলে মোৰ বৰ হাঁহি উঠি যায়। শব্দ একোটাৰ যে এনে অপপ্ৰয়োগ কৰিব পাৰ তহঁতে ! মই কওঁ শুন—যৱনিকা পৰা নাই। উঠিছে। আৰু কাপোৰ আঁতৰি গ'ল। তহঁতে এতিয়া দেখিবি আগতকৈও অতি ভয়ংকৰৰূপে, অতি কত্ৰৰূপে আন্দোলন চলিছে। বিপ্লৱ বাঢ়ি আহিছে। দেশত জুই অগ্নি। ভাবিছিলি হ'ব পাৰ এক অমিতাভ চৌধুৰীক বন্দীকৰ নাগপালেৰে বান্ধি-ছাতি দেশত বিপ্লৱৰ জুই হুহুৱাব পাৰিবি ? জুই হুহুৱায়। অগ্নিৰূপে। তহঁতেতো নাজান মুখহঁত, তহঁতে এটা অমিতাভ চৌধুৰীকহে বন্দী কৰিব পাৰিছ। দেশত আক সৰু অমিতাভ চৌধুৰীক জন্ম দি আহিছে। মোৰ অবিহনেও সেই শত সহস্ৰ অমিতাভ চৌধুৰীয়ে বিপ্লৱ কৰিব। হুঁজ দিব। বন্দী হ'ব। কিন্তু বিপ্লৱ শেষ নহয়। অমিতাভ চৌধুৰীহঁতৰ মৃত্যু নাই। শাসক আৰু শোষকেৰে ভবা, দুৰ্নীতিৰ আৱৰ্জনাৰে ভবা এই সমাজ আঁতৰি-হিচি হুহুৱাব

কৰি দেশত সামাজিক জাৰ এতিয়া কৰিব নোৱাৰালৈকে সিহঁতৰ বিজ্ঞান নাই। [পদ] কি হ'ল ? বন্দীশালৰ এহৰীৰ মুখত এইয়া কিহৰ উত্তেজনা দেখিছো ? কিহৰ ব্যস্ততা ? কি ? মোক লগ পাবলৈ বিচাৰিছে ? কোনে ? মোক দেখা কৰিবলৈ কাক তোমালোকে অহুমতি দিল ? মইতো কাৰো লগত দেখা হ'ব নোখোজে। কৈ দিয়া—কৈ দিয়া যে কাৰো সৈতে কথা হৈ মই মোৰ পেটৰ কথা ভাবিব নোখোজে। [পদ] এইয়া...এইয়া কাক আনিলা তোমালোকে ? কোন এইয়া ? এইয়া—এইয়া—সেই যে শয়নে-সপোনে যাব কথা মই ভাবি থাকোঁ। যাব শান্তিৰবাবে মই এই পথত নামিগোঁ, যাব মজলময়ীৰূপ নিবন্তৰ মোৰ মানসপটত বিৰাজ কৰি আছে, সেই মোৰ দেশজননী। স্বৰ্গদলি গবিন্নী মাতৃ। মাতৃ—মা—মা—তুমি— ?

মাক : বোপাই !

অমিতাভ : মা, তুমি ইয়ালৈ কিয় আহিলা মা ?

মা : জীউ ?

অমিতাভ : তোমাৰ লগত এতিয়াতো দেখা হোৱাৰ কথা নাছিল। মা—

মা : তেনে কথা কিয় ক'ব জীউমনি ?

অমিতাভ : জীউমনি ! জীউমনি ! সেই নামেৰে তুমি মোক কিয় মাতিছ। মা ? জীউমনি বুলি মাতি তুমি মোক আৰু তোমাৰ আঁচলৰ তলত লুকুৱাই ৰাখিব নোৱাৰা মা ! মই অমিতাভ চৌধুৰী।

মা : অমিতাভ চৌধুৰী ! অমিতাভ চৌধুৰী ! নহয়, নহয় জীউমনি। তই মোৰ জীউমনি।

অমিতাভ : মা !

মাক : ওঁ ওঁ—তই মোৰ জীউমনি—সেই সেই যে
 ...[সংগীতে বেম অতীতলৈ লৈ বাব] এটা
 অকণমানি কেঁচুৱা। বহু সময়ৰ প্ৰসৰবেদনাৰ
 অন্তত এটা সময়ত মোৰ গাৰ দাঁতিত এটা
 অকণমানি কেঁচুৱা দেখিছিলোঁ। এসোপা-
 ন-পুৰণি কাপোৰৰ মাজৰপৰা এখন অকণমানি
 মুখ ওলাই আহিল। সেই বঙচুৱা অকণমানি
 মুখখন! সেই টল-টলকৈ চাই থকা হৃৎকৃত
 শূন্য দৃষ্টি! মেল খাই থকা চকু হুটা ডাঙৰ
 ডাঙৰ—নীলা নীলা যেন লাগিছিল। কিছু
 সময়ৰ পিছত তুমি আহিছিল। আহি কিন্তু
 তুমি মোক মাত দিয়া নাছিল। ময়ো তোমালৈ
 যুৰ তুলি চাব পৰা নাছিলোঁ। ক'বপৰা যে
 ৰাজ্যৰ লাজ কিছুমান আহি তোমাৰে-মোৰে
 মাজত সোমাই পৰিছিলহি। তাৰ পিছত
 হুৱো যেতিয়া হুৱোলৈকে চাইছিলোঁ, আমি
 বহুপৰ চকুৱে চকুৱে চায়ে ব'লোঁ। তোমাৰ
 চকু হুটা কি যে শূন্যৰ ভাৱে মায়াময় হৈ
 পৰিছিল। সেই বঙচুৱা মুখখন লৈ আকৌ চালা
 তুমি। বহু সময় চাই থাকিল। আমাৰ
 ওচৰত অন্য কোনো নাছিল। অকণমানিটোৰ
 —আমাৰ জীউমনিটোৰ নীলা নীলা লগা চকু
 হুটা মেল খাই আছিল। কি জানো চাইছিল
 সি! মই কৈছিলোঁ—তোমালৈ চাইছে দেখিছা।
 এটা মিঠা হাঁহি বিৰিঙি উঠিছিল তোমাৰ মুখত।
 আকৌ এবাৰ তোমাৰ চকুখাল আক তোমাৰ
 মুখখন মায়াময় হৈ পৰিছিল। পোৱাৰ
 ঠিকাসেবে, অপূৰ্ব এক আশ্বাসেৰে মোৰ মন
 ভৰি গৈছিল। আঃ মোৰ জীউমনিটো—
 জীউমনি, জীউমনি—জীউমনি!

অমিতাভ : মা!

মা : জীউমনি! জীউমনি! তই মোৰ জীউমনি!
 জীউ—

অমিতাভ : নহয় নহয়—নহয়, মই জীউমনি নহয়।
 মই অমিতাভ চৌধুৰী। মই আতংক। মই
 বিভীষিকা। মই—

মা : বোপাই! শুনচোন, মোৰ কথা শুন—মোৰ
 এবাৰ কথাৰ উত্তৰ দে!

অমিতাভ : কি কথা মা!

মা : কিহৰ কাৰণে তই এইবোৰ কৰিলি?

অমিতাভ : মই কি কৰিলোঁ?

মা : পঢ়া ল'ৰা তই পঢ়ি আছিলি। কিহৰ
 কাৰণে তই পঢ়া-শুনা আৰা ছুখীয়া কৰি
 কোনেও নজনাটক মনে মনে গুচি আহিছিলি?
 কিয় তই এইদৰে দেশখনত জুই অলাই কুৰিছ?
 অমিতাভ : জুই অলাইছোঁ? মা! মোৰ মা হৈ
 তুমি এনেকৈ কৈছা?

মা : তই জুই অলোৱা নাই? দেশত যে এই
 মাৰপিট, লুটপাট—বোমা পেলোৱা—এইবোৰ
 যে দিনে-নিশাই চলিব লাগিছে, এইবোৰৰ
 গুৰি ধৰিছে কোনে?

অমিতাভ : হত্যা, লুটন, বোমাধৰ্ষণ, এইবোৰ
 পাশৱিক ঠিকেই। কিন্তু সেই পাশৱিকতাৰ
 পিছকালে থকা মহৎ উদ্দেশ্যক তুমি কোনো
 উপলব্ধি কৰিব পৰা নাই মা?

মা : মই সেইবোৰ নাজানো বোপাই। মই জানো
 —মাতৃহে মাতৃহক মৰা মৰে পাপ। লুট-
 পাট, বোমা পেলোৱাৰ অৰ্থ বাইজৰ উপৰত
 অত্যাচাৰ, নিপীড়ন।

অমিতাভ : তুমি ঠিকেই কৈছা মা। এইবোৰৰ

অর্থ পাপ। নিশীতুন, অত্যাচার। কিন্তু মা, এইবোৰ নকবিলেও কোনেও জানো কেতিয়াও পাপ কৰা নাই? অত্যাচার কৰা নাই? তুমি জানো ক'ব পাৰিবা মা যে তুমি পাপ কৰা নাই!

মা : কি কৈছা বোপাই?

অমিতাভ : ঠিকেই কৈছো, তুমি পাপ কৰিছা।

দেউতাই পাপ কৰিছিল।

মা : [ধোঁবে] জীউমণি!

অমিতাভ : থং নকৰিবা মা! স্কুলত আমাক আখৰ লেখিবলৈ শিকাওঁতে প্ৰথমে শিকাইছিল— সদায় সঁচা কথা ক'বা। মিছা কোৱা মহাপাপ। কিন্তু তুমি যে আমাক কত মিছা কথা কৈছিল—দেউতাই কত কাঁকি দিছিল!

মা : জীউমণি!

অমিতাভ : তেনেহ'লে মিছা কথা কৈ তোমালোকে পাপ কৰা নাছিল। কোৱা পাপ কৰা নাছিল।

মা : বোপাই!

অমিতাভ : মোৰ সকলো মনত পৰে জানা— সকলো মনত পৰে—

[ফ্লেচ বেক। তেতিয়া জীউমণি ছয়-সাত বছৰীয়া]

জীউ : দিয়ানা মা। সদায় সদায় খুজি থাকোঁ, এদিনো নিদিয়া!

মা : কথা ক'লে হুতুন কিয় জীউমণি! তোক কিমানবাৰ ক'ব লাগে গাখীৰ নাই বুলি!

জীউ : কিয় নাই? গাখীৰ কিয় নাই?

মা : নাই বুলি কৈছো নাই। আক থাকিলেও তোক নিদিওঁ।

জীউ : ইস্, কিয় নিদিবা?

মা : নিদিওঁ। বেয়া বস্তু কিয় দিম?

জীউ : বেয়া? কি বেয়া মা?

মা : গাখীৰ খালে পেটৰ অন্থৰ হয় নাজাননেকি?

জীউ : পেটৰ অন্থৰ হয়? সঁচাকৈয়ে কৈছা মা?

মা : অ' আক'—হয়। নহ'লে তোক খাবলৈ নিদিওঁনেকি?

জীউ : ইস্ মোক তুমি কাঁকি দিছা নহয় মা?

মা : কাঁকি কিয় দিম?

জীউ : ইস্ গাখীৰ খালে কিবা পেটৰ অন্থৰ হয় নেকি?

মা : হয় হয় হয়, গাখীৰ খালে পেটৰ অন্থৰ হয়। কোনে কৈছে নহয় বুলি?

জীউ : বুবুৰ মাকে!

মা : বুবুৰ মাকে কৈছে তোক?

জীউ : মোক কিয় ক'ব? বুবুৰ কৈছে—

মা : কি কৈছে?

জীউ : আবেলি আবেলি বুবুৰে আমাৰ লগত খেলি থাকোঁতে গাখীৰ খাবলৈ কেতিয়াবা পাহৰি যায়। মাকে তেতিয়া তাক ইমান থং কৰে। বুবুৰ মাকে দেখোন থং কৰি বুবুৰ কয়—গাখীৰ নাখালে আন্ত্ৰ বেয়া হয়। গাত শক্তি নাপায়। গা নাবাড়ে। এইবোৰ কয়— আমাৰ কিতাপতো আছে আক'—গাখীৰ শিতৰ বাবে উপকাৰী আহাৰ।

মা : [ধোঁবে] জীউমণি!

জীউ : কি হ'ল মা? কিয় চিকিৰিছা? কোৱাচোন মা তুমি কিয় গাখীৰ খালে পেটৰ অন্থৰ হয় বুলি সদায় সদায় কাঁকি দি থাক?

মা : ইস্, মনে মনে থাক।

জীউ : আগতে কোৱাচোন, মিছা কথা ক'লে মোক আক নানাবোঁ বুলি!

মা : নামাৰিম কিয় ? মিছা কথা ক'ব পায়নেকি ?

জীউ : ভেনেহ'লে তুমি কিয় কোৱা ?

মা : কেতিয়া ক'লো ?

জীউ : সদায় কোৱা। এতিয়াও কৈছা !

মা : নাই কোৱা। কোনে কৈছে মিছা কথা
বুলি। আঁতো পেটৰ অনুখ হয়। আমাৰ
মায়েও আমাক ভেনেকৈয়ে কৈছিল—গান্ধীৰ
খালে পেটৰ অনুখ হয়। গান্ধীৰ খালে
সঁচাকৈয়ে পেটৰ অনুখ হয়। বুইছ। গান্ধীৰ
খালে.....

অমিতাভ : গান্ধীৰ খালে বোলে পেটৰ অনুখ হয় !
হা হাঃ হাঃ মোৰ চব মনত পৰে—জানা মা।
আক মনত পৰিলে যে ইমান হাঁহি উঠি যায় !
ল'ৰা-হোৱালীৰ মুখত প্ৰয়োজনীয় গান্ধীৰ কণ
দিব নোৱাৰি তোমালোকে আমাক কাঁকি দি
কৈছিল—গান্ধীৰ খালে পেটৰ অনুখ হয়।
[হাঁহি] গান্ধীৰ খালে...[হাঁহি] গান্ধীৰ খালে
[হাঁহি] গান্ধীৰ—[হাঁহিত কথা ক'ব নোৱাৰা
হৈ যায়]

মা : জীউমণি !

অমিতাভ : [হাঁহি চলি থাকে]

মা : জীউমণি ! এনেকৈ হাঁহিবলৈ তোৰ লাজ লগা
নাই ? দেউতাৰ অসমৰ্থতাক ইতিকিং কৰিবলৈ
তোৰ বিধেকে বাধা দিয়া নাই ?

অমিতাভ : আক সন্তানৰ মুখত প্ৰয়োজনীয় আহাৰ
কণ তুলি দিব নোৱাৰিলে তোমালোকৰ বেয়া
লাগে নে বেলাগে কোৱাচোন ?

মা : তই মোক লাজ দিছ জীউমণি !

অমিতাভ : লাজ দিয়াৰ কথা নহয় মা। তুমি
কোৱাচোন বাক সন্তানক খাবলৈ দিব

নোৱাৰিলে যে কাঁকি দিব লাগে, কিন্তু কি
কাৰণে খাবলৈ দিব পৰা নাই—সেইকথা ভাবি
চাইছানে কেতিয়াবা ?

মা : ভাবিবলৈ কি আছে ? আমাৰ নাই সেই
কাৰণে দিব নোৱাৰোঁ।

অমিতাভ : কিন্তু কিয় নাই ? কিয় দিব নোৱাৰা ?

মা : তই কি কথা ক'ব জীউ ? আমাৰ নাই
—নাই, কিয় নাই সেইটো এটা প্ৰশ্ন হ'ল
নেকি ?

অমিতাভ : প্ৰশ্ন হয় মা ! ডাঙৰ প্ৰশ্ন। গুৰুতৰ
প্ৰশ্ন। আমাৰ কিয় নাই ? আক নাই যদি,
আমি কি বা মনে মনে থাকিম ?

মা : মনে মনে নাথাকি কি কৰিম ?

অমিতাভ : কেঁচুৱাই কান্দিলে হে কল পায় মা।
আমি কান্দিব লাগিব। নোপোৱা বস্তু
বিচাৰিবলৈ জানিব লাগিব।

মা : বিচাৰিম ? কাৰ ওচৰত বিচাৰিম ?

অমিতাভ : যিবিলাকে আমাক দিয়া নাই,
যিবিলাকে আমাৰ পোৱাৰ বাট বন্ধ কৰিছে,
তেওঁলোকৰ ওচৰত।

মা : তাৰ মানে তই মোক ভিক্ষা কৰিবলৈ কৈছ ?

অমিতাভ : ভিক্ষা কিয় কৰিবা ? দাবী কৰা।

মা : কিন্তু বোপাই ! আমাৰ পোৱাৰ বাট কোনে
বন্ধ কৰিছে ? আমাৰ পইচা নাই, পইচা
থাকিলে পৃথিৱীত কি বস্তুৰ অভাৱ ?

অমিতাভ : কিন্তু মা ? পইচা কিয় নাই ? পইচা
কিয় নহ'ব ?

মা : পইচা যদি সকলোৰে থাকিলেহেঁতেন ভেনেহ'লে
জানো পৃথিৱীত ধনী-দুখীয়াৰ সৃষ্টি হ'লহেঁতেন ?

অমিতাভ : সেইটোৱেই মোৰ কথা মা। কিয় ধনী-

ছখীয়াৰ সৃষ্টি হ'ব লাগে? কিয় শ্ৰেণীহীন সমাজ
এখন গঢ়ি উঠিব নোৱাৰে?

মা : অ' আই—কথা শুনাচোন—তই ক'লি বুলিয়েই
ভোৰ মুখৰ কথাতে ধৰণীখন সলনি হ'ব নোৱাৰে
নহয়। তাতকৈ নকয় কিয়—মা, পুৰৰ বেলিটো
পশ্চিমে নোলায় কিয়?

অমিতাভ : নক'ওঁ। সেইয়া সৌৰজগতৰ নিজস্ব
কথা। প্ৰাকৃতিক নিয়ম। কিন্তু মানুহৰ সমাজখন
মানুহে নিজে গঢ়া। ধনী-ছখীয়াৰ পাৰ্থক্য,
সামাজিক অশান্তি, এইবোৰ মানুহৰ নিজৰ সৃষ্টি।

মা : কিন্তু এজন মানুহৰ সৃষ্টিও নহয় বোপাই।
দেশৰ মানুহ একগোট হৈ একেলগে এখন
সমাজ গঢ়ি লয়। সমাজৰ নীতি-নিয়ম বঢ়ে।
কিন্তু তই অকলশৰে অসাধ্য সাধন কৰিব
কেনেকৈ?

অমিতাভ : মইতো অকলশবীয়া নহয় মা। মোৰ
পিছত আছে হাজাৰ হাজাৰ লোক জনতা।
শত-সহস্ৰ বিপ্লৱী। আচল কথাটো ক'বলৈ গ'লে
মা, দেশৰ সমস্ত যুঁজু জনতাই মোক অহৰিশে
সমৰ্থন কৰি আহিছে। তেওঁলোকেই মোৰ
কৰ্মশক্তি। তেওঁলোকক মই বিমুখ কৰিব
নোৱাৰোঁ। কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ।
তেওঁলোকৰ কথাবোৰ শুনিলে তোমাৰ ঘৰ হুখ
লাগিব। তুমি চাগে' কল্পনাও কৰিব নোৱাৰা
মা—আমাককৈও ছখীয়া মানুহ পৃথিৱীত
আছে। বহুত ছখীয়া মানুহ আছে। তেওঁলোকে
সন্তানৰ মুখত এটোপা গাখীৰ দিয়াটো দূৰবে
কথা—বহুতৰে অন্ন-বস্ত্ৰ সংস্থানো নাই। মূৰ
ওজিঘলৈ এডোখৰ চালি নাই। পৰি থকা
চৰকাৰী মাটিত জুপুৰি এটা সাজি: ল'লে,

উপাৰ্জনৰ পথ বুলি দোকান ঘৰ এটা সাজিলে
আইনমতে দণ্ডনীয় হয়। বেদখলকাৰী বুলি
সকলো ভাঙি-ছিঙি দিয়া হয়। তোমাৰ মনত
পৰেনে বাক মা—আমাৰ যে ঘৰবোৰ পুলিচে
হাতী লগাই ভাঙি দিছিল—

মা : সেইবোৰ জানো পাহৰি যোৱা কথা বোপাই?
মনত পৰিলে বুকুত শোকে খুন্দা মাৰি ধৰে।

অমিতাভ : মোৰ ঘৰ ভাললৈ মনত আছে। মই
ভেতিয়া সক হৈ আছিলো যদিও, কথাবোৰ
প্ৰায়ে মনত পৰি থাকে মোৰ। এনেয়ে পৰি
থকা কাৰণে চৰকাৰী মাটিত দেউতাই যে ঘৰ
এটা সাজিছিল। তেনেকৈ ঘৰ সাজিবলৈ
আমাৰ কোনো অধিকাৰ নাই বুলি, পুলিচ
লগাই—হাতীৰে গচকাই আমাৰ ঘৰবোৰ
নিৰ্ভৰভাৱে ভাঙি পেলোৱা হৈছিল।

মা : থ' বোপাই, পুৰণি দ্বা খুচৰি ছখ নিদিবি।
সেইবোৰ কথা মনত ৰাখিবও নেপায়—

অমিতাভ : কিন্তু মনত পৰে মা—সেই যে শদিয়াত
বানপানী হৈছিল—ডিব্ৰুৰুং ৰাইছিল, কপিলী
ফেনে-ফোটোকাৰে বাঢ়ি ইপাৰ-সিপাৰ নমনা
হৈছিল। কপিলীৰ গাত সেইবাৰ দেওধনি
চৰিছিল। বাতি আমি শুই আছিলো—দেউতাৰ
লগত মই, তোমাৰ লগত ইখন বিহনাত
ভনীটিজনী—সোণতৰা।

মা : নক'বি বোপাই। তাইৰ কথা নক'বি। সেই-
বেলি কপিলীৰ বানতে তাই কাল হ'ল।

অমিতাভ : আমি বে গমেই পোৱা নাছিলো—
হো-হোকৈ পানী বাঢ়ি আহিছিল, কপিলীত
ৰলিয়া চল আহিছিল—

[বানপানী—মানুহৰ হাই-উকনি ইত্যাদিৰ একেট]

বানপানীয়ে আমাৰ যি ব'ত আছিল সোপাকে ধাহিহুহি নিলে। কিন্তু তোক দিলে। পিয়াহ দিলে। মহামাৰী আনিলে। হাহাকাৰ লাগিল। আমি জীয়াই থাকিম কি লৈ? কপিলীৰ বানে যে সকলো শেষ কৰি নিলে। কিন্তু জীয়াইতো থাকিবই লাগিব। সত্য দাইটি, দেউতা, গায়ন খুড়া আৰু কেবাজনেও অৰাবতে পৰি থকা চৰকাৰী মাটিত ঘৰ তুলিবলৈ ঠিক কৰিলে। মই ভেতিয়া সৰু আছিলোঁ। মোৰ ভেতিয়া বয়স কিমান আছিল মা? খুব কম নহয়? খুব সৰু আছিলোঁ মই। কিন্তু সকলো কথা মোৰ ভালকৈ মনত আছে। কিয় মনত আছে বাক? 'জীৱনৰ ছখ-কটৰ কথা-বোৰেই মাহুহৰ চাগে' বেছিকৈ মনত থাকে, নহয় মা? মই ভালকৈ ক'ব পাৰোঁ সেই যে দেউতাইতো, গায়ন খুৰাইতো ল'গ লাগি নতুন মাটিত হাবি-জংঘল কাটিছিল, কোৰ মাৰিছিল, খেৰ-বাঁহৰ ঘৰ তুলিছিল। ঘৰ নহয়, ঘৰ নহয়, ঘৰৰ নামত অকণ অকণ জুপুৰি সাজিছিল। মাহুহ ঘূঠতে সাতঘৰ হৈছিল। সেই সাতঘৰ মাহুহৰ প্ৰত্যেকেই জানিছিল তেওঁলোকে তাত অবৈধভাৱে মাটি দখল কৰিছে। বেআইনীভাৱে ঘৰ তুলিছে। কিন্তু জানিলেও বানপানীয়ে গৃহহীন, মাটিহীন, সৰ্বহাৰা কৰা পৰিয়াল কেইটাৰ অন্ত উপায়তো আৰু একো নাছিল। কিন্তু দেশততো অৰাজক হোৱা নাই। দেশততো আইন নোহোৱা হোৱা নাই। চৰকাৰী মাটিত অনধিকাৰভাৱে বসতি কৰাৰ অপৰাধত দণ্ড বিহিবলৈ বজা আছিল। হাতত আইনৰ বিধিৰে বজাই আদেশ জাৰি কৰিলে—ঘৰবোৰ ভাঙি

দিয়া—বজাৰ আদেশ—অৰ্থাৎ মাটি-হাকিমৰ আদেশত পুলিচে হাতী আনিলে। সাতঘৰ মাহুহৰ ভিতৰত সাতঘৰ লোক দেউতাই গৰ্জি উঠিল—

দেউতা : হাকিম দেউতা! ঘৰ নাভাঙিব।

হাকিম : আমি চকক লুৰি চাউল বহাবলৈ অহা নাই। কি চাই আহা তোমালোকে? হাতী লগাই দিয়া বুলিছোঁ নহয়!

দেউতা : সানধান! তইত আগ নাবাঢ়িবিহঁত! হাকিম দেউতা! বানপানীয়ে মাহুহ নিলে, ঘৰ-মাটি-বাৰী সোপাকে নিলে। আমিকেটাই হাড়ক মাটি তেলক পানী কৰি ঘৰৰ নামত এই চালি কেইডোধৰ তুলিছিনোঁ। তাকে ভাঙি আমাক পুনৰ আশ্ৰয়হীন নকৰিব দেউতা!

হাকিম : কাৰ হুকুমত তোমালোকে ইয়াত ঘৰ সাজিছিল? হোঃ—বানপানীয়ে ঘৰে মাটিয়ে নিলে বুলি কৈ বেআইনীভাৱে মাটি দখল কৰাৰ ফণ্ডি পাতিবলৈ আহিছে!

দেউতা : তেনে কথা নক'ব দেউতা। বেআইনী কৰিব পাৰোঁ, কিন্তু মাটি দখল কৰাৰ ফণ্ডি পতা নাই। চৰকাৰৰ মাটিত অহুমতি নোলোৱাকৈ ঘৰ সাজিব নোৱাৰি বুলি আমি জানো। কিন্তু আমি কি চৰত এইয়া ঘৰ সাজিছোঁহি?

হাকিম : আমি সেইবোৰ নাজানো। ঘূঠতে এইয়া চৰকাৰৰ মাটি। আৰু তোমালোকে বিনা হুকুমে চৰকাৰী মাটিত—

দেউতা : চৰকাৰী মাটি! চৰকাৰী মাটি! চৰকাৰী মাটি! মাটিখিনিহে চৰকাৰৰ সম্পত্তি নেকি? আমি চৰকাৰৰ মাহুহ নহয়? চৰকাৰখন

আমার নহয় ? হোঃ—আইনখন চোরা। মাটির
নিৰাপত্তা লাগে। মানুষৰ নালাগে। মানুষ
মৰি থাকে। বানপানীত উঠি তাহি থাকে।
বানপানীত ঘৰ-ছৰাৰ হেৰুৱাই গছৰ তলত ঠাই
লওক। তথাপি চৰকাৰৰ মাটি নিৰাপদে
থাক।

হাকিম : মনে মনে থাকা ! কি চাই আছা
তোমালোকে ? যোৱা—একালবপৰা হাতী
লগাই দিয়া।

দেউতা : ঐ—এখোজো আগ নাবাট্টিবি বুলিছো।
ঐ সত্য, ঐ কলিমন, আহঁত। চাই লওঁ—
ইহঁতে ঘৰ কেনেকৈ ভাঙে। আজি হয় বঙা
মাটি, নহয় গুৱাহাটী।

[মানুষৰ কোলাহল, ককা-কটা, পুলিচৰ বুটকোতাৰ
দপ্‌দপ শব্দ]

অমিতাভ : নোৱাৰিলে। দেউতাইতে একো কৰিব
নোৱাৰিলে। বজাঘৰীয়া শক্তিৰ লগত নগণ্য
মানুষ কেইটাই কেৰ মাৰিব নোৱাৰিলে। মাটি-
হাকিমে পুলিচ লগাই, হাতীৰে গচকাই মাটিৰ
ঘৰ সাতোটা ভাঙি পেলালে। কপিলীয়ে মানুষে
লগা বগখনত দেউতাই একমাত্র ককা সন্তানক
হেৰুৱালে। এইবাৰ পুলিচৰ সৈতে লগা এইখন
বগত লাঠিৰ কোৰ খাই হাত এখন চিৰকাললৈ
খুঁয়া কৰি ল'লে।

মা : মই হাক দিওঁ তেওঁ দেউতাবে হুতুনিলে।
বজাঘৰৰ লগত এজাই হুঁজি জিকিবলৈ
আহিছেনে ?

অমিতাভ : কিন্তু জিকিব লাগিব। জিকাৰ সময়
আহিছে মা। বজাঘৰৰ লগত এজাৰে হুঁজ
দিব লাগিব।

মা : কিন্তু পৰিণামত কি হ'ব ? দেউতাৰ দৰে
কাললৈ দেহা খুঁয়া কৰিব লাগিব। তেওঁ
দৰে বাবজীৰন কাটেক খাব লাগিব। কাঁচী-
কাঠত ওলমিব লাগিব।

অমিতাভ : হুঁজ তথাপি শেষ নহ'ব মা। অন্ত্যায়
কাৰণে, শোষণৰ কাৰণে, ছায় প্ৰতিষ্ঠাৰ
কাৰণে আমি হুঁজিম। আমি এখন নতুন
সমাজ বচনা কৰিম। যিখন সমাজত নৱজাত
প্ৰতিটো শিশুৰ বাবে সমাজৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিয়ে
চিন্তা কৰিব লাগিব। এটা শিশুৰ জন্ম হ'লে
প্ৰতিজন মানুষে ভাবিব লাগিব—এজন
ভৱিষ্যত নাগৰিকৰ জন্ম হ'ল, এজন ভৱিষ্যত
শাসনকৰ্তাৰ জন্ম হ'ল নতুবা এজন সাহিত্যিক,
এজন শিল্পী, এজন বাজনীতিজ্ঞ বা বিজ্ঞানী
পুৰুষৰ জন্ম হ'ল। প্ৰতিজন ব্যক্তিয়ে ভাবিব
লাগিব, এটা নৱজাত শিশুৰ দায়িত্ব কেৱল
পিতৃ-মাতৃৰে নহয় ; তেওঁলোকৰো। প্ৰতিটি
শিশুৰ স্বাস্থ্য, আহাৰ বা শিক্ষাৰ চিন্তা
প্ৰতিজনে কৰিব। সন্তানৰ আকাংখা পূৰণ
কৰিব নোৱাৰি কোনো মাক-দেউতাকে হা-
হতাল কৰিব নেলাগিব। সন্তানক আক কাঁকি
দিব নালাগিব।

মা : জীউমনি !

অমিতাভ : আক শুনা মা, আমি এনে এখন সমাজ
বচনা কৰিম, যিখন সমাজত কোনো ভেদাভেদ
নাই। বনী-ছৰীয়াৰ পাৰ্থক্য নাই। বৰ্ণ-বৈষম্য
নাই।

মা : তই সপোন দেখিছ—জীউমনি ?

অমিতাভ : সপোন দেখাৰ কথা নহয় মা। মোৰ
কথা হ'ল—এদল সুবিধাবাদীৰ দাব খাই

ধাকিবলৈ তুমি, মই, আমি কিয় সদায় পিঠি পাতি ধাকিব লাগে? কিয় আমি চুহাতেৰে সেই বাকসী ত্ৰেণীটোক ধ্বংস কৰি পেলাব নোৱাৰোঁ!

মা : কিন্তু—জীউমনি তই অকলে—

অমিতাভ : অকলে? মই অকলে? কোনে ক'লে তোমাক মই অকলে বুলি? কৈছোঁ নহয় তোমাক, সমগ্ৰ বিশ্বৰ পীড়িত জনসাধাৰণে আজি নিজৰ অধিকাৰ বিচাৰি জাগি উঠিছে। শাসকৰ বন্দুক, কাৰাগাৰৰ বন্দীত্বই সেই ত্ৰোখাগি কেতিয়াও সুমুৱাব নোৱাৰে মা। মা সত্যৰ বাবে যুঁজিবলৈ, অন্তায়ৰ বিৰুদ্ধে জীৱন দিবলৈ, সহস্ৰজনৰ কল্যাণৰ বাবে ডিঙি পাতি দিবলৈ তুমিয়েইতো তোমাৰ অজানিতে মোক শিক্ষা দিছিল। মা, মোক চাবলৈ তুমি অ'ভাৰতীজৰ কাৰেদি অহা নাছিল। জানো?

মা : আহিছিলোঁ। সেইকালেদি নাহি আক কোনকালেদি আহিম? কিয় সুখিলি?

অমিতাভ : কি দেখি আহিছিল।

মা : ক'ব নোৱাৰোঁ।

অমিতাভ : পাৰ। সকলো ক'ব পাৰ। কিন্তু জন্মৰেপৰা সেইবোৰ দৃশ্য দেখি দেখি ইমান অন্তৰত হৈ পৰিছোঁ যে তেনে দৃশ্যই আমাক আক বিচলিত কৰিব নোৱাৰা হ'ল। আমি নিৰ্বিবাদে সেই সকলোবোৰ গ্ৰহণ কৰিব পৰা হ'লোঁ।

মা : কিন্তু মই একো দেখা নাই জীউমনি। মোৰ সঁচায়ে একো মনত পৰা নাই।

অমিতাভ : [হাঁহি] নাই পৰা? তাৰা। ভালকৈ তাৰি চোৱাচোন—সেই সৰু সৰু জুপুৰিবোৰত

গাহৰিৰ দৰে ধাকিবলগা সেইখাল মানুহ, সিহঁতৰ নাঙঠ-পিঙঠ ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ বাটৰ কাষত ধূলি-বালিৰে লেট লৈ উমলিছে। টি-টিকি হাত-ভৰি আক গেবেলা পেট একোটা লৈ সিহঁতৰ কোনোবাটোৱে কাৰোবা এটাৰপৰা মুখৰ কটিকণ কাড়ি খাই হাই-কাজিয়া কৰিছে। তাকে লৈ সিহঁতৰ মাক-দেউতাকৰ মাজতো মূৰ ফলাফলি হৈছে। একেখন বিহনাতে পিতৃ-মাতৃ আক গাভৰু কন্যা শুই আছে।

মা : জীউমনি!

অমিতাভ : এইবোৰ কথা শুনিবলৈ বেয়া লাগে সঁচা। কিন্তু আমাৰ জীৱনৰ এইবোৰ সত্য কথা। সেয়ে কৈছোঁ—মা, আমাক মানুহৰ দৰে জীয়াই ধাকিবলৈ লাগে। আক আমাৰ এই যুঁজ সেই সুন্দৰ পৃথিৱী সৃষ্টিৰ যুঁজ। তুমি কৈছা, মই অকলে—সোঁকালে চোৱা—চোৱাচোন সেই চেলাটোৰ ফালে, হাত এখন চিৰদিনৰ বাবে হেৰুৱাই সেইয়া কোন পৰি আছে জানা—সেইয়া আমাৰ প্ৰমোদ খুড়াৰ ল'ৰা প্ৰশান্ত—

মা : প্ৰশান্ত !!

[হঠাৎ পটভূমিত শুনা বাব এটি কেঁচুৱাৰ কান্দোন]
প্ৰশান্ত! নহয়, নহয়—তাৰ হাতখন, তাৰ হাতখন [Pause] প্ৰশান্ত! আইদেউৰ ল'ৰা প্ৰশান্ত! সোঁ সিনিয়া মাথোন তাৰ জন্ম হৈছিল। সোঁ সিনিয়া কেঁচুৱাটোক মই নিজে ধুৱাই-পখলাই আইদেউৰ হাতত ঢুলি দিছিলোঁ। সোঁ সিনিয়া তাৰ অকণ অকণ হাত দুখনেৰে মোৰ মূৰৰ ঢুলি আঁকুৰি দিছিল...

...নাই, নাই, প্রশান্ত...তাক কেতিয়াও, তাক
কেতিয়াও...ভগৱান !

অমিতাভ : ব'ৰা মা, সেইকালে এতিয়া যাব
নেলাগে। শুনাচোন, তাৰ পিছৰ চেলটোত
কোন আছে জানা—নিবন্ধন ভাঙালীৰ পুতেক
অঙ্কন। চকুত খাব সোমাই সি নেদেখা হ'ল।

মা : জীউমণি !

অমিতাভ : আক আমাৰ বয়ুনা পেহীৰ ল'ৰা ধনক
আমি মাৰি থৈ আহিছোঁ জানা—

মা : জীউমণি !

অমিতাভ : সিৰাৰ পুলিচৰ সৈতে আমাৰ সংঘৰ্ষৰ
সময়ত সি লুটি খাই পৰিছিল। আমিও
শ্রোণ লৈ পলাবলগীয়া হ'ল। কি কৰিম ?
ধনক জীয়াই জীয়াই এৰি থৈ গ'লে
পুলিচে হয়তো তাক ভাল কৰি তাৰপৰা
বহুতো সংবাদ উলিয়াব পাৰিব। সেই
ভয়ত আমি তাক তাতেই মাৰি থৈ গুচি
আহিছিলোঁ।

মা : নাই—নাই—এইবোৰ মই হুঙনো। মই
হুঙনো। মই একো হুঙনো ! আক মই
একো শুনিব নোৱাৰোঁ। জীউমণি, মই একো
শুনিব নোখোজেঁ।

অমিতাভ : [গভীৰ হৈ] মা, আমি এক মহাবনৰ
সৈনিক। তুমি আজি আমাক মাখন আশীৰ্বাদ
কৰা মা—তুমি আজি মোৰেই মা নহয়,
তুমি আমাৰ সকলোৰে মা। আমাৰ সকলো
সৈনিকৰে মা।

মা : [কোমল অৰ্ধ হাস্য স্বৰ] জীউমণি !

অমিতাভ : মা—

মা : ওচৰলৈ আহ। ওচৰলৈ আহ জীউমণি !

আক ওচৰলৈ আহ। মোক, তোৰ মুখত
ধৰি আশীৰ্বাদ দিবলৈ দে সোণ—[উঠে]

অমিতাভ : তুমি কান্দিছা মা, এই কাৰাগাৰৰ
লোহাৰ বেৰিং পাব হৈ মইতো তোমাৰ
কোলাৰ মাজত সোমাবগৈ নোৱাৰোঁ মা।
আমাক যিসকলে হাঁহিবলৈ দিয়া নাই, তেওঁ-
লোকে শান্তিৰে কান্দিবলৈকো নিদিয়ৈ মা।
মা, তুমি চকু-পানী মুচি পেলোৱা মা !

মা : মুচিলোঁ। মুচিলোঁ জীউমণি ! এইয়া চা, মই
চকুপানী মুচি পেলালোঁ। মই আক কেতিয়াও
নেকালোঁ। মই তোৰ মা। মই প্রশান্তৰ
মা, মই ধনৰ মা। মই ভইতৰ মা। মই
বুজিছোঁ, ভইতে কঠিন বাটত খোজ দিছ।
ভইতৰ আগত এখন মাহুৰৰ পৃথিৱীয়ে হাত
বাউল দি মাতিছে। আজি, আজি সেইখন
পৃথিৱী মোকো লাগে। এৰা জীউমণি, ঈশ্বৰৰ
পৃথিৱীত কোনোবা ডাঙৰ হ'ব, কোনোবা
সক হ'ব। কোনোবা কেঁচুৱাই এটুকুৰা কটিব
বাবে কঢ়া-আজোৰা মৰামৰি কৰিব,
কোনোবা কেঁচুৱাই সেই কটি কুকুৰকো হুখুৱাই
গুৰিয়াই পেলাব—নাই নাই—সেইটো ময়ো
নিবিচাৰোঁ জীউমণি। ময়ো নিবিচাৰোঁ। কিন্তু
কিন্তু জীউমণি !

অমিতাভ : মা !

মা : বন্দুকৰ গুলি নহ'লেওতো মাহুৰৰ দৰে জীয়াই
থকাৰ অধিকাৰ দাবী কৰিব পাৰি। জীউমণি,
ভইতৰ বাট শুদ্ধ নে অশুদ্ধ মই নাজানো।
কিন্তু মোৰ মন গৈছে, মোৰ এই বিক্ত হাতেৰেই
ময়ো ভইতৰ দৰে পৰলৈ নামি যাব। জুৰি
হুৰোঁ। যি কুৰা জুই ভইতে বন্দুকৰ গুলিৰে

অলাইছ—সেই কুৰা জুই মই মাতৃদেৱ শক্তিয়ে
অলাব নোৱাৰোঁ জানো জীউ ?

অমিতান্ত : মা ।

মা : মাতৃদেৱ বিখন হাতে সন্তানক লালন-পালন
কৰি ডাঙৰ কৰে, সেইখন হাতে বন্দুক তুলি
ল'বতো নোৱাৰে জীউমনি । কিন্তু মাতৃদেৱ

হৃদয়ৰ অগ্নি বন্দুকৰ গুলিকৈও সহস্ৰ শক্তি-
শালী । সহস্ৰ লক্ষ্যতেদী জীউমনি !

অমিতান্ত : মা !

মা : জীউমনি !

অমিতান্ত : মা !

মা : জীউমনি !

ঠিকনা

লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী

প্ৰাচীন আৰু অৰ্বাচীনৰ বন্ধ আৰু পৰিৱৰ্তিত মূল্যবোধক লৈ এটি প্ৰহসন।

ଚବିତ୍ର

ଗଞ୍ଜାନନ	:	ଘରର ବୃକ୍ଷ ଗୃହସ୍ଥ
ବିପୁଳ	:	ପୁତ୍ର
କମ୍ପ ଆଇଟୀ	:	ବୋରାବୀ
ଅଧିଳ	:	ପେହାକ
ପିୟନ	:	

[ধৰমৰ শব্দ]

গজানন : হো, বোলো সেইজনী কণ আইটানে ?
কণ আইটী : কি হ'ল দেউতা ?

গজানন : হেৰো, এখন ডামোল খুলি দিবিচোন।
ডাত খাই উঠি ডামোলৰ কাৰণে বোন্দা পৰ দি
খাকিলো। কিন্তু ডামোল এখন আক নাহিল।
কণ আইটী : মজিয়াতে মই ডামোল জুকিয়াই
ধৈছিলো দেউতা। বাক মই আনি দিছো।

[চাইকেলৰ বেল]

গজানন : কোন অ' সেইটো। ইমানকৈ চাইকেলৰ
বেল বজাইছ। কাক লাগে ?

পিয়ন : [দ্ৰুত] টেলিগ্রাম আছে।

গজানন : টেলিগ্রাম ? কাৰ টেলিগ্রাম আহিল।
[ধৰমৰ শব্দ] কাৰ টেলিগ্রাম হে ?

পিয়ন : প্ৰফেচৰ বিপুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ নামত
টেলিগ্রাম আহিছে।

গজানন : প্ৰফেচৰ বিপুলচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ নামত
টেলিগ্রাম ? ঠিকনা কি দিছে ?

পিয়ন : উজানবজাৰ, গুৱাহাটী।

গজানন : এইটো কি ঠিকনা হ'ল ? এই লঠামুৰা
ঠিকনাত ইমান দায়িত্বৰ এখন টেলিগ্রাম বিলি
হ'ব পাৰেনে ? আমাৰ দিনত কেৰী চাহাবে
এনে দায়িত্ববিহীন কাম কৰা দেখিলে
চুপাবিনটেণ্টে আক পিয়ন হুয়োকে
চাকৰিৰপৰা বৰখাস্ত কৰিলেহেঁতেন।

কণ আইটী : দেউতা ডামোল।

পিয়ন : প্ৰেৰকে যি ঠিকনা দিছে সেইমতেহে
আহিব।

গজানন : তুমি ক'বহে ? তোমাৰ নাম কি ? তুমি
মোৰ লগত ডৰ্ক কৰিব আহিছা। পিয়নৰ
দায়িত্ব কি ? সঠিক ঠিকনাত চিঠি-টেলিগ্রাম
বিলি কৰা। এইটো ঠিকনা হ'লনেকি ?
প্ৰফেচৰ বিপুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, উজানবজাৰ
গুৱাহাটী। যোৱা ; মই এজন চৰকাৰৰ দায়িত্বশীল
পেঞ্চনাৰ—তুমি এনে দায়িত্বহীন ঠিকনা লেখি
টেলিগ্রাম আনিলা বুলিয়েই মই বাখিমনে ?
লৈ যোৱা—ঠিকনা ভুল।

পিয়ন : দিয়ক ডেণ্ডে। মই গৰাকীয়ে নাৰাখিলে
বুলি বিপৰ্টি দি অফিচলৈ পঠাই দিম।

গজানন : অ' লৈ যোৱা। এই টেলিগ্রামৰ ঠিকনা
হ'ব লাগিছিল—প্ৰফেচৰ বিপুল হাজৰিকা,
কেয়াৰ অব্ শ্ৰীযুত গজানন হাজৰিকা, উজান-
বজাৰ, গুৱাহাটী। কেয়াৰ অব্ নাই। কেৱল
বিপুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, উজানবজাৰ গুৱাহাটী।
এই ঠিকনাত টেলিগ্রাম হ'ব পাৰেনে ?
আচৰিত ! যোৱা, লৈ যোৱা। [ধৰমৰ শব্দ]

কণ আইটী : হেৰি সৰ্বনাশ হ'ল।

বিপুল : কি সৰ্বনাশ হ'ল ?

কণ আইটী : আপোনাৰ এখন টেলিগ্রাম আহিছিল।
দেউতাই ঠিকনা ভুল হোৱা বুলি ওততাই
দিলে।

বিপুল : কিয়—কি ঠিকনা ভুল হ'ল ?

কণ আইটী : দেউতাৰ কেয়াৰ অব্ দিয়া নাই।
সেই কাৰণে।

বিপুল : পিয়ন গ'লগৈয়ে নেকি ?

কণ আইটী : আপুনি বেগাই যাওক। বাটত

পিয়নটো পাব। তেওঁ বিয়েটোৰ হলবকালে
গৈছে।

বিপুল : নিকপায়। বাক মই বেগাই গৈ পিয়নক
লগ ধৰোঁ। তুমি এই কিতাপবোৰ জুকিয়াই
যোৱাচোন। [ওলাই যোৱাৰ শব্দ]

গজানন : কণ আইটী—ডামোল এখন খুজি আক
কিমান পৰ অপেক্ষা কৰিম হেঁ ?

কণ আইটী : মই ডামোল বাহিৰৰ মেজতে থৈ
আহিছোঁ দেউতা।

গজানন : মেজত ? মই ডামোল খুজিলোঁ। মোক
নিদি মেজত থ'লে মোক দিয়া হয়নে ? নাখাওঁ,
মই আক ডামোলকে নাখাওঁ।

কণ আইটী : দেউতা।

গজানন : বা। দেউতা দেউতা চেলাব নালাগে।
মই সকলো বুজি পাইছোঁ। মই ভহঁত সকলো—
সকলোৰে চকুৰ কুটা দাঁতৰ পুল হৈ পৰিছোঁ।
মই মবিলেই ভহঁত আটায়ে বন্ধা পায়।

[থবৰ শব্দ]

গজানন : সেইয়া বটাত কিহৰ ডামোল-পাণ অ'।
বিয়াৰ নিমন্ত্ৰণ যেন পাইছোঁ।

কণ আইটী : হয় দেউতা। ফুকনৰ ঘৰৰ বিয়াটলৈ
মাতিছে।

গজানন : ফুকনৰ ঘৰৰ বিয়া। কাক মাতিছে।

কণ আইটী : আমাৰ পৰিয়ালক মাতিছে।

গজানন : কোন আহিছে মাতিবলৈ।

কণ আইটী : সোঁ পদ্য বাপুহঁত আহিছে।

গজানন : নিমন্ত্ৰণী কৰ্দ চাইছ—কাক মাতিছে ?

কণ আইটী : বাপুটিয়ে আমাক মতাৰে কথা কৈছে
দেউতা।

গজানন : নাই নাই কৰ্দখন চাই ল'। লৈ আহচোন
সেইখন।

কণ আইটী : বাক মই আনিছোঁ।

গজানন : আজিকালি যি দিনহে পৰিছে কাক
নিমন্ত্ৰণ কাক আগবঢ়ায় একো ঠিক নাই।

কণ আইটী : এইয়া কৰ্দ দেউতা।

গজানন : চাওঁ ক'তা। এইয়া—অ' (১) হলধৰ
কাকতিৰ ঘৰ। (২) মুকুল বকরাৰ (৩) অপূৰ্ব
চৌধুৰীৰ ঘৰ। (৪) এফেচৰ বিপুল হাজৰিকাৰ
ঘৰ।

হোঃ এইয়া দেখিলোঁ—বিপুল হাজৰিকাৰ ঘৰ।
বিপুল হাজৰিকাৰ ঘৰ ক'ত আছে ? কিয়
গজানন হাজৰিকা মবিল নেকি ? হোঃ এই
ডামোল-পাণ কিবাই দে—মই কৈছিলোঁ
নহয়—

কণ আইটী : দেউতা—বাপুটিয়ে কৈছে—

গজানন : বাপুটিয়ে কি কৈছে—হোঃ এইয়া কাগজে-
পত্ৰে ওলাই আছে। তেওঁলোক হাজৰিকা লোৱা
মাছুহ—কোনোমতে পাল মাৰি যাকে তাকে
মাতি গ'লেই তেওঁলোকৰ হাজৰিকা উঠিল।
বাপুটি—লৈ যোৱা—ফুকনক কবা কৰ্দৰ
ডালিকাত ডুল আছে—ডুল শুধৰাইহে যাতে
নিমন্ত্ৰণ কৰেহি।

দৃষ্টান্তৰ

বিপুল : হেৰা। পিয়ন হেৰা—

পিয়ন : [আতৰবপৰা] মোক মাতিছে নেকি ?

বিপুল : অ' বৰা। মই গৈছোঁ।

[কোপাই-কোপাই] হেৰা মোৰ নামত এখন
টেলিগ্ৰাম আছে নহয়—হাজৰিকাৰ নামত...

পিয়ন : আছে। ঘৰলৈকে লৈ গৈছিলো। কিন্তু
ঠিকনা ভুল হৈছে বুলি নাবাখিলে।

বিপুল : হেৰা সেইবোৰ কথাত নধৰিবা। মই নিজে
আহিছোঁ। টেলিগ্রামখন দিয়া।

পিয়ন : লওক। এইখন। ইয়াতে এটা চহী
ক'বক।

বিপুল : দিয়া। [ফলাৰ শব্দ]—

হৃষ্টান্তৰ

বিপুল : হেৰা। শুনিছানে ?

কণ আইটী : কি হ'ল ?

বিপুল : তোমাৰ কাকতি পেহাৰ আহিব।

কণ আইটী : কোনে 'ক'লে ?

বিপুল : এইখন টেলিগ্রাম আনিলো। আজি চাৰি
বজাৰ বেলত গুৱাহাটী পাবহি। পিছে এটা
কথা হ'ব। ডেওঁ টেহনলৈ মাতিছে। সেই
সময়ত আক কলেজৰ পৰীক্ষা চলি থাকিব।
মইতো যাব নোৱাৰিলোঁ। ঘৰ বা চিনি পায়নে
নাপায়।

কণ আইটী : পেহা এবাৰো অহা নাই। এইবাবেই
ইয়ালৈ প্ৰথম আহিব। কিবা অশুবিধাত পৰে
নেকি ? ঠিকনা বা জানে নে নাজানে ?

বিপুল : কিয় নাজানিব। এই টেলিগ্রামতো ঠিকেই
লেখিছে। সেইমতে আহিব আক।

হৃষ্টান্তৰ

অখিল : হেৰি—আপুনি গুৱাহাটীৰ বাসিন্দা নহয় ?

বাটকরা : হয়। কি হ'ল ?

অখিল : আপুনি প্ৰকেচৰ বিপুল হাজৰিকাক চিনি
পায়নে ?

বাটকরা : পাওঁ, খুব ভালকৈ চিনি পাওঁ—

অখিল : তেখেতক এই টেহনৰ কালে অহা দেখি-
ছিলানে ?

বাটকরা : কতা ? দেখাতো নাই। কিয়—আপুনি
ডেওঁৰ ঘৰলৈ যাব নেকি ?

অখিল : এৰা। মই নামতিৰপৰা আহিছোঁ। ডেওঁ
মোৰ ভতিজা ছোৱালী এজনী বিয়া কৰাইছে।
সম্বন্ধত মই ছোৱালীজনীৰ পেহাক হওঁ। মই
এখন টেলিগ্রামো পঠাইছিলোঁ। ঠিকনা কিবা
ভুল হৈয়েই গ'ল নেকি ?

বাটকরা : কি ঠিকনা দিছিল ?

অখিল : উজানবজাৰ, গুৱাহাটী।

বাটকরা : ঠিকেই হৈছিল। আপুনি এটা কাম
কৰক। এখন বিজ্ঞা লৈ গুচি যাওক।

অখিল : সি বা আকো কোনখিনি উলিয়ায়গৈ।

বাটকরা : বাক মই ঠিক কৰি দিছোঁ। হেই বিজ্ঞা
এইকালে আহ। এইকালে যা—উজানবজাৰ
খিয়েটাৰ ঘৰ চিনি পাব নহয়—খিয়েটাৰ ঘৰ
পাব হৈয়েই সুধিবি প্ৰকেচৰ হাজৰিকাৰ ঘৰ
পাবি। তাতে এখেতক নমাই দিবি। উঠক
আপুনি উঠক—যা—গৈ বাক।

[বিজ্ঞাৰ শব্দ]

অখিল : হেৰি, হেৰি। উজানবজাৰৰ খিয়েটাৰ
ঘৰলৈ—হেই বিজ্ঞাৱালা। মানুহক মাতিলে—
অলপ বাখিবিচোন, কথা সোধো মানে দেখোন
পাব হৈ কোনোবাখিনি পাওঁ হে। উত্তৰ
দিবলৈ নাপায়েই।

বিজ্ঞাৱালা : বাক। খিয়েটাৰ ঘৰ মই চিনি পাওঁ—
আপুনি মনে মনে বহি থাকক। মই ঠিকনা
বটাই দিম।

অখিল : বাক হব বাক...

হৃষ্টান্তৰ

অখিল : হেৰি—হেৰি—। আপুনি বিপুল হাজৰ...
হেৰা তুমি কেনে বিজ্ঞাৱালা হে—মাহুহক কথা
শুধিব নিদিয়া...

বিজ্ঞাৱালা : বাবু। টেছনতে বাবুই মোক ঘৰ
চমজাই দিছে। মই ঠিক পাওনি কৰিম নহয়।

অখিল : বাক—হব—বলা।

বিজ্ঞাৱালা : এইয়া...বিয়েটাৰ ঘৰ বাবু...এইয়া—
আপোনাৰ ঠিকনা।

অখিল : অ' এইটোৱেই তেন্তে আমাৰ প্ৰকেচাৰৰ
ঘৰ। হেই—মোৰ মালবস্ত্ৰখিনি দাঙি দে...
অ' ইয়াতে বাখ।

কোনোবা আছেনে ?

গজানন : [আহে] কাক লাগে ?

অখিল : এইটো আমাৰ কণ আইটীৰ ঘৰ নহয়
জানো ?

গজানন : কাৰ ঘৰ বুলিছা ?

অখিল : কণ আইটীৰ ?

গজানন : উস্ আপুনি ক'ব মাহুহ হে। এইটো কণ
আইটীৰ ঘৰ। কোনে ক'লে আপোনাক
এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ !

অখিল : কিয় এইটো প্ৰকেচৰ বিপুল হাজৰিকাৰ
ঘৰ নহয়—জানো।

গজানন : বাঃ বেছ কৈছে। এইটো কণ আইটীৰ
ঘৰ ! বিপুল হাজৰিকাৰ ঘৰ ! আপোনাক
এইবোৰ বাক কোনে দিছে ?

অখিল : কিয় মই তুলকৈ আহিলোঁনেকি ?
বাক কওক এইটো কাৰ ঘৰ ?

গজানন : আপুনি নকয় কেলেই আপোনাক কাৰ
ঘৰ লাগে ? কাক বিচাৰিছে ?

অখিল : এৰা মই দেখিছোঁ ঘৰ বিপাণ্ডত পৰিছোঁ।

কিয় বাক আমাৰ খলগুৰিৰ খাটনিয়াৰৰ ঘৰৰ
ছোৱালী কণ আইটীক এইখন ঘৰলৈকে দিয়া
নাই জানো ?

গজানন : ঐ দিছে।

অখিল : ঐ তাকে কওক। তেন্তে এইটো কণ
আইটীৰ ঘৰ হয়।

গজানন : মই কৈছোঁ। এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ
নহয়।

অখিল : কিয় ? এইখন ঘৰলৈকে খাটনিয়াৰৰ
ছোৱালী কণ আইটীক দিছে বুলি আপুনি
স্বীকাৰ কৰিছে নহয় ?

গজানন : কৰিছোঁ। এশবাৰ কৰিছোঁ।

অখিল : তেন্তে এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ নহয়নে ?

গজানন : নহয়। হ'ব নোৱাৰে।

অখিল : কিয় নহ'ব।

গজানন : কিয় হ'ব ?

অখিল : ইয়াত কণ আইটী থাকে নে নেথাকে।

গজানন : থাকে।

অখিল : তেন্তে।

গজানন : এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ নহয় ?

অখিল : আপুনি বাক কোন ?

গজানন : আপুনিনো কোন ?

অখিল : মোৰ ঘৰ নামজিঙ। মই কণ আইটীৰ
পেহাক।

গজানন : মোৰ ঘৰ গুৱাহাটীত। মই কণ আইটীৰ
মহাবেক।

অখিল : হেঃ হেঃ আপুনি ভাল বেমাৰিখন কৰিলে।
মই—ঠিকেই কৈছোঁ—আমাৰ কণ আইটীৰ ঘৰ
এইটোৱেই।

গজানন : কি ক'লে—আপুনি? এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ !

অখিল : এৰা—নহয়নো কি ?

গজানন : হ'বই নোৱাৰে। এইটো কণ আইটীৰ ঘৰ হ'বই নোৱাৰে। আপুনি যাওক পৌৰসভাৰ অফিচত খবৰ কৰক। টাউন মৌজাদাৰৰ অফিচত খবৰ কৰক। কণ আইটীৰ নামত এই চহৰত ক'ৰবাত ঘৰ-মাটি আছে নে নাই ?

অখিল : তেন্তে আপোনাৰ বোৱাবী কণ আইটী ক'ত থাকে ?

গজানন : ইয়াতে থাকে। থাকিল বুলিয়েই তেওঁৰ ঘৰ হ'বনে ? আপুনি এতিয়া মোৰ ঘৰত আছে সেই বুলি আপোনাৰ এই ঘৰ হ'ব নেকি ?

অখিল : সেইটো আপোনাক কোনে কৈছে। মোৰ ঘৰ কিয় হ'ব। মোৰ ভতিজা ছোৱালীৰ ঘৰ।

গজানন : আপোনাৰ এই অবাস্তৱ কথাবোৰ শুনি মোৰ দেখিছোঁ প্ৰেচাৰ বাঢ়িব ধৰিছে। আপুনি যাওক। মই আহিলোঁ। [খবৰ শব্দ]

অখিল : হিঃ কিখনত পৰিলোঁহি। হওতে দিন-বাৰ সকলো চাই যাত্ৰা কৰিছিলোঁ দেখোন।

কণ আইটী : [সক মাতেৰে] পেহা।

অখিল : কোন ?

কণ আইটী : মই কণ আইটী, পেহা। এই পিছ ছুৱাবেদি আহা।

অখিল : মোৰ বাকচ-বিছনা-পত্ৰ।

কণ আইটী : সেইবোৰ মই অনাম। তুমি এই-কালে আহা।

অখিল : উস্ এতিয়াহে ভালকৈ উপাহ লব পাৰিছোঁ। তেখেতৰ কথাবোৰ শুনি মই বলিয়া মানুহৰ পালত পৰিলোঁ বুলি ভাবিছিলোঁ।

কণ আইটী : নহয় পেহা। তেখেত বৰ উদাৰ প্ৰকৃতিৰ লোক। তেখেতে আন একো নিবিচাৰে। মাথোঁ লাগে এইখন তেখেতৰ ঘৰ বুলি ক'ব।

অখিল : পিছে মোক ইয়াত থকা দেখিলে বা আকোঁ তেখেতে কি কয় ?

কণ আইটী : একো নকয়। তুমি এতিয়া গৈ তেখেতক এটা সত্ৰক ধৰি মাতাগৈ। আক ঘৰটোৰ প্ৰশংসা কৰিবা। তেতিয়া দেখিবা দেউতাই তোমাক এবিকে নিদিব।

অখিল : হয়নে ? বাক তাকেই কৰিম। কিন্তু—

কণ আইটী : আমাৰ ঘৰৰ কালে গৈছিলানে ? দেউতা-মাৰ ভালনে ?

অখিল : মই যোৱা শনিবাৰে গৈছিলোঁ। সকলোটি ভালে আছে। তেখেতসকলে কিবা কথা সুধি চিঠি দিছিল বোলে—তহঁতে কোনো উত্তৰ দিয়া নাই। তহঁতৰ চিঠি হওঁতে পাইছে কিন্তু আন কথাহে লেখিছ। সঠিক উত্তৰ দিয়া নাই বোলে। এইবাৰ মোৰ হাততে উত্তৰ দিব কৈছে।

কণ আইটী : ক'তা। আজি তিনি-চাৰি মাহে ঘৰৰ কোনো চিঠিকে পোৱা নাই। কি লেখিছিলনো ?

অখিল : মোক সেইবোৰ একো কোৱা নাই। কেৱল ক'লে চিঠিৰ উত্তৰ লৈ যাবহে।

কণ আইটী : বাক। তুমি দেউতাক দেখা কৰি আহা। মই তোমালৈ চাহ-জলপান কৰোঁগৈ। অ' তুমি তোমাৰ পাণ্ডুবিটো খুলি বৈ যাওক ! তেতিয়া দেউতাই সহজে ধৰিব নোৱাৰিব।

দৃষ্টান্ত

অখিল : মহাদেউ, মহাদেউ আছে নেকি ?

গজানন : কোন সোমাই আহা। কোননো মাতটো
ধৰিব পৰা নাই। আন্ধাৰত মুখখন ভালকৈ
দেখা নাই।

অখিল : মই মহাদেউ।

গজানন : কি লাগে ? কাক বিচাৰিছা।

অখিল : একো নালাগে মহাদেউ। আপোনাক
এঘাৰ লগ পাই হাওঁ বুলিছে আহিছিলো। মোৰ
পৰিবাৰে কৈ পঠিয়াইছিল—যদি গুৱাহাটীলৈ
যায় তেনেহ'লে আপোনৰ ঘৰটো চাই আহিবগৈ।

গজানন : তুমিনো ক'ব ?

অখিল : মই নামতিৰ কণ আইটীৰ পেহাক।

গজানন : অখনি যে আহিছিল। তুমিয়েই
আহিছিলানেকি ?

অখিল : ক'তা। মই এই আহিছোঁহে।

গজানন : এবা। কণ আইটীৰ পেহাক এজন
অখনি আহিছিল। অৱশ্যে মূৰত এটা মথুৰা
পাগ মৰা আছিল।

অখিল : পাণ্ডবি মৰা। এ সেইজন কণ আইটীৰ
নিজা পেহাক নহয়। গাঁৱৰ সম্বন্ধীয় পেহাকহে।

ডেওঁনো ক'লৈ গ'ল ? কিয় আহিছিল ?

গজানন : মই কি বুজ বাখিছোঁ। ক'ব মানুহ ক'লৈ
গ'ল—কোনে জানে।

অখিল : মহাদেউ, এটা কথা। সঁচাকৈয়ে আপোনাৰ
ঘৰটো দেখি মই স্তম্ভিত হৈছোঁ। ই এটা ঘৰ
আক। চহৰত কত নতুন নতুন ঘৰ সাজিছে—
কিন্তু নাই—আপোনাৰ এই ঘৰটোক নোৱাৰে।

নজাই চাবানে কাৰিকৰীয়েই চাবা! ঘৰ মজবুত।

গজানন : এই ঘৰৰ নজা কোনে কৰিছিল জানা ?

অখিল : নিশ্চয় কোনোবা ডাঙৰ ইঞ্জিনিয়াৰে।

গজানন : কি কথা কৈছা। হেঃ হেঃ হেঃ ইঞ্জিনিয়াৰ,
অভাৰচিয়াৰ ইয়াত নাই। মই—মই নিজে
নজা কৰি নিজেই তদুৰি কৰি ঘৰটো,
সজাইছোঁ। এইয়া দেখিছা বুটা শালৰ, ছৰাব-
খিৰিকি সকলো গমাবী কাঠৰ লগাইছোঁ।

অখিল : এবা মহাদেউ। ঘৰটো বৰ মজবুত হৈছে।

গজানন : মই কুকন চাহাবৰ দিনত আঠ হেজাৰ
বিলিক এডভান্স লৈ ঘৰটো সজাইছোঁ। আজি
পঞ্চাশ বছৰে যি ঘৰ—ঘৰ হৈয়ে আছে।

অখিল : সঁচাকৈয়ে বৰ সুন্দৰ হৈছে।

গজানন : অ' বৰা তুমি ক'ত উঠিছা ?

অখিল : হোটেলত মহাদেউ।

গজানন : হিঃ হিঃ কিয় হোটেলত উঠিছা ? ইমানটো
ঘৰ-বাৰী থাকোঁতে নিজৰ মানুহ হৈ হোটেলত
উঠিব লাগেনে। নাই—তুমি এতিয়াই গৈ বয়-
বস্তুবোৰ লৈ আহা। অ' কণ আইটী, কণ
আইটী।

কণ আইটী : দেউতা।

গজানন : এইকালে আহ। পেহাৰ আহিছে। অ'
তোমাৰ নামটো কি কৈছিল ?

অখিল : অ' নিখিল চন্দ্ৰ কাকতি।

কণ আইটী : কি হ'ল দেউতা।

গজানন : হেৰো পেহাৰ আহিছে।

কণ আইটী : কেতিয়া আহিলা পেহাদেউ ?

অখিল : এই আহিছোঁ। ভাল আছ নহয়।

কণ আইটী : আছোঁ। আমাৰ ঘৰৰ কালে ভালনে ?
পেহীক লৈ নাহিলা কিয় ?

গজানন : এবা—তুমি তোমাৰ পৰিবাৰকো লৈ
আহিব লাগিছিল। নিজেই ঘৰটো চাই যাব

পাবিলেহেঁতেন। কণ আইটী—ভই বা। চাহ-
জলপান আনি দে। অ' বাপক পঠাই এওঁৰ বয়-
বস্তাখিনিও হোটেলৰপৰা লৈ আহিব। বুজিছ?
গজানন : বোপা নিখিল। তুমি এটা কথা কিন্তু
ঠিক কৈছা। মানুহে পইছা খৰচ কৰিলেই
ঘৰ বন্ধা নহয়। ইয়াৰ কাৰণে লাগিব দুবদৰ্শিতা
—হেঃ হেঃ হেঃ

দৃশ্যান্তৰ

বিপুল : কণ আইটী। পেহাদেউ পালেহিনে ?
কণ আইটী : পালেহি। এতিয়া দেউতাৰ লগত
কথা পাতি আছে। যিহে ঘটনা হৈছিল—
কোনোমতে বন্ধা।
বিপুল : কিয় কি হ'ল ?
কণ আইটী : পিছে পৰেও কম বাক। মা-দেউতাই
হেনো আমাক বৰ বেয়া পাইছে।
বিপুল : কিয় ?
কণ আইটী : আমি হেনো তেওঁলোকৰ চিঠিৰ উত্তৰ
ঠিকমতে দিয়া নাই।
বিপুল : ক'তা আজি তিনি-চাৰি মাহে দেউতাহঁতৰ
দেখোন এখনো চিঠিকে পোৱা নাই।
কণ আইটী : কিন্তু তেওঁলোকে বোলে চিঠি দি
আছে। এটা কথা হৈছে। এই চিঠিবোৰ
নিশ্চয় দেউতাই ঠিকনা ভুল বুলি ফিৰাই দিছে।
বিপুল : এবা সেয়ে হ'ল। চিঠিবোৰ এনেদৰে
নোহোৱা হোৱাটোতো বৰ বেয়া কথা হৈছে।
দেউতা-মায়ে বাক বুজাই ক'লে বুজিব—কিন্তু
যদি চৰকাৰী চিঠিবো এই বিলাই হৈছে
তেন্তে তো সৰ্বনাশেই।
কণ আইটী : ইয়াৰ এটা ব্যৱস্থা কৰিব নোৱাৰিনে ?

বিপুল : এটা কথা কৰো বুজিছা। এটা লেটাৰ বক্স
সাজি আমাৰ পদূলিৰ পুলৰ বাহিৰকালে আৰি
থওঁ। দেউতা সততে বাহিৰলৈ নেযায়। সেইটো
নেদেখিব। হেগ বুজি চিঠিবোৰ উলিয়াই
আনিলেই হ'ব। মই কাইলৈ পুৱাই তাৰ ব্যৱস্থা
কৰিম।

দৃশ্যান্তৰ

অখিল : মহাদেউ।
গজানন : অ' নিখিল। আজি গাটো বৰ ভাল লগা
নাই। কোৱাচোন পিছে খবৰ কি ?
অখিল : মই আজি গধূলিৰ গাড়ীত ওভতো বুলি
ঠিক কৰিছোঁ।
গজানন : কিয় তোমাৰ কাম-বনবোৰৰ গতি লাগিল
জানো ?
অখিল : এবা। একপ্ৰকাৰ ভাল হৈছে।
গজানন : তুমি মোৰ ঘৰটো আৰু চৌহদটো ভাল-
দৰে চালা জানো ?
অখিল : চাৰ্পো মহাদেউ।
গজানন : ক'ত চালা। কোনে দেখুৱালে।
অখিল : প্ৰকেচৰে আৰু কণ আইটীয়ে দেখুৱাইছে।
গজানন : সিহঁতে কি জানে। আহা আহা বাহিৰলৈ
আহা। তোমাক মই বাহিৰৰ চৌহদটোৰ
বিষয়ে ভালদৰে বুজাই দিওঁ আহা।

[খবৰৰ শব্দ]

সোঁ যে নাৰিকল জোপা দেখিছা সেয়ে মোৰ
চৌহদৰ সীমা। সোঁ গেটৰপৰা পুৰা ৭৫ ফুট।
হেবা সেইটো কোনহে ?
পিয়ন : মই পিয়ন দেউতা।
গজানন : তাত কি কৰিছা।

পিয়ন : লেটাৰ-বক্সতে চিঠি থৈছোঁ।

গজানন : লেটাৰ-বক্স। ভোমালোকে চৰকাৰী

চিঠিৰ বাকচ আনি মোৰ পুলত আৰিছা ?

পিয়ন : চৰকাৰী চিঠিৰ বক্স নহয়—আপোনা-
লোকৰ প্ৰেক্ষেচৰ।

গজানন : কি সি লেটাৰ-বক্স আৰিছে। কেনেকৈ
লেটাৰ-বক্স আৰিব পাৰে ?

[থবমৰ শব্দ]

অখিল : মহাদেউ ভেনেকৈ নেযাব। পৰিব।
পৰিব।

গজানন : মই এইটো সহ কৰিমনে ? দেখিছা।
মোৰ সৰ্বনাশ কৰিলে। বেদখল—বেদখল ;

মোৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত বেদখল। মই সকলো
ভাঙি পেলাম। [আছোৰা শব্দ] অহ—!

অখিল : কি হ'ল মহাদেউ। কণ আইটী কণ আইটী
বিপুল বোপা লৰি আহা। মহাদেউ পৰি গৈছে
বিপুল : কি হ'ল ?

অখিল : পিয়নে লেটাৰ-বক্সত চিঠি দিয়া দেখি
মহাদেউ খঙতে লৰি আহি লেটাৰ-বক্সটো
আঁজুৰি আহি এনেদৰে ঢলি পৰিছে।

কণ আইটী : দেউতা। দেউতা। দেউতাৰ কি হ'ল ?

অখিল : মহাদেউ আক নাই কণ আইটী।

বিপুল : ইমান দিনে আমালৈ অহা চিঠিবোৰ
হেৰাইছিল। আজি দেখিছোঁ আমাৰ ঠিকনাও
হেৰাল কণ আইটী।